



Kansallinen metsäohjelma 2010

Taustaraportti

Aarne Reunala, Leena Halko ja Markus Marila (toim.)

Maa- ja metsätalousministeriö
Julkaisuja 6/1999

Julkaisun nimi: Kansallinen metsäohjelma 2010 - Taustaraportti
Julkaisija: Maa- ja metsätalousministeriö
Tekijät: Aarne Reunala, Leena Halko ja Markus Marila (toim.)
Sarja: MMM:n julkaisuja 6/1999
Valokuvat: Erkki Oksanen
Taulukot ja kuvat: Aarre Peltola
Paino: PrintLink, Helsinki 1999
ISSN 1238–2531
ISBN 951–53–2023–2

Kuvailulehti

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö	Julkaisu-aika	1999
Tekijä(t)	Aarne Reunala, Leena Halko ja Markus Marila (toim.)		
Julkaisun nimi	Kansallinen metsäohjelma 2010 - Taustaraportti		
Tiivistelmä	<p>Hallitus hyväksyi kansallisen metsäohjelman istunnossaan 4.3.1999 ja suppea 38-sivuinen ohjelma julkaistiin maa- ja metsätalousministeriön julkaisuna 2/1999.</p> <p>Tässä taustaraportissa julkaistaan ohjelman aikana kertynyttä aineistoa ohjelman työryhmien sihteereiden ja muutamien muiden asiantuntijoiden kirjoittamina, kuvataan ohjelman valmisteluprosessia sekä julkaistaan prosessin aikana saadut kirjalliset lausunnot ja kannanotot.</p>		
Asiasanat	metsäohjelma, metsäklusteri, metsäteollisuus, metsätalous, ekologinen kestävyys, sosiaalinen kestävyys, osaaminen, kansainvälinen metsäpolitiikka		
Julkaisusarjan nimi ja numero	MMM:n julkaisu 6/1999		
Julkaisun teema	ISSN	1238-2531	ISBN 951-53-2023-2
	Sivuja	179 + liite 118 s.	Kieli Suomi
	Luottamuksellisuus	Julkinen	Hinta 100 mk + alv
Julkaisun myynti / jakaja	Maa ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (TIKE)		
Julkaisun kustantaja	Maa- ja metsätalousministeriö		
Painopaikka ja -aika	PrintLink Oy, Helsinki 1999		
Muut tiedot			

KIRJOITTAJAT

<i>Markku Aho</i>	Kehitysyhteistyöneuvos, ulkoasianministeriö.
<i>Juha Hakkarainen</i>	Metsäekonomisti, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK. Metsien käytön ja markkinoiden työryhmän sihteeri.
<i>Matti Heikurainen</i>	Ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö. Metsätalouden innovaatiotyöryhmän sihteeri.
<i>Ritva Ihalainen</i>	Kehityspäällikkö, Metsäntutkimuslaitos. Metsätalouden innovaatiotyöryhmän sihteeri.
<i>Ari Keskimölä</i>	Kehittämispäällikkö, Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus. Metsien käytön ja markkinoiden työryhmän sihteeri.
<i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	Erikoissuunnittelija, Suomen ympäristökeskus. Metsien hoidon ja suojelun työryhmän sihteeri.
<i>Pentti Lähteenoja</i>	Ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö. Metsien hoidon ja suojelun työryhmän sihteeri.
<i>Ossi Malmberg</i>	Lakimies, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Metsätalouden innovaatiotyöryhmän sihteeri.
<i>Kari Mielikäinen</i>	Metsänkasvatuksen professori, Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus. Metsien hoidon ja suojelun työryhmän jäsen.
<i>Tuula Nuutinen</i>	Vanhempi tutkija, Metsäntutkimuslaitos, Joensuun tutkimusasema. Metsien hoidon ja suojelun työryhmän jäsen.
<i>Kaisa Pirkola</i>	Ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö.
<i>Anders Portin</i>	Metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö.
<i>Aarne Reunala</i>	Tutkimuskeskuksen johtaja, Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus. Kansallisen metsäohjelman pääsihteeri.
<i>Liisa Saarenmaa</i>	Metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö. Metsätalouden innovaatiotyöryhmän puheenjohtaja.
<i>Olli Saastamoinen</i>	Metsäekonomian professori, Joensuun yliopisto.
<i>Olli Salminen</i>	Varttunut tutkija, Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus.
<i>Erkki Uusitalo</i>	Asiamies, Metsäteollisuus ry. Metsien käytön ja markkinoiden työryhmän sihteeri.
<i>Sauli Valkonen</i>	Vanhempi tutkija, Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus. Metsien hoidon ja suojelun työryhmän sihteeri.

Sisällysluettelo

ALKUSANAT	<i>Aarne Reunala</i>	9
1	METSÄOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT	11
1.1	Metsäohjelman tausta ja tarkoitus <i>Aarne Reunala</i>	11
1.2	Visio: Kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä <i>Aarne Reunala</i>	12
1.3	Suomen metsäpolitiikan kehitys	14
1.3.1	Kansallinen metsäpolitiikka <i>Pentti Lähteenoja</i>	14
1.3.2	Kansainvälinen metsäpolitiikka <i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	22
1.3.3	Kansainvälisen ja kansallisen metsäpolitiikan välinen suhde <i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	26
2	METSÄOHJELMAN OSA-ALUEET	28
2.1	Metsäklusteri ja kestävä kehitys <i>Aarne Reunala</i>	28
2.2	Metsäteollisuuden toimintaedellytykset	29
2.2.1	Metsäteollisuuden kehitys <i>Erkki Uusitalo</i>	29
2.2.2	Infrastruktuuuri <i>Erkki Uusitalo</i>	32
2.2.3	Energia <i>Ari Keskimölä</i>	33
2.2.4	Työvoima <i>Erkki Uusitalo</i>	34
2.2.5	Raaka-ainehuolto <i>Erkki Uusitalo</i>	35
2.2.6	Pääoma ja rahoitus <i>Erkki Uusitalo</i>	37
2.2.7	Kilpailukyky, tuotekehitys ja markkinointi <i>Erkki Uusitalo</i>	38
2.2.8	Pk-teollisuuden jalostusasteen nostaminen <i>Ari Keskimölä</i>	39
2.3	Metsätalous	40
2.3.1	Metsävarat, puun käyttö ja metsäteollisuustuotemarkkinat <i>Juha Hakkarainen</i>	40
2.3.2	Metsätalouden kannattavuus <i>Juha Hakkarainen</i>	44
2.3.3	Työllisyys, omatoimisuus ja yrittäjyys <i>Juha Hakkarainen</i>	50
2.3.4	Puuenergia <i>Ari Keskimölä</i>	56
2.3.5	Kilpailun edistäminen raakapuumarkkinoilla <i>Juha Hakkarainen</i>	58
2.3.6	Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos <i>Pentti Lähteenoja</i>	60
2.3.7	Metsäsuunnittelu <i>Pentti Lähteenoja</i>	61
2.3.8	Maaseudun kehittäminen <i>Pentti Lähteenoja</i>	64
2.4	Ekologinen kestävyys	65
2.4.1	Kohti ekologisesti kestävä metsätaloutta <i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	65
2.4.2	Suojelualueet ja ennallistaminen <i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	67
2.4.3	Monimuotoisuus talousmetsissä <i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	71
2.4.4	Vesien ja vesiluonnon sekä ilman suojelu <i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	74
2.4.5	Ilmastonmuutos <i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	75
2.4.6	Suojavaikutukset <i>Olli Saastamoinen</i>	76
2.4.7	Ympäristönhoidon seuranta <i>Jukka-Pekka Jäppinen</i>	77
2.5	Metsänhoito- ja perusparannustyöt	78
2.5.1	Metsänhoitotyöt 1990-luvulla <i>Sauli Valkonen</i>	78
2.5.2	Metsän uudistaminen <i>Sauli Valkonen</i>	79
2.5.3	Nuoren metsän hoito <i>Sauli Valkonen</i>	82
2.5.4	Ensiharvennus <i>Sauli Valkonen</i>	84
2.5.5	Kunnostusojitus <i>Sauli Valkonen</i>	85

2.5.6 Metsäautotiet	<i>Sauli Valkonen</i>	87
2.5.7 Lannoitus	<i>Sauli Valkonen</i>	88
2.5.8 Pystykarsinta	<i>Sauli Valkonen</i>	89
2.5.9 Peltojen metsitys	<i>Sauli Valkonen</i>	90
2.5.10 Metsätuhot ja metsien terveydentila	<i>Sauli Valkonen</i>	91
2.5.11 Metsänhoidon seuranta ja suositukset	<i>Kari Mielikäinen, Jukka-Pekka Jäppinen ja Sauli Valkonen</i>	93
2.6 Metsien monikäyttö		95
2.6.1 Monikäytön merkitys	<i>Olli Saastamoinen</i>	95
2.6.2 Metsästy ja riistanhoito	<i>Olli Saastamoinen</i>	96
2.6.3 Porotalous	<i>Olli Saastamoinen</i>	97
2.6.4 Luonnontuotteiden keruu	<i>Olli Saastamoinen</i>	97
2.6.5 Kulttuuri- ja maisema-arvot	<i>Aarne Reunala</i>	98
2.6.6 Ulkoilu ja matkailu	<i>Olli Saastamoinen</i>	99
2.6.7 Taajamametsänhoito	<i>Olli Saastamoinen</i>	100
2.6.8 Monikäyttöyrittäjäyys	<i>Olli Saastamoinen</i>	100
2.7 Metsäalan osaaminen		101
2.7.1 Metsäosaaminen osana kansallista innovaatiojärjestelmää	<i>Liisa Saarenmaa ja Ritva Ihalainen</i>	101
2.7.2 Metsäalan innovaatiofoorumi	<i>Matti Heikurainen</i>	104
2.7.3 Vuorovaikutuksen lisääminen	<i>Ossi Malmberg</i>	106
2.7.4 Metsäalan osaamistaso	<i>Ossi Malmberg</i>	109
2.7.5 Neuvonnan, koulutuksen ja tiedotuksen lisääminen	<i>Ossi Malmberg</i>	111
2.8 Kansainvälinen metsäpolitiikka		114
2.8.1 Suomen kansainvälisen metsäpolitiikan periaatteet ja tavoitteet	<i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	114
2.8.2 Kansainväliset sopimukset ja suositukset	<i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	114
2.8.3 Euroopan metsäministerit yhteistyössä	<i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	117
2.8.4 Metsäkysymysten käsittely Euroopan unionissa	<i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	118
2.8.5 Venäjä ja lähialueet	<i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	119
2.8.6 Pohjoismainen yhteistyö	<i>Anders Portin ja Kaisa Pirkola</i>	119
2.8.6 Kehitysyhteistyö	<i>Markku Aho</i>	120
3 VAIHTOEHTOJEN TARKASTELU		124
3.1 Hakkuumahdollisuusarviot	<i>Tuula Nuutinen ja Olli Salminen</i>	124
3.2 Kansantaloudelliset laskelmat	<i>Aarne Reunala</i>	132
4 METSÄOHJELMAN VALMISTELU JA ARVIOINTI		135
4.1 Ohjelman valmistelu	<i>Aarne Reunala</i>	135
4.2 Ohjelman vaikutukset	<i>Aarne Reunala</i>	141
4.3 Ohjelman toteutus ja seuranta	<i>Aarne Reunala</i>	143
KIRJALLISUUS		147
LIITTEET		
Liite 1. Toimeksianto		157
Liite 2. MELA-liitetaulukot		164
Liite 3. Seurantaraportit		170
Liite 4. Ohjelman valmistelun aikana annetut lausunnot		

ALKUSANAT

Aarne Reunala

Hallitus hyväksyi kansallisen metsäohjelman istunnossaan 4.3.1999, ja eduskuntavaalien jälkeen muodostettu pääministeri Paavo Lipposen 2. hallitus otti kansallisen metsäohjelman toteuttamisen osaksi 15.4.1999 hyväksytyä uutta hallitusohjelmaa.

Kansallinen metsäohjelma 2010 on julkaistu maa- ja metsätalousministeriön julkaisuna 2/1999. Julkaisu on suppea 38-sivuinen asiakirja, jossa ohjelman eri osat esitetään tiiviisti ilman yksityiskohtaisia perusteluja. Ohjelma on saatavissa myös ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi.

Ohjelman valmisteluprosessin aikana käytössä oli paljon materiaalia, johon perustuen kannanottoihin päädyttiin. Tässä taustaraportissa julkaistaan työryhmien sihteereiden ja eräiden muiden asiantuntijoiden kirjoittamina katsaukset ohjelman eri osiin, kuvataan ohjelmaprozessia ja julkaistaan ohjelman valmistelun aikana saadut kirjalliset kannanotot ja lausunnot.

Metsäohjelmaa laadittaessa ajateltiin, että työryhmät voisivat hyväksyä tämän taustaraportin, mutta pian kävi ilmi, että se ei ollut mahdollista käytettävissä olleessa ajassa. Näin päädyttiin tausta-aineiston julkaisemiseen epävirallisena aineistona, joka toivottavasti antaa hyödyllistä taustaa itse ohjelmajulkaisulle.

Metsäohjelman työryhmät tai johtoryhmä eivät ole käsitelleet näitä tekstejä, joten niillä ei ole virallista asemaa metsäohjelman kannanottoina.

Tekstit ovat muodoltaan ja sisällöltään jossain määrin epäyhtenäisiä. Se johtuu siitä, että

osa luvuista valmistui pääpiirtein syksyllä 1998 ja työryhmät saattoivat keskustella niiden sisällöstä, ja osa taas on kirjoitettu keväällä 1999 työryhmien työskentelyn päätyttyä.

Metsäohjelman avoimen valmistelun aikana saatiin suuri määrä kirjallisia ja suullisia kannanottoja. Tässä taustaraportissa julkaistaan saadut kirjalliset kannanotot ja lausunnot. Mukana on eri järjestöjen varta vasten metsäohjelman valmisteluun annettuja lausuntoja, tiedotteita sekä yksityishenkilöiden kannanottoja, jotka vaihtelevat laajoista periaatteista hyvinkin yksityiskohtaisiin ehdotuksiin. Lausunnot antavat kuvan metsiin liittyvästä mielipiteiden kirjosta, ja niitä lukemalla voi arvioida, kuinka hyvin erilaiset näkökannat on pystytty ottamaan huomioon metsäohjelmassa.

Valmistelun aikana saatiin paljon muitakin mielipiteitä ja näkemyksiä. Luvusta 4.1 ja liitteen 3 seurantaraporteista käy ilmi, että työryhmien kokouksissa kuultiin kymmeniä asiantuntijoita, kansalaisfoorumeissa oli lähes 3 000 osanottajaa, verkkosivuilla esitettiin mielipiteitä, ja sen lisäksi työryhmien jäsenet ja monet ryhmät ja henkilöt esittivät mielipiteitään suoraan sihteeille ja työryhmien jäsenille.

Taustaraportin kokoamisesta on vastannut ohjelman valmistelun pääsihteeri Aarne Reunala ja hänen apunaan MMM Leena Halko 3.11.1998–28.2.1999 ja maat.metsät.yo Markus Marila 2.3.–30.6.1999.

1. METSÄOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Metsäohjelman tausta ja tarkoitus

Aarne Reunala

Kansallisen metsäohjelman valmistelun käynnistämistä päätettiin maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilän johtaman ministeriryhmän kokouksessa 11.2.1998, jolloin ministerit myös hyväksyivät valmistelun tavoitteita ja periaatteita koskevan muistion (Liite 1).

Muistiossa viitataan siihen, että kansallisten metsäohjelmien merkitystä on 1990-luvulla korostettu Rion metsäperiaatteissa (1992), Euroopan metsäministerikonferenssissa Helsingissä (1993) ja hallitustenvälisen metsäpaneelin (IPF) ja sen työtä jatkavan metsäfoorumin (IFF) työssä.

Suomessa maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteinen metsätalouden ympäristöohjelma suositteli jo vuonna 1994 kansallisen metsäsuunnitelman laatimista.

Muistiossa todetaan edelleen, että kansallinen metsäohjelma on luontevaa jatkoa Suomessa aikaisemmin tehdyille metsäohjelmille. Olenaisena taustana on myös 1990-luvulla toteutettu metsäpolitiikan laajentaminen metsien käytön ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden suuntaan. Metsätalouden ympäristöohjelman pohjalta metsänhoito-ohjeita ja suosituksia on uudistettu, lähes kaikki metsälait ja luonnonsuojelulaki on uudistettu, ja suojeluohjelmien toteuttamiseen yksityismaille on varattu yli 3 miljardin markan (0,50 miljardia euroa) rahoitus. Tämän lisäksi uusi metsälaki velvoittaa metsäkeskukset laatimaan metsätalouden alueellisia tavoiteohjelmia.

Kansallinen metsäohjelma on terminä uusi. Eri maissa käytetään vaihtelevasti nimiä ohjelma, suunnitelma tai strategia. Kansainvälisissä yhteyksissä yleistermiksi kansallisen tason suunnitelmille ja ohjelmille on vähitellen vakiintunut ”national forest programme” (nfp), mikä päätettiin ottaa Suomenkin ohjelman käyttöön. Suomen kieleen termi sopii sikälikin, että meillä on jo aikaisemminkin puhuttu metsäohjelmista.

Muistiossa metsäohjelman tarkoitus esitetään seuraavasti:

Kansallisen metsäohjelman tarkoituksena on kehittää metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua edelleen siten, että Suomen metsät säilyvät terveinä, elinvoimaisina ja monimuotoisina ja samalla tyydyttävät monipuolisesti ja kestävästi suomalaisten aineellisia ja henkisiä tarpeita.

Metsäohjelmalla osoitetaan samalla Suomen sitoutuminen kansainvälisiin metsien kestävästä käytöstä ja suojelua koskeviin prosesseihin.

Vuoteen 2010 ulottuvan metsäohjelman peruslinjaukset ohjaavat viranomais- ja metsäsektorin osapuolten toimintaa siten, että Suomen metsätalous on ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä.

Koska metsäsektorilla on Suomessa erittäin suuri merkitys hyvinvoinnille ja taloudelliselle kehitykselle, niin metsäohjelman avulla tulee pitää huoli metsätalouden kannattavuudesta, tehokkuudesta ja kilpailukyvystä. Puun tarjonnan instituutioiden kehittämällä ja muiden sektoreiden koordinoitulla politiikalla (energia-, vero-, liikenne- ym.) on huolehdittava siitä, että Suomi säilyy edelleen kilpailukyisenä metsäteollisuuden investointikohteena.

Metsäohjelmaan kuuluu myös toimenpiteiden seuranta ja arviointi, joiden avulla metsien käyttöä ja suojelua parannetaan ja kehitetään jatkuvasti.

Muistiossa hahmotellaan ohjelman valmistelun periaatteita, ohjelman sisältöä sekä työryhmiä ja niiden tehtäviä. Erityisesti korostetaan

metsäohjelman valmistelun avoimuutta ja yhteistyötä kaikkien sidosryhmien kanssa sekä ristiriitojen identifiointia ja hallintaa. Avoimuutta on muistion mukaan tarkoitettu toteuttaa avoimella tiedotuksella sekä järjestämällä kansalaisille ja järjestöille avoimia kansalaisfoorumeita 2–3 kuukauden välein.

Avoimuuden lisäksi merkillepantavaa on ohjelman sisällöllinen laajuus. Metsätalouden ja -teollisuuden lisäksi mukana ovat metsien suojeleminen ja ympäristönhoito, korkeatasoisen osaamisen kehittäminen, klusterinäkökulma, työllisyys, maaseudun kehittäminen, metsien monikäyttö ja kansainvälinen metsäpolitiikka. Tarkoituksena on, että ohjelma on yhteensopiva muiden sektoreiden metsiä koskevan toiminnan ja kansallisen kestävän kehityksen ohjelman kanssa.

Metsäohjelman laajuudesta johtuu myös se, että ohjelma on tarkoitettu jatkuvaksi prosessiksi. Kun toimijoita on kymmeniä, ja kun talouden osalta ohjelma perustuu markkinoiden alati muuttuvaan toimintaan, niin syntyvää ohjelmaa pitää päivittää, muuttaa ja täsmentää jatkuvasti. ”Kansallinen metsäohjelma” ei siten tarkoitaakaan pelkästään hyväksyttyä ohjelmapaperia, vaan myös koko prosessia, jolla ohjelmaa toimeenpannaan, seurataan ja muutetaan vaihtuvien tarpeiden ja uuden tiedon perusteella.



Johtoryhmän kokous 17.9.1998 maa- ja metsätalousministeriössä Helsingissä. Kuvassa vasemmalta Eeva Hellström, Runar Lillandt, Timo Tanninen, Kalevi Hemilä, Aarne Reunala, Jan Heino, Tuija Vihavainen, Esa Härmälä, Kalevi Vanhala, Sirkka Hautojärvi.

1.2 Visio: Kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä

Aarne Reunala

Kansallisen metsäohjelman valmistelussa jouduttiin lähtemään liikkeelle tavoitteiden asettelusta, koska taustaksi ei saatu hallituksen metsäpoliittista selontekoa ja siitä käytyä eduskuntakeskustelua. Tämän johdosta maaliskokuun 1998 käytettiin työryhmissä ja kansalaisfoorumeissa visiokeskusteluun siitä, mihin suuntaan metsäohjelmaa ja sen eri osia tulisi kehittää.

Uusittu metsälainsäädäntö ja metsätalouden ympäristöohjelma sekä Suomen sitoutuminen kansainvälisiin kestävän metsätalouden periaatteisiin antavat kaikki pelisääntöjä metsätalouden harjoittamiselle, mutta niistä ei selviä, millä tavoin eri käyttömuotojen määrää ja laatua tulisi kehittää. Onko puuntuotantoa vielä mahdollista ja järkevää lisätä? Entä mitkä ovat muiden käyttömuotojen ja metsien suojelun kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet? Ja mikä on valtiollisen rooli, mikä taas markkinoiden, yritysten, metsänomistajien ja muiden metsänkäyttäjärühmien rooli?

Tavoitekeskustelu osoittautui yllättävän vaikeaksi ja monimutkaiseksi. Metsiin liittyy Suomessa niin paljon tärkeitä asioita ja niin monia

eri näkökulmia, etuja ja etujen ristiriitoja, että kokonaisuuden hahmottaminen ja tasapainon löytäminen eri arvojen välille oli pitkään haipuilevaa. Työryhmien ja kansalaisfoorumeiden valmistelussa kiteytyi vähitellen näkökulma, että visiossa tulisi puuntuotannon, metsien suojelun ja monikäytön lisäksi korostaa erityisesti kansainvälisyyttä, korkeatasoista osaamista, markkinalähtöisyyttä ja metsien suurta arvoa uusiutuvana luonnonvarana. Valmistelua auttoivat metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat, jotka valmis-

tuivat keväällä 1998 ja heijastivat laajalla pohjalla valmisteltua maakuntien kehitystahtoa.

Kesäkuun alkuun mennessä valmistelussa kuitenkin onnistuttiin siten, että ministeriryhmä saattoi 5.6.1998 hyväksyä KMO:n vision - asioiden toivotun tilan vuoteen 2010:

Metsät turvaavat kestävää kehitystä

Uusiutuvana luonnonvarana metsät tarjoavat luontevan ja hyvän pohjan Suomen taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväälle kehitykselle. Metsillä ja puutuotteilla on merkitystä myös hiilinieluinä ja -varastoina hidastamassa kasvihuoneilmiötä. Metsäpolitiikassa noudatetaan avoimia, eettisesti korkeatasoisia toimintatapoja.

Metsät ovat elinvoimaisia ja monimuotoisia

Taloustmetsiä hoidetaan ja käytetään siten, että ne säilyvät elinvoimaisina ja monimuotoisina sekä turvaavat kestävästi niin puuntuotannon kuin muutkin metsien tarjoamat hyödyt. Suojelualueiden edustavuus on kartoitettu, ja sen pohjalta on laadittu Etelä-Suomeen painottuva myös taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat huomioonottava metsiensuojeluohjelma, jonka toteuttaminen on pitkäjänteistä.

Markkinalähtöinen, kannattava metsätalous ja metsäteollisuus tarjoavat työtä ja toimeentuloa

Kilpailukykyinen metsäklusteri erityisesti puuteollisuuden jatkojalostuksen ja muun pk-yritystoiminnan osalta, on nykyistä laajempi ja puun energiakäyttöä on enemmän. Metsäsektori toimii markkinalähtöisesti ja kuluttajat kotimaassa ja ulkomailla luottavat Suomen metsätalouden kestävyteen. Metsätalous, erityisesti Suomelle tärkeä perhemetsätalous, on kannattavaa ja ylläpitää muun maaseudun pienyritystoiminnan kanssa maaseudun asutusta. Puuntuotannon määrä ja laatu on korkea ja metsänhoito vastaa kestävästi puunkäytön tarpeita.

Metsät virkistävät henkisesti ja kulttuurisesti

Metsätaloudessa huolehditaan maisema- ja kulttuuriarvoista sekä muista monikäyttömuodoista kuten metsästyksestä, porotaloudesta ja matkailusta. Jokamiehen oikeudet antavat kaikille mahdollisuuden nauttia metsistä ulkoilemalla, retkeilemällä, marjastamalla ja sienestämällä.

Suomen metsäosaaminen on huipputasoa

Tiedon osuus metsään pohjautuvissa tuotteissa kasvaa. Suomen metsäalan koulutus, tutkimus sekä tuotteiden ja palveluiden tuotekehitys ovat kansainvälistä huipputasoa. Koulutus ja tutkimus ovat verkottuneet yritysten kanssa, jotka tuottavat uusia, tietointensiivisiä ja kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita. Korkeatasoinen kestävä metsätalouden osaaminen on myös vientituote.

Suomi on aktiivinen kansainvälisesti

Suomi on aktiivinen kestävä metsätalouden kehittämisessä maailmanlaajuisesti, Euroopassa ja lähialueilla. Euroo-



pan unionin metsäasioiden koordinointi on parantunut ja läheisyysperiaatetta noudattaen painaan painoa koko Euroopan metsäklusterin kehittämiseksi.

Yhteisesti hyväksytty visio oli tärkeä merkki-paalu ohjelman kehittämisessä. Se rajasi ohjelman jatkotyöskentelyn näihin kuuteen pääkohaan sekä ilmaisi myös tahdon, mihin suuntaan asioita haluttiin kehittää. Tämän jälkeen työryhmien tehtävänä oli hahmotella konkreettisia toimenpiteitä, joiden avulla toivottuun tulevaisuuteen vuonna 2010 voitaisiin päästä.

1.3 Suomen metsäpolitiikan kehitys

1.3.1 Kansallinen metsäpolitiikka

Pentti Lähteenoja

Metsäpolitiikalla ymmärretään valtion päätöksentekokeleimissä syntyvää tavoite-keino-hierarkiaa, joka liittyy metsiin. Kunkin maan metsäpolitiikassa kulloinkin tehtävät tavoitteenasettelut heijastavat yhteiskunnassa vallitsevaa arvojärjestystä: luotetaan esimerkiksi markkinavoimien kykyyn ratkaista useimmat ongelmat vaihtotäänkö valtion väliintuloa parempana vaihtoehtona. Metsäpolitiikan keinot ovat pitkälti samoja kuin talouspolitiikan keinot. Modernissa yhteiskunnassa oikeusjärjestys on merkittävin ohjauskeino. Normiohjauksessa tietty toimintavaihtoehto säädetään kielletyksi, käsketyksi tai luvanvaraiseksi. Taloudellinen ohjaus taas on luonteeltaan välillistä: toimintavaihtoehtoon liitetään taloudellisia kannusteita (esim. avustuksia) tai sanktioita (esim. veroja). Suomen oloissa metsäpolitiikalle luonteenomaista on informaatio-ohjauksen keskeinen merkitys, mikä johtuu erityisesti pienomistusvaltaisesta metsänomistus-rakenteesta.

Toista maailmansotaa seurannut asutustoiminta vaikutti huomattavasti metsänomistus-oloihin. Pika-asutuslaki vahvistettiin 28.6.1940, laki metsänhakuusopimusten voimassaolon rajoittamisesta eräissä tapauksissa 21.3.1941, laki kiinteistöjen hankkimisen rajoittamisesta

7.8.1942 sekä maanhankintalaki liitännäislakeineen 5.5.1945. Asutustilojen perustaminen ja rakentaminen lisäsi tarvetta metsän käyttöön. Tilojen keskikoko pieneni. Asutustilojen metsätaloutta varten perustettiin yli sata yhteismetsää. Pellonraivausta tehostettiin, mikä vähensi metsäpinta-alaa. Toiseen suuntaan vaikutti soiden ojitustoiminnan tehostuminen. Paikoitellen varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa jouduttiin rai-vaamaan peltoa maatalouteen heikosti soveltuvissa paikoissa.

Suomalaisessa metsäpolitiikassa on perinteisesti pantu painoa metsänomistajien yhteistoiminnan edistämiseksi. Metsänhoitoyhdistyksiä on perustettu vuosisadan alusta lähtien. Valtio tuki vuosisadan alkupuolella metsänhoitoyhdistysten toimintaa budjettivaroin. 1940-luvulla metsänhoitoyhdistyksiä oli jo kaikissa maakunnissa, ja esiin nousi tarve muuttaa metsänhoitoyhdistysten asema lakisääteiseksi. Laki metsänhoitoyhdistyksistä vahvistettiin vuonna 1950. Vuodesta 1952 lähtien metsänhoitoyhdistysten toiminta on rahoitettu metsänomistajilta kerätyillä metsänhoitomaksuilla, jolloin valtion tuki metsänhoitoyhdistyksille lopetettiin. Metsänhoitoyhdistysten toiminta laajeni koko maan kattavaksi.

Metsänhoitoyhdistyslaki rajoittaa metsänhoitoyhdistysten toimintaa puukaupassa ja puunjalostuksessa. Ennen lain voimaantuloa osa metsänhoitoyhdistyksistä oli osakkaina sahayrityksissä. Jos metsänhoitoyhdistyslakia ei olisi säädetty, kehitys olisi saattanut kulkea samaan suuntaan kuin Ruotsissa, jossa metsänomistajien yhdistykset ovat myös merkittäviä puukauppiaita ja puunjalostajia. Suomessa sen sijaan vallittiin lakisääteiset metsänhoitoyhdistykset, jotka keskittyvät metsänomistajille annettavaan ammattiapuun ja metsätalouden yleiseen edistämiseen. Metsänomistajien omistama metsäteollisuus kehittyi metsänhoitoyhdistyksistä erillään.

Jälleenrakennustyössä metsäsektorilla oli Suomessa ratkaiseva merkitys. 1950-luvun loppupuolella oltiin siinä tilanteessa, että nopeasti kasvavan metsäteollisuuden puuntarve oli huomattavasti ylittämässä metsien kestävät hakkuumahdollisuudet. Toisaalta yleinen suuntaus yh-

teiskunnassa tuolloin oli, että valtion rooli suhteessa kansalaisyhteiskuntaan nähtiin melko laajana. Talouskasvun edistämistä pidettiin talouspolitiikan keskeisimpänä tavoitteena. Olosuhteet olivat otolliset valtakunnallisten metsäohjelmien syntymiselle. Vuonna 1961 metsätalouden suunnittelukomitea esitti, että laadittaisiin metsänhoito-ohjelma metsien kasvun ja hakkuumahdollisuuksien kohottamiseksi laajenevan metsäteollisuuden puuntarpeen edellyttämälle tasolle.

Metsäntutkijat laativat ohjelman vuonna 1961, ja se sai tekijöidensä mukaan nimen HKLN (Heikurainen, Kuusela, Linnamies ja Nyyssönen). Ohjelmassa ehdotettiin metsänviljelyn ja metsäojituksen sekä taimikonhoidon voimakasta lisäämistä. Heikkotuottoisia, lehtipuuvaltaisia metsiä esitettiin hakattavaksi ja viljeltäväksi havupuilla. Ohjelmassa tehtiin puuston kiertoajalle eteenpäin ulottuvia ennusteita puuston määrän ja rakenteen kehityksestä ensimmäisen kerran. Hakkuusuunnite asetettiin ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella odotettavissa olevan käytön suuruiseksi. Metsänhoito- ja perusparannustoimenpiteet mitoitettiin siten, että hakkuusuunnitteen nostaminen ei laskisi tulevien kymmenvuotiskausien kestäviä hakkuumahdollisuuksia. Professori Kullervo Kuusela esitti tarkastelutavan, jonka mukaan hakkuusuunnitetta voidaan kohottaa saman tien, kun tehdään metsien tulevaa tuotantokykyä kohottavia toimenpiteitä, joiden vaikutus realisoituu muutama vuosikymmenen kuluttua. HKLN-ohjelmassa arvioitiin vuoden 2000 poistumasuunnitteeksi noin 55 miljoonaa kuutiometriä.

HKLN-ohjelma osoittautui nopeasti liian vaatimattomaksi suhteessa metsäteollisuuden puuntarpeen kasvuvauhtiin. Niinpä maatalousministeriön toimesta laadittiin vuonna 1962 Teho-ohjelma vuosille 1963–1972 maatilametsätalouden tehostamiseksi sekä työllisyys- ja tulonsaantimahdollisuuksien parantamiseksi. Ohjelman laativat metsäntutkijat. Teho-ohjelman mukainen poistumasuunnite vuonna 2000 oli noin 62 miljoonaa kuutiometriä. Vuonna 1964 laadittiin laajennettu Teho-ohjelma, jossa arvioi-

tiin vuoden 2000 poistumasuunnitteeksi noin 72 miljoonaa kuutiometriä. HKLN-suunnite oli laskettu oletuksella, että metsät uudistetaan pääasiassa luontaisesti. Teho-ohjelmat taas perustuivat metsänviljelyyn. HKLN-ohjelman uudisojitustavoite oli 100 000 hehtaaria vuodessa, kun vastaava tavoite Teho-ohjelmissa oli 194 000 hehtaaria.

Keskusmetsäseura Tapio yhdessä metsänhoitolautakuntien ja metsänhoitoyhdistysten kanssa organisoivat ensimmäisen metsämarssin vuonna 1950. Tavoitteena oli siirtyä harsintaan ja metsien luontaiseen uudistamiseen perustuvasta metsien käsittelystä viljelymetsätalouteen. Metsäntutkijat olivat pari vuotta aikaisemmin julkaisseet harsintajulkilausuman, jossa tuotiin esille harsinnan heikko soveltuvuus Suomen oloihin. Metsämarsseihin osallistui suuri osa väestöstä valtakunnan ylintä johtoa myöten. Kampanjan viesti meni hyvin perille. Vuosina 1950–1965 metsänviljelyn vuotuinen pinta-ala nelinkertaistui. Metsämarssija seurasi vuosina 1961–1965 metsänviljelykampanja nimellä ”Tuottamaton tuottavaksi”. Vuoden 1970 pääkampanja oli ”Metsä 71”, jossa pääpaino oli taimikonhoidossa sekä metsäluonnon hoidossa.

Valtakunnan metsien neljäs inventointi osoitti, että 1950-luvulla puuston tilavuus oli pienentynyt ja metsien metsänhoidollinen tila heikentynyt. Neljännen inventoinnin ennakkotiedot saatiin 1960-luvun alussa. Vuonna 1964 muodostettiin metsätalouden rahoitustoimikunta, joka asetti päämääräkseen laatia metsätalousohjelman lähitulevaisuudelle. Aloitteentekijöinä olivat Suomen puunjalostusteollisuuden keskusliitto sekä Maataloustuottajien keskusliitto. Toimikuntaa johti Suomen Pankin pääjohtaja Klaus Waris. Keskeisin tehtävä oli löytää mahdollisimman nopeasti rahoituslähteet voimakkaasti laajenevien metsänparannus- ja metsänhoitotöiden rahoittamiseksi.

Metsätalouden rahoitustoimikunta laati vuosille 1965–1970 Mera I -ohjelman vuonna 1964. Keskeisellä sijalla ohjelmassa oli metsänviljelyn lisääminen vajaatuottoisilla metsämailla ja avosoilla. Toinen merkittävä tavoite oli uudis-

ojitusten lisääminen. Uudisojituksista huolehti Keskusmetsäseura Tapion metsänparannusorganisaatio, kun taas metsänviljelytoimenpiteet organisoitiin metsänhoitolautakuntien ja metsänhoitoyhdistysten toimesta. Toimikunta lähti siitä, että metsänparannustyöt rahoitetaan pääosin julkisin varoin. Toimikunnan esityksen mukaan vuosina 1965–1968 laskettiin kotimaassa liikkeelle vuosittain 20 miljoonan markan (3,4 miljoonaa euroa) obligaatiolaina, jolla kerätyt varat ohjattiin valtion budjetin kautta metsänparannustöihin.

Uusi, tehostettu toimintamalli edellytti myös keskeisimpien metsälakien uusimista, mikä toteutettiin pääasiassa vuonna 1967. Uusitussa yksityismetsälaissa oli säännökset viljelyllä toteutettavasta uudistamisesta. Uudistushakkuuta seuraavan metsänviljelyn rahoitus pyrittiin turvaamaan käyttöön otetulla vakuudella. Metsänparannuslaki muutettiin pysyväksi vuodesta 1968 alkaen. Valtion rahoituksen piiriin tuli uusia työläjää; mm. pellonmetsitystä alettiin tukea vuonna 1969. Pellonraivauspalkkiojärjestelmä oli tuolloin ollut käytössä jo jonkin aikaa. Metsäverotus säilyi kuitenkin puhtaaseen tuottoon perustuvana, vaikka maatilatalouden tuloverolain säätäminen vuonna 1967 muutti maatalouden verotuksen todellisiin tuloihin perustuvaksi.

Vuonna 1967 vahvistettiin niin ikään laki keskusmetsälautakunnista ja metsälautakunnista. Metsälautakuntalaitos säilyi edelleen Metsähallituksen alaisuudessa, mutta sen hallinto muuttui laajapohjaisemmaksi. Metsänomistajien edustuksen lisäksi hallintoon tulivat metsäteollisuuden ja metsätyöntekijöiden edustajat. Metsälautakuntien voimavaroja lisättiin huomattavasti kasvavien työmäärien hoitamiseksi. Viljelymetsätalouteen siirtyminen edellytti taimitarhujen perustamista, mikä tapahtui lähinnä keskus- ja piirimetsälautakuntien sekä metsänhoitoyhdistysten toimesta. Metsätalouden lisääntyvä aktiviteetti kasvatti metsänhoitoyhdistysten voimavaroja. Kehitys oli samansuuntainen myös valtion ja metsäteollisuusyhtiöiden metsien osalta.

Metsätalouden rahoitustoimikunta täydensi Mera I -ohjelmaa vuonna 1966 Mera II -ohjel-

malla. Vuosille 1966–1970 esitettiin huomattavasti korotettuja tavoitteita metsänlannoitukseen, metsäojitukseen ja metsäteiden rakentamiseen. Ojitustoiminnan huippu ajoittuikin 1960-luvun loppuun, jolloin vuotuinen ojitusala oli lähes 300 000 hehtaaria. Metsänlannoitusta ryhdyttiin rahoittamaan metsänparannusvaroin vuonna 1967, jolloin lannoitusmäärät alkoivat kasvaa voimakkaasti. Metsänlannoituksen suoritelmäärät kulminoituivat 1970-luvulla, kun taas metsäautoteiden rakentaminen lisääntyi aina 1980-luvulle asti.

Metsätalouden rahoitustoimikunnassa laadittiin vuonna 1969 Mera III -ohjelma vuosille 1970–1975. Tavoitteet määritettiin erikseen Etelä- ja Pohjois-Suomelle. Metsänviljelyn, lannoituksen ja ojituksen työtavoitteita alennettiin. Metsäteiden rakentamistavoitetta kohotettiin. Mera III -ohjelman poistumasuunnite vuodelle 2000 oli noin 76 miljoonaa kuutiometriä. Maa-ilmankin lainavarojen turvin lisättiin vuosina 1972–1975 erityisesti taimikonhoidon, metsänlannoituksen ja metsäautoteiden rakentamisen työsuoritteita. Kaikkiaan vuotuinen metsänparannukseen tehty investointi kasvoi vuosina 1965–1975 reaalisesti yli kaksinkertaiseksi. Metsänomistajien oma osuus kokonaiskustannuksista kasvoi. Voimakas panostus metsänparannus- ja metsänhoitotöihin on lisännyt metsien kasvua ja puuston tilavuutta näihin päiviin asti.

Talousneuvoston teettämä selvitys ”Suomen metsä- ja puutalouden tuotantomahdollisuudet vuosina 1970–2015” valmistui vuonna 1969. Siinä selvitettiin 1960-luvun metsäohjelmia laajemmin lisääntyvän puun käytön vaatimuksia metsien perusparannustöihin sekä metsänhoitotöihin. Selvityksen tekoon osallistui myös taloustutkijoita, jotka arvioivat metsänparannusinvestointien kannattavuutta. Selvityksessä käsiteltiin neljää vaihtoehtoista metsänparannusohjelmaa. Perusohjelma olisi säilyttänyt metsänparannustoiminnan intensiteetin vuoden 1968 tasolla ja tuottanut vuonna 2000 noin 63 miljoonan kuutiometrin poistumasuunnitteen. Hiukan korkeampi vaihtoehto, minimiohjelma, arvioi poistumasuunnitteeksi vuonna 2000 noin 67

miljoonaa kuutiometriä. Kolmantena vaihtoehtona oli Mera-ohjelmien taso. Maksimiohjelma antoi noin 79 miljoonan kuutiometrin poistumasuunnitteen arvion vuodelle 2000. Metsänparannusinvestoinnit arvioitiin kannattaviksi Mera-ohjelmien intensiteettitasolle asti. Mera-ohjelmien taso metsänparannusinvestoinneissa antoi niin ikään mahdollisuuden metsäteollisuuden laajenemiselle YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) kysyntäennusteita vastaavasti.

Mera-ohjelmien viimeisessä vaiheessa vuonna 1972 saadun Maailmanpankin lainan ehdot edellyttivät metsätaloutta koordinoivan elimen perustamista. Tässä vaiheessa maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen perustettiin metsätalouden neuvottelukunta. Neuvottelukunta laati vuonna 1975 puuntuotanto-ohjelman, jota tarkistettiin vuosittain aina vuoteen 1984 asti. 1970-luvun puolivälissä oli jo nähtävissä, että metsänparannustöiden huippuvuodet olivat takanapäin. Puuntuotanto-ohjelmassa tarkistuksiin arvioitiin poistumasuunnitteeksi 63–66 miljoonaa kuutiometriä vuonna 2000. Metsäteollisuuden uusinvestointeihin vaadittiin tuolloin keskuspankin lupa.

Asutustoiminta päättyi 1970-luvulla. Yhteiskunnalla oli kuitenkin edelleen tarve turvata talonpoikaista maanomistusta. 26.5.1978 vahvistettiin laki oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata. Laki ei koskenut yhteismetsiä. Perintökaareen lisättiin vuonna 1982 luku 25, jonka mukaan soveliaalla tilanpidon jatkajalla on oikeus saada jäämistöön kuuluva, elinkelpoinen maatila jakamattomana haltuunsa. Säännöstä sovelletaan myös maatilaan kuuluvaan metsään, mutta ei puhtaisiin metsätiloihin.

Vuonna 1985 valmistunut, talousneuvoston toimeksiannosta laadittu Metsä 2000 -ohjelma edustaa jo selvästi eri aikakautta kuin edeltäjänsä. Ohjelman laati laajapohjainen toimikunta ja ostoinen. Puun käyttö ja metsien hakkuumäärät olivat jo pitkään olleet hakkuumahdollisuuksia pienemmät. Pääpaino ei enää ollut puuntuotannon tehostamisessa, vaikka pitkän aikavälin tavoitteeksi asetettiin edelleenkin puuston määrän ja hakkuumahdollisuuksien li-

sääminen. Metsien muita kuin puuntuotannollisia arvoja tarkasteltiin ohjelmassa erikseen. Keskeiselle sijalle nousi puun kysynnän ja tarjonnan ohjaaminen siten, että metsien hakkuumahdollisuudet tulisivat mahdollisimman täysimääräisesti hyödynnetyiksi. Metsä 2000 -ohjelman kokonaispoistumatavoite vuonna 2000 oli noin 67 miljoonaa kuutiometriä. Yhteiskunnan ideologisen ilmapiirin osalta Metsä 2000 -ohjelma osui ajanjaksoon, jolloin kansalaisyhteiskunnan rooli suhteessa valtioon alettiin vähitellen näkemään aiempaa laajempaan. Deregulaatiokehityksen ensimmäiset merkit näkyivät metsätaloudessa 1980-luvun lopulla.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 1986 Metsä 2000 -ohjelman seurantatoimikunnan, joka toteutti ohjelman toimenpide-esitysten jatkovalmistelua, tarkisti ohjelman tavoitteita sekä seurasi ohjelman toteutumista. Seurantatoimikunnan raportti valmistui vuonna 1989. Siinä todettiin, että 1980-luvun loppupuolen suosituksen taloustilanteen vallitessa ohjelman vaativiksi arvioidut hakkuutavoitteet toteutuivat jokseenkin täysimääräisesti. Sen sijaan metsänhoito- ja perusparannustöiden suoritukset säilyivät 1980-luvun jälkipuoliskolla vuosikymmenen alun tasossa, vaikka Metsä 2000 -ohjelma olisi edellyttänyt niiden kasvua.

Metsä 2000 -ohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä metsäverotuksen ja metsälainsäädännön muuttamiseksi toteutettiin viime vuosikymmenen vaihteessa. Metsäverotukseen liitettiin vuonna 1991 monia tilakohtaisia vähennyksiä tavoitteena kannustaa metsänomistajia metsänhoitotöihin. Vuonna 1987 metsänparannuspiirit ja piirimetsälautakunnat yhdistettiin metsälautakunniksi. Metsälautakunnan johtokunnan kokoonpano muuttui aiempaa laajapohjaisemmaksi. Hallinnon rationalisointia jatkettiin vuonna 1991 siirtämällä metsälautakuntia ohjaavat ja valvovat kaksi metsäkeskusta Metsähallituksen alaisuudesta maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen. Metsä 2000:n toimenpide-esitykset tilakoon suurentamiseksi ja metsätaloustilojen syntymisen edistämiseksi eivät ole juurikaan toteutuneet.

Yhteiskunnan moniarvoisuuden lisääntymisen myötä ensimmäisiä metsäkonflikteja koettiin jo 1970-luvulla, mutta varsinaisesti niiden aika koitti 1980-luvulla. 1970-luvun alkupuolen öljykriisi asetti kyseenalaiseksi jatkuvan kasvun mahdollisuuden ja nosti esiin luonnonvarojen rajallisuuden. Konflikteissa olivat usein vastakkain puuntuotanto ja ympäristönsuojelu. Muutamat konfliktit saivat osakseen laajaa julkisuutta. 1970-luvulla konflikteja syntyi mm. vesakojen lentoruiskutuksiin ja lintusoiden ojitukseen liittyen. Radikaalin ympäristöliikkeen yhtenä syntypisteenä voidaan pitää vuonna 1979 Forssan Kojjärvellä aktivistien kytkeytymistä kaivinkoneisiin.

Kritiikki kohdistui myös yksityismetsälakiin. Koettiin, että yksityismetsälaki säänteli yksipuolisesti puuntuotantoa ja sivuutti metsien muut arvot. Konfliktien seurauksena yksityismetsälain valvontaa liberalisoitiin. Metsäkonfliktit heijastavat yleisemminkin kansalaisyhteiskunnan aseman vahvistumista, mikä koettiin myöhemmin monilla muilla aloilla. Tiedotusvälineissä syntyi asetelma yksityisestä ihmisestä kasvotonta hallintokoneistoa vastaan.

Ympäristöministeriö perustettiin vuonna 1983. Vuonna 1979 tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös soidensuojelusta. Myöhemmin suojeluohjelmat laadittiin harjuille, lintuvesille, lehdolle, vanhoille metsille ja rannoille. Ympäristönsuojelun hallinnon ja lainsäädännön kehittyminen ei kuitenkaan estänyt metsäkonflikteja. 1980-luvun loppupuolella kiistojen painopiste oli Pohjois-Suomen metsien käsittelyssä. Inarinjärven itäpuolella sijaitsevasta Kessin alueesta kiisteltiin vuosina 1987–1991. 17.1.1991 vahvistettu erämaalaki kattaa kaikkiaan noin 1,5 miljoonaa hehtaaria erämaita. Vuosikymmenen vaihteessa koettiin metsäkonflikteja myös Pohjois-Savossa Talaskankaalla ja Sopenmäellä. Vuosina 1994–1995 Kuusamossa olivat vastakkain luontoaktivistit ja yhteismetsän osakkaat. 1990-luvulla myös kansainväliset ympäristöjärjestöt alkoivat kiinnostua Suomen metsistä. Metsähallitus ja Tapio uusivat metsänhoitosuosituksensa 1990-luvun alkupuolella.

Vuonna 1990 maa- ja metsätalousministeriö asetti Metsä 2000 -ohjelman tarkistustoimikunnan, jonka työ valmistui vuonna 1992. Tarkistustyö osui ajankohtaan, jolloin kansantalous oli joutumassa syvimpään lamaan koko sotien jälkeisenä aikana. Tarkistustoimikunnan keskeiset toimenpide-ehdotukset liittyivät avoimen sektorin toimintaedellytysten turvaamiseen suljetun sektorin osuutta supistamalla ja kilpailuedellytyksiä parantamalla. Metsäteollisuuden tutkimus- ja tuotekehitystoiminta suunnattaisiin tuotevalikoiman parantamiseen ja ympäristöystävällisyyden edistämiseen. Metsätaloudessa pyrittäisiin tilakoon suurentamiseen ja metsien yhteisomistuksen edistämiseen. Metsätalouden lakisäätöisten organisoitien rationalisointia jatkettaisiin. Valmisteilla olleet luonnonsuojeluohjelmat toteutettaisiin. Metsähallitus edistäisi metsien monikäyttöä.

1990-luvun alussa metsälainsäädännössä toteutettiin joitakin uudistuksia lähinnä kansallisista lähtökohdista. Vuonna 1991 hyväksyttiin laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta. Lain säätämiseen vaikuttivat mm. Ruotsissa viime vuosikymmenellä sattuneet laajat kaarna-kuoriaistuhot. 1980-luvulla erityisesti saksankielisessä Keski-Euroopassa käytiin yleisesti keskustelua metsäkuolemista ilmansaasteiden seurauksena. Vuonna 1991 tehtiin yksityismetsälakiin muutamia muutoksia, mm. uudistamisvaikudesta luopuminen. Yhteismetsälaki uusittiin kokonaisuudessaan tavoitteena keventää yhteismetsiin liittyvää hallinnointia. Niin ikään puutavaranmittauslaki uusittiin vuonna 1991.

1990-luvusta muodostui metsäpolitiikan uudelleenarvioinnin vuosikymmen. Metsäpolitiikan uudelleenlinjauksen tarve aiheutui mm. siitä, että kansainvälisen yhteistyön tuloksena oli saatu aikaan ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä metsätalouden periaatteet. Kansainvälisen ympäristöalan yhteistyön keskeisiä tapahtumia ovat olleet YK:n järjestämä Tukholman ympäristökokous vuonna 1972 sekä Brundtlandin komitean vuonna 1989 julkaisema raportti kestävästä kehityksestä. Euroopan II metsäministerikonferenssin vuonna 1993 Hel-

singissä hyväksymien, metsien kestävää hoitoa ja käyttöä koskevien yleisperiaatteiden mukaan metsien kestävä hoito ja käyttö tarkoittaa metsien ja metsämaiden hoitoa ja käyttöä siten, että säilytetään niiden monimuotoisuus, tuottavuus, uusiutumiskyky, elinvoimaisuus ja mahdollisuus toteuttaa nyt ja tulevaisuudessa merkityksellisiä ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia toimintoja paikallisilla, kansallisilla ja maailmanlaajuisilla tasoilla sekä siten, ettei aiheuteta vahinkoa muille ekosysteemeille.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 1993 laajapohjaisen työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus metsätalouden ympäristöohjelmaksi ohjaamaan Suomen metsätaloutta kohti kansainvälisesti muuttuneita ympäristövaatimuksia. Tehtävä ei ollut helppo, koska työryhmään osallistuneiden metsä- ja ympäristöviranomaisten, muiden metsätalouden kehittämisorganisaatioiden, metsäteollisuuden sekä metsänomistaja- ja ympäristöjärjestöjen edustajien metsiin kohdistuvat tavoitteet ja odotukset olivat ristiriitaisia. Työryhmä kuitenkin päätyi eri osapuolia tyydyttävään kompromissiin ja jätti yksimielisen mietinnön. Työryhmän esityksen perusteella maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö vahvistivat 13.7.1994 metsätalouden ympäristöohjelman kestävä metsätalouden lähivuosien strategiaksi. Ympäristöohjelman linjaukset perustuvat YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED) Rio de Janeirossa vuonna 1992 hyväksytyihin metsien hoitoa, suojelua ja kestävää käyttöä koskeviin metsäperiaatteisiin sekä Euroopan toisessa metsäministerikonferenssissa Helsingissä vuonna 1993 hyväksytyihin kestävä metsätalouden yleisperiaatteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 14.10.1994 ympäristöohjelman seurantaryhmän vuosille 1994–1997. Seurantaryhmä laati kultakin kalenterivuodelta raportin metsätalouden ympäristöohjelman toteutumisesta. Seurantaryhmän loppuraportti julkaistiin tammikuussa 1998. Metsäpolitiikan uudelleenlinjaus 1990-luvulla toteutettiin suurelta osin metsätalouden ympäristöohjelman esitysten pohjalta.

Metsätalouden ympäristöohjelmassa kuvataan kestävä metsätalouden tavoitetilä vuonna 2005 sekä keinot tavoitetilään pääsemiseksi. Yksi keskeinen toimenpidealue on kestävä metsätalouden määrittäminen ja mittaaminen. Ympäristöohjelman toteutuksen ensimmäisten vuosien aikana kestävä metsätalouden käsite tuli yleisesti tunnetuksi metsänomistajien ja metsäammattilaisten keskuudessa. Vuonna 1995 maa- ja metsätalousministeriön asettama projekti muokkasi kuusi yleiseurooppalaista kestävä metsätalouden tunnusta Suomen oloihin sopiviksi. 27 yleiseurooppalaista mittaria laajennettiin Suomessa kaikkiaan 165 mittariksi.

Kestävä metsätalouden mittaamista edistää myös metsäsertifioinnin standardityöryhmän laatima ehdotus Suomen oloihin soveltuvaksi sertifiointijärjestelmäksi. Sertifiointijärjestelmä koostuisi metsäkeskuksen alueelle määritellyistä 37 tunnuksesta. Ehdotusta on testattu maan eri osissa. Sertifiointijärjestelmä vaatii edelleen kehittämistä. Niin ikään metsien suojeluun liittyvän keskeisen käsitteistön määrittely, sisältö ja soveltaminen sekä tilastointi vaatii edelleen lähivuosina kansainvälistä yhdenmukaistamista metsätalouden ympäristöohjelman seurantaryhmän loppuraportin mukaan.

Ympäristöohjelman toinen keskeinen toimenpidealue on metsälainsäädännön uudistaminen, joka aloitettiin lailla Metsähallituksesta. Metsähallituksen liikelaitokseksi muuttanut laki tuli voimaan vuoden 1994 alussa. Laissa säädetyissä Metsähallituksen tehtävissä korostuvat luonnonvarojen kestävä hoito ja käyttö sekä luonnon biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen ja taroituksenmukainen lisääminen. Metsähallitukselle jäi myös viranomaistehtäviä, joilla on läheinen liityntä valtion metsäomaisuuteen.

Laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta tuli voimaan 1.3.1996. Laki jatkaa metsätalouden hallinto-organisaatioiden rationalisointia. Aiemmat suomen- ja ruotsinkieliset valtakunnalliset metsäkeskukset yhdistettiin Metsätalouden kehittämiskeskus Tapioksi, joka ei hoida viranomaistehtäviä. Viranomaistehtäviä hoitavat metsäkeskukset, jotka

siirrettiin suoraan maa- ja metsätalousministeriön tulosohjaukseen ja valvontaan. Metsälautakuntia oli viime vaiheessa 17 suomenkielistä ja 2 ruotsinkielistä. Toimintansa aloitti 14 metsäkeskusta. Keski-Pohjanmaan metsäkeskuksen lakkauttamisen myötä metsäkeskusten lukumäärä väheni 1.1.1998 kolmeentoista.

Kaikkien metsänomistajaryhmien metsiä koskeva metsälaki tuli voimaan vuoden 1997 alussa. Lain keskeisenä tavoitteena on edistää metsien ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että talousmetsissä turvataan sekä puuntuotannon kestävyys että metsien biologisen monimuotoisuuden säilyminen. Aiemmin metsänuudistamisvelvollisuutensa laiminlyöneille metsänomistajille palautettiin uudistamisvakuus, tosin harkinnanvaraisena. Lakiin sisältyy velvollisuus välttää korjuuvaurioita. Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämiselle on säädetty sekä yleinen velvoite että erityisen tärkeiden elinympäristöjen säilyttämisvelvoite. Erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitus käynnistyi vuonna 1996, ja se valmistuu ensi vuosikymmenen alkupuolella. Metsälaissa säädetään myös metsätalouden alueellista tavoiteohjelmista. Tavoiteohjelmat valmistuvat vuoden 1998 alkupuolella. Kansallisen metsäohjelman laadinnassa on hyödynnetty alueellisia tavoiteohjelmia, ja tavoiteohjelmien päivityksessä otetaan huomioon kansallisen metsäohjelman linjaukset.

Metsänparannuslain korvannut laki kestävän metsätalouden rahoituksesta tuli voimaan samaan aikaan metsälain kanssa. Rahoituslaissa säädetään valtion rahoituksesta metsien kestävän hoidon ja käytön ylläpitämiseen ja edistämiseen. Rahoituslailla tuettavat puuntuotantoa edistävät työlajit säilyivät ennallaan. Metsätalouden ympäristötuki sekä luonnonhoitohankkeet on otettu käyttöön. Metsätalouden ympäristötuelle tuetaan erityisen tärkeiden elinympäristöjen säilyttämistä sekä muuta metsäluonnon monimuotoisuuden edistämistä.

Uusi luonnonsuojelulaki tuli niin ikään voimaan vuoden 1997 alussa. Lain keskeisin tavoite on säilyttää elinvoimaisina kaikki maassamme luontaisesti esiintyvät eliölajit. Laki valmis-

teltiin samaan aikaan metsälain ja kestävän metsätalouden rahoituslain kanssa. Metsä- ja ympäristöviranomaisten yhteistyötä on säädöksissä lisätty. Luonnonsuojelulaissa säädetään mm. luonnonsuojeluohjelmien laatimisesta sekä rauhoitetuista eläin- ja kasvilajeista. Luonnonsuojelulailla saatettiin EU:n ympäristönormeja osaksi kansallista oikeusjärjestystä. Läheisin liityntä metsälain kanssa on luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyyppisiä koskevilla säännöksillä. Metsälain ja luonnonsuojelulain valmistelussa arvokkaat luontokohteet jaettiin toisaalta luonnonsuojelulain suojelluiksi luontotyypeiksi ja toisaalta metsälain erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi.

Laki metsänhoitoyhdistyksistä vahvistettiin vuonna 1998. Metsänhoitoyhdistysten tarkoituksena on ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävän metsätalouden edistäminen. Metsänhoitoyhdistyksen jäsenyys muuttuu automaattiseksi. Metsänhoitoyhdistysten toimintaa puukaupassa koskevia säännöksiä täsmennettiin. Metsänomistajakunnan rakennemuutosta heijastaa siirtyminen metsänhoitoyhdistysten hallinnossa postiaänestyksellä valittavaan valtuustoon. Metsänhoitomaksun laskentaperusteet muuttuvat, koska puhtaaseen tuottoon perustuva metsäverotus päättyy vuonna 2005. Lain tavoitteena on myös edistää metsänhoitoyhdistysten yhteenliittymiä.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että metsätalouden ympäristöohjelmassa esitetyt metsälakien uudistamistarpeet ovat lähes kokonaan toteutuneet. Kehittämistyön ja toteutettujen uudistusten seurauksena metsätalous on Suomessa edistynyt merkittävästi ja nopeasti metsätalouden ympäristöohjelmassa vuodelle 2005 asetettua kestävän käytön tavoitetilaa kohti, ja useiden tavoitteiden voidaan katsoa jo toteutuneenkin. Hyvin alkaneen kehityksen jatkuessa ovat mahdollisuudet ympäristöohjelman kaikkien tavoitteiden toteuttamiseen vuoteen 2005 mennessä hyvät.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 1998 työryhmän kehittämään metsän yhteisomistusmuotoja koskevaa lainsäädäntöä. Tavoitteena on kehittää yhteismetsä entistä hou-

kuttelevammaksi omistusmuodoksi. Perikuntien metsänomistusta pyritään kehittämään nykyistä toimivammaksi. Laki oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata kumottiin vuoden 1998 alussa.

Luonnonsuojelullisesti arvokkaat vanhat metsät suojeltiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä 27.6.1996. Samoihin aikoihin päätettiin hyväksytyjen suojeluohjelmien rahoittamisesta ja toteuttamisesta. Vuonna 1996 toteutettua Puun Vuoden tiedotuskampanjaa jatketaan näillä näkymin vuoteen 2000 Puun Aikana. PuuSuomi-projektilla edistetään erityisesti mekaanista puunjalostusta. Puun energiakäyttöä ja pienimuotoista puunjalostusta on viime vuosina edistetty myös veroratkaisuilla. Valtioneuvosto päätti Suomen ehdotuksesta Natura 2000 -verkostoon sisällytettävistä alueista syksyllä 1998. Metsäntutkimuslaitoksen kansainvälinen arviointi valmistui kesäkuussa 1998. Euroopan metsäntutkimuksen tukisäätiö perustettiin 1997 turvaamaan Joensuussa toimivan Euroopan metsäinstituutin toimintaedellytyksiä.

1990-luvulla leimaa-antava piirre on ollut metsäpolitiikan keinovalikoiman kaventuminen. Sääntelyä on yleisesti purettu. Verotuksessa pyritään neutraalisuuteen. Julkisen talouden säästötoimenpiteiden seurauksena valtion budjetti-rahoitus metsätalouteen on reaalisesti suurin piirtein puolittunut. Tämä on vähentänyt henkilöresursseja metsäkeskuksissa noin kolmanneksella. Vastaava muutos on tapahtunut myös metsänhoitoyhdistyksissä sekä metsäteollisuusyhtiöiden puunhankintaorganisaatioissa. Toisaalta metsäteollisuusyhtiöt ovat keskittyneet nykyisellään kolmeen suureen konserniin, jotka toimivat lähes maailmanlaajuisesti. Tämän seurauksena markkinoilta tulevat viestit mm. ekologisten tavoitteiden tärkeydestä puunhankinnassa välittyvät tehokkaasti yhtiöiden metsäosastojen kenttäorganisaatioissa. Yksityinen sektori on osittain ottanut hoitaakseen aiemmin julkiselle sektorille kuuluneita tehtäviä. Nykyinen käsitys kansalaisyhteiskunnan roolista on melko laaja.

Ruotsiin verrattuna suomalaista metsäpolitiikkaa voi luonnehtia viime vuosikymmeninä

stabiiliksi. Ruotsissa säädettiin vuonna 1979 metsänhoitolaki, joka sisälsi paljon sääntelyä. Muun muassa metsäsuunnitelmavelvoite, velvoite suorittaa harvennushakkuita ja kielto uudistaa tiettyä osaa suurempaa osaa tilan metsistä koskivat tietyn kokoluokan ylittäviä metsälöitä. Vastaavasti Ruotsin valtio tuki voimakkaasti yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöitä. Metsäpolitiikan uudelleenlinjaus toteutettiin Ruotsissa samaan aikaan kuin Suomessa, mutta voimakkaampana. Vuonna 1994 voimaan tullessa metsänhoitolain uudistuksessa puuntuotantoa koskevat säännökset karsittiin samalle tasolle kuin Suomessa ja ekologiset tavoitteet säädettiin tasavertaisiksi puuntuotantotavoitteen rinnalle. Valtion tuki varsinaiseen puuntuotantoon lopetettiin kokonaan. Metsäojitus on joko kokonaan kiellettyä tai luvanvaraista suuressa osassa Etelä-Ruotsia.

Metsäpolitiikan uudelleenlinjaus 1990-luvulla päätti puhtaasti kansallisen metsäpolitiikan aikakauden. Kansainvälistymisen ohella läpikäyvänä piirteenä on ollut metsäpolitiikan moniarvoisuuden lisääntyminen. Talouspolitiikan ideologinen tausta on 1990-luvulla edustanut uusklassismia useimmissa maissa. Kilpailun lisäämiseksi mm. puukaupan sopimusjärjestelmät, joilla oli Suomessa pitkään keskeinen merkitys, on suurelta osin purettu. Verotuksen neutraalisuuden lisäämiseksi vuoden 1993 pääoma-verouudistuksessa uudistettiin myös metsätulojen verotus. Toisaalta uuttakin sääntelyä on syntynyt lähinnä sen vuoksi, että huoli ympäristön tilasta on nykyään konkreettinen ja laajalle levinnyt.

Suomalaista metsäpolitiikkaa sotienjälkeisenä aikana voi yleisesti ottaen luonnehtia tuloksekkaaksi. Kestävään ja edistyvään metsätalouteen siirtyminen toteutettiin hyvinkin tehokkaasti 1950–1960-luvuilla. Harvassa maassa on puuntuotantoa tehostettu yhtä nopeasti ja intensiivisesti. 1990-luvulla toteutettu metsäpolitiikan uudelleenlinjaus on niin ikään viety muutamassa vuodessa käytännön toteutukseen asti. Erona aiempaan on, että metsäpolitiikan moniarvoistuminen johtaa myös keskenään ristiriitaisiin tavoitteisiin. Metsäpolitiikan moniarvoistuminen sopii hyvin yhteen samaan aikaan kaventuneen

metsäpolitiikan keinovalikoiman kanssa. Kysymys on kuitenkin erillisistä kehityssuunnista. Yhteiskunnan moniarvoistuminen lisääntynee edelleen trendinomaisesti mm. lisääntyvän kansainvälistymisen seurauksena. Metsäpolitiikan keinovalikoiman laajuus ja voimakkuus taas heijastaa enemmänkin yhteiskunnassa vallitsevaa käsitystä valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisestä työnjaosta, ts. missä asioissa tarvitaan valtion väliintuloa. Käsitys toivottavasta sääntelyn tasosta on luonteeltaan suhdanteenomaisesti vaihteleva.

1.3.2 Kansainvälinen metsäpolitiikka

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

1990-luvun aikana metsätalous ja -politiikka ovat kansainvälistyneet huomattavasti. Samanaikaisesti metsä- ja ympäristöasioiden yhteys on muuttunut entistä tiiviimmäksi. Pohjan tämän päivän globaalille metsäpolitiikalle luovat kansainvälisellä tasolla solmitut metsiä sivuavat sopimukset ja periaatteet, joiden keskeisenä päämääränä on metsien kestävä hoito, käyttö ja suojelu osana kestävä kehityksen periaatetta.

Maailmanlaajuisesti metsien kestävä hoidon, käytön ja suojelun lähtökohdat määriteltiin Rio de Janeirosa vuonna 1992 pidetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED). Rion konferenssissa hyväksyttiin metsien hoitoa, käyttöä, suojelua ja kestävä kehitystä koskevat metsäperiaatteet sekä metsien häviämisen estämistä koskeva toimintaohjelma Agenda 21. Vaikka metsäperiaatteet eivät ole oikeudellisesti sitovia, niiden merkitys on keskeinen. Kysymyksessä ovat ensimmäiset valtioiden yhteisesti hyväksymät metsien hoitoa, käyttöä, suojelua ja kestävä kehitystä koskevat maailmanlaajuiset suositukset.

Rion konferenssin merkitys on korostunut myös siksi, että Rion jälkeen maailman metsiä ja niiden hoitoa ja käyttöä on ryhdytty tarkastelemaan kestävä kehityksen ja ympäristön näkökulmasta. Kansainvälisessä metsäkeskustelussa tapahtuikin merkittävä käänne 1990-luvun alussa. Keskustelun painopiste siirtyi trooppisis-

ta metsistä boreaalisiin ja lauhkean vyöhykkeen metsiin. Monissa boreaalisen ja lauhkean vyöhykkeen maassa on 1990-luvun aikana päätetty aiempaa tiukemmista ympäristö- ja suojelutavoitteista Rion konferenssin ja sitä seuranneiden metsäkokousten jälkeen.

Rion konferenssin jälkeen metsien kestävä hoidon ja käytön periaatteita käsiteltiin ensin pääasiassa alueellisissa prosesseissa. Maailmanlaajuisista keskustelu- tai neuvottelufoorumia ei ollut muutamaan vuoteen Rion konferenssin jälkeen. Metsäasiat olivat kuitenkin erityisteenä Rion sitoumusten ja Agenda 21:n toteutumista seuraamaan perustetun YK:n kestävä kehityksen toimikunnan (CSD) istunnossa keväällä 1995. CSD päätti tuolloin perustaa kaikille valtioille avoimen hallitustenvälisen metsäpaneelin (IPF).

Hallitustenvälisen metsäpaneelin asettamisella haluttiin saada aikaan avointa ja ennakkoluulotonta vuoropuhelua. Tavoitteena oli lisätä kansainvälistä yhteisymmärrystä Riossa sovittujen metsäperiaatteiden kehittämiseksi. Paneelia pyydettiin tekemään konkreettisia esityksiä toimenpiteistä, joilla voitaisiin edistää maailmanlaajuisesti kestävä metsätaloutta.

Hallitustenvälinen metsäpaneeli piti neljä istuntoa vuosina 1995–1997. Paneeli käsitteli Rion konferenssin (UNCED) metsiä koskevien päätösten toimeenpanoa, kansainvälisen yhteistyön rahoitusta ja teknologian siirtoa, tutkimusta, metsien arviointia ja kestävä metsätalouden tunnuksia ja mittareita, metsähyödykkeiden kauppa- ja ympäristönäkökohtia sekä kansainvälisiä organisaatioita ja instrumentteja. Suomi piti metsäpaneelin työskentelyä tärkeänä ja tuki sitä mm. järjestämällä Helsingissä vuonna 1996 tunnuksia ja mittareita käsitelleen asiantuntijaseminaarin (ISCI).

Metsäpaneelin loppuasiakirja sisältää joukon johtopäätöksiä ja lähes 150 valtioille ja kansainvälisille järjestöille suunnattua toimenpide-ehdotusta. Toimenpide-ehdotuksissa käsitellään metsiä koskevia maailmanlaajuisia ongelmia, kuten metsien häviämistä, aavikoitumista ja ilmasaasteiden vaikutusta metsiin. Ehdotukset kattavat lukuisia teemoja, jotka ovat olennaisia kestävä metsätalouden edistämisessä. Toimenpide-

ehdotuksissa kehoitetaan mm. määrittämään kestävä metsätalouden tunnuksia ja mittarit, laatimaan kansallisia metsäohjelmia, edistämään metsien suojelua, metsävarojen arviointia, metsätutkimusta ja kansalaisten osallistumista metsistä käytävään keskusteluun sekä arvottamaan metsän tuotteita ja palveluja ottaen huomioon myös metsätalouden sosiaaliset ja ympäristövaikutukset.

Metsäpaneelin loppuasiakirja esiteltiin kesäkuussa 1997 pidetylle YK:n yleiskokouksen erityisistunnolle (UNGASS). Metsäasiat nousivat UNGASSissa keskeiselle sijalle. Keskustelua käytiin erityisesti siitä, ryhdytäänkö neuvottelemaan maailmanlaajuisen metsäsopimuksen aikaansaamisesta.

Suomen hallitus muiden Euroopan unionin maiden tavoin pyrki siihen, että UNGASSissa olisi tehty päätös metsäsopimusta valmistelevalle hallitustenväliselle neuvottelukomitean asettamisesta. Metsäsopimusneuvotteluiden aloittamisesta ei kuitenkaan päästy yhteisymmärrykseen vaan päätettiin perustaa hallitustenvälinen metsäfoorumi (IFF).

Hallitustenvälisen metsäfoorumin tarkoituksena on tukea metsäpaneelin toimenpide-ehdotusten täytäntöönpanoa. Lisäksi se arvioi metsäpaneelin työssä auki jääneitä kohtia. Foorumin tavoitteena on määrittää maailmanlaajuisen metsäsopimuksen elementtejä ja rakentaa yhteisymmärrystä, jotta neuvotteluprosessi saataisiin aikaan. Foorumi pitää neljä istuntoa ja useita kansainvälisiä asiantuntijakokouksia. Foorumin viimeinen istunto pidetään tammikuussa 2000.

Suomi on tukenut systemaattisesti maailmanlaajuisen metsäsopimuksen aikaansaamista koko 1990-luvun ajan. Myös EU on kokonaisuutena tukenut metsäsopimusneuvottelujen käynnistämistä. Kansainvälisellä tasolla yhteisymmärrystä metsäsopimuksesta ei kuitenkaan toistaiseksi ole saavutettu, vaikka kansainvälisen metsäkeskustelun jatkoa pysyvämmällä pohjalla on laajasti tuettu.

Edellä mainittujen kokousten ja prosessien (IPF ja IFF) lisäksi kansainväliset ympäristösopimukset ovat liittäneet kansainvälisen ympäristöpolitiikan ja metsäsektorin entistä kiinteämmin

toisiinsa. Monet ympäristösopimukset koskevat tavalla tai toisella metsiä. Sopimuksista keskeisimmät ovat ilmastonmuutosta, biologisen monimuotoisuuden suojelua ja aavikoitumista koskevat sopimukset. Lisäksi mainittakoon mm. kansainvälinen trooppisen puun sopimus (ITTA), uhanalaisia lajeja koskeva yleissopimus (CITES), tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus sekä YK:n kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimus alkuperäiskansojen asemasta ja oikeuksista.

YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus eli ilmastopopimus allekirjoitettiin vuonna 1992 ja se tuli voimaan vuonna 1994. Sopimuksen tavoitteena on saada aikaan kasvihuonekaasujen pitoisuuksien vakiintuminen ilmakehässä tasolle, jolla estetään ihmistoiminnan haitallinen vaikutus ilmakehään. Joulukuussa 1997 pidetyssä ilmastopopimuksen kolmannessa osapuolipuolikongressissa hyväksyttiin Kioton pöytäkirja, joka täsmentää ilmastopopimuksen tavoitteita. Teollisuus- ja siirtymätalouden maille on asetettu yhteinen velvoite rajoittaa kasvihuonekaasujen päästöjä 5 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Kioton pöytäkirjassa sovittiin ensi kertaa siitä, että metsien hiilensitomiskyky otetaan huomioon rajoitetussa määrin päästörajoitusten laskennassa. Metsätalouden kannalta on merkittävää mm. sillä miten metsän uudistamisen, metsittämisen ja metsien häviämisen vaikutus tullaan sisällyttämään hiilinielulaskentaan. Kioton pöytäkirjan jatkoneuvotteluissa olennaisiksi kysymyksiksi ovat nousseet nk. Kioton mekanismit.

Biologisen monimuotoisuuden suojelua koskeva sopimus eli biodiversiteettisopimus allekirjoitettiin vuonna 1992 ja se astui voimaan vuoden 1993 lopussa. Sopimuksessa määritellään periaatteet, joita valtioiden tulee noudattaa biologisen monimuotoisuuden suojelussa ja kestävässä käytössä sekä geenivarojen käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisessa ja tasapuolisessa jakamisessa. Sopimuksen jatkotyö tapahtuu ekosysteemeittäin laadittujen työohjelmien pohjalta. Metsien biologista monimuotoisuutta koskeva työohjelma hyväksyttiin toukokuussa 1998. Työohjelma on laadittu vuosiksi 1998–2007 ja se painottuu pitkälti tutkimukseen.

Myös useat kansainväliset ja alueelliset järjestöt käsittelevät metsäkysymyksiä ja osallistuvat sopimusten ja suositusten käytännön toteuttamiseen sekä keräävät ja tuottavat erilaisia tilastoja. Harvat järjestöt toimivat yksinomaan metsäsektorilla, mutta usean järjestön toiminnassa metsäkysymykset ovat saaneet viime vuosina kasvavaa huomiota.

Esimerkkinä metsäasioita käsittelevistä kansainvälisistä järjestöistä mainittakoon mm. Euroopan talouskomissio (ECE), YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO), Kansainvälinen trooppisen puun järjestö (ITTO), YK:n ympäristöohjelma (UNEP), YK:n kehitysohjelma (UNDP), Maailmanpankki (WB), Maailman kauppajärjestö (WTO) ja Kansainvälinen työjärjestö (ILO) sekä Maailman ympäristöraho (GEF). Viime vuosina Suomi on ollut aktiivinen erityisesti FAO:n metsäkomiteassa (COFO) ja Euroopan metsätalouskomissiossa (EFC), jonka viimeisin kokous järjestettiin Suomessa lokakuussa 1998.

Euroopan maiden välisessä metsäalan yhteistyössä metsäministerikonferensseilla on tärkeä rooli. Ministerikonferenssit ja niiden seuranta-työ ovat tuoneet maailmanlaajuisia sitoumuksia alueelliselle tasolle.

Ensimmäinen Euroopan metsien suojelemista koskeva ministerikonferenssi järjestettiin Ranskan ja Suomen aloitteesta Strasbourgissa vuonna 1990. Strasbourgissa hyväksyttiin yleinen julkilausuma ja kuusi päätöslauselmaa. Päätöslauselmien aiheina olivat metsien terveydentilan seurantaverkoston kehittäminen, metsien geenivarojen suojeleminen, metsäpalotietokannan kehittäminen, vuoristometsien hoito, puufysiologian tutkimusverkoston Eurosilvan laajentaminen sekä metsäekosysteemien tutkimusverkoston perustaminen.

Helsingissä vuonna 1993 järjestetyssä toisessa metsäministerikonferenssissa arvioitiin Strasbourgin päätösten toimeenpanoa sekä hyväksyttiin yleinen julkilausuma ja neljä uutta päätöslauselmaa. Helsingin konferenssin päätökset, joissa on otettu huomioon Rion konferenssissa hyväksytyjen maailman metsiä koskevien periaatteiden soveltaminen Euroopassa, käsittelevät

Euroopan metsien kestävän hoidon ja käytön sekä metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen yleisperiaatteita, yhteistyötä taloudellisessa muutoksessa olevien maiden kanssa ja metsien sopeuttamista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

Helsingin metsäministerikonferenssin seuranta-työn keskeisiä saavutuksia on ollut yleiseurooppalaisten metsien kestävää hoitoa ja käyttöä kuvaavien tunnuksien ja mittarien sekä käytännön tason periaatteiden laatiminen.

Yleiseurooppalaiset tunnukset, mittarit ja käytännön tason periaatteet vahvistettiin poliittisella tasolla hyväksymällä niitä koskeva päätöslauselma kolmannessa metsäministerikonferenssissa, joka järjestettiin Lissabonissa kesäkuussa 1998. Lissabonissa hyväksyttiin myös yleinen julkilausuma sekä toinen päätöslauselmaa, joka käsittelee metsien kestävän hoidon ja käytön yhteiskunnallisia näkökohtia.

Lissabonin konferenssin päätöksissä korostetaan hallitustenvälisen metsäpaneelin toimenpite-ehdotusten toteuttamista, yhteistyötä ympäristöministerien prosessin ”Environment for Europe” kanssa, yhteiskunnan ja metsäsektorin välistä vuorovaikutusta ja kumppanuutta, kansalaisten osallistumista metsäpolitiikan suunnitteluun, metsäsektorin vaikutusta maaseudun kehitykseen ja työllisyyden parantamiseen sekä puun ja muiden metsän tuotteiden käytön järkevää lisäämistä.

Allekirjoittajavaltiot ja Euroopan yhteisö ovat sitoutuneet laajaan yhteistyöhön ministerikonferenssien päätöslauselmien toimeenpanemiseksi. Toimeenpanon vauhdittamiseksi on päätetty myös laatia työohjelma.

Euroopan unionin jäsenyys on osaltaan muuttanut jonkin verran toimintaamme kansainvälisessä metsäpolitiikassa. EU on useissa kansainvälisissä prosesseissa yhtenä sopimus- ja neuvotteluosapuolena, ja jäsenmaat ajavat tällöin kantojaan ja tavoitteitaan ensisijaisesti osana unionia. Viime vuosina EU-jäsenmaat ovat toimineet entistä koordinoitummin ja esiintyneet yhtenäisinä kansainvälisissä kokouksissa. On siis luonnollista, että näissä tilanteissa Suo-

mikin toimii ja esittää näkemyksiään EU:n yhteisen koordinaation kautta.

Vaikka metsä ei kuulu Euroopan unionin kompetenssin piiriin, eli yhteinen metsäpolitiikka ei sisälly perustamissopimukseen, metsäpolitiikkaa kuitenkin harjoitetaan vapaaehtoisen yhteistoiminnan pohjalta ja tukeutuen muita toimialoja koskeviin politiikkoihin. EU-lainsäädännössä on useita metsäsektoriin suoraan tai epäsuorasti vaikuttavia säädöksiä. Maatalouspolitiikan ohella ympäristö-, kauppaa-, talous-, raha-, työllisyys-, energia-, alue- ja kilpailupolitiikalla on huomattavia vaikutuksia metsäsektoriin.

Useat EU:n metsiä koskevat säädökset, kuten metsien terveydentilan seuranta ja metsäpalojen torjuntaa koskevat asetukset, ovat merkinneet vain pieniä muutoksia kansallisiin käytäntöihimme, jos lainkaan. Toisaalta jotkin yhteisön säädöksistä, kuten metsänviljelyaineiston kauppaa koskevat direktiivit, ovat soveltuneet meille huonosti, mikä on luonut paineita säädösten muuttamiseen siirtymäajan kuluessa.

EU:lle laadittiin syksyllä 1998 yleisluonteinen metsästrategia. Strategia rakentuu kahdesta erillisestä asiakirjasta, komission tiedonannosta ja neuvoston päätöslauselmasta. Neuvoston päätöslauselma hyväksyttiin joulukuussa 1998 ja siihen kirjattujen tavoitteiden toteuttamisesta käydään keskustelua mm. Pysyvässä metsäkomiteassa. Oikeudelliselta statukseltaan päätöslauselma ei ole juridisesti sitova, vaan lähinnä poliittisen tahdon ele.

Johtopäätös Unionin piirissä käydyistä metsäpoliittisista keskusteluista on, että subsidiariteetti - eli lähipäätösperiaate on hyväksytty metsäalan ohjenuoraksi. Metsäpolitiikka jätetään pääsääntöisesti jäsenmaiden hoidettavaksi. Yhteinen metsäpoliittinen toiminta koostuu siten ennen kaikkea jäsenmaiden keskinäisestä sekä jäsenmaiden ja EU:n elinten välisestä yhteistyöstä ja koordinoinnista.

Olellaisen osan Suomen harjoittamasta kansainvälisestä metsäyhteistyöstä muodostaa metsäyhteistyö kehitys- ja siirtymätalouden maiden kanssa sekä Itämeren alueen metsäyhteistyö. Metsätalouden lähialueyhteistyössä tärkeimpiä

yhteistyöalueita ovat olleet Karjalan tasavalta, Leningradin alue ja Viro. Myös pohjoismaiseen yhteistyöhön Suomi on osallistunut aktiivisesti. Lisäksi harjoitetaan kahdenvälistä yhteistyötä muun muassa Ranskan, Puolan, Indonesian, Kiinan ja Kanadan kanssa.

Suomen metsäalalla harjoittama kehitysyhteistyö perustuu kehitysyhteistyöstrategiamme lisäksi kansainvälisiin sitoumuksiin ja Rion konferenssin yleisiin periaatteisiin. Suomen metsäalan kehitysyhteistyön tavoitteena on toimia siten, että metsä- ja puutalouden merkitys kohdemaiden yhteiskunnallisessa kehityksessä vahvistuu. Tavoitteena on myös edistää luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriarvojen suojelua. Viime vuosina Suomi on tukenut metsäalan institutionaalista kehittämistä, metsien hoitoa ja suojelua sekä metsätaloussuunnittelua Aasiassa, Afrikassa ja Keski-Amerikassa.

Itämeren alueen kestävä kehityksen toimintaohjelma, Baltic 21, hyväksyttiin Itämeren neuvoston (CBSS) ulkoministerikokouksessa kesäkuussa 1998. Baltic 21:n metsäohjelman laadimisesta vastasivat Suomi ja Liettua, joilla on myös jatkossa vastuu ohjelman toteuttamisesta. Metsäohjelman keskeisimmät toimenpide-ehdotukset koskevat yhteistyön edistämistä yksityismetsätaloudessa, metsien suojelutilanteen selvittämistä ja puun käytön edistämistä Itämeren alueella.

Kansainvälinen yhteistyö on tullut yhä tärkeämmäksi myös metsäntutkimuksessa. Esimerkkinä mainittakoon mm. kansainvälinen yhteistyöohjelma ilmansaasteiden metsävaikutusten arvioimiseksi ja seuraamiseksi. Joensuussa sijaitseva Euroopan metsäinstituutti (EFI) tuottaa tietoa Euroopan metsäsektorin päätöksentekoa varten. EFI on riippumaton yleiseurooppalainen metsäntutkimuslaitos, jonka jäsenkunta koostuu noin 120 yliopistosta, tiedekunnasta ja metsäalan tutkimuslaitoksesta. IUFRO:n eli Metsäntutkimusjärjestöjen kansainvälisen liiton hallintoelimissä suomalaisilla metsäntutkijoilla on ollut näkyviä luottamustehtäviä ja Suomi järjesti IUFRO:n maailmankongressin Tampereella vuonna 1995.

1.3.3 Kansainvälisen ja kansallisen metsäpolitiikan välinen suhde

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

Leimaa-antava piirre 1990-luvun metsäpolitiikalle on ollut kansallisten ja kansainvälisten toimintojen entistä kiinteämpi kytkeytyminen toisiinsa. Kansallisen metsäpolitiikan linjauksiin vaikuttavat aikaisempaa selvästi enemmän kansainväliset ympäristökysymykset ja markkinoiden vaatimukset.

Etenkin YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED) Rio de Janeirossa vuonna 1992 hyväksytyjen metsäperiaatteiden ja Euroopan toisessa metsäministerikonferenssissa Helsingissä vuonna 1993 hyväksytyjen kestävän metsätalouden yleisperiaatteiden voidaan katsoa vaikuttaneen merkittävästi kansallisen metsäpolitiikkamme uudelleen muotoiluun sekä tavoitteiden asettamiseen viime vuosina.

Keskeisenä perustana Suomessa toteutetuille kansallisille kestävässä metsätaloutta edistäneille toimenpiteille on toiminut metsätalouden ympäristöohjelma vuodelta 1994. Ohjelman linjaukset perustuvat sekä Rion konferenssin että Helsingin metsäministerikonferenssin periaatteisiin. Esimerkkeinä metsätaloutemme ohjauskeinojen uudistuksista mainittakoon keskeisen metsälainsäädännön sekä metsänhoito-ohjeiden ja suositusten uudistaminen, kestävän metsätalouden tunnuksien ja mittarien laatiminen sekä monitaivoitteen metsäsuunnittelun ja alue-ekologisen suunnittelun kehittäminen. Uudistuksia on käsitelty tarkemmin luvussa 2.4.

Suomi, kuten muutkin YK:n yleiskokouksen erityisistuntoon (UNGASS) kesäkuussa 1997 osallistuneet maat ovat sitoutuneet poliittisesti hallitustenvälisen metsäpaneelin (IPF) loppuraportissa esitettyjen toimenpide-ehdotusten toimeenpanoon. Maiden tulee viedä metsäpaneelin toimenpide-ehdotukset kansalliselle tasolle ja ryhtyä paikallistason toimenpiteisiin kestävän metsätalouden edistämiseksi.

Suomessa arvioitiin keväällä 1998 metsäpaneelin toimenpide-ehdotuksia ja niiden toteuttamiskelpoisuutta. Toimenpide-ehdotukset käsiteltiin yksitellen ja arvioinnin pohjalta laadittiin

Suomen maaraportti, joka esiteltiin yhdessä viiden muun maan kanssa maailmanlaajuisessa asiantuntijaseminaarissa Saksassa kesällä 1998. Kaiken kaikkiaan Suomen 1990-luvun metsäpoliittiset uudistukset ja kansallisen metsäohjelman linjaukset sopivat hyvin yhteen toimenpide-ehdotusten kanssa.

Kansainvälisen ja kansallisen metsäpolitiikan aiempaa tiiviimpi yhteys näkyy myös siinä, että metsäsektorimme toimintaa arvioidaan aiempaa laajemmin ja useammin Suomen ulkopuolella. Tähän ovat vaikuttaneet useat seikat, kuten metsäteollisuuden tuotannon ja markkinoiden globalisoituminen, yleinen ympäristötietoisuuden kasvu ja kuluttajien näkemykset. Lisäksi kansainvälisten metsiä koskevien sopimusten ja päätösten noudattamista seurataan useilla tavoilla ja tahoilla. Muun muassa CSD ja metsäasioita käsittelevät kansainväliset järjestöt pyytävät jäseniltään maaraportteja. Metsien kuntoa mitataan kansainvälisen seurantaohjelman puitteissa ja eri tutkimuslaitokset laativat selvityksiä erityisteemoista.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) julkaisi Suomen ympäristöpolitiikan tuloksellisuutta koskevan arviointiraportin vuonna 1997, jossa on arvioitu mm. edistyneisyyttämme metsätalouden ympäristökysymyksissä. Raportissa Suomen todettiin sitoutuneen merkittävästi metsävarojen kestäväan kehittämiseen kansainvälisesti, mikä heijastuu sekä yleiseurooppalaisessa prosessissa että yhteistyössä naapurimaiden ja lähialueiden kanssa. Raportissa kehoitettiin Suomea mm. jatkamaan kestävän metsätalouden kansainvälistä edistämistä ja osallistumaan siihen tähtäävään kansainväliseen yhteistyöhön.

Suomen valmistautumisessa kansainvälisiin metsäkokouksiin on ollut ja on olennainen merkitys koko metsäsektorin hyvällä yhteistyöllä. Rion konferenssin jälkeen syksyllä 1992 metsäasiat nostettiin yhdeksi Suomen kansainvälisen yhteistyön painopistealueista, ja maamme strategiaa ja kansainvälisiä metsäkysymyksiä koskevia kannanottoja laatimaan perustettiin erityinen ministeriryhmä ja sen alainen virkamiestyöryhmä. Vuodesta 1993 kantojen valmistelussa

ovat lisäksi avustaneet Suomen kestävän kehityksen toimikunta ja Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta edeltäjinään.

Kansainvälisten metsäkysymysten seuranta ja käsittelyä Suomessa on edesauttanut osaltaan myös metsäasiantuntijavirkojen perustaminen Berliiniin (ent. Bonnin) ja Lontoon suurlähetys-

töihin. Erityisasiantuntijoiden tehtävänä on seurata metsiin ja metsätalouteen liittyvää keskustelua kohdemaassa ja osallistua siihen. He jakavat tietoa Suomen metsätaloudesta ja -teollisuudesta ja huolehtivat yhteydenpidosta kohdemaan sidosryhmiin. Lisäksi he raportoivat säännöllisesti kotimaahan ajankohtaisista kysymyksistä.

2 METSÄOHJELMAN OSA-ALUEET

2.1 Metsäklusteri ja kestävä kehitys

Aarne Reunala

Hallitus teki 4.6.1998 periaatepäätöksen ekologisen kestävyysedistämistä. Periaatepäätöksen perustana on ympäristöministeriön kaksi vuotta työskennelleen strategiaryhmän ehdotus hallituksen kestävä kehityksen ohjelmaksi. Molemmat on julkaistu ympäristöministeriön Suomen ympäristö -sarjan numerossa 254 (1998).

Hallituksen peruslinjaukset kestävästä kehityksestä valmistuivat metsäohjelman kannalta sopivasti siten, että ne olivat käytettävissä, kun metsäohjelman yksityiskohtaista sisältöä ryhdyttiin valmistelemaan. Kansallista metsäohjelmaa voikin pitää yhtenä hallituksen kestävä kehityksen periaatteiden sovelluksena.

Periaatepäätöksessä määritellään peruslinjaukset ekologisen kestävyysedistämiseksi, ekologista kestävyysedistävien taloudellisten edellytysten sekä sosiaalisten ja kulttuuristen edellytysten luomiseksi. Lisäksi periaatepäätöksessä määritellään joukko yksityiskohtaisempia strategisia tavoitteita ja toimintalinjoja.

Seuraavassa tarkastellaan, miten kansallinen metsäohjelma vastaa hallituksen kestävä kehityksen peruslinjauksia ja strategisia tavoitteita.

Kestävä kehityksen peruslinjaukset

Ekologista kestävyysedistämistä kansallinen metsäohjelma edistää toimimalla ilmastonmuutoksen hidastamiseksi, edistämällä päästöjen kannalta edullista puuenergian käyttöä, perustumalla uusiutuvaan luonnonvaraan, huolehtimalla metsien biologisesta monimuotoisuudesta, metsien tuottokyvystä ja kestävyysedistämistä pitkällä aikavälillä sekä vähentämällä metsätalouden ympäristökuormitusta.

Ekologista kestävyysedistämistä tukevia taloudellisia edellytyksiä kansallinen metsäohjelma luo edistämällä vakaata, tasapainoista kasvua, kehittämällä taloudellista ja osaamis-pääomaa ja vaali-

malla luontopääomaa, tukemalla ekologista kestävyysedistämistä tukevaa vapaaehtoista metsäsertifiointia ja edistämällä metsiin perustuvaa monipuolista yritystoimintaa.

Ekologista kestävyysedistämistä tukevia sosiaalisia ja kulttuurisia edellytyksiä kansallinen metsäohjelma tukee vahvistamalla metsien käyttöön ja hoitoon liittyvää koulutusta ja neuvontaa, ylläpitämällä avoimuutta niin, että kansalaiset voivat osallistua ja vaikuttaa, edistämällä hyvinvointia ja työllisyyttä, vahvistamalla metsiin liittyvää tietoa ja osamista, vaalimalla metsiin liittyvää kulttuuriperintöä sekä noudattamalla metsäpolitiikassa eettisesti korkeatasoisia toimintatapoja.

Kokonaisuutena kansallinen metsäohjelma noudattaa hallituksen kestävä kehityksen peruslinjauksia. Perustetun metsäneuvoston tehtävänä on jatkuvasti seurata, että kestävä kehityksen kaikkia osa-alueet otetaan tasapainoisesti huomioon metsäohjelmaa toteutettaessa. Metsien monimuotoisuuden ja taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysedistämistä varten perustetaan työryhmät selvittämään metsien suoje-lua eteläisessä Suomessa sekä kesähakkuita.

Kestävä kehityksen strategiset tavoitteet ja toimintalinjat

Peruslinjausten lisäksi hallituksen periaatepäätöksessä luonnehditaan strategisia tavoitteita ja toimintalinjoja Suomen kansainväliselle yhteistyölle, kulutukselle, tuotannolle ja tuotteille, energiataloudelle, aluerakenteelle, yhdyskunnille ja liikenteelle, maaseudulle ja uusiutuvien luonnonvarojen käytölle sekä tutkimukselle ja koulutukselle.

Kansallinen metsäohjelma noudattaa näitä kestävä kehityksen strategisia tavoitteita ja toimintalinjoja.

Kansainvälisen yhteistyön alueella metsäohjelma tukee kestävä kehitystä maapallonlaajuisesti, kansainvälisissä järjestöissä, Euroopan unionissa ja kahdenvälisessä yhteistyössä. Suomi pyrkii kansainvälisen metsäsovimuksen aikaan-

saamiseen, pitää kestävänsä metsätalouden kehittämistä edelleen yhtenä kehitysavun painopistealueena, toimii aktiivisesti Euroopan metsäministerikonferensseissa ja Euroopan unionin metsäasioissa ja tukee kestävänsä metsätalouden kehittämistä lähialueilla.

Kulutuksen, tuotannon ja tuotteiden osalta metsäohjelma vahvistaa metsäalan yritysten ekokilpailukykyä tukemalla vapaaehtoisten sertifiointijärjestelmien kehittämistä, vähentää metsätalouden ja metsäteollisuuden tuotannon, tuotteiden ja niiden kulutuksen ympäristökuormitusta, tukee puuraaka-aineen käytön tehokkuuden lisäämistä ja elinkaaritarkastelujen kehittämistä. Kokonaisuutena metsäohjelmalla edistetään uusiutuvaan luonnonvaraan perustuvaa tuotantoa, mikä on myönteistä kestävänsä kehitystä ajatellen.

Energiatalouden näkökulmasta kansallinen metsäohjelma edistää merkittävästi puuenergian, etenkin metsähakkeen käyttöä, mikä auttaa täyttämään kansainvälisten ilmastositoumusten vaatimukset. Toisaalta sähkön kokonaiskulutuksen arvioidaan säästötoimista huolimatta kasvavan 74 terawattitunnista (1997) noin 88 terawattituntiin vuoteen 2010 mennessä. Metsäteollisuus käyttää lähes puolet sähköntarpeen lisäyksestä, kun sen sähkönkulutus nousee 25:stä noin 31 terawattituntiin. Sähkönkysynnän tyydyttäminen tehokkailla, taloudellisilla ja ekologisesti hyväksyttävillä ratkaisuilla on eräs hallituksen kestävänsä kehityksen ohjelman ja kansallisen metsäohjelman suuria haasteita.

Aluerakenteen, yhdyskuntien ja liikenteen kehittämistä metsäohjelma koskettaa lähinnä liikenteen osalta. Metsäohjelma tukee kestävänsä kehitystä korostamalla alemman asteen tieverkoston ja metsäautoteiden kunnossapitoa. Metsäohjelman toteutuessa tavaraliikenteen määrä maanteilla ja vientikuljetuksissa lisääntyy, joten kuljetusten ympäristökuormituksen vähentämiseen on kiinnitettävä huomiota.

Maaseudun ja uusiutuvien luonnonvarojen käytön kehittämisessä kansallisella metsäohjelmalla on keskeinen asema. Metsäohjelma tukee maaseudun elinkeinotoimintaa, pyrkii monipuolistamaan metsiin perustuvaa yritystoimintaa ja

vahvistaa metsäklusterin kestävänsä metsätalouteen perustuvia toimintaedellytyksiä. Talousmettien puuntuottokyvyn ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen, metsien monikäytön kehittäminen, vesistö päästöjen vähentäminen, puun jalostusasteen nostaminen ja kulttuurimaisemien hoitaminen ovat kaikki metsäohjelmassa mukana olevia, kestävänsä kehitykselle tärkeitä toimintalinjoja.

Tutkimuksella ja koulutuksella on tärkeä rooli kestävänsä kehityksessä. Kansallisessa metsäohjelmassa korostetaan tutkimus- ja kehittämisohjelmien merkitystä, korkeatasoista metsäkoulutusta, myös metsänomistajien koulutusta, sekä metsäviestintää ja yleensä tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä. Käynnistettävän metsäalan innovaatiofoorumilla avulla pyritään edistämään uusien innovaatioiden syntymistä.

2.2 Metsäteollisuuden toimintaedellytykset

2.2.1 Metsäteollisuuden kehitys

Erkki Uusitalo

Metsäteollisuudella on keskeinen asema Suomen kansantaloudessa. Valuuttatulojen hankkijana metsäteollisuuden osuus on edelleen merkittävä, vaikkakin osuus on supistunut muiden alojen, lähinnä metalli- ja elektroniikkateollisuuden, voimakkaan kasvun myötä. Vuonna 1997 metsäteollisuuden osuus vientituloista oli 29 prosenttia. Kotimaisiin tuotantopanksiin pääosin perustuvana metsäteollisuuden osuus nettovaluuttatuloista on 40 prosentin luokkaa.

Suomen metsäteollisuuden tuotanto on kasvanut ripeästi viime vuosikymmeninä. 1990-luvun alun lamavuosien notkahduksen jälkeen kasvu on ollut erityisen nopeaa, ja vuonna 1997 tuotanto ylsi uusiin ennätyslukuihin lähes kaikissa keskeisissä tuoteryhmissä.

Vuosina 1970–1997 Suomen metsäteollisuuden tuotanto kasvoi keskimäärin 2,8 prosenttia vuodessa teollisuustuotannon volyyymi-indeksin mukaan. Mekaanisen metsäteollisuuden tuotanto lisääntyi 1,4 prosenttia vuodessa. Massa- ja paperiteollisuudessa kasvu oli oleellisesti no-

Taulukko 2.2-1 Metsäteollisuuden tuotanto vuosina 1970-1997

Tuote	yksikkö	1970	1990	1997	vuosimuutos, % 1970-97
Sahatavara	1 000 m ³	7 310	7 400	10 600	1,4
Vaneri	1 000 m ³	706	643	987	1,3
Lastulevy	1 000 m ³	371	526	457	0,8
Kuitulevy	1 000 m ³	241	96	88	-3,8
Massa yhteensä	1 000 t	6 233	8 886	11 089	2,2
mekaaninen	1 000 t	1 711	3 293	3 968	3,3
puolisellu	1 000 t	345	434	501	1,5
kemiallinen	1 000 t	4 177	5 159	6 620	1,8
Paperi	1 000 t	3 011	7 078	9 543	4,5
sanomalehtipaperi	1 000 t	1 305	1 429	1 470	0,5
paino- ja kirjoituspaperi	1 000 t	924	4 682	7 121	8,3
Kartonki	1 000 t	1 247	1 889	2 606	3,5

peampaa, noin 3,1 prosenttia vuodessa. Tuotannon painopiste on siirtynyt yhä enemmän kemiallisen metsäteollisuuden puolelle.

Sahatavaran tuotanto vuonna 1997 oli 10,6 miljoonaa kuutiometriä, ja se on pitkän aikavälin tarkastelussa noussut 1,4 prosenttia vuodessa, mutta tuotannon vaihtelut ovat vuosien kuluessa olleet suuria tuotannon kannattavuuden ja viennin vedon muutoksista johtuen.

Vanerin tuotanto on kasvanut koko periodin yli tarkastellen 1,3 prosenttia vuodessa. Vanerin tuotanto supistui 1990-luvun alkupuoliskolle saakka, mutta on tällä vuosikymmenellä ja erityisesti kolmen viimeisen vuoden aikana kasvanut voimakkaasti yltäen vuonna 1997 lähes miljoonan kuutiometrin tasoon. Keskeinen syy tuotannon nousuun ovat uudet havuvaneritehtaat.

Lastulevyn tuotanto kohosi 1970-luvulla nopeasti saavuttaen 800 000 kuutiometrin tasoon vuosikymmenen vaihteessa. Kysynnän laantuessa tuotanto putosi 1980-luvulla vajaan 500 000 kuutiometrin tasoon, jolla tasolla se on sitten säilynyt. Kuitulevyn tuotanto on tarkastelujakson aikana pudonnut alle puoleen.

Paperin tuotanto lisääntyi aikavälillä 1970-1997 keskimäärin 4,5 prosenttia vuodessa ja nousi 3 miljoonasta tonnista runsaaseen 9,5 miljoonaan tonniin. Kartongin tuotanto kasvoi 3,5 prosentin vuosivauhtia ollen 2,6 miljoonaa tonnia vuonna 1997. 1970-luvun alussa sanomalehtipaperi oli 30 prosentin osuudella ja 1,3 miljoonan tonnin tuotannolla paperiteollisuus-

den päätuote. Viime vuosikymmenen puolivälissä sanomalehtipaperin tuotanto saavutti huipputasonsa, lähes 1,9 miljoonaa tonnia. Sen jälkeen sanomalehtipaperin tuotanto on supistunut, kun koneita on muutettu tuottamaan pitemmälle jalostettuja mekaanisia painopapereita. Toisaalta suomalaisyritykset ovat laajentaneet sanomalehtipaperikapasiteettiaan ulkomaille, lähelle markkinoita ja uutta raaka-

ainelähdettä, keräyspaperia. Vuonna 1997 sanomalehtipaperin tuotanto oli vajaan 1,5 miljoonaa tonnia, mikä on enää 12 prosenttia Suomen paperin ja kartongin tuotannosta.

Paino- ja kirjoituspapereiden tuotanto on ollut voimakkaalla kasvu-uralla ja oli 7,1 miljoonaa tonnia vuonna 1997. Tuotannon kasvu on ollut tarkastelujaksolla keskimäärin peräti 8,3 prosenttia vuodessa. Tuotanto on kasvanut yli 1,5-kertaiseksi 1990-luvulla.

Paperiteollisuuden painopiste on siirtynyt pitkälle jalostettuihin paino- ja kirjoituspapereihin, joiden kasvunäkymät ovat olleet parhaat, ja joiden tuotannossa suomalainen raaka-aine ja korkea osaaminen ovat antaneet parhaiten tulosta.

Sellun ja mekaanisten massojen tuotanto oli vuonna 1997 reilut 11 miljoonaa tonnia ja lisääntyi tarkastelujaksolla 2,2 prosenttia vuodessa. Kasvu oli selvästi hitaampaa kuin paperin ja kartongin tuotannossa. Viennin osuus tuotannosta on pudonnut. Mekaaniset massat käytetään kotimaassa lähes kokonaan ja sellustakin vain neljännes viedään tällä hetkellä.

Metsäteollisuuden investointivauhti Suomessa on ollut ripeää. 1980-luvulla investoinnit olivat 11 prosenttia liikevaihdosta, ja 1990-1997 investoitiin noin 55 miljardia markkaa (9,3 miljardia euroa) eli 11,5 prosenttia liikevaihdosta. Mekaanisessa metsäteollisuudessa investoinnit ovat olleet 6,1 prosenttia ja kemiallisessa metsäteollisuudessa 12,2 prosenttia liikevaihdosta.

Rinnan kotimaan investointien kanssa ovat investoinnit ulkomaille lisääntyneet nopeasti ja metsäteollisuutemme on voimakkaasti kansainvälistynyt. Kun 1980-luvun alussa oli suomalaisomisteisesta paperi- ja kartonkiteollisuudesta ulkomailta 10 prosenttia, vastaten 0,8 miljoonan tonnin vuosituotantoa, olivat vastaavat luvut vuonna 1990 jo 26 prosenttia ja 3,4 miljoonaa tonnia. Tällä hetkellä lasketaan suomalaisen paperi- ja kartonkiteollisuuden kapasiteetista olevan Suomen ulkopuolella noin puolet, vastaten 14 miljoonan tonnin tuotantoa.

Investointeihin ulkomaille ovat vaikuttaneet useat tekijät. Sijoittuminen lähelle markkinoita nopeuttaa toimituksia ja palvelukyky paranee, ja myös kuljetuskustannukset alenevat. Kauppapoliittiset syyt ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen sijoittumiseen ulkomaille ja keskeisille markkina-alueille. Ulkomaisiin investointeihin ovat myötävaikuttanut myös tuotannontekijöiden saatavuudessa ja hinnoissa usein vallitseva ero ulkomaiden hyväksi.

Paperiteollisuutemme on johtanut kansainvälistymistä, mikä on ollut välttämätöntä aseman säilyttämiseksi maailmanmarkkinoilla. Metsäteollisuustuotteiden kilpailu maailmassa kiristyy jatkuvasti, sillä monet maat varsinkin Aasiassa esiintyvät uusina ja merkittävänä metsäteollisuustuotteiden tuottajina ja viejinä. Metsäteollisuustuotteiden maailmanmarkkinat ovat globalisoituneet ja yritykset sen myötä. Maailman kymmenestä johtavasta paperinvalmistajasta kaksi on suomalaista. Näillä yhtiöillä on oltava maailmanlaajuinen strategia. Sopivien tuotteiden valmistaminen kustannuksiltaan edullisimmissa maissa tulee yhä tärkeämmäksi, kun metsäteollisuustuotteiden reaali hinnat ovat jo pitkään olleet laskussa. Suomalainen raaka-ainepohja ja yleinen kustannustaso sekä niiden suhde muihin maihin tulee yhä ratkaisevammin vaikuttamaan suomalaisyritysten investointipäätöksiin.

Tämä kehitys koskee myös suomalaista mekaanista metsäteollisuutta, jonka kansainvälistyminen on ollut hitaampaa. Vientivoittoisena alana mekaaninen metsäteollisuuskin joutuu yhä tarkemmin perehtymään muiden maiden rakentamisen menetelmiin ja perinteisiin. Vaikka toimitaankin

Suomessa jatkojalostuksen merkitys vientimarkkinoilla korostuu. Jatkojalostus ja markkinointi muodostavat tärkeän kokonaisuuden.

Massa- ja paperiteollisuuden megatrendit

Maailmanlaajuinen kasvu ja metsäteollisuustuotteiden kysynnän kasvu jatkuu. Kuitenkin markkinoiden arvioidaan saturoituvan Pohjois-Amerikassa, jolloin kasvun painopiste on Aasiassa. Istutusmetsien parantuvan tuoton arvioidaan lisäävän kuitupuun tuloa markkinoille. Paperin ja levyjen tuotanto siirtyy kierrätysmateriaalin takia lähemmäs kaupunkia ja metsäteollisuuden strategiset investoinnit lisääntyvät. Taloudellisen integraatiokehityksen edetessä pääoman saatavuus paranee. Yrityskoon kasvu jatkuu edelleen niin, että 2000-luvulla viiden johtavan yrityksen osuus tuotannosta arvioidaan olevan 40 prosenttia.

Suomalaisen metsäteollisuuden rakennemuutos on vähentänyt sektorin suhdanneherkkyyttä. Alan suhdannesyklit ovat lyhentyneet ja muuttuneet aikaisempaa vaikeammin ennakoitaviksi. Samanaikaisesti muutokset ovat tulleet myös aikaisempaa jyrkemmiksi ja mekaanisen puunjalostuksen suhdanteiden yhteys kemialliseen metsäteollisuuteen on heikentynyt. Kuitenkin syklisen vaikutus yhtiöiden tulokseen on pienentynyt.

Metsäteollisuustuotteiden maailmanmarkkinoilla resurssien tärkeys painottuu sekä strategisena että ympäristökysymyksenä. Kuitu, energia ja vesi ovat kokonaisuus, jonka tehokkuus ja ekotehokkuus ovat mittari kilpailukyvyille. Tuotteiden linkaari nivoo yhteen koko metsäklusterin ympäristöasiat. Teknologiavetoinen maailma lähtee materiaalien tehokkaammasta käytöstä, jopa käytön kyseenalaistamisesta ja jakelujärjestelmien tehokkuudesta. Yhteisövetoisessa maailmassa ympäristöasiat hoidetaan kansainvälisin sopimuksin kierrätystä tukien ja linkaarianalyysijä suosien. Suomen metsäklusterille ensimmäinen vaihtoehto tarjoaa uusia mahdollisuuksia.

Uusiutuvana raaka-aineena puulla on myönteinen imago kestävän kehityksen mukaisena materiaalina. Esimerkiksi puurakentamisen on

havaittu tarjoavan monia etuja muihin materiaaleihin verrattuna. Rakentaminen on nopeaa ja hintakilpailukyky on hyvä. Puun energiatase on edullinen ja puu on arkkitehdillisesti mielenkiintoinen materiaali. Lisäksi puurakentamisella on positiivinen hiilitasevaikutus.

2.2.2 Infrastruktuuri

Erkki Uusitalo

Infrastruktuurin ylläpito ja kehittäminen ovat yhteiskunnan keskeisiä velvoitteita, joilla turvataan elinkeinoelämän kansainvälinen kilpailukyky ja kansantalouden kasvu.

Metsäteollisuuden toiminnassa korostuu hyvän infrastruktuurin tarve maan kaikissa osissa, sillä metsäteollisuuden laitokset sijaitsevat eri puolilla maata ja sen toiminta ulottuu lähes kaikkialle. Metsäteollisuuden luonteen ja alueellisen rakenteen vuoksi jo rakennettujen liikenneverkkojen säilyttäminen ja niiden edelleen kehittäminen on tärkeää.

Metsäteollisuus on toimialana suurin tavarankuljettaja Suomessa. Sen kuljetusten osuus kuljetussuoritteista on noin kolmannes maanteillä, yli puolet rautateillä ja noin 80 prosenttia sisävesiliikenteessä. Meritse tapahtuvan viennin määrästä on metsäteollisuuden tuotteita kaksi kolmannesta.

Metsäteollisuus käyttää koko tieverkkoa. Erityisen tärkeää metsäteollisuuden kuljetuksille on alemman asteen tieverkon kunto, joka on viime aikoina kunnossapitomäärärahojen puutteen takia heikentynyt.

Metsätiet luovat perustan metsäteollisuuden ja metsätalouden kuljetuksille. Metsäteitä on rakennettu 1990-luvulla 2 000–3 000 kilometriä vuodessa ja perusparannettu vanhoja metsäteitä 1 000 kilometriä vuodessa. Metsäautotieverkossa on vielä puutteita, joiden paikkaamiseen tarvitaan uusia metsäteitä. Niiden tarve laskee kuitenkin vähitellen puoleen nykyisestä ja vastaavasti metsäteiden perusparannustarve kaksinkertaistuu.

Alempiasteisten teiden ja metsäteiden merkitys puunkuljetuksille korostuu, koska myös rautateitse tai vesitse kuljetettavan puun alkukuljetus metsistä tehdään autolla. Lisäksi nykyaikainen

korjuukalusto siirretään työmaille autokuljetuksina.

Metsäteollisuus käyttää koko rataverkkoa. Ns. vähäliikenteiset rataosat kuten myös ratojen varsilla olevat puutavaran lastauspaikat ovat tarpeellisia puutavarakuljetuksille.

Tavoitteet

Tavoitteena on vaikuttaa siihen, että tiestön kunnan heikentyminen voidaan pysäyttää sekä käynnistää tiestön peruskunnostus ja parantaminen, esimerkkinä kelirikosta aiheutuvien ongelmien poistaminen. Tähän tarvitaan tiemäärärahojen riittävää mitoitusta ja lisäksi tienpidon menetelmien sekä organisaatioiden kehittämistä.

Tavoitteena on säilyttää määrärahat metsäautoteiden rakentamiseen ja perusparantamiseen riittävällä tasolla.

Tavoitteena on myös, että rataverkko säilytetään puukuljetuksiin soveltuvana nykyisessä laajuudessaan, millä muun muassa vähennetään tieverkolle aiheutuvaa rasitusta. Rataverkon kehittämistä tulee jatkaa, toteuttamalla ympäristö- ja kustannussyistä edullinen sähköistys nopeasti koko päärataverkolla.

Kuljetusedellytykset turvataan sisävesistöissä ja kanavissa ja niitä edelleen kehitetään. Saimaan vesistön jäänmurto turvataan pysyvästi yhteiskunnan toimesta. Meriyhteys Saimaalta säilytetään ja sitä kehitetään kuten muitakin liikenneväyliä. Kuljetuksille ei aseteta uusia rasitteita maksujen tai verojen muodossa.

Keinot

Vaikutetaan tiemäärärahoja koskevaan päätöksentekoon. Lisätään päättäjien tietoa alemman tieverkoston nykytilasta ja merkityksestä alan raaka-ainehuollolle. Tiemäärärahojen mitoituksen lisäksi niiden tarkemmalla kohdentamisella sekä tienpidon menetelmien ja organisaatioiden kehittämällä voidaan vaikuttaa tiestön kuntoon.

Yksityisteiden osalta kehitetään tienpidon neuvontaa ja ohjausta sekä varmennetaan tarvittavat avustukset.

Muutetaan yhteisöveron jakoperusteita siten, että osa teollisuuslaitosten sijaintipaikkakunnin-

le ohjattavasta yhteisöverosta kanavoidaan yksityisteiden ylläpitoon.

Vaikutetaan ratamäärärahoja koskevaan päätöksentekoon siten, että rataverkon kuntoa voidaan parantaa. Sähköistyksen ulottaminen koko pääverkolle on kuljetustaloudellisesti edullista ja liikenteen ympäristövaikutuksia vähentävää. Vähäliikenteisten rataosien tulee säilyä liikennöitävässä kunnossa, koska niitä käyttämällä vähennetään tieverkolle aiheutuvaa räsitystä.

Tuodaan esiin meriyhteyden merkitys Saimaan vesistöalueen teollisuudelle ja talouselämälle ja vaikutetaan asiaa koskevaan päätöksentekoon.

2.2.3 Energia

Ari Keskimölo

Sähkönkäyttö

Suomen kokonaissähkönkäyttö vuonna 1997 oli runsaat 74 terawattituntia, josta metsäteollisuus käytti noin 25 terawattituntia eli noin kolmanneksen. Metsäteollisuuden sähkönkäyttö lisääntyi vuosina 1985–1997 keskimäärin noin 4 prosentilla vuodessa. Lisäenergiasta osa ostettiin ja osa tuotettiin omilla laitoksilla.

Pääosa metsäteollisuuden omasta energiasta tuotettiin puunjalostuksen sivutuotteilla eli mustalipeällä ja mekaanisen metsäteollisuuden sivutuotteilla. Puupolttoaineiden käyttö on kasvanut samaa tahtia metsäteollisuuden puunkäytön kanssa. Muiden polttoaineiden osalta viime vuosikymmenten merkittävin muutos metsäteollisuuden omassa sähköntuotannossa on öljyn käytön jyrkkä väheneminen sekä maakaasun ja turpeen käytön lisääntyminen.

Suomen kokonaissähkönkäytön on ennustettu lisääntyvän 88 terawattituntiin vuoteen 2010 mennessä. Metsäteollisuuden energiantarve kasvaa vuoteen 2010 mennessä 31 terawattituntiin olettaen, että metsäteollisuuden vuotuinen puunkäyttö kasvaa 10 miljoonalla kuutiometrillä. Kapasiteetin kasvun lisäksi metsäteollisuuden energiankulutusta lisäävät ympäristönsuojelu-

toimenpiteet ja jalostusasteen nostaminen. Suomen nykyinen ja rakenteilla oleva kapasiteetti sekä tiedossa olevat sähkön tuontisopimukset kattavat sähkön tarpeen 1990-luvun loppuun saakka. Sähkön käyttö kasvaa kuitenkin ennusteiden toteutuessa noin 14 terawattituntia vuoteen 2010 mennessä, mikä vastaa noin 2 500 megawatin voimalaitoskapasiteetin vuosituotantoa.

Sähkömarkkinat

Tällä hetkellä Pohjoismaat muodostavat jo lähes yhtenäisen sähkömarkkina-alueen, joka laajenee markkinoiden avautuessa Keski-Euroopan maihin. Siirtoyhteyksien vahvistuessa Keski-Eurooppa vaikuttaa entistä voimakkaammin sähkömarkkinoihin ja hintatasoon. Pohjoismaiden nykyinen osaltaan runsaiden vesivuosisien aiheuttama tarjontaylijäämä supistuu kasvavasta viennistä Keski-Eurooppaan.

Suomen sähkön tuotannon rakenne on eri polttoaineiden välisen kilpailun ansiosta monipuolinen, mitä voidaan pitää sähkön tuotannon kansainvälisessä kilpailussa etuna. Sähkön ja lämmön yhteistuotannossa Suomi on maailman johtava maa. Sähkön tuotannon polttoaineet tuodaan suurimmaksi osaksi ulkomailta. Pääasialliset tuontipolttoaineet ovat hiili, uraani ja maakaasu, joilla tuotettiin yli puolet sähköstä vuonna 1997. Vesivoima on suurin täysin kotimainen sähköenergian lähde. Kotimainen sähkön tuotanto vuonna 1997 ei kattanut kulutusta, joten ulkomaista sähköä tuotiin huomattava määrä.

Sähkön tuonti muodostaa jatkossakin vaihtoehdon kotimaan tuotannolle. Tuonnin osuus riippuu ratkaisevasti omasta tuotannosta sekä sähkön kysynnän ja tarjonnan vaihtelusta lähi-alueilla. Pohjoismaissa tasapaino tulee muuttumaan kysynnän kasvaessa tarjontaa enemmän. Tuontimahdollisuudet Venäjältä säilynevät nykyisellään, mutta vuoden 1998 aikana alkanut Venäjän poliittinen ja taloudellinen epävakaus voi jatkuessaan vaikuttaa myös sähkön tuontimahdollisuuksiin.

Metsäteollisuuden energiahuolto

Sähkön hinta vaikuttaa merkittävästi sähköintensiivisen metsäteollisuuden kilpailukykyyn ja samalla investointimahdollisuuksiin. Välillisten vaikutusten myötä sähkön hinta vaikuttaa myös koko kansantalouden kehittymiseen. Edullisella energialla on tärkeä rooli kilpailukyvyn aikaansaamiseksi suhteessa muihin kansainvälisiin yrityksiin. Metsäteollisuuden investoinnit ovat pitkävaikutteisia, mikä edellyttää suurta varmuutta sähkön hintatasosta pitkällä aikavälillä. Nykyisten sähkönkäytön kasvuennusteiden toteutuessa Suomessa tarvitaan vuosikymmenen vaihteen jälkeen huomattavasti enemmän sähköenergiaa aiempaan verrattuna.

Tavoite

Varmistaa metsäteollisuuden energiahuolto.

Keinot

Suomen metsäteollisuuden toimintaedellytysten säilyminen ensi vuosituhanella edellyttää selkeää perusvoimaratkaisua lähiaikana. Myös Kioton ilmastopöytäkirjan velvoitteet edellyttävät pikaista periaateratkaisua energian tuotannossa. Kotimaahan rakennettu lisäkapasiteetti takaa energiahuollon toimivuuden kaikissa oloissa. Energiaratkaisua tehtäessä on ehdottomasti pidettävä huolta rakennettavan energiantuotannon kilpailukykyä.

2.2.4 Työvoima

Erkki Uusitalo

Metsäsektori työllistää tällä hetkellä noin 95 000 henkilöä, joista noin 72 000 työskentelee metsäteollisuudessa ja noin 23 000 metsätalouden palveluksessa. Metsäteollisuuden työllistämien henkilöiden lukumäärässä on 1990-luvulla tapahtunut lähes kolmanneksen pudotus. Voimakkaaimin muutos on kohdannut metsäteollisuuden työntekijöitä, mutta myös teknisten toimihenkilöiden ja konttoritoimihenkilöiden määrässä vähennykset ovat varsin suuria. Kasvavien koulutusvaatimusten myötä henkilöstön vähennys on koskenut suhteellisen vähän ylempiä toimihen-

kilöitä. Samanaikaisesti vähenemisen kanssa on henkilöstö ikääntynyt, kun uusia työntekijöitä on palkattu varsin vähän. Yli 40-vuotiaita on henkilöstöstä lähes 60 prosenttia ja yli 50-vuotiaiden osuus on yli 20 prosenttia.

Nyt muutosvauhti on tasaantunut, eikä suuria vähennyksiä ole edessä, kunhan metsäteollisuus pystytään säilyttämään kehittyvänä ja kannattavana toimialana. Työvoima 2017 -ohjelmatyöryhmä arvioi metsäteollisuuden työvoimamääräksi 60 000 henkilötyövuotta vuonna 2010.

Korkeatasoisen ja hyvin koulutetun työvoiman saanti on metsäteollisuuden toiminnalle keskeisen tärkeää. Korkeakoulutasoisen koulutuksen tarve korostuu edelleen tulevaisuudessa. Samoin teknisten toimihenkilöiden ja työntekijöiden osaamisvaatimukset kasvavat, mikä tulee ottaa huomioon koulutuksessa. Erityiskysymyksenä nousee esiin henkilöstön ikääntyminen. Tarvitaan täydennyskoulutusta ja toimia, joilla parannetaan henkilöstön viihtymistä ja selviytymistä yhä vaativammista työtehtävistä.

Metsätalous, johon lasketaan työntekijät, toimihenkilöt, yrittäjät sekä yrittäjäperheen jäsenet, työllistää noin 23 000 henkilöä. Myös metsätaloudessa työpaikat ovat pudonneet jyrkästi. Keskeiset syyt tähän ovat olleet hakkuutyön koneellistaminen, tekninen kehitys ja tietotekniikan yhä kasvava mukaantulo mm. mittaukseen. Työvoima 2017 -ohjelmatyöryhmän mukaan työvoiman väheneminen hidastuu huomattavasti niin, että vuonna 2010 metsätalouden työvoima on 20 000.

Metsureiden työpaikkojen lukumäärä on nyt noin 4 000. Tuleva kehitys on pitkälti riippuvainen siitä, pystytäänkö toiminnan tasoa nostamaan ja lisäämään metsänhoitotöitä ja ensiharvennushakkuita tavoitteita vastaavalle tasolle. Jälkeenjääneiden viljely-, taimikonhoito-, ja ensiharvennustöiden työvoimatarve on yksistään noin 12 000 työvuotta. Tilanteen korjaaminen ohjelmajakson aikana toisi yli 1 000 työpaikkaa.

Hakkuutyön koneellistamisen myötä hakkuukoneen ja metsätraktorin kuljettajien työpaikat ovat olleet kasvussa. Nyt näitä työpaikkoja on noin 4 000, mutta koneellistamisasteen edelleen noustessa, hakkuumäärien ja energiapuun korjuumäärien kasvaessa ja koneellistamisen

edetessä mittavammin myös metsänhoitotoihin, on arvioitu, että kuljettajien määrä nousee noin tuhannella vuoteen 2010 mennessä.

Muutokset maaseudun asutuksessa ja asukkaiden ikärakenteessa ovat luomassa tarvetta erilaisten palveluyritysten perustamiseen. Osa näistä yrityksistä voi keskittyä metsään liittyvien tehtävien hoitoon.

Metsänomistajien omatoimisuus muodostaa voimavaran, jota voidaan käyttää nykyistä tehokkaammin hyödyksi. Samalla kun luodaan työtilaisuuksia maaseudun asukkaille, tehdään työtä, joka parantaa metsien kuntoa ja tuottoa.

Tavoitteet

Tavoitteena on laajentaa ja kehittää metsäteollisuutta sekä nostaa sen jalostusastetta ja varmistaa työllisyyden myönteinen kehitys metsäteollisuudessa. Metsätaloudessa kasvavat hakkuut ja metsienhoitotoimenpiteet sekä lisääntyvä energiapuun korjuu luovat työtilaisuuksia korvaamaan rationalisoinnin vaikutusta.

Metsäalan tulee olla kilpailukykyinen henkilöstön ja yrittäjien kannalta. Metsätalouden ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys tasapuolinen turvaaminen edellyttää näiden tavoitteiden eteen työskenteleviä ammattitaitoisia ja motivoituneita työntekijöitä. Metsäalan tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että se pystyy tarjoamaan ansiotasoltaan ja työolosuhteiltaan muihin aloihin verrattuna kilpailukykyisen vaihtoehdon.

Keinot

Metsäteollisuuden tarpeita palvelevat korkeakoulupaikat säilytetään vähintään nykytasolla ja koulutusta kehitetään tulevia haasteita vastaavasti. Samoin teknisten toimihenkilöiden ja työntekijöiden koulutuksesta huolehditaan ja sitä kehitetään nykytasoin resurssein. Ikääntyvien työntekijöiden, joiden osuus on kasvussa, täydennyskoulutukseen panostetaan ja parannetaan jaksamista ja työssä viihtymistä.

Metsätoimihenkilöiden koulutusmäärät ovat riittäviä korvaamaan vuosittaisen poistuman.

Koulutusta tulee edelleen kehittää tulevaisuuden tarpeiden mukaisesti.

Metsureiden nykyinen ikärakenne ja tuleva tarve sekä työtehtävät edellyttävät, että koulutuksesta huolehditaan ja että sitä kehitetään.

Hakkuukoneen ja metsätraktorin kuljettajien koulutus on sinänsä tehokasta ja hyvin hoidettua ja koulutusresurssit ovat riittävät. Ongelmana on oppilasvalinta -alalle ei hakeudu riittävästi nuoria, jotta oppilasvalinta voitaisiin suorittaa soveltavuustestein. Nyt koulutukseen tullessa liian pieni osa tulee ammattiin. Työnantajien ja koko metsäalan on parannettava erittäin vaativan metsäkoneenkuljettajan ammatin houkuttelevuutta ongelman ratkaisemiseksi.

Metsäsektorin tulee luoda paremmat yhteydet koulunuorisoon. Alan imagon nostaminen nuorison silmissä edistää hakeutumista metsäsektorin eri ammatteihin.

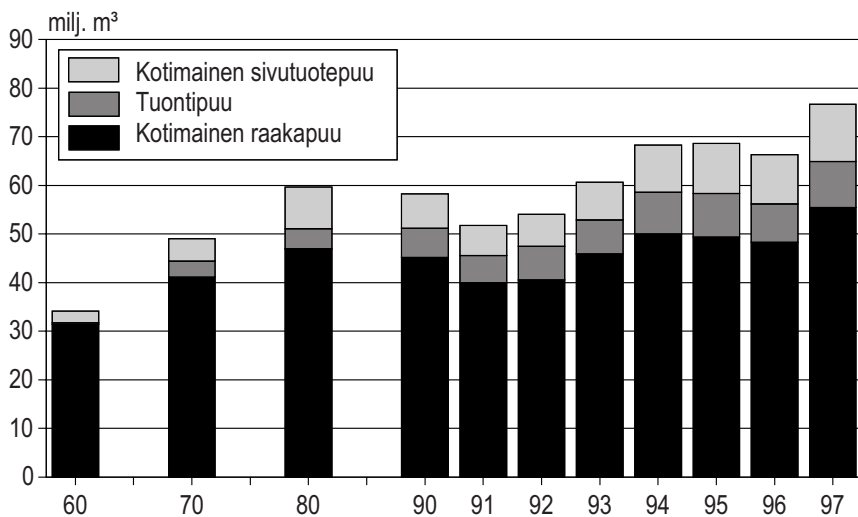
2.2.5 Raaka-ainehuolto

Erkki Uusitalo

Metsäteollisuudessa puuraaka-aineen käyttö on lisääntynyt 1990-luvulla 60 miljoonasta kuutiometristä yli 75 miljoonaan kuutiometriin, eli lisäystä on 15 miljoonaa kuutiometriä. Kotimaisen raakapuun käyttö on samana aikana nousut 45 miljoonasta kuutiometristä 55 miljoonaan kuutiometriin.

Ainespuun hakkuut olivat 56 miljoonaa kuutiometriä vuonna 1997. Kun Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) laskema suurin alueittain kestävä ainespuun hakkuumäärä on 67 miljoonaa kuutiometriä, ovat toteutuneet hakkuut yli 80 prosenttia laskennallisista suurimmista kestävästä hakkuumahdollisuuksista. Useimmissa Euroopan maissa hakkuut jäivät 60 prosentin tasoon mahdollisuuksista.

Metsäteollisuuden kunnossapito- ja uusinta-investointien arvioidaan kasvattavan puunkäyttöä 1,5 prosenttia vuodessa eli 10 miljoonalla kuutiometrillä vuoteen 2010 mennessä. Kasvu nostaa puuntarpeen lähelle suurimman kestävä hakuu määrän tasoa.



Kuva 2.2-1 Metsäteollisuuden puuraaka-aineen käyttö vuosina 1960-1997

Kun kunnossapito- ja uusintainvestoinnit kohdistuvat koko metsäteollisuuteen, ei puunkäytön rakenteeseen ole nopeasti tehtävissä suuria muutoksia. Pitkällä tähtäyksellä hakkuiden tulisi olla metsien rakennetta kehittäviä, ja hakkuumahdollisuudet tulisi käyttää alueellisesti ja puutavaralajeittain tasapainoisesti. Suurimmat hakkuiden lisäämismahdollisuudet ovat nuorten metsien harvennuksissa, etenkin männiköissä, ja Etelä-Suomen vanhojen kuusikoiden uudistamisessa.

Metsien nykyiset puuvarat mahdollistavat hakkuiden lisäämisen suunnitellulla tavalla. Puun tarpeen kasvaessa on puun tasainen ja tarpeita vastaava markkinoille tulo entistä tärkeämpää. Ensisijaisesti puuraaka-aineen lisätarve tyydytetään kotimaisella puulla, mutta vaihtoehtoisesti on mahdollista lisätä myös tuontipuun käyttöä, jos puuta ei kotimaasta saada.

Tavoitteet

Tavoitteena on metsäteollisuuden kehittäminen ja raakapuuhuollon hoitaminen mahdollisimman pitkälti kotimaisella puulla.

Keinot

Metsien tuottokyvyn säilyttäminen ja kehittäminen muodostavat perustan tuleville hakkuumahdollisuuksille. Hakkuumäärien suunniteltu nosta-

minen edellyttää mittavaa lisäpanostusta metsien hoitoon.

Metsäsuunnitelmat nostavat metsänomistajien tiedon tasoa oman metsänsä mahdollisuuksista ja edistävät taloudellista käyttöä. Metsäsuunnittelua lisätään siten, että 75 prosentilla yksityismetsien pinta-alasta on ajan tasalla oleva metsäsuunnitelma ja tehostetaan tilakohtaisten suunnitelmien hyödyntämistä.

Puuhuollon tulee sujua kaikissa markkinatilanteissa.

Se on ehdoton edellytys, kun toimitaan kestävien hakkuumahdollisuuksien ylärajalla. Puukaupan joustava sujuminen edellyttää, että markkinaosapuolilla on yhteinen ja/tai puolueeton luotettava näkemys markkinoiden tulevasta kehityksestä.

Edistetään uusien kauppatapojen käyttöönottoa puukaupassa. Laajennetaan jo olemassa olevaa puukaupan sähköistä markkinapaikkaa toimimaan koko maassa. Markkinapaikan tulisi kattaa järjestelmän toiminnasta aiheutuvat kustannukset.

Pyritään löytämään keinot männyn ensiharvennuspuun kannattavaan teolliseen käyttöön. Osa heikompileatuudesta ensiharvennuspuusta voidaan myös käyttää energian tuotantoon.

Kaikki metsänomistajat siirtyvät myyntitulojen verojärjestelmään vuonna 2006. Muutosajankohta ja sen läheisyys vaikuttaa arvioiden mukaan myyntimääriin. Ennen muutosta tarjonta on arvioiden mukaan korkealla, ja sen jälkeen tulee notkahdus. Heti vuosituhannen vaihteen jälkeen tulisi asia selvittää, ja jos muutokset ovat ilmeisiä, tehdä tasaista puun tarjontaa tukevia vero- ja/tai kannustepoliittisia päätöksiä.

Tuontipuu kattaa noin 15 prosenttia metsäteollisuuden raaka-ainehuollosta. Tuontipuuta on Itämeren alueelta ja Venäjältä kohtuullisen hyvin saatavissa. Pidetään tuontipuukanavat auki, ja pyritään poistamaan Venäjältä tuontiin liittyviä kuljetus- ym. ongelmia.

2.2.6 Pääoma ja rahoitus

Erkki Uusitalo

Kysynnän kasvu luo perustan investoinneille ja tuotannon laajenuksille. Metsäteollisuustuotteiden, erityisesti paperin ja kartongin kysyntä on sidoksissa yleiseen taloudelliseen kehitykseen. Mekaanisen metsäteollisuuden tuotteiden eli sahatavaran ja levyjen kysyntään vaikuttaa lisäksi rakennustoiminnan kehitys. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) pitkän aikavälin ennusteen mukaan metsäteollisuustuotteiden kulutus lisääntyy edelleen. Vuoteen 2010 mennessä ennustetaan paperin ja kartongin kulutuksen kasvavan noin 2,5 prosentin vuosivauhdilla. Euroopassa kulutuksen on ennustettu kasvavan vastaavalla ajanjaksolla hieman alle 2 prosenttia vuodessa. Voimakkainta kasvu on paino- ja kirjoituspaperissa, noin 3,2 prosenttia. Kun Suomen paperiteollisuudessa juuri tämä tuoteryhmä on keskeinen, kysyntänäkymiä voidaan pitää meidän kannaltamme kohtuullisina. Sahatavaran kulutuksen ennustetaan kasvavan noin prosentin vuosivauhtia vuoteen 2010.

Kysynnän kehitys voi kuitenkin jäädä myös edellä arvioitua alhaisemmaksi, jos maailmantalous ei kasva oletetun suuruisena. Kysyntää voi myös hidastaa elektronisen tiedonvälityksen nopea kasvu ja sen osuuden mahdollinen lisääntyminen painetun sanan ja graafisten paperien kustannuksella.

Puunkäytön arvioidaan kasvavan vuodessa 1,5 prosentilla eli 10 miljoonalla kuutiometrillä vuoteen 2010 mennessä. Suomen metsäteollisuudessa puunkäytön lisääntyminen kyseisellä määrällä tarkoittaisi tuotannossa noin 2 prosentin vuosittaista kasvua.

Ennustettu tuotannon kasvu nostaisi paperin ja kartongin tuotannon nykyisestä reilusta 12 miljoonasta tonnista vuoteen 2010 mennessä 15 miljoonaan tonniin. Samalla aikavälillä massan kulutus kasvaisi vajaasta 10 miljoonasta tonnista 12 miljoonaan tonniin.

Paperin ja kartongin tuotannossa kasvu tarkoittaisi noin 250 000 tonnia lisää kapasiteettia vuosittain eli yhden keskikokoisen paperikoneen verran. Massateollisuudessa (sellu ja me-

kaaninen massa) 2 miljoonan tonnin tuotannon kasvu merkitsee 160 000 tonnin vuotuista kapasiteetin lisääystä.

Arvion mukainen tuotannon kasvu nostaisi metsäteollisuuden kotimaisen liikevaihdon 100 miljardista markasta (16,8 miljardia euroa) noin 125 miljardiin markkaan (21,0 miljardia euroa) vuoteen 2010 mennessä nykyhinnoin laskettuna. Kyseinen skenaario tarkoittaisi yhden uuden paperikoneen ja 1/3 sellutehdasta vastaavat vuosittaiset investoinnit. Arvioitu investointitarve olisi 6–8 miljardia markkaa (1,0–1,4 miljardia euroa) vuodessa. Tästä menisi noin puolet nykykapasiteetin ylläpitoinvestointeihin ja puolet kunnossapito- ja uusintainvestointien yhteydessä tehtäviin laajennuksiin. Investoinnit olisivat noin 6 prosenttia liikevaihdosta. Jotta investointien rahoitus tulorahoituksella olisi mahdollista, tuloksen liikevaihdosta tulisi olla 10 prosentin tasolla.

Metsäteollisuus on voimakkaasti kansainvälistynyt. Paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotannosta on 50 prosenttia Suomen ulkopuolella. Samanaikaisesti ulkomaisen omistuksen osuus on kasvanut. Kaikkien kolmen suuren metsäteollisuuskonsernin omistuksesta on ulkomailla hyvin merkittävä osuus. Vuoden 1999 alusta on toimittu yhteisvaluutan olosuhteissa. Kehitys on kiristänyt kilpailua ja korostaa vaatimusta pitää metsäteollisuuden toimintaedellytykset kunnossa investointien saamiseksi Suomeen.

Metsäteollisuuden investointistrategia on aikaisemmin perustunut pääosin uusien tehtaiden rakentamiseen ja tuotannon laajentamiseen. Tämän ovat mahdollistaneet kotimaiset kilpailutekijät, hyvä infrastruktuuri ja logistiikka sekä alan korkea koulutustaso ja ammattitaito. Kotimaiset metsävarat ja korkealaatuinen metsien hoito ovat myös osaltaan myötävaikuttaneet kehitykseen. Tulevina vuosina metsäteollisuuden investointipolitiikka tulee todennäköisesti muuttamaan siten, että globaalit kilpailuedellytykset ratkaisevat yhä selvemmin investointikohteen. Kehitys johtanee siihen, että metsäteollisuuden kotimainen kasvu toteutuu pääosin tehostamalla olemassa olevan kapasiteetin tuotantokykyä kunnossapito- ja ylläpitoinvestoinnein.

2.2.7 Kilpailukyky, tuotekehitys ja markkinointi

Erkki Uusitalo

Metsäteollisuuskonsernien keskimääräinen tulos rahoituserien jälkeen on ollut 1990-luvulla keskimäärin 3,7 miljardia markkaa (0,6 miljardia euroa) eli 4,3 prosenttia liikevaihdosta. Ruotsissa vastaava luku oli samalla ajanjaksolla 6,3 prosenttia, USA:ssa 3,1 prosenttia ja Kanadassa 0,6 prosenttia. Vuosina 1996–1998 tulos on ollut 6–9 prosenttia liikevaihdosta eli selvästi vuosikymmenen keskiarvon yläpuolella. Viime vuosina Suomen metsäteollisuuden tulos on ollut myös hieman Ruotsia parempi.

Metsäteollisuuden kilpailukykyyn säilyttäminen tarkoittaa nykyisten markkinaosuuksien säilyttämistä. Kilpailukyky on turvattava siten, että lisääntyvän tuotannon myynti on mahdollista. Kilpailukykyinen metsäteollisuus turvaa työpaikat ja metsien mahdollisimman täysimääräisen käytön.

Energia on metsäteollisuudelle tärkeä kilpailutekijä. Suomalaisen metsäteollisuuden viennin kannalta tärkeiden mekaanisten painopapereiden tuotantoprosessi on energiavaltainen. Tästä syystä energian tuotanto ja käyttö on taattava ympäristöystävällisesti ja säästeliäästi. Täten metsäteollisuudessa korostuvat sellaiset energialähteet, joiden kasvihuonepäästöt ovat alhaiset kuten puu, vesivoima ja ydinvoima. Tämä on myös kansainvälisesti järkevää. Energiaintensiivinen teollisuus voi sijaita siellä, missä energian tuotanto osataan tehokkaasti ja ympäristöystävällisesti. Taloudellisen ja kestävä metsänhoidon kannalta on tärkeää, että myös sellupohjaiset paperit ovat kilpailukykyisiä. Koska mekaaninen massa sisältää kuusta, ja kemiallinen massa vastaavasti mäntyä ja koivua, niin puulajien käytön tasaisuus on turvattava.

Talous- ja rahaliitto EMU alkoi 1.1.1999. Yhteinen valuutta lisää metsäteollisuuden reaali- kilpailukykyyn merkitystä. Tuotantopanosten, työvoiman, raaka-aineiden ja energian kustannusten nousu saa olla enintään samalla tasolla metsäteollisuuden tuottavuuden kasvun kanssa, jotta kannattavuus säilyisi nykyisellään. Suomen metsäteollisuuden kilpailukykyä vahvistavat

suuret, tehokkaat ja nykyaikaiset paperikoneet sekä ylipäänsä uudenaikainen tuotantokoneisto.

Tutkimus- ja kehitystoiminta vaikuttaa merkittävästi metsäteollisuuden kilpailukykyyn, sillä sen avulla teollisuus vastaa asiakaskunnan muuttuviin tarpeisiin. Ympäristönsuojelulliset tekijät (uudet tuotevaatimukset, uudet prosessikehitykset) ovat nousseet yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä laadun, tuotantotehokkuuden ja -kustannusten rinnalle. Elinkaariajattelu ja niukka resurssisuusperiaate ovat leimaa antavia piirteitä uusien metsäperustaisten tuotteiden ja prosessien tutkimus- ja kehitystyössä. Uusiutuvaan raaka-aineeseen, puuhun, perustuen metsäteollisuudella on hyvät edellytykset saavuttaa kestävä kehityksen tunnukset. Suomalainen metsäteollisuus panostaa tutkimus- ja kehitystoimintaan noin 500 miljoonaa markkaa (84 miljoonaa euroa) vuosittain, koko metsäklusteri noin 1,5 miljardia markkaa (0,25 miljardia euroa). Tutkimusvolyyymi metsäklusterissa on kasvanut tasaisesti viime vuosina, ja kasvun odotetaan jatkuvan tulevaisuudessa.

Suomen metsäteollisuuden tuotannosta 3/4 menee vientiin. Suomella on merkittävä asema metsäteollisuustuotteiden viejänä maailmassa. Metsäteollisuustuotteiden maailmanlaajuisesta tuotannosta vajaa 1/3 menee vientiin ja siitä Suomella on 10 prosentin osuus. Eräissä paperilajeissa Suomella on peräti 25 prosentin osuus niiden viennistä maailmassa. Suomen metsäteollisuustuotteiden vienti suuntautuu yli 130 maahan kaikissa maanosissa. Hallitsevasta vientiosuudesta johtuen ala on jo vuosikymmeniä ollut kansainvälistynyt.

Euroopan unionin osuus viennistämme on lähes 80 prosenttia. Eurooppa-keskeisyys säilynee myöskin seuraavien 15 vuoden aikana, sillä unionin jäsenyyden myötä alueen asema kotimarkkinana vakiintui. Vapaakauppasopimus EEC:n kanssa ja jäsenyys Euroopan unionissa olivat metsäteollisuuden kannalta tähän asti tärkeimmät kaupan vapauttamisprosessit. Maailmankaupan edelleen vapauttaminen on edelleen tärkeä metsäteollisuuden viennin kehittämiseksi. Kaupan esteiden purkaminen etenee hitaasti ja

tullien merkityksen vähentyessä on ilmaantunut uusia kaupan esteitä, mm. polkumyynnistytykset ja ympäristötekijöihin perustuvat kaupan rajoitukset, jotka eivät perustu kansainvälisiin kauppasopimuksiin. Euroopan unionin jäsenenä Suomella on mahdollisuus myötävaikuttaa maailmankaupan esteiden poistamiseen. Tämä on tärkeää metsäteollisuudelle, sillä Euroopan ulkopuolisille markkinoille suuntautuva vienti kasvaa.

Markkinoinnin kehittämisessä ns. avainasiakassuhteiden rakentaminen on keskeinen. Vaikka useimpien metsäteollisuustuotteiden osalta hinnalla on ratkaiseva merkitys, ovat laadulliset seikat korostumassa. Tuotteiden laadun lisäksi palvelu, toimitusvarmuus, tuotteiden ominaisuudet ja tuotteiden sekä prosessin ympäristövaikutukset tulevat yhä tärkeämmiksi.

Suomen metsäteollisuuden korkeatasoista markkinoinnin tietotaitoa on kehitettävä myös tulevaisuudessa. Tämä on varmistettava koulutuksella ja valmiudella toimia vientimarkkinoilla. Markkinoinnin kehittäminen asettaa suuria haasteita Suomen markkinointikoulutukselle.

2.2.8 Pk-teollisuuden jalostusasteen nostaminen

Ari Keskimölo

Puun jatkojalostus on Suomessa pienyritysvaltaista. Puutuotteiden valmistajista vain noin neljänneksellä on yli 10 työntekijää. Toimipaikkoja alalla on noin 7 000. Luku ei sisällä piensahoja eikä kaikkia puutuotteita valmistavia perhe- ja pienyrityksiä. Pk-puuyrittäjien viennin arvo vuonna 1997 oli noin 5,5 miljardia markkaa (0,9 miljardia euroa). Pk-yrittäjät käyttävät pääasiassa paikallista raaka-ainetta, joten niillä on tärkeä alueellinen ja paikallinen merkitys. Yritysten paikallisuus ja pieni koko ovat usein myös tuotannon laajentamisen este.

Suomessa puun mekaaninen jatkojalostus on suunniteltu tyydyttämään pääasiassa kotimaan tarpeita, jolloin tuotteet ja hintataso ovat määrättyneet kotimaisen kysynnän mukaan. Kotimainen kysyntä ei ole luonut edellytyksiä korkeatasoisten tuotteiden valmistukselle ja mark-

kinoinnille, joka loisi pohjan pitkäjänteiselle toiminnalle vientimarkkinoilla.

Sahateollisuus on Suomessa nykyaikaista ja kilpailukykyistä, ja se pystyy tuottamaan raaka-ainetta pk-teollisuudelle. Jotkut pienyritykset kokevat kuitenkin puunsaannin ongelmaksi. Ongelmana on vallalla oleva käytäntö, jonka mukaisesti yksi ostaja ostaa kerralla kaiken tietystä metsikkökuviolta kertyvän raakapuun. Puunhankintaan sitoutuu näin merkittävä määrä yrityksen resursseista.

Suomalaisella puun pk-jatkojalostuksella on puutteita asiakkaiden tarpeiden tuntemisessa vientimarkkinoilla. Pienyritykset ovat verkottuneet pääasiassa kotimaassa, eikä olla hakeuduttu yhteistyöhön vientimarkkina-alueella toimivien yritysten kanssa.

Tällä hetkellä pk-puuyrittämistä tukee useita erilaisia ohjelmia. Pk-puuyritysten toimintaa ja verkottumista tukevat Puun Aika -kampanja ja siihen liittyvällä Puu Suomi -toimintaohjelma. Jalostusasteen nostoa tukevat puurakentamisen ja Tukista Tuplasti -teknologiaohjelmat. Vuonna 1999 käynnistyy huonekalualan teknologiaohjelma.

Tavoite

Tavoitteena on puutuotteiden myyntiarvon kaksinkertaistaminen vuoteen 2010 mennessä.

Keinot

Jalostusasteen nostaminen on ainoa keino puutuotteiden myyntiarvon kaksinkertaistamiseksi. On tärkeää tukea nimenomaan olemassa olevia yrityksiä lisäämällä niiden osaamistasoa kautta linjan, ja erityisesti liiketaloudessa ja tuotekehityksessä.

Pk-puuteollisuuden on haettava yhteistyökumppaneita vientimarkkinoilla toimivista yrityksistä. Kotimaan verkottumisen lisäksi on verkotuttava myös vientimarkkinoille, jolloin saadaan paremmin tietoa asiakkaiden tarpeista vientimarkkinoilla.

Puualan pienyrityksien toimintaedellytyksiä tuetaan kehittämishanketoiminnalla (EU-tavoi-

teohjelmat, yhteisöaloitteet, kansallinen rahoitus), jossa yrityksiä autetaan löytämään yhteistyökumppaneita mm. alihankintatyöhön, markkinointiin ja raaka-ainehankintaan. Suuremmat, vientivalmiit yritykset voisivat toimia vetureina, joita palvelemaan perustetaan puualan vientipalvelukeskus. Vientipalvelukeskus antaa konsultointiapua ulkomaankauppaa haluaville yrityksille.

Suomeen luodaan kattava puuosaamiskeskusten verkosto. Pienyritykset tarvitsevat asiantuntijapua tuotekehitystyössä ja tuotantoteknologiaa kehittäessään, jotta puutavaran jalostusastetta saataisiin kohotettua nykyisestä. TE-keskusten eri osastojen, Tekesin ja opetusministeriön kehittämishanke- ja yritystukivaroja käytetään sekä verkoston kehittämiseen että yritysten tukemiseen niiden hankkiessa apua ongelmiinsa.

Puualan tutkimuksella luodaan perusta tuotekehittelylle ja innovaatioille. Rakennetaan koko maan kattava erikoispuupörssi valmiiksi ja varmistetaan sen toiminta. Sillä parannetaan puuyrittäjien raaka-aineen saantia.

2.3 Metsätalous

2.3.1 Metsävarat, puun käyttö ja metsäteollisuustuotemarkkinat

Juha Hakkarainen

Maailman metsävarat ja puunkäyttö

Maailman metsävarat olivat vuonna 1995 noin 3,5 miljardia hehtaaria. Puuntuotantoon käytävissä olevan metsämaan pinta-ala on vajaan 2 miljardia hehtaaria, mikä on noin 15 prosenttia maapallon maapinta-alasta. Vuosina 1980–1995 maailman metsät vähenivät noin 180 miljoonalla hehtaarilla. Samansuuntainen kehitys, mutta lievempänä jatkunee myös ensi vuosikymmenen puolella. Arvioiden mukaan vuoteen 2010 mennessä maatalouden käyttöön siirtyy maa-alueita 90 miljoonaa hehtaaria, joista suurin osa on tällä hetkellä metsinä.

Puun kokonaiskäyttö on lisääntynyt vuosina 1965–1994 lähes 50 prosenttia, 2,2 miljardista



Metsien käytön ja markkinoiden työryhmän kokous 20.1.1999 Suomalaisella klubilla Helsingissä. Vasemmalta Esa Hyvärinen, Kalevi Väisänen, Leena Halko, Marja Kokkonen, Erkki Uusitalo, Arne Reunala, Pentti Näreaho, Voitto Pölkki, Ari Keskimölo, Juha Hakkarainen, Armi Korkeaniemi, Martin Lillandt, Matti Peltola.

kuolettomasta kuutiometristä 3,2 miljardiin kuutiometriin. Tästä runsas puolet on polttopuuta. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) mukaan puuta käytetään vuonna 2010 kaikkiaan 3,8 miljardia kuutiometriä vuodessa, josta edelleen runsas puolet on polttopuuta. Teollisen raakapuun saatavuudessa ei ennakoida ongelmia. Raakapuun riittävyys ehtona on kuitenkin toimivat raakapuumarkkinat. FAO:n ennusteiden mukaan raakapuun reaalin maailmanmarkkinahinta pikemminkin nousee kuin laskee nykyisestä tasosta.

Metsävarojen hupenemista tasapainottavat kohoavat jätepaperin ja jätetuuraaka-aineen kierrätysmäärät sekä istutusmetsien lisääntyminen. Puuteknologian kehityksen myötä on odotettavissa, että tuotettua sahatavaraa kuutiota tai paperitonnia kohden käytetään yhä vähemmän raakapuuta.

Itämeren alueen puu- ja metsäteollisuustuotemarkkinat

Venäjällä sijaitsee yli 70 prosenttia maailman boreaalista metsävaroa. Suomen lähialueella Luoteis-Venäjällä: Karjalan tasavallassa, Novgorodin ja Pietarin, Arkangelin ja Vologodskayan alueilla on metsää yhteensä 50 miljoonaa hehtaaria, josta puolet on rajoitetun metsätalouksen aluetta.

Vuonna 1997 alueen hakkuusuunnitteeksi arvioitiin 68 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, josta 67 prosenttia oli havupuuta. Vuoden 1997 hakkuupoistuma oli 26 miljoonaa kuutiometriä sisältäen myös kotitarve- ja polttopuun, joiden osuus oli 6,5 miljoonaa kuutiometriä. Raakapuun vienti käsittää 25 prosenttia alueen markkinapuuhakkuista. Valtaosa viennistä suuntautuu Suomeen ja Ruotsiin.

Venäjän metsäteollisuustuotanto on pudonnut alle puoleen 1980-luvun lopun tasosta. Luoteis-Venäjän sahatavaratuotanto oli vuonna 1997 noin 3,3 miljoonaa kuutiometriä ja sahatteollisuuden raaka-ainetarve noin 6 miljoonaa kuutiometriä. Selluteollisuus on suurin raakapuun käyttäjä Luoteis-venäjällä. Vuonna 1997

sellua tuotettiin yhteensä noin 1,7 miljoonaa tonnia ja selluteollisuuden puunkulutus oli noin 8 miljoonaa kuutiometriä.

Näyttää epätodennäköiseltä, että Venäjältä tulisi merkittävä metsäteollisuustuotteiden viejä lähitulevaisuudessa. Todennäköisesti Venäjän metsävarojen hyödyntäminen ei kuitenkaan tämän hetkisestä tilanteesta tule enää väheneämään. Vuonna 1997 noin 20 prosenttia maan vientituloista tuli raakapuun viennistä. Tuotusta havukuitupuusta noin 54 ja lehtikuitupuusta liki 80 prosenttia meni vientiin.

Baltian maiden tilanne muuttui täysin itsenäistymisen myötä, kun ne joutuivat etsimään uusia markkinoita läntisistä teollisuusmaista. Tällä hetkellä Baltian alueen paperi- ja selluteollisuuden tuotantokoneisto on vanhaa ja tuotantokustannukset korkeita. Tehtaiden tarvitsemasa raakapuusta ei ole pulaa ja maat ovatkin etsineet ulkomaisia sijoittajia kemiallisen metsäteollisuuden investoijiksi. Esimerkiksi suomalaiset ja ruotsalaiset metsäteollisuusyritykset ovat olleet kiinnostuneita Baltian selluteollisuudesta.

Massateollisuuden puutteen takia kuitupuuta ja sahaketta viedään merkittävästi. Vuonna 1997 Baltian maiden raakapuun ja hakkeen vienti Pohjoismaihin oli liki 7 miljoonaa kuutiometriä. Mikäli Latviaan suunniteltu, kapasiteetiltaan 0,6 tonnin, sellutehdashanke toteutuu, merkitsee se 2,5–3 miljoonan kuution lisäkäyttöä kuitupuulle ja sahakkeelle.

Päinvastoin kuin kemiallisessa metsäteollisuudessa Baltian sahatteollisuus on onnistunut uudistumaan 1990-luvulla varsin kilpailukykyiseksi ja kasvattamaan vientiään Länsi-Eurooppaan. Viennin kasvun uskotaan kuitenkin taittuneen, kun kotimarkkinakysyntä on lisääntynyt eikä uutta kapasiteettia ole rakennettu. Alueen sahatteollisuuden ongelmana ovat yksiköiden pieni koko ja alhainen jalostusaste. Liettuassa maan puuvarat rajoittavat sahauskapasiteetin lisäämistä. Liettuassa tuodaan jo nyt sahatukkaa Venäjältä ja Valko-Venäjältä.

Virossa on noin 2,1 miljoonaa hehtaaria metsää eli noin 42 prosenttia maan koko pinta-alasta. Vuotuinen kasvu on yli 7 miljoonaa kuutiometriä. Vuotuiset hakkuut ovat nykyisin noin

3,6 miljoonaa kuutiometriä, mutta hakkuusuunnite on yli seitsemän miljoonaa kuutiometriä vuodessa, joten hakkuuta voitaisiin kasvattaa noin kaksinkertaisiksi nykyiseen verrattuna.

Vuonna 1995 Viron sahateollisuuden tuotanto oli 350 000 kuutiota ja kotimainen kysyntä 220 000 kuutiota, joten vientiin meni 130 000 kuutiometriä eli 37 prosenttia tuotannosta. Vuonna 2010 kysynnän uskotaan olevan 320 000 kuutiometriä. Tähän tavoitteeseen päästään, jos Viro kasvattaa kulutustaan 0,2 kuutiometriä/asukas vuoteen 2010 mennessä.

Viron paperin kulutus oli 31,3 kiloa asukasta kohti. Nyt kun maa on vaurastumassa ja sen talouden odotetaan kasvavan, uskotaan kulutuksen nousevan 70 kiloon/asukas. Vuotuiseksi kasvuprosentiksi arvioidaan 6 prosenttia. Nykyinen paperin vuosituotanto on noin 45 000 tonnia.

Latviassa on noin 2,4 miljoonaa hehtaaria metsämaata (noin 49 prosenttia maan pinta-alasta) ja puuston määrä on noin 489 miljoonaa kuutiometriä. Metsien vuotuinen kasvu on 13,7 ja raakapuuhakkuut noin 7,5 miljoonaa kuutiometriä. Vuotuisen hakkuusuunnitteen arvioidaan olevan noin 8,4 miljoonaa kuutiometriä. Valtio omistaa maan metsistä noin 57 prosenttia, yksityiset 24 prosenttia ja yhteisöt 19 prosenttia.

Saha- ja huonekaluteollisuus käsittää noin 5 prosenttia maan bruttokansantuotteesta ja koko metsä- ja puutaloussektori 10 prosenttia. Sahateollisuudessa on noin 43 000 työntekijää. Tuotanto vuonna 1995 oli 1 300 000 kuutiometriä ja kotimarkkinakysyntä noin 400 000 kuutiometriä, joten valtaosa tuotannosta menee vientiin. Metsäsektorin osuus maan vientituloista vuonna 1995 oli noin 20 prosenttia.

Liettuan metsien pinta-ala on noin 2 miljoonaa hehtaaria (noin 30 prosenttia koko maan pinta-alasta). Puuston tilavuus on noin 353

miljoonaa kuutiota ja vuotuinen kasvu noin 11,8 miljoonaa kuutiometriä, eli yli kaksinkertainen vuotuisiin hakkuisiin nähden. Hakkuut ovat noin viisi miljoonaa kuutiometriä ja vuotuinen hakkuusuunnite noin 7 350 000 kuutiometriä. Liettuan sahatavaran vienti oli vuonna 1996 hieman yli miljoona kuutiometriä ja arvo 6 prosenttia koko viennin arvosta.

Ruotsin metsien hyödyntämisaste on Suomea alempi. Vuonna 1997 markkinahakkuut olivat noin 60 miljoonaa kuutiometriä (kuoren alta) ja kasvu yli 90 miljoonaa kuutiometriä. Markkinahakkuiden tukkiosuus oli 57 prosenttia, kun se vuonna 1990 oli vain 47 prosenttia. Vastavasti kuitupuun osuus markkinahakkuista on laskenut 46 prosentista 36 prosenttiin. Ruotsin metsäteollisuus toi vuonna 1997 raakapuuta ja haketta 8,6 miljoonaa kuutiometriä, josta 57 prosenttia tuli Baltiasta.

Ruotsi muodostaa Suomen kanssa EU:ssa suurimman metsäteollisuusryhmän. Teollisuuden osalta ehkä keskeisin ero Suomeen verrattuna on se, että Ruotsin teollisuus on voimakkaammin suuntautunut alhaisemman jalostusasteen tuotteiden valmistukseen. Esimerkiksi markkinasellun osuus tuotannosta on Ruotsissa Suomea selvästi merkittävämpi. Samoin sahatavaran osuus Ruotsin metsäviennin arvosta on selkeästi Suomea suurempi, noin 20 prosenttia. Ruotsissa metsäteollisuus omistaa huomattavasti suuremman osuuden maan metsävaroista, noin 40 prosenttia. Lisäksi runsaan vesivoiman ansiosta Ruotsin metsäteollisuudella on etulyöntiasema myös energian suhteen.

Suomessa metsämaata on 20,0 miljoonaa hehtaaria ja kitumaata 3,0 miljoonaa hehtaaria. Metsämaasta yksityiset omistavat 62 prosenttia, valtio 25 prosenttia ja yhtiöt 9 prosenttia. Soiden kokonaisala on 8,92 miljoonaa hehtaaria. Ojitettua suota on 4,7 miljoonaa hehtaaria eli 53 prosenttia suoalasta. Metsätaloudellisessa mielessä puuntuotantoon liian karujen soiden ojituksia on vajaat 10 prosenttia ojitusalasta.

Maamme metsien käsittelymenetelmissä ja rakenteessa on tapahtunut voimakas muutos viime sotien jälkeen. Puuston kokonaistilavuus on 1 937 miljoonaa kuutiometriä. Puuvaranto on lisäänty-

Taulukko 2.3-1 Yhteenvedo Baltian metsätaloudesta

Tunnus	yksikkö	Viro	Latvia	Liettua
Metsämaa	1 000 ha	1 854	2 366	1 876
Puusto	milj. m ³	285	489	353
Vuotuinen kasvu	1 000 m ³ /v	7 346	13 700	11 821
Hakkuut	1 000 m ³ /v	3 623	7 544	5 050
Hakkuusuunnite	1 000 m ³ /v	7 000	8 400	7 350

nyt 1950-luvun alusta 26 prosenttia. Puulajien osuudet runkotilavuudesta ovat tällä hetkellä: mänty 46 prosenttia, kuusi 36 prosenttia, koivu 15 prosenttia ja muut lehtipuut 3 prosenttia.

Puuston vuotuinen kasvu valtakunnan metsien 8. inventoinnissa (1986–1994) oli 77,1 miljoonaa kuutiometriä. Vuotuinen kasvu on lisääntynyt 1950-luvun alusta 37 prosenttia. Samaan aikaan, vuosina 1953–1996, on metsistä poistunut puuta 1,5 kertaa 1950-luvun alun varanto, 2 371 miljoonaa kuutiometriä. Varannon ja kasvun lisäyksestä runsas puolet on turve- mailla. Kestävä hakkuusuunnite on noin 67 miljoonaa kuutiometriä vuodessa.

Vuosina 1995–1997 teollisuuden puunkäyttö ja hakkuut olivat ennätyksellisen suuret. Teollisuus käytti raakapuuta keskimäärin 60 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, siitä kotimaisen puun osuus oli keskimäärin 51 miljoonaa kuutiometriä. Yksityismetsien rooli teollisuuden puuhuollossa on ratkaiseva, niiden osuus vuosien 1995–1997 markkinahakkuista oli 87 prosenttia. Vuonna 1997 raakapuuta ja haketta tuotiin Suomeen noin yhdeksän miljoonaa kuutiometriä.

Itämeren altaan alueella raakapuun tehdashinnat vaihtelevat varsin paljon alueellisesta kysynnästä ja metsätalouden tehokkuudesta riippuen. Jaakko Pöyry Oy:n tekemän selvityksen perusteella mäntykuitupuun tehdashinta vuoden 1998 toisella vuosineljänneksellä oli Baltian maissa keskimäärin 28,5 Yhdysvaltain dollaria/kuutiometriä, Ruotsissa 40,9 dollaria/kuutiometriä, Saksassa 38,7 dollaria/kuutiometriä ja Puolassa 35 dollaria/kuutiometriä. Suomen hintatasoksi arvioitiin noin 44 dollaria/kuutiometriä ja Venäjän 27 dollaria/kuutiometriä. Kanto- hinnan lisäksi korjuu- ja kuljetuskustannukset vaihtelevat varsin suuresti maittain.

Havutukkien hinnan vaihtelut Itämeren ympäristössä ovat kuitupuuta paljon pienemmät. Kuusitukin hinta toisella vuosineljänneksellä oli korkein Saksassa 93,9 Yhdysvaltain dollaria/kuutiometriä. Ruotsissa ja Suomessa kuusitukin keskimääräinen tehdashinta oli hieman yli 60 dollaria ja Baltiassa noin 50 dollaria kuutiometriltä.

Kysyntäennusteet

Metsäteollisuutta pidetään ”kypsänä” toimialana, jolloin sen kasvu- ja investointien tuotto- odotukset ovat pienemmät kuin uusilla aloilla kuten esim. telekommunikaatioalalla. Metsäteollisuuden tuotteiden pitkän aikavälin kysyntään ja näin ollen myös teollisen raakapuun kysyntään vaikuttavat taloudellinen kehitys, väestön kasvu, metsäteollisuuden tuotteiden hinnat, teknologian kehitys, korvaavat tuotteet ja kuluttajien mieltymykset. Tekijöistä tärkein on taloudellinen kehitys. Teollistuneiden maiden talouksien kasvuvauhdin ennustetaan lähivuosina olevan 2–3 prosenttia vuodessa. Väestön ja talouksien kasvu luo edellytykset metsäteollisuuden tuotteiden kysynnän kasvulle myös tulevaisuudessa.

FAO:n vuonna 1997 laatiman ennusteen mukaan metsäteollisuustuotteiden kulutus kasvaa kaikissa tärkeissä tuoteriikissä. Ennuste on laadittu vuoteen 2010 saakka.

Eurooppalaisen metsäteollisuuden tuotemarkkinoiden on arvioitu painottuvan tulevaisuudessa jossain määrin uudelleen siten, että puu- ja paperituotteiden kasvu suuntautuisi Itämeren alueelle ja Itä-Eurooppaan, kun taas teknologia- ja laitekaupan painopiste olisi Tyynenmeren alueella.

Sahatavaran kulutuksen kasvuksi ennustetaan koko maailmassa 0,9 prosenttia vuodessa. Euroopassa kasvun ennustetaan olevan hieman suurempi eli 1,1 prosenttia vuodessa. Suomalaisen sahatavaran vientimahdollisuudet ovat hyvät myös jatkossa, kunhan tuotantomme säilyy kilpailukykyisenä.

Vaneriteollisuuden tuotteiden kysynnän ennustetaan kasvavan niin Euroopassa kuin koko maailmassakin 1,8 prosentin vuosivauhtia. Suomen vahvuus levymarkkinoilla on koivupintaiset vanerit sekä tehokkuus ja tekniikan hyvä hallinta havuvanerin valmistuksessa.

Paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotteiden kulutuksen ennustetaan kasvavan koko maailmassa keskimäärin 2,5 prosenttia vuodessa. Euroopan markkinoiden kasvun ennuste on 1,8 prosenttia vuodessa, mutta voimakkaasti kasvavilla Aasian markkinoilla se on 3,9 prosenttia

vuodessa. Paperituotteiden kasvuennuste vaihtelee tuotteittain, ja parhaimmat kasvunäkymät ovat paino- ja kirjoituspapereissa, 3,2 prosenttia vuodessa. Suomen metsäteollisuus on suuntautunut näihin korkean jalostusasteen omaaviin tuotteisiin, joiden kysyntä kasvaa keskimääräistä nopeammin ja, jotka myös ovat hinnaltaan keskimääräistä selvästi kalliimpia. Markkinaosuuden säilyttäminen keskeisillä markkinoillamme mahdollistaa tuotannon säilymisen hyvällä kasvu-uralla myös tulevaisuudessa.

2.3.2 Metsätalouden kannattavuus

Juha Hakkarainen

Liiketoiminnassa, myös metsätaloudessa, kannattavuudella tarkoitetaan tulojen ja menojen erotusta eli voittoa joko sellaisenaan tai suhteutettuna johonkin toimintaa rajoittavaan tekijään, esimerkiksi pääomaan. Tärkeimmät yksityismetsätalouden kannattavuuteen vaikuttavat tekijät ovat puun hinta, myydyt puumäärät, metsätalouden harjoittamisen kustannukset, verotus, julkinen tuki sekä yleinen talouskehitys, joka vaikuttaa mm. metsämaan ja rahan hintaan. Luonnollisesti kannattavuuteen vaikuttaa myös metsänomistajan toiminta metsätalouden reaali-prosessissa eli metsänhoidossa ja metsätaloudessa. Suomessa, toisin kuin monissa Euroopan maissa, metsän muilla tuotteilla kuin puulla tai palveluilla ei juurikaan ole vaikutusta metsätalouden kannattavuuteen.

Suomen kaltaisessa maassa, jossa yksityiset ihmiset ja perheet omistavat yli 60 prosenttia metsäalasta ja jossa metsäteollisuuden kotimaisesta raakapuusta neljä viidesosaa tulee yksityismetsistä, kestävyuden kolmiyhteys - taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys - kuluu yksityistaloudellisesti kannattavaan metsätalouteen. Jotta metsänomistajat olisivat motivoituneita hoitamaan ja käyttämään metsiään kestävyuden periaatteita noudattaen, yksityismetsätalouden on oltava kannattavaa toimintaa. Kannattava puuntuotanto ja kestävä puun hintataso luovat edellytykset myös talous-

metsien monimuotoisuudesta huolehtimiselle. Nopeasti muuttuvassa ja kansainvälistyvässä toimintaympäristössä metsätalouden kannattavuus on aikaisempaa monitahoisempi ongelma.

Metsätalouden tilakohtainen kannattavuus-seuranta on jäänyt maassamme suhteellisen vähälle huomiolle huolimatta siitä, että yksityismetsätalous on olennainen osa kansantalouttamme. Metsätalouden kannattavuustutkimusta on toisaalta tehty kansantalouden tasolla, toisaalta hyvin yksityiskohtaisella tasolla - esimerkiksi puuntuotannon panostusten erilliskannattavuuksia on tutkittu koeluontoisesti ja tietokonesimuloinneilla, mutta metsälöä yritys-näkökulmasta tarkasteleva kannattavuustutkimus on ollut verrattain vähäistä.

Vuonna 1991 maa- ja metsätalousministeriön asettama metsätalouden liiketieteen tutkimuksen kansainvälinen arviointiryhmä esitti loppuraportissaan kannattavuusseurannan systemaattista käynnistämistä Suomessa. Vuosina 1992–1995 selvitettiin ”Yksityismetsätalouden kannattavuusseuranta” - tutkimushankkeessa mahdollisuutta perustaa Suomeen yksityismetsätalouden kirjanpitoilaverkko. Hankkeen seurauksena Metsäntutkimuslaitoksessa käynnistettiin vuonna 1996 yksityismetsätalouden kannattavuusseuranta, joka käyttää valmiita jo olemassa olevia tilakohtaisia aineistoja sekä eri organisaatioiden keräämiä alueittaisia aineistoja. Näitä ovat tilastokeskuksen keräämät Maatilatalouden yritys ja tulotilastot (MYTT), Maatalouden taloudellisen tutkimuskeskuksen maatalouden kirjapitoaineisto, yhteismetsien tilinpäätökset sekä eri tutkimushankkeissa kerättävät tilakohtaiset aineistot. Vuodesta 1998 alkaen Metsäntutkimuslaitos on lisäksi julkaisut metsäkeskuskohtaisiin keskiarvotietoihin perustuvia alueittaisia ja valtakunnallisia hehtaarikohtaisia yksityismetsätalouden kannattavuustietoja. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry on soveltanut metsätalouden nettotuloksen laskentaan vastaavan kaltaista meno-tulovirtalaskelmaa.

Pitkällä aikavälillä yksityismetsien markkinahakkuut osoittavat nousevaa trendiä, kun taas reaalin kantohinta on ollut laskeva. Havutu-

kin ja varsinkin mäntykuitupuun reaali kes-
kikantohinta on ollut pitkällä aikavälillä laske-
va, kun taas kuusi- ja koivukuitupuun ovat pa-
remmin säilyttäneet reaaliarvonsa 1980- ja
1990-luvulla. Puun nimelliset kantohinnat nou-
sivat 1980-luvun lopun noususuhdanteen aika-
na. Metsäteollisuuden kohdatessa laman 1990-
luvulla kantohinnat laskivat noin 40 prosenttia.
Puun kysynnän myötä kantohinnat ovat kasva-
neet vuosikymmen toisella puoliskolla. Vuoden
1997 reaali kantohintataso jäi kuitenkin vie-
lä noin 12 prosenttia vuoden 1990 tasosta.

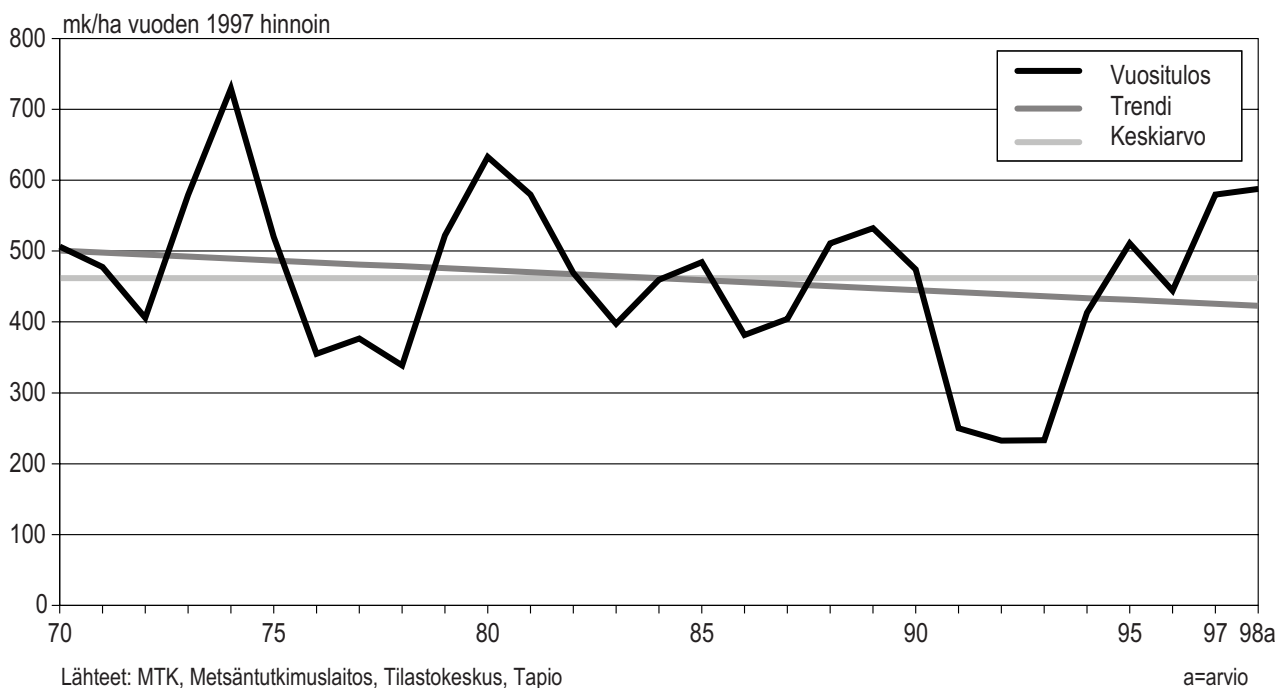
Vuosikymmenen alun laman aikana kantorahatulo-
t laskivat noin puoleen edellisvuosiin ver-
rattuna. Vuodesta 1994 puumarkkinoiden elpy-
misen myötä kantorahatulo ovat nousseet vuo-
teen 1997 noin 8,8 miljardiin markkaan (1,5
miljardia euroa). Kantorahatuloilla on varsin
merkittävä rooli maakuntien hyvinvoinnin kan-
nalta, jähän kantorahatulokertymästä suuri
osa hyödyttämään maakuntien elinkeinoelämää.

Monet metsien tuotteet ja hyödykkeet ovat
julkishyödykkeiden kaltaisia ja kaikkien käytet-
tävässä ilman markkinoita tai markkinahintaa.
Näiden hyötyjen turvaaminen ei ole mahdollista

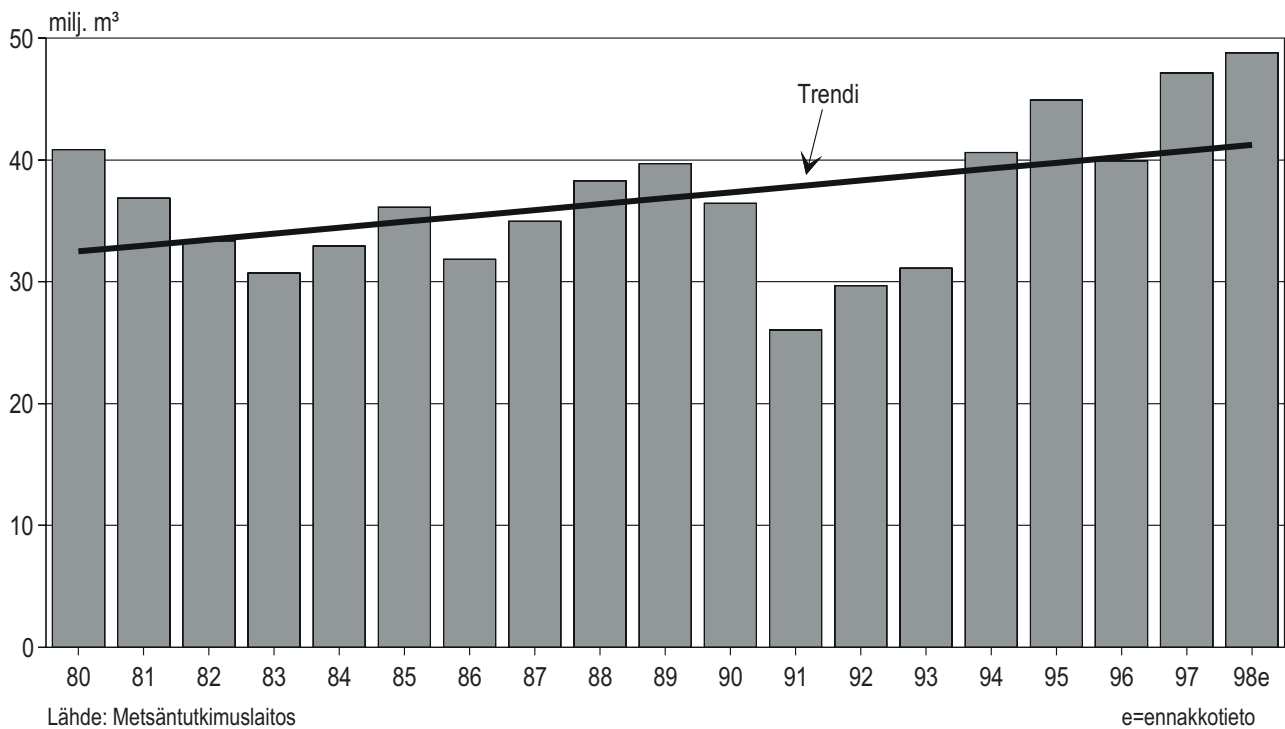
markkinatekijöiden avulla, vaan siihen tarvitaan
yhteiskunnan taloudellisia kannustimia. Metsien
korkea hyödyntämisaste edellyttää puuntuotan-
non tehokkuutta, minkä ylläpitämiseksi yhteis-
kunnan investoinnit ovat välttämättömiä. Yksit-
täisen ihmisen aikahorisontti on yhteiskunnan
aikahorisonttia lyhyempi, jolloin pitkäjännittei-
sessä toiminnassa kuten metsätaloudessa monet
kansantalouden kannalta järkevät investoinnit
metsänhoitoon ja puun tuottamiseen saattavat
yksittäiselle metsänomistajalle olla hyvinkin
kannattamattomia.

Yksityismetsien puuntuotantoon on myön-
netty julkista rahoitusta jo 1920-luvun lopulta
lähtien. Yhteiskunnan suorat tuet yksityismetsä-
talouteen nousivat vuoteen 1990 asti, jonka jäl-
keen ne ovat voimakkaasti pienentyneet. 1960-
luvun alkupuolelta aina 1990-luvun alkuun jul-
kinen tuki kattoi keskimäärin 45–60 prosenttia
yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannus-
kustannuksista.

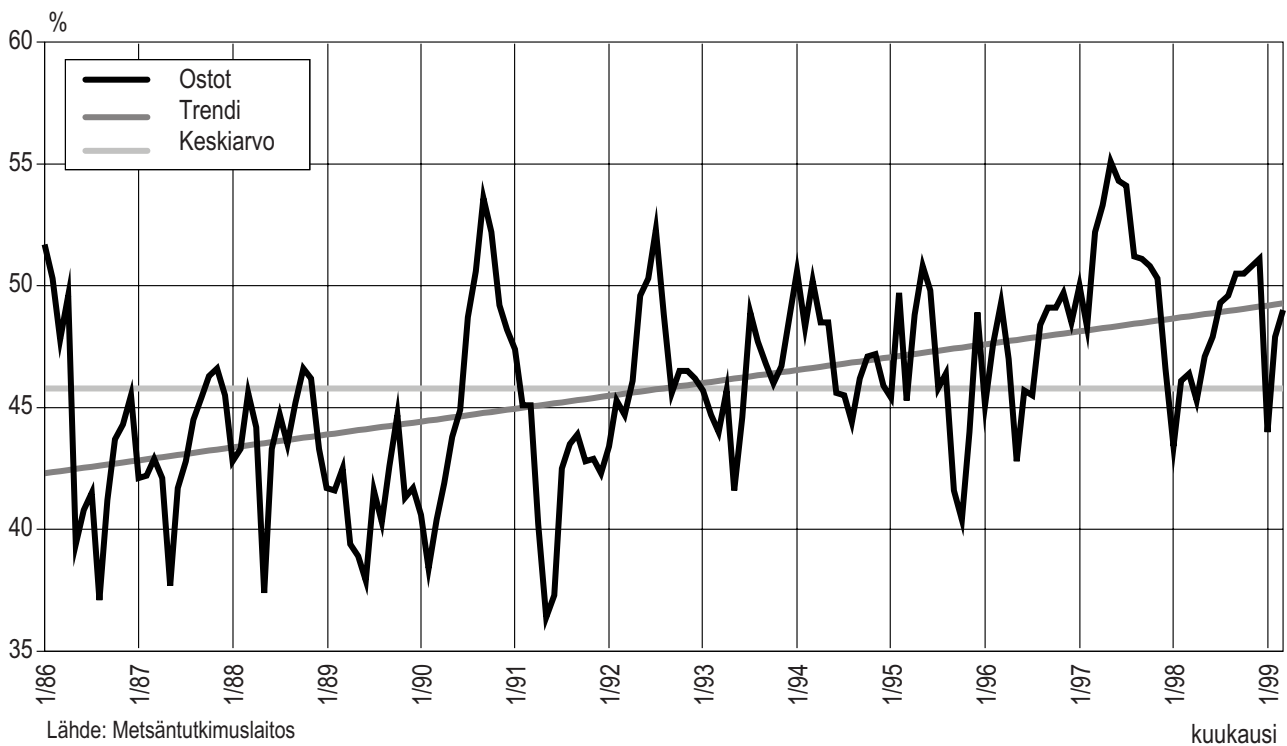
Pitkällä aikavälillä yksityismetsien keskimää-
räinen hehtaarikohtainen nettotulos on ollut
laskeva. Yksityismetsätalouden keskimääräinen
reaalinen nettotulos oli vuosina 1970–1997



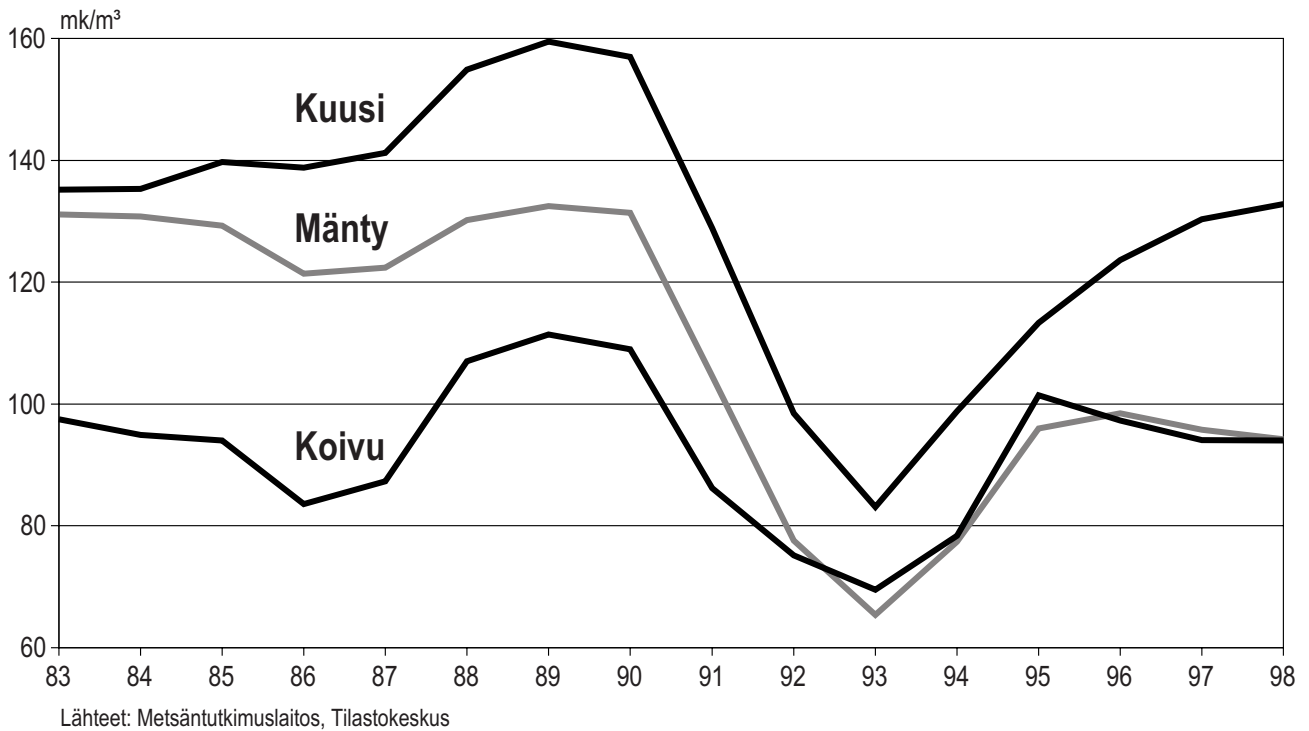
Kuva 2.3-1 Yksityismetsien nettotulos vuosina 1970-1998a mk/ha, keskimääräinen hehtaarikohtainen nettotulos ennen korkoja ja veroja koko maassa vuoden 1997 hinnoin (deflatointi elinkustanusindeksillä)



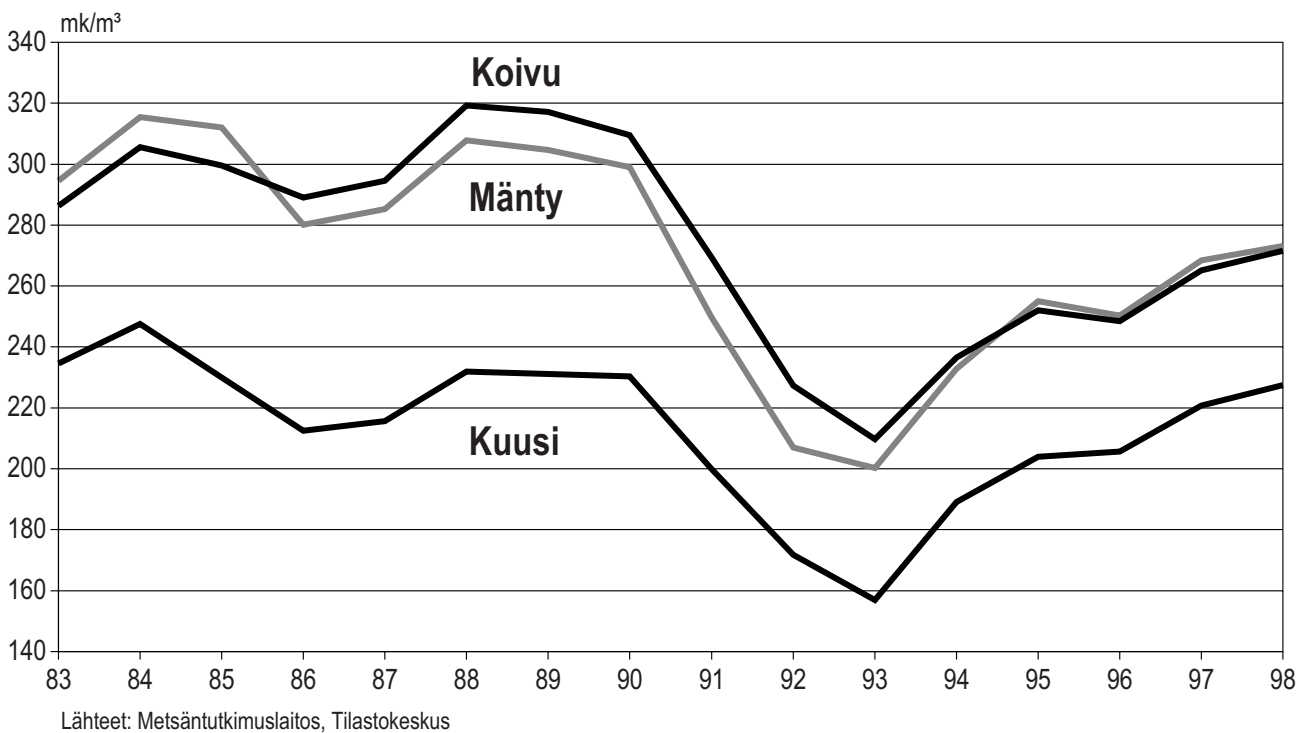
Kuva 2.3-2 Yksityismetsien markkinahakkuut vuosina 1980-1998e, vuosittain sekä trendi



Kuva 2.3-3 Yksityismetsien myyntien tukkiosuus-% 1/1986-11/1998, myyntitilasto (pysty + hankinta-
takaupat)



Kuva 2.3-4 Kuitupuun kantohintojen reaalikehitys vuosina 1983-1998, $\text{mk}/\text{kuutiometri}$, deflatointi elinkustannusindeksillä vuoden 1997 hinnoin



Kuva 2.3-5 Tukin kantohintojen reaalikehitys vuosina 1983-1998, $\text{mk}/\text{kuutiometri}$, deflatointi elinkustannusindeksillä vuoden 1998 hinnoin

vuoden 1997 rahassa noin 460 markkaa (77 euroa) hehtaarilta. Vuosien 1997–1998 keskimääräinen nettotulos oli noin 580 markkaa (97 euroa). Vuosittaiset voimakkaat vaihtelut puuntuotannon hehtaarikohtaisessa kannattavuudessa selittyvät pääosin hakkumäärien ja reaalisien keskikantohinnan vaihtelulla. Jaksolla 1970–1997 yksityismetsien nettotulosta pienensi myös kustannusten reaalinousu. Vuoden 1993 jälkeen metsätalouden kannattavuus on saatu nousemaan lisäämällä merkittävästi yksityismetsien hyödyntämistä.

Nettotuloksena ja pääoman tuottona laskettu yksityismetsätalouden kannattavuus ei reagoi hakuiden rakenteen ongelmaan. Kannattavuus voi hetkellisesti parantua huomattavastikin, jos hakataan voimakkaasti tukkivaltaisia päätehakkuleimikoita, laiminlyöden tulevaisuuden kannalta välttämättömät harvennushakkuut. Esimerkiksi vuonna 1997 edellisen kymmenvuotiskauden keskiarvoon verrattuna tukkipuun hakkuut kasvoivat 27 prosenttia ja kuitupuun vain 7 prosenttia.

Nettotuloksella mitattuna puuntuotanto on kannattavinta Etelä- ja Itä-Suomessa, kun taas Pohjois-Suomessa on ylletty vain viidennekseen ja Länsi-Suomessakin vain noin puoleen parhaiden alueiden nettotulosta.

Metsäntutkimuslaitoksessa on tutkittu metsänomistamisen sijoitustuottoa, jossa tuotto koostuu vuosittaisista kantorahatuloista, puuvarojen nettolisäyksestä ja kantohintojen muutoksesta. Tuotto on suhteutettu metsän markkina-arvoon ja näin laskettu metsän tuottoprosentti. Menetelmänä on prosentuaalinen tuotto-/riskianalyysi. Tutkimuksen mukaan yksityismetsien nimellistuotto vuosina 1972–1984 oli 13,9 prosenttia ja 5,7 prosenttia vuosina 1985–1997, jotka reaalitytuotoksi muunnettuna olivat 3,5 ja 2,6 prosenttia.

Metsäverojärjestelmän siirtymäkausi (1993–2005) on muuttanut pinta-alaveroon jääneiden metsänomistajien hakkuukäyttäytymistä, he myyvät puuta huomattavasti aikaisempaa enemmän. Sen sijaan puun myyntituloerotukseen siirtyneiden myynnissä ei ole tapahtunut muutoksia. Siirtymäkauden päättyessä vuonna 2006 kannustevaikutus häviää, joten käyttäytymis-

muutos jää tilapäiseksi. Puuntarjonta saattaa väliaikaisesti supistua.

Ennusteiden mukaan metsästä elävien yksityishenkilöiden osuus vähenee selvästi vuoteen 2020 mennessä. Virkistyskäyttöä ja taloudellista turvaa korostavien metsänomistajien osuus lisääntyy monitavoitteisten metsänomistajien osuuden pysyessä ennallaan. Nykyisen tietämyksen mukaan yksityismetsien puuntarjonta ei näytä sanottavammin heikentyvän metsänomistajakunnan rakennemuutoksen ja tavoitteiden muuttumisen vuoksi. Sen sijaan ei vielä tiedetä, mitkä vaikutukset puun tarjontaan on muuttuneella toimintaympäristöllä.

Kansainvälinen rahoitusmarkkinoiden ja pääomaliikkeiden vapautuminen sekä Euroopan unionin talous- ja rahaliittoon liittyminen (1.1.1999) merkitsevät Suomelle kansallisen valuutta- ja rahapolitiikan päättymistä. Raaka-puumarkkinoilla valuuttapuskurin poistuminen merkinnee tähänastisia nopeampia ja ehkä myös voimakkaampia muutoksia kantohinnoissa.

Viimeaikainen kehitys viittaa siihen, että kantohinnat tulevat eriytymään alueellisesti. Metsänomistajien ja metsäteollisuuden yhteisen hintanäkemyksen - kuten todelliset hinnatkin - ratkaisevat alueittaiset puun kysyntä- ja tarjontanäkemykset. Hintojen erilaistuminen voi metsätalouden kannattavuuden heikkenemisen myötä johtaa vähäisempään metsänhoidon panostukseen ja nollarajojen syntyyn. Hintaneuvottelujärjestelmän puuttuminen merkitsisi lisääntyvää epävarmuutta hintakehitykseen ja puuntarjontaan. Kantohintaodotusten merkitys metsänomistajien puuntarjonnassa kasvaisi ja puuntarjonta keskittyisi nousukausiin.

Maanhankintaoikeuslain kumoaminen vuoden 1998 alussa avasi metsätilakiinteistöjen markkinat välittäjille ja sijoittajille. Tämä tulee korostamaan metsän merkitystä varallisuus- ja sijoituskohteena, jolta edellytetään tiettyä vähimmäistuottovaatimusta. Yleistyessään myös metsärahastot saattavat lisätä sijoittajien kiinnostusta metsäomaisuuteen. Näillä tekijöillä saattaa olla positiivinen vaikutus metsien hoitoon, sillä tuottavien metsien markkina- ja vaakuusarvo on suurempi kuin hoitamattomien.

Metsätalouden kannattavuus Euroopassa

Saksankielisellä alueella metsätalouden kannattavuus seurannalla on pitkät perinteet. Itävallassa maanlaajuinen metsäkirjanpitoilajien verkosto on toiminut jo yli 30 vuoden ajan. Se toimii maatalouden virallisen kannattavuus seurannan osana ja siinä on mukana 80–100 satunnaisesti valittua tilaa, jotka on jaettu sijainnin mukaan neljään ryhmään. Järjestelmän ensisijaisena tavoitteena on metsätaloudesta saatavan yrittäjätulon ja metsäomaisuuden nettotuloksen määrittäminen. Jaksolla 1976–1994 maatilametsälöiden tulos hakattua kuutiometriä kohti vaihteli vuoden 1993 tuloksesta, 50 Itävallan shillinkiä (3,6 euroa)/kuutiometri vuoden 1990 tulokseen, 300 shillinkiä (21,8 euroa)/kuutiometri. Yhteismetsät ja suurmetsälöt ovat olleet maatilametsätaloutta kannattavampia.

Saksassa pienmetsätalouden kannattavuutta seurataan Baden–Württembergin alueella vuonna 1979 perustetun kirjanpitoilaverkon avulla. Siihen kuuluu noin 170 metsätaloutta harjoittavaa tilaa. Tämä seuranta toimii perinteisen maatalouden kannattavuus seurannan rinnalla. Lisäksi Baijerin alueen maatilametsälöiden ja suurmetsälöiden kannattavuutta seurataan erillisten kirjanpitojärjestelmien avulla. Jaksolla 1982–1991 maatilametsälöiden tulokset olivat noin 50–150 Saksan markkaa (25,6–76,7 euroa)/hehtaari/vuosi. Suurmetsälöissä hehtaarikohtaiset voitot olivat maatilametsälöitä suuremmat.

Sveitsissä metsätalouden kannattavuutta on seurattu kirjanpitojärjestelmän avulla vuodesta 1967. Puuntuotannon nettotulos on vaihdellut vuosina 1985–1994 Alppien alueen noin 300 Sveitsin frangista/hehtaari parhaiden alueiden 1 000 frangiin/hehtaari vuodessa.

Englannissa ja Walesissa toteutetut satunnaisotantaan perustuvat tutkimukset osoittavat metsätalouden olleen tappiollista joka vuosi jaksolla 1961–1986. Hollannissa vuosina 1975–1986 vain yhtenä vuonna yksityismetsätaloudessa saavutettiin positiivinen tulos.

Tavoite

Suomalainen yksityismetsätalous tuottaa kilpailukykyistä raaka-ainetta säilyen markkinalähtö-

senä, yksityistaloudellisesti kannattavana ja kilpailukykyisenä toimintana metsäluonnon monimuotoisuuden säilymisestä tinkimättä. Metsätalouden tuottavuutta lisäämällä sekä puun myyjien että puuta ostavan metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä voidaan edelleen parantaa.

Keinot

Hakkuukertymä on 1990-luvun jälkipuoliskolla noussut 55–58 miljoonaan kuutiometriin. Kestävän hakkuukertymän arvio on 67 miljoonaa kuutiometriä ja sen on arvioitu nousevan hyvällä metsänhoidon tasolla 72–75 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2030 mennessä. Huolehditaan ennen muuta nuorten metsien hoidosta ja harvennushakkuista.

Metsätalouden kannattavuuden turvaamiseksi tärkeää on yksityismetsien hakkuumahdollisuuksien kestävä ja täysimääräinen sekä alueittainen että puutavaralajeittainen hyödyntäminen. Kotimaisen ainespuun käytön lisääminen 10 miljoonalla kuutiometrillä (15 prosenttia) lisäisi kantorahatuloja noin 1,5 miljardia markkaa (0,25 miljardia euroa).

Puumarkkinoiden toimivuuteen vaikuttavalla, kilpailulainsäädännön sallimalla poikkeuslu-pamenettelyllä turvataan tasapainoinen alueittainen ja puutavaralajeittainen kantohinnan kehitys sekä tasainen puukauppavirta.

Puunhankinnan ja metsänhoidon osamarkkinoiden, kuten metsänhoitotöiden, korjuupalveluiden ja kuljetuspalveluiden markkinoiden, kehittämisen markkinalähtöisesti.

Kehitetään metsätalouden tuottavuutta metsätalouden kannattavuuden turvaamiseksi.

Metsätalouden kannattavuutta ei tule heikentää kiinteistöveron kaltaisilla taloudellisilla lisärasituksilla. Metsänhoidon tehostamiseksi metsäverotusta tulisi kehittää siten, että metsänhoitotöiden kustannuksia voidaan vähentää verotuksessa. Erityisesti tämä verotusjärjestelmän kannustavuus metsän uudistamiseen ja nuoren metsän hoidon tehostamiseen koskee metsäverojärjestelmän siirtymäajan viimeisiä vuosia, jolloin metsänhoitotöitä todennäköisesti lykätään verotuksellisista syistä useilla vuosilla eteenpäin.

Turvataan ja ohjataan riittävä julkinen tuki puuntuotannon kestävyyskannalta tarkoituksenmukaisimpiin töihin ottamalla huomioon alueelliset ja työlajeittaiset näkökohdat. Huolehditaan, että puuntuotantoedellytysten parantamisen käytettäväksi varatut yhteiskunnan varat hyödynnetään täysimääräisesti.

Kannustetaan metsänomistajia neuvonnan ja tiedotuksen keinoin tekemään omien metsiensä kasvukunnan ja metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta tarpeellisia, yksityistaloudellisesti kannattavia hoitotöitä.

Kehitetään uusia metsänomistusmuotoja ja poistetaan verotuksellisia ja muita esteitä, jotka vaikeuttavat metsätalousyrittäjyyden kehittämistä. Kannustetaan metsänomistajia metsäyrittäjyyteen.

Parannetaan metsätalouden imagoa kestävä kehityksen mukaisena toimintana ja luodaan näin edellytykset kannattavan metsätalouden harjoittamiselle.

Metsätalouden toimintaympäristön muuttuessa on entistä tärkeämpää turvata metsätalouden liiketieteen teoreettinen ja empiirinen tutkimus. Lisätään metsätaloutta yritys- ja elinkeinon tarkastelevaa tutkimusta sekä metsätalouden kannattavuustutkimusta. Tutetaan kantohintojen määrääntymistä ja kestävä kantohinnan merkitystä metsätalouden edistäjänä koskevaa tutkimusta.

Vaikutetaan aktiivisesti kansainväliseen metsäpolitiikkaan siten, että yksityismetsätalouden rooli kannattavana, kilpailukykyisenä ja markkinalähtöisenä toimintana turvataan.

2.3.3 Työllisyys, omatoimisuus ja yrittäjyys

Juha Hakkarainen

Työllisyys

Puutavaran hakkuuta sekä metsänuudistamisen ja taimikonhoidon töitä tekevien työntekijöiden määrä oli 1990-luvun puolivälissä noin 11 000. Näistä moottorisahahakkuussa työskenteli noin 4 000 ja koneellisen puunkorjuun yrittäjien pal-

veluksessa noin 3 000 työntekijää. Metsänparannustöissä toimivilla yrittäjillä palkattua työvoimaa oli alle 100. Lisäksi puun haketus ja kausiluonteisesti myös uudistamiskohteiden maanpinnan muokkaus työllistävät koneenkuljettajia. Käsityövälineillä tehtävissä metsänuudistamisen ja -hoidon töissä työskentelee kausiluonteisesti noin 4 000 työntekijää. Edellisten lisäksi puutavaran autokuljetus työllistää noin 1 500 palkattua työntekijää.

Työvoiman tarve metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien mukaisten metsänhoito ja perusparannustöiden toteuttamiseksi on noin 7 700 henkilötyövuotta. Työvoimantarve työlajeittain on Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiion mukaan seuraavanlainen: metsänuudistamistyöt 3 800 henkilötyövuotta, taimikonhoito ja NMK 2 600 henkilötyövuotta, kunnostusojitus 740 henkilötyövuotta ja tienrakennus 540 henkilötyövuotta.

Taulukossa 2.3-2 on esitetty metsureiden ikäluokkakajakauma vuonna 1998. Arvioiden mukaan 61 prosenttia nykyisistä metsureista poistuu työmarkkinoilta ennen vuotta 2010.

Luvuissa on sekä metsänomistajien omatoimisen työn osuus että työsuhteessa tehtävä työ. Lisäksi on muistettava, että 7 700 henkilötyövuoden aikaansaamiseksi näissä työlajeissa tarvitaan paljon suurempi lukumäärä työntekijöitä, esimerkiksi töiden sesonkiluonteisuuden takia. Vuonna 1997 puutavaran korjuussa ja metsänhoitotöissä työskenteli yhteensä noin 5 900 henkilöä.

Maa- ja metsätalouden ammattiteissa toimivan väestön määrä on supistunut suhteellisesti nopeimmin Pohjois-Karjalassa ja Lapissa. Huonoin työllisyystilanne on 1990-luvun jälkipuoliskolla ollut Oulun ja Lapin lääneissä sekä Pohjois-Savossa, joissa yli puolet metsätyöntekijöistä on ilman työtä. Koko maan metsureista työttömänä on lähes puolet.

Piensahayrityksissä arvioidaan työskentelevän yrittäjän ja perheenjäsenten lisäksi noin 2 000 yleensä alle puoli vuotta työskentelevää työntekijää. Sahausteknologian kehittymisestä johtuen sahatavaran valmistaminen ei työllistäne vuonna 2010 nykyistä enempää työntekijöi-

tä. Sen sijaan sahatavaran jatkojalostuksen yleistyminen voi tarjota uusia työpaikkoja. Alle 10 työntekijän puusepänyrityksissä työskentelee yrittäjien lisäksi noin 2 000 henkilöä. Valmistusteknologian kehittyminen tehostaa aihoiden ja vakiotuotteiden valmistusta puusepänyrityksissä, joten tältä osin ala tuskin työllistää vuonna 2010 nykyistä enempää.

Omatoimisuus

Metsänomistajien mahdollisuudet omatoimiseen metsätyöhön vaihtelevat. Valtaosa metsänomistajista työskentelee omassa metsässään enintään kuukauden vuodessa. Metsänomistajat ovat toteuttaneet omatoimisesti varsinkin taimikonhoitoon liittyviä töitä sekä taimien istutusta ja siementen kylvöä. Näissä töissä omatoimisen työn osuus on ollut yli puolet.

Viime vuosina hankintakauppojen vuotuinen puumäärä on ollut noin 10 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Koska yksityismetsistä korjattun puun kokonaismäärä on samanaikaisesti noussut, hankintapuun osuus on laskenut. Yksityismetsien markkinahakkuumäärästä se oli 1990-luvun alussa noin 30 prosenttia ja vuosikymmenen puolivälissä noin neljännes. Itse tehdyn metsätyön rinnalle on noussut metsänhoito-yhdistysten korjuupalvelun käyttö ja korjuun tai sen osan teettäminen tilan ulkopuolisella työvoimalla ja kalustolla. Omalla kalustolla kuljetetun puumäärän osuus on pienentynyt ja vastaa noin 40 prosenttia hankintakaupoin myydyistä puumäärästä.

Taulukko 2.3-2 Metsureiden ikäluokkajakauma vuonna 1998

Ikäluokka	lukumäärä	prosenttiosuus
-25	70	0,9
26-35	678	9,1
36-45	2 184	29,2
46-55	2 789	37,3
56-65	1 380	18,4
66-	386	5,2
Yhteensä	7 487	100,0

Lähde: PEAL, jäsenrekisteri

Myytävän puutavaran lisäksi kotitarvepuun korjuulla on merkittävä rooli metsänomistajien puunkorjuussa. Polttopuuta on viime vuosina hankittu omatoimisesti noin 4 miljoonaa kuutiometriä. Polttopuun ja metsänomistajien omatoimisesti hakkaaman hankintakauppapuun määrä yhteensä oli 1990-luvun puolivälissä noin 11 miljoonaa kuutiometriä. Metsänomistajien omatoimisen metsäkuljetuksen vastaava kokonaismäärä oli noin 8 miljoonaa kuutiometriä. Omatoiminen hakkuumäärä on nostettavissa suotuisissa puumarkkinaoloissa 14 miljoonaan kuutiometriin. Tämä edellyttää ensiharvennuspuun käytön lisäämistä ja korjuuteknologian kehittämistä.

Yrittäjyys

Monia suuryritysten aikaisemmin tekemiä toimintoja siirretään ali- ja osahankkijoille. Suomalaisen yritystoiminnan yleinen kilpailukyky tarjoaa paljon mahdollisuuksia myös metsäalan yrittäjille ja yrittäjyyden merkitys kasvaa. Metsä- ja puualan yritysten kehittäminen ja tätä kautta puunkäytön lisääminen ovat myös keskeinen osa maaseudun kehittämisselityksiä. Pienyrityksillä tarkoitetaan yrityksiä, joissa on alle sata työntekijää.

Metsä- ja puualan pienyritystoimialoina voidaan mainita metsänomistus, metsäpuiden taimituotanto, metsänhoito- ja metsänparannustyöt, metsäpalvelut, puunhankinta, puuenergia-tuotanto sekä piensahat.

Metsätalousyrittäjyys työllistää yleensä vain osan vuotta. Tämä johtuu siitä, että metsätalous on pääomavaltaista toimintaa ja tarjoaa vain kausiluonteisia työmahdollisuuksia. Metsäalaltaan suurilla maataloilla voi olla hyvät mahdollisuudet erikoistua metsätalouteen, sillä metsätalousyrittämiseen ei tarvita suuria kone- ja laiteinvestointeja. Pääosin metsätaloudesta toimeentulonsa saavia ja samalla tilansa metsänhoitoon ja puunkorjuuseen aktiivisesti osallistuvia metsätalousyrittäjiä arvioidaan nykyisin olevan noin 2 000.

Metsäpalveluyritykset ovat metsänhoidon, metsänparannuksen, metsäsuunnittelun, puun-

korjuun ja polttopuun valmistuksen palveluita tarjoavia yrityksiä. Yleensä ne perustuvat vain yrittäjän työpanokseen. Metsäpalveluyrittämiselle on luonteenomaista osa-aikaisuus, joka johtuu metsätalouden töiden kausiluonteisuudesta ja maantieteellisen toimialueen laajentamisen vaikeudesta. Yleensä puutavara hakataan moottorisahalla ja puutavaran metsäkuljetuksessa käytetään suhteellisen kevyttä kalustoa.

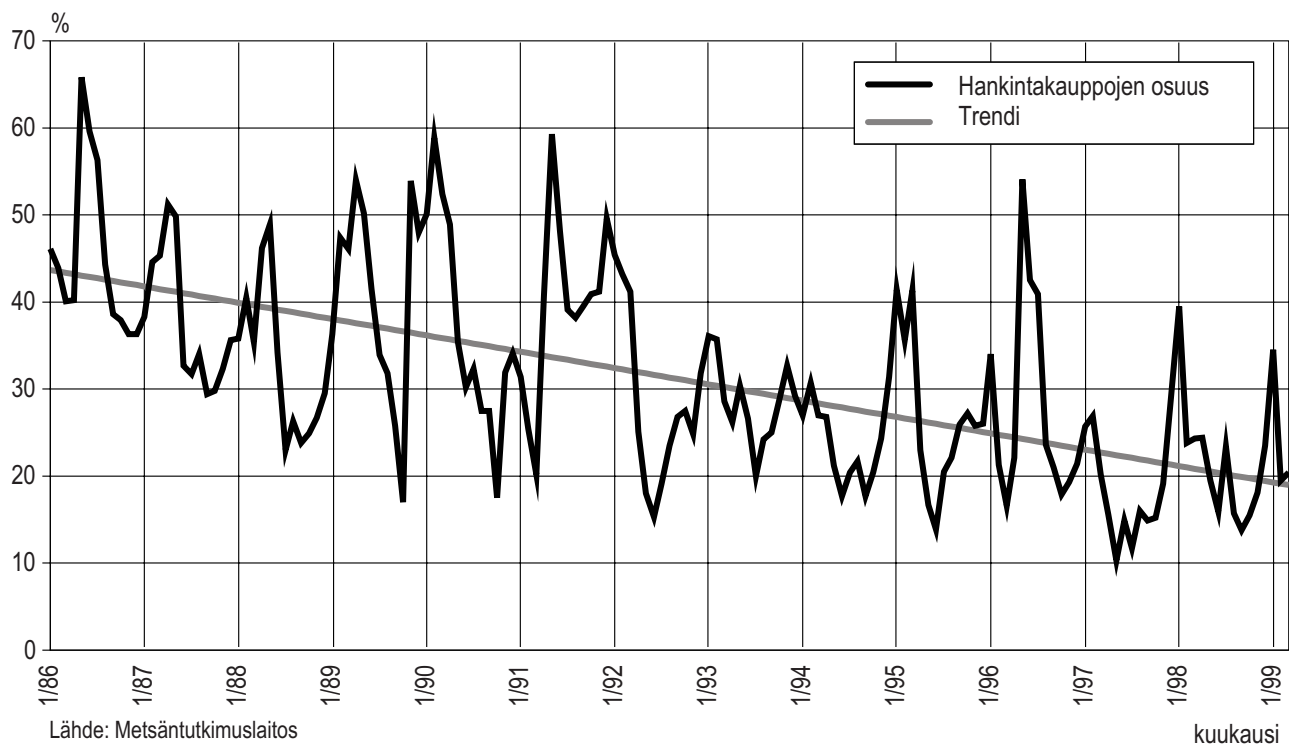
Metsäpalveluyrittäjiä arvioidaan nykyisin olevan noin 450–600. Metsäpalveluyrittäjällä tarkoitetaan tässä metsänhoito-, perusparannus-, suunnittelu-, ja puunkorjuualan kokonaispalveluja tarjoavaa yrittäjää. Tavallisesti yrittäjä on aiemmin työskennellyt yrityksen toimialalla työsuhteessa esim. puunhankintayritykseen tai metsänhoitoyhdistykseen. Metsäpalveluyritysten määrän arvioidaan lisääntyvän selvästi. Myös hevoskuljetuksella on virkistysmetsissä ja vastaavissa erikoisolissa jossakin määrin kysyntää. Tämän tyyppisiä yrittäjiä on nykyisin noin 50.

Puutavaran kuljetus ja metsäkoneyritykset ovat yleensä pieniä, sillä autoyrityksissä on keskimäärin 1,2 puutavara-autoa ja metsäkoneyrityksissä 2,5 konetta. Yrittäjän lisäksi työskentelee tavallisesti 1–3 työntekijää. Metsänparan-

nustöitä tekevät yritykset ovat tyypillisesti yhden henkilön ja yhden koneen yrityksiä. Useimmat yrittäjät asuvat haja-asutusalueella tai maaseudun taajamissa.

Vuonna 1997 hakattiin koneellisesti 42 miljoonaa kuutiometriä puutavaraa ja kuljetettiin autokuljetusreitillä varteen 47 miljoonaa kuutiometriä. Vastaavasti tehtaille kuljetettiin autoilla 45 miljoonaa kuutiometriä. Koneellisten hakkuumenetelmien osuus metsäteollisuuden omistamista, yksityismetsänomistajien metsistä, pystykaupoin ostetuista sekä valtion metsistä hakatusta puusta on nykyisin noin 90 prosenttia. Kaikesta puunkorjuusta kotitarvepuu mukaan lukien koneellisen korjuun osuus on noin 75 prosenttia.

Metsäkonealalla toimii noin 1 300 yritystä, joista runsaassa sadassa puunkorjuun lisäksi metsäkoneilla muokataan uudistusalojen maanpintaa. Metsänparannustöitä, kuten ojitusta tehdään 350 yrityksen koneilla. Puutavara-autoyrityksiä on noin 1 000. Niillä kuljetetaan puutavaraa tehtaille ja muihin käyttökohteisiin tai vesikuljetusreitillä ja rautatien varteen. Arvion mukaan vuoteen 2010 mennessä metsäkone- ja autoyritysten määrä vähenee hieman nykyisestä. Koneiden ja autojen määrä kuitenkin kasvaa sa-



Kuva 2.3-6 Hankintakauppojen osuus yksityismetsien puukaupoista, 1/1986-9/1998, myyntitilasto

malla niin, että yritykset pystyvät huolehtimaan nykyistä selvästi suuremmasta puunkorjuu- ja kuljetusmäärästä.

Enintään 10 000 kuutiometriä sahatavaraa valmistavia piensahoja on tällä hetkellä toiminnassa noin 3 000. Lukumäärä on vähentynyt selvästi, mutta sahausmäärien kasvun myötä sahojen puunkäyttö ja sahatavaran tuotanto on kasvanut. Alan vuosituotanto on vaihdellut viime vuosikymmenen aikana 0,5–1,5 miljoonassa kuutiometrissä sahatavaran kokonaistuotannon ollessa noin 10 miljoonaa kuutiometriä.

Kaksi kolmesta piensahasta on kausiluonteisesti osana maatilataloutta toimivia pyörösahoja. Piensahat työllistävät yrittäjän lisäksi yleensä vain yhden tai kaksi ihmistä. Sahatavaran tuotantomäärien lisääminen huomattavasti nykyisestä on mahdollista mm. sahauskautta pidentämällä.

Kiinteät myyntisahat voivat työllistää useampia työntekijöitä, mutta yleensä piensahaus perustuu pääosin yrittäjän työpanokseen. Päätoimisia piensahayrittäjiä, joilla sahan lisäksi on usein höyläämö ja sahatavaran kuivaamo, on nykyisin noin 350. Vuonna 2010 arvioidaan päätoimisten piensahayrittäjien määrän olevan selvästi nykyistä suurempi. Lisäys johtuu suurelta osalta osa-aikaisten yrittäjien toiminnan laajentumisesta ja muuttumisesta päätoimiseksi. Puutavaran jatkojalostuksen merkityksen piensahoilla arvioidaan kasvavan.

Pienten puusepänyritysten valmistamien tuotteiden kirjo on laaja. Jalostettavan puuraaka-aineen määrä on usein pieni. Varsinkin järeän lehtipuun ja korkealaatuisen tukin sekä niistä valmistettujen aihoiden saatavuudella ja laadulla on suuri merkitys toiminnalle.

Alle kymmenen työntekijän puusepäniikkeitä arvioidaan olevan noin 1 700. Kahdessa kolmesta yrityksestä yrittäjät mukaan lukien työntekijöitä on enintään kaksi. Sekä kolmesta viiteen että kuudesta kymmeneen työntekijää työllistäviä puusepäniikkeitä on molempia noin 200. Varsinkin rakennuspuusepäniikkeitä on maan kaikissa osissa.

Maassa toimii useita kymmeniä päätoimisia hakeyrittäjiä, jotka tuottavat haketta kuiduttaville puunjalostuslaitoksille ja energiantuotantoon. Näiden lisäksi haketta mm. kunnallisiin

lämpölaitoksiin toimittavia yrityksiä arvioidaan olevan noin 100. Hakelämmittäjiä palvelevia osa-aikaisia yrittäjiä lienee muutama sata. Vähintään 50 kuutiometriä pilkkeitä vuodessa myyviä kauppiaita ja välittäjiä eli pilkeyrittäjiä on maassa noin 500. Näistä noin 70 yrittäjällä polttopuun raaka-aine on piensahauksen tai puutavaran jatkojalostuksen jätetä. Toiminta on usein osa-aikaista. Osa pilkeyrittäjistä kuuluu maan laajuiseen pilkkeiden markkinointiketjuun. Noin puolet pilkeyrittäjistä hankkii kaiken myyntipuun omalta tilalta. Polttopuun käytön lisääntyessä myös pilkeyrittäjien määrä kasvaa.

Lämpöyrittäminen on 1990-luvulla yksittäisten henkilöiden, yrittäjäreinkaiden, osuuskuntien ja osakeyhtiöiden käynnistämää maaseudun toimintaa. Lämpöyrittäjien asiakkaina ovat nykyisin kunnat, joiden kiinteistöjä yrittäjät lämmitävät. Toiminta perustuu kirjalliseen useampi-voitukseen sopimukseen. Asiakas maksaa yrittäjälle tuotetun lämmön eikä toimitetun polttoaineen määrän perusteella. Lämpö tuotetaan nuorten metsien harvennuksista, uudistusalojen hakkuutähteistä ja hakatusta lahoppuusta valmistetulla hakkeella. Myös sahojen ja puunjalostuslaitoksen jätetä käytetään.

Vuonna 1998 toiminnassa oli runsaat 50 lämpöyrittäystä. Lisäksi suunnitelmia oli noin 100 kohteen käynnistämistä. Lämpöyrittäminen on nykyisin yleensä osa maatilataloutta, jolloin puunkorjuussa käytetään maatilan omaa konekalustoa ja oman tilan puustoa. Lisäksi lämpöyrittäjät ostavat palveluita mm. metsäkone- ja autoyrittäjiltä. Lämpöyrittäjiä arvioidaan vuonna 2010 olevan 2 000.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Tavoitteet

Metsänomistajakunnan rakenteen muutokset asettavat haasteita, joihin vastaamiseksi metsänomistajien omatoimisuuden kehittämiseen suunnatut nykyiset resurssit eivät riitä. Myös pienyritystoiminnassa, joka käynnistymisvaiheessa on usein sivu- tai liitännäiselinkeino varsinaisen

toimeentulolähteen ohessa, on harvoin riittäviä resursseja toiminnan omarahoitteiseen kehittämiseen. Puuhun perustuvaan pienyrittämiseen sisältyvän potentiaalın käyttöön otto edellyttää kehittämisresurssien lisäämistä.

Ensiharvennuksia ja energiapuun käyttöä lisäämässä pieniläpimittaisen puun korjuun kehittämisen tarve kasvaa. Vähän pääomaa sitovan kaluston ja menetelmien kehittämisellä on merkittäviä puunkorjuuta vauhdittavia ja työllisyyttä edistäviä vaikutuksia.

Ammatti- ja väestörakenteen muutoksen sekä maaseudulta taajamiin ja kaupunkiin muuton myötä metsätilanomistajien määrä on kasvanut. Yhä useampi metsänomistaja asuu tilansa ulkopuolella. Näiden muutosten myötä metsänomistajien mahdollisuudet ja halukkuus omatoimisuuteen ovat muuttuneet.

Metsänomistajien omatoimisuuden sekä metsätalouden pienyritysten teknis-taloudelliseksi kehittämiseksi lisätään yhteiskunnan ja metsätalouden eri osapuolten resursseja alan tutkimus- ja kehittämistoimintaan olennaisesti.

Keinot

Käynnistetään alan tutkimuslaitosten, oppilaitosten, metsänomistajien, puun korjaajien ja korjuukoneiden valmistajien yhteistyönä tutkimus- ja kehittämisohjelma, jossa kehitetään energia- ja kuitupuuta sisältävien kohteiden korjuuta ja koneellisten korjuukohteiden ennakkoraivausta pienteknologiaa käyttäen. Myös bioenergian teknologiaohjelmissa tulee painottaa riittävästi pienteknologian kehittämistä.

Käynnistetään tutkimushanke, jossa selvitetään eri metsänomistajaryhmien mahdollisuudet omatoimisuuteen. Tarkoituksena on tuottaa tietoa metsänomistajien tiedotus- ja neuvontapalveluiden suuntaamiseen ja kehittämiseen.

Neuvonta, tiedotus ja koulutus

Tavoitteet

Perhemetsätalouden imagoarvo hyödynnetään. Omatoimisuus ja pienyrittäjyys ovat tärkeä osa

perhemetsätaloutta. Siihen liittyy positiivisia arvotuksia metsäteollisuustuotteiden kansainvälisillä markkinoilla. Perhemetsätalous ylläpitää maaseudun rakenteita ja elinkeinotoimintaa.

Metsänomistajien neuvontaa tehostetaan. Valmisteltavana olevan metsäsertifiointin kriteereihin sisältyy metsänomistajien neuvonta ja koulutus. Neuvonnalle tulee asettaa määrälliset tavoitteet ja sitä kehittämällä tulee varmistaa, että metsänomistajat saavat sisällöltään metsänsä tilaan ja elämäntilanteeseensa sopivaa tietoa. Metsänhoitotyöt osana hyötyliikuntaa ja nuorisotoiminta tulee ottaa huomioon neuvontaa ja tiedotusta tehostettaessa.

Puun energiakäytön mahdollisuuksista tiedotetaan. Puun energiakäytön lisääminen edistää paikallista ja alueellista toimeliaisuutta. Puun käyttö yksityistalouksissa ja maatilataloudessa työllistää ja vähentää ympäristön kannalta haitallisten tuontipolttoaineiden käyttöä. Talouden suotuisten kerrannaisvaikutusten osalta ratkaisevassa asemassa on puusta lämpöä ja sähköä tuottavien laitosten kehittäminen. Myös polttopuun pienkäytössä on käyttäjien suuri lukumäärä huomioon ottaen mittava polttopuun lisäämispotentiaali.

Metsäalan koulutusta kehitetään. Opetusministeriön asettamien koulutustoimikuntien on pidettävä huolta siitä, että nuorten ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien ja aikuisille suunnattujen näyttötutkintojen kehittämisessä varmistetaan omatoimisten metsänomistajien, pienyrittäjien sekä metsä- ja puualojen työntekijöiden työelämän tarpeita vastaavat koulutus- ja tutkintovaihtoehdot. Metsä- ja puualan aineiden opetuksen lisäämismahdollisuudet peruskouluisa ja lukioissa tulee selvittää.

Metsäalan yrittäjäkoulutusta kehitetään. Metsäkone- ja puutavara-autoalalle on tyypillistä, että toiminta on pääomavaltaista ja yrittäminen yleensä päätoimista. Siten alalle tulo edellyttää monipuolista tietoa yrittämisestä. Nykyisen yrittäjäpolven ikääntyminen lisää lähivuosina sukupolven vaihdosten ja yrityskauppojen määrää, joka lisää alan koulutustarvetta.

Pienyritysten kehittäminen ja verkostoituminen edellyttävät yrittäjien asianmukaista koulu-

tusta ja varsinkin palveluiden markkinointia. Koulutuksen tarve korostuu käynnistettäessä uutta puuenergiaan liittyvää yrittämistä ja metsäpalveluyrittämistä. Ojitettujen metsien puuston hoito edellyttää puunkorjuun ja ojituksen toteutuksen yhdistämistä.

Keinot

Käynnistetään tiedotuskampanja, jotta metsänomistajat, kuntien päättäjät ja suuri yleisö tiedostavat perhemetsätalouden, polttopuun käytön ja maaseudun pienyrittäjyyden positiiviset vaikutukset työllisyyteen ja ympäristöön nykyistä paremmin. Samalla varmistetaan metsäalan haluttavuus koulutusalan ja työpaikkana.

Käynnistetään yksityismetsätalouden organisaatioiden yhteistyönä metsänomistajille ja heidän perheenjäsenilleen suunnatun neuvontatoiminnan työkaluja ja toimintatapoja tehostava kehittämishanke. Sen tulosten pohjalta kehitetään neuvontaa, jotta se tavoittaa metsänomistajat nykyistä paremmin. Internetiin perustuvaa neuvontaa kehitetään. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion ja metsäkeskusten toimista tehostetaan metsäsuunnitelman tietojen käyttöä neuvonnassa. Neuvontaa kunnostusojitusalueiden hoitamiseksi metsänomistajien yhteishankkeina edistetään.

Käynnistetään valtion rahoituksella polttopuun käytön edistämiseksi valtakunnallinen tiedotusohjelma, jossa otetaan huomioon sekä pien- että suurikäyttäjien tarpeet.

Edistetään puupolttoainetta käyttäviä pilottihankkeita, joissa etsitään toiminta- ja yhteistyömalleja eri kokoisten käyttökohteiden puuhuollon kehittämiseen.

Kehitetään yrityksille järjestelmiä, joiden puitteissa alalle hakeutuville henkilöille saadaan siirrettyä alan yrittäjäosaaminen ja varmistetaan yritystoiminnan jatkuminen yrittäjäpolven vaihtuessa. Mahdollisuuksia tarjoavat muiden alojen kokemukset kisälli- ja oppisopimusjärjestelmistä.

Kerätään kokemukset verkostoitumisen mahdollisuuksista metsä- ja puualan yrityksissä ja si-

sällytetään ne pienyrittäjille suunnattavaan neuvontaan, tiedotukseen ja koulutukseen. Painotetaan tuotekehityksen merkitystä puualan yrittäjäkoulutuksessa.

Koostetaan polttopuun korjuun ja käytön teknologiaan ja organisointiin liittyvästä tutkimustiedosta ja käytännön kokemuksista koulutusohjelma oppilaitoksille, lämpöyrittäjäkoulutukseen ja muuhun yrittäjäkoulutukseen.

Yrittäjäkoulutuksessa kehitetään kunnostusojituksen ja puunkorjuun yhdistävää kokonaisurakointia.

Muut ehdotukset

Tavoitteet

Työllisyyttä parannetaan nuoren metsän hoidossa ja ensiharvennuksissa. Nuoren metsän hoito ja ensiharvennukset muodostavat huomattavan työllistämispotentiaalin, koska ne tehdään pääosin ihmistyövaltaisilla menetelmillä. Töiden toteutuskustannuksista valtaosa koostuu työpal- kasta ja siihen liittyvistä sivukuluista. Energiantuotantoon käytettävän pienpuun korjuun korkeat kustannukset rajoittavat puuenergian käytön lisäämistä.

Varmistetaan maaseudun tiestön ylläpito. Yksityisteiden kunto on rapistunut teiden ylläpitoon suunnatun valtionavun lähes loputtua. Teollisuuden tasainen puuhuolto ja metsänhoitotöiden toteutus edellyttävät, että maaseutualueiden metsistä pääteille johtava tiestö on ympärivuotisesti kulkukelpoinen.

Ympäristön suojelun toimeentulo- ja hyvinvointivaikutukset on tieteellisesti selvitettävä ennen uusien suojelalueiden kartoittamisen aloittamista.

Keinot

Kehitetään edelleen järjestelmää, jossa osa nuoren metsän hoidon ja ensiharvennusten työvoima-/palkkauskustannuksista korvataan työn teettäjälle valtion varoista.

Puutavaran hankintatyötuloa koskevaa metsänomistajan verovapautta laajennetaan energi-

antuotantoon käytettävän puun osalta nykyisestä 125 kuutiometrillä 250 kuutiometriin.

Käynnistetään kampanja sen varmistamiseksi, että yleisten teiden ylläpitoon käytettävistä valtion budjettivaroista ohjataan riittävän suuri osuus alempiasteiselle tiestölle.

Muutetaan yhteisötuloverojen jakoperusteita siten, että osa teollisuuslaitosten sijaintipaikkakunnille ohjattavasta yhteisötuloverosta voidaan yksityisteiden ylläpitoon.

Tutkimuksen keinoin on selvitettävä suojelusta aiheutuneet ja aiheutuvat ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset.

2.3.4 Puuenergia

Ari Keskimölä

Puuenergian käyttö

Puulla tuotetun energian osuus Suomen energiankulutuksesta vuonna 1997 oli 18,5 prosenttia (64 terawattituntia). Valtaosa tästä tuotettiin metsäteollisuudessa mustalipeällä (35 terawattituntia) ja mekaanisen metsäteollisuuden sivutuotteista (17 terawattituntia). Polttopuun pienkäyttö (klapit ja halot) kotitalouksissa oli noin 12 terawattituntia. Luku sisältää metsähakkeen, jonka käyttö oli noin kymmenesosa tästä (0,6 miljoonaa kiintokuutiometriä). Vuonna 1998 metsähakkeen käyttö lisääntyi noin 0,8 miljoonaa kiintokuutiometriin.

Suomessa metsähakkeen käyttö on ollut vähäistä Ruotsiin verrattuna, missä sen käyttö on tällä hetkellä noin 5 miljoonaa kiintokuutiometriä (10 terawattituntia). Käyttö kasvaa nykytattia 0,7 miljoonalla kiintokuutiometrillä vuodessa. Runsas metsähakkeen käyttö perustuu Suomeen verrattuna huomattavasti korkeampaan energiaverotukseen lämmöntuotannossa. Korkea energiaverotus ei Ruotsissa koske teollisuutta.

Puuenergian käytön ympäristövaikutukset ovat myönteisiä. Korvaamalla fossiilisia polttoaineita puulla voidaan vähentää hiilidioksidin nettopäästöjä. Puun polton päästöt useimpiin kilpaileviin polttoaineisiin verrattuna ovat vähäisiä. Lisäämällä puun energiakäyttöä esimerkiksi 10 miljoonaa kuutiometriin (20 terawat-

tituntia) vähennetään hiilidioksidin nettopäästöjä noin 7 miljoonaa tonnia. Hiilidioksidipäästöt vuonna 1990 olivat 58,6 miljoonaa tonnia.

Puuenergiavarat

Tärkeimpiä puuenergian lähteitä ovat päätehakkuu-, ensiharvennus- ja nuoren metsän hoitokohteet. Kyseessä on puuaines, joka jää teollisen puunkäytön ulkopuolelle. Teknisesti ja taloudellisesti korjuukelpoisten valtakunnallisten puuenergiavarojen arvioiminen on vaikeaa, koska korjuumahdollisuuksiin vaikuttavat monet seikat: tärkeimpinä sopivien korjuukohteiden ja energiapuun käyttöpaikkojen maantieteellinen sijoittuminen sekä tieverkoston tiheys. Seuraavassa esitettävät arviot perustuvat hakkuusuunnitteen mukaiseen metsien talouskäyttöön ja metsänhoitotarpeeseen. Laskusuhdanteen aikana metsiä hakataan huomattavasti suunnitteita vähemmän. Esimerkiksi hakkuutähteiden korjuumahdollisuudet voivat olla laman aikana kymmeniä prosentteja suunnitteiden mukaisia arvioita vähäisemmät.

Hakkuutähteiden teknis-taloudelliseksi potentiaaliksi on eri yhteyksissä arvioitu 4–8 miljoonaa kiintokuutiometriä (8–16 terawattituntia) Bioenergian tutkimusohjelman tavoitteen 45 markkaa (7,6 euroa)/megawattitunti mukaisella enimmäistuotantokustannuksilla.

Ensiharvennusten integroidun korjuun menetelmässä energiapuun korjataan kuitupuun ohessa tien varteen. Energiantuotannossa hyödynnetään puun kuori ja oksat neulasineen. Menetelmä on tällä hetkellä kokeiluvaiheessa, mutta yleistyessään se tarjoaisi noin 2,0–2,5 miljoonan kiintokuutiometrin (4–5 terawattituntia) puuenergiapotentiaalin.

Edellisten lisäksi nuoren metsän hoitokohteilta olisi mahdollista korjata runsas miljoona kiintokuutiometriä (2 terawattituntia) kokopuuta. Pieniläpimittaisen kokopuun korjuu on kuitenkin liiketaloudellisesti kannattamatonta. Yhteiskunta tukee nuoren metsän hoitokohteiden energiapuun korjuuta merkittäväällä panoksella 30 markalla (5,0 euroa)/kuutiometri.

Puupolttoaineen käyttökohteet ja kilpailukyky

Teknisesti energiapuuta pystytään käyttämään pientaloissa, erikokoisissa lämpökeskuksissa, kaukolämmön tuotannossa sekä yhdistetyssä lämmön ja sähkön tuotannossa. Viime mainituissa puuta on myös käytetty ajettaessa laitoksia lauhdelaitoksina.

Pientaloissa käyttö perustuu ensisijaisesti omatoimiseen polttopuun tuotantoon, sillä vain viidesosa polttopuusta on myyntipuuta. Kun polttopuukauppa tuli arvonnäköverotuksen (alv 22 prosenttia) piiriin vuodesta 1995, heikkeni myyntipuun asema selvästi. Energiaveron ja kilpailevien lämmitystapojen kilpailukyvyyn muutokset eivät ole parantaneet myyntipolttopuun kilpailukykyä vuoteen 1994 verrattuna.

Metsähakkeen korjuun ja käytön kehittämiseen on panostettu voimakkaasti Bioenergian tutkimusohjelmassa (1993–1998), jonka ansiosta metsähakkeen korjuukustannuksia on pystytty alentamaan. Metsähakkeen kilpailukykyä on viime vuosina lisäksi pyritty parantamaan seospolttoaineiden (turve ja metsähake) tuotantoa kehittämällä.

Uusia polttoaineita pientalojen ja kiinteistöjen lämmityksessä ovat puun jalosteet: pelletit ja brikitit. Näiden tuotanto on alkanut äskettäin myös Suomessa. Ne voivat toimia öljyn, turpeen ja sähkölämmityksen kilpailijoina, mutta näiden yleistymisen vaatii täsmällisiä energiapolitiittisia toimenpiteitä. Taajamissa jalosteiden käyttö on ainoa varteenotettava kilpailija öljylle ja sähkölämmitykselle.

Puu energiantuotannossa

Puun kilpailukyky on vaihdellut viime vuosina sekä kaukolämmön että sähkön ja lämmön yhteistuotannossa johtuen useista verokohtelun muutoksista. Puun kilpailukyky muihin polttoaineisiin verrattuna on noussut vuoden 1998 aikana voimaantulleiden veromuutosten ansiosta. Kilpailutilanne vastaa suunnilleen aikaa ennen EU:iin liittymistä, jolloin puun ja turpeen alku- tuotevähennys antoi puulle hyvän kilpailuase-

man tuontipolttoaineisiin verrattuna. Puun energiakäytön kannalta haitallisin muutos oli polttoaineiden verottomuus sähkön tuotannossa vuonna 1997, jolloin otettiin käyttöön kulutukseen sidottu sähkövero. Puun kilpailukykyä on tämän jälkeen parannettu kahdessa vaiheessa niin, että nyt kaikelle puulla tuotetulle sähkölle palautetaan sähkövero tuottajalle. Palautus myönnetään myös turvetta käyttäville voimaloille, joiden teho on alle 40 megawattia.

Tavoite

Energiapuun korjuun ja käytön nostaminen 5 miljoonaan kiintokuutiometriin vuoteen 2010 mennessä.

Keinot

Uusissa bioenergian tutkimusohjelmissa kehitetään integroitua korjuumenetelmiä, joilla energiapuu korjataan kannattavasti, alle 45 markkaa (7,6 euroa)/megawattitunti, ainespuun sivutuotteena. Bioenergian tutkimusohjelmassa (1993–1998) on panostettu voimakkaasti ensiharvennuspuun integroituun korjuuseen. Kokeiluvaiheessa oleva menetelmä soveltuu tällä hetkellä parhaiten männiköihin. Integroitua korjuussa tehtävää puuaineksen ja oksien sekä kuoren erottelua on kokeiltu sekä tienvarsivarastolla että tehtaalla.

Tavoitteen mukainen 5 miljoonan kiintokuutiometrin metsähakkeen käyttö edellyttää lisää bioenergiakapasiteettia, mikäli muiden kiinteiden polttoaineiden käyttöä ei vähennetä merkittävästi. Rakennetaan lisää bioenergiakapasiteettia pääasiassa metsäteollisuuden yhteyteen, jonne ainespuuvirratkin kohdistuvat.

Tuetaan bioenergian tuotteistamista ja yrittäjyyttä bioenergian tuottamisessa (investointituet). Bioenergian kilpailukyky on vaihdellut viime vuosina paljon, mikä on vähentänyt pitkäaikaisia investointeja vaativan alan kiinnostavuutta. Jotta yrittäjiä löytyy, tarvitaan uskon vahvistamiseksi taloudellista tukea toiminnan alkuunsaattamiseen.

Taulukko 2.3-3 Vuonna 1995 Suomessa oli yhteensä 213 kotimaista kiinteää polttoainetta käyttävää lämpöä tai lämpöä ja sähköä tuottavaa laitosta (pl. pienvoimalat).

Laitostyyppi	Puu	Turve	Puu ja turve	Yhteensä
	lukumäärä, kpl			
Lämmitysvoimalat	6	5	11	22
Kaukolämpölaitokset	42	21	35	98
Teollisuuden voimalat	63	–	30	93
Yhteensä	111	26	76	213

Vuonna 1999 metsähakkeen toimittajille aletaan maksaa ympäristötukea 10 markkaa (1,7 euroa) hakekuutiolta. Tukeen on varattu 10 miljoonaa markkaa (1,7 miljoonaa euroa). Tuettava puuerä on siten noin 400 000 kiintokuutiometriä. Tuki vaatii muutoksen kestävänsä metsätalouden rahoituslakiin. Muutos vaatii EU:n komission hyväksynnän, joten ympäristötuki voi tulla voimaan aikaisintaan syksyllä 1999. Tukeen tarvittavat varat tullaan siirtämään puuntuotannon turvaamiseen tarkoitettuista varoista vuonna 1999. Jatkossa varat olisi perustellumpaa osoittaa muualta.

Alennetaan halkojen ja puupuristeiden lopukäyttäjien arvonlisäveroa 8 prosenttiin. Varaavien tulisijojen täysimääräisellä käytöllä voitaisiin leikata huomattavasti sähkölämmitteisten omakotitalojen aiheuttamaa kulutushuippua talvella. Arvonlisäveron alentaminen lisää myyntipolttopuun ostoa ja lisää samalla vähällä käytöllä olleiden varaavien tulisijojen käyttöä.

2.3.5 Kilpailun edistäminen raakapuumarkkinoilla

Juha Hakkarainen

Vuosittain solmitaan yli 100 000 puukauppaa. Keskimäärin metsänomistaja tekee puukaupan joka kolmas vuosi.

Puukaupan neuvottelujärjestelmä on ollut 1990-luvulla jatkuvan kehittelyn kohteena. Keskitetty sopimusjärjestelmä, jossa sovittiin keskitetysti koko maata ja kaikkia keskeisiä puutavaralajeja koskevat hintasuositussopimukset, oli voimassa 1980-luvulla. Vuodesta 1991 lähtien vastaaventyypisiä hintasuosituksia ei ole neuvoteltu. Keski-

tetystä sopimusjärjestelmästä luopumiseen on vaikuttanut sekä kotimainen että EU-jäsenyyden mukanaan tuoma kansainvälinen kilpailulainsäädäntö.

Muutaman sopimuksettomana vuoden jälkeen keväällä 1994 hyväksyttiin hintaratkaisu, joka oli väljä

näkemyks hintakehityksestä. Tämän tason varassa myyjä ja ostaja saattoivat käynnistää neuvottelut yksittäisen kaupan ehdoista. Vuosina 1995 ja 1996 oli voimassa alueellisiin neuvotteluihin perustunut neuvottelumekanismi.

Puukaupan neuvottelujärjestelmän uusin vaihe on yritysکوhtaiset neuvottelut, joita on käyty vuodesta 1997 kilpailuviranomaisten hyväksymän järjestelmän puitteissa. Neuvottelut hintatasosta käydään kunkin yrityksen ja metsänomistajien välillä erikseen.

Euroopan komissio hyväksyi yhtiökohtaisen puukauppamallin viiden vuoden ajaksi. Kotimainen Kilpailuvirasto antoi komission päätöksen perustuen poikkeuslupan yritysکوhtaiselle neuvottelumallille kahden vuoden määräajaksi. Päätöksessä todettiin, että poikkeuslupaa voidaan jatkaa 30.4.1999 jälkeenkin, jos siihen on muuten edellytyksiä.

MTK:n metsävaltuuskunta valitsee metsänhoitoyhdistysten liittojen muodostamien liitto-yhtymien esityksestä jäsenet yritysکوhtaisiin neuvottelukuntiin. Jäsenet on valittu erikseen sekä Enson (nykyisin StoraEnso) että UPM-Kymmenen kanssa käytäviin neuvotteluihin. Kilpailuviranomaiset ovat korostaneet metsänomistajien neuvottelukuntien itsenäistä roolia ja samaa on vaadittu myös teollisuudelta. Itsenäiset sahat voivat omalla alueellaan käydä neuvottelut kutakin sahayrittäjää kohden valittavan metsänomistajien erillisen neuvottelukunnan kanssa.

Puunhintaodotusneuvotteluissa yritetään saavuttaa yhteisymmärrys markkinatilanteesta ja tulevan kauden hintaodotuksista, jotka luovat pohjan toimiville markkinoille. Lopullinen kauppahinta ja muut kaupan ehdot määräytyvät

kauppakohtaisesti ostajan ja myyjän välillä kummassakin kauppamuodossa niin pysty- kuin hankintakaupassakin. Poikkeuslupa kieltää urakoinnista, kuljetuksista, työpalkoista, erikoispuutavaralajeista tai muista liitännäispalveluista sopimisen. Toisaalta puunhinnanäkemys voidaan määritellä kanto-, tienvarsi- tai tehdashintana.

Tavoitteet

Puukaupan sopimusjärjestelmää kehitetään. Puumarkkinoiden toimivuuteen vaikuttavaa yritys-kohtaista neuvottelumallia tulee kehittää siten, että luodaan edellytykset tasaiselle ja häiriöttömälle puukaupalle.

Puukaupan ja metsänhoitopalveluiden markkinoita kehitetään. Hankintakaupoin myytävä puu ei aina vastaa puunostajien tarpeita. Puutavaran luovutusajankohdan, toimitettavien puumäärien ja puutavaralajisuhteiden osalta hankintapuun tulisi vastata puunjalostusprosessin asettamia vaatimuksia. Samoin hankintakauppaa tulee kehittää asiakaslähtöisesti niin, että se vastaa nykyistä paremmin myös puunmyyjien tarpeita.

Pieniä puueriä jalostavien sahayritysten puunhankintaa tulisi kehittää siten, että ne voisivat suunnitella puunhankinnan tuotelähtöisesti ja ostaa vain sahausprosessiin hyvin sopivia tukkeja. Metsänomistajien hankintakauppoja kehittämällä voidaan pyrkiä varautumaan metsäverotuksen siirtymäkauden päättymisestä vuonna 2005 mahdollisesti aiheutuviin puumarkkinoiden muutoksiin.

Uusia kauppatapoja kehitetään. Joitakin raaka-aineita kaupataan jo pörssissä, mutta raaka-puuta ei ainakaan toistaiseksi. Sen sijaan sähköisen tietojärjestelmän muodostama kauppapaikka voisi olla lähimpänä laajempaa sovellusta puukaupassa. Sähköisten kauppajärjestelmien tarkoitus on tehostaa hyödykkeiden ja palveluiden vaihdantaa. Ensivaiheessa kauppapaikka toimii ostajan ja myyjän informaatiopaikkana. Puukaupassa sähköisen kaupankäynnin tavoitteena on alentaa puunhankinnan kokonaiskustannuksia ja edistää puukauppojen syntymistä.

Kehitetään metsänomistajille tarkoitettuja puukaupan informaatio- ja asiantuntijapalveluita.

Erikoispuukauppaa tehostetaan. Suomessa puunkäytön ja puukaupan perinne on suosinut suurten puuerien käsittelyä. Puukaupassa myytäviä puutavaralajeita on vain muutamia, mikä on johtanut siihen, että myös arvokkaat erikoispuut myydään usein osana samaa keskihintaista puuerää. Puukaupassa ja puunkorjuussa ei ole luontevaa menetelmää, jolla erikoispuut saataisiin erilleen muusta puuerästä. Oikeanlaisen raaka-aineen saaminen on pienten puualan yritysten kehittymisen yksi merkittävä este. Ongelma ei koske kaikkia yrityksiä, mutta on yleinen.

Keinot

Kehitetään puukaupan yritys-kohtaista neuvottelumallia ja turvataan neuvottelujärjestelmän jatkuvuus.

Käynnistetään tutkimusorganisaatioiden sekä puuta käyttävien ja tuottavien tahojen yhteistyönä asiakaslähtöisen puukaupan kehittämishanke metsänomistajien omatoimisen puunkorjuun ja pienyritysten toimintaedellytysten parantamiseksi sekä hankintapuun markkinointiedellytysten parantamiseksi siten, että hankintakaupan markkinalähtöisyyttä ja -joustoja lisätään. Hankintakaupan sitovuutta lisätään oleellisesti mm. laatua, mittoja ja luovutusaikaa koskevilta osilta. Asiakaslähtöiselle toimintamallille luodaan nykyistä paremmat edellytykset, jolloin näin saavutettavista eduista pääsee osalliseksi myös puun myyjä.

Puuta myyvät, ostavat ja korjaavat tahot kehittävät järjestelmiä, joiden puitteissa parannetaan pitkäaikaisia asiakassuhteita puuta toimittavien metsänomistajien ja yrittäjien sekä puuta ostavien hankintaorganisaatioiden välillä.

Kehitetään puumarkkinoiden hintainformaatiota, eri puutavaralajien ja erikoispuutavaralajien määrittelyä mitta- ja laatuvaatimuksineen. Kehitetään laatuhinnoittelua ja puukauppakulttuuria nykyistä tasaisemman puukaupparytmin saavuttamiseksi.

Kehitetään metsäomistajille tarkoitettuja puukaupan asiantuntijapalveluita uuden metsänhoitoyhdistyslainsäädännön pohjalta.

Kehitetään puunhankinnan osamarkkinoita, kuten metsänhoitopalveluiden, korjuupalveluiden sekä kuljetuspalveluiden markkinoita. Kehitetään toiskertaisen puunkäytön markkinoita (hake, puru ja kuori).

Kehitetään sähköisen puukaupan toimintaedellytyksiä ja sovelluksia. Laajennetaan jo olemassa olevaa puukaupan sähköistä markkinapaikkaa toimimaan koko valtakunnassa. Kyseisen markkinapaikan tulisi kattaa järjestelmän toiminnasta aiheutuvat kustannukset.

Perustetaan maakunnallinen puukaupan työryhmä. Työryhmän tehtävänä on esittää toimiva malli siitä, kuinka puukauppaa voitaisiin kehittää niin, että pienten yritysten puuhankintaa helpotetaan. Toimikunnan tehtäväksi asetetaan myös ensiharvennuspuunmenekin lisääminen.

2.3.6 Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos

Pentti Lähteenoja

Nykytila ja tavoite

Metsänomistuksen rakenteessa tapahtuu kahdenlaisia muutoksia. Pääomistajaryhmien - yksityishenkilöt, valtio, yhtiöt ja muut - omistusosuuksissa tapahtuu muutoksia, ja muutoksia tapahtuu myös ryhmien sisällä.

Yksityismetsänomistuksen arvioidaan vähenevän vuosittain noin 15 000 hehtaarilla. Nämä metsät siirtyvät yhtiöiden omistukseen. Valtion ja kuntien omistusosuus näyttää säilyvän ennallaan.

Metsätilanomistajien lukumäärä kasvoi vuosina 1975–1990 runsaasta kolmanneksesta yli puoleen. Ennusteiden mukaan vuonna 2020 heidän osuutensa on kaksi kolmasosaa metsänomistajien lukumäärästä ja 57 prosenttia yksityismetsien pinta-alasta. Kun tilan ulkopuolella asuvia metsänomistajia oli vuonna 1975 noin 30 prosenttia ja heidän omistuksessaan oli neljäsosa yksityismetsien pinta-alasta, ennustetaan tilan ulkopuolella asuvien omistajien määräksi vuonna 2020 yli puolta kaikista metsänomistajista ja 40 prosenttia pinta-alasta.

Yhteisomistuksen osuus kasvaa, samoin naismetsänomistajien määrä. Vuosina 1975–2020 naismetsänomistajien osuuden arvioidaan kasvavan 17 prosentista 43 prosenttiin. Yllättävää kyllä pienten, 5–20 hehtaarin, tilojen osuus metsälöiden lukumäärästä tai pinta-alasta ei ole juurikaan kasvanut. Metsänomistajat ovat ikääntymässä; runsas kolmannes heistä on yli 60-vuotiaita.

Metsätalouden kannattavuus, neuvonnan tehokkuus ja metsänomistajien aktiivisuus uhkaavat heikentyä edellä kuvatun kehityksen seurauksena. Metsää on siirtymässä kokonaan talouskäytön ulkopuolelle. Kehityksen metsätaloudelle aiheuttamien haittavaikutusten ehkäiseminen edellyttää valtiovallan toimenpiteitä. Onhan lopulta kysymys teollisuuden puuhuollon turvaamisesta ja maaseudun elinvoimaisuuden säilymisestä.

Metsän yhteisomistusmuotojen kehittäminen on eräs keino edellä mainittujen haittojen vähentämiseksi. Yhteisomistus antaa mahdollisuuden tarkoituksenmukaiseen sukupolvenvaihdokseen ilman metsän haitallista pirstomista. Pirstomisen vaihtoehtona yhteisomistus luo osaltaan edellytyksiä metsätalouden kannattavuuden säilyttämiselle metsänhoitotöissä, puunkorjuussa ja puukaupassa saatavien hyötyjen vuoksi. Mahdollisuudet ekologisten tavoitteiden huomioon ottamiselle paranevat. Organisoitu yhteisomistus lisää arvioiden mukaan metsänomistajien aktiivisuutta ja suunnitelmallista metsätaloutta. Metsänomistajien tavoitettavuus neuvonnallisessa mielessä parantuu. Edellytykset pitää metsätalouksikäytössä paranevat.

Yhteisomistuksen kehittämisellä on muitakin yhteiskunnallisia liittymäkohtia. Sen kautta voidaan säilyttää mahdollisimman monen suomalaisen kosketus metsätalouden harjoittamiseen ja lisätä ymmärtämystä sen tarpeita kohtaan. Yhteisomistus tarjoaa mahdollisuuden metsien suojelusta aiheutuvan rasituksen tasaisempaan jakaantumiseen verrattuna pirstoutumiseen. Yhteisomistus vähentää kiinteistöjen jakoja ja niistä aiheutuvia kustannuksia. Edellä mainituista syistä metsän yhteisomistusmuotoja kehitetään.

Keinot

Yhteismetsien toiminta on osoittautunut tuloksekkaaksi. Kehitetään edelleen yhteismetsien toimintaedellytyksiä ja houkuttelevuutta.

Otetaan käyttöön taloudellisia etuja, jotka kannustavat kuolinpesiä muuttumaan hallinnoltaan toimivammiksi metsänomistusmuodoiksi.

Luodaan uusi osake- tai osuuspohjainen yhteisomistusmuoto, joka perustamisen, hallinnon ja verotuksen huomioon ottaen on kilpailukykyinen yksityiseen metsänomistukseen verrattuna.

Poistetaan verotuksellisia ja muita esteitä, jotka tekevät metsätaloustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön perustamisen ja toiminnan yksityistä metsänomistusta epäedullisemmäksi. Lisätään neuvontaa ja tiedotusta metsän yhteisomistukseen liittyvistä eduista.

2.3.7 Metsäsuunnittelu

Pentti Lähteenoja

Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat

Seutukunnallisen suunnittelun merkitys on kasvanut EU:n aluepolitiikan myötä. Metsälaissa säädetään uutena alueellisen suunnittelun instrumenttina käyttöön otetuista metsätalouden alueellisista tavoiteohjelmista. Metsäkeskusten johdolla laaditut tavoiteohjelmat valmistuivat vuonna 1998. Tavoiteohjelmia tarkistetaan tarpeen vaatiessa, mutta ainakin joka viides vuosi.

Metsäasetuksen (1200/1996) 1 §:n mukaan metsätalouden alueelliseen tavoiteohjelmaan tulee sisältyä:

- yleiskuvaus metsien ja metsätalouden tilasta sekä kehittämistarpeista ja -tavoitteista
- kuvaus metsien biologisesta monimuotoisuudesta ottaen huomioon myös luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla muodostetut suojelualueet ja rajoitetun metsätaloustalouden piirissä olevat alueet
- puuntuotanto ja sen kehittämistarpeet ja -tavoitteet

- tarpeet ja tavoitteet metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi metsälain 10 §:n 1–3 momentissa tarkoitettulla tavalla
- tavoitteet kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) mukaiselle toiminnalle
- puunkäyttö ja sen nykytilanne sekä puunkäytön kehittämistarpeet ja -tavoitteet
- kuvaus metsätalouteen liittyvästä yritystoiminnasta ja ehdotukset erityisesti pienyritystoiminnan edistämiseksi
- metsätalouden työllisyysvaikutukset ja niiden kehittämismahdollisuudet sekä ehdotukset työllisyyden edistämiseksi
- arvio tavoiteohjelman toteutumisen taloudellisista vaikutuksista
- arvio tavoiteohjelman toteutumisen ympäristövaikutuksista.

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman mukaan metsänhoito- ja perusparannustöiden tavoitteet nousevat. Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat tarkistetaan vastaavasti.

Tavoiteohjelmiin sisällytetään metsien biologisen monimuotoisuuden suojelun ja hoidon nykytilan kuvauksen ohella monimuotoisuuden alueellisen suojelun ja hoidon tarpeet sekä tavoitteellinen ja konkreettinen toimenpideohjelma, joka vastaa kansallisen metsäohjelman tavoitteita. Tavoiteohjelmia pidetään ajan tasalla uusimman tutkimustiedon perusteella.

Tavoitteena on myös lisätä koordinaatiota maakunnallisen ja valtakunnallisen metsiä koskevan suunnittelun välillä. Metsätalouden alueellisissa tavoiteohjelmissa asioita tulisi tarkastella seutukunnittain. On syytä varmistaa, että metsiä koskevia päätöksiä tehtäessä metsien suunnittelussa saadut tiedot ovat käytettävissä.

Keinot

Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat tarkistetaan vuoden 2000 aikana kansallisen metsäohjelman linjausten mukaisesti.

Metsätalouden alueellisia tavoiteohjelmia kehitetään erityisesti metsien biologisen monimuotoisuuden suojelua ja hoitoa koskevien tarpeiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta.

Määritetään kunkin metsäkeskuksen toiminta-alueen biodiversiteetin suojelun, maisemanhoidon ja virkistyskäytön kannalta tärkeät metsäalueet, jotka ovat tavanomaisia talousmetsiä pehmeämmin käsiteltäviä metsiä, ns. luonnonarvometsiä.

Metsäneuvosto koordinoi metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien ja kansallisen metsäohjelman seurantaan. Maa- ja metsätalousministeriö antaa metsäkeskuksille ohjeet yhteismittalisten metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien laatimiseksi ja kokoaa alueellisista ohjelmista valtakunnallisen yhdistelmän. Kansallisen metsäohjelman ja metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien yhteenkuuluvuuden korostamiseksi voitaisiin harkita tavoiteohjelman nimen vaihtamista alueelliseksi metsäohjelmaksi. Alueellisiin tavoiteohjelmiin sisällytetään mahdollisuuksien mukaan myös seutukunnittain keskeisimmät tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Kaikilla tasoilla tehtävästä metsäsuunnittelusta tiedotetaan aktiivisesti niin suunnitelmia laadittaessa kuin niiden valmistuttua.

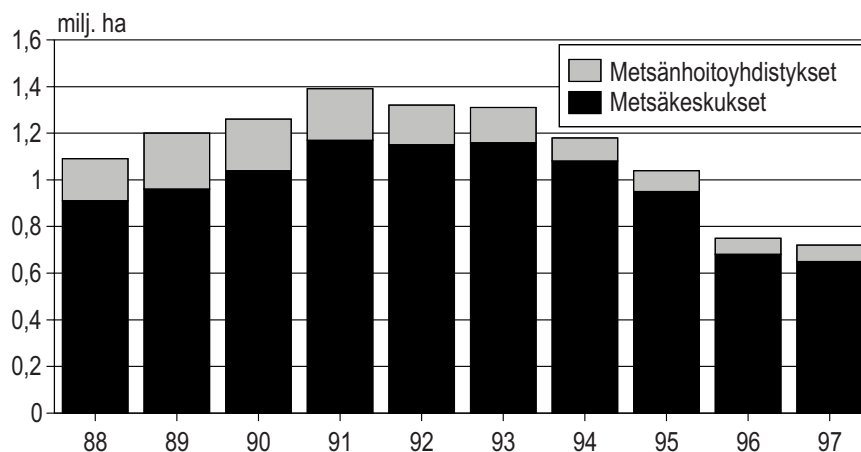
Suunnittelu aluetasolla

Riittävän kattava ja ajan tasalla oleva kuvio-kohtainen metsätietokanta auttaa merkittävästi metsätalouden toimenpiteiden suunnittelua ja metsäpoliittista päätöksentekoa. Yhteiskunnan rahoittama alueellinen metsäsuunnittelu on tärkein menetelmä metsätietokannan koostamisessa. Tietokanta edustaa valtion ylläpitämää metsätalouden infrastruktuuria. Tietokannan tulisi olla kaikkien tietoa tarvitsevien käytettävissä. Tietokannan käytölle saattaa jois-

sain tilanteissa olla oikeudellisia, teknisiä tai taloudellisia esteitä.

Yksityismetsätalouden resurssien merkittävä väheneminen 1990-luvulla on vähentänyt alueellisen metsäsuunnittelun suoritemääriä. Vuosittaiset suunnittelumäärät ovat laskeneet vuonna 1991 saavutetusta 1,39 miljoonasta hehtaarista vuoden 1997 tulokseen, 720 000 hehtaariin. Alueellisen suunnittelun suoritemäärät ovat siten noin puolittuneet 1990-luvun aikana. Valtionapu metsäsuunnitteluun oli 74 miljoonaa markkaa (12,4 miljoonaa euroa) vuonna 1998. Vuoden 1999 talousarviossa valtionapu metsäsuunnitteluun kohdistuu pelkästään alueelliseen metsäsuunnitteluun, jota metsäkeskukset tekevät.

Valtion metsissä monitavoitteista metsäsuunnittelua on toteutettu myös luonnonvarasuunnitelmien ja alue-ekologisten suunnitelmien kautta. Luonnonvarasuunnitelma on maakunnan tasolle tehtävä strateginen maankäyttösuunnitelma, kun taas alue-ekologinen suunnitelma on laajan metsäalueen ekologinen kokonaistarkastelu. Suunnitelmien laadinnassa on sovellettu osallistavan suunnittelun periaatteita. Alue-ekologista suunnittelua on tehty valtion maille vajalle kahdelle miljoonalle hehtaarille. Vuoden 2000 loppuun mennessä luonnonvarasuunnitelmien ja alue-ekologisten suunnitelmien arvioidaan kattavan kaikki Metsähallituksen hallinnassa olevat yhtenäiset valtion maat eli noin kahdeksan miljoonaa hehtaaria. Alue-ekologisia suunnitelmia on tehty koeluontoisesti myös metsäteollisuusyritysten metsiin.



Kuva 2.3-7 Yksityismetsien metsäsuunnittelu vuosina 1988-1997

Maisemanhoitosuunnitelmia on laadittu muun muassa valtakunnallisesti arvokkaille kylämaisema-alueille eräiden kuntien alueilla.

Metsäorganisaatiot ovat aloittaneet ympäristö- ja laatujohtamisjärjestelmien kehittämisen ympäristöasioiden jatkuvaksi parantamiseksi.

Tavoite ja keinot

Metsäsuunnittelussa päähuomio kiinnitetään erityisesti monitavoitteisen tilakohtaisen metsäsuunnittelun kattavuuden mahdollisimman nopeaan lisäämiseen.

Metsäsuunnittelussa pyritään toteuttamaan metsätalouden alueellisen tavoiteohjelman tavoitteita mahdollisuuksien mukaan. Luonnonhoito- ja maisemanhoitosuunnitelmia lisätään.

Kaukokartoituksen käyttöä kehitetään ja hyödynnetään metsäsuunnittelun tarpeisiin. Kaukokartoitusta ja kuvien tulkintaa kehitetään myös valtakunnan metsien inventointeihin sekä metsänhoidon puutteiden kartoitukseen.

Suunnittelu tilatasolla

Metsäsuunnittelu on metsän tarjoamien mahdollisuuksien ja metsänomistajien tarpeiden yhteensovittamista. Suunnitelma on metsänomistajalle suunnittelu- ja päätöksentekoprosessin konkreettinen lopputulos, joka tuottaa metsänomistajalle hyötyä pienentämällä tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta sekä ohjaamalla tehokkaampaan metsävarojen käyttöön. Monitavoitteisessa metsäsuunnittelussa olennainen osa on metsänomistajien tavoitteiden selvittäminen. Metsäsuunnittelun tulee olla joustavaa, asiakaslähtöistä ja asiakkaan tarpeisiin mukautuvaa.

Uusien metsäsuunnitelmien laadinnassa ollaan siirtymässä monitavoitteiseen metsäsuunnitteluun kaikkien omistajaryhmien metsissä. Eri tyyppiset metsäsuunnitelmat ovat sisällöltään jo verrattain kehittyneitä, joskin yksityisille metsänomistajille tarkoitetut suunnitelmat kaipaavat nykyistä parempaa metsänomistajien erilaisten tarpeiden huomioon ottamista.

Voimassa olevan tilakohtaisen metsäsuunnittelun kattavuus on nykyään noin puolet yksityismetsien pinta-alasta. Kaikkiaan voimassa olevat suunnitelmat kattavat noin 73 prosenttia yksityismetsien pinta-alasta. Tavoitteena on, että tilakohtaisten suunnitelmien laatijat saisivat metsänomistajan suostumuksella aluesuunnitelman tiedot tilakohtaisiin suunnitelmiin tiedon irrottamisesta aiheutuvia välittömiä kustannuksia vastaan. Tällöin valtio tosiasiasa tukisi myös tilakohtaisten suunnitelmien laadintaa, mutta tuki ei vääristäisi tilakohtaisten metsäsuunnitelmien laatijoiden välistä kilpailua. Yhteiskunnan intressissä on edistää tilakohtaista metsäsuunnittelua. Metsänomistajan maksettavaksi tulisivat tilakohtaisen metsäsuunnitelman koostamisesta aiheutuvat kustannukset sekä mahdolliset metsänomistajan erityistoivomuksista johtuvat lisätyöt.

Tavoite

Metsäsuunnittelua kehitetään metsätalouden edistämisen apuvälineenä metsänomistajien tarpeita paremmin vastaavaksi. Metsänomistajien tarpeiden ja tavoitteiden mukaan metsäsuunnittelussa sovitetaan yhteen puuntuotanto ja metsäluonnon monimuotoisuuden edistäminen, taloudelliset tavoitteet sekä ympäristö- ja monikäyttöarvot.

Nostetaan voimassa olevien tilakohtaisten metsäsuunnitelmien kattavuus noin 75 prosenttiin yksityismetsien pinta-alasta. Kohotetaan suunnittelutyön tuottavuutta ja asiakaslähtöisyyttä. Tehostetaan tilakohtaisten suunnitelmien hyödyntämistä.

Keinot

Tilakohtaista metsäsuunnittelua kehitetään edelleen tavoitteena sellainen suunnittelujärjestelmä, jonka avulla metsänomistaja saa sisällöltään ja ulkoasultaan tavoitteidensa mukaisen, nykyistä yksilöllisemmän metsäsuunnitelman. Nykyistä yksityiskohtaisempaa tietoa eri metsäsuunnitelmavaihtoehtojen taloudellisista vaikutuksista

tuotetaan metsänomistajien päätöksenteon perustaksi.

Tilakohtaisessa suunnittelussa vähennetään toistuvaa maastotyötä nykyaikaista tekniikkaa ja päivitysmahdollisuuksia hyväksi käyttäen. Suunnittelu kytketään nykyistä enemmän muiden metsäomistajan taloudellista päätöksentekoa tukevien metsäpoliittisten välineiden, kuten tilakohtaisen neuvonnan ja taloudellisten insenttiivien käyttöön. Niukkoja voimavaroja voidaan tällöin kohdentaa erityisen tärkeiksi arvioitujen tavoitteiden edistämiseen.

Metsäsuunnittelua kehitetään markkinalähtöisesti. Markkinalähtöisyys toteutuu siten, että metsänomistaja valitsee, keneltä hän tilaa metsäsuunnitelman. Toimialan keskeisestä kansantaloudellisesta merkityksestä johtuen valtion toimenpiteillä on paljon vaikutusta metsäsuunnitelmien markkinoilla. Tämän vuoksi metsäsuunnittelu ei toimi täysin markkinaehtoisesti. Metsäsuunnitelmien tuottajien keskinäinen yhteistyö antaa joissain tilanteissa lisäarvoa.

Valtion panostus tilakohtaiseen metsäsuunnitteluun säilytetään reaalisesti vuoden 2000 tasolla.

Toteutetaan tutkimusta ja tuotekehitystyötä metsäsuunnittelun menetelmien kehittämiseksi ja kohtuuhintaisen perusaineiston (ilma- ja satelliittikuvat, kartat yms.) saamiseksi kaikkien metsäsuunnittelua tekevien organisaatioiden käyttöön. Lisätään resursseja metsäsuunnitteluun pohjautuvaan neuvontaan.

2.3.8 Maaseudun kehittäminen

Pentti Lähteenoja

Metsät ovat harvoja suomalaisen maaseudun luontaisia toimeentulon lähteitä. Ne tarjoavat työtä ja tuloja hakkuu- ja hoitotoissa sekä kuljetuksessa, kantorahatuloja sekä raaka-ainetta maaseudun sahoille ja pk-sektorin jatkojalostusyrityksille. Maaseudun rakennemuutos näkyy myös metsäsektorilla. Maatalouden rakennekehityksen myötä EU:n maataloustukien piirissä olevien tilojen määrä vähenee edelleen. Vuonna

1997 yhdennetyn hallinto- ja valvontajärjestelmän kautta tukea maksettiin noin 88 000 maatilalle. Vuosina 1995–1997 tilojen määrä väheni 7,6 prosenttia. Maatilojen sukupolvenvaihdoksia on viime vuosina tehty erittäin vähän. Maataloustuotannon työmäärä lisääntyy tuotannon laajentamiseen panostavilla tiloilla, mikä vähentää omatoimisen metsätyön mahdollisuuksia näillä tiloilla. Myös työssäkäynti maataloilta tilan ulkopuolisissa jalostus- ja palveluelinkeinon ammateissa yleistyy. Toimeentulo hankitaan maaseudulla entistä useammasta lähteestä.

Metsänomistuksen rakennemuutos jatkuu. Metsänomistajista asuu nykyään jo noin joka toinen tilan ulkopuolella. Metsänomistajien kaupungistuminen vähentää maaseudun tulovirtoja. Metsänomistajakunta vanhenee ja naisistuu, perikunnat omistavat entistä isomman osan metsätiloista. Metsänhoitotoissa tarvittavan palkatun työvoiman tarve kasvaa ja samoin lisääntyvät mahdollisuudet maatilojen ulkopuolisiin metsätöihin ja metsäyrittäjyyteen sitä haluaville. Tämä luo uusia työtilaisuuksia erityisesti alueilla, joissa työllisyystilanne on heikko.

Maatilojen lisätulojen tarve sekä yleensäkin maaseudulle jäävien tulojen kasvattaminen puun jalostusastetta kohottamalla ovat lisänneet kiinnostusta puuhun ja metsään perustuvaan yritystoimintaan. Yritystoiminta voi olla puun mekaanista jatkojalostusta, energiantuotantoa, luonnontuotteiden keräilyä ja jatkojalostusta tai metsä- ja luontomatkailua. Tyypillistä tälle toiminnalle on yrittäjien tarve yhteistoimintaan sekä ns. veturiyrittäjien tärkeys.

Tavoite

Edistetään tilojen suuntautumista metsätalouteen. Edistetään metsäyrittäjyyttä. Edistetään puuhun perustuvaa pienyritystoimintaa, erityisesti puun mekaanista jatkojalostusta ja puun energiakäyttöä. Edistetään metsien muiden aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hyötykäyttöä ja niihin perustuvaa yrittäjyyttä. Tiedostetaan metsäpolitiikka osaksi maaseutupolitiikkaa.

Keinot

Tehostetaan maatilatalouden rakennepoliittisten keinojen käyttöä metsälisämaan hankintaan, pellonmetsitykseen ja metsätaloustilojen muodostamiseen.

Metsäkeskukset, metsänhoitoyhdistykset, oppilaitokset, osaamiskeskukset jne. ovat aktiivisesti mukana toteuttamassa metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien pk-yritystoimintaa koskevia ehdotuksia ja olemassaolevia erilaisia EU-ohjelmia puuntuotannon, piensahauksen ja jalostuksen lisäämiseksi, jalostusasteen kohottamiseksi ja yrittäjien yhteistyön lisäämiseksi. Sama koskee puun energiakäyttöä pienkiinteistöissä ja sähkö- ja lämpölaitoksissa sekä tähän liittyvää yritystoimintaa. Metsäkeskukset panostavat yhteistoimintaan TE-keskusten kanssa sekä nykyisen, tarjolla olevan EU-rahoituksen että tulevan Agenda 2000:n sisältämän maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) rahoituksen täysimääräiseksi hyödyntämiseksi. Myös aluekehitysrahaston (EAKR) mahdollisuudet maaseudun yritysten kehittämisen ja investointihankkeiden rahoittamiseksi ja sosiaalirahaston (ESR) mahdollisuudet koulutushankkeiden rahoittamisessa tulisi käyttää hyväksi. Edellä mainittu koskee soveltuvin osin myös muuta metsään ja sen tuotteisiin perustuvaa yritystoimintaa.

Hyödynnetään Puun Ajan -kampanjan ja siihen liittyvän PuuSuomi -toimintaohjelman sekä mm. TEKES:in Tukista tuplasti -ohjelman mahdollisuudet maaseutuyritysten kehittämiseksi.

Selvitetään metsään ja puuhun perustuvaa maaseutuyrittämistä vaikeuttavat säädökset mm. verotuksessa ja korjataan tilanne mahdollisuuksien mukaan.

Valtakunnalliset ja alueelliset kehittäjä- ja hallintotahot huolehtivat siitä, että kansallisen metsäohjelman pk-yrityksiä ja mm. energiankäyttöä koskevat toimenpide-esitykset kohdistetaan soveltuvin osin myös maaseutuyrityksiin. Lukujen 2.6 ja 2.7 toimenpiteiden toteuttaminen vaikuttaa myös suoraan maaseudun toimentulopohjaa kohottavasti ja laajentavasti

Maa- ja metsätalousministeriön metsäosasto ja muu metsätalouden hallinto osallistuu aktiivisesti maaseutupolitiikan suunnitteluun ja toteutukseen mm. maaseutupolitiikan yhteistyöryhmässä. Maaseutupolitiikan lähtökohdaksi otetaan ”Mihin maaseudun väestö tarvitsee metsätaloutta?” ennen päinvastaista kysymyksenasettelua.

Metsätalouden kehittämällä voidaan osaltaan lieventää maaseudun rakennemuutosta, joka aiheuttaa ongelmia sekä maaseudulla että kasvukeskuksissa. Maan asuttuna säilyttämisen kannalta metsäsektorin merkitys on ratkaiseva. Vastuu syrjäseudun infrastruktuurin ylläpidosta on aiempaa voimakkaammin siirtymästä metsäsektorille. Toisaalta vain tehokkaalla maaseutupolitiikalla voidaan turvata metsätalouden kannalta keskeisten alueiden asutus ja peruspalvelut kuten mm. tie- ja tietoliikenneyhteydet.

2.4 Ekologinen kestävyys

2.4.1 Kohti ekologisesti kestävä metsätaloutta

Jukka-Pekka Jäppinen

Suomen ja muiden merkittävien metsätalousmaiden metsäsuunnittelua, metsänhoitotöitä ja metsien hakkuita leimasivat 1990-luvulle saakka lähes yksinomaan puuntuotantoa painottaneet lähtökohdat ja tavoitteet. Vaikka harjoitettu metsätalous olikin tärkeimmässä metsätalouksissa puuntuotannollisesti kestävä, intensiivistä ja metsäalueita samankaltaistavaa metsätaloutta pidetään taustasyynä metsien biologisen monimuotoisuuden köyhtymiseen ja monien metsissä elävien eliölajien uhanalaistumiseen.

Suomessa metsien laajamittainen käyttö on vähentänyt muun muassa vanhojen aarniometsien määrää, pienvesistöjä ja soita, luonnontilaisia niittyjä sekä talousmetsien uhanalaisille eliölajeille tärkeätä eriasteisesti hajonneen lahoppun määrää. Luonnonmetsien rakennepiirteet ovat harvinaistuneet talousmetsissämme, vaikka samalla puustoltaan iäkkäiden talousmetsien osuus onkin lisääntynyt. Tämän seurauksena

myös monet luonnonmetsien eliölajit ovat harvinaistuneet luonnonsuojelualueiden ulkopuolella.

Jotta Suomen metsätalous täyttäisi kestävänsä metsätalouden vaatimukset myös ekologisten tavoitteiden suhteen, on metsiemme hoitoa ja metsätaloutemme keskeisiä ohjauskeinoja uudistettu 1990-luvulla määrätietoisesti. Keskeistä perustaa ja sisältöä uudistukselle on antanut metsätalouden ympäristöohjelma, jonka maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö vahvistivat vuonna 1994 maamme kestävänsä metsätalouden strategiaksi lähitulevaisuudelle. Ohjelma on ohjannut metsätalouttamme kohti muuttuneita kansallisia ja kansainvälisiä, metsien biologisen monimuotoisuuden suojelulle ja metsäluonnon hoidolle asetettuja tavoitteita.

Metsätalouden uudistuksia on valmisteltu, kehitetty ja toteutettu mahdollisimman laaja-pohjaisena yhteistyönä. Yhteistyöhön ovat osallistuneet metsä- ja ympäristöviranomaiset, muut metsätalouden kehittämisorganisaatiot, metsäteollisuus, metsänomistajajärjestöt sekä keskeiset ympäristöjärjestöt. Metsätalouden ympäristöohjelman sisältö ja laajuus sovitettiin myös yhteen metsätaloutemme taloudellisen kannattavuuden ja kansainvälisen kilpailukyvyyn edellytysten säilymisen kanssa.

Metsätalouden ympäristöohjelman linjaukset perustuivat YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED) Rio de Janeirossa vuonna 1992 hyväksytyihin metsien hoitoa, käyttöä, suojelua ja kestävänsä kehitystä koskeviin metsäperiaatteisiin sekä Euroopan toisessa metsäministerikonferenssissa Helsingissä vuonna 1993 hyväksytyihin metsien kestävänsä hoitoa ja käyttöä koskeviin yleisperiaatteisiin. Yleisperiaatteiden mukaan ”metsien kestävä hoito ja käyttö tarkoittaa metsien ja metsämaiden hoitoa ja käyttöä siten, että säilytetään niiden monimuotoisuus, tuottavuus, uusiutumiskyky, elinvoimaisuus ja mahdollisuus toteuttaa nyt ja tulevaisuudessa merkityksellisiä ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia toimintoja paikallisilla, kansallisilla ja maailmanlaajuisilla tasoilla, sekä siten, ettei aiheuteta vahinkoa muille ekosysteemeille”.

Metsätalouden ympäristöohjelman mukaan metsien kestävä hoito ja käyttö merkitsevät käytännössä, että:

- metsien uusiutumiskyky ja elinvoimaisuus on turvattu
- kansantalouden kannalta tarvittava puurakenteen tuotanto on turvattu
- luonnonvaroja hoidetaan ja käytetään siten, että metsien, soiden ja vesistöjen monimuotoisuus ei vähene
- metsätalous ylläpitää talousmetsissä sellaista vaihtelevuutta, joka luo edellytykset runsaalle eliöstölle
- metsien, soiden ja vesistöjen monikäyttömahdollisuudet turvataan
- paikallisen väestön toimeentuloa ei vaaranneta
- tulevien sukupolvien mahdollisuus käyttää metsiä, soita ja vesistöjä hyväksien monipuolisesti sekä paikallisella, kansallisella että kansainvälisellä tasolla ei vaarannu.

Metsätalouden ympäristöohjelman toteutumista seuranneen työryhmän väliraportit ja loppuraportti kuvaavat yksityiskohtaisesti metsätalouden ympäristöasioissa tapahtunutta kehitystä vuosina 1994–1997. Kehittämistyön ja toteutettujen uudistusten seurauksena metsätaloutemme on edistynyt merkittävästi ja nopeasti metsätalouden ympäristöohjelmassa vuodelle 2005 asetettua kestävänsä käytön tavoitetilaa kohti, ja useiden tavoitteiden voidaan katsoa jo toteutuneenkin. Hyvin alkaneen kehityksen jatkuessa ovat mahdollisuudet ympäristöohjelman kaikkien tavoitteiden toteuttamiseen vuoteen 2005 mennessä hyvät.

Suomen kestävänsä metsätalouden merkittävimpiä kehittämiskohteita vuosina 1994–1997 ovat olleet:

- keskeisen metsälainsäädännön uudistaminen
- luonnonsuojeluohjelmien toteutumisen turvaaminen
- metsänhoito-ohjeiden ja -suositusten uudistaminen
- metsäluonnon hoidon laadun ja biologisen

- monimuotoisuuden seurannan kehittäminen
- kestävän metsätalouden tunnuksien ja mittareiden kehittäminen sekä Euroopan että Suomen metsille
- metsäsertifiointijärjestelmän sekä ympäristöjohtamisjärjestelmien kehittäminen
- monitavoitteisen metsäsuunnittelun sekä alue-ekologisen suunnittelun kehittäminen
- metsätalouteen liittyviä luonto- ja ympäristöasioita koskevan laajan koulutuksen käynnistäminen
- metsien biologista monimuotoisuutta ja ympäristökysymyksiä koskevan laaja-alaisen tutkimustoiminnan käynnistäminen
- metsä- ja ympäristötahojen välisen yhteistyön tiivistäminen
- kestävän metsätalouden edistäminen kansainvälisessä yhteistyössä.

Suomen edistyminen metsätalouden ympäristökysymyksissä on havaittu myös kansainvälisesti esimerkiksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) vuonna 1997 julkaisemassa Suomen ympäristöpolitiikan tuloksellisuutta koskevassa arvioinnissa. OECD esitti kiinnitettäväksi jatkossa erityistä huomiota uusien metsälakien toimeenpanoon, metsäekosysteemien tutkimukseen, metsätalouden vaikutuksiin hiilitaseeseen, metsien biomassan erilaisiin hyödyntämismahdollisuuksiin - esimerkiksi energiatuotantoon - kestävän metsätalouden tunnusten ja mittareiden sekä metsäsertifioinnin kehittämiseen, ympäristönsuojelun rahoituspohjan laajentamiseen ja kestävän kehityksen tukemiseen kansainvälisessä yhteistyössä.

Ympäristönsuojelutavoitteiden aikaisempaa laajempi huomioon ottaminen on liitetty pysyväksi osaksi Suomen metsätaloutta. Kehitysuunta on ollut sama kaikissa metsätaloutta harjoittavissa kilpailijamaissamme. Metsätalouden ympäristöohjelman toteuttamisen ja uusien metsiensuojelualueiden perustamisen kautta on luotu edellytykset hidastaa talousmetsiemme monimuotoisuuden köyhtymiskehitystä. Metsiensuojelun osalta on kuitenkin havaittu merkittäviä

puutteita Etelä-Suomessa, Oulun läänin länsiosissa ja Lounais-Lapissa (ns. Lapin kolmio). Luonnonsuojelubiologisen tarvearvion jälkeen alueiden jäljellä olevat luonnonsuojelullisesti arvokkaat metsät tulisi nopeasti suojella ja/tai palauttaa takaisin luonnontilaan. Tämä edellyttää metsien suojeluun ja ennallistamiseen suunnattavaa lisärahoitusta. Kansallisen metsäohjelman metsäsektorille tuoma taloudellinen hyvinvointi tarjoaa kuitenkin merkittävän mahdollisuuden ohjata rahoitusta metsätalouden ekologisen kestävyyden parantamiseen, erityisesti havaittujen metsiensuojelun puutteiden korjaamiseen.

2.4.2 Suojelualueet ja ennallistaminen

Jukka-Pekka Jäppinen

Suomen kansallinen tavoite on säilyttää elinvoimaisina kaikki maassamme luontaisesti esiintyvät eliölajit. Tähän pyritään luonnonsuojelulain toteuttamisen kautta ja perustamalla riittävästi erilaisten elinympäristötyyppien monimuotoisuuden säilyttäviä luonnonsuojelualueita maamme kaikille luonnonmaantieteellisille vyöhykkeille. Näin perustetun suojelualueverkon päätehtävänä on säilyttää mm. sellaisten maassamme harvinaistuneiden eliölajien kannat, jotka eivät menesty riittävän hyvin talouskäytössä olevilla alueilla. Suojelualueet ovat myös sosiaalisesti ja taloudellisesti merkittäviä virkistys- ja matkailukäytön perustana.

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta on hyväksynyt vahvistettujen luonnonsuojeluohjelmien ja muiden vastaavien velvoitteiden kokonaisrahoitusohjelman vuosille 1996–2007, yhteensä 3,2 miljardia markkaa (0,54 miljardia euroa). Tavoitteena on toteuttaa valtioneuvoston hyväksymät suojeluohjelmat viimeistään vuoteen 2004 mennessä.

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen vanhojen metsien suojeluohjelmasta, joka erityisesti Pohjois-Suomen osalta turvaa merkittävästi maamme metsäluonnon monimuotoisuuden säilymistä. Periaatepäätökseen liittyy suojelusta ai-

heutuvien, työllisyyttä koskevien haittojen kompensatio-ohjelmia. Vanhojen metsien suojeluohjelma ei turvaa Etelä-Suomen osalta riittävästi vanhojen metsien eliölajiston säilymistä.

Valtioneuvosto päätti 20.8.1998 Suomen ehdotuksesta Euroopan yhteisön komissiolle maamme Natura 2000 -luonnonsuojelualueverkostoksi. EU:n Natura 2000 -luonnonsuojelualueverkoston avulla pyritään vaalimaan unionin alueen luonnon monimuotoisuutta. Natura tähtää EU:n alueella tärkeiden luontotyyppien sekä eläin- ja kasvilajien suotuisan suojelutason ylläpitämiseen tai saavuttamiseen. Natura-alueiden perustaminen liittyy EU:n luonto- ja lintudirektiivien toteutukseen.

Valtioneuvoston Natura 2000 -päätökseen sisältyy 1 457 luonto- ja lintudirektiivien mukaisia aluetta. Alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 4,77 miljoonaa hehtaaria. Tästä 75 prosenttia on maa-alueita ja 25 prosenttia vesiluontoa. Ehdotus kattaa noin 12 prosenttia Suomen kokonaispinta-alasta. Päätökseen sisältyy uutta, aiemmin suojelematonta metsämaata valtionmailla noin 9 500 ja yksityismailla noin 17 300 hehtaaria, joiden suojelu on tarkoitus toteuttaa luonnonsuojelulla. Natura 2000 -ohjelman avulla suojeltavat uudet metsäalueet merkitsevät metsien suojelumäärään noin 0,2 prosentin lisäystä. Etelä-Suomen lakisääteisillä ja niitä vastavilla alueilla sekä valtioneuvoston vahvistamien suojeluohjelmien kohteilla arvioidaan tämän jälkeen olevan luonnontilaisina säilytettäviä metsiä yhteensä noin prosentti Etelä-Suomen metsämaan kokonaispinta-alasta.

Metsien ekologisen kestävyuden huomioonottamisessa on viime vuosina huomattavasti edistytty, mutta metsien suojelualueita on vielä selvästi liian vähän varsinkin Etelä-Suomessa sekä Oulun läänin länsiosassa ja Lapin läänin lounaisosassa. Näillä alueilla metsäluonnon monimuotoisuuden ylläpito on pääosin talousmetsien käsittelyn yhteydessä suojeltavien luonto- ja ympäristöarvojen varassa. Muutoin Pohjois-Suomessa metsien biologista monimuotoisuutta turvaa jo varsin pitkälle olemassa oleva suojelualueverkosto yhdessä alue-ekologisen suunnittelun kanssa.

Elinympäristöjen ennallistamisella eli luonnontilan palauttamisella on suuri merkitys uhanalaisten lajien suojelussa ja suojelualueiden edustavuuden parantamisessa. Maamme uhanalaisimpien eliölajien ja luontotyyppien (lehdot, harvinaiset suotyypit esim. letot, pienvedet, aarniometsien ympärillä olevat vanhat metsät) nykyiset esiintymät ovat niin pieniä ja harvassa, että on tarpeen laajentaa tai ennallistaa jo heikentyneitä tai menetettyjä esiintymiä.

Koska Etelä-Suomesta on ollut vaikeaa löytää sopivia, tiukimmat suojelukriteerit täyttäviä ja riidattomasti toteutettavia metsiensuojelukohteita, Etelä-Suomen metsiensuojelun tilan parantaminen edellyttää metsien ennallistamis- ja hoitotoimia. Käytettävissä olevan niukan rahoituksen vuoksi metsien ennallistaminen on toistaiseksi rajoittunut lähinnä luonnonsuojelualueilla toteutettuihin suppeisiin kokeiluihin. Heikoktuottoisia ojikkoja eli vähäravinteisia turvemaita on palautumassa luonnontilaan myös siten, ettei niitä ole kunnostusojitettu. Lakiin kestävän metsätalouden rahoituksesta sisältyy mahdollisuus rahoittaa valtion tuella myös alueiden ennallistamista.

Perustettujen luonnonsuojelualueiden hoidon rahoitus on tällä hetkellä riittämätön, eikä se riitä takaamaan nykyisten suojelualueiden luontoarvojen säilymistä. Esimerkiksi aiemmin hakuista talousmetsistä muodostetuilla luonnonsuojelualueilla on huomattavia luontoarvojen ennallistamistarpeita. Eräiden luontotyyppien säilyminen vaatii luonnonhoitotoimia alueiden umpeenkasvun estämiseksi. Luonnonsuojelualueiden retkeilyreittien kunnostus ja alueilla vierailevien matkailijoiden opastuksen järjestäminen vaativat lisärahoitusta. Työllisyysmäärärahojen käyttöä luonnonsuojelualueiden ylläpidossa tulisi myös helpottaa.

Tavoite

Jotta luonnonsuojelulain tavoitteet voitaisiin saavuttaa ja Euroopan yhteisön lainsäädännössä asetetut velvoitteet täyttää, luonnonsuojelussa on tähdättävä maassamme harvinaisten ja harvinaistuvien luontotyyppien suojelutason säilyttä-

Taulukko 2.4-1 Suojeluohjelmien toteutumistilanne 1.1.1999.

Luonnonsuojeluohjelma	Kokonais- pinta-ala	Perustettu		Perustamatta	
		lakisääteiset suojelualueet	yksityiset suojelualueet	valtionmaille	yksityismaille
ha					
Kansallispuistot*	691 330	684 100	–	6 330	900
Luonnonpuistot*	149 000	149 000	–	0	0
Soidensuojelun perusohjelma	591 160	405 000	5 860	126 400	53 900
Lintuvesien suojeluohjelma	83 090	600	5 250	4 640	72 600
Rantojen suojeluohjelma	145 540	100	8 140	80 000	57 300
Lehtojen suojeluohjelma	5 200	1 200	1 030	1 500	1 470
Vanhojen metsien suojeluohjelma	344 450	9 000	1 050	316 000	18 300
Erityiset suojelualueet	44 800	44 800	–	–	–
Muut yksityismaiden luonnonsuojelualueet	15 370	–	15 370	–	–
Erämaa-alueet	1 377 800	1 377 800	–	–	–
Natura 2000, uudet alueet	107 000	–	100	42 900	64 000
Yhteensä	3 554 740	2 671 600	36 800	577 870	268 470

* Kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämissuojelma sekä valtioneuvoston myöhemmät päätökset kansallispuistojen perustamisesta tai laajentamisesta.

Luvut kuvaavat maapinta-aloja, mutta lintuvesien suojeluohjelma sisältää myös vesialueita. Harjujen suojeluohjelmaa (noin 94 000 ha) ei lueta mukaan, koska sitä toteutetaan pääasiassa maa-ainelain ja -asetuksen perusteella. Lisäksi valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä sisältää 156 aluetta. Taulukosta puuttuvat myös voimatalousrakentamiselta suojellut kosket (Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto, 1999).

Taulukko 2.4-2 Suomen suojeltujen ja rajoitetussa metsätalouksikäytössä olevien metsien pinta-ala (ha) ja prosenttiosuudet (%) kunkin maaluokan (metsämaa, metsä- ja kitumaa, kokonaisuus) pinta-alasta.

Luokitus	Metsämaa		Metsä- ja kitumaa		Kokonaisuus	
	pinta-ala, ha	osuus* %	pinta-ala, ha	osuus* %	pinta-ala, ha	osuus* %
1. Tiukasti suojellut metsät	714 300	3,6	1 528 300	6,6	3 175 300	10,4
2. Muut luonnonsuojelun kannalta arvokkaat alueet						
2a. Suojelualueet, joilla varovaiset hakkuut ovat mahdollisia	170 100	0,8	211 100	0,9	299 900	1,0
1+2a. Suojellut metsät	884 400	4,4	1 739 400	7,6	3 475 200	11,4
2b. Rajoitetun metsätalouksikäytön alueet	425 200	2,1	700 200	3,0	1 013 900	3,3
1+2a+2b. Suojellut ja rajoitetussa metsätalouksikäytössä olevat metsät	1 309 600	6,5	2 439 500	10,6	4 489 100	14,7

* osuus maaluokan pinta-alasta

Prosenttiosuuksien laskennassa käytettyjen maaluokkien kokonaispinta-ala Suomessa ovat VMI 1986–1997:n mukaan seuraavat: Metsämaa 20,08 miljoonaa hehtaaria, metsä- ja kitumaa 23,01 miljoonaa hehtaaria, maapinta-ala 30,46 miljoonaa hehtaaria. (Maa- ja metsätalousministeriö & ympäristöministeriö 1999)

miseen suotuisana tai, jos se on päässyt epätyydyttäväksi, suotuisan suojelun tason saavuttamiseen. Vastaavasti tulisi turvata maassamme uhanalaisten luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttaminen ja säilyttäminen (Luonnonsuojelulaki 5 §, perustelut). Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on saavuttaa metsien eliölajien ja niiden elinympäristöjen suotuisa suojelutaso ja ylläpitää sitä.

Metsien suojelupolitiikan kokonaisuus muodostuu suojelualueista ja talousmetsien käsitte-

lystä. Varsinaisiin suojelualueisiin sisällytetään keskeiset piirteet maamme metsäluonnon monimuotoisuudesta. Suojelualueiden määrää mitoitettaessa otetaan huomioon, missä määrin talousmetsien käsittelyssä painotetaan ympäristö- ja luonnonarvoja. Suojelupolitiikassa on tarpeen korostaa suojelualueiden ja talousmetsien käsittelyn kokonaistarkastelua. Mitä paremmin talousmetsien hoidossa ja käytössä otetaan huomioon luonto- ja ympäristöarvot, sitä vähäisempi on uusien luonnonsuojelualueiden tarve.

Metsälajiston suojelun pääpaino on talousmetsien monimuotoisuuden säilyttämisessä.

Uusimpien tutkimusten ja asiantuntija-arvioiden (esim. Angelstam & Andersson 1997, Andrén 1994, Skydd av skogsmark... 1997, Metsien suojelutarve... 1998) pohjalta voidaan kuitenkin sanoa, että erityisesti Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden säilyminen pitkällä aikavälillä edellyttää alueen metsiensuojeluverkoston kehittämistoimia. Toimet täydentävät vahvistettujen suojelupäästösten ja -ohjelmien toteutusta. Viimeisten arvioiden mukaan erityyppisten metsiensuojelualueiden ja talousmetsien metsäluonnon arvokkaiden elinympäristöjen määrän tulisi saavuttaa maassamme noin 10–20 prosenttia metsiemme pinta-alasta (metsä- ja kitumaa) mahdollisimman nopealla aikavälillä. Näin voitaisiin säilyttää arviolta 93 prosenttia metsiemme eliölajeista.

Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsäluonnon monimuotoisuuden pitkän aikavälin säilymismahdollisuuksia tulisi parantaa perustamalla alueelle lisää metsiensuojelualueita, palauttamalla alueen metsiä luonnontilaan sekä luonnonsuojelualueilla että talousmetsissä ja kehittämällä em. toimenpiteiden sekä metsäluonnon arvokkaiden elinympäristöjen avulla erityisesti Etelä-Suomeen metsäluonnon monimuotoisuutta ylläpitäviä yhtenäisiä metsäalueita, ns. metsämantereita.

Suojelualueita tulisi perustaa erityisesti Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin heikoimmin suojelluille ja uhanalaisimmille metsä- ja suotyypeille. Vastaavasti luonnontilaan tulisi palauttaa em. alueiden heikosti suojeltuja ja uhanalaisia metsä- ja suotyypejä sekä pienvesiä (esim. lehtoja, harvinaisia suotyypejä kuten lettoja, puroja ja suojeltujen aarniometsäytymien ympärillä olevia talousmetsiä).

Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien monimuotoisuuden turvaaminen voi tapahtua lakisääteisten luonnonsuojelualueiden, valtion yksityismetsissä taloudellisesti ja neuvonnalla tukemien luonnonhoitohankkeiden, metsänomistajien omatoimisten luonnonhoitohankkeiden sekä tavanomaisten talousmetsien käsittelyn yhdistelmänä. Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden suojelun ny-

kytilää ja pitkän aikavälin säilymismahdollisuuksia voidaan tarkastella luonnonsuojelubiologisen tarvearvion kautta. Tarpeet voidaan jakaa välittömästi käynnistettäviin, toisaalta jopa vuosikymmenien aikana toteutettaviin, jolloin karttuva tieto ja kokemus vaikuttavat kulloisiinkin välittömiin päätöksiin.

Nykyisten suojeluohjelmien tultua toteutetuiksi ja päätöksenteossa tarvittavan lisätiedon kartuttua on edellytyksiä uuden, em. alueita koskevan suojeluohjelman aloittamiselle. Ohjelman toteutus ulottuisi tästä kauas eteenpäin, esimerkiksi ennallistamisen osalta kyse olisi vuosikymmenistä. Katoamisvaarassa olevien luonnonsuojelullisesti arvokkaiden metsäkohteiden suojelu tulisi kuitenkin toteuttaa nopeasti.

Uusien metsiensuojelualueiden perustamistarpeesta huolimatta, uusien suojelualueiden perustaminen erityisesti Etelä-Suomeen on vaikeaa alueen suuren metsätaloudellisen merkityksen vuoksi. Näin ollen myös suojelualueiden ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset on selvitettävä tutkimuksen keinoin suojelun tulokellisuuden ja yhteiskunnallisten vaikutusten arvioimiseksi ja seuraamiseksi.

Keinot

Metsiensuojelualueiden perustaminen

- Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelualueverkoston kehittämistyötä vahvistetaan perustamalla laajapohjainen asiantuntijaryhmä. Kehittämistarpeiden määrittelyssä otetaan ekologisten seikkojen ohella huomioon myös metsien käytön taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat. Tarvearvio perustetaan käynnissä olevien etelä- ja keskiboreaalisten metsien suojelun edustavuusarvioihin, EU:n Natura 2000 tarkastukseen ja niitä tukeviin selvityksiin.
- Kartoituksen pohjalta laaditaan Etelä-Suomea, Oulun läänin länsiosaa ja Lounais-Lappia koskeva metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelma, joka käynnistetään ohjelman valmistuttua.
- Tarvittavan metsiensuojelun rahoittamiseksi etsitään uusia rahoituskeinoja.

Metsien ennallistaminen

- Metsien ennallistamistarpeet ja -kohteiden tärkeysjärjestys määritellään edellä mainitussa laajapohjaisessa asiantuntijaryhmässä.
- Metsäluonnon monimuotoisuuden pitkän aikavälin säilymismahdollisuuksia parannetaan ennallistamalla nykyisten metsiensuojelualueiden ja metsäluonnon tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteiden säilymistä turvaavia yhtenäisiä metsäalueita, ns. metsämantereita.
- Laaditaan selvitys sopivista metsämantere-kohteista, joille tehdään ennallistamissuunnitelma.
- Varmistetaan ennallistamistoimien onnistumisen edellytykset ennen niiden käytäntöön soveltamista.

Suojelualueiden hoito

- Olemassa olevien luonnonsuojelualueiden metsien ja soiden ennallistamiseen, muuhun luonnonhoitoon ja suojelualueiden ylläpitoon turvataan riittävä lisärahoitus.
- Laaditaan ja toteutetaan Etelä-Suomeen perustettujen metsiensuojelualueiden hoidon rahoitusohjelma niiden alkuperäisten suojelutavoitteiden turvaamiseksi sekä luontomatkaillen, virkistyskäytön ja luonto-opetuksen edistämiseksi ja maaseudun infrastruktuurin ja työllisyyden parantamiseksi.

2.4.3 Monimuotoisuus talousmetsissä

Jukka-Pekka Jäppinen

Talousmetsien käsittely on muuttunut metsätalouden ympäristöohjelman periaatteiden mukaisesti niin, että kaikissa metsätalouden toimenpiteissä pidetään tavoitteena myös biologisen monimuotoisuuden ylläpitämistä sekä luonto- ja ympäristöarvojen huomioon ottamista. Kaikkien metsänomistajaryhmien metsiä koskevat metsänhoitosuosituksukset ja -ohjeet on uudistettu vastaamaan ympäristöohjelman mukaisia metsän- ja ympäristönhoidon periaatteita. Metsänhoidon uudet linjaukset on omaksuttu käytännössä varsin yleisesti kaikkien metsänomistajaryhmien metsissä. Käytännön seuranta on osoittanut,

että metsänhoitosuositusten ja -ohjeiden muuttuminen näkyy jo selvästi metsien hoidossa.

Metsäluonnon hoidon seuranta varten on kehitetty eri metsänomistajaryhmille yhteismittaiset seurantajärjestelmät. Vuotuinen seuranta on osoittanut, että lähes 90 prosentissa metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita elinympäristöjä niiden ominaispiirteet on pystytty säilyttämään metsänhoidossa ja hakkuissa täysin tai lähes täysin. Arvioinnissa on kuitenkin todettu, että arvokkaiden elinympäristöjen tunnistamisessa on vielä puutteita. Eniten parannettavaa on ollut lehtojen sekä lähteiden ja purojen välittömien lähiympäristöjen ominaispiirteiden säilyttämisessä sekä kunnostusojitukseen liittyvässä vesiensuojelussa.

Laajan metsäalueen ekologinen kokonaistarkastelua eli alue-ekologista suunnittelua on tehty valtion maille noin miljoonalle hehtaarille. Vuoden 2000 loppuun mennessä se kattaa kaikki Metsähallituksen hallinnassa olevat yhtenäiset valtion maat eli noin kahdeksan miljoonaa hehtaaria. Alue-ekologisia suunnitelmia on tehty koeluontoisesti myös metsäteollisuusyritysten metsiin.

Valtion mailla olevien talousmetsien maanpinnan käsittelyn ja kunnostusojituksen vesistövaikutusten seurantainventoinnit osoittavat, että maanpinnan käsittelyn ja kunnostusojituksen aiheuttamia vesistöhaittoja on saatu vähennettyä. Ympäristövaikutuksiltaan ongelmallisten työmuotojen, vaotus-mätästyksen ja kunnostusojituksen, vesiensuojelun taso on parantunut selvästi. Metsähallituksen ympäristönhoidon seurannan tulokset osoittavat, että pienvesien suojelu voidaan hoitaa suurmetsätalouden osalta nykyisiä vesiensuojeluohjeita noudattaen.

Pohjois-Suomessa 1990-luvun alkupuolella verrattain yleisistä kivennäismaiden aurasmenetelmistä, syväaurauksista, on pitkälti luovuttu ja siirrytty huomattavasti aiempaa kevyempään auraukseen ja muiden maanmuokkausmenetelmien käyttöön. Vuoden 1997 alusta voimaan tulleen kestävän metsätalouden rahoituslain mukaan metsänuudistamisen rahoittaminen edellyttää mahdollisen aurauksen jäämistä kevyeksi.

Lähes kaikki soiden uudisojitukset ovat tapahtuneet valtion rahoituksella. Kestävän met-

sätalouden rahoituslain rahoitusehtojen mukaan soiden uudisojituksia ei enää rahoiteta valtion varoin. Soiden uudisojitukset ovat näin ollen käytännöllisesti katsoen loppumassa.

Vesakkojen kemiallisesta lehvästökäsittelystä on käytännöllisesti katsoen luovuttu. Lehtipuuvesakkoja ei käsitellä metsänuudistamisaloilla eikä taimikoissa kemiallisin lehvästöruiksutuksin, lukuun ottamatta välttämättömissä tapauksissa sienitaudin leviämisen estämiseksi haavan vesakoita männyn taimikoissa.

Kuntakohtaisia tiestön yleissuunnitelmia on laadittu metsätalouden ympäristöohjelmassa esitetyllä tavalla koko maassa lähes kattavasti. Suunnitelmista osa on kuitenkin jo vanhentuneita (noin 10 vuoden takaa). Ne vaativat päivitystä esimerkiksi metsäsertifiointin toteutumisen tarpeisiin. Metsäautoteiden rakentamisen painopiste siirtyy jatkossa uusien metsäautoteiden rakentamisesta vanhojen perusparannukseen. Ympäristösyistä metsäautoteiden rakentamisessa tulisi välttää erämaiden ja laajojen yhtenäisten metsäalueiden pirstomista pienemmiksi. Myös historialliset ja kulttuuriarvot (esim. arkeologiset kohteet) tulisi ottaa teiden rakentamisessa korostetusti huomioon.

Metsien luontaisen uudistamisen osuus on kasvanut. Jossain määrin epäkohtana on ollut, että luontaiseen uudistamiseen on pyritty myös kohteissa, joissa ei ole ollut riittäviä edellytyksiä luontaisen uudistamisen onnistumiselle kohtuullisessa ajassa. Seurauksena on ollut aiempaa enemmän epätydyttävästi uudistuneita aloja. Jatkossa luontaisen uudistamisen määrä on tarkoitus säilyttää ennallaan, mutta epäonnistumisten vähentämiseksi luontaisen uudistamisen käyttöä ohjataan kohteisiin, joissa menetelmän onnistumistodennäköisyys on suuri.

Biologisen monimuotoisuuden kannalta tärkeä lahopuun määrä on alkanut kasvaa talousmetsissä. Lahopuun määrästä ei ole kuitenkaan vielä saatavilla tarkkoja tietoja. Lahopuumäärän on arvioitu olevan keskimäärin muutamia kuutiometrejä hehtaarilla, jota ei voida pitää riittävänä talousmetsien biologisen monimuotoisuuden edistämisen kannalta. Lahopuun määrän lisäämiseksi esimerkiksi säästöpuut tulisi säilyttää läpi metsän kehitysvaiheiden.

Biologisen monimuotoisuuden edistämiseksi uudistusaloille säästettävien puiden ja niiden sijoittelun osalta on ollut havaittavissa jossain määrin epätarkoituksenmukaisia menettelyjä. Säästöpuiksi on saatettu jättää monimuotoisuuden kannalta vähämerkityksellisiä puita tai puuyksilöitä, joilla ei ole edellytyksiä kasvaa vanhoiksi ylispuiksi, ja niitä on sijoitettu uudistusaloille vielä yksittäin. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista monimuotoisuuden edistämistavoitteen kannalta eikä myöskään taloudellisesti.

Tavoite

Metsänhoidon päätavoitteena tulee olla metsien kunnan ja elinvoimaisuuden sekä puuntuotannon turvaaminen ja metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäminen.

Metsänhoidossa korostetaan muun muassa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeiden avainbiotooppien huomioon ottamista, toimenpiteiden luonnonläheisyyttä, luonnon monimuotoisuuden ja pienipiirteisyyden huomioon ottamista, lehtipuu- ja sekametsien aikaansaamista, puuston terveyden ylläpitämistä ja tuhojen ehkäisemistä, puuston kehityksen kannalta tarpeettomien töiden ja monimuotoisuuden kannalta liiallisen siistimisen välttämistä, ympäristövaikutusten huomioon ottamista ja ympäristöhaittojen ehkäisyä, luonnonarvojen suojelua, maisemanhoitoa, riistanhoitoa sekä metsien monikäyttöä ja virkistysarvojen huomioon ottamista.

Eduskunta edellytti uutta metsälakia käsitellessään, että metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt kartoitetaan viipymättä lain voimaan tulon jälkeen. Eduskunta edellytti myös kartoituksen lisärahoituksen turvaamista. Erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitus on aloitettu kaikkien metsänomistajaryhmien mailla. Käynnissä oleva maastokartoitus, jota on tehty jo yli kahdella miljoonalla hehtaarilla, on saatava toteutetuksi vuoden 2002 loppuun mennessä. Tämä vaatii budjettiin lisärahoitusta, jos samanaikaisesti lisätään luonnonhoitohankkeiden ja myönnettävän ympäristötuen määrää.

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisia ympäristötukihakemuksia ja luonnonhoitohankkeita on tehty toistaiseksi varsin vähän, mikä on johtunut pääosaltaan rahoitusmahdollisuuden uutuudesta ja hankkeiden koordinoinnin puutteesta. Jatkossa on kuitenkin tarpeen lisätä metsäluonnonhoidon edistäminen -momentin määrärahaa sekä tehostaa metsäluonnonhoidon edistämiseen tarkoitettujen valtion varojen käyttöä mm. tarkistamalla rahoituksen myöntämisen perusteita, koordinoimalla luonnonhoitohankkeiden suunnittelua ja toteutusta sekä toteuttamalla metsänomistajille suunnattu tiedotuskampanja.

Eriasteisesti lahonnut puuaines lisää merkittävästi metsien biologista monimuotoisuutta. Vaikka lahoppuun määrä on alkanut hieman kasvaa talousmetsissämme, on lahoppuuta arvioitu olevan keskimäärin vain muutamia kuutiometrejä hehtaarilla. Tätä ei voida vielä pitää riittävänä talousmetsien biologisen monimuotoisuuden edistämisen kannalta. Eriasteisesti lahonneen, eri-ikäisistä puista koostuvan lahoppuujatkumon aikaansaaminen on tärkeä osa luonnonmetsien rakennepiirteiden palauttamista talousmetsiimme. Säästöpuita ja lahoppuun määrään lisäämistä koskevat suositukset ja linjaukset löytyvät vuoden 1997 Metsätalouden ympäristöohjelman kolmannesta seurantaraportista.

Suomen uhanalaisten eläinten ja kasvien luettelo on parhaillaan uudistettavana. Luettelo ryhdyttiin tarkistamaan vuoden 1997 keväällä ja työ on tarkoitus saada valmiiksi valtakunnallisen tarkastelun osalta vuoden 1999 keväällä ja alueellisen tarkastelun osalta vuoden 1999 lopussa. Uudistuksen tuloksena Suomen uhanalaistuustarkastelu tulee muuttumaan suuresti. Esimerkiksi eliölajien uhanalaisuusluokat uudistetaan kokonaan. Nämä muutokset voivat tuoda tarkistamistarpeita myös metsätalouden ympäristöohjeiden soveltamiseen.

Keinot

Metsäluonnon tärkeät elinympäristöt

- Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt kartoitetaan mahdollisimman tarkasti ja nopeasti käyttäen hyväksi kaikkia metsätalou-

den organisaatioita. Työhön tarvittava rahoitus turvataan valtion budjettiin liitettävällä lisärahoituksella.

- Luonnonsuojelulain suojeltavat luontotyytit ja erityisesti suojeltavien lajien esiintymät kartoitetaan ja saatetaan metsänomistajien tietoon mahdollisimman nopeasti.
- Metsälain alueellisessa soveltamisessa otetaan huomioon luonnonsuojelualueiden ja luonnon-tilaisten tai niiden kaltaisten, erityisen tärkeiden elinympäristöjen runsaus tai vähäisyys.

Metsätalouden ympäristönhoidon periaatteet ja käytännöt

- Metsätalouden ympäristönhoidon periaatteita ja käytäntöjä tarkistetaan jatkuvasti uuden tutkimustiedon pohjalta, metsäluonnon hoidon seurantajärjestelmää kehitetään metsä- ja ympäristöorganisaatioiden yhteistyönä ja metsäluonnon monimuotoisuus otetaan huomioon kaikessa metsiä koskevassa suunnittelussa.
- Niille Natura 2000 -alueille, joiden suojelu-keinona on metsälaki (esim. harjut) tulee kiireellisesti laatia metsänomistajien, ympäristökeskusten ja metsäkeskusten tai metsänhoitoyhdistysten yhteistyönä metsänhoito- ja käyttösuunnitelmat.

Säästöpuut ja lahoppu

- Talousmetsissämme tällä hetkellä olevista sekä biologisen monimuotoisuuden kannalta riittävistä lahoppumääristä tuotetaan tarkempaa tutkimustietoa ja lahoppuun määrää lisätään tutkimustietojen pohjalta.
- Erityinen huomio kiinnitetään siihen, että uudistusalueelle jätettävät säästöpuut valitaan siten, että ne edistävät mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla biologista monimuotoisuutta ja aiheuttavat mahdollisimman vähän taloudellisia menetyksiä. Säästöpuut jätetään puuryhmiksi ja, milloin mahdollista, arvokkaiden elinympäristöjen yhteyteen. Monimuotoisuuden kannalta tärkeitä avainlajeja, kuten haapaa, raitaa, tervaleppää, jaloja lehtipuita tai aiempien sukupolvien vanhoja puita, voidaan säästää uudistusaloilla myös yksittäisinä puina.

Talousmetsien luonnonhoitohankkeet

- Valtion talousarvioon metsäluonnonhoidon edistäminen -momentille varattua määrärahaa käytetään edelleen metsänomistajille maksettaviin korvauksiin, avainbiotooppien kartoitukseen, koulutukseen ja neuvontaan sekä luonnonhoitohankkeisiin. Määrärahan suuruutta ja myöntämisperusteita tarkistetaan kuitenkin niin, että metsäluonnonhoidon edistämiseen tarkoitettujen valtion varojen käyttö tehostuu nykyisestä.
- Metsänhoitosuositukseen sisällytetään metsäympäristön suojelun ja hoidon erilaisia tukimahdollisuuksia ja -vaihtoehtoja käsittelevä luku.
- Valtion budjetin metsäluonnonhoidon edistäminen -momentin määrärahaa lisätään jatkossa tarpeen mukaan.

Metsänomistajien omatoiminen luonnonhoito

- Metsänomistajien omatoimisen luonnonhoidon sisältö ja laajuus selvitetään.
- Metsänomistajien omatoimista luonnonsuojelua tuetaan metsäluonnon suojelun ja hoidon vaihtoehtoja koskevan tiedotuksen kautta osin metsäsunnittelun yhteydessä.

2.4.4 Vesien ja vesiluonnon sekä ilman suojelu

Jukka-Pekka Jäppinen

Valtioneuvosto teki 19.3.1998 periaatepäätöksen vesien suojelun tavoitteista vuoteen 2005, jossa esitetään yleiset ja kuormittajakohtaiset tavoitteet vesien rehevöitymistä aiheuttavien ravinnepäästöjen vähentämiseksi sekä pohjavesien suojelun tehostamiseksi. Päätöksessä edellytetään tehtäväksi vesien suojelun tavoitteiden toteuttamista tukeva toimenpideohjelma, jossa ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö kumpikin osiltaan selvittää ja hyväksyy tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimet ja niiden ajoituksen.

Tavoite

Metsätalouden osalta tavoitteena on vähentää metsätalouden ympäristöohjelmassa esitetyn

periaattein ja menetelmin metsätaloustoimien aiheuttamaa fosfori- ja typpikuormitusta 50 prosenttia vuoden 1993 arvioidusta tasosta vuoteen 2005 mennessä.

Vesien suojelun tavoitteena tulee myös olla, etteivät metsien kestävä hoito ja käyttö vähennä metsätalouden vaikutuspiirissä olevien vesistöjen monimuotoisuutta. Lisäksi hakkuussa ja maanmuokkauksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota pienvesien suojeluun. Vesien- ja vesiluonnon suojelun suositukset ja linjaukset löytyvät vuoden 1997 Metsätalouden ympäristöohjelman kolmannesta seurantaraportista.

Rikin ja typen yhdisteiden happamoittava kokonaislaskeuma Suomessa on alentunut etenkin 1990-luvulla. Rikki- ja typpipäästöt sekä raskasmetallilaskeumat ovat pääsääntöisesti vähentyneet, joskin erityisesti typen osalta riittävästi, kun hiilivoimaloiden typpipäästöt ovat jopa lisääntyneet. Happamoittavan laskeuman kriittiset kuormitukset ylitetään pääosin eteläisessä, mutta myös osin muualla Suomessa. Kaukokulkeutumina maahamme saapuvia happamoittavia laskeumia ja koti- ja ulkomaisia saastepäästöjä tulee edelleen saada vähennetyksi.

Keinot

Vesien ja vesiluonnon suojelu

- Vähennetään maa-aineksen eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista vesiin suosimalla erityisesti metsämaan eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista pienentäviä puunkorjuu-, metsänhoito- ja perusparannusmenetelmiä.
- Metsiä lannoitetaan ensisijaisesti puuston terveyden ylläpitämiseksi sellaisilla lannoitteilla, levitysmenetelmillä ja kasvupaikoilla, että ravinnehäviöt vesistöihin ovat mahdollisimman vähäiset.
- Vesiensuojeluohjeissa ja metsänhoidon suosituksissa tulisi painottaa, ettei lannoitusta tulisi toteuttaa roudan aikana, jotta vältetään keväisiltä vesiensuojeluongelmilta.
- Tärkeillä ja muilla vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla vältetään uudistus- ja kunnostusajituksia sekä raskasta maanmuok-

kausta. Niillä ei käytetä kemiallisia torjunta-aineita. Lannoitteiden käyttöä vältetään ja huolehditaan siitä, ettei pohjavesien pilaantumisvaaraa aiheudu.

- Tuhka- ja metsien terveyslannoitusten vesistövaikutukset tutkitaan ennen turvemaiden lannoittamista.
- Luontaisesti metsänkasvatuskelvottomia karuja soita, jotka eivät pidätä fosforia, ei lannoiteta.
- Maataloudesta ja turkistarhauksesta tulevan lannan tai runsaasti raskasmetalleja sisältävien lannoitteiden käyttöä ei sallita metsien lannoituksessa.
- Häviämisaarassa olevien pienvesien, kuten purojen, norojen ja lähteiden, suojeluun kiinnitetään erityisen suurta huomiota metsätaloudellisten toimenpiteiden yhteydessä.
- Metsätalouden vesiensuojelun toteutuksen seuranta ja valvontaa kehitetään nykyisestä.
- Yksityiskohtaiset vesien- ja vesiluonnon suojelutoimet määritellään vuonna 1999 uudistettavissa metsänhoitosuosituksissa.

Ilman suojelu

- Kaukokulkeutumina maahamme saapuvia happamoittavia laskeumia vähennetään edelleen kansainvälisen yhteistyön ja sopimusten kautta.
- Koti- ja ulkomaisia saastepäästöjä on kaikin keinoin rajoitettava ja maamme lähialueiden ympäristöinvestointeja on pyrittävä edistämään.
- Ympäristönsuojelua koskevassa lähialueyhteistyössä tulisi priorisoida ilmansaasteita vähentäviä ympäristöinvestointeja.

2.4.5 Ilmastomuutos

Jukka-Pekka Jäppinen

Ilmastomuutoksen hidastaminen ekosysteemien ja yhteiskunnallisten järjestelmien sietämälle turvallisuudelle on tämän hetken vaativin maailmanlaajuinen haaste. Päästöjen kansainvälisistä vähentämistoimista on odotettavissa vaikeasti enustettavia ja hallittavia muutoksia ihmisten elin-

ja taloudellisissa olosuhteissa sekä ekologisissa järjestelmissä kaikkialla maapallolla usean sukupolven ajan. Vähennystavoitteet ja niiden ajoittaminen määritellään kansainvälisessä yhteistyössä, jossa otetaan huomioon valtioiden erilaiset lähtökohdat. Päävastuu ilmastomuutoksen torjunnassa on ensi vaiheessa teollistuneilla mailla.

Tavoite

YK:n ilmastomuutosta koskevan puitesopimuksen kolmas osapuolikokous (Kioto 1997) sopi teollisuusmaiden kasvihuonekaasujen päästöjen rajoituksista. Kuuden kasvihuonekaasun (hiilidioksidi, metaani, dityppioksidi, PFC- ja HFC-yhdisteet sekä rikkiheksafluoridi) yhteenlaskettu vähennysvelvoite teollisuusmaille on keskimäärin viisi prosenttia vuoden 1990 tasosta vuosina 2008–2012. EU:n ja sen jäsenvaltioiden sopima (Luxemburg 1998) päästöjen vähennystavoite on kahdeksan prosenttia. Suomen kannalta on merkittävää, että EU voi jakaa em. vähennysvelvoitteensa jäsenvaltioiden kesken sisäisen sopimuksen perusteella. Tämän seurauksena maamme osuudeksi on tullut nollatavoite eli Kioton pöytäkirjassa mainittujen kasvihuonekaasujen päästöjen palauttaminen vuoden 1990 tasolle.

Suomen kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärä vuonna 1997 kuuden edellä mainitun kasvihuonekaasun osalta oli 76,9 miljoonaa tonnia hiilidioksidi-ekvivalenttina (CO₂ (eq)) eli 4,0 miljoonaa tonnia yli vuoden 1990 arvon 72,9 miljoonan tonnin.

Energia-, liikenne-, maatalous- ja jätehuolto-sektorit ovat merkittävässä asemassa maallemme asetettujen kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteiden saavuttamisessa. Suomen kasvihuonekaasutaseessa energian tuotannon ja kulutuksen hiilidioksidipäästöt ovat noin 75 prosenttia. Kiinteiden polttoaineiden poltossa syntyy lisäksi myös metaania (CH₄) ja typpioksiduulia (N₂O). Suomen velvoite palauttaa kuuden kasvihuonekaasun päästöt sitoumuskaudella 2008–2012 vuoden 1990 tasolle on ennakoitu maamme energiastrategian laadinnassa. Energiasektorin ratkaisulla on merkittävä vaikutus päästövähennysvelvoitteen toteuttamisessa.

Keinot

Suomi laatii laajapohjaisen valmistelun tuloksena kansallisen ilmastostrategian, joka perustuu mm. ilmastonmuutoksen torjuntaa koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin, maamme energiastategiaan ja ennusteeseen maamme hiilitaseesta.

Vähemmän hiilipitoista energian tuotantokennetta edistetään kansainvälisen ilmastopoliitiikan ja sopimusten vaatimukset huomioiden.

Suomi edistää EU:ssa yhteisiä politiikkoja ja toimia, joilla pyritään hidastamaan ilmastonmuutosta.

Edistetään energian tehokasta käyttöä ja säästöä sekä uusiutuvien energialähteiden käyttöä.

Kotimaisten hiilidioksidipäästöjen määrän kääntämiseksi alenevaan suuntaan edistetään biopolttoaineiden ja muun kotimaisen energian käyttöä fossiilisia polttoaineita korvaavina energialähteinä ja vähennetään liikenteen päästöjä.

Lisätään puun käyttöä muita uusiutumattomia raaka-aineita korvaavana materiaalina.

Metsien käyttöä hiilinieluinä edistetään metsittämällä peltoja ja käytöstä poistettuja turvetuotantoalueita.

Jätehuollon ratkaisuilla vähennetään metaanikaasun päästöjä muun muassa kaatopaikoilta ja maataloudesta.

2.4.6 Suojavaikutukset

Olli Saastamoinen

Elämä maapallolla on riippuvainen vihreistä kasveista. Puut ovat niistä mahtavimpia. Muiden kasvien tavoin metsät käyttävät yhteyttämissä ilman hiilidioksidia sekä maaperän vettä ja ravinteita ja luovuttavat happea rakentaessaan ihmisille hyödyllistä biomassaa. Hengityksessä puolestaan vapautuu vettä ja hiilidioksidia, joten puilla on merkittävä rooli veden ja hiilen kiertokulussa. Myös ravinteet kiertävät näissä aurinkoenergian voimalla tapahtuvissa elämää ylläpitävissä prosesseissa.

Vihreistä kasveista elävät suoraan tai välillisesti kaikki muut elävät olennot, myös ihminen. Elä-

män ylläpitäminen on metsän suojavaikutuksista perustavanlaatuisin, mutta veden, hiilen ja ravinteiden kierrot tuottavat myös muita tärkeitä suojavaikutuksia. Niitä syntyy myös puiden mahtavien fyysisten mittasuhteiden kautta. Kun puut levittävät vihreät latvuksensa korkealle maanpinnan yläpuolelle ja työntävät voimakkaat juurensa syvälle maaperään ne suojaavat monin tavoin ihmisen ja muun luomakunnan elinympäristöä.

Pohjoinen suojametsäalue on tunnetuin esimerkki metsän suojaavista vaikutuksista, joiden merkitys korostuu puutonta tundraa vasten. Suojametsäalue on perustettu vuonna 1922 säädetyn suojametsälain nojalla metsänrajan alenemisen estämiseksi ja pohjoisen asutuksen turvaamiseksi. Suojametsäalueita on 3,15 miljoonaa hehtaaria ja niitä koskevat säännökset ovat nykyisin uudessa vuoden 1997 metsälaissa.

Metsälain perusteella voidaan suppeampia suoja-alueita perustaa myös asutuksen ja viljelysten suojaamiseksi tuulille erittäin alttiilla meren tai sisävesien saarilla ja rannoilla, ylänkeillä ja jyrkänkeillä tai maanvyöryminen ehkäisemiseksi, mikäli metsän säilyminen vaatii metsälain 5, 6 ja 8 §:ää tiukempia rajoituksia. Entisessä suojametsälaissa suoja-alueita voitiin perustaa myös juoksuohietikoita vastaan. Vaikka käytännössä näitä säännöksiä on sovellettu vain toisessa maailmansodassa luovutetuilla alueilla Karjalan kannaksen rannikolla ja Suomenlahden saarilla, ne osoittavat myös lainsäädännön huomioivan metsien suojavaikutuksia.

Rantametsillä on kalavaroja suojaava vaikutus. Puuston antama varjostus on erityisen merkittävä pienissä vesistöissä kuten purojen ja jokien sekä lampien ja pienten järvien rannoilla.

Metsillä on merkitystä myös pohjavesien suojelussa. Esimerkiksi vesilain nojalla vedenottamon tai pohjavedenottamon ympärille voidaan määrätä suoja-alue, jolla ei saa harjoittaa veden laatua huonontavaa toimintaa.

Metsät ja metsäkasvillisuus suojaavat eroosiolta. Maamme suhteellisen tasaisen topografin vuoksi virtaavan veden aiheuttama maanpinnan kuluminen on yleensä vain paikallinen ongelma rinteiden kaltevuuden vuoksi, mutta her-

kästi syöpyvien maalajien yhteydessä metsän peitteellisyydellä on kuitenkin tietty merkitys. Monin paikoin metsät suojaavat ainakin jossakin määrin myös maatalousmaan ravinteisuuden säilymistä.

Puut ja metsiköt toimivat näkösuojina maaseudun ja taajamien asutuksessa sekä vapaa-ajan asunnoissa. Merkittävä rooli metsillä on myös liikenne- ja muun melun torjunnassa. Erityisesti kaupungeissa metsillä on merkitystä ilman epäpuhtauksien suodattajina. Vaikka metsissä ilma on paitsi puhtaampaa myös happipitoisempaa kuin muualla, ei metsillä liene suurta vaikutusta happitasapainoon kokonaisuudessaan.

Paikallisilmastoon metsät vaikuttavat yleensä keskilämpötilaa hiukan viilentävästi ja lämpötilan äärivaihteluja vaimentavasti vähentäen esimerkiksi halloja.

Tienvarsimetsät vaimentavat liikenteen haittoja ja estävät lumen kasautumista tielle.

Tavoite

Metsien suojaavat vaikutukset tulee tunnistaa riittävässä määrin paitsi pohjoisilla tai rannikoiden erityisalueilla myös talousmetsien käsittelyssä ja niille tulee antaa asianmukainen huomio ja arvo osana metsien hyvinvointimerkitystä.

Keinot

Metsien suojaavien vaikutusten merkityksestä ja niiden erityisen huomioonottamisen tarpeesta Suomessa tulisi tehdä asiantuntija-arvioihin pohjautuva selvitys. Selvityksen pohjalta on tarkistettava metsätalouden ympäristönhoito-ohjeiden ja metsänkäsittelyohjeiden riittävyys metsien suojaavien vaikutusten turvaamisessa.

2.4.7 Ympäristönhoidon seuranta

Jukka-Pekka Jäppinen

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion kehittämän metsäluonnon hoidon valtakunnallisen seu-

rannan tavoitteena on ollut selvittää, kuinka yksityismetsien metsänhoitosuositukset sekä Metsähallituksen ja metsäteollisuusyritysten metsänhoito-ohjeet ovat toteutuneet käytännössä. Tarkastettava ovat olleet arvokkaiden luontokohteiden säilyminen, hakkuualalla hakkaamatta jätetyn metsien monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeän puuston säästämisen, vesien ja vesiluonnon suojelu sekä maiseman hoitoon liittyvien näkökohtien huomioon ottaminen uudistushakkuissa.

Tavoite

Seurantamenetelmän kehittäminen ja varsinaisen seuranta on ollut myönteinen ja kansainvälisestikin merkittävä asia. Uusimman seurantaraportin mukaan talousmetsien luonnonhoidon taso on säilynyt hyvänä, vaikka vaatimustaso on nousemassa uusien metsä- ja luonnonsuojelulakien sekä metsäsertifioinnin vuoksi. Arvokkaiden elinympäristöjen säilyttämisessä on kuitenkin havaittu jonkin verran puutteita.

Avainbiotooppien säilyttäminen ja vesiensuojelun hyväksi perustettavat suojakaistat ovat edelleen tärkeimmät kehittämiskohteet. Seurannan otoskokoa tulisi nostaa yksityismetsissä, jotta mm. avainbiotooppien säilymistä voidaan arvioida luotettavasti myös maakuntatasolla. Laadunarviointijärjestelmää tulee kehittää sekä menetelmällisesti että toteutuksen suhteen laaja-pohjaisen yhteistyön pohjalta. Kehitettävää järjestelmää voidaan käyttää hyväksi myös mahdollisessa metsien sertifiointissa.

Keinot

Ympäristöhallinto otetaan mukaan Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion kehittämän metsäluonnon hoidon seurantaraportin kehittämiseen valtakunnallisella tasolla ja sen toteuttamiseen alueellisella tasolla.

Myös metsänomistajat olisi otettava mukaan metsäluonnon hoidon aluetason seurannan kehittämiseen.



Metsien hoidon ja suojelun työryhmän kokous 20.1.1999 maa- ja metsätalousministeriössä Helsingissä. Vasemmalta Leena Halko, Eila Valtanen, Anju Asunta, Olli Salminen, Arne Reunala, Jouko Paloniemi, Sauli Valkonen, Jukka-Pekka Jäppinen, Kari Mielikäinen, Timo Kivimaa, Esko Joutsamo.

2.5 Metsänhoito- ja perusparannustyöt

2.5.1 Metsänhoitotyöt 1990-luvulla

Sauli Valkonen

Suomalainen metsänhoito kuuluu maailman huippuluokkaan. Kymmenien vuosien kuluessa hankittu tieteellinen tieto ja käytännön tietämys tarjoavat vankan pohjan kestävän metsätalouden tavoitteiden toteuttamiselle. Metsät osataan hoitaa Suomessa sekä tulosten että kustannusten kannalta tehokkaalla tavalla. Talousmetsien hoidon periaatteissa on 1990-luvulla onnistuttu varsin menestyksellisesti yhdistämään taloudellisen tehokkuuden ja ekologisen kestävyuden vaatimat elementit. Valtaosa metsänomistajista on aina hoitanut metsänsä hyvin.

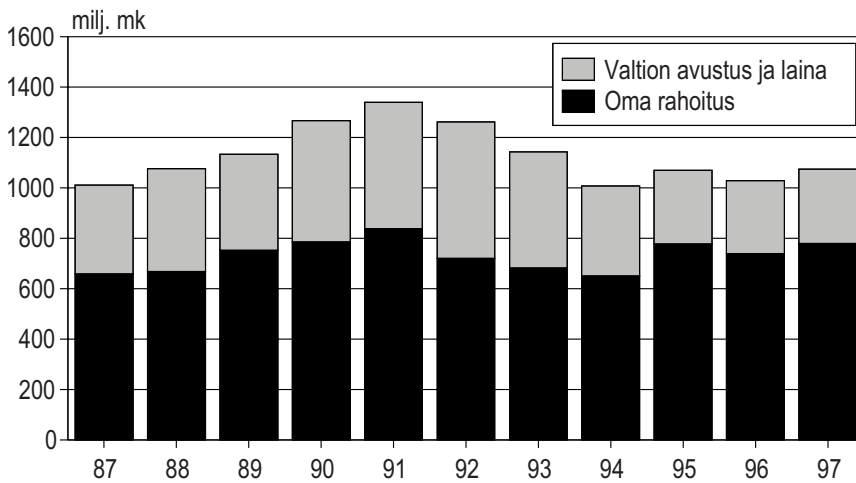
Hyvän metsänhoidon tulokset näkyvät metsätaseessa ja kansantaloudessa. Metsien perusparannukset, hyvä hoito ja kasvua pienemmät hakkuut ovat lisänneet Suomen metsien puuston tilavuutta 20 prosenttia ja kasvua 40 prosenttia 1970-luvun alusta lähtien. Nykyiset metsävarat, metsien kasvu ja terveydentila eivät aseta rajoituksia puun käytön merkittävälle lisäämiselle. Kaikesta huolimatta Suomen metsien puuntuotannon kestävyyttä uhkaa lähitulevaisuudessa pahiten hoidon puute.

Metsänhoitotöiden suoritukset sekä metsänhoito- ja perusparannustöihin käytetty raha- ja työpanos vähenivät 1990-luvun alussa jyrkästi. Lukuihin sisältyy myös yksityismetsänomistajien oman työn arvo. Yksityismetsien osuus oli kymmenvuotisjaksoilla 1988–1997 keskimäärin 82 prosenttia panostuksen arvosta.

Syitä metsänhoidon ongelmiin on monta. 1990-luvun alkupuoliskolla luovuttiin metsän uudistamisen turvanneista vakuustalletuksista ja uudistamistöiden valmistumisen ilmoitusvelvollisuudesta.

Systemaattinen taimikoiden tarkastus lopetettiin. Neuvontaa ja ammattiapua tarjoavien organisaatioiden ja valvontaviranomaisten resursseja vähennettiin. Metsänhoitotöihin ei ole löytynyt tarpeeksi tekijöitä metsänomistajakunnan rakennemuutoksen ja ikääntymisen sekä ympärivuotisten metsuri-työpaikkojen vähenemisen takia. Vielä 1990-luvun alussa vallinnut käsitys puun liikatuotannosta, laman takia tilapäisesti vähentynyt puun kysyntä ja alentuneet hinnat vaikuttivat myös metsänhoitotöiden vähenemiseen. Viime vuosina puuntuotamisen näkymät ovat olleet valoisammat ja metsänomistajien oma panostuskin on jälleen lisääntynyt vuoden 1994 aallonpohjan jälkeen.

Valtion rahoitustukea yksityismetsätaloudelle on leikattu huomattavasti vuoden 1992 korkeimmasta tasosta 570 miljoonasta markasta (95,9 miljoonaa euroa). Yksityismetsissä tehtäviin töihin myönnettiin vuonna 1997 valtion lainoja, tukia, suunnittelu- ja työnjohtokorvauksia sekä EU:n pellonmetsitys- ja metsänhoitotukea 295 miljoonaa markkaa (49,6 miljoonaa euroa) eli 32 prosenttia yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaiskustannuksista. Valtion panostus on vuoden 1997 jälkeen jälleen kasvanut. Vuonna 1998 valtion rahoitus nousi noin 350 miljoonaan markkaan (58,9 miljoonaa euroa).



Kuva 2.5-1 Metsänhoitotöiden kokonaiskustannukset ja valtio tuen osuus vuosina 1987-1997 (Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

Osa valtion rahoitustuesta on myönnetty metsänparannuslainoina. Niiden osuus on viime vuosina supistunut hyvin pieneksi. Vuonna 1990 lainojen osuus valtion tuesta oli 186 miljoonaa markkaa (31,3 miljoonaa euroa), mutta vuonna 1997 enää 8 miljoonaa markkaa (1,4 miljoonaa euroa). Yksityismetsänomistajat maksavat aikanaan lainat takaisin.

Yhteiskunnan panostuksen vähentäminen yhdessä puuvarojen vajaakäytön kanssa on saattanut viestittää metsänomistajille 1990-luvun alussa, ettei sijoittamista kestävään puuntuotantoon enää pidettäisikään tärkeänä. Yksityinen metsänomistaja omistaa tilansa keskimäärin 30 vuotta, mutta metsänhoitotyön tulokset realisoituvat tuotoiksi vasta pitkän (15–100 vuotta) ajan kuluttua. Yhteiskunnan ja yksittäisen metsänomistajan metsätaloudelliset tavoitteet eivät aina ole samat.

Metsänuudistamisen tason ja tulosten arviointia ja päätöksentekoa vaikeuttaa se, ettei 1990-luvulla metsänuudistamisen toteutuksesta ja tuloksista ole kertynyt kattavaa maastotietoa käytännön tarkastusten tai inventoinnin tuloksena kuten aikaisemmin.

2.5.2 Metsän uudistaminen

Sauli Valkonen

Metsän uudistamisen laatu on 1990-luvulla huonontunut. Uudistamisviiveet (hakkuusta uudistamistöiden loppuunsaattamiseen kuluva aika) ovat

lisääntyneet. Kymmenillä tuhansilla hehtaareilla on vuosittain lykätty uudistamistoimia yhä eteenpäin tai ne on jätetty lopulta kokonaan tekemättä.

Kahden metsäkeskuksen alueella vuosina 1996–1997 tehtyjen inventointien tulosten perusteella on arvioitu, että 16 000 hehtaaria vuonna 1992 viljeltäviksi suunnitelluista uudistusaloista oli jäänyt viljelemättä ainakin 4–5 vuodeksi. Tähän on lisättävä vielä luon-
taisen uudistamisen alat, joilla

suunniteltuja uudistamistöitä ei ollut tehty.

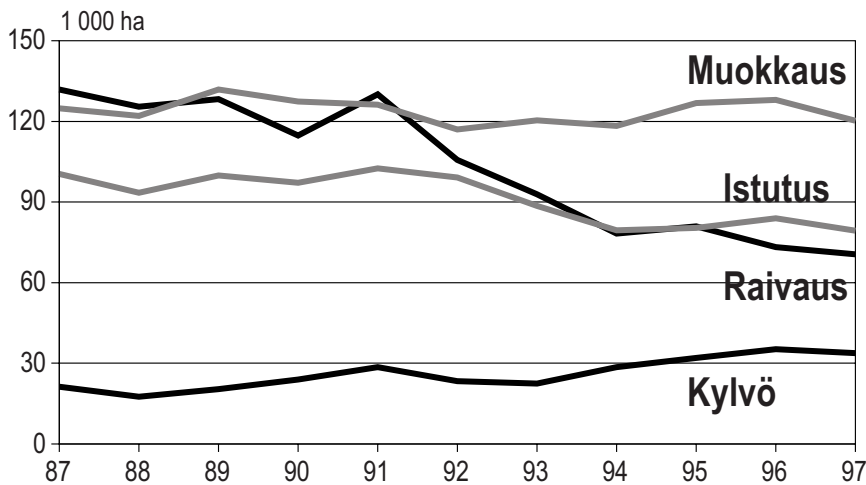
Neljän metsäkeskuksen alueella vuonna 1998 tehty inventointi osoitti, että vuonna 1994 viljeltäviksi suunnitelluista uudistusaloista 26 prosentilla uudistamistulos oli huono. Taimimäärä oli pieni tai uudistamistöitä ei oltu tehty tai niiden laatu oli huono. 18 prosentilla uudistusaloista ei oltu tehty mitään uudistamistöitä. Metsälain aikarajan mukaan uudistamistöiden toteuttamiseen oli tosin vielä aikaa jäljellä 1–2 kasvukautta.

Valtakunnan metsien 8. inventoinnissa (1986–1994) todettiin 200 000 hehtaaria uudistusaloja, joilla uudistaminen oli viivästynyt yli 3 vuotta tai joilla oli syntynyt vajaatuottoiseksi arvioitu taimikko.

Metsälain mukainen uudistamisvelvollisuus on Suomessa kestävä metsätalouden tärkein perustus. Uudistamistöiden seuranta, neuvontaa ja opastusta on tehostettava.

Maanpinnan käsittely on uudistamisen kannalta erittäin tärkeää karuimpia kankaita ja monia soiden kasvupaikkoja lukuun ottamatta. Maanpinnan käsittelystä huolehditaankin yleensä verrattain hyvin. Kaudella 1987–1997 kolmella neljänneksellä uudistusaloista tehtiin maanmuokkaus.

Raivaamattomia, taloudellisesti ja ekologisesti arvottoman jätepuuston valloittamia uudistusaloja on alkanut näkyä suomalaisessa maisemassa yhä enemmän. Uudistusalojen raivaus on vähentynyt 80 prosentista 40 prosenttiin uudistusaloista vuosina 1987–1997.



Kuva 2.5-2 Uudistusalan valmistus ja metsänviljely vuosina 1987-1997 (Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

Uudistamisajat (aika uudistamistöiden aloittamisesta taimikon vakiintumiseen) ovat myös lisääntyneet luontaisen uudistamisen ja kylvön yleistyttyä istutuksen kustannuksella. Luontaisen uudistamisen osuus uudistushakkuualasta on kasvanut 1990-luvun alun 24 prosentista 33 prosenttiin vuonna 1997.

Istutuksella saadaan aikaan vakiintunut taimikko keskimäärin 5–15 vuotta luontaista uudistamista ja 1–4 vuotta kylvöä nopeammin. Samalla vähennetään luontaiseen uudistamiseen ja kylvöön sisältyvää epäonnistumisriskiä, joka aiheutuu mm. sään ja siemensadon vuotuisista vaihteluista. Samalla pienennetään kalliin uusintaviljelyn tarvetta. Aikavoitto ja riskin pienentyminen ovat suurimmat käytettäessä kuusen tai koivun istutusta kuusikon luontaisen uudistamisen sijasta.

Vuotuinen uudistushakkuuala on vaihdellut 100 000 hehtaarista 220 000 hehtaariin vuosina 1987–1997. Ainespuun hakkuukertymän lisääminen 63–68 miljoonaan kuutiometriin vuodessa merkitsee uudistushakkuuiden lisääntymistä vuoden 1997 aikaisesta 190 000 hehtaarista 195 000–210 000 hehtaariin vuodessa seuraavien kahdenkymmenen vuoden aikana. Puuntuotannon kestävyden turvaamiseksi uudistushakkuuiden lisäys kannattaa suunnata metsiin, joiden uudistaminen vaikuttaa eniten tulevaan kasvuun ja tuotokseen. Tällaisia ovat ennen kaikkea Etelä-Suomen tyvilahon vaivaamat vanhat kuusikot.

Lapin vajaatuottoisten metsien uudistamisella on suuri merkitys Lapin puuntuotannon kestävyydelle ja aluetaloudelle. Valtakunnan metsien 8. inventoinnin mukaan noin 650 000 hehtaaria eli 17 prosenttia Lapin puuntuotannossa olevan metsämaan pinta-alasta oli vajaatuottoisia metsiköitä. Vajaatuottoisuuden syitä ovat mm. puuston korkea ikä, vajaapuustoisuus, hoitamattomuus ja kasvupaikalle

sopimaton vähäarvoinen puulaji. Laki Lapin vajaatuottoisten metsien kunnostamisesta on taannut yksityisille metsänomistajille hyvät edellytykset kaikkein vähäpuustoisimpien metsiköiden, mutta usein parhailla kasvupaikoilla sijainneiden metsiköiden uudistamiseen ja tuottokuntoon saattamiseen. Lain voimassaolon on määrä päättyä vuoden 1998 lopussa.

Tavoitteet

Tavoitellun uudistushakkuuiden lisäyksen pitäisi kohdistua voimakkaasti Etelä-Suomen vanhoihin kuusivaltaisiin metsiin. Lapin vajaatuottoisten yksityismetsien uudistaminen olisi pyrittävä säilyttämään 1990-luvun keskimääräisellä tasolla (7 300 hehtaaria/vuosi).

Uudistamisviiveen esiintymistä ja kestoja on pyrittävä vähentämään. Myöhässä olevat ja huonosti uudistuneet alat pitää hoitaa kuntoon. Tavoitteeksi voidaan asettaa, ettei vuosina 2000–2010 synny merkittäviä määriä vajaatuottoisia uudistusaloja uudistamisen viivästymisen tai väärän uudistamismenetelmän seurauksena, eikä kahta vuotta pitempiä uudistamisviiveitä esiinny merkittäväällä osalla uudistusaloja.

Luontaisen uudistamisen käyttöä on syytä jatkossa ohjata niihin kohteisiin, joissa sen onnistumisen todennäköisyys on suuri. Kuusen luontaista uudistamista kannattaa yrittää vain metsiköissä, joissa on jo runsaasti kehityskel-

poista alikasvosta tai taimiainesta. Männyn luontaista uudistamista ei kannata yrittää liian viljavilla kasvupaikoilla, joissa kylvö tai istutus tuottavat yleensä paremman tuloksen lyhyemmässä ajassa. Epäonnistuminen ja jälkien paikkaaminen monen vuoden kuluttua on kaikkein kalleinta metsänuudistamista.

Metsien uudistamisessa on otettava huomioon metsätalouden ympäristöohjelmassa ja sen seurantaraporteissa kuvatut ympäristöhoidon periaatteet. Tärkeimmät näkökohdat koskevat maanpinnan muokkausta, kulotusta sekä korkeiden ja pohjoisten alueiden uudistamista.

Ympäristöhoidollisista syistä metsämaan käsittelyssä tulisi siirtyä mahdollisimman laajasti metsäaurauksesta menetelmiin, joita toteutetaan säädettävällä maanmuokkauskalustolla. Valtion rahoituksella toteutettava metsäauraus tulisi rajoittaa vain kohteisiin, joissa muuta tuoksellista maanmuokkausmenetelmää ei ole toistaiseksi käytettävissä, eikä sitä tällöinkään tulisi toteuttaa ns. syväaurauksena.

Keinot

Uudistushakkuiden laajuus määräytyy markkinoilla puun kysynnän ja tarjonnan sekä yleisen taloudellisen tilanteen ja korkotason perusteella. Uudistushakkuiden laajuuteen ei pyritä vaikuttamaan metsäpolitiikan eikä muunkaan talouspolitiikan keinoin, jotka pyritään suunnittelemaan ja mitoittamaan puumarkkinoiden kannalta neutraaleiksi.

Uudistushakkuiden tarkoituksenmukaiseen suuntaamiseen pyritään vaikuttamaan informatio-ohjauksella. Metsänomistajien neuvontaa tehostetaan. Neuvonnan keskeisenä sisältönä on toisaalta uudistushakkuiden suuntaaminen kohteisiin, joissa uudistaminen lisää eniten metsien tulevaa tuotosta sekä kasvua ja toisaalta tehokaiden, ympäristöystävällisten uudistamistimenpiteiden valitseminen ja toteuttaminen.

Lapin lain voimassaolo päättyi vuoden 1998 lopussa. Sen jatkamiseksi on tehty useita aloitteita. Päätös liittyy laajempaan kysymykseen metsätalouden tukemisen alueellisista linjauksis-

ta. Sama koskee esityksiä Kainuun siirtämisestä kestävänsä metsätalouden rahoituslain tuen 3. vyöhykkeeseen, mikä lisäisi valtion osuutta metsänparannustöissä.

Pohjois-Suomen korkeiden alueiden hakkuissa toimitaan nykyisen ja kertyvän uuden tutkimustiedon ja paikallisen kokemuksen perusteella. Hakkuissa otetaan korostetusti huomioon alueiden luonnonsuojelu- ja maisema-arvot.

Keinot uudistamisen laadun ja tulosten parantamiseksi tulisi selvittää erikseen. Keinot painottunevat normiohjaukseen. Yksi mahdollisuus on lyhentää uudistamistöiden tekemiseen annettua määräaika. Voimassaolevan lain mukainen aika, pääsääntöisesti viisi vuotta hakkuun alkamisesta, on Etelä-Suomessa verrattain pitkä.

Uudistamistöiden toteuttamista voitaisiin nopeuttaa voimassaolevan lain uudistamisveloitteen valvontaa tehostamalla. Lainvalvonnan tehostaminen edellyttää järjestelmää, jossa lainvalvoja saa nykyistä paremmin tiedon toteutetuista uudistamistöistä ja metsänuudistamisalojen tilasta. Tiedonsaantia voidaan parantaa toisaalta hallinnollista menettelyä kehittämällä ja toisaalta uutta metsäninventointitekniikkaa hyödyntämällä.

Metsälain rikosoikeudelliset säännökset tulevat metsänuudistamisen laiminlyöntitapauksissa sovellettaviksi vuodesta 2002 alkaen. Niiden soveltamista on harkittava, jos metsänuudistamisviiveet edelleen pitenevät ja yleistyvät.

Uudistamisvakuus turvasi 1970- ja 1980-luvuilla uudistamistöiden rahoituksen. Rahoitusmarkkinoiden tulisi pyrkiä kehittämään uudistamisvakuudelle moderni joustava vaihtoehto, jossa olisi uudistamistöihin kannustavia elementtejä.

Eräänä vaihtoehtona voisi olla sijoitusrahasto, johon metsänomistaja voisi sijoittaa esim. viisi prosenttia uudistushakkuun puukauppatulosta. Sijoitusrahasto sijoittaisi varat tuottavasti ja turvallisesti ja toimisi rahoitusviranomaisten valvonnassa muiden sijoitusrahastojen tavoin. Lakisääteiseen minimisijoitukseen kuuluvia varoja voisi käyttää vain metsänuudistamistöihin. Metsänomistaja voisi halutessaan myydä ne rahasto-osuudet, jotka ylittävät lakisääteisen mini-

min. Kun metsänuudistamistyöt on tehty, jäljelle mahdollisesti jääneet rahasto-osuudet saisi vapaasti realisoida tai jättää rahastoon.

Kannustava elementti uudistamistöihin voitaisiin luoda muuttamalla tuloverolakia siten, että metsänuudistamisrahastoon sijoitettu osa puukauppatulosta olisi verovapaata. Myös metsänuudistamistöiden rahoittamiseen käytetyt rahasto-osuudet säädettäisiin verovapaaksi. Sijoitusrahasto itsessään on nykyisten verolakien mukaan verovapaa. Metsänomistajalle ei siis aiheutuisi veroseuraamuksia varojen sijoittamisesta rahastoon eikä rahastoon sijoitettujen varojen käyttämisestä metsänuudistamistöihin. Rahasto-osuuksien myynnistä saatu myyntivoitto olisi verollista.

Informaatio-ohjauksen keinoin pystytään vaikuttamaan uudistamistöiden toteuttamiseen. Viestinnässä pääpaino tulisi asettaa niihin etuihin, joita metsänomistaja saa toteuttaessaan uudistamistyöt mahdollisimman nopeasti hakkuun jälkeen. Henkilökohtaiset yhteydenotot metsänomistajiin tuottavat yleensä parhaat tulokset. Henkilökohtaista neuvontaa on syytä tehostaa. Luotettavilla ja metsänomistajien tavoitteisiin sopivilla metsänhoitosuosituksilla on suuri merkitys neuvontatyössä. Metsänhoitosuositukset on syytä tarkistaa sopivin väliajoin uusimman tutkimustiedon perusteella.

Neuvonnan keskeisenä tavoitteena on opastaa metsänomistajia yhdistämään tehokas ja taloudellinen metsänuudistaminen sekä ekologisen kestävyuden säilyttämiseen tähtäävät toimenpiteet ja menettelytavat.

Vaikutus

Olemassa olevan tiedon perusteella voidaan olettaa, että vuosittaisesta uudistusalasta 30 000 hehtaaria eli noin 17 prosenttia uudistamis-pinta-alasta kärsii nykyisin 5 vuoden pituisesta uudistamisviiveestä. Metsien keskimääräisen kiertoajan kuluessa viive koskisi 3 miljoonan hehtaarin pinta-alaa. Uudistamisviiveen estäminen kokonaan ko. pinta-alalla lisäisi Suomen metsien kasvun kestäväää tasoa yhden puusukupolven aikana (100 vuotta) noin 570 000 kuutiometriä/

vuosi. Uudistamisajan lyhentäminen vaikuttaisi suunnilleen saman verran pinta-alayksikköä ja vuotta kohti.

Jos metsiköitä jää pysyvästi vajaatuottoisiksi huonon uudistamisen takia, vaikutus on huomattavasti suurempi kuin pelkän uudistamisviiveen tapauksessa. Jos uusia vajaatuottoisia metsiköitä syntyisi vuosittain 30 000 hehtaaria ja kiertoajan puuntuotos putoaisi niillä puoleen keskimääräisestä, puuston kiertoajan mittaan syntyvä kasvun aleneminen olisi noin 6 miljoonaa kuutiometriä/vuosi. Tämä voidaan torjua huolehtimalla metsien uudistamisesta.

2.5.3 Nuoren metsän hoito

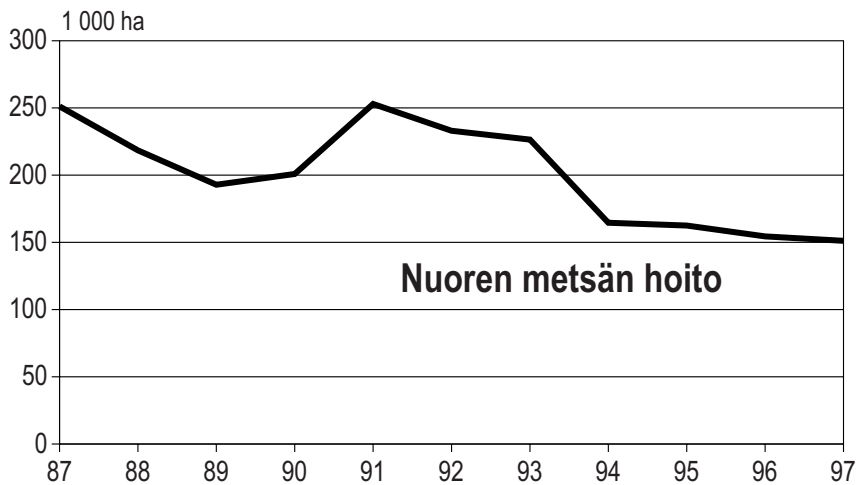
Sauli Valkonen

Nuoren metsän hoito käsittää sekä taimikonhoidon että nuoren metsän kunnostuksen. Taimikonhoidolla tarkoitetaan taimikoiden perkauksia ja harvennuksia, ruohojen ja heinien sekä verhopuiden poistoa. Nuoren metsän kunnostuksella tarkoitetaan yksityismetsien riukuvaiheen metsien harvennuksia, joista ei vielä saada myyntituloa niin paljon että ensiharvennus olisi taloudellisesti kannattavaa.

Nuoren metsän hoitaminen pienentää tuhoriskiä, lisää arvokkaiden puulajien osuutta metsikön puustosta, nopeuttaa puiden kasvua, lisää käyttöpuun kertymää ja parantaa ensiharvennuksen kannattavuutta.

Sekataimikoiden yleistynyt kasvattaminen vaatii intensiivistä seurantaa ja huolellista hoitoa puulajien erilaisten kasvurytmien ja kilpailureaktioiden takia. Toisaalta taimikonhoitokertoja voidaan vähentää antamalla sekapuuston kasvua taimikossa niin kauan, kun se ei uhkaa tuotantopuuston tulevaisuutta. Havupuiden kanssa tasaisesti kehittyvän lehtipuusekoituksen tai kuusikoissa koivuylispuuston kasvattaminen saattaa kannattaa sekä taloudellisesta että ekologisesta näkökulmasta.

Nuoren metsän hoidon houkuttelevuutta on yritetty lisätä tukemalla energiapuun korjaamista myöhäisen taimikonhoidon yhteydessä rahallisella avustuksella.



Kuva 2.5-3 Nuoren metsän hoito vuosina 1987-1997 (Metsätalouden vuosikirja 1998)

Vuosina 1991–1997 nuoren metsän hoidon vuotuinen työmäärä on laskenut 250 000 hehtaaria 151 000 hehtaariin, mikä on pienin vuotuinen työmäärä yli 30 vuoteen. Töiden määrä oli huipussaan 1970-luvun lopussa, jolloin niitä tehtiin yli 500 000 hehtaaria vuodessa. Nuoren metsän hoidossa on vuosina 1987–1996 jääty tarpeesta (2,4 miljoonaa hehtaaria) jälkeen yli 400 000 hehtaaria. Myöhässä olevaa taimikonhoitoalaa oli 460 000 hehtaaria valtakunnan metsien 8. inventoinnin vuoteen 1993 päivitettyjen tietojen mukaan.

1980-luvulla asetetuista tavoitteista jälkeen jääminen johtuu osittain taimikonhoidon lykkäämisestä silloisia suosituksia myöhäisempään ajankohtaan. Nykyisen käsityksen mukaan taimikonhoito kannattaa tehdä vasta 5–8 metrin valtuutusvaiheessa, jos vesakko ei sitä ennen uhkaa tuotantopuuston kehitystä liian voimakkaasti.

Heinän ja vesakon torjunta ja verhopuuston poistaminen tai harventaminen ovat tärkeitä toimenpiteitä, joilla turvataan taimikon varhaiskehitys ja tulevaisuuden puuntuotoskyky. Niitä tehdään nykyisin tarpeeseen nähden liian vähän, noin 14 000 hehtaaria vuonna 1997.

Tavoite

Jos oletetaan, että uudistusaloilla tarvitaan keskimäärin yksi taimikonhoitokerta, viimeisten 10–20 vuoden aikana syntyneiden taimikoiden hoitotavoite on suuruusluokkaa 150 000–200 000 hehtaaria/vuosi.

Lisäksi on hoidettava syntyneet rästit. Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien nuoren metsän hoidon tavoite vuosille 1998–2002 on 230 000 hehtaaria/vuosi.

Realistisena päämäärä on viivästyneiden taimikonhoitotöiden toteuttaminen vuoteen 2010 mennessä. Jatkossa huolehditaan siitä, ettei jälkeenyä neisyyksiä enää esiinny merkittävillä pinta-aloilla. Päämäärä saavutetaan asettamalla nuoren metsän hoidon tavoitteeksi

250 000 hehtaaria/vuosi vuosina 1999–2010.

Kuusen hakkuumahdollisuuksien ennakoidaan pienenevän merkittävästi 20–30 vuoden kuluttua, kun männyn viljelyn valtakaudella uudistetut metsät tulevat hakkuuvuoroon. Ongelmaa voitaisiin pienentää suosimalla taimikonhoidossa kuusta männyn asemasta kuuselle sopivilla kasvupaikoilla.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on lisätä energiapuun vuotuista käyttöä 5 miljoonaa kuutiometriin vuoteen 2010 mennessä. Nuoren metsän kunnostuksen aloilta kertyy energiapuuta arviolta 40–50 kuutiometriä/hehtaari. Jos nuoren metsän kunnostuksen pinta-ala säilyy vuoden 1997 tasolla, nuoren metsän kunnostuksesta kertyy energiapuuta noin 1,8 miljoonaa kuutiometriä/vuosi.

Taimikoiden varhaishoidolle (heinän- ja vesakontorjunta) on mahdotonta asettaa pinta-ala-tavoitetta, jonka toteutumista voitaisiin seurata luotettavasti.

Nuoren metsän hoidossa, raivauksessa ja taimikonhoidossa otetaan huomioon metsätalouden ympäristöohjelmassa ja sen seurantaraporteissa kuvatut ympäristönhoidon periaatteet.

Keinot

Nuoren metsän hoitoa pyritään jatkossakin edistämään pääasiassa taloudellisen ohjauksen avulla. Asetettujen tavoitteiden saavuttaminen ei ole mahdollista ilman kestävän metsätalouden

rahoituslain mukaista tukea. Suoran tuen ohella voidaan ottaa myös verotuki käyttöön mahdollisuuksien mukaan.

Työllisysehdon käyttämistä ja työttömyys-turvan yhdistämistä kestävänsä metsätalouden rahoituslain mukaisten varojen käytössä kannattaisi ainakin kokeilla.

Metsänomistajille perustellaan neuvontatyössä nuoren metsän hoidon positiivisia vaikutuksia metsän tuottoon ja ensiharvennusten kannattavuuteen aiempaa painokkaammin. Onnistuminen passiiviseksi tiedettyjen metsänomistajaryhmien aktivoimisessa voi johtaa erityisesti taimikonhoidon osalta hyviin tuloksiin.

Koneellistamisesta saattaa tulevaisuudessa löytyä ratkaisumalleja taimikonhoitotöiden ja etenkin nuoren metsän kunnostuksen kiinnostavuuden lisäämiseen. Nykyiset koneelliset menetelmät ovat vielä kalliita eikä kaikkia niihin liittyviä biologisia, teknisiä ja asenteellisia ongelmia ole vielä pystytty ratkaisemaan.

Vaikutus

Taimikonhoidon vaikutus puuston kasvuun on verrattain pieni, jos tarkastellaan vain tilavuuskasvua eikä välitetä tuotettavien puiden puulajista, koosta ja laadusta. Vaikutus metsiköiden puulajisuhteisiin, käyttöpuun määrään, harvennushakkuiden toteuttamismahdollisuuksiin ja puuntuottamisen taloudelliseen kannattavuuteen on sen sijaan erittäin suuri.

Tiheä etukasvuinen lehtipuusto johtaa helposti 50–80 prosentin kuolleisuuteen männyn taimikossa. Jos taimikon hoitamattomuus johtaisi vuosittain lehtipuuston valtaanpääsyyn ja metsikön vajaatuottoisuuteen 50 000 hehtaaria alalla, vaikutus puuntuotannon kestävyteen olisi hyvin suuri. Ilmiö koskisi metsien keskimääräisen kiertoajan aikana 5 miljoonaa hehtaaria ja sen estäminen lisäisi kestävästä puuntuotosta arviolta 10 miljoonaa kuutiometriä/vuosi.

Liian tiheistä ja arvottomia puulajeja kasvanneista taimikoista kehittyvät puustoja, joiden ensiharvennushakkuu ei ole taloudellisesti kannattavaa. Esimerkiksi 4 000 runkoa/hehtaari tihey-

sinen puhdas männikkö on puuston terveydentilan säilyttämiseksi pakko harventaa jo 12 metrin valtapituudessa, jolloin harvennustulo jää vähäiseksi kun puut ovat pieniä. Taimikon harventaminen tiheyteen 2 000 runkoa/hehtaari johtaa ensiharvennuksen siirtymiseen 16 metrin valtapituusvaiheeseen ja ensiharvennustulojen kolmin-nelinkertaistumiseen.

2.5.4 Ensiharvennus

Sauli Valkonen

Ensiharvennuksella lisätään arvokkaiden puulajien osuutta metsiköissä, nopeutetaan puiden paksuuskasvua, torjutaan tuhoriskiä, lisätään käyttöpuun tuotosta ja parannetaan metsänkasvatuksen kannattavuutta.

Vuosien 1987–1996 ensiharvennustarpeeksi arvioitiin Valtakunnan metsien 8. inventoinnin perusteella 220 000 hehtaaria vuodessa. Tavoitteesta (2,2 miljoonaa hehtaaria) pystyttiin kuitenkin toteuttamaan vain noin kolmasosa (0,75 miljoonaa hehtaaria). Ensiharvennukset ovat hieman lisääntyneet 1990-luvulla, mutta suorite on silti jäänyt keskimäärin alle 100 000 hehtaariin vuodessa. Ensiharvennus on jo selvästi myöhässä yli 400 000 hehtaarin pinta-alalla. Tarve on erityisen suuri Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen alueella, jossa hieskoivun osuutta olisi pyrittävä systemaattisesti vähentämään alueen laajoissa nuorissa metsissä.

Tärkeimmät syyt ensiharvennusten huonoon kiinnostavuuteen liittyvät ensiharvennuspuun suuriin korjuukustannuksiin, markkinointivaikeuksiin ja muusta kuitupuusta poikkeaviin tekniisiin ominaisuuksiin.

Tavoite

Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien mukaan ensiharvennuksia pitäisi vuosina 1998–2002 tehdä 250 000 hehtaaria/vuosi. Ohjelmien tavoitteet asetettiin metsäkeskuksittain 20–30 prosenttia tarvetta pienemmäksi, eli yhteensä 190 000 hehtaaria/vuosi. Puun korjuu ja käytön

teknologia ja puumarkkinat rajoittavat edelleenkin mahdollisuuksia ensiharvennusten täysimääräiselle suorittamiselle.

Ensiharvennustavoitteet on syytä asettaa korkealle, 250 000 hehtaaria/vuosi ajalla 1999–2010. Myöhässä olevat ensiharvennukset saataisiin silloin hoidettua. Sen jälkeen tavoite voidaan laskea 200 000 hehtaariin/vuosi, jolloin ensiharvennukset saadaan hoidettua ajallaan.

Tavoitepinta-alan mukaisista ensiharvennuksista arvioidaan kertyvän noin 6–10 miljoonaa kuutiometriä runkopuuta vuodessa, mikä merkitsisi noin 4–8 miljoonan kuutiometrin lisäystä vuodessa nykyiseen kertymään.

Kuusen hakkuumahdollisuuksien ennakoidaan pienenevän merkittävästi 20–30 vuoden kuluttua, kun männyn viljelyn valtakaudella uudistetut metsät tulevat hakkuuvuoroon. Ongelmaa voitaisiin pienentää suosimalla kuusta ensiharvennusten jälkeen kasvamaan jätettävässä puustossa.

Harvennushakkuissa otetaan huomioon metsätalouden ympäristöohjelmassa ja sen seurantaraporteissa kuvatut ympäristönhoidon periaatteet.

Keinot

Metsäteollisuuden suunnitellut korjaus- ja uudistusinvestoinnit tekevät mahdolliseksi ensiharvennuskuidun käytön kaksinkertaistamisen vuoteen 2010 mennessä, jos ensiharvennuspuun tehdashinta on kilpailukykyinen. Ensiharvennustavoitteen saavuttaminen edellyttää uusia innovaatioita (eräkeitto, minimiläpimitan pienentäminen) ja ensiharvennuskuidun teollisen käytön lisäämistä. Ensiharvennuspuun käyttöä voidaan edistää myös mekaanisessa teollisuudessa ja energiantuotannossa.

Metsänomistajia yritetään neuvonnassa kannustaa ylitiehoitojen ensiharvennuskuidun hoitohakkuisiin, jotka ovat metsiköiden tulevaisuuden kannalta hyvin tärkeitä mutta antavat vähän tai ei ollenkaan välittömiä tuloja. Taimikoiden hoitaminen aikanaan tekee ensiharvennukset kannattavammiksi.

Vaikutus

Ensiharvennusten vaikutus taloudellisesti kannattavasti korjattavaan käyttöpuun määrään, järeän puun tuotokseen, metsiköiden puulajisuhteisiin sekä myöhempien harvennushakkuiden toteuttamismahdollisuuksiin on erittäin suuri. Harventamattoman eteläsuomalaisen VT-männikön kiertoajan nettotuotto on vain 26 prosenttia harvennetun metsikön tuotosta, kun tulojen ja kustannusten diskonttauksessa käytetään 3 prosentin korkokantaa. MT-kuusikossa vastaava suhde on 49 prosenttia ja OMT-koivikossa 39 prosenttia.

Kansallisen metsäohjelman ensiharvennustavoitteen toteuttaminen saattaisi 1,8 miljoonaa hehtaaria nuoria metsiköitä takaisin harvennuskierroon ja kannattavan puuntuotannon piiriin nykyisen harvennustahdin jatkamiseen verrattuna.

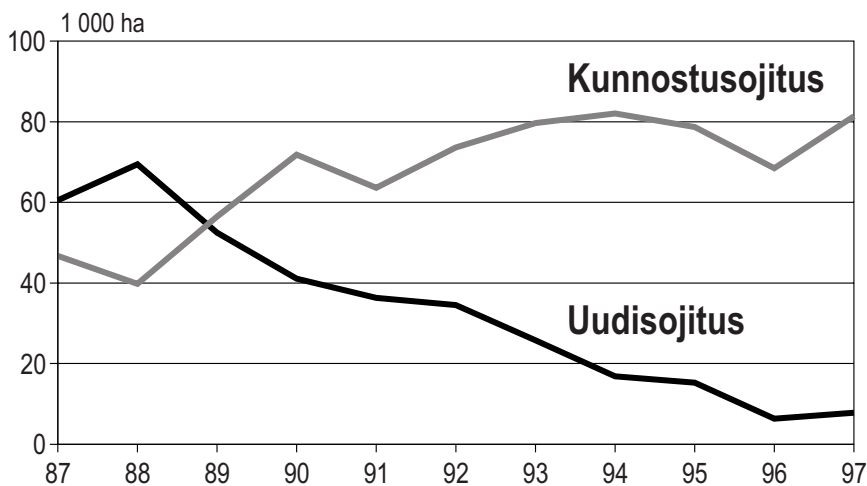
2.5.5 Kunnostusojitus

Sauli Valkonen

Suometsissä on nykyisin 20 prosenttia Suomen metsävaroista ja puuston kasvusta. Suometsien osuuden hakkuumahdollisuuksista arvioidaan tulevaisuudessa kasvavan selvästi. Kunnostusojituksesta ja suometsien harvennushakkuista huolehtiminen on ehdoton edellytys menneiden vuosikymmenten ojitusinvestointien tulosten turvaamiseksi.

Kunnostusojituksella estetään oijen rappeutumisesta aiheutuva pohjavesipinnan nousu, joka hidastaa puuston kasvua ja pahimmassa tapauksessa jopa tappaa puuston. Kunnostusojituksella saatava kasvun lisäys on keskimäärin 5–20 kuutiometriä/hehtaari 10–20 vuoden kuluessa kohteilla, joilla oijen huono kunto on jo alkanut hidastaa puuston kasvua. Ojat kannattaa kunnostaa jokaisen harvennushakkuun yhteydessä eli noin 20–30 vuoden välein.

Kunnostusojitus on 1990-luvulla lisääntynyt voimakkaasti uudisojituksen samalla lähes lopputtua. Kunnostusojitusta on tehty vuosina 1994–1997 keskimäärin 75 000 hehtaaria/vuosi. Kunnostusojituksen suorite on jäänyt selvästi tarvetta pienemmäksi.



Kuva 2.5-4 Metsäojitus vuosina 1987-1997 (Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

Suometsien ensiharvennuksia on ilmeisesti laiminlyöty suhteessa vielä enemmän kuin kangaiden, koska puunkorjuu on ojitusalueilla kangaita vaikeampaa ja hakkuukertymät pienempiä. Hieskoivun valta-asema uhkaa monien suometsien puuntuotoskykyä, jos ongelmaan ei puututa ajoissa harvennushakkuin.

Merkittäviä pinta-aloja ojitusalueiden metsistä alkaa vähitellen tulla uudistuskypsiksi. Ojitusalueiden uudistamisessa kohdataan todennäköisesti uusia, kangasmaiden metsien uudistamisessa tuntemattomia ongelmia.

Tavoite

Suometsien hoitoa ja käyttöä on tarkasteltava kokonaisuutena, johon kuuluvat ojitusalueiden, ravinnetila, puuston harvennustarve, uudistaminen, puunkorjuu ja ympäristönhoito. Toimenpiteet ovat tehokkaimpia kun ne suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä.

Kunnostusojitustavoite vuosille 1999–2010 on metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien mukaan 112 000 hehtaaria/vuosi. Kansallisen metsäohjelman tavoitteeksi voidaan asettaa kunnostusojituksen suoritteiden nostaminen tasolle 110 000 hehtaaria/vuosi.

Kunnostusojituksessa on otettava huomioon metsätalouden ympäristöohjelmassa ja sen seurantaraporteissa kuvatut ympäristönhoidon periaatteet. Kunnostusojituksen ja suometsien terveyslannoituksen yhteydessä on huolehdittava

vesien suojelusta ja metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden elinympäristöjen säilymisestä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää kunnostusojitusten huolelliseen suunnitteluun.

Kasvupaikan tai puuston kasvun huonon elpymisen takia epäonnistuneiksi katsottavia ojitusalueita ei kunnostusojiteta. Uudisojituksessa kitumaiksi jääneet alueet tulee jättää kunnostusojituksen ulkopuolelle, ellei ojien kun-

nostus ole teknisesti välttämätöntä.

Keinot

Eri organisaatioiden yhteistyönä on syytä kehittää menettelytapoja, joilla suometsien hoidon ja käytön kokonaisvaltainen suunnittelu, neuvonta ja toteutus saadaan toimimaan. Kestävän metsätalouden rahoituslain menettelyjä kehitetään tulemaan kokonaisvaltaista toimintaa.

Valtion tuki kunnostusojitukseen on säilytettävä reaalisesti vähintään nykytasolla.

Tutkimuksen avulla pitää selvittää teknisesti, taloudellisesti ja ekologisesti tarkoituksenmukaisimmat menetelmät ojitusalueiden puuston ja maaperän tuottokyvyn säilyttämiseksi ja metsien uudistamiseksi.

Vaikutus

Ojitusalueiden metsien kunnostusojitus- ja harvennustavoitteen toteuttamisen vaikutus puun tuotokseen, käyttöpuun määrään, järeän puun tuotokseen, metsiköiden puulajisuhteisiin sekä myöhempien hakkuiden toteuttamismahdollisuuksiin on erittäin suuri.

Pelkästään kunnostusojituksella saavutettava kasvunlisä on Pohjois-Suomessa 0,3–1,3 kuutiometriä/hehtaari/vuosi ja Etelä-Suomessa 0,5–1,8 kuutiometriä/hehtaari/vuosi. Poikkeamat keskimääräisestä tasosta voivat olla suuret. Ojien rappeutuminen runsaspuustoisissa metsiköissä

voi ennen pitkää johtaa puuston kuolemiseen ja erittäin suuriin taloudellisiin tappioihin.

Harvennushakkuu lisää ojitusalueen metsikön puuntuotosta ja taloudellista tuottoa erittäin voimakkaasti varsinkin hieskoivun osuuden alentuessa. Kunnostusojituksen ja harvennushakkuun hoitaminen aikanaan johtaa eteläsuomalaisella mäntyvaltaisella puolukkaturvekan-kaalla 50 kuutiometriä/hehtaari suurempaan puuntuotokseen kiertoajan (80 vuotta) mittaan kuin hoitamattomassa metsässä. Viljavampien kasvupaikkojen kuusi-hieskoivu-sekametsissä ero on suurempi, 60–70 kuutiometriä/hehtaari.

Nykykriteerien mukaan metsänkasvatuskelpoisten ja siten ennemmin tai myöhemmin kunnostusojitettavien suotyypin osuus ojitetuista soista (4,67 miljoonaa hehtaaria) on noin 85 prosenttia. Pieni määrä ojitetuista soista voi lisäksi olla kunnostusojituskelvottomia puuston pienen määrän takia. Eräiden korpityypin suojelemiseksi on syytä jättää joitakin taloudellisin kriteerein ojituskelpoisia soita kunnostusojittamatta.

Tavoitteen mukainen yhden vuoden kunnostusojitus (110 000 hehtaaria/vuosi) lisäisi puuston kasvua arviolta 82 000 kuutiometriä/vuosi yhden vuoden työsuoritetta kohti, jos kasvun lisäykseksi arvioidaan 0,75 kuutiometriä/hehtaari/vuosi. Lisäys nykyisen vuosisuorituksen vaikutukseen verrattuna on 26 000 kuutiometriä/vuosi. Jos oletetaan, että 80 prosentilla ojitetusta suopinta-alasta eli 3,74 miljoonalla hehtaarilla puuston kasvu voidaan tarpeen mukaan toistuvalla kunnostusojituksella pitää kestävästi 0,75 kuutiometriä/hehtaari/vuosi korkeammalla tasolla kuin ilman kunnostusojituksia, vaikutus on puuston keskimääräisen kiertoajan aikana 2,8 miljoonaa kuutiometriä/vuosi.

2.5.6 Metsäautotiet

Sauli Valkonen

Metsätiestöllä on suuri merkitys metsätalouden kannattavuudelle. Nykyaikainen metsäteollisuus edellyttää puun nopeaa kulkua metsästä tehtaalle ja kunnollista metsätieverkostoa. Pitkän met-

säkuljetusmatkan kustannukset voivat vaikuttaa merkittävästi leimikon puun hintaan. Hyvä tietö vähentää metsänhoito-, perusparannus- ja metsäsuunnittelutöiden kustannuksia.

Metsätiestö on vielä monilla alueilla katta- vuodeltaan ja kuljetusteknisiltä ominaisuuksiltaan puutteellinen ja vaatii lisäpanostusta.

Uusia metsäautoteitä rakennettiin vuonna 1997 enää noin 1 900 kilometriä. Metsäteiden rakentamisen painopiste on siirtymässä uusien teiden tekemisestä perusparannuksiin.

Tavoite

Metsätiestön rakentamisen ja perusparannus- suorituksen on säilyttävä vähintään nykyisellä tasolla tulevana vuosikymmenenä.

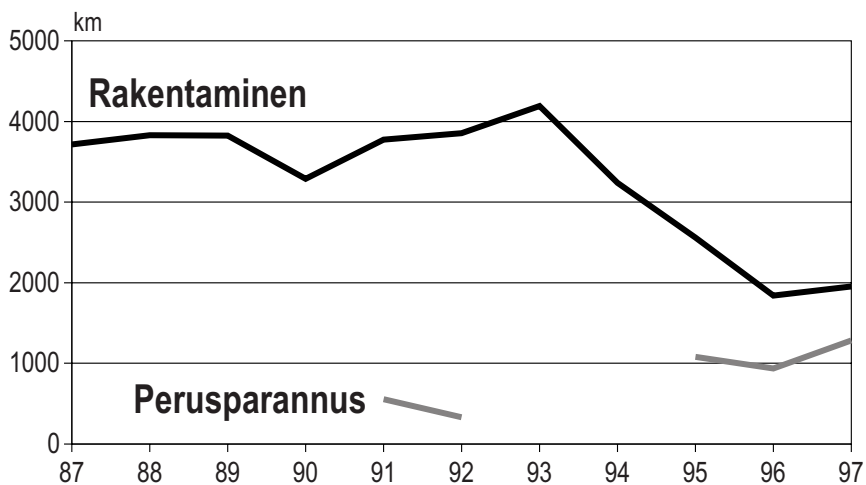
Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien mukainen metsätien rakennuksen ja perusparannuksen tavoite on 2 200 kilometriä/vuosi vuosille 1998–2002. Useissa ohjelmissa käsiteltiin kuitenkin vain KEMERA-lain rahoituksen tuella rakennettavia teitä. Joissakin ohjelmissa tavoite koski kokonaismääriä, johon sisältyvät ne tiet, joihin ei saada KEMERA-rahoitusta. Voidaan olettaa, että jos kaikissa ohjelmissa olisi käsitelty kokonaismääriä, tavoite olisi suurempi, noin 2 800 kilometriä/vuosi vuosina 1998–2002.

Tämä suorite on syytä asettaa kansallisen metsäohjelman tavoitteeksi vuosille 1999–2010.

Töiden painopisteen olisi siirryttävä tulevina vuosina entistä enemmän vanhojen metsäauto- teiden perusparannukseen uusien teiden rakentamisen sijasta.

Metsäautoteiden rakentamisessa tulee ottaa huomioon metsätalouden ympäristöohjelmassa ja sen seurantaraporteissa kuvatut ympäristöhoidon periaatteet.

Uusien metsäautoteiden rakentamisella tai vanhojen teiden perusparannuksella ei saa vaarantaa metsä- ja luonnonsuojelulakikohteita eikä arvokkaita maisema-alueita. Puunkorjuun oikealla suunnittelulla, kuten esimerkiksi talvi- teillä voidaan sopivissa olosuhteissa vähentää pysyvistä teistä ympäristölle aiheutuvia haittoja ja suurten yhtenäisten, tiettömien metsäalueiden pirstoutumista.



Kuva 2.5-5 Metsäautoteiden rakentaminen ja perusparannus vuosina 1987-1997. Vuosia 1991-1992 ja 1995-1997 lukuun ottamatta perusparannukset sisältyvät osittain metsäteiden rakentamiseen (Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

Keinot

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisen tierahoituksen tulisi säilyä vähintään nykyisellä tasolla. Resursseja suunnataan metsäteiden uudisrakentamisesta olemassa olevien teiden perusparannukseen. Maanomistajien yhteisiä hankkeita pitäisi edistää yksittäishankkeita tehokkaampina.

Uusien metsäautoteiden rakentamistarve tulisi selvittää laajana yhteistyönä. Niissä tuotettaisiin kokonaistiekartoituksia, joissa eri toimijat (metsäkeskukset, tielaitos, TE-keskus jne.) selvittävät alueittaisen alempiasteisen tieverkoston rakentamis- ja perusparannustarpeen.

Nykyisiä metsäautoteitä kevyemmin rakennettujen teiden rakentamismahdollisuuksia tulee selvittää ympäristöhoidollisista syistä. Uusiin tiesuunnitelmiin tulee liittää aina ympäristöarvojen selvitys.

Vaikutus

Toimiva metsäautotieverkko vaikuttaa ennen kaikkea puun korjuukustannuksiin ja sen kautta puun tarjontaan, kysyntään ja hintaan. Lisäksi metsänhoito- ja suunnittelutyöt tehostuvat merkittävästi. Metsien virkistyskäyttömahdollisuudet paranevat samoin kuin metsätalouden piiriin kuulumattoman käytönkin.

2.5.7 Lannoitus

Sauli Valkonen

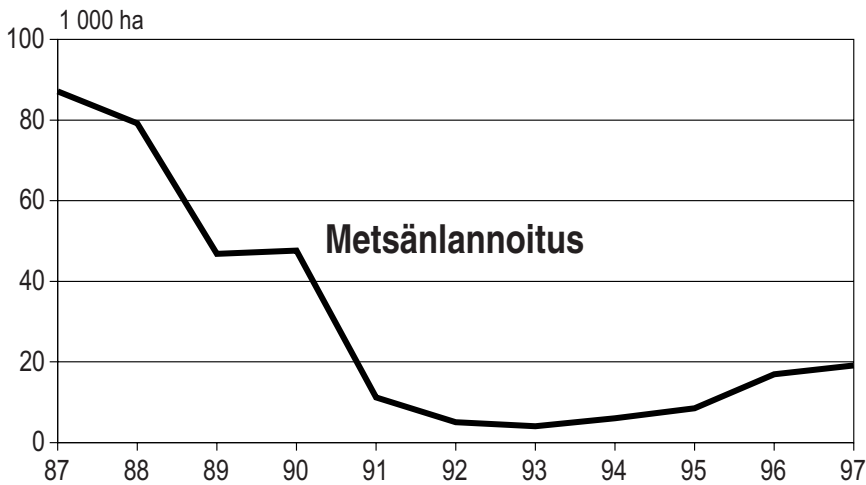
Kasvatuslannoituksella pyritään nopeuttamaan puuston kasvua lisäämällä maahan ravinteita, joita on puiden tarpeeseen nähden liian vähän. Suomen kangasmailla on pulaa erityisesti typestä. Keski-ikäisen ja varttuneen puuston kasvatuslannoitus on nopein ja taloudellisesti kannattavin keino lisätä puuntuotosta. Kasvatusmetsän kertalannoitus johtaa Etelä-Suomessa 10–20 kuutiometriä/hehtaari kasvun lisään 8

vuodessa. Kasvatuslannoituksen sisäinen korko on erittäin korkea, 15–25 prosenttia.

Kunnostus- eli terveyslannoituksilla pyritään maaperän ravinteisuuden pitkäaikaiseen hoitoon lisäämällä ravinteita, joiden suhteen ravinnetila on epätasapainossa. Suometsän terveyslannoituksella torjutaan puuston kasvun taantuminen epäedullisten ravinnesuhteiden vuoksi. Typen ja kalin epätasapainon sekä fosforin ja boorin puutoksen korjaaminen ovat tärkeimmät käyttökohteet.

Puun poltosta syntyvän tuhkan hyötykäyttö metsänlannoitukseen on lisääntymässä sekä taloudellisista että ekologisista syistä. Puhtaan puutuhkan palauttaminen takaisin metsän ravinnekiertoon on ekologisesti perusteltua, mutta turvetuhkan ja teollisuuden prosesseissa syntyneen puuperäisen tuhkan epäpuhtaudet saattavat olla ongelmallisia. Tuhkalannoitus ja kasvatuslannoituksena annettu typpilannoitus eivät ole toisensa poissulkevia vaihtoehtoja, sillä hyvin palanut tuhka ei sisällä typpeä. Tuhkalannoituksen lupaavimpia käyttökohteita ovat suometsät.

Metsää on 1990-luvulla lannoitettu 1970-luvun huippuvuosiin nähden (yli 200 000 hehtaaria/vuosi) erittäin vähän, keskimäärin muutamia tuhansia hehtaareja/vuosi vuosina 1991–1995. Vuonna 1997 lannoitettiin 19 000 hehtaaria.



Kuva 2.5-6 Metsänlannoitus vuosina 1987-1997 (Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

Tavoite

Kasvatuslannoitus on nopein ja taloudellisesti tuottavin metsänhoidollinen keino puuston kasvun ja hakkuumahdollisuuksien lisäämiseksi. Kasvatuslannoitukselle ei kuitenkaan ole mielekästä asettaa määrällistä tavoitetta kansallisessa metsäohjelmassa, koska sen katsotaan erittäin kannattavana kuuluvan normaalin puuntuotannon ja siten metsänomistajan itsensä kokonaan rahoittamiin toimenpiteisiin. Kasvatuslannoitusta voidaan pyrkiä lisäämään informoimalla metsänomistajia sen hyvästä tuottavuudesta.

Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien lannoitustavoite vuosille 1998–2002 on 22 000 hehtaaria/vuosi, josta noin 7 000 hehtaaria on terveyslannoitusta.

Vasta kehityksessä olevalle tuhkalannoitukselle ei voida vielä asettaa relevanttia tavoitetta. Suurissa voimaloissa arvioidaan syntyvän 250 000–300 000 tonnia puutuhkaa vuodessa ja teollisuudessa 100 000 tonnia. Näillä määrillä voitaisiin lannoittaa 70 000 hehtaaria metsää vuodessa.

Maataloudesta ja turkistarhauksesta tulevaa lantaa ei pidä levittää metsiin lannoituksen nimissä. Runsaasti raskasmetalleja sisältävien lannoitteiden käyttöä ei tule sallia metsien lannoituksessa.

Valtioneuvosto teki 19.3.1998 periaatepäätöksen vesien suojelun tavoitteista vuoteen 2005, missä esitetään yleiset ja kuormittajakohtaiset tavoitteet vesien rehevöitymistä aiheuttavien ravinne-

päästöjen vähentämiseksi sekä pohjavesien suojelun tehostamiseksi. Vesien- ja vesiluonnon suojelun suositukset ja linjaukset löytyvät Metsätalouden ympäristöohjelman kolmannelta seurantaraportista.

Ympäristöohjelman mukaan metsiä lannoitetaan ensisijaisesti puuston terveyden ylläpitämiseksi sellaisilla lannoitteilla, levitysmenetelmillä ja kasvupaikoilla, että ravinnehäviöt vesistöihin ovat mahdollisimman vähäiset. Tärkeillä ja

muilla vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla vältetään lannoitteiden käyttöä ja huolehditaan siitä, ettei pohjavesien pilaantumisvaaraa aiheudu.

Keinot

Lannoitus rahoitetaan terveyslannoitusta lukuun ottamatta ilman valtion tukea. Puuenergian käytön lisääntyessä puutuhkan määrä kasvaa. Puutuhkan käsittely- ja levitystekniikkaa ollaan kehittämässä.

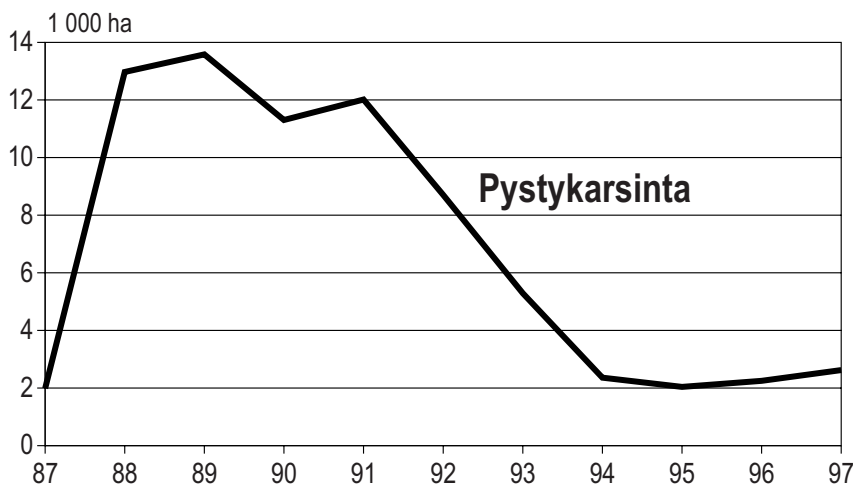
Vaikutus

Jos kasvatuslannoituksen pinta-ala säilyy tasolla 15 000 hehtaaria/vuosi, vaikutus metsien kasvuun on kasvun tason kohoaminen 200 000 kuutiometriä/vuosi yhden puusukupolven (100 vuotta) aikana. Terveyslannoituksen tuotosvaikutuksesta ei ole varmoja tietoja.

2.5.8 Pystykarsinta

Sauli Valkonen

Yksi mekaanisen metsäteollisuuden kilpailukyvyn edellytyksistä pitkällä aikavälillä on nykyistä suurempi panostus puiden laatukasvatukseen. Kasvatusmetsien laatu- ja pystykarsinta on taimikoiden kasvatustiheyden lisäämisen ja laatua suosivan harventamisen ohella tärkein laatukasvatuksen toimenpide.



Kuva 2.5-7 Pystykarsinta vuosina 1987-1997 (Metsätalastollinen vuosikirja 1998)

Pystykarsinta on metsikön koko kiertoajan taloustuloksen kannalta kannattavaa: investointi tuottaa Etelä-Suomen tuoreilla kankailla 5–6 prosentin reaalkoron erästä nykyisin käytettyä laatuhinnoittelua sovellettaessa. Laadun korostaminen hinnoittelussa johtaisi tietenkin karsinnan kannattavuuden paranemiseen.

Pystykarsinnan määrä vuosina 1990–1997 on laskenut 11 000 hehtaarista 3 000 hehtaariin kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisen tuen vähennyttyä. Yksityisen metsänomistajan intressi tehdä työtä 50 vuoden kuluttua realisoituvaa hyötyä varten on pieni ilman yhteiskunnan tukea.

Tavoite

Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien pystykarsintatavoite vuosille 1998–2002 on 2 200 hehtaaria/vuosi. Monien metsäkeskusten ohjelmissa ei ollut esitetty lainkaan karsintatavoitetta. Joissakin ohjelmissa karsintaa suositeltiin, mutta tavoite sisältyi nuoren metsän hoidon tavoitteeseen. KEMERA-tukea lisäämällä pystykarsintaa voidaan lisätä. Pystykarsinnan tavoitteeksi voidaan asettaa 5 000 hehtaaria/vuosi vuosille 1999–2010.

Keinot

Pystykarsintaan on syytä lisätä KEMERA-rahoitusta. Aikaisemmin ongelmaksi muodostuneeseen työnjohtoresurssien vähäisyyteen on myös

saatava korjaus, jotta työn korkea laatu voidaan taata. Karsittujen runkojen maksimaalisen kasvun takaamiseksi karsittujen metsien kasvatuksessa tulisi sallia tai jopa suositella harvennusmallien tasoa huomattavasti alhaisempaa tiheyttä.

Vaikutus

Pystykarsinnan vaikutusta laadukkaan tukkipuun tuotokseen ja kestävän metsätalou-

den tuottoon on vaikea arvioida. Tuotos realisoituu vasta päätehakkuupuustossa tai viimeisessä harvennuksessa eli Etelä-Suomessakin noin 40–50 vuoden kuluttua karsinnasta.

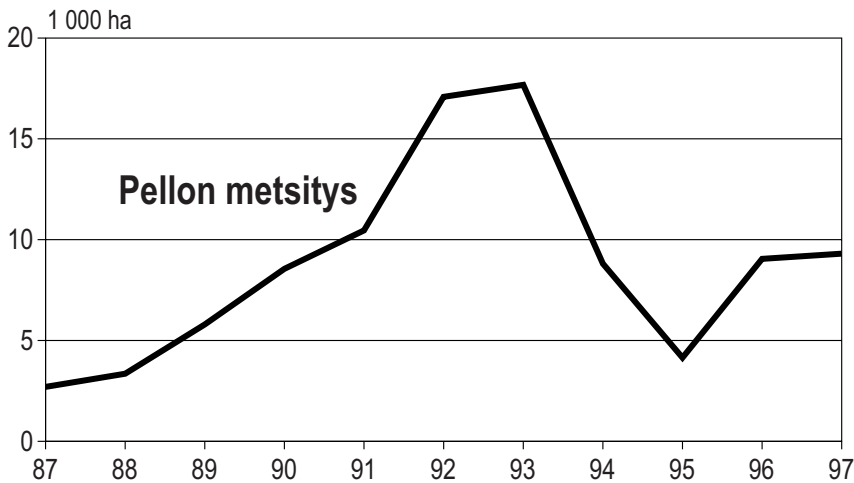
2.5.9 Peltojen metsitys

Sauli Valkonen

Peltoja metsittämällä lisätään metsäpinta-alaa ja tulevaisuuden puuntuotantoa ja hakkuumahdollisuuksia. Pellonmetsitystä on kuitenkin toteutettava maatalouspolitiikan eikä metsäpolitiikan lähtökohdista. Pellonmetsitys on yksi keino maatalouden rakenteen parantamiseksi. Maatalouden lisämaaksi kelpaamattomat viljelykset metsitetään, mikäli alueet sopivat metsänkasvatukseen. Viljelijöiden innostus pellonmetsitykseen ei ole ollut niin suurta kuin EU-jäsenyyden alkaessa arvioitiin. Peltoja on metsitetty keskimäärin 10 800 hehtaaria vuodessa vuosina 1990–1997.

Tavoite

Viljeltyjä peltoja arvioidaan metsitettävän enintään noin 3 500 hehtaaria/vuosi seuraavien vuosien aikana. Lisäksi peltoheittojen eli aktiivisesta maataloustuotannosta jo aiemmin poisjääneiden peltojen metsitykseen on varsinkin Etelä-Suomessa ollut kiinnostusta. Se missä määrin jatkossa valtion panostusta ohjataan tällaiseen marginaaliseen työlajiin, riippuu käytettävissä



Kuva 2.5-8 Peltojen metsitys vuosina 1987-1997 (Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

olevista valtion varojen määrästä ja muiden työ-
lajien rahoitustarpeista.

Metsätalouden alueellisissa tavoiteohjelmissa peltojen metsitystä on esitetty rahoitettavaksi 5 000 hehtaaria/vuosi vuosina 1998–2002. Luku on aliarvio ohjelmien tavoitteista, sillä monen metsäkeskuksen ohjelmassa peltojen metsitys sisältyi metsänviljelyn kokonaismäärään. Pellon metsityksen realistinen tavoite vuosille 1999–2010 on kuitenkin vain 5 000 hehtaaria/vuosi.

Pellon metsityksessä on otettava huomioon metsätalouden ympäristöohjelman liitteessä kuvatut ympäristönhoidon periaatteet.

Keinot

Viljeltyjen peltojen metsityksestä maanomistajalle myönnetään tulonmenetykskorvausta, jota maksetaan kymmenen vuoden ajan. Peltoheittojen metsitys voisi olla täydentävä työlaji, muuta ei pääasiallinen metsänuudistamisen rahoituskohde kuten tällä hetkellä Etelä-Suomessa.

Pellon metsityksessä tärkeiden heinäntorjunta-aineiden haitat on pyrittävä minimoimaan eikä niitä pidä käyttää vesistöjen suojavyöhykkeillä. Peltojen metsityksissä on syytä suosia maisemaan sopivia puulajeja ja välttää istutusten kaavamaisuutta. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden perinnebiotooppien metsityksiä on syytä välttää ja ottaa huomioon kulttuurisesti arvokkaiden ympäristöjen säilyttäminen.

Vaikutus

Metsitettävät pellot ovat viljavia kasvupaikkoja ja niiden puuntuotoskyky onnistuneen metsityksen jälkeen on hyvä. Jos puuston keskimääräiseksi kasvuksi arvioidaan 8 kuutiometriä/hehtaari/vuosi, 5 000 hehtaarin metsitetyn maan keskevä puuntuotoskyky on 40 000 kuutiometriä/vuosi. Jos metsitystä jatkettaisiin samalla vauhdilla puuston keskimääräinen kiertoaika, metsitettäisiin 0,5 miljoonaa hehtaaria ja lisättäisiin puuston kasvua 4 miljoonaa kuutiometriä/vuosi.

2.5.10 Metsätuhot ja metsien terveydentila

Sauli Valkonen

Eläinten, sienten tai muiden biologisten tekijöiden aiheuttamat tuhot Suomen metsissä ovat vähäiset verrattuna useimpiin muihin merkittäviin metsätalousmaihin. Merkittävimmät tuhot aiheuttaa juurikäpää, joka maan eteläosien kuusikoissa vähentää hakkuutuloja kiertoajan kuluessa keskimäärin 3 000 markkaa (504,6 euroa) hehtaaria kohti. Juurikäpäen tuhot ovat lisääntyneet viime vuosikymmenien kuluessa. Tärkeimmät syyt tähän ovat hakkuiden yleistymisen touko-marraskuussa ja koneellisen puunkorjuun aiheuttamat juuri- ja runkovauriot kasvatushakkuissa.

Tuhohyönteisistä suurin merkitys on tukkimiehentäällä, joka voi joillakin uudistusaloilla tappaa jopa puolet istutustaimista.

Hirvien tekemiä taimikkotuhoja on vuosittain korvattu 5–10 miljoonalla markalla (0,8–1,7 miljoonaa euroa), mutta tuhot ovat huomattavasti tätä suuremmat, sillä vain osa tuhoista kuuluu korvauksien piiriin eikä kaikille niillekään haeta korvausta.

Muut merkittävät sienten ja eläinten aiheuttamat tuhot ovat epidemian luonteisia ja niitä sattuu suhteellisen harvoin. Suurin merkitys on

versosurmalla, männynversoruosteella, mäntypistiäisillä ja mäntymittarilla sekä myyrätuhoilla. Koko maan metsäpinta-ala huomioon ottaen puustoa kuolee epidemioiden yhteydessä yleensä verraten pienillä aloilla, mutta kasvutappiot tai laatuviat voivat olla huomattavia.

Valtakunnan metsien 8. inventoinnissa (1986–1994) todettiin eriasteisia tuhoja 8,3 miljoonalla metsämaan hehtaarilla. Metsikön laatu tai arvo oli alentunut tuhojen seurauksena 4,7 miljoonalla hehtaarilla, josta vakavien ja täydellisten tuhojen osuus oli 0,7 miljoonaa hehtaaria. Valtakunnallinen metsien kunnan arviointi on toteutettu vuosittain vuodesta 1986 lähtien.

Metsäntutkimuslaitoksen vuonna 1997 päätynyt Metsien terveydentilan tutkimisohjelma tuotti lukuisten tutkimusten, ympäristöseurantojen ja valtakunnan metsien inventoinneissa kerättyjen tietojen tuloksena kattavan kuvan Suomen metsien terveydentilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Ohjelman loppuraportin mukaan Suomen metsien kunto on tyydyttävä eikä lähitulevaisuudessa näyttäisi olevan välitöntä riskiä metsien kunnan heikkenemisestä ilman epäpuhtauksien vuoksi. Muutoksia voi kuitenkin ilmetä pitkälläkin aikavälillä, koska ilman epäpuhtauksien metsävaikutukset kytkeytyvät sääoloihin, kasvupaikkatekijöihin, metsien hoitoon ja käyttöön. Metsien ikääntymisellä ja nuorten metsien tihentymisellä on pitkään jatkuessaan haitallisia vaikutuksia metsiemme puuston elinvoimaisuudelle ja terveydentilalle.

Tavoite

Juurikäävän leviäminen on pyrittävä estämään metsien käsittelytapoja muuttamalla ja biologisilla torjuntamenetelmillä. Tukkimiehintäin tuhojen torjunnassa realistisena tavoitteena on vähentää tuhoja sille tasolle, etteivät ne olennaisesti heikennä metsien uudistamista. Hirvien liikkumista ja syöntiä pitäisi pyrkiä ohjaamaan niin, että tuhot eivät kohdistuisi metsätaloudellisesti tärkeisiin taimikkoihin. Hirvikannat on py-

rittävä pitämään metsätuhojen kannalta riittävän alhaisella tasolla. Epidemian luonteisten tuhojen torjunnassa on ensiksi parannettava valmiutta ennustaa tuhojen esiintymistä.

Toimenpiteet ilman epäpuhtauksien päästöjen vähentämiseksi niin Suomessa kuin lähialueilla ovat edelleen välttämättömiä metsien kehityksen turvaamiseksi. Pitkäaikaisia seuranta- ja ekosysteemitutkimuksia on tarpeen jatkaa erilaisten metsien terveydentilaan liittyvien ilmiöiden syy-yhteyksien ymmärtämiseksi ja metsien kehityksen ennakoimiseksi.

Keinot

Juurikäävän tuhojen torjunnassa on keskeistä saada hakkuiden yhteydessä tapahtuva sienien leviäminen vähenemään. Sulan maan ajan hakkuiden määrää voidaan tuskin kovin paljon vähentää, mutta kantojen käsittely harmaaorvakavalmisteella tai urealla vähentää kantojen saastumista. Kasvatushakkuissa on pyrittävä mahdollisimman vähiin puustovaurioihin. Harvenuskertojen väheneminen vähentää myös juurikäävän leviämismahdollisuuksia. Juurikäävän saastuttamat kuolleet puut tulisi mahdollisuuksien mukaan kuljettaa pois metsästä eikä niitä pitäisi jättää säästöpuiksi.

Tukkimiehintäin tuhojen torjunnassa kemiallisilla torjunta-aineilla tulee olemaan ainakin vielä lähitulevaisuudessa keskeinen merkitys, vaikka pyrkimys on kyetä torjumaan tuhot muilla keinoilla. Nykyisissä metsänkäsittelysuosituksissa tähdätään kulotuksen lisäämiseen, mikä lisää tukkimiehintäin tuhojen riskiä.

Hirvituhojen torjunnassa pyritään siihen, että hirvet voitaisiin houkutella esimerkiksi nuolukivillä ja ravinnolla ottamaan elinpiirikseen aluetta, joilla niistä olisi mahdollisimman vähän haittaa metsätaloudelle ja maantieliikenteelle.

Epidemisten tuhojen ennustamisessa tuhoaiheuttajakantojen ja sääolojen seurannalla on edelleen tärkeä merkitys joskin uusiakin menetelmiä kuten feromonien käyttökelpoisuutta ollaan kehittämässä.

2.5.11 Metsänhoidon seuranta ja suositukset

Kari Mielikäinen, Jukka-Pekka Jäppinen ja Sauli Valkonen

1990-luvun metsänuudistamisen toteutuksesta ja tuloksista ei ole olemassa luotettavaa ja kattavaa maastotietoa. Puuvarojen lisääntymisen, yleisen asenneilmaston muutoksen, talouslaman, työvoimaongelmien ja osittain luonnon monimuotoisuuden ylläpidon tarpeiden väärin ymmärtämisen on arvioitu vähentäneen metsänuudistamisen intensiivisyyttä 1990-luvulla. Tähän viittaavat kuuden metsäkeskuksen alueella vuosina 1996–1997 tehdyt selvitykset, joiden mukaan viljelemättä jätettyjen avohakkuiden pinta-ala näyttää moninkertaistuneen verrattuna 1980-lukuun.

Kaikkien metsänomistajaryhmien metsiä koskevat metsänhoitosuositukset ja -ohjeet on uudistettu 1990-luvulla vastaamaan metsätalouden ympäristöohjelman mukaisia metsän- ja ympäristöhoidon periaatteita. Suositukset tähtäävät hyvään metsänhoitoon, jossa puuntuotannon ohella otetaan huomioon myös luontoarvot. Suositukset antavat kohtuullisen hyvän perustan kansallisen metsäohjelman edellyttämälle puuntuotannon ja metsäluonnon hoidon tasolle. Metsätalouden lainsäädännön uudistamisen ja lisääntyneen tutkimustiedon seurauksena metsän- ja ympäristöhoidon suosituksissa on kuitenkin eräiltä osin kehittämistarvetta.

Suosituksien kehittämistarvetta on mahdollista arvioida vuosina 1994–1998 julkaistujen metsätalouden ympäristöohjelman seurantaraporttien pohjalta. Myös vuonna 1998 valmistuneet metsätalouden ensimmäiset alueelliset tavoiteohjelmat antavat uuden näkökulman suositusten uudistamiseen.

Metsänhoitosuositusten pääongelma on se, kuinka valtaosa metsänomistajista saataisiin soveltamaan suositusten oppeja omien metsiensä hoidossa. Tähän pyritään esittämällä laskelmia metsähoitotoimien vaikutuksista metsätalouden kannattavuuteen, luontoarvoihin ja maisemaan. Pelkkä hyvän metsänhoidon esittely ilman riittävä perustelua ei saa metsänomistajia motivoituneiksi toimintaan.

Valtakunnalliset hakkuutilastot osoittavat, että metsänomistajien ja puunostajien motivointi harvennuksiin ei ole onnistunut. Varsinkin ensiharvennuksia on jäänyt rästiin. Pelkät ohjeet siitä, milloin harvennuksia tulisi tehdä ja mitä olisi varottava, antavat liian lattean mielikuvan harvennusten tarpeellisuudesta.

Tavoite

Vuonna 1999 suunnitellaan Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion, metsäkeskusten, Metsäntutkimuslaitoksen ja yliopistojen yhteistyönä tehokas ja taloudellinen metsänuudistamisen seurantajärjestelmä, joka perustuu kaukokartoitukseen ja maastomittauksiin. Seuranta käynnistetään maan eteläosassa vuonna 2000.

Kaikkien metsänomistajaryhmien metsätalouden puuntuotanto- ja ympäristöhoitosuositukset tarkistetaan ja päivitetään. Tarkistuksissa otetaan huomioon Kansallisessa metsäohjelmassa ja Metsätalouden ympäristöohjelmassa sekä Ympäristöohjelman seurantaraporteissa kuvatut ympäristöhoidon periaatteet ja tarpeet.

Seuraavassa on esitetty Metsäkeskus Tapion (1994) yksityismetsien metsänhoitosuositusten kehittämiskohteet, joita Metsien hoidon ja suojelun työryhmässä pidettiin tärkeimpinä. Muiden organisaatioiden suosituksia ei ole tässä yhteydessä käsitelty.

Suosituksissa esitettyjä metsänuudistamisen perusteita vaivaa tekstin liiallinen yleisluontoisuus. Suosituksissa ei ole esitetty laskelmia uudistamisen kokonaiskustannuksista ja saatavasta lopputuloksesta eri menetelmillä, eri puulaeilla ja eri kasvupaikoilla. Tässä muodossaan suositukset houkuttelevat metsänomistajaa liian helposti halvimman menetelmän kokeiluun myös olosuhteissa, joissa se ei onnistu. Maanmuokkauksen tärkeyttä on suosituksissa perusteltu uudistamisen helpottumisella ja luontaisella taimettumisella. Myös taimien kehityksen yleinen nopeutuminen ja syyt siihen olisi syytä kertoa perusteellisemmin.

Metsänuudistusaloille jätetään nykyisin säästöpuuta metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja uudistushakkuiden maisema-

muutosten pehmentämiseksi. Nykyisissä suosituksissa säästöpuiden merkitys nähdään lähinnä maisemallisessa ja riistanhoidollisessa mielessä. Säästöpuut ovat kuitenkin erittäin tärkeitä myös metsien biologisen monimuotoisuuden kannalta. Ne lisäävät metsikön sisäistä rakenteellista vaihtelua. Kuoltuaan niillä on erityistä arvoa ke-loina, pötkelöinä ja maapuina, joissa elää satoja uhanalaisia hyönteis- ja sienilajeja.

Uudistusaloille jätettävien säästöpuiden valinnassa ja sijoittelussa ei ole aina onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla. Säästöpuut on syytä valita siten, että ne edistävät mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla biologista monimuotoisuutta ja aiheuttavat mahdollisimman vähän taloudellisia menetyksiä.

Säästöpuiden tilajärjestyksessä ja tarkoituksenmukaisessa liittymisessä ympäröiviin metsiköihin on ollut toivomisen varaa. Säästöpuut tulisi jättää puuryhmiin ja, mikäli mahdollista, arvokkaiden elinympäristöjen yhteyteen. Monimuotoisuuden kannalta tärkeitä avainlajeja, kuten haapaa, raitaa, tervaleppää, jaloja lehtipuita tai aiempien sukupolvien vanhoja puita, tulisi säästää uudistusalueilla myös yksittäisinä puina. Metsäluonnon kannalta hyödyllisimpiä säästöpuita ovat järeät puut, joilla on mahdollisuus kehittyä vanhoiksi puuyksilöiksi.

Raivaamatta jätetty pienikokoinen jätepuusto ei palvele monimuotoisuuden säilyttämistä. Metsänuudistamisalojen raivaaminen on vähentynyt alle puoleen uudistusaloista. Etenkin rehevimmillä mailla Etelä-Suomessa tulisi suosia selkeää hakkuualan raivausta ja tarvittaessa lehtipuiden kantokäsittelyä vesomisen estämiseksi.

Taimikon hoidon suosituksissa tulisi nykyistä selvemmin painottaa hoidon vaikutusta ensiharvennuksen kannattavuuteen. Nykyisistä taimikonhoitosuosituksista puuttuu kokonaan nuoren metsän kunnostus. Sen perusteet ja käytännön suorittaminen tulisi liittää suosituksiin. Energiapuun korjuu taimikon hoidon yhteydessä ei ole toistaiseksi taloudellisesti kannattavaa, mutta sen kannattavuuden paraneminen tulevaisuudessa energiaverotuksen keinoin tulee ottaa huomioon.

Tavoite laadukkaan tukkipuun tuottamisesta saisi olla suosituksissa selvemmin näkyvissä. Koneellisen harvennuksen onnistumisen edellytyksiä tulisi myös käsitellä. Tässä taimikon hoito on ensiarvoisen tärkeää. Sopivien kohteiden lannoitus ja ojien perkaus nopeuttavat tukkipuun tuotosta, minkä vuoksi ne voitaisiin käsitellä harvennushakkuiden yhteydessä. Ajatus ”metsikkö kerralla kuntoon” (monta asiaa yhdellä kuviolla tai samanaikainen hoito useilla kuvioilla) tulisi olla käytössä metsänhoidon markkinoinnissa.

Vesien- ja vesiluonnon suojelua koskevia suosituksia on tarpeen tarkistaa valtioneuvoston 18.3.1998 tekemän vesien suojelua koskevan periaatepäätöksen sekä uusimpien tutkimustietojen pohjalta. Ojikat, muuttumat ja turvekan-kaat sopivat hyvin puuntuotantoon ja kunnostusojituskohteiksi. Puuntuotannollisesti heikoktuottoisimpia muuttumia voitaisiin kuitenkin suositella hakattaviksi jo ennen varsinaista uudistamiskäytäntöä ja ennallistaa tai antaa ennallistua takaisin soiksi.

Arvokkaiden elinympäristöjen käsittelyä ja uhanalaisia lajeja koskevat säädökset ja käsitteet ovat täydentyneet toteutettujen lakiuudistusten myötä. Metsänomistajat tarvitsisivat tietoa arvokkaiden elinympäristöjen ja uhanalaisten eliölajien säilyttämisen malleista talousmetsissä. Metsänhoitosuosituksissa tulisi tuoda esille maanomistajan mahdollisuus ehdottaa itse jotakin laajempaa elinympäristöään metsälakikohteeksi ja saada näin aiheutuvista taloudellisista menetyksistä korvausta kestävän metsätalouden rahoituslain perusteella. Suosituksissa tulisi myös kuvata kestävän metsätalouden rahoituslain tarjoamia mahdollisuuksia saada tukea metsäluonnon hoitohankkeisiin, esimerkiksi ennallistamiseen ja kulotukseen.

Sellaisia metsänomistajia varten, jotka haluavat ottaa luontoarvot korostetusti huomioon, metsänhoitosuosituksiin tulisi lisätä suositukset luonnonsuojelu- ja metsälain ulkopuolelle jäävien uhanalaisten lajien sekä niiden elinympäristöjen hoidosta. Samaa tavoitetta tukemaan metsänhoitosuosituksiin voitaisiin liittää myös met-

sien biologisen monimuotoisuuden turvaamisen kannalta keskeisten, lähellä luonnontilaa olevien vanhojen metsien käsittelysuositukset.

Keinot

Metsänuudistamisen seurantajärjestelmän hankesuunnitelman tekeminen ja rahoituksen hankkiminen on käynnistetty. Itse seuranta käynnistetään eri organisaatioiden yhteistyönä. Sillekin on pystyttävä varmistamaan resurssit.

Kaikkien metsänomistajaryhmien metsätalouden puuntuotanto- ja ympäristöhoitosuositukset tarkistetaan ja päivitetään. Työssä otetaan huomioon Kansallisessa metsäohjelmassa ja Metsätalouden ympäristöohjelmassa sekä ympäristöohjelman seurantaraporteissa kuvatut metsienhoidon ja metsäympäristön hoidon periaatteet ja tarpeet. Yksityismetsien metsänhoitosuosituksen uudistaminen käynnistetään Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion johdolla vuonna 1999.

Taloustmetsissämme tällä hetkellä olevista sekä biologisen monimuotoisuuden kannalta riittävästä lahopuumäärästä tulee saada tarkempaa tutkimustietoa ja lahopuun määrää ohjata tutkimustietojen pohjalta.

Tutkimuksen avulla pitää selvittää, millainen säästöpuukäytäntö on ekologisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisin. Metsänhoitosuosituksia tarkistetaan näiden selvitysten pohjalta.

Vaikutus

Metsänuudistamisen seurantajärjestelmän tuottamaa tietoa käytetään metsänuudistamistoiminnan ja -tulosten ohjauksen ja valvonnan tukena ja luonnonvarojen kestävän käytön seurannassa. Sitä käytetään perustietona metsien käsittelymenetelmiä kehitettäessä. Aineistoa hyödynnetään erilaisissa tutkimushankkeissa.

Yksityismetsien uudistettavien metsänhoitosuosituksen tulee olla toimintaan motivoivia ja niiden tulisi tukeutua vankasti tutkittuun tietoon. Muussa tapauksessa epävarmuus metsissä jatkuu ja lisää metsänuudistamisen, taimikonhoidon ja ensiharvennuksen rästejä ja epäonnistumisia. Uusia metsänkäsittelymenetelmiä ei tule

ottaa käyttöön suurilla pinta-aloilla, ennen kuin niiden vaikutukset on tutkimuksilla selvitetty.

Nykyiset taloustmetsien luonnonhoitomenetelmät perustuvat parhaimpaan saatavilla olevaan tietoon sekä tieteellisessä kirjallisuudessa esitettyihin eliölajien ja ekosysteemien menestymistä koskeviin ekologisiin peruseriaatteisiin. Vaikka biologisen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi toteutettavista metsäluonnonhoidon menetelmistä ei ole vielä kaikilta osin kattavia tutkimustuloksia, tämä ei saa olla este taloustmetsien luonnonhoidolle ja sen jatkuvalla parantamiselle.

Tarkoituksenmukainen säästöpuukäytäntö vähentää taloudellisia menetyksiä ja edistää paremmin monimuotoisuutta. Jos parantunut käytäntö koko uudistamis-pinta-alalla vähentää säästöpuihin (10 kuutiometriä/hehtaari) sitoutuvaa yksikköhintaa 50 prosenttia, 140 markkaa (23,5 euroa)/kuutiometri, vaikutus on 12,6 miljoonaa markkaa (2,1 miljoonaa euroa)/vuosi ja kansallisen metsäohjelman 12 vuotena 151 miljoonaa markkaa (25,4 miljoonaa euroa). Kohdulliset kustannukset on kuitenkin hyväksyttävä, sillä säästöpuilla on suuri arvo metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämisessä, maisemanhoidossa ja Suomen kestävän metsätalouden julkisuuskuvasa.

2.6 Metsien monikäyttö

2.6.1 Monikäytön merkitys

Olli Saastamoinen

Metsien monikäyttö on vastaus ihmisten metsiin kohdistuvien aineellisten, virkistysellisten ja kulttuuristen tarpeiden moninaisuuteen. Nämä tarpeet ilmenevät erilaisina metsien käyttömuotoina (ulkoilu eri muodoissaan, marjastus ja sienestys, luontomatkailu, metsästys, maisemien katselu, luontoharrastukset, poronhoito jne.). Monikäyttö tarkoittaa metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamista päämääränä mahdollisimman suuri hyvinvointi. Monikäytön avulla voidaan merkittävästi lisätä ja monipuolistaa ihmisten metsistä saamaa taloudellista ja henkistä hyvinvointia riippumatta siitä omistavatko he metsiä vai ei.

Kansainvälisesti metsien monikäyttö on ollut laajalti omaksuttu periaate, joka on kuitenkin saanut lisää painoarvoa sekä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin (UNCED, Rio de Janeiro 1992) että Helsingin metsäministerikonferenssin (1993) päätöksistä. Esimerkiksi Helsingin konferenssin päätöslauselmassa H1 tähdennetään, että ”Metsien hoidon ja käytön tulee tarjota... optimaalinen yhdistelmä tavaroita ja palveluja kansakunnille ja paikallisille ihmisille”. Metsien monikäyttö on osa metsätalouden taloudellista ja ekologista kestävyyttä, mutta on lisäksi tärkeä avainalue metsätalouden sosiaalisen kestävyden turvaamisessa. Metsien monikäyttöä tulee edistää, jotta saavutetaan tarkoituksenmukainen tasapaino yhteiskunnan eri tarpeiden välillä.

Metsien monikäytöllä on Suomessa pitkät perinteet. Metsätalouden käsitteistöön se vakiintui maassamme kolmisenkymmentä vuotta sitten, mutta sen aktiivisessa ja tavoitteellisessa kansallisessa edistämisessä on vielä paljon tekemistä. Metsien monikäytön perinteisinä kulmakivinä Suomessa ovat jokamiehen oikeudet, kansalaisten monipuoliset luontoon liittyvät harrastukset ja luonnon taloudellisen käytön monipuolisuus. Monikäytön edistäminen edellyttääkin lukuisten hallinnonalojen, organisaatioiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä.

Suomessa viime vuosina tehdyissä kansallisissa ja alueellisissa kyselytutkimuksissa on vakuuttavasti tullut esille se, miten suuren arvon tavalliset ihmiset antavat metsien muille käyttömuodoille kuin puuntuotannolle. Myös metsänomistajakuntaa koskevissa tutkimuksissa on havaittu selvästi metsänomistuksen tavoitteiden moniarvoistuminen.

Myös tiedot metsien eri käyttömuotojen harrastajamääristä kuvaavat monikäytön merkitystä. Metsä on maamme noin 4 miljoonalle ulkoilijalle tärkein virkistysympäristö. Yli 70 prosenttia kotitalouksista kerää marjoja tai sieniä. Metsä on maamme 300 000 metsästäjän luontainen elementti ja metsäluonnolla on oma merkityksensä myös noin 2 miljoonalle virkistyskalastajallekin. Metsämaisemista nauttii lähes jokainen kansalainen.

2.6.2 Metsästys ja riistanhoito

Olli Saastamoinen

Metsästys ja riistanhoito on perinteinen, nykyisin erityisesti virkistykseen ja eräkultuurin ylläpitämiseen suuntautunut metsänkäyttömuoto. Sillä on edelleen keskeinen merkitys maaseudun elämässä, vaikka yhä useampi metsästäjä tuleekin kaupungeista. Perinteinen suomalainen eränkäynti- ja pyyntikulktuuri on luontoa lähellä oleva elämäntapa.

Metsästys perustuu uusiutuvan luonnonvaran riistan - kestävään hyödyntämiseen, mikä on aina ollut suomalaisen metsästyksen perusta ja kulmakivi. Riistakantojen seurannat ovat Suomessa maailman huippua. Keskeistä suomalaisessa metsästyksessä ei ole ollut suuren saaliin saaminen vaan saaliin saamisen mahdollisuus. Metsästäjät arvostavatkin muita luonnonkäyttäjiä enemmän vaikeasti saavutettavia ja rauhallisia saloseutuja.

Metsästäjien määrä on lähes kolminkertaistunut 1930-luvulta lähtien, ja tällä hetkellä metsästyskortin lunastaa vuosittain lähes 300 000 henkilöä. Suomessa on väestöön suhteutettuna enemmän metsästäjiä kuin missään muussa Euroopan maassa. Uutta on naisten lisääntynyt kiinnostus, mutta toisaalta myös metsästyksen arvostelun lisääntyminen.

Riistaeläimistämme suurin osa on nimenomaan metsien riistaa. Metsätaloudella on suuri vaikutus metsiin ja siten myös keskeisten ja arvokkaimpien riistaeläinten elinympäristöihin eli ravintoon, suojaan ja viihtyisyyteen. Metsästyksen ja metsätalouden yhteistyö on vakiintunut varsin läheiseksi, mutta riistaeläinten elinympäristön hoito, riistakantojen dynamiikka ja verotus sekä erityisesti hirven taimistoille aiheuttamat vahingot tarjoavat jatkuvasti kehittämistarpeita.

Tavoite

Metsästyksen yhteiskunnallista nettohyötyä kestäväenä metsän monikäyttömuotona pyritään kasvattamaan. Metsätalous huolehtii osaltaan riistan elinympäristöstä, riistalajiston monipuolisuudesta ja riistakantojen elinkyvystä. Riistan aiheuttamat vahingot metsätaloudelle pidetään hallinnassa.

Keinot

Metsänhoidon ja riistanhoidon menetelmien valinnan ja monitavoitteisen metsäsuunnittelun keinoin pyritään turvaamaan riistaeläinten elinympäristöt kiinnittäen erityistä huomiota kansaltaan heikentyneiden lajien elinolojen turvaamiseen.

Hirvieläinten kantojen verotuksen alueelliset näkökohdat huomioivalla suunnittelulla pyritään ennalta torjumaan niiden aiheuttamia vahinkoja.

Metsästyksen ja riistanhoidon sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen hyötyjen ja haittavaikutusten arviointia kehitetään.

2.6.3 Porotalous

Olli Saastamoinen

Poronhoito on maamme pohjoisimman osan omaleimainen elinkeino, jonka taloudellinen ja kulttuurinen merkitys korostuu saamelaisalueella. Poronhoidon ongelmina on nykyisin poronomistuksen sirpaloitumisesta ja poronhoidon alhaisesta kannattavuudesta aiheutunut tarve ylläpitää ylisuuria poromääriä sekä siitä ja muusta maankäytöstä johtunut luonnonlaidunten kuluminen. Metsätalouden ja porotalouden suhde on kaksitahoinen: haitallisia - jos myönteisiäkin - vaikutuksia on kumpaankin suuntaan. Porotuotteiden kehittäminen ja matkailu ovat tuoneet uusia mahdollisuuksia pohjoisen vanhimmalle elinkeinolle.

Tavoite

Metsätalouden ja poronhoidon keskinäissuhteita luonnehtii yhteistyö ja yhteisymmärrys kummankin elinkeinon erityispiirteistä ja merkityksestä pohjoisten alueiden toimeentulon ja elämäntavan turvaajana. Poromäärät suhteutetaan laidunten tilaan kestävän käytön periaatteen mukaisesti. Metsätalouden suunnittelussa otetaan huomioon kestävän porotalouden edellytykset ja elinkeinon merkitys saamelaiskulttuurin ylläpitämisessä.

Keinot

Poronhoidon ja metsätalouden yhteydenpitojärjestelmiä pidetään yllä ja kehitetään.

Metsätalouden porotaloudelle aiheuttamia haittoja ja vastaavasti porojen metsien uudistumiselle aiheuttamia haittoja pyritään minimoimaan monitavoitteisen metsä- ja luonnonvarasuunnittelun sekä käytännön toimenpiteiden ja toiminnan sopeuttamisen avulla.

Paliskuntien laatimia laidunkiertosuunnitelmia hyödynnetään hakkuiden suunnittelussa.

2.6.4 Luonnontuotteiden keruu

Olli Saastamoinen

Marjojen, sienten ja muiden luonnontuotteiden poiminta on suurelle osalle väestöä yksi lähimmäisistä metsän käyttömuodoista. Noin 70 prosenttia kotitalouksista kerää marjoja ja 20 prosenttia sieniä ainakin jonkin verran. Sieniharrastus on kasvussa. Toisin kuin moniin muihin metsän käyttömuotoihin, keruuseen osallistuu myös iäkkäämpiä harrastajia. Nuorten osallistuminen on sen sijaan koettu ongelmaksi.

Myyntipoiminta tuo verottomia lisäansioita huomattavalle joukolle ihmisiä ja niiden merkitys korostuu siellä missä muut ansiomahdollisuudet ovat tiukassa. Myyntipoiminnan ongelmiksi on koettu poimijoiden ikääntyminen ja poiminnan kannattavuuden heikentyminen. Marja- ja sienisadot ovat edelleen vajaasti hyödynnettyjä. Luonnontuotteiden poiminnan ja jalostuksen kehittäminen on kuitenkin saanut osakseen kasvavaa mielenkiintoa mm. alueellisten projektien muodossa. Metsätaloudessa on monia mahdollisuuksia tukea luonnontuotteiden talteenoton kehittämistä.

Tavoitteet

- Marjojen keskimääräinen kaupallinen ja kotitarvekeruu kasvaa kolmanneksella ohjelmakaudella.
- Sienten keskimääräinen myyntipoiminta ja kotitarvekeruu kaksinkertaistuu ohjelmakaudella.

- Keruutuotteiden tuotteistamista, jalostusta ja markkinointia kehitetään ja monipuolistetaan.

Keinot

- Uusien, erityisesti nuorten, poimijoiden aktiivointi ja koulutus.
- Marjojen ja sienten kasvuolojen edistäminen metsätaloudessa ja hillasoiden ennallistaminen.
- Vähän poimittujen mutta satoisien marjalajien (juolukka, variksenmarjat, pihlajanmarja) käytön ja jalostuksen edistäminen.
- Valtakunnallisen satokehityssuunnitelmien ja poimintaohjauksen alueellistaminen
- Poiminnan verovapauden säilyttäminen.
- Luonnontuotteiden keruu-, jalostus- ja markkinointiketjujen tehokkuuden lisääminen alueellisten ja valtakunnallisten projektien avulla.
- Luonnontuotteiden tutkimuksen vahvistaminen ja verkottaminen.

2.6.5 Kulttuuri- ja maisema-arvot

Aarne Reunala

Kulttuurilla on alunperin tarkoitettu viljelyä, maan raivaamista viljelykseen. Aikaa myöten kulttuurin sisältö on laajentunut tarkoittamaan tapaa elää, seuraaville sukupolville siirtyviä perinteitä ja kaikkea aineellista ja hengenviljelyä. Metsiin liittyy ristiriitaisia kulttuuriarvoja. Toisaalta metsät ovat kesyttämättömänä, alkuperäisenä luontona kulttuurin vastakohta, toisaalta metsiä käytettäessä on syntynyt omaa, metsäistä kulttuuriperintöä.

Suomen metsäkulttuurin ketjuun ovat kuuluneet eränkäynti, kaskenpoltto, metsälaiduntaaminen, kotitarvehakkuut, hiilenpoltto, tervanpoltto ja viimeisenä vaiheena metsätalous ja metsäteollisuus, metsien monikäyttö ja metsien suojelu.

Metsäkulttuuri on Suomessa erityisen merkittävää, koska se on ollut tärkein toimeentulon turvaaja nykypäiviin saakka. Kalevalan erä- ja ikimetsät muodostavatkin perustan suomalaisten henkiselle kulttuurille ja kansalliselle identiteetille.

Kaupungistuneeksi tietoyhteiskunnaksi kehittyvässä Suomessa huipputeknologian käyttöön siirtyneet metsätalous ja metsäteollisuus, kesämökkeily ja metsästys sekä jokamiehenoi-keudella harjoitettavat marjastus, sienestys, ulkoilu ja retkeily jatkavat vanhoja kalevalaisia metsäperinteitä.

Maisemalla tarkoitetaan ihmisen näkemää osaa ympäristöstä. Suomessa on kymmenen maisemamaakuntaa, joissa metsän merkitys vaihtelee maaston muotojen ja maiseman muiden elementtien kanssa synnyttäen peltojen, vesistöjen, saarten tai soiden kanssa kullekin maakunnalle ominaisen kulttuuri- ja luonnonmaisematyyppin.

Maisemanhoidolla vaalitaan kulttuuri- ja luonnonperintöä ja pyritään säilyttämään ympäristön yleinen viihtyisyys. Maisemanhoidon pohjaksi on tehty selvityksiä valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista, merkittävistä kulttuurihistoriallisista ympäristöistä, kansallismaisemista, perinnemaisemista, muinaisjään- nöksistä, rakennus- ja luontokohteista sekä maakunnallisesti arvokkaista maisemista.

Suomen metsät ovat sekä kulttuuri- että luonnonmaisemia. Niissä näkyy jälkiä vuosikymmenien, jopa vuosisatojen takaisesta käytöstä. Viime vuosikymmenien metsätalous näkyy uudistamisen eri vaiheissa olevina hakkuualoi- na, hoidettuina metsiköinä, ojitettuina metsää kasvavina soina ja tihentyneenä metsäautotie- verkostona. Hakkuualat on uudistettu luontai- sesti tai paikallista alkuperää olevin taimin, joi- ten metsät ovat luonnonmukaisempia kuin esi- merkiksi Keski-Euroopan tiheään asuttujen seu- tujen kulttuurimetsät.

Metsälaki edellyttää, että metsiä hoidetaan ja käytetään taloudellisesti, ekologisesti ja sosi- aalisesti kestävästi. Sosiaalinen kestävyys tar- koittaa muun muassa metsien perinteisten käyt- tömuotojen, metsien monikäytön ja metsien kulttuuri- ja maisema-arvojen huomioonotta- mista. Järjestelmällisesti metsämaisemiin on kiinnitetty huomiota 1970-luvulta lähtien, joi- loin laadittiin ensimmäiset maisemanhoidon oh- jeet metsätaloutta varten.

Tavoitteet

Metsiin liittyvistä kulttuuri- ja maisema-arvoista huolehditaan metsätalouden yhteydessä siten, että metsät antavat mahdollisuuksia rikkaisiin ja monikerroksisiin henkisiin kulttuurielämyksiin.

Keinot

Metsäorganisaatiot osallistuvat metsiin liittyvien kulttuurikohteiden etsimiseen, hoitoon ja esittelyyn yhteistyössä alan viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Metsätaloudessa huolehditaan siitä, että muinaisjäännöksiä ja kulttuurihistoriallisia kohteita ei vahingoiteta koneellisessa puunkorjauksessa, maanpinnan muokkauksessa ja metsäautojen rakentamisessa.

Maisemallisesti tärkeät kohteet kauko- ja lähimaisemissa otetaan huomioon metsätalouden toimenpiteissä, ja maisemanhoidon ohjeet pidetään ajan tasalla.

Arvokkaiden viljelymaisemien säilyttämiseksi peltoja metsitetään vasta sen jälkeen, kun vaihtoehdot maiseman säilyttämiseksi avoimena on huolellisesti selvitetty.

Metsäorganisaatiot järjestävät henkilöstölleen koulutusta metsien kulttuuri- ja maisema-arvoista ja tallentavat oman alansa historiallista aineistoa.

Metsien kulttuuri- ja maisema-arvojen tutkimus säilytetään osana Metsäntutkimuslaitoksen tehtäviä.

2.6.6 Ulkoilu ja matkailu

Olli Saastamoinen

Metsiä on perinteisesti pidetty suomalaisten tärkeimpänä virkistysympäristönä. Metsien käyttö erilaisiin ulkoilutarkoituksiin kävelystä lähimetsissä erävaelluksiin asumattomilla seuduilla on 1960-luvulta lähtien lisääntynyt. Äskettäin on käynnistynyt seikkaperäinen inventointitutkimus ulkoilutoimintojen kokonaislaajuudesta. Ulkoilun kansanterveydellinen merkitys sen sijaan tunnetaan ja tunnustetaan yhä laajemmin.

Viime vuosina on yhä selvemmin herätty huomaamaan, että vesi-, tunturi- ja metsäluonto ovat edelleen maamme matkailuelinkeinon vahvimmat valtit. Metsähallitus valtion metsien haltijana on aktiivisesti ryhtynyt luontomatkailun veturiksi. Myös yksityismetsätaloudessa mielenkiinto maaseutu- ja metsämatkailun tukemiseen on virinnyt. Reittien ja metsäisten kohteiden kehittämässä sekä erityisesti maisemanhoidossa voidaan metsätalouden keinoin saada paljon myönteistä aikaa ulkoilun ja luontomatkailun edistämiseksi.

Tavoitteet

Jokamiehen oikeudella tapahtuva ulkoilukäyttö ja elinkeinollisesti suuntautunut luontomatkailu tunnustetaan entistä tärkeämmäksi osaksi metsätalouden sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.

Kehitetään alueellisia ja valtakunnallisia ulkoilureittejä ja aluejärjestelmää sekä ulkoilun että luontomatkailun tarpeisiin.

Kehitetään metsiin ja muuhun luontoon liittyvien matkailupalvelujen tuotteistamista ja markkinointia niiden sivuansiollisen ja elinkeinollisen potentiaalin toteuttamiseksi ja maaseudun työpaikkakehityksen tukemiseksi.

Ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun merkitys ja menestyminen nähdään osana maamme metsätalouden kuvaa sekä metsäklusterin tuotteiden vientistrategiaa.

Keinot

Yhteistyön parantaminen ulkoilu- ja luontoharrastusjärjestöjen kanssa ulkoilureittien ja -alueiden sekä erityiskohteiden (esim. lintuharrastus) suunnittelussa ja kehittämisessä.

Metsätalouden suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota maisemanhoitoon ulkoilureittien ja matkailulle tärkeiden maantie- ja vesireittien sekä matkailukeskusten vaikutusalueella.

Luontomatkailua edistetään metsätalouden organisaatioiden, maatilamatkailun, kylien ja kuntien kehittämisorganisaatioiden, palveluyritysten ja isojen veturiyritysten (matkailukeskukset, Villi Pohjola) yhteistyöllä.

Tuetaan valtakunnallisen metsien virkistyskäytön inventoinnin loppuunsaattamista ja arvioidaan sen institutionalisoimisen tarve ulkoilu- ja luontomatkailupolitiikan perustana.

2.6.7 Taajamametsänhoito

Olli Saastamoinen

Maa- ja metsätalouden kaupunkistumisen myötä urbaani metsänhoito - puiden, puuryhmien ja metsiköiden perustaminen, ylläpito ja hoito taajamissa - on saamassa kaikkialla yhä suurempaa huomiota kaupunkien elinympäristön laadun turvaajana ja parantajana. Suomessakin monilla kunnilla on omia metsä- ja ulkoilualueita sekä taajamien sisällä että ulkopuolella. Kaikki kunnat panostavat lisäksi yksittäisten puiden ja puuryhmien sekä puistojen hoitoon taajamarekenteen sisällä. Taajamametsänhoidon tueksi tarvitaan lisääntyvää tiedottamista puiden monitahoisista hyödyistä ja tehostuvaa yhteistyötä ja tutkimusta niiden hoidon ongelmista.

Tavoite

Taajamametsänhoidon merkitys tärkeänä osana metsätalouden sosiaalista kestävyyttä ja valtakunnallista ympäristöpolitiikkaa todetaan.

Parannetaan taajamametsien ja puiden hoidon sekä niistä saatavien hyötyjen turvaamiseksi välttämätöntä yhteistyötä mm. kaavoituksen, ympäristösuunnittelun, viherrakentamisen, kaupunkien metsäasiantuntijoiden sekä asukasjärjestöjen kesken.

Keinot

Tiedotetaan asukkaille ja kunnallisille päätöksentekijöille taajamapuiden ja metsien merkityksestä asukkaiden terveyden, viihtyvyyden ja kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisääjänä.

Toteutetaan kaupunginosa- ja lähiöaluekohtaisia taajamapuiden ja puuryhmien istutuskampanjoita sekä taajamametsien siistimis- ja kunnostamishankkeita asukkaiden ja oppilaitosten yhteistyönä.

Tehdään selvitys taajamametsänhoidon opetuksen sekä tutkimus- ja kehitystyön järjestämisen ja vahvistamisen edellyttämistä toimenpiteistä ja resursseista.

2.6.8 Monikäyttöyrittäjyys

Olli Saastamoinen

Metsien monikäyttö on paljolti mielletty vapaa-ajan ja virkistuksen yleishyödylliseksi edistämiseksi, mutta yhä enemmän se tarjoaa mahdollisuuksia tukea ja monipuolistaa metsiin liittyvää yrittäjätoimintaa ja metsiin pohjautuvaa toimeentuloa ja työllisyyttä. Mahdollisuuksia tarjoaa lähes jokainen metsän monikäyttömuoto, ja ne ovat konkreettisia myös siellä missä muut ansiomahdollisuudet ovat niukat. Metsien monikäyttöön liittyvän yrittäjyyden aloittamiskynnys on pääomapanoksen ja riskin suhteen matalampi kuin muissa elinkeinoissa, mutta alan osaamisen ja asiantuntemuksen sekä yrittäjätaitojen kehittämisen haasteet kestävien tulosten aikaansaamiseksi ovat yhtä suuret kuin muillakin aloilla.

Tavoite

Lisätä merkittävästi omatoimiseen työllistämiseen tai yrittäjyyteen perustuvia osa- tai kokonaisia työpaikkoja ja ansiomahdollisuuksia erityisesti luontotuotteiden keräilyyn, käsityön, jalostuksen ja kaupan sekä luontomatkaillen piirissä, mutta myös muiden monikäyttömuotojen yhteydessä.

Keinot

Selvitetään kotimaisten raaka-aineiden ja tuotteiden käytön tilanne sekä korvaamismahdollisuudet tuonnissa ja edellytykset vientiin.

Tehdään alueellisia selvityksiä luonnon keruutuotteiden poiminnan, jalostuksen ja kaupan yrittäjyyden tilasta, esteistä ja mahdollisuuksista.

Kehitetään omatoimista työllistymistä ja yrittäjyyttä tukevaa käytännönläheistä ja laadukasta kurssitoimintaa ja muuta koulutusta.

Tuetaan kansalaisjärjestöjen ja alueellisten projektien toimintaa luonnontuotetuntemuksen

parantamiseksi ja poiminnan lisäämiseksi sekä pienimuotoisen yrittäjyyden aikaansaamiseksi.

Toteutetaan tiedotus- ja markkinointikampanjoita kotimaisen luonnontuotealan tunnettuuden ja sen tuotteiden menekin lisäämiseksi.

2.7 Metsäalan osaaminen

2.7.1 Metsäosaaminen osana kansallista innovaatiojärjestelmää

Liisa Saarenmaa ja Ritva Ihalainen

Kohti tietoyhteiskuntaa

Kansallista innovaatiojärjestelmää on kehitetty 1990-luvulla määrätietoisesti valtion tiede- ja teknologianeuvoston linjausten mukaisesti. Neuvoston vuonna 1996 julkaisemassa kirjassa ”Suomi: tiedon ja osaamisen yhteiskunta” luodaan maallemme tiedon ja osaamisen visio: ”Suomi on tiedon ja osaamisen yhteiskunta. Tieto ja osaaminen ovat taloudellisen kasvun, työllisyyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin keskeiset tekijät. Ne antavat mahdollisuudet parempaan toimeentuloon ja henkiseen kasvuun. Kansallisen innovaatiojärjestelmän tehtävänä on huolehtia tämän kehityksen edellytyksistä”.

Kansallisen innovaatiojärjestelmän tärkeimpiä osia ovat koulutus, tutkimus ja kansainvälistyminen. Innovaatiojärjestelmä on vuorovaikutuskenttä, jossa tiedon pitäisi kulkea mahdollisimman kitkattomasti tiedon käyttäjien ja tiedon tuottajien välillä.

Hallitus on sitoutunut tukemaan innovaatiojärjestelmän vahvistamista suuntaamalla valtionyhtiöiden myynnistä saatuja tuloja tutkimukseen, kehittämistoimintaan ja tutkijakoulutukseen. Tavoitteena on ollut että julkisen ja yksityisen tutkimusrahan osuus kasvaisi vuoteen 1999 mennessä 2,9 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tavoite saavutettiin ja ylitettiin jo vuonna 1998, jolloin tutkimuksen osuus bruttokansantuotteesta nousi kolmeen prosenttiin. Lisäksi hallitus on pitänyt tärkeänä yliopistojen keskeisten resurssien reaalisen tason takaamista erityisellä lailla vuoteen 2000 saakka.

Myös EU:ssa tutkimus kuuluu talousarvion painopistealueisiin. Vuosia 1998–2002 koskeva viides tutkimuksen ja teknologian kehittämisen puiteohjelma tähtää kilpailukyvyyn ja työllisyyden kohentamiseen. Innovaatioita koskevassa toimitasuunnitelmassa keskitytään innovaatioiden luomiseen, innovaatioiden rahoittamiseen ja henkistä pääomaa koskeviin kysymyksiin. Erityisesti korostetaan pk-yritysten merkitystä työllistämässä, innovaatiotoiminnassa ja luovuudessa.

Innovaatiotoiminnan tavoitteet

Nämä linjaukset näkyvät myös kansallisen metsäohjelman valmistelussa. Aikaisemmista metsäpoliittisista ohjelmista poiketen koulutus, tutkimus ja kehittämistyö on nostettu yhtä tärkeäksi metsien hoidon ja suojelun ja puun käytön ja markkinoinnin kanssa.

Metsätalouden innovaatiotyöryhmälle annettiin tehtäväksi valmistella metsätalouden julkisen ja yksityisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteet, laatia metsätalouden innovaatio-ohjelma, jonka avulla varmistetaan sekä tutkimustiedon tuottaminen metsien kestävästi käytön ja suojelun perustaksi että innovaatioiden tehokas siirtäminen käytäntöön ja tehdä ehdotus metsäntutkimus- ja kehittämistoiminnan resursoimiseksi ja organisoimiseksi.

Tavoitteena on kansallisen innovaatiojärjestelmän vahvistaminen metsäosaamisen osalta. Kansainvälisessä vertailussa Suomen metsäosaamisen arvioidaan olevan huipputasoa, mutta osaamisen vieminen käytännön toimintaan on tuu. Innovaatiotyöryhmän tärkeimmäksi tavoitteeksi tulikin etsiä entistä tehokkaampia tapoja viedä tutkimustuloksia käytäntöön ja toisaalta välittää tutkimustiedon tarvitsijoiden - metsäteollisuuden, pk-yritysten, metsänomistajien, poliitikkojen ja virkamiesten - ongelmia tutkijoiden tietoon.

Jotta tutkimustuloksia voitaisiin tehokkaasti siirtää käytäntöön, on välttämätöntä tunnistaa tutkimuksen asiakkaat. Asiakkaan, joka voi samalla olla myös rahoittaja, tunnistaminen on tärkeää myös siksi, että valtion suoran budjetti-

rahoituksen suhteellisen osuuden pienentyessä sekä yliopistot että sektoritutkimuslaitokset ovat entistä enemmän riippuvaisia ulkopuolisesta rahoituksesta. Ulkopuolisen tutkimusrahan saannin ehtona on yleensä se, että tutkimuksella on sen hyödyntämisestä kiinnostunut asiakas.

Klusteriajattelusta on hyötyä asiakkaiden tunnistamisen kannalta. Klusterin määritelmän mukaan klusterit ovat osaamiskeskittyviä, jotka kehittyvät avaintuotteiden ympärille. Metsäklusterin avaintuotteita ovat paperi, kartonki, puulevyt ja sahatavara sekä niiden valmistamiseen liittyvä osaaminen. Se on synnyttänyt koneita ja laitteita rakentavia konepajoja, erityistuotteiden valmistajia, kemianteollisuutta ja palveluiden tuottajia. Klusteri on myös vahvistanut yritysten, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä. Tässä esityksessä metsäalan innovaatiotoiminta on rajattu tutkimukseen ja opetukseen.

Kansallisen metsäohjelman yhtenä tavoitteena on nostaa mekaanisen metsäteollisuuden jalostusastetta, mikä edellyttää tutkimustiedon entistä parempaa saavutettavuutta erityisesti pk-yrityksissä. Samansuuntaisia tavoitteita on mm. metsäalan tutkimusohjelmalla ja puutuotealan osaamiskeskityksellä.

Metsäalan tutkimusohjelma pyrkii edistämään metsätalouden ja -teollisuuden kilpailukykyä muuttuvassa toimintaympäristössä. Pääpaino on tutkimuksessa, joka integroi metsätalouden ja muut tuotantoketjun osat - puun tuotannon ja hankinnan sekä tuotteiden valmistuksen, markkinoinnin ja käytön - kiinteästi toisiinsa. Erityistä huomiota kiinnitetään mekaanisen metsäteollisuuden ja pk-yritystoiminnan kilpailukykyä edistävään tutkimukseen.

Puutuotealan osaamiskeskus pyrkii toiminta-ajatuksensa mukaan kokoamaan puun jalostamisen osaamisen valtakunnalliseen osaamiskeskukseen, joka yhdistää alan osaajat verkostona kehittämään osaamista ja siirtämään sitä teollisuuteen. Tärkeimpänä kohderyhmänä on pk-teollisuus.

Vaikka puuosaaminen ja pk-yritystoiminta ovat näkyvästi esillä metsäalan innovaatiotoiminnassa, metsien hoidon ja suojelun tutkimusta ei saa unohtaa. Ilman hyvää metsänhoitoa ei puunjalostusteollisuudelle voida turvata koti-

maisen, korkealaatuisen raaka-aineen jatkuvaa saantia. Korkeatasoinen ympäristöhoito puolestaan turvaa puunjalostusteollisuuden kilpailukykyyn yhä ympäristötietoisemmaksi käyvän kansainvälisen asiakaskunnan keskuudessa.

Tutkimus, koulutus ja tuotekehitys

Monipuolisen tietopohjan turvaaminen on innovaatiotoiminnan elinehto. Sen tärkein osa on hyvin koulutettu, kansainvälisesti kilpailukykyinen tutkijakunta ja ammattiväki. Tutkimukseen suunnattujen voimavarojen tehokas ohjaus vaatii tuekseen järjestelmän, jossa toimintaa kehitetään ulkopuolisten arviointien pohjalta. Kehittämistyön pohjaksi tutkimuslaitokset tarvitsevat oman strategian.

Uusien tutkijoiden koulutuksesta on pidettävä huolta varmistamalla jatkotutkintojen suorittamisen houkuttelevuus. Yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen kehittämistä on pyritty kannustamaan myös huippuyksikkökilpailun avulla.

Ammattikorkeakoulut nähdään metsäalan innovaatiotoimintaa vahvistavana tekijänä. Niiden merkitys korostuu osaamiskeskityminä, joista paikalliset yrittäjät voivat saada tukea osaamiselleen.

Yliopistot saivat uutta pontta tohtorikoulutukseen vuonna 1995, jolloin perustettiin 950 uutta jatkokoulutuspaikkaa 93 tutkijakoulun kesken. Metsäalan tutkijakouluista suurin on ollut Helsingin ja Joensuun yliopiston yhteinen metsäekologian tutkijakoulu. Sille on myönnetty jatkoa vuoden 1999 alusta lukien. Helsingin yliopistossa toimii myös paikkatietojärjestelmiin keskittyvä tutkijakoulu.

Metsätieteet ja sen lähialat ovat menestyneet hyvin myös huippuyksikkökilpailussa. Suomen Akatemian valitsemia tutkimuksen huippuyksiköitä ovat Joensuun yliopiston metsäekologian tutkimusryhmä ja Helsingin yliopiston kasvimoлекууlobiologian ja biotekniikan tutkimusyksikkö.

Metsäntutkimuksen ja -opetuksen toimintaympäristö on kansainvälistynyt samaa vauhtia muun yhteiskunnan kanssa. EU:n tutkimusrahoitus tuli täysimittaisesti suomalaisten metsän-

tutkijoiden ulottuville vuonna 1995, kun Suomi liittyi Euroopan unioniin. Metsäntutkijat ovat osallistuneet EU:n rahoittamiin tutkimushankkeisiin ahkerasti. Esimerkiksi Metsäntutkimuslaitoksessa (Metla) EU:lta tulevan tutkimusrahoituksen määrä on viime vuosina ollut 5–6 miljoonaa markkaa (0,8–1,0 miljoonaa euroa) vuodessa. EU:n 5. puiteohjelma käynnistyy vuonna 1999. Sen temaattisista ohjelmista rahoitetaan myös metsäntutkimusta.

Metsätieteiden tila

Metsäalan innovaatiotoimintaa on kehitetty määrätietoisesti koko 1990-luku. Suomen Akatemian arvioi maamme tieteen tilaa ja tasoa vuonna 1997. Arviointiin sisältyy metsätieteitä koskeva SWOT-analyysi, jonka mukaan metsätieteiden käytössä on runsaasti voimavaroja, kuten tutkimusasemia, laboratorioita, koekenttiä ja tutkijoita. Samaten rahoittajia on runsaasti. Heikkoutena on voimavarojen sitoutuminen infrastruktuurin ylläpitämiseen ja niiden hajautuminen monien yksiköiden kesken. Nykyisillä voimavaroilla voitaisiin saada enemmän tulosta, jos ne suunnattaisiin nykyistä tehokkaammin.

Metsäntutkimuslaitoksen kansainvälinen evaluointi valmistui kesällä 1998, sen jälkeen Metlan rakenteellista kehittämistä on jatkettu sisäisenä prosessina strategiатыön muodossa ja ulkoisena prosessina maa- ja metsätalousministeriön asettaman työryhmän työn pohjalta.

Innovaatiojärjestelmän kannalta kiinnostavimpia ovat sellaiset mahdollisuudet, joihin kuuluu kansainvälistymistä tai verkostoitumista. EU:n myötä sekä rahoitus että tutkijayhteydet ovat monipuolistuneet. EU:ssa Suomen metsäosaaminen on tunnustettu ja sen vahvistuminen edelleen on mahdollista. Mahdollisuudeksi nähdään myös ulkopuolisen rahoituksen lisääntyminen, mikä näkyy jo nykyisin sekä Metlan että yliopistojen rahoitusrakenteessa.

Uhkana nähdään tutkimuksen painottuminen liiaksi sovelluksiin ja pelkästään metsätalouden ongelmiin. Innovaatiojärjestelmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että myös perus-

tutkimuksen voimavarat turvataan. Metsäntutkimus poikkeaa muista tieteenaloista siinä, että voimavarat ovat keskittyneet pitkälti sektoritutkimuslaitokseen yliopistojen jäädessä voimavaroiltaan sitä pienemmäksi. Siitä seuraa, etteivät yliopistot pysty tuottamaan kaikkea sellaista perustutkimusta, joka on välttämätöntä Metlan perustehtävän eli soveltavan tutkimuksen suorittamisessa. Niinpä Metlalle jää vastuuta myös perustutkimuksesta.

Tiedepolitiikan linjaukset ja t&k-toiminnan rahoitus

Aktiivisella tiede-, teknologia- ja koulutuspolitiikalla on osoitettu olevan myönteinen vaikutus talous- ja työllisyyskehitykseen. Tutkimuksen avulla hankitun tiedon merkitys yhteiskunnassa kasvaa edelleen.

Valtaosa tutkimusrahoituksen tasokorotuksesta on kohdistettu Tekesin ja Suomen Akatemian rahoittaman tutkimustoiminnan vahvistamiseen ja laajentamiseen. Osa tutkimusrahoituksen lisäyksestä on ohjattu Suomen teollisten klustereiden vahvistumista tukevaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan eri ministeriöiden kautta. Lisärahoitus on osittain kytketty suuriin tutkimusohjelmiin.

Kilpaillun rahoituksen kasvu merkitsee tutkimusorganisaatioiden ulkopuolisen rahoituksen kasvua absoluuttisesti ja suhteessa valtion suoraan budjettirahoitukseen. Kilpaillun rahoituksen hankkiminen vaatii organisaatioilta aktiivisuutta ja hyvää perusosaamista, jonka kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi tarvitaan asianmukaisesti mitoitettu perusrahoitus.

Lisärahoituksen rinnalle tarvitaan myös muita innovaatiojärjestelmän kehittämistoimia. Metsäalan innovaatiojärjestelmässä eri toimijoilla on erilainen rooli. Yliopistojen ja korkeakoulujen tehtävänä on huolehtia perustutkimuksesta ja sektoritutkimuslaitosten tehtävänä tuottaa yhteiskunnan tarpeisiin soveltavaa tutkimusta, inventointeja ja seurantaa. Yrityksillä vain pieni osa tutkimus- ja kehittämistyön menoista kohdistuu sellaiseen tutkimukseen, jolla

ei ole välitöntä tuote- tai prosessisovellusta. Yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnassa hyödynnetään jo olemassa olevaa tutkimustietoa ja julkista tietotuotantoa.

Vuorovaikutusta lisätään

Tiedon tuottajien ja käyttäjien vuorovaikutuksen lisääminen on välttämätöntä kahdesta erisyydestä: kuinka olemassa oleva tieto saadaan entistä paremmin hyödynnettyä ja kuinka tulevaisuuden tietotarpeet määritellään. Yritysten lisäksi myös metsäalan käytännön organisaatiot, metsänomistajat ja viime kädessä kaikki kansalliset ovat tiedon hyödyntäjiä ja jopa asiakkaita. Eri toimijoiden kesken on luotava sellaiset prosessit, joiden avulla voidaan suunnata tiedon tuottamista ja punnita tuotetun tiedon relevanssia niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Klusterityyppiset ja vastaavat yhteiset tutkimus- ja kehittämisohjelmat toimivat hyvänä esimerkkinä yhteistyöstä eri toimijoiden välillä ja osaamisen ja voimavarojen yhdistämisestä käytännössä. Verkostoyhteistyön merkitys korostuu Suomen kaltaisessa pienessä maassa erityisesti pk-sektorilla, jossa pienillä yrityksillä ei ole resursseja tutkimus- ja kehittämisohjoihin, olemassa olevan erikoisosaamisen hyödyntämiseen tai kansainväliseen toimintaan.

Tutkimustulosten siirtämiseen käytäntöön on kiinnitettävä erityistä huomiota innovaatiojärjestelmän toiminnan parantamiseksi. Tutkimustulosten käytäntöön vieni tuleekin ottaa osaksi tutkimussuunnittelua.

Lisäksi tarvitaan erityistoimenpiteitä innovaatioiden saamiseksi tuotantoon. Innovatiivisen ilmapiirin kannalta on oleellista, että riskinotto ja epäonnistuminen sallitaan. Ne ovat välttämättömiä edellytyksiä sille, että ihmiset rohkevat kokeilla uusia lähestymistapoja ja ongelmanratkaisuja ja ryhtyä myös yrittäjiksi.

Innovaatiotoimintaan kuuluu olennaisena osana myös koulutus, jolla vaikutetaan osaamisen tasoon. Koulutusjärjestelmään on Suomessa panostettu paljon ja tavoitteena on, että 65 pro-

senttia ikäluokasta suorittaa tulevaisuudessa korkeakoulututkinnon.

Suomella näyttäisi olevan työkalut, joilla voidaan tuottaa korkeatasoista metsäosaamista. Metsäalan innovaatiojärjestelmä ei kuitenkaan nykyoloissa vielä toimi kitkattomasti. Tutkimus, koulutus, kehittämistyö, tuotekehitys, pk-yritystoiminta ja markkinointi täytyy saada toimimaan toinen toistaan tukien, jotta yhteiskunnallisia hyvinvointivaikutuksia saataisiin lisää. Innovaatio-työryhmän toimenpide-ehdotukset tähtäävät tämän toiminnan vahvistamiseen.

2.7.2 Metsäalan innovaatiofoorumi

Matti Heikurainen

Innovaatiojärjestelmä on tiedon käyttäjien ja tuottajien välinen vuorovaikutuskenttä, jonka avulla luodaan edellytykset tuotteisiin, prosesseihin ja toimintatapoihin liittyvien kilpailukykyä parantavien innovaatioiden synnylle ja käyttöönotolle.

Keskeisiä piirteitä toimivassa innovaatiojärjestelmässä ovat järjestelmän eri toimijoiden tietoisuus toiminnan kehittämisen tarpeista ja mahdollisuuksista, eri sektoreiden ja tieteenalojen asiantuntemuksen kansallinen ja kansainvälinen yhdistäminen sekä tiedon tuottajien ja käyttäjien välinen vuorovaikutus ja osaamisen korkea taso.

Innovaatiojärjestelmässä tiedon käyttäjät ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittajat ovat asiakkaita, joita tiedon tuottajat pyrkivät kilpailutilanteessa palvelemaan.

Metsäalan innovaatiotoiminta on laajaa. Yksityisen sektorin toimijoita ovat esim. metsäalan yritykset, järjestöt ja metsänomistajat. Julkisen sektorin toimijoita puolestaan ovat metsä- ja ympäristöalan hallinto, tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittajat sekä tiedon tuottajat: sektoritutkimuslaitokset, yliopistot, ammattikorkeakoulut ja osaamiskeskukset. Yrityksillä on omaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa, joka tähtää tuotekehitykseen. Julkinen tutkimus- ja kehittämistoiminta palvelee sekä julkisen että

yksityisen sektorin tietotarpeita. Innovaatiotoiminnan muotoja ovat mm. teknologiaohjelmat, tutkimus- ja kehittämissohjelmat, koulutus ja neuvonta, ekstensio, tuotekehitys ja tietoisuuden nostaminen.

Vaikka päävastuu metsäalan uusien kilpailukykyä parantavien innovaatioiden syntymisestä ja käyttöönotosta on yrityksillä itsellään, voidaan julkisin keinoin monin tavoin edistää tätä toimintaa.

Metsäalan innovaatiotoiminnan eräs ongelma on varsin irrallisina toteutettujen hankkeiden heikko synergia. Erilliset teknologiaohjelmat, tutkimus- ja kehittämissohjelmat tai kampanjat pystyvät harvoin tuottamaan laajan ongelmakokonaisuuden hallintaan tarvittavaa tietoa ja osaamista. Selvää tarvetta on myös yksityisen ja julkisen sektorin, eri toimi- ja hallinnonalojen, tutkimuksen ja käytännön sekä eri tieteenalojen välisen yhteistyön edelleen kehittämiseen siitäkkin huolimatta, että näissä asioissa on saavutettu edistystä mm. eri rahoittajien yhteistyönä valmistelluissa ja toteutetuissa laajoissa bioenergian, biodiversiteetin ja metsäalan tutkimusohjelmissa.

Metsäalan innovaatiotoiminnan edistämiseksi perustetaan metsäalan innovaatiofoorumi. Foorumi luo uutta avointa yhteistyötä ja vuorovaikutusta innovaatiotoiminnan eri osapuolien välille. Foorumissa käsitellään metsäalan menestyksen kannalta keskeisimpiä kysymyksiä ja määritellään korkeatasoisen ja vuorovaikutteisen valmistelun kautta innovaatiotoiminnan edistämiseksi tarvittavia toimenpiteitä. Innovaatiofoorumin toimintaan kytetään mukaan perinteisen metsäalan lisäksi myös alan ulkopuolista huippuosaamista aiheiden monipuolisen käsittelyn ja uusien näkökulmien varmistamiseksi.

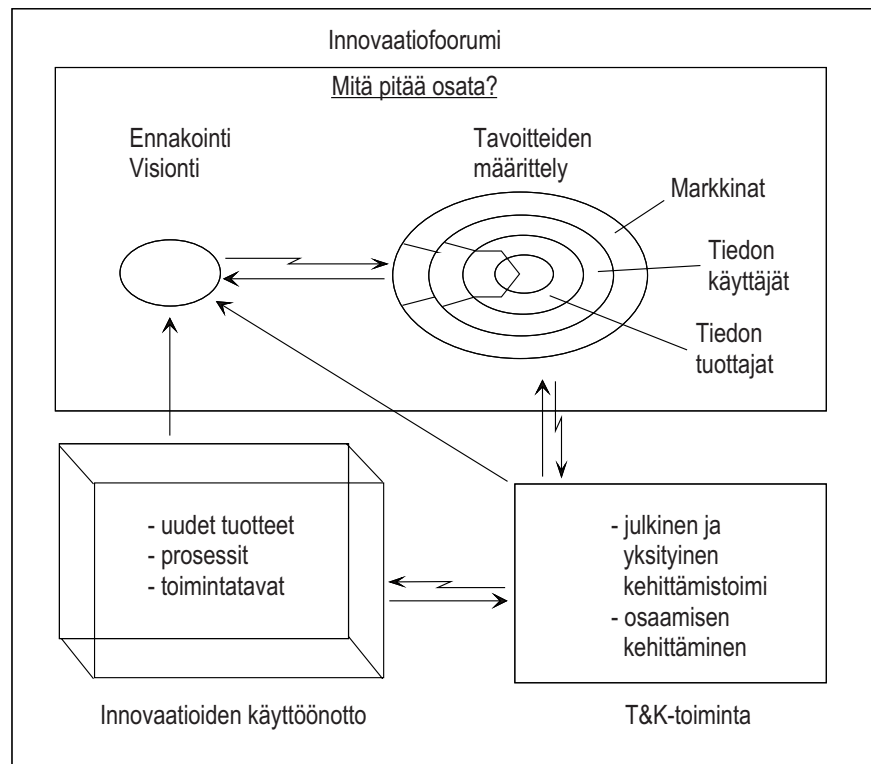
Innovaatiofoorumin tehtävät jakautuvat kahden päätoimintoon ja avaintehtäviin seuraavasti:

- Innovaatiojärjestelmän ohjaus- ja identifiointitoiminto (ennakointi, visiointi), jossa ennakoidaan ja visioidaan tulevia tietotarpeita ja kehittämistoiminnan lähestymistapoja.
- Asiakas- ja tiedon tuottajatahojen vuorovaikutustoiminto (tavoitteiden määrittely), jossa paras asiantuntemus ja metsäalan asiakkaat kytetään vuorovaikutteiseen ongelmatarkasteluun, tietotarpeiden määrittelyssä ja innovaatioiden synnylle ja käyttöönotolle tärkeiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan, koulutuksen ja neuvonnan, ekstension ja tietoisuuden nostamisen tavoitteiden määrittelyyn.

Innovaatiojärjestelmän yksityiset ja julkiset toimijat vastaavat omien toimintaperiaatteittensa ja harkintansa mukaisesti hankkeiden käynnistämistä ja rahoittamisesta sekä innovaatioiden käyttöön otosta.

Vastuu innovaatiofoorumin perustamisesta on maa- ja metsätalousministeriöllä, joka huo-

METSÄALAN INNOVAATIOTOIMINTA



Kuva 2.7-1 Metsäalan innovaatiotoiminnan rakenne

lehtii osaltaan myös sen rahoituksesta. Ministeriö asettaa innovaatiofoorumille riippumattoman, metsäalaa tuntevan ja tieteellisesti pätevän pääsihteerin, jonka tehtävä on vastata innovaatiofoorumia palvelevasta ideoinnista ja valmistelusta. Pääsihteerillä on apunaan vaihtuvia asiantuntijaryhmiä, jotka valmistelevat foorumin käsitteelyyn tulevia kysymyksiä.

Ministeriö kutsuu koolle myös laajapohjaisen asiantuntijatyöryhmän, jossa ovat edustettuina eri ministeriöt ja muut julkiset rahoittajat, tiedon tuottajat ja käyttäjät sekä perinteisen metsäalan ulkopuoliset asiantuntijat. Työryhmä on määräaikainen, ja sillä on kytkentä kansallisen metsäohjelman seurantaan varten perustettavaan metsätoimikuntaan. Työryhmän tehtävä on arvioida pääsihteerin ja asiantuntijaryhmien tekemät ehdotukset ja valita niistä tärkeimmät jatkovalmisteluun. Työryhmä ei tee päätöksiä esim. tutkimusrahoituksesta.

Innovaatiofoorumi aktivoi metsäalan innovaatiotoimintaa eri tavoin. Maa- ja metsätalousministeriön kautta sillä on epäsuora vaikutus ministeriön alaisten organisaatioiden tulostavoitteiden asettamiseen. Tutkimuksen rahoittajien suuntaan foorumi markkinoi metsäalan osaamista ja pyrkii lisäämään alan tutkimustoiminnan kilpailukykyä suhteessa muiden alojen tutkimustoimintaan. Metsäteollisuuden ja metsäpolitiikan suuntaan foorumi pyrkii käynnistämään yksityisen ja julkisen sektorin yhteisten tietotarpeiden määrittelyä ja aktivoimaan sen mukaista hanketoimintaa.

Innovaatiofoorumi ei korvaa nykyistä tutkimus- ja kehittämistoiminnan monimuotoista valmistelua, vaan pyrkii tuomaan sille lisäarvoa. Foorumin valmistelun kautta on mahdollista aktivoida samanaikaisesti eri innovaatiotoiminnan muotoja ja saada aikaan muuten erillisten toimenpiteiden välille synergiaa yhteisesti asetettujen kehittämistavoitteiden saavuttamiseksi.

2.7.3 Vuorovaikutuksen lisääminen

Ossi Malmberg

Tutkimuksen suunnittelu-, toteutus-, seuranta- ja rahoitusjärjestelmiä kehitetään niin, että jul-

kisten ja yksityisten toimijoiden väliset yhteydet monipuolistuvat. Luodaan edellytykset perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen ja tuotekehityksen nykyistä sujuvammalle yhteistyölle. Varmistetaan, että elinkeinoelämän ja muiden tiedon käyttäjien tarpeet tulevat tutkimustoiminnan tavoitteenasettelussa, suunnittelussa ja toteutuksessa otetuiksi huomioon.

Tutkimuksen ja yritystoiminnan väliset yhteydet

Tavoitteet

Lisätään vuorovaikutusta tutkimuksen, opetuksen ja tiedon hyödyntämisen kesken.

Käytännön organisaatioiden tietämystä metsäntutkimuksesta vahvistetaan, niiden osaamista hyödynnetään tutkimusten toteutustyössä ja niiden vaikutusmahdollisuuksia tutkimuksessa lisätään.

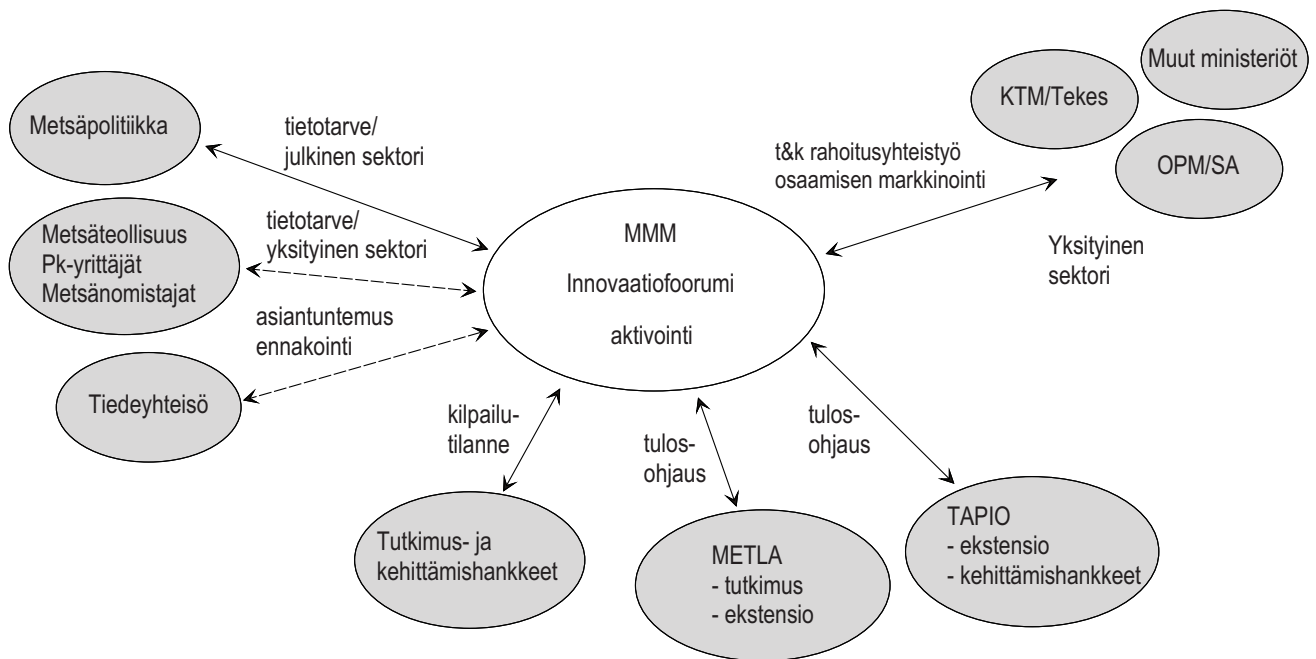
Lisätään henkilö- ja organisaatiotasolla tutkimuksen ja käytännön tehtävävuorottelua.

Keinot

Julkisessa tutkimusrahoituksessa suositaan tutkimushankkeita, joihin liitetään yrityssektorin tai käytännön metsäorganisaatioiden osuus. Huolehditaan siitä, että tutkimuksen aihepiiriä sovelletaan myös käytännön toimintaan. Tämä edellyttää rahoitusjärjestelyjen kehittämistä käytäntöön soveltaville hankkeille ja tutkijoiden palkitsemista tämän tyyppisiin hankkeisiin osallistumisesta. Tähän tarkoitukseen on kehitettävä palkitsemisjärjestelmiä. Erityishuomio kiinnitetään pk-yrittäjien mahdollisuuksiin saada tutkimustietoon pohjautuvia sovelluksia käyttöönsä.

Metsäntutkimuslaitos kehittää omaa toimintaansa siten, että tutkimustulosten soveltaminen käytännön metsätaloudessa sekä muualla metsäsektorilla otetaan tehostetusti huomioon tutkimusohjelmia ja tutkimuksia suunniteltaessa.

Metsäteollisuuden, opetuksen, metsätalouden edistämisen ym. käytännön toiminnan organisaatioita kytketään tutkimushankkeisiin toiminnallisina osapuolina. Maa- ja metsätalousministeriö ja opetusministeriö edistävät yhteistoimintamallia mm. tulohajautuksen keinoin. Tavoitel-



Kuva 2.7-2 Innovaatiofoorumi aktivoi metsäalan innovaatiotoimintaa eri tavoin. Maa- ja metsätalousministeriön kautta sillä on epäsuora vaikutus myös ministeriön alaisten organisaatioiden tulostavoitteiden asettamiseen.

tavia ovat erityisesti toimintamallit, joissa kaikki kolme näkökulmaa, tutkimuksen, opetuksen ja tuotannon, yhdistyvät.

Luodaan uusia ja vahvistetaan olemassaolevia järjestelmiä, joiden puitteissa tutkijoilla on mahdollisuus siirtyä väliaikaisesti työskentelemään yritykseen tai käytännön metsätalouteen myös niin, että yrityksen tai käytännön metsätalouden palveluksessa oleva voi siirtyä väliaikaisesti tutkimustehtäviin.

Metsäteollisuuden osallistuminen yhteisiin tutkimuksiin

On arvioitu, että yksityisellä sektorilla tutkimukseen käytettävät resurssit kasvavat metsäteollisuuden keskittyessä suurempiin yrityksiin. Pääpaino on markkinalähtöisessä, yritysten sisäisessä tuote- ja prosessikehityksessä. Tämän tyyppiin yritys-kohtaisiin hankkeisiin liittyy usein alihankintoina toteutettavia tutkimustehtäviä. Tuotekehitystä edeltävässä vaiheessa esikilpailullisilla, uusilla alueilla yritysten sekä niiden ulkopuolisten tutkimusorganisaatioiden välinen laajempikin yhteistyö on kuitenkin mahdollista.

Tuotantojärjestelmän osavaiheet ovat yleensä pitkälle optimoituja ja lisäarvoa saadaan eniten koko tuotantoketjun kattavalla kehittämisotteella. Tässä työssä tarvitaan tueksi monitieteistä, eri osaamisalueita yhdistävää tutkimusta. Myös metsien käsittelyyn ja metsäluonnon suojeluun liittyvät kysymykset ovat kaikille toimijoille yhteisiä.

Tavoite

Julkisin varoin tuettuja ja toteutettavia tutkimusohjelmia suunniteltaessa otetaan huomioon teollisuuden markkinoilta metsään yltävän liiketoiminta- ja tuotantoprosessin tarpeet sekä siihen liittyvät ympäristönäkökohdat.

Keinot

Tietoa, teknisiä ja kaupallisia sovellutuksia hyödyntävät yritystahot kytketään tiiviisti mukaan julkisrahoitteisten tutkimusohjelmien suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Riittävä sitoutuminen tutkimukseen voidaan varmistaa edellyttämällä hankkeisiin osallistuvilta yrityksiltä tutkimuskohteen luonteesta riippuen eri asteinen rahoitusosuus.

Pk-yritysten tiedonsaannin parantaminen

Tavoitteet

Kehitetään puualan pk-yritysten toimintaedellytyksiä. Kehitetään mekaanisen metsäteollisuuden innovaatiojärjestelmää.

Keinot

Lisätään pienten ja suurten yritysten verkostoitumista. Teknologisen osaamisen rinnalla yhtä tärkeä osaamisalue on markkinointi, ei vain perinteisessä mielessä. Markkinoinnilla hankitaan asiakkaiden hyväksyntä uusille tuoteinnovaatioille.

Tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyötä parannetaan ”paras käytäntö”-esimerkeillä. Siirretään onnistumisen avaimet muillekin yrittäjille.

Otetaan tutkimusohjelmiin yritysten yhteistyöryhmiä yksittäisten yritysten sijasta, jolloin verkostoitumista tapahtuu automaattisesti. Perustetaan mikroyrityksille suunnattuja yrityshautomaita.

Kannustetaan mikroyrityksiä yhteistoimintaan toistensa kanssa EU-tukijärjestelmiä käyttäen. Tarjotaan pienyrittäjille liiketoimintaosaimista esim. ”neuvolatyönä”.

Metsäntutkimuksen ja ympäristötutkimuksen yhteistyö

Tavoitteet

Metsäntutkimuksen ja ympäristötutkimuksen välistä yhteistyötä lisätään. Metsätalouden ympäristövaikutusten tutkimuksessa etusijalla ovat aikaisemmin olleet metsätalouden ympäristövaikutukset vesistöihin ja maaperään. Tällä hetkellä tutkimus suuntautuu aikaisempaa enemmän luonnon monimuotoisuuden tutkimukseen, mikä palvelee metsien alue-ekologista suunnittelua ja sen sovellutuksia. Tätä tutkimusta tulee edelleen voimistaa.

Keinot

Metsäntutkimuksesta ja ympäristötutkimuksesta vastaavat tutkimuslaitokset, erityisesti

Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus lisäävät laitosten välistä yhteistyötä. Myös yhteistyötä Geologian tutkimuskeskuksen kanssa lisätään. Laitosten tulee lisätä asiantuntijoiden yhteistyötä, tietojen ja aineistojen vaihtoa sekä pyrkiä laajoihin yhteisrahoitteisiin tutkimushankkeisiin ja -kokonaisuuksiin. Luonteva yhteistyön muoto on esimerkiksi metsien monimuotoisuuden seurannan kehittäminen valtakunnan metsien inventoinnin yhteydessä.

Metsäntutkimuslaitoksen, Metsätalouden kehittämiskeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen välinen yhteistyö

Tavoite

Parannetaan tutkimuksen tulosten hyväksikäyttöä käytännön metsätaloudessa.

Keinot

Metsäntutkimuslaitos ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio lisäävät yhteistyötään. Organisaatiot täsmentävät keskinäisen työnjakonsa ekstensio toiminnassa. Niitä organisaatioita koskevaa lainsäädäntöä tarkistetaan siten, että edustus johtokunnissa voidaan järjestää. Yhteistyötä toiminnassa lisätään ja syvennetään sekä laitosten johdossa että asiantuntijatasolla.

Metsätalouden kehittämiskeskus ja Suomen ympäristökeskus lisäävät yhteistyötään.

Tutkimus- ja kehittämisohjelmien laadinnassa tutkitaan mahdollisuudet ottaa käyttöön t&k-mallin mukainen integroitujen tutkimus- ja kehittämisohjelmien toimintatapa. Tällä hetkellä erillisinä toteutettavia tutkimustyötä ja kehittämistoimintaa voidaan tehostaa kytkemällä nämä toisiinsa yhteisten ohjelmien muodossa. Yhteistyö, vuorovaikutus ja tutkimustulosten hyödyntämisen näkökulma voidaan varmistaa suunnitteleamalla ja toteuttamalla ohjelmia, jotka sisältävät yhtäaikaan sekä tutkimuksen että kehittämistyön osuudet. Selvityksen tulosten perusteella hyödynnetään käyttökelpoiset toimintamallit.

Perustutkimuksen turvaaminen ja tieteen tason edistäminen

Perustutkimuksen vahvaa osaamista ei voida turvata metsäsektorilla, jos tutkimusrahoitus perustuu lyhytkestoisen projektirahoituksen varaan. Yliopistoissa tehtävä perustutkimus ei kata kaikkia metsätalouden perustutkimustarpeita.

Tavoitteet

Varmistetaan vahva strategisesti suunnatun perustutkimuksen osaaminen. Edellytykset pitkäjänteiselle, tulokselliselle tutkimustoiminnalle varmistetaan.

Keinot

Yliopistojen ja sektoritutkimuslaitoksen roolit perustutkimuksessa selvennetään. Siltä osin kuin on tarkoituksenmukaista, metsäalan perustutkimus resurssoidaan sektoritutkimuslaitokseen. Tämä pystyy takaamaan tutkimusalan luonteesta johtuvien pitkäaikaisten koejärjestelyjen jatkumisen ja onnistumisen.

Yhteistyötä yliopistojen ja tutkimuslaitosten välillä parannetaan. Perustetaan yhteisiä tutkimus-/opettajavirkoja yliopistolle ja sektoritutkimuslaitoksille. Selvitetään mahdollisuudet perustaa yhteisiä tutkimus- ja kehittämisvirkoja yritysten ja tutkimuslaitosten/yliopistojen välille.

Pienten mutta strategisesti tärkeiden tieteenalojen tulevaisuus turvataan. Yliopistojen ja sektoritutkimuslaitosten voimavaroja lisätään. Helsingin yliopiston metsälaitoksille, Joensuun yliopiston metsätieteelliselle tiedekunnalle ja Metsäntutkimuslaitokselle taataan riittävä perusrahoitus.

Tutkimusaineistojen parempi hyödyntäminen

Tavoite

Pitkäaikaiskokeiden ja muiden suurien tutkimusaineistojen täysimääräinen hyödyntäminen. Julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen hyödyntämistä tehostetaan.

Keino

Tutkimusaineistojen tekijänoikeuskysymykset sekä kustannus- ja maksullisuuskysymykset selvitetään ensin ja sen jälkeen ratkaistaan valtionhallinnossa mahdollisuus julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen mahdollisimman laaja ja tehokas käyttö elinkeinoelämän ja muiden tarpeisiin. Maa- ja metsätalousministeriö selvittää ja vahvistaa hallinnonalansa osalta tietojen käytön maksullisuus- ja kustannusten kattamisperiaatteet, jotka mahdollistavat tietojen mahdollisimman tehokkaan hyödyntämisen. Käynnistetään selvitysmenettelyt immateriaalioikeuksien osalta muun valtionhallinnon kanssa tavoitteena luoda ja vahvistaa periaatteet, jotka edistävät aineistojen tehokasta hyödyntämistä.

2.7.4 Metsäalan osaamistaso

Ossi Malmberg

Suomi on metsäosaamisen huippumaa kaikilla toiminnan tasoilla. Osaamisen tulee olla kansainvälisesti arvioiden kilpailukykyistä kaikissa suhteissa.

Metsäalan koulutuksen kehittäminen

Tavoitteet

Metsäalan koulutus vastaa metsäklusterin tarpeita sekä laadullisesti että määrällisesti kaikilla koulutusasteilla.

Metsäalan osaamistasoa kohotetaan. Tavoitteena on varmistaa metsäsektorin osaamisen säilyminen ja edelleen osaamisen tason nostaminen. Tämä vaatii sekä yleistä osaamistason nousua että osaajien määrän kasvua. Osaajien määrän kasvun tulee kohdentua niille aloille, joilla tällä hetkellä on selvää puutetta osaajista.

Koulutuksessa tuotetaan metsätaloutta ja -teollisuutta laajasti ymmärtäviä asiantuntijoita tutkimustoimintaan, teollisuuteen sekä myös kehittämisen- ja palvelutehtäviin sekä muokkaamaan tutkimustuloksia käytännön sovelluksiksi. Alan koulutukseen hakeutuu lähtötasoltaan osaavia opiskelijoita.

Koulutuksen kansainvälistyminen vahvistaa edellytyksiä kansainvälistyvän metsäklusterin toiminnalle. Koulutus tuottaa kansainvälisiä osaajia.

Keinot

Metsäohjelma (maa- ja metsätalousministeriö) esittää neuvotteluiden käynnistämistä opetusministeriön kanssa metsäalan koulutustarpeiden määrittämiseksi, tavoitteiden asettamiseksi ja toteuttamiseksi opetusministeriön ohjauksessa.

Ohjelmakauden alkujaksolla täsmennetään metsäalan akateemisen ja ammatillisen koulutuksen sekä metsänomistajakoulutuksen laadulliset ja määrälliset tarpeet. Tämä edellyttää kokonaiskartoitusta, jossa jo olemassa oleva mm. koulutustoimikunnissa kerätty informaatio kootaan yhteen ja hankitaan tarvittava puuttuva tieto lisäselvityksillä. Kartoituksen tulosten perusteella asetetaan laadulliset ja määrälliset tavoitteet koulutukselle kaikilla tasoilla sekä tuetaan tarvittavien resurssien hankkimista. Samalla otetaan huomioon metsien hoidolle ja käytölle, niiden suojelulle sekä markkinoiden toiminnalle asetetut tavoitteet.

Koulutusjärjestelmään panostetaan. Metsäalalla yleistä koulutustasoa nostetaan turvaamalla yliopiston perusopetuksen resurssit ja tukemalla voimakkaasti jatko-opintoihin hakeutumista tutkijakoulujen kautta. Ammattikorkeakouluissa pääpaino on niiden sisäisen kehityksen tukemisessa, jolloin opintojen monipuolisuus ja aito valinnan mahdollisuus opinnoissa nostaa myös koulutuksen laatua.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä lisätään ja tehostetaan. Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutetut muodostavat tulevaisuudessa metsäosaamisen ytimen, jonka varaan Suomen metsäsektorin kehitys rakentuu yhteistoiminnassa työelämän kanssa. Korkeakoulutetut tutkijat ja käytännön osaajat hyödyntävät perustutkimuksen tuottamaa tietoa jalostaen sitä edelleen soveltavan tutkimuksen, käytännön osaamisen ja tuotekehityksen kautta uusiksi innovaatioiksi.

Metsä- ja puuosaamisen tason nostaminen edellyttää alan huippuosaamisen laajentamista ja vahvistamista. Tässä työssä tohtorikoulutus ja tulevat ammatilliset jatkotutkinnot ovat keskeisessä asemassa.

Metsäkoneenkuljettajien koulutuksen määrää lisätään selvästi nykyisestä. Koulutusta tulee samalla kehittää siten, että siirtyminen koulutuksesta muualle kuin metsäkoneenkuljettajan ammattiin vähenee nykyisestä. Metsätyöntekijöiden koulutuksessa korostetaan moniammatillisuutta, jolloin metsänhoito- ja monikäyttötöiden hallinnan ohella osaamiseen kuuluu puuraaka-aineen jatkojalostustarpeiden huomioonottaminen.

Täydennyskoulutuksessa korostetaan tavoitteellisuutta ja osaamisen osoittamista ammattitutkinnoilla. Oppisopimuskoulutuksen merkitys kasvaa edelleen ja siihen liittyvien harjoittelu- paikkojen luontia metsäalalla edistetään.

Kaikkea metsäalan koulutuksen sisältöä kehitetään tavoitteena koulutettujen kokonaisvaltainen näkemys asiakaslähtöisestä tuotantoketjusta, ts. koko tuotanto- ja jalostusketju lähtien puun kasvusta, kasvattamisesta ja puuntuotannosta aina lopputuotteen ominaisuuksiin ja markkinointiin.

Tutkijakouluja kehitetään ”oppisopimuskoulutuksen” suuntaan. Uusille tutkijakouluille tulee saada talouselämästä kummeja jo niiden perustamisvaiheessa, jotta koulutusohjelman aikana nuoret voisivat tutustua myös tuleviin, tavanomaisiin työmahdollisuuksiin.

Metsäsektorin toimialakuvaa parannetaan. Markkinointiviestinnän keinoin vahvistetaan kuvaa metsäalasta puoleensavetävänä uravalintana. Toimialakuvan muokkaaminen perustetaan ideaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä teollisuudessa, joka kokoaa voimavaransa kaikista osista Suomea, tekee niistä nykyaikaisella tekniikalla pitkälle jalostettuja tuotteita, ja pitkälle kansainvälistyneenä ja kansainvälisesti kilpailukykyisenä vie niitä eri puolille maailmaa.

Kansainvälisiä koulutusohjelmia lisätään ja vahvistetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Opiskelijoiden määrää näissä ohjelmissa pyritään lisäämään ja ohjelmien sisältöä kehittämään pitäen silmällä vastaavia koulutusohjelmia muissa metsätalousmaissa. Kansainvälisiä osaajia pyritään kouluttamaan metsäteollisuuden, metsätalouden ja hallinnon sekä näitä palvelevan asian tuntijatoiminnan tarpeisiin. Maa- ja metsätalousministeriö ja opetusministeriö sopivat tavoitteista ja toimintatavoista koulutuksen kehittämiseksi.

Metsänomistajakoulutuksen kehittäminen

Tavoitteet

Metsänomistajien osaamisen tasoa kohotetaan nykyisestä. Metsänomistajien kaikinpuolisia mahdollisuuksia saada koulutusta parannetaan. Koulutuksen tavoitteellisuutta lisätään.

Keinot

Metsäpolitiikan toteutuksessa asetetaan tavoitteet metsänomistajien osaamistasolle metsien hoidossa ja käytössä. Tavoitteet määrittelee valtakunnallinen yhteistyöryhmä, jossa alan organisaatioiden lisäksi on metsänomistajien edustus. Tavoitteet asetetaan koko ohjelmakaudelle ja niiden saavuttamiseksi järjestettävästä koulutuksesta päätetään vuosittaisen metsäkeskusten tulohausprosessin yhteydessä. Metsäkeskukset vastaavat yhteistyön aikaansaamisesta metsänhoitoyhdistysten ja metsäoppilaitosten kanssa.

Muussa kuin maataloudessa toimivien metsänomistajien koulutuksen turvaamiseksi lisätään heidän mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja saada neuvontaa. Koulutukseen osallistumisen käytännön kysymykset ja esteet ajan tai paikan järjestelyjen suhteen tutkitaan ja ratkaistaan suunnitelmallisesti.

Kehitetään uusia menetelmiä metsänomistajien osaamisen tason määrittelyyn, mittaamiseen ja seurantaan.

Metsätalousyrittäjäkoulutuksen lisääminen

Tavoite

Metsänomistajien osaamistasoa nostetaan metsätalousyrittäjäutukinnon mukaisilla suorituksilla laajassa mittakaavassa. Myös muiden metsätaloudessa toimivien yrittäjien osaamistasoa nostetaan ohjaamalla heitä yrittäjäutukintojen suoritukseen. Tällä hetkellä metsätöyöhön keskittyviä metsä/metsäpalveluyrittäjiä on noin 600. Metsätöyön arvion perusteella tavoitteeksi asetetaan työvoimatarpeen korvaamiseksi vuonna 2000 noin 1 600.

Keino

Oppilaiden saantia metsä/metsäpalveluyrittäjien koulutukseen joudutetaan tukitoimenpitein. Näitä ovat tilannekartoitukset potentiaalisista yrittäjistä. Tietoja kootaan esimerkiksi yrityksiltä ja Metsähallitukselta niiden palveluksessa työskentelevistä yrittäjähaluisista metsureista, joita uhkaa töiden päättymisen. Myös markkinointi kaikilta metsäalan organisaatioilta yrittäjäkoulutuksen järjestäjille koordinoidaan ja systematisoidaan. Kootaan tietoja yrittäjiksi haluavista/hakeutuvista henkilöistä käytännön organisaatioiden, kuten metsänhoitoyhdistysten, kautta ja tarjotaan heille informaatiota.

2.7.5 Neuvonnan, koulutuksen ja tiedotuksen lisääminen

Ossi Malmberg

Metsätalouden päätöksentekoa tukevan tutkimus- ja kokemusperäisen tiedon siirtyminen tiedon tuottajilta yrityssektorin, metsäorganisaatioiden ja metsätalouden päätöksentekijöille sekä yleisölle varmistetaan.

Tietotekniikan ja tietoverkkojen hyväksikäyttö

Tavoite

Tietopalveluja tuotettaessa ja tarjottaessa metsänomistajille ja metsäklusterin pk-yrittäjille käytetään täysimääräisesti hyväksi uuden tietotekniikan ja tietoverkkojen mahdollisuudet.

Keino

Laaditaan ja toteutetaan tietopalvelujen kehittämisohjelma. Siinä asetetaan tavoitteet metsäklusterin tietopalvelujen tuotannolle, tarjonnalle ja organisoinnille metsänomistajille ja pk-yrittäjille. Metsätalouden toimivat osapuolet, puun käyttäjien, tuottajien, hallinnon, tutkimuksen, kehittämisen ja muun edistämisen organisaatiot kootaan yhteen tietotekniikan ja tietoverkkojen hyväksikäytön tehostamiseen ohjelman laadinnassa ja toteutuksessa. 2000-luvulla tiedon tarjonnassa lisätään tarjol-

la olevan tiedon määrää perinteisiin vuorovaikutuksen menetelmiin nähden suunnittelemalla ja toteuttamalla mahdollisimman suuri osa tietopalveluista tietoverkkoja hyväksikäyttämällä. Tietopalvelujen kehittämisohjelma vuosille 2000–2005 laaditaan vuosina 1999–2000. Valmisteluvastuu on Metsäntutkimuslaitoksella ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolla.

Metsätalouden toimivuus ja infrastruktuurin ylläpito

Tavoite

Metsien käytön ja hoidon taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys turvataan varmistamalla riittävä metsätalouden infrastruktuuri ja sen toimivuus.

Keinot

Metsätalouden rakenteita palveleva sektorihallinto ja edistämistoiminta mitoitetaan tässä ohjelmassa metsien käytölle ja hoidolle asetettujen tavoitteiden mukaisiksi.

Julkisen panostuksen käytössä yksityismetsätalouden edistämiseen kiinnitetään tähänastista voimakkaammin huomiota vaikuttavuuteen.

Julkiset panokset kohdennetaan niihin toimenpiteisiin, jotka kustannustehokkaimmin vaikuttavat metsänomistajan päätöksentekoon.

Metsätalouden kehittämistoimi

Tavoite

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion kehittämistyön suunnitelmallisuutta lisätään.

Keino

Maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa Tapiossa tehtävän kehittämisen ja neuvontaan liittyvän työn tuloksellisuutta ja kustannustehokkuutta parannetaan käyttämällä hyväksi kilpailua työn to-

teutuksessa. Asia- ja teemakohtaisia toimenpiteitä varten metsätalouden kehittämiskeskukseen toimitetaan organisoidaan kehittämisohjelmiksi. Kehittämisohjelmat sisältävät kehittämiskohteiden määrittelyn, toimenpideosan toteutusvastuineen, vaikutusten arvioinnin ja voimavarojen käytön. Ohjelmamenettelyllä määritetään kehittämistavoitteiden prioriteetit ja varmistetaan pitkäjänteisesti toteutuksen mahdollisuudet. Ohjelmamenettelyllä lisätään suunnitelmallisuutta ja osapuolten vuorovaikutusta kehittämistoiminnassa.

Neuvontaa lisätään ja tehostetaan

Tavoite

Kaksinkertaistetaan neuvonnan suoritteet. Metsänomistajien neuvontaa metsien hoidon parantamiseksi kehitetään ja kohdennetaan tehokkaasti. Neuvonnan suunnittelussa ja toteutuksessa lisätään tehoa ja vaikuttavuutta eri osapuolten yhteistyötä korostamalla.

Keinot

Asetettujen puuntuotannollisten, ekologisten ja sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseksi sekä toisaalta metsänhoidossa jo syntyneiden rästien poistamiseksi tulee neuvonnan panostus nostaa alkuvaiheessa nykyisestä noin 40 miljoonan markan (6,7 miljoonaa euroa) panostuksesta 100 miljoonan markan (16,8 miljoonaa euroa) tasolle. Neuvonnan kokonaispanostuksen käyttö suunnitellaan neuvonnan kehittämisohjelmassa, ensi vaiheessa vuosille 2000–2005.

Tutkimuksen keinoin hankitaan lisää tietoa metsien ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyteen liittyvistä uusista tavoitteista, jotta neuvonta niistä on tehokkaasti toteutettavissa. On selvítettävä, mitkä monimuotoisuuden ylläpitämiseksi ehdotetut metsänhoidolliset toimet ovat tehokkaimpia ja mitkä ovat niiden kustannusvaikutukset. Metsänhoitotoimenpiteiden kannattavuuden ja taloudellisuuden selvittäminen edistää myös neuvontapalveluiden kehittämistä.

Lisätään kilpailua neuvonnassa kehittämällä

siihen käytettävää rahoitusta hankeohjaiseksi. Eri toimijat voivat erikoistua eri tyyppisiin ryhmiin tai eri neuvonnan muotoihin.

Yleinen tietämyksen tason ja tietoisuuden nostaminen

Tavoitteet

Lisätään nuorten metsätietoisuutta tehostamalla metsätalouden opetusta kouluissa.

Saadaan nuoret innostumaan metsätaloudesta ja hakeutumaan metsäalan koulutukseen.

Saadaan suomalaiset metsänomistajat, metsäntuotteiden kuluttajat ja nuoriso, tuntemaan metsätaloutta siten, että he pystyvät tietoja hyväksikäyttäen tekemään päätöksiä metsään liittyvissä kysymyksissä.

Keinot

Tiedotusta ja koulutusta tehostetaan seuraavasti:

- Lisätään metsäalan viestinnän kouluyhteistyötä.
- Tuetaan toimenpiteitä, joilla lisätään metsäalan tunnettavuutta ja yhteistyötä, edistetään metsäopetusta ja taataan korkeatasoisen opiskelija-aineksen hakeutuminen alalle.
- Luodaan maankattava metsäviestinnän toimintaverkosto ala-asteilta lukioihin.
- Perustetaan maakunnittaiset metsäviestintäryhmät.
- Määritellään koulujen metsäopetuksen tavoitteet yhdessä metsäviestinnän vastuutahojen ja opetuksesta vastaavien kanssa.
- Perustetaan nuoriin kohdistettavaa viestintää koordinoimaan neuvottelukunta, johon kuuluvat kouluasiamiehet, biologian ja maantieteen opettajien edustajat, teknisten alan

opettajat sekä metsäviestinnästä vastaavien tahojen edustajat.

- Tuetaan nuorisotyötä, kuten 4H-toimintaa, jonka kautta nuoret oppivat tuntemaan metsätaloutta ja metsätöitä.
- Suomeen luodaan maan kattava metsäkummi-järjestelmä. Järjestelmässä maan jokaiselle peruskoululle ja lukiolle nimetään metsäammattilainen kummiksi. Kummin tehtävänä on edistää metsäopetusta koulussa, koulun ja metsäalan välistä informaationkulkua sekä alueellisesti kohottaa opettajien valmiuksia koulun ulkopuolella tapahtuvaan metsäopetukseen.
- Metsäkeskuksiin nimetään edellä mainittua kummitehtävää varten kouluyhteistyöstä vastaava henkilö.

Metsätalouden kaikki organisaatiot sitoutetaan laajaan yhteistyöhön tiedotuksen ja koulutuksen alalla. Eri ryhmille tuotetaan kutakin ryhmää varten suunniteltua materiaalia ja viestitetään yhtenäistä kokonaiskuvaa. Koululaiset muodostavat yhden ryhmän, ”suuri yleisö” toisen, metsänomistajakunta kolmannen. Puun käyttäjät ja tuottajat sekä alalla toimivat organisaatiot osallistuvat yhdessä tiedotus- ja koulutuskampanjojen suunnitteluun ja toteutukseen.



Metsätalouden innovaatiotyöryhmän kokous 20.1.1999 maa- ja metsätalousministeriössä Helsingissä. Vasemmalta Ritva Toivonen, Taneli Kolström, Marketta Sipi, Karen Wik-Portin, Ossi Malmberg, Liisa Saarenmaa, Matti Heikurainen, Ritva Ihalainen, Jouko Lehtoviita, Martti Varmola, Vesa Imponen.

2.8 Kansainvälinen metsäpolitiikka

2.8.1 Suomen kansainvälisen metsäpolitiikan periaatteet ja tavoitteet

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

Suomen harjoittaman kansainvälisen metsäpolitiikan tavoitteena on kestävän metsätalouden edistäminen, maailman metsävarojen vähenemisen hidastaminen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen siten, että metsiin liittyvät sosiaaliset, taloudelliset, ekologiset ja kulttuuriset näkökohdat voidaan turvata.

Maailmanlaajuisesti metsää häviää noin 14 miljoonaa hehtaaria vuodessa. Suomalaisella metsäasiantuntemuksella on käyttöä ja kysyntää sekä Euroopan että muiden alueiden metsiä koskevien ongelmien ratkomisessa. Kansainvälisesti Suomi on edelläkävijä metsätalouden ja ympäristökysymysten yhteensovittamisessa. Metsäalan ympäristökysymykset ja niihin liittyvä asiantuntija- ja muu apu voivat tulevaisuudessa olla tärkeä osa Suomen panoksesta kansainvälisten ympäristöongelmien keventämisessä ja metsien tarjoamien kehitysmahdollisuuksien hyödyntämisessä.

Toiminta kansainvälisessä metsäpolitiikassa tukee ja syventää myös kansallista metsäpolitiikkaa. Aktiivisuutta puoltavat sekä eettiset että ekologiset syyt. Toisaalta vaikuttaminen kansainvälisiin metsäasioihin on tarpeellista myös kaupallisista ja kansantaloudellisista syistä. Metsäklusterin osuus Suomen bruttokansantuotteesta on noin 10 prosenttia, teollisuustuotannosta noin 30 prosenttia ja nettovientituloista lähes 40 prosenttia. Klusterin tulevaisuus riippuu monesta seikasta, kuten mm. kilpailukyvyyn säilymisestä kansainvälisillä markkinoilla ja yhtiöiden fuusioitumis- ja globaalistumiskehityksestä. Kansainväliset sopimukset ja päätökset voivat osaltaan merkittävästi edesauttaa tai rajoittaa metsätalouden ja -teollisuuden toimintaedellytyksiä, joten on tärkeää, että pyrimme vaikuttamaan sopimuksiin ja päätöksiin jo niiden laatimisvaiheessa.

Suomella tulee olla edelleen valmiutta toimia yhtenäisten suuntaviivojen mukaisesti eri fooru-

meilla siten, että kansallisten etujen saavuttamista ei vaaranneta. Yhteisymmärryksen ja Suomen kantojen luominen edellyttää tiedonkulkua ja yhteistyötä valtionhallinnon, elinkeinoelämän ja kansalaisjärjestöjen näkemysten yhteensovittamiseksi.

2.8.2 Kansainväliset sopimukset ja suositukset

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

Metsien kestävän hoidon ja käytön lähtökohdat määriteltiin maailmanlaajuisesti YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED) Rio de Janeirossa vuonna 1992. Suomen yleisenä tavoitteena on ollut edistää Riiossa sovittujen metsäperiaatteiden ja Agenda 21:n toimeenpanoa ja kehittää edelleen yhteisymmärrystä maailman metsien kestävästä hoidosta. Tavoitteenamme on ollut myös metsäalan kansainvälisen yhteistyön tehostaminen ja metsäasioiden koordinoinnin kehittäminen. Etenkin YK-järjestöiltä on odotettu aktiivisempaa ja tehokkaampaa toimintaa metsäkysymyksissä.

Vuosina 1995–1997 toimineen hallitustenvälisen metsäpaneelin (IPF) tehtävänä oli edistää Riiossa sovittujen metsäpäätösten toimeenpanoa ja tehdä konkreettisia esityksiä toimenpiteistä, joilla voitaisiin edistää maailmanlaajuisesti kestävä metsätaloutta. Suomi painotti työskentelyssään erityisesti kansallisia metsä- ja maankäyttösuunnitelmia, rahoitusta ja teknologiansiirtoa sekä kauppa- ja ympäristökysymyksiä koskevia asiakohtia. Suomi oli aktiivinen myös kestävän metsätalouden tunnuksia ja mittareita koskevassa työssä ja järjesti niitä käsitelleen asiantuntijaseminaarin (ISCI) vuonna 1996.

Suomen ja EU:n tavoitteena oli, että metsäpaneeli olisi antanut kesällä 1997 kokoontuneelle YK:n yleiskokouksen erityisistunnolle (UNGASS) suosituksen maailmanlaajuiseen metsäsopimukseen tähtäävien neuvottelujen käynnistämisestä vuoden 1997 aikana. Yleiskokous ei kuitenkaan päättänyt suosittamaan sopimusneuvottelujen aloittamista.

Metsäpaneelin loppuasiakirja sisältää lähes 150 toimenpide-ehdotusta, jotka koskevat mm.

kansallisia metsäohjelmia, metsien häviämisen syytä, aavikoitumista, ilmansaasteiden vaikutusta metsiin, vähäpuustoisten maiden tarpeita, kansainvälisen metsäyhteistyön rahoitusta, teknologian siirtoa, metsien hyötyjen arvioimista, metsien arvon määrittämistä, tunnuksia ja mitareita sekä metsähyödykkeiden kauppaa ja ympäristönäkökohtia, kuten sertifiointia ja kansainvälisten järjestöjen asemaa.

Hallitustenvälisen metsäpaneelin loppuasiakirja toimenpide-ehdotuksineen on yksityiskohdaisiin Rion konferenssin seuranta-prosessista syntynyt virallinen asiakirja maapallon metsien hoidon, käytön, suojelun ja kestävä kehityksen suuntaviivoista. Suomen tulee aktiivisesti seurata ja edesauttaa toimenpide-ehdotusten toteuttamista sekä kansallisella tasolla että kansainvälisessä yhteistyössä.

Suomessa asetettiin keväällä 1998 asiantuntijaryhmä arvioimaan metsäpaneelin toimenpide-ehdotuksia ja niiden toteuttamiskelpoisuutta. Arvioinnin pohjalta todettiin, että Suomen 1990-luvun metsäpoliittiset uudistukset ja kansallisen metsäohjelman linjaukset sopivat hyvin yhteen toimenpide-ehdotusten kanssa. Käytännössä suuri osa toimenpide-ehdotuksista on Suomessa jo toteutettu mm. metsä- ja luonnon-suojelulakiuudistuksen myötä tai niitä ollaan parhaillaan toteuttamassa.

Kansainvälisellä tasolla metsäpaneelin työtä jatkaa ja täydentää hallitustenvälinen metsäfoorumi (IFF), jonka perustamisesta päätettiin YK:n yleiskokouksen erityisistunnossa kesällä 1997. Metsäfoorumin tehtävänä on arvioida hallitustenvälisen metsäpaneelin työssä auki jääneitä kohtia. Se tarkastelee mm. eräitä kestävä metsätalouden erityiskysymyksiä sekä maailmanlaajuisen metsäsopimuksen mahdollista sisältöä ja pyrkii rakentamaan yhteisymmärrystä, jotta neuvotteluprosessi saataisiin aikaan.

Hallitustenvälisen metsäfoorumin neljäs ja viimeinen istunto pidetään tammi-helmikuussa 2000. Sen jälkeen pidettävässä YK:n kestävä kehityksen toimikunnan (CSD) kahdeksannessa istunnossa on tarkoitus tehdä päätös metsäfoorumin jatkosta. Osallistuminen metsäfoorumin

työskentelyyn on yksi Suomen tämänhetkisen kansainvälisen metsäpolitiikan painopistealueista.

Suomi on ajanut maailmanlaajuisen metsäsopimuksen aikaansaamista systemaattisesti koko 1990-luvun ajan. Metsäsopimus oli Suomen tavoitteena jo Rion konferenssissa 1992. Tällä hetkellä tavoitteenamme on, että hallitustenvälinen metsäfoorumi antaisi suosituksensa metsäsopimusneuvottelujen aloittamisesta CSD:n kahdeksannelle istunnolle vuonna 2000 ja, että metsäsopimus voisi tulla voimaan mahdollisimman pian vuosituhannen vaihteen jälkeen.

Maailmanlaajuisen metsäsopimuksen perimmäisenä tavoitteena tulee olla maailman metsävarojen vähenemisen sekä metsäkadon synnyttämien seurauksena olevan syvenevän köyhyyden estäminen. Lisäksi metsäsopimuksella edistettäisiin metsien suojeluun ja monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyviä tavoitteita. Nykyisillä sopimuksilla ei ole kyetty ehkäisemään tehokkaasti maailman metsäpinta-alan vähenemistä eikä Rion päätöksiä ole voitu toteuttaa käytännössä.

Metsäsopimuksen tulisi olla oikeudellisesti sitova, poliittisesti toteutuskelpoinen instrumentti, joka täydentäisi olemassa olevia sopimuksia niin, että maailman metsien kestävä hoito ja käyttö voitaisiin turvata. Mikäli maailmanlaajuisen metsäsopimukseen tähtääviä neuvotteluita ei aloiteta, on Suomen tavoitteena kuitenkin kansainvälisen metsäkeskustelun jatkuminen korkealla tasolla esimerkiksi nykyisten sopimusten ja kansainvälisten organisaatioiden puitteissa.

Suomi on sitoutunut kaikkiaan yli sataan kansainväliseen ympäristösopimukseen. Useat niistä koskevat myös metsiä tai niiden suojelua. Vain osa sopimuksista on oikeudellisesti sitovia. Suomen metsäsektorin kannalta ajankohtaisimmat sopimukset ovat biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD) sekä ilmastomuutosta koskeva puitesopimus (FCCC) ja Kioton pöytäkirja. Muita metsiä sivuavia sopimuksia ovat mm. aavikoitumisen estämistä koskeva sopimus (CCD), uhanalaisia lajeja koskeva yleissopimus (CITES), trooppisen puun sopimus (ITTA), tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus sekä kansainväli-

sen työjärjestön (ILO) sopimus alkuperäiskansojen asemasta ja oikeuksista.

YK:n ilmastonmuutosta koskevan puitesopimuksen (FCCC) eli ilmastopimuksen allekirjoittaneet ja ratifioineet maat ovat sitoutuneet vähentämään hiilidioksidin, metaanin ja eräiden muiden kasvihuonekaasujen päästöjä. Vuonna 1997 hyväksytyssä Kioton pöytäkirjassa teollisuus- ja siirtymätalouden maille asetettiin konkreettiset päästöjen vähennysvelvoitteet ja aikataulut vuosille 2008–2012. Lisäksi sopimuksessa on sitouduttu suojelemaan kasvihuonekaasu- ja ilmakehästä sitovia nieluja.

Kioton pöytäkirjassa sovittiin myös siitä, että metsien hiilensitomiskyky otetaan huomioon rajoitetussa määrin päästörajoitusten laskennassa. Metsätalouden kannalta on merkitystä mm. sillä miten metsän uudistamisen, metsittämisen ja metsien häviämisen vaikutus sisällytetään hiilinielulaskentaan. Kysymys on tärkeä, koska laskentatapojen ja termien määrittelystä riippuen metsät saattavat muodostua Suomessa joko hiilidioksidilähteeksi tai -nieluksi, vaikka Suomen metsien hiilivarasto onkin kasvanut yhtäjaksoisesti 1970-luvulta lähtien. Suomen tavoitteena on taata, että metsäkysymysten käsittely olisi yhdenmukainen kestävän metsätalouden harjoittamisen kanssa. Samanaikaisesti käydään kansainvälisiä neuvotteluja Kioton mekanismin nielulaskennan kehittämistä. Toivottavaa on myös, että metsävarojen sisällyttäminen ilmastopimuksen toimeenpanoon ei vaaranna metsien kestävää hoitoa, käyttöä ja suojelua eikä johda metsätaloustuotteiden kaupassa markkinahäiriöihin tai vaaranna metsien ympäristö- ja sosiaalinelinäkokohtien toteutumista.

Kioton pöytäkirjan jatkoneuvotteluissa olennaisiksi kysymyksiksi ovat nousseet metsien nielukysymysten ohella ns. Kioton mekanismit eli yhteistoteutus, päästökauppa ja puhtaan kehityksen mekanismi (CDM). Nämä mekanismit täydentävät kotimaassa toteutettavia päästövähennystoimenpiteitä. Mekanismien käyttö liittyy mahdollisiin kahden- tai monenkeskisiin metsäprojekteihin sekä Kioton pöytäkirjan kansalliseen toimeenpanoon.

YK:n biologista monimuotoisuutta koskevassa yleissopimuksessa (CBD) eli biodiversiteetti-

sopimuksessa on määritelty periaatteet, joita valtioiden tulee noudattaa biologisen monimuotoisuuden suojelussa ja kestävässä käytössä sekä geenivarojen käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukaisessa ja tasapuolisessa jakamisessa.

Biodiversiteettisopimukseen liittyneiden valtioiden tulee laatia kansallisia toimintaohjelmia monimuotoisuuden turvaamiseksi ja kehittää suojelualueiden verkostoa. Sopimus painottaa monimuotoisuuden kestävästä taloudellista käyttöä osana luonnonsuojelua. Mikäli geenivarojen ja metsistä saatavien tuotteiden taloudellinen arvostus nousisi, sen uskotaan auttavan alkuperäisluonnon säilyttämisessä maankäytön muutoksen paineissa erityisesti kehitysmaissa. Biodiversiteettisopimuksessa korostetaan mm. taloudellisten ja sosiaalisten kannustimien kehittämistä, joiden avulla voidaan edistää monimuotoisuuden suojelua myös suojelualueiden ulkopuolella. Sopimuksen mukaan geenivaroista saatavan taloudellisen hyödyn jaosta tulee tehdä sitovat sopimukset geenivaroja luovuttavan ja käyttävän osapuolen välillä.

Biodiversiteettisopimuksen neljännessä osapuolikokouksessa toukokuussa 1998 hyväksyttiin erityinen metsien biologisen monimuotoisuuden työohjelma vuosiksi 1998–2007. Metsätyöohjelma painottaa tutkimusta sekä monimuotoisuutta kuvaavien tunnuksien ja mittarien kehittämistä.

Metsätyöohjelma ja biodiversiteettisopimus sellaisenaan eivät tuota velvoittavia muutoksia Suomessa harjoitettavalle metsäpolitiikalle. Metsätyöohjelma tulee pitämään metsien häviämistä ja metsien biodiversiteetin hävittämistä esillä erityisesti tropiikissa. Metsätyöohjelma ei kuitenkaan nykyisessä muodossaan käsittele riittävästi metsien häviämisen yhteiskunnallis-taloudellisia syitä, jotta se voisi toimia instrumenttina globaalin metsäkadon estäjänä.

Lähiajan haasteena on kuinka biodiversiteetti- ja ilmastopimusten alainen metsiä sivuva työ sekä muut kansainväliset sopimukset saataisiin tukemaan sopusointuisesti kestävän metsätalouden edistämistä. Mikäli maailmanlaajuinen metsäsopimus laaditaan, on olennaista että se ei heikennä muiden metsiä sivuavien ympäristösopimusten toteutusta, vaan niiden tulisi olla toisi-

aan tukevia. Tulevaisuudessa merkittävänä haasteena on ylipäänsä, miten kestävä metsätaloutta koskevat suositukset, sopimukset ja periaatteet voidaan muuttaa konkreettiseksi ja koodinoiduksi toiminnaksi.

2.8.3 Euroopan metsäministerit yhteistyössä

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

1990-luvulla on järjestetty kolme Euroopan metsien suojelua koskevaa ministerikonferenssia. Suomi on osallistunut aktiivisesti konferenssien valmisteluun ja seurantatyöhön.

Kasvava huoli ympäristöongelmien, erityisesti ilmansaasteiden vaikutuksista Euroopan metsiin sai Ranskan ja Suomen kutsumaan koolle ensimmäisen metsäministerikonferenssin. Konferenssi järjestettiin Strasbourgissa vuonna 1990.

Helsingissä vuonna 1993 järjestetyn Euroopan toisen metsäministerikonferenssin seurannassa korostuivat erityisesti metsien kestävä hoidon ja käytön sekä niiden biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä koskevien päätöslauselmien H1 ja H2 kehittäminen ja toimeenpano. Helsingin konferenssin seurantatyön keskeisimpiä saavutuksia oli yleiseurooppalaisten metsien kestävä hoitoa ja käyttöä kuvaavien tunnuksien ja mittarien sekä käytännön tason periaatteiden laatiminen.

Kolmas ministerikonferenssi järjestettiin Portugalin ja Itävallan johdolla Lissabonissa keuhkuissa 1998. Lissabonissa hyväksyttiin yleinen julkilausuma ja kaksi päätöslauselmaa. Lissabonin päätökset täydentävät hyvin aikaisempien konferenssin päätöksiä eurooppalaisen metsäpolitiikan suuntaajana.

Päätöslauselmassa L1 ihmiset, metsät ja metsätalous - Metsien kestävä hoidon ja käytön yhteiskunnallis-taloudellisten näkökohtien edistäminen korostetaan yhteiskunnan ja metsäsektorin välistä vuorovaikutusta ja kumppanuutta, kansalaisten osallistumista metsäpolitiikan suunnitteluun, metsäsektorin vaikutusta maaseudun kehitykseen ja työllisyyden parantamiseen sekä puun ja muiden metsän tuotteiden käytön järkevää lisäämistä.

Päätöslauselma L1 täydentää hyvin Helsingin konferenssin päätöslauselmia H1 Euroopan metsien kestävä hoidon ja käytön yleisperiaatteet ja H2 Euroopan metsien biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä koskevat yleisperiaatteet. Yhdessä nämä kolme päätöslauselmaa luovat suuntaviivat metsien kestävä hoidon ja käytön edistämiseksi Euroopassa.

Päätöslauselmassa L2 yleiseurooppalaiset metsien kestävä hoidon ja käytön tunnuksot, mittarit ja käytännön tason periaatteet hyväksytään Helsingin konferenssin seurantatyössä laaditut yleiseurooppalaiset tunnuksot ja mittarit hyväksytään. Siinä myös vahvistetaan vapaaehtoiset kestävä metsätalouden käytännön tason periaatteet sekä sitoudutaan edistämään edelleen niiden käyttöä ja kehittämistä.

Päätöslauselma L2 vahvistaa tunnuksien ja mittarien käyttöä metsäpolitiikan ohjauvälineenä sekä metsien tilan ja kestävä metsätalouden seurantavälineenä. Tunnuksot ja mittarit tulee sisällyttää kansallisiin metsäohjelmiin tai muihin vastaaviin suunnittelujärjestelmiin ja kestävä metsätalouden toteutumista tulee pyrkiä arvioimaan sovittujen tavoitteiden perusteella. Päätöslauselmassa vahvistetut metsien kestävä hoidon ja käytön käytännön tason periaatteet tulee ottaa huomioon esim. metsänhoitosuosituksia uudistettaessa.

Metsäministerikonferenssien päätösten toimeenpanon ohjaamiseksi laaditaan työohjelma. Ohjelma laaditaan asiantuntijatasolla yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja muiden asianosaisten kanssa. Työohjelman tulisi tukea hallitustenvälisen metsäfoorumin työtä. Siihen sisällytetään myös Strasbourgin ja Helsingin konferenssien päätösten toimeenpanon tukeminen. Päätöksiä tarvitaan mm. siitä, mitkä ehdotetut toimenpiteet on tarkoitus toteuttaa kansainvälisenä yhteistyönä ja mitkä kansallisella tasolla. Vastaavasti on syytä sopia työnjaosta eräiden kansainvälisten organisaatioiden kanssa.

Suomen tavoitteena on, että metsäministerikonferenssien seuranta ja valmistelu säilyy jatkossakin yleiseurooppalaisena prosessina, johon myös Euroopan unionin ulkopuoliset maat osallistuvat aktiivisesti.

Suomen kansalliset metsien kestävän hoidon ja käytön tunnuksot (6) ja mittarit (165) hyväksyttiin vuonna 1995. Kansallisen kehittämistyön lähtökohtana olivat yleiseurooppalaiset tunnuksot ja mittarit, joita kehitettiin Suomen olosuhteisiin sopiviksi. Tunnuksot ovat yhtenevät yleiseurooppalaisten tunnuksien kanssa. Mittariluetteloa muokattiin ja täydennettiin erityisesti metsien monimuotoisuutta ja yhteiskunnallis-taloudellista kestävyttä ilmentävillä mittareilla.

Kansallisia tunnuksia ja mittareita testattiin käytännössä vuonna 1996 Pirkanmaan maakunnassa. Hankkeessa kehitettiin tunnuksien ja mittarien käyttöä metsävarojen kestävän käytön suunnittelussa ja todentamisessa sekä testattiin kansallisten mittarien soveltuvuutta metsätalouden arviointiin aluetasolla.

Kestävän metsätalouden tunnus- ja mittari-projektin raportti, Suomen kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit metsätalouden tilan kuvaajina, julkaistiin vuonna 1997. Raportissa kartoitettiin metsien kestävää hoitoa ja käyttöä taloudellisten, ekologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen toimintojen kannalta sekä metsien kestävän hoidon ja käytön edistämiseksi toteutettuja politiikan toimenpiteitä. Syksyllä 1998 asetettiin työryhmä kehittämään edelleen kansallisia tunnuksia ja mittareita. Työn tuloksista julkaistaan raportti vuonna 2000.

2.8.4 Metsäkysymysten käsittely Euroopan unionissa

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

Euroopan unionissa metsäpoliittinen keskustelu on vilkastunut Suomen, Ruotsin ja Itävallan liittyttyä jäseniksi. Euroopan parlamentissa jo ennen EU:n viimeisintä laajentumista alkanut keskustelu EU:n metsästrategiasta oli vilkasta nk. Thomasin mietinnön käsittelyn yhteydessä. Parlamentti hyväksyi Thomasin mietinnön tammikuussa 1997. Mietinnössä parlamentti velvoitti komissiota antamaan EU:n metsästrategiaa koskevan esityksen vuoden 1999 alkuun mennessä.

Komissio antoi marraskuussa 1998 Komission tiedonannon EU:n metsästrategiasta. Tiedon-

annossa on kuvattu yhteisön metsätalouden nykytilaa ja tämänhetkisiä metsätalouteen kohdistuvia yhteisön toimenpiteitä.

Komission tiedonannon julkaisemisen jälkeen maatalousministerineuvosto hyväksyi joulukuussa 1998 neuvoston päätöslauselman EU:n metsästrategiasta. Neuvoston päätöslauselmat kuuluvat Euroopan yhteisön niin kutsuttuihin pehmeisiin oikeuslähteisiin. Päätöslauselmat ovat lähinnä poliittisen tahdon eleitä, jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia. Ne heijastavat jäsenvaltioiden yhteisiä näkemyksiä hyvistä, kannattavista ja edistettävistä asioista ja toimenpiteistä. Päätöslauselmissa kehoitetaan usein komissiota ryhtymään toimenpiteisiin jonkin asian edistämiseksi. Ne kertovat omalta osaltaan siitä, mitkä kysymykset ovat jollakin tietyllä sektorilla nousemassa keskeisiksi.

Neuvoston päätöslauselma EU:n metsästrategiasta on paljolti Suomen tavoitteiden mukainen. Suomi on painottanut EU-jäsenyytensä aikana erityisesti sitä, että metsäpolitiikan tulee jatkossakin säilyä jäsenvaltioiden yksinomaisessa päätäntävallassa eikä yhteisölle pidä luoda yhteistä metsäpolitiikkaa. Tavoitteidemme mukaisesti päätöslauselmassa korostetaan subsidiariteettiperiaatetta ja sitä, että vastuu metsäpolitiikasta kuuluu jatkossakin jäsenvaltioille. Päätöslauselmaan ei sisälly uusia aloitteita EU:n nykyisten metsätoimenpiteiden merkittävästä laajentamisesta tai uuden EY-säännösten luomisesta.

Päätöslauselmassa kehoitetaan evaluoimaan ja tehostamaan yhteisön nykyisiä metsätoimenpiteitä, kuten ilmansaasteasetusta ja metsäpaloasetusta. Päätöslauselmassa todetaan myös, että EU:n metsätoimenpiteiden ei tule vääristää kilpailua.

Päätöslauselmassa kehoitetaan myös parantamaan metsäasioiden koordinoitua EU:ssa. Metsäsektoriin vaikuttavia päätöksiä tehdään useassa EU:n pääosastossa, yksikössä ja toimielimessä, eikä metsätalouden ja -teollisuuden kokonaisuutta aina ole pystytty ottamaan tarpeeksi huomioon. Osaltaan tätä selittää metsäsektorin vähäinen merkitys EU:ssa ja sen jäsenmaissa ennen viimeisintä laajentumista, osaltaan puutteellinen koordinaatio päätösten valmistelussa.

Päätöslauselman toteuttamisessa - eli päätöslauselmaan kirjattujen tavoitteiden ja toiveiden - toteuttamisessa Suomi on korostanut mm. metsäasioiden koordinaation parantamista ja nykyisten metsätoimenpiteiden, kuten ilmansaasteasetuksen ja metsäpaloasetuksen, evaluointia ja tehostamista. Lisäksi Suomi on esittänyt, että Euroopan metsätalouden informaatio- ja tietojärjestelmää (EFICS) tulisi ryhtyä aktiivisesti kehittämään ja korostanut EU:n ja jäsenmaiden aktiivista osallistumista hiilinieluja ja niiden las kentamenetelmiä koskevaan keskusteluun.

Suomen tulee seurata edelleen aktiivisesti EU:n metsäpoliittista kehitystä ja pyrkiä vaikuttamaan mm. neuvoston päätöslauselman linjauksien perusteella tehtäviin päätöksiin. Yleisellä tasolla Suomi on asettanut tavoitteeksi, että yhteisön metsätoimenpiteissä noudatetaan kestävän metsätalouden periaatetta. Metsien puuntuotannollinen merkitys ja asema maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitäjänä tulee tunnustaa. Metsätalouden tulee säilyä yhteisön tuista ja markkinasäätelystä riippumattomana alana, ja toimenpiteillä tulee edistää koko metsäsektorin toimintaedellytyksiä.

2.8.5 Venäjä ja lähialueet

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

Suomen poliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut viime vuosina huomattavasti. Euroopan jakautuminen itään ja länteen on monissa suhteissa poistunut, mutta samalla vanhoja jakolinjoja myötäilevä taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus on korostunut. Suomen lähialueyhteistyön taustana ovat sosiaaliset tarpeet, turvallisuuspoliittiset asetelmat ja kaupalliset intressit. Metsäalan lähialueyhteistyön päätaavoite on edistää kohdealueilla kestävän metsätalouden harjoittamista sekä metsien tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä alueiden sosiaalisessa ja taloudellisessa kehityksessä.

Metsäsektorin yhteistyö on keskittynyt ennen kaikkea Karjalan tasavaltaan, Leningradin alueeseen ja Viroon. Pietarilla on merkitystä lähin-

nä tutkimus- ja opetusyhteistyön kannalta. Myös Murmanskin, Arkangelin ja Vologdan alueiden sekä Komin tasavallan kanssa on ollut yhteistyöhankkeita. Jatkossa Latvian ja Liettuan kanssa tehtävä yhteistyö saanee entistä enemmän painoarvoa.

Ruotsin aloitteesta aloitettiin Itämeren alueen kestävän kehityksen ohjelman - Baltic 21:n laatiminen keväällä 1997. Taustalla olivat 1990-luvulla tapahtuneet poliittiset ja taloudelliset muutokset ja tarve ympäristönsuojelun yhteistyöhön Itämeren alueella. Baltic 21 nojaa Rion konferenssin Agenda 21 -ohjelman periaatteisiin. Yhteistyössä ovat mukana kaikki Itämeren alueen maat.

Baltic 21 hyväksyttiin Itämeren neuvoston ulkoministerikokouksessa Tanskassa kesäkuussa 1998. Baltic 21 on jaettu seitsemään osaohjelmaan: teollisuus, energia, liikenne, maatalous, metsätalous, kalastus ja matkailu.

Metsäohjelman keskeisimmät toimenpide-ehdotukset koskevat yhteistyön edistämistä yksityismetsätaloudessa, metsien suojelutilanteen selvittämistä ja puun käytön edistämistä Itämeren alueella.

Metsäohjelman laatimisesta päävastuun ja koivat Suomi ja Liettua, ja ne kantavat myös vastuun sen toteuttamisesta. Ohjelman puitteisissa laaditaan projektiehdotuksia, joiden toteuttaminen käynnistyy vuoden 2000 aikana.

2.8.6 Pohjoismainen yhteistyö

Anders Portin ja Kaisa Pirkola

Pohjoismaista yhteistyötä maa- ja metsätalouden alalla ohjaa NÄJS eli Pohjoismainen maa- ja metsätalouden virkamiestyöryhmä. NÄJS on kansliapäällikkötasoinen yhteistyöelin, joka voi tehdä maa- ja metsätalouslyhteistyötä koskevia päätöksiä ja aloitteita pohjoismaissa. NÄJS valmistelee pohjoismaisten maa- ja metsätalousministereiden kokouksia ja sillä on käytettävissään jonkin verran projektivaroja. NÄJS:n viimeisimmässä toimintasuunnitelmassa on määritelty painopistealueet vuosille 1996–2000. Näistä yksi on kestävä metsätalous. Suomen kannalta on ollut tärkeää, että viime vuosina lähialueyh-

teistyön (Baltian maat ja Luoteis-Venäjä) merkitys pohjoismaisessa yhteistyössä on kasvanut, noin 15 prosenttia Pohjoismaiden ministerineuvoston varoista kanavoituu tähän.

Metsäpuolen pohjoismaisen yhteistyön tärkein elin on Samnordisk skogsforskning (SNS). Se käyttää vuosittain noin 5–6 miljoonaa markkaa (0,84–1,01 miljoonaa euroa) metsäntutkimukseen. SNS osarahoittaa vuosittain noin 15 yhteisprojektia. Viime vuosina EU-kysymykset ovat saaneet näkyvän roolin yhteistyössä. SNS on mm. järjestänyt seminaareja sekä rahoittanut esiprojekteja, jotta pohjoismaiset tutkijat menestyisivät EU-projekteissa.

Suomen kannalta on tärkeää, että Pohjoismaiden ministerineuvoston työssä metsätalous pysyy omana osa-alueenaan. Yhteistyölle on tunnusomaista käytännönläheinen tiedonvaihto projekteissa eri maiden käytännön metsätalouden organisaatioiden ja tutkimuslaitosten välillä.

2.8.6 Kehitysyhteistyö

Markku Aho

Poliittiset ja strategiset päämäärät

Suomen kehitysyhteistyön yleiset päämäärät on esitetty hallituksen hyväksymässä asiakirjassa Suomen kehitysyhteistyö 1990-luvulla. Sen mukaan Suomi tukee kehitystä, joka

- vähentää kehitysmaissa vallitsevaa laajamittaista köyhyyttä
- torjuu yleismaailmallisia ympäristöuhkia
- edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa, kansanvaltaa ja ihmisoikeuksien edistämistä.

Päämääriin pääsemistä edesautetaan rakentavalla vuoropuhelulla, korostamalla kehitysmaiden omaa vastuuta kehityksestään, perustamalla Suomen tuki kehitysmaiden omaan kehitystahoon ja tukemalla taloudellisesti, ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti kestävä kehitystä. Suomi tukee sekä kahdenvälisiä että monenkeskisiä kanavia käyttäen kehitysmaiden pyrkimyksiä taloutensa rakenteiden uudistami-

seksi ja sopeuttamiseksi kestävä kehityksen vaatimuksiin edellyttäen, että rakennesopeutus ja ympäristö-, tasa-arvo- ja kulttuuritekijöihin liittyvät näkökohdat ovat yhteensovittavissa.

Suomi painottaa ympäristönäkökohtien huomioon ottamista kaikissa kehityshankkeissa, myös luonnonvarojen monikäyttöön perustuvan turvallisuuden ja hyvinvoinnin edellytysten luomiseksi.

Strategian mukaan Suomi painottaa erityisesti maaseudun peruspalvelujen sekä maa- ja metsätalouden kestävään kehittämiseen tähtäviä hankkeita, ja kehittää osaamistaan metsityshankkeiden toteuttamisessa kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Metsäalan kehitysyhteistyön strategia perustuu seuraaville periaatteille: ympäristötekijöiden korostaminen, maaseudun kehityksen painottaminen, kestävä kehitys, kehitysavun koordinaatio ja yhteistyö kansallisten metsäohjelmien puitteissa.

Tavoitteita ovat institutionaalisten, lainsäädännöllisten, ja poliittisten esteiden poistaminen kestävä metsätalouden kehittämisen tieltä; metsityksen, metsien ennallistamisen, ja kestävä metsänhoidon ja -käytön edistäminen; soveltuvan metsäteollisuuden perustaminen ja teollisten metsänviljelyn tukeminen; metsänsuojelualueiden perustaminen sekä hoito ja muu ympäristön tilaa parantava toiminta.

Priorisoituja toimintaloikoja ovat mm. metsätalouden kehityssuunnittelu, metsitys, metsänsuojelu ja kestävä metsänhoito, metsäteollisuuden kehittäminen ja metsäalan instituutioiden vahvistaminen.

Vuonna 1997 ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto (KYO) julkaisi ja otti käyttöön uudet ohjeistot liittyen kehitysyhteistyöohjelmien valmisteluun, toteutukseen ja seurantaan ja evaluaatioon (Guidelines for Programme Design, Monitoring and Evaluation).

Vuonna 1998 laadittu esitys metsäalan kehitysyhteistyön strategiaksi asettaa prioriteetiksi kansallisten metsäohjelmien tukemisen. Esitys sisältää pitkän aikavälin strategiset päämäärät, periaatteet ja kuvauksen YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin (UNCED, Rio de Janeiro

1992) tuloksena syntyneistä yhteistyömekanismeista, Suomen kehitysyhteistyöpolitiikan yleisperiaatteet heijastettuna metsäsektorin kehitystarpeita vasten ja EU:n metsäalan kehitysyhteistyöstrategian kuvauksen.

Kahdenvälistä kehitysyhteistyötä koskien esitys tarjoaa systemaattiset puitteet kansallisten metsäohjelmien tukemiseksi. Strategiassa määritellään seikkaperäisin esimerkein, kuinka metsäalan kehitysyhteistyössä edistetään köyhyyden vähentämistä, kestävä metsätaloutta ja metsien suojelua, sekä demokraattista osallistumista ja muita hyvän hallinnon kehittämisen päämääriä.

EU:n (komission ja jäsenmaiden) harjoittama metsäalan kehitysyhteistyö on suuruusluokaltaan arviolta 70 prosenttia koko kansainvälisestä avusta ja näin ollen merkittävä tekijä. EU:n puitteissa on myöskin laadittu (1996) ohjeisto metsäalan kehitysyhteistyötä varten. Suomi osallistui yhdessä muiden EU-maiden ja komission kanssa tähän työhön. Yhtenä tarkoituksena on parantaa avun koordinaatiota ja tehokkuutta.

Määrärahojen kehityksestä ja käytöstä

1980-luvulla kehitysyhteistyön määrärahat kasvoivat voimakkaasti. Suomi saavutti YK:n tavoitteen 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta 1990-luvun alussa (0,73 prosenttia vuonna 1990). Sen jälkeen taloudellinen taantuma muutti tilanteen nopeasti, ja kehitysyhteistyön volyymi putosi nykyiseen noin 0,3 prosenttiin.

Metsäalan kehitysyhteistyö on noudattanut yleistä kehityssuuntaa. Alan ohjelmiin kohdenetut varat kasvoivat vuoteen 1991 saakka, jonka jälkeen on tapahtunut taantumista. Joka tapauksessa metsäsektorin osuus kahdenvälisestä avusta on säilynyt ennallaan.

UNCED-prosessi ja kansainvälisen yhteistyön välineet

UNCED-ympäristökokous Rio de Janeirossa 1992 tuotti Agenda 21 -toimintaohjelman. Siinä käsitellään metsäteemaa useissa kohdissa, mutta ennen kaikkea kappaleessa 11, joka käsittelee metsien häviämistä. Painopiste on maatasolla, ja maailman maita kehoitetaan laatimaan ja toteuttamaan kansalliset suunnitelmat ja ohjelmat kestävän metsätalouden ja suojelun saavuttamiseksi. Agenda 21 myös tunnistaa tarpeen kehittää kansainvälisten järjestöjen toimintaa ja yhteistyötä. Lisäksi hyväksyttiin ns. metsäperiaatteet, jotka sisältävät UNCED:ssä hyväksytyt kestävän metsätalouden ja suojelun periaatteet.

Hallitusten välinen metsäpaneeli (1995–1997) tuotti noin 150 esitystä kansainvälisen yhteistyön parantamiseksi koskien muun muassa kansallisten metsäohjelmien toteutusta ja kansainvälistä yhteistyötä ja rahoitusta kestävän metsätalouden edistämiseksi ja metsien häviämisen ehkäisemiseksi. Paneelin esityksiä on referoitu yksityiskohtaisesti toisaalla Kansallisessa metsäohjelmassa.

Paneelin esitykset kansallisista metsäohjelmista ovat siinä mielessä merkittäviä, että useimmat muut esitykset voidaan parhaiten toteuttaa siten, että ne integroidaan osaksi kansallisia metsäohjelmia. Sama koskee kansainvälisten ympäristösopimusten metsiä koskevien kohtien toimeenpanoa. Kansallisten metsäohjelmien suunnittelussa ja toteuttamisessa on paneelin mielestä noudatettava laajaa yhteistyötä ja osallistuvaa suunnittelua ja toimeenpanoa. Maaseudun yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen, sekä yksityisen sektorin, on voitava osallistua metsien hoitoon ja suojeluun. Paneeli korostaa myös alkuperäiskansojen ja metsistä riippuvaisten kan-

Taulukko 2.8-1 Suomen metsäalan kehitysyhteistyö vuosina 1988-1995

Julkinen apu	yksikkö	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Kahdenvälinen apu	milj, mk	1 589	1 869	1 903	2 367	1 890	1 385	1 116	961
josta metsäala	milj, mk	86	92	109	179	114	93	84	78
"	%	5,4	4,9	5,7	7,6	6,1	6,8	7,5	8,1

sojen, metsänomistajien ja paikallisten yhteisöjen tärkeää roolia. Kansainvälisen yhteisön on tehostettava toimintaansa eri osapuolten laajan osallistumisen parantamiseksi tukemalla demokraattista prosessia ja kapasiteetin kehittämistä kestäväen kehityksen saavuttamiseksi. Nämä strategiset tavoitteet vastaavat Suomen kehitysyhteistyön päämääriä.

Vastaisuudessa metsäalan kehitysyhteistyössä tullaan kiinnittämään paljon huomiota metsäpaneelin esitysten toteuttamiseksi kehitysmaissa. Paneelin esitysten toteuttaminen ja tulosten kestävyysvarmistaminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja sitovuutta, jotka voidaan parhaiten saavuttaa sitovan kaikkia maailman metsiä koskevan sopimuksen ja toteutusohjelman puitteissa. Trooppisia kehitysmaiden metsiä ei ole kohdeltava omana saarekkeenaan ja kehitysmailla asetettava vain heille räätälöityjä velvoitteita, vaan samat velvoitteet on kohdistettava myös rikkaisiin teollisuusmaihin. Vain globaalien järjestelyjen puitteissa voidaan päästä kaikkia tyydyttävään ratkaisuun. Suomi työskentelee aktiivisesti kestäväen ja tasapainoisen ratkaisun puolesta, jotta metsien häviäminen maapallolta voitaisiin ehkäistä. Tässä on kehitysyhteistyöllä keskeinen rooli.

Monenkeskisen kehitysyhteistyön suuria tehtäviä on tiivistää YK:n eri järjestöjen yhteistyötä ja niiden metsiin liittyvän toiminnan yhteensopivuutta ja tehokkuutta. Päällekkäisyydet YK-järjestöjen toiminnasta on voitava eliminoida ja jopa yhdistää niiden toimintoja, jos se osoittautuu tarpeelliseksi. Tässä työssä metsäpaneelin suositukset ja esitykset tarjoavat oivallisen työkalun aktiiviselle multilateralismille. Kehitysmaissa toimivien YK-järjestöjen olisi voitava työskennellä saumattomasti yhdessä tukiessaan kehitysmaiden suunnitelmia ja kehitysohjelmia.

Suomi osallistuu aktiivisesti metsiä koskevien tai niitä sivuavien kansainvälisten järjestöjen ja elinten - mm. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO), Kansainvälinen trooppisen puun järjestö (ITTO), YK:n kehitysohjelma (UNDP), YK:n ympäristöohjelma (UNEP), Kansainvälinen metsäntutkimus keskus (CIFOR) - työhön. Lisäksi Suomi tukee CIFOR:n lisäksi muitakin CGIAR-järjestelmään kuuluvia tutkimuslaitoksia.

Hallitusten välisen metsäpaneelin (IPF) tuloksena kansainväliset järjestöt ovat tehostaneet yhteistyötään perustamalla epävirallisen yhteistyöelimen, ns. Inter-Agency Task Force on Forests. Sen työhön osallistuvat mm. FAO, UNEP, ITTO, UNDP, CIFOR, Biodiversiteettisopimuksen sihteeristö, Maailmanpankki ja YK:n taloudellisten ja sosiaalisten asioiden osasto DESA. Sen perustaminen kävi tarpeelliseksi senkin takia, että järjestöt ovat avustaneet IPF/IFF (Hallitusten välinen metsäfoorumi) prosessin sihteeristöä tuottamalla koordinoitusti tausta-aineistoa. Sittemmin järjestöt ovat laatineet mm. alustavan yhteistyöohjelman. ITFF:n työn tukeminen ja seuranta on Suomen kannalta tärkeä väline multilateraalisten järjestöjen ja kansainvälisten rahoituslaitosten yhteistyön parantamisessa osana kansainvälistä metsäpoliittista prosessia.

Tukea kansallisille metsäohjelmille

Kansainvälisesti ollaan varsin pitkällä kehittämässä kokemukseen perustuvia lähestymistapoja kansallisten metsäohjelmien suunnittelu- ja toteutusmenetelmien parantamiseksi. Tämä sopii hyvin Suomen omaksumaan kehitysyhteistyöpoliittiseen linjaan, joka korostaa kehitysmaiden vastuuta omasta kehityksestään ja laajaa osallistumista kehitysprosessiin. Lukuisissa kehitysmaissa on parhaillaan käynnissä uudistuksia, joiden yhteydessä valtion ja julkisten viranomaisten, yksityisen sektorin, kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen roolit ja vastuut metsien hoidon, suojelun ja käytön suhteen määritellään uudestaan ja laaditaan uudistuksiin liittyviä, mittavia kehitysohjelmia. Suomen metsäalan kehitysyhteistyö kytkeytyy näihin uudistuksiin nykyään kaikissa yhteistyömaissamme.

Suomi on tällä hetkellä mukana erityyppisten kansallisten metsäohjelmien suunnittelussa ja toteutuksessa mm. Burkina Fasossa, Etelä-Afrikassa, Guatemalassa, Hondurasissa, Laosissa, Malawissa, Mosambikissa, Namibiassa, Nicaraguassa, Sambiassa, Tansaniassa, ja Vietnamin.

Hallitusten välisen metsäyhteistyön tiivistyessä kansallisten metsäohjelmien kehitystyössä

mukana olevien maiden joukko kasvaa. Suomen omat kokemukset kansallisen metsäohjelman suunnittelusta ja toteuttamisesta perustuvat omiin olosuhteisiimme ja lähtökohtiimme. Samalla ne kasvattavat yhteistä kansainvälistä tietopääomaa kestävän metsätalouden harjoittamisesta. Laajapohjainen kansainvälinen yhteistyö tietojen ja kokemusten vaihdosta ja asiantunte muksen varaan rakentuvan kapasiteetin kehittämiseksi kaikissa maissa on edellytys kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle.

Suomi toimii vuonna 1998–2000 Kansainvälisen metsäneuvonantajaryhmän (International

Forestry Advisers Group IFAG) puheenjohtajana. Ryhmään kuuluu noin 50 maata ja kansainvälistä järjestöä sekä kansalaisjärjestöjä edustavia, alan kehitysyhteistyössä mukana olevia asiantuntijoita. Tavoitteena on, että Suomen puheenjohtajuuskautena onnistumme vastaamaan niihin haasteisiin, joita kansallisten metsäohjelmien suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämä kapasiteetin kehittäminen etenkin vähiten kehittyneissä maissa meille on asettanut.

3. VAIHTOEHTOJEN TARKASTELU

3.1 Hakkuumahdollisuusarviot

Tuula Nuutinen ja Olli Salminen

Suomen metsien runkopuun määrä on valtakunnan metsien 8. inventoinnin (1986–1994) mukaan 1 937 miljoonaa kuutiometriä. Metsiemme puuvaranto on karttunut nykyisen Suomen alueella valtakunnan metsien 3. inventoinnista (1951–1953) noin 400 miljoonaa kuutiometriä. Puuvarannon lisäys on seurausta poistumaa suuremmasta kasvusta: samalla kun puuston kokonaispoistuma on pysynyt noin 55 miljoonan kuutiometrin tasolla vuosina 1953–1994, on puuston keskimääräinen kasvu noussut 55 miljoonasta kuutiometristä 75 miljoonaan kuutiometriin vuodessa. Kasvu ovat lisänneet varannon karttumisen ohella metsänhoito- ja metsäparannustöiden voimaperäistyminen 1960-luvulla sekä suotuisat säätekijät.

Puuvarannon kehitys ja poistumaa suurempi kasvu osoittavat metsien hakkuumahdollisuuksien jatkuvasti kasvaneen. Kasvun ja poistuman suhteisiin perustuva metsätasetarkastelu ei kuitenkaan ota huomioon metsien kehitysdynamiikkaa eikä kerro hakkuumahdollisuuksien rakennetta tai niiden kehitystä pidemmällä aikavälillä, saati erilaisia hakkuuohjelmia vastaavaa metsien kehitystä. Kansallisen metsäohjelman hoidon ja suojelun työryhmän tilauksesta Metsäntutkimuslaitoksen MELA-ryhmä laski aiemmin esittämiensä kolmen hakkuulaskelmavaihtoehdon:

- A. vuosina 1987–1996 keskimäärin toteutunut ainespuun hakkuukertymä ¹
- B. metsänhoitosuosituksen mukaan hakattavissa oleva ainespuukertymä eli hakkuumahto
- C. suurin kestävä ainespuun hakkuukertymä.

Lisäksi kansallisen metsäohjelman hoidon ja suojelun työryhmän määrittelemät hakkuulaskelmavaihtoehdot:

- D. 60 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymä vuosien 1993–1997 ainespuun hakkuukertymän puu- ja puutavaralajirakennetta noudattaen
- E. 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymä vuosien 1993–1997 ainespuun hakkuukertymän puu- ja puutavaralajirakennetta noudattaen
- F. 80 miljoonan kuutiometrin ainespuun hakkuukertymä.

Hakkuulaskelmat tehtiin metsäkeskusten alueilla Metsäntutkimuslaitoksessa kehitetyllä MELA-ohjelmistolla, jonka avulla voidaan tarkastella esimerkiksi toimintaympäristön muutosten tai erilaisien hakkuuohjelmien vaikutuksia hakkuumahdollisuuksiin ja puuston kehitykseen.

MELA (MEtsäLAskelma) koostuu puutason kasvu- ja kehitysmalleihin perustuvasta metsikkösimulaattorista ja lineaariseen ohjelmointiin perustuvasta optimointiohjelmistosta. Simulaattori tuottaa metsikoille (laskentayksiköille) lukuisan joukon käsittely- ja kehitysvaihtoehtoja esimerkiksi harvennusten voimakkuutta, niiden lukumäärää ja ajoittumista tai uudistamistapaa ja -ajankohtaa vaihtelemalla. Tästä vaihtoehtojen joukosta haetaan optimointiohjelmiston avulla päätöksentekijöiden tavoitteiden suhteen tehokkaat tuotanto-ohjelmat tarkastelun kohteena olevalle metsäalueelle. Samalla saadaan käsittelyohjeet yksittäisille metsikoille.

Laskelmiin käytettiin valtakunnan metsien 8. inventoinnissa vuosina 1986–1994 mitatuista koeala- ja puutiedoista muodostettua aineistoa.

¹ MELA-laskelmissa **ainespuun hakkuukertymä** muodostuu hakkuissa korjattavasta teollisuuden minimimitat täyttävästä tukki- ja kuitupuusta. **Hakkuupoistuma** käsittää ainespuun hakkuukertymän lisäksi **hakkuutähteen**, joka koostuu hakkuiden, raivauksen ja taimikonhoidon yhteydessä korjaamatta jäävästä kuitupuun minimimitat alittavasta runkopuusta. **Kokonaispoistumaan** kuuluu hakkuupoistuman lisäksi **luonnonpoistuma**: puuston ylitheyden, yli-ikäisyyden ja/tai tuhojen jne. johdosta kuollut runkopuu.

Puuvaratiedot ajantasaistettiin laskennallisesti MELA-ohjelmistolla vuoden 1996 alkuun toimenpide- ja kasvutietojen perusteella. Näin eri aikoina mitatut metsävaratiedot edustavat laskelmakauden alkua ja niistä lasketut tulokset ovat alueittain keskenään vertailukelpoisia. Päivitys tehtiin seuraavien toimenpiteiden suhteen: hakkuut, uudistusalan raivaus, viljely, taimikonhoito, ojitus ja lannoitus.

Jokaisesta valtakunnan metsien inventoinnin koealasta muodostettiin oma laskentayksikkönsä koealan ja sitä kuvio tiedoiltaan vastaavien koealojen yhdistelmänä. Laskentayksiköt jaettiin ensisijaisesti puuntuotannossa, rajoitetussa puuntuotannossa tai puuntuotannon ulkopuolella oleviin käsittelyluokkiin. Suojelualueiden ja -ohjelmien osalta tiedot ovat joulukuun 1995 tilanteen mukaisia. Nämä alueet, kuten myös Pohjois-Suomen vanhat metsät, joilla syksyllä 1995 oli suojeluvaraus, ovat laskelmissa puuntuotannon ulkopuolella (Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluvaraus on näin hieman suurempi kuin valtioneuvoston myöhemmin tekemässä periaatepäätöksessä).

Laskentayksiköille simuloitiin Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisemiin luonnonläheisen metsänhoidon suosituksiin perustuen käsittely- ja kehitysvaihtoehtoja em. käsittelyluokituksen sallimissa puitteissa (taulukko 3.1-1). Valtakunnan metsien 8. inventoinnissa ei re-

kisteröity vielä puuntuotannon ulkopuolelle jääviä erityisiä luontokohteita. Niiden vaikutuksen huomioon ottamiseksi jätettiin lehdot hakkuiden ulkopuolelle. Uudistushakkuiden yhteydessä vähennettiin hakkuukertymästä säästöpuina viisi kuutiometriä/hehtaari.

Puunkorjuumenetelmät vastasivat nykyisiä käytössä olevia hakkuu- ja lähikuljetusmenetelmiä sekä niiden mukaisia ajanmenekki- tai tuotavuusarvioita. Käsittely- ja kehitysvaihtoehtoihin liittyvät tuotot ja kustannukset hinnoiteltiin 1980-luvun lopun ja 1990-luvun keskimääräiseen hinta- ja kustannustasoon.

Laskentakausi oli 50 vuotta (1996–2046), mutta tulokset esitetään kuitenkin vain kolmen ensimmäisen vuosikymmenen (1996–2025) osalta ja vain koko Suomea koskevana summatuloksina.

MELA-hakkuulaskelmiin liittyneet oletukset: hakkuulaskelmat perustuvat puuston kehitystä ja käsittelyä kuvaaviin malleihin. Mallit ovat aina todellisuuden yksinkertaistuksia, joten laskelmatuloksia tulkittaessa on tunnettava taustaoletukset ja tuloksiin liittyvät yleiset varaukset kuten:

- Puuntuotannossa oleva metsäala säilyi lähtöhetken tasolla, metsiköiden käsittelymahdollisuuksia rajoittivat metsänkäsittelysuositukset sekä metsiköiden käsittelyluokitustiedot (taulukko 3.1-1).
- Metsänomistus luokiteltiin yksityiseen, yhtiöiden ja valtion ym. yhteisöjen, joita ovat

Käsittelyluokka	Syy	Käsittelyt
Ensisijaisesti puuntuotanto	Ei rajoituksia.	Kaikki Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion suositusten (1994) mukaiset toimenpiteet lukuunottamatta metsänparannustoimenpiteitä kuten lannoitusta tai ojitusta.
Rajoitettu puuntuotanto	Alue, jolla metsätalouden harjoittamista on rajoitettu esimerkiksi osittaisen suojelun, maiseman, virkistyskäytön tai puuntuotoskyvyn (kitumaat) takia.	Harvennushakkuut ja luontainen uudistaminen sekä taimikonhoito.
Puuntuotannon ulkopuolella	Suojelualueet ja -varaukset.	Ei metsätaloustoimenpiteitä.
Lehdot	Edustavat erityisiä luontokohteita.	Ei hakkuita.

Taulukko 3.1-1 MELA-laskelmissa käytetyt käsittelyluokat

mm. kunnat, seurakunnat, yhteismetsät jne., omistukseen; metsänomistus ei vaikuttanut metsiköiden käsittelyyn eikä metsänomistajien omia suunnitelmia (metsäyhtiöiden tai yksityismetsien metsäsuunnitelmat tai metsähallituksen alue-ekologiset suunnitelmat) voitu ottaa huomioon.

- Lehdot jätettiin hakkuutoiminnan ulkopuolella (edustivat avainbiotooppeja), mutta lehdot olivat mukana suojelupinta-alassa vain niiden lehtojen osalta, jotka olivat vuonna 1995 todella suojeltuja.
- Kasvun taso vastasi vuosien 1965–1995 keskimääräistä tasoa ja puuston kasvuun vaikuttavien tekijöiden ja puiden reagoinnin niihin oletettiin säilyvän entisellään, ts. esim. ilmastomuutoksen pitkän aikavälin puuntuotannon vaikutuksia ei otettu huomioon.
- Säästöpuuvaikutus otettiin huomioon vähentämällä uudistushakkuiden hakkuukertymää 5 kuutiometriä/hehtaari, sen sijaan säästöpuiden vaikutusta ympäröivän puuston kehittymiseen ei voitu ottaa huomioon.
- Metsänhoitotyöt tehtiin metsänkäsittelysuositusten mukaisesti ja esitetyssä laajuudessa -hoitotöiden viivästymistä tai laiminlyöntiä ja näiden vaikutuksia ei voitu ottaa huomioon.
- Puunmyyntikäyttäytyminen tai ostohalukkuus (puumarkkinat) eivät ole mukana laskelmissa eikä laskelmia saa tulkita puuntarjonnan tai -kysynnän ennusteiksi.

A. vuosina 1987–1996 keskimäärin toteutunut ainespuun hakkuukertymätaaso (liitetaulukko 1)

Suomen metsistä hakattiin kymmenvuotiskaudella 1987–1996 noin 48 miljoonaa kuutiometriä käyttöpuuta (markkinahakkuiden ainespuu ja 30 prosenttia tilastoidusta polttopuusta) vuodessa. Mäntyä vuosien 1987–1996 käyttöpuun kertymästä oli 40, kuusta 43 ja lehtipuuta 17 prosenttia.

Mikäli hakkuumäärä ja niiden rakenne säilyvät vuosien 1987–1996 keskimääräisellä tasolla (kuva 3.1-1), puuvarannon ennustetaan lisääntyvän seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana keskimäärin vajaalla 30 miljoonalla kuutio-

metrillä ja metsien kasvun - puuvarojen karttumisen myötä - vajaalla miljoonalla kuutiometrillä vuodessa. Metsien nykyisestä rakenteesta johtuen erityisesti mäntyvaranto lisääntyy, mutta myös muiden puulajien varannot kasvavat (kuva 3.1-3). Hakkuupinta-alat ovat aluksi lähellä vuosien 1987–1996 keskiarvoja, mutta hakkuupinta-alat laskevat puuston hehtaarikohdaisen kertymän kasvaessa metsien tihentyessä (keskitilavuuden kohotessa) (kuva 3.1-2). Metsien puuntuotoskyvyn mahdollista heikkenemistä puuston tiheytyksen ja ikääntymisen seurauksena ei MELA-ohjelmiston nykyisillä malleilla pystytä arvioimaan.

B. Hakkuumahto (liitetaulukko 2)

Jos toimittaisiin ilman kestävyys- tai tasaisuusvaikotteita, tällä hetkellä käytössä olevien metsänkäsittelysuositusten mukaan hakkuukypsää tai hakkuukypsäksi tulevaa käyttöpuuta riittäisi vuosina 1996–2005 hakattavaksi 101 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Toiminnan seurauksena seuraavien kymmenvuotiskausien hakkuumahto lähes puoliintuisi (kuva 3.1-1). Uudistuspinta-ala nousisi hetkellisesti nykyisestä tasosta yli kaksinkertaiseksi (kuva 3.1-2) ja puuston tilavuus laskisi neljänneksellä (kuva 3.1-3).

Hakkuumahdon määrä ja sen hyödyntämisen seuraukset johtuvat metsiemme nykyisestä rakenteesta, jolle on ominaista nuorehkojen mäntymetsien ja toisaalta uudistuskypsien kuusikoiden runsaus. Hakkuumahdon hyödyntäminen pudottaisi kuusen hakkuumahdollisuudet seuraaviksi vuosikymmeniksi, koska kuusikoita ei ole varttumassa samassa suhteessa kuin meillä tällä hetkellä on varttuneita kuusikoita. Mäntyn hakkuumahdollisuudet alkaisivat sen sijaan lisääntyä uudelleen 20 vuoden kuluessa.

C. Suurin kestävä ainespuun hakkuukertymä (liitetaulukko 3)

Jos hakkuuta halutaan nykyisestään lisätä, mutta hakkuumahdollisuuksien ei haluta vähentyvän tulevaisuudessa, on osa nyt hakattavissa olevaa

puustoa säästettävä tuleville vuosikymmenille. Suurimman kestävä hakuukertymän arvio laskettiin metsäkeskusten alueille maksimoimalla neljän prosentin korkokannalla diskontattua nettotulojen nykyarvoa edellyttäen, että kokonaiskertymä ja nettotulot eivät vähene kymmenvuotiskaudesta toiseen, tukkikertymä säilyy vähintään ensimmäisen kymmenvuotiskauden tasolla ja, että puusto 50 vuoden laskelmakauden lopussa riittää ylläpitämään saavutetun hakuukertymän laskelmakauden jälkeen.

Metsäkeskuksittain lasketun suurimman jatkuvasti hakattavissa olevan ainespuumäärän arvio on noin 67 miljoonaa kuutiometriä vuodessa ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella (1996–2005) ja sen arvioidaan ylittävän 70 miljoonaa kuutiometriä vuodessa kahden seuraavan vuosikymmenen kuluessa (kuva 3.1-1). Tukkipuukokaisen puun kestävien hakuumahdollisuuksien yläraja on 35 miljoonan kuutiometrin vuositasolla, mistä kuusen osuus 50 vuoden laskelmakauden aikana on 50, männyn 43 ja lehtipuiden 7 prosenttia.

Suurimman kestävä hakuukertymäarvion mukaisesti hakattaessa kuusen ja männyn hakuumahdollisuudet ovat 30 vuoden tarkastelujaksolla lähes yhtä suuret, vaikka laskelmissa ei edellytetty puulajeittaista hakuumäärien tasaisuutta tai puulajeittaista kestävyttä. Koko laskelmakauden (50 vuotta) aikana mäntykuitupuun hakuumahdollisuudet kuitenkin lähes kaksinkertaistuvat metsien rakenteesta johtuen. Myös koivun hakuumahdollisuudet lisääntyvät jonkin verran, mutta kuusen hakuumahdollisuudet vähenevät.

Määritelmän mukaista suurinta kestävä hakuukertymää ylläpitävä metsien rakenne on nykyvarantoon verrattuna ikärakenteeltaan nuorempi, mikä näkyy uudistusalan kasvuna vuosien 1988–1997 tasoon nähden. Uudistushakkuuden seurauksena puuntuotantoon kuuluvissa metsissä tukkipuukokaisen puun varanto alenee kolmen ensimmäisen kymmenvuotiskauden aikana noin 15 prosenttia ja runkopuun kokonaistilavuus noin 3 prosenttia. Kokonaistilavuus kasvaa tosin myöhemmin noin 10 prosenttia nykyistä tilavuutta suuremmaksi (kuva 3.1-3).

Vaikka pääosa (60–55 prosenttia) käyttöpuusta saadaan lähivuosisikymmeninä edelleen

uudistushakkuista, niin kestävä hakuukertymää toteuttava hakuulaskelma edellyttää myös huomattavaa harvennushakkuiden lisäämistä (kuva 3.1-2). Vuosittainen harvennuspinta-ala lähes kaksinkertaistuisi nykyiseen (1988–1997) verrattuna ja harvennushakuukertymä nousisi noin 40 prosenttiin kokonaiskertymästä.

Turvemaiden osuus puuntuotannon maan piiriin kuuluvasta pinta-alasta on noin 33 prosenttia ja turvemaiden puuston tilavuus on suurimmillaan 30 prosenttia kokonaistilavuudesta. Turvemaiden osuus suurimmasta kestävästä hakuukertymästä on korkeimmillaan vuosina 2016–2025, jolloin osuus männyn hakuukertymästä on noin 30, kuusen 20 ja koivun 55 prosenttia. Lähivuosisikymmeninä turvemaiden osuus harvennuskertymästä ja -pinta-alasta kohtaa noin 30 prosenttiin.

Jos turvemaiden hakkuuta ei pystytä korjuuteknisistä tai taloudellisista seikoista johtuen esitettyssä laajuudessa toteuttamaan, joudutaan suurimman kestävä hakuukertymän tasoa laskemaan. Lasku on turvemaiden nykyistä hakuukertymää suurempi, sillä osa kivennäismaiden hakkuista on voitu hakuulaskelmissa esittää välittömästi tehtäviksi turvemaiden tuleviin hakuumahdollisuuksiin perustuen (ns. suunnitevaikutus).

D. 60 miljoonan kuutiometrin hakuukertymä vuosien 1993–1997 ainespuun hakuukertymän puu- ja puutavaralajirakennetta noudattaen (liitetaulukko 4)

Suomen metsistä hakattiin vuosina 1993–1997 noin 51 miljoonaa kuutiometriä ainespuuta (markkinahakkuiden ainespuu ja 30 prosenttia polttopuusta) vuodessa (taulukko 3.1-2). Mäntyä vuosien 1993–1997 ainespuun kertymästä oli 40, kuusta 46 ja lehtipuuta 14 prosenttia. Vuosien 1987–1996 hakkuisiin verrattuna (vaihtoehto A) kuusen osuus on noussut muutamia (3) prosenttiyksiköitä ja lehtipuiden vastavasti laskenut.

Tässä hakuulaskelmavaihtoehdossa käyttöpuun hakkuut nostettiin 60 miljoonan kuutiomet-

rin vuositasolle metsäkeskusten alueilla siten, että alueen osuus koko hakkuukertymästä ja alueen hakkuiden rakenne säilyivät vuosien 1993–1997 keskimääräisellä tasolla. Esitetystä hakkuukertymätavoitteesta männyn osuus oli 24, kuusen 28 ja lehtipuiden 8 miljoonaa kuutiometriä. Sekä tukkia että kuitua kertymätavoitteesta oli noin 30 miljoonaa kuutiometriä. Tuki tavoiteosuus männyn hakkuukertymästä oli 48, kuusen 58 ja lehtipuiden 17 prosenttia.

Alueittain tehdyt hakkuulaskelmat osoittavat, että männyn ja lehtipuiden osalta esitetyt hakkuukertymätavoitteet saavutetaan lähes poikkeuksetta ja ne pystytään myös ylläpitämään 50 vuoden laskentajakson ajan (kuva 3.1-1). Sen sijaan alueittain laskettuna kuusen hakkuukertymätavoitetta ei kestävästi saavuteta ja ylläpidetä, ts. kuusen hakkuumahdollisuudet ovat tavoitteeseen (28 miljoonaa kuutiometriä) nähden täydessä käytössä ainakin keskisen ja itäisen Suomen metsäkeskusten alueilla. Kuusen hakkuukertymää voidaan esitetyllä tavalla nostaa jonkin verran etelä- ja lounaisrannikolla, jossa on enemmän käyttämättä jäänyttä hakkuupotentiaalia.

Puuntuotannon maalla puuvaranto lisääntyy hakkuulaskelman perusteella kolmen seuraavan vuosikymmenen aikana keskimäärin miljoonalla kuutiometrillä (kuva 3.1-3) ja metsien kasvu - puuvarojen karttumisen myötä - noin 0,5 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa. Esitetystä hakkuiden rakenteesta johtuen männyn tilavuus kasvaa seuraavien kolmen kymmenvuotiskauden aikana 35 prosenttia ja lehtipuiden 30 prosenttia. Kuusen tilavuus sen sijaan laskee nykyisestä noin 10 prosenttia.

E. 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymä vuosien 1993–1997 ainespuun hakkuukertymän puu- ja puutavaralajirakennetta noudattaen (liitetaulukko 5)

Hakkuulaskelmavaihtoehdon E määritelmä muistuttaa vaihtoehtoja A ja D. Vaihtoehdossa E käyttöpuun hakkuut nostettiin 70 miljoonan kuutiometrin vuositasolle metsäkeskusten alueil-

la siten, että alueen osuus koko hakkuukertymästä ja alueen hakkuiden rakenne säilyivät vuosien 1993–1997 keskimääräisellä tasolla. Esitetystä hakkuukertymätavoitteesta männyn osuus oli 28, kuusen 32 ja lehtipuiden 10 miljoonaa kuutiometriä. Sekä tukkia että kuitua kertymätavoitteesta oli noin 35 miljoonaa kuutiometriä. Tuki tavoiteosuus männyn hakkuukertymästä oli 48, kuusen 58 ja lehtipuiden 17 prosenttia.

Tiettyyn hakkuiden rakenteeseen perustuva tuotanto-ohjelma (kuva 3.1-1) johtaa erilaiseen varantoon (kuva 3.1-3) ja sitä kautta tuleviin hakkuumahdollisuuksiin kuin sellainen tuotanto-ohjelma, joka perustuu metsien kehitysdynamiikan hyödyntämiseen (vrt. vaihtoehto C). Vaihtoehdossa E asetettua 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymätavoitetta ei saavuteta täysin koko 50 vuoden laskentakauden aikana.

F. 80 miljoonan kuutiometrin ainespuun hakkuukertymä (liitetaulukko 6)

Hakkuulaskelmavaihtoehdon F avulla tarkasteltiin, miten metsävarat ja tulevat hakkuumahdollisuudet kehittyisivät, jos alettaisiin hakata noin 80 miljoonaa kuutiometriä vuodessa - ja kuinka kauan tätä hakkuiden tasoa voitaisiin jatkaa. Laskelma tehtiin muista vaihtoehdoista (A–E) poiketen koko Suomelle - ei siis metsäkeskusten alueille.

Hakkuulaskelman tulokset ja päätelmät muistuttavat vaihtoehtoa B (hakkuumahto), sillä hakkuukertymätavoite on niin korkea ettei sitä kestävästi saavuteta. Tässä vaihtoehdossa metsänkäsittelysuositusten mahdollistamat välittömät hakkuumahdollisuudet jaksottuvat kahdelle kymmenvuotiskaudelle 80 miljoonan kuutiometrin suuruuksina.

MELA-laskelman metsävarojen kehitys on ehdollista

Suurimman kestävän hakkuumäärän arvio (vaihtoehto C) vuosille 1996–2005 on yli 30

prosenttia suurempi kuin vuosina 1993–1997 keskimäärin toteutuneet vuosittaiset hakkuut (vaihtoehto E) ja noin 15 prosenttia suurempi kuin raakapuun kotimainen teollinen käyttö vuodessa vuosina 1993–1997.

Vaikka hakkuiden lisääminen ei sinällään näyttäisi uhkaavan tulevia hakkuumahdollisuuksia, vaihtoehdot C ja E kuitenkin havainnollistavat, että metsävarojen ja sitä kautta tulevien hakkuumahdollisuuksien kehitys voi olla - metsävarojen nykyisestä tilasta ja käsittelymahdollisuuksista riippuen - erilainen kahdessa toimintavaihtoehtossa, joissa hakkuiden rakenne on erilainen, vaikka hakkuumäärä eri vaihtoehtoisissa olisikin lähellä toisiaan.

Hakkuulaskelmavaihtoehtossa C (suurin kestävä hakkuukertymä) metsävarojen kehitysdynamiikka pyritään hyödyntämään maksimaalisesti ja 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymä saavutetaan 20–30 vuoden kuluessa. Sen sijaan laskelmavaihtoehtossa E (vuosien 1993–1997 hakkuukertymän rakenne) 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymätasoa ei saavuteta laskelmakauden aikana, mikä osoittaa, että nykyistä hakkuiden rakennetta ei voida kestävästi ainakaan metsäkeskusten alueilla ylläpitää, ellei puuntuotannossa olevaa pinta-alaa, puuvarantoa tai sen kasvua lisätä jollakin tavalla. Tässä esitetyissä laskelmavaihtoehtoisissa ei ole tarkasteltu, miten metsänparannustoimien (kunnostusojitus tai lannoitus) tai peltojen metsityksen avulla voitaisiin lisätä kestäviä hakkuumahdollisuuksia.

Metsien tuleva käyttö, hoito ja kasvu yhdessä vaikuttavat hakkuumahdollisuuksien kehitykseen. Kasvun lisääntymistä pitkällä aikavälillä saattavat hidastaa mm. metsien kunnan huononeminen, laaja-alaiset tuhot ja ilmaston muuttuminen nykyistä epäedullisemmaksi. Puiden kasvun pysyvä taantuminen pienentää hakkuumahdollisuuksia, mutta kasvun vuotuisen vaihtelun merkitys on vähäisempi.

Laskelmissa ei voitu ottaa huomioon metsiköiden sijaintia suhteessa toisiinsa, tieverkkoon

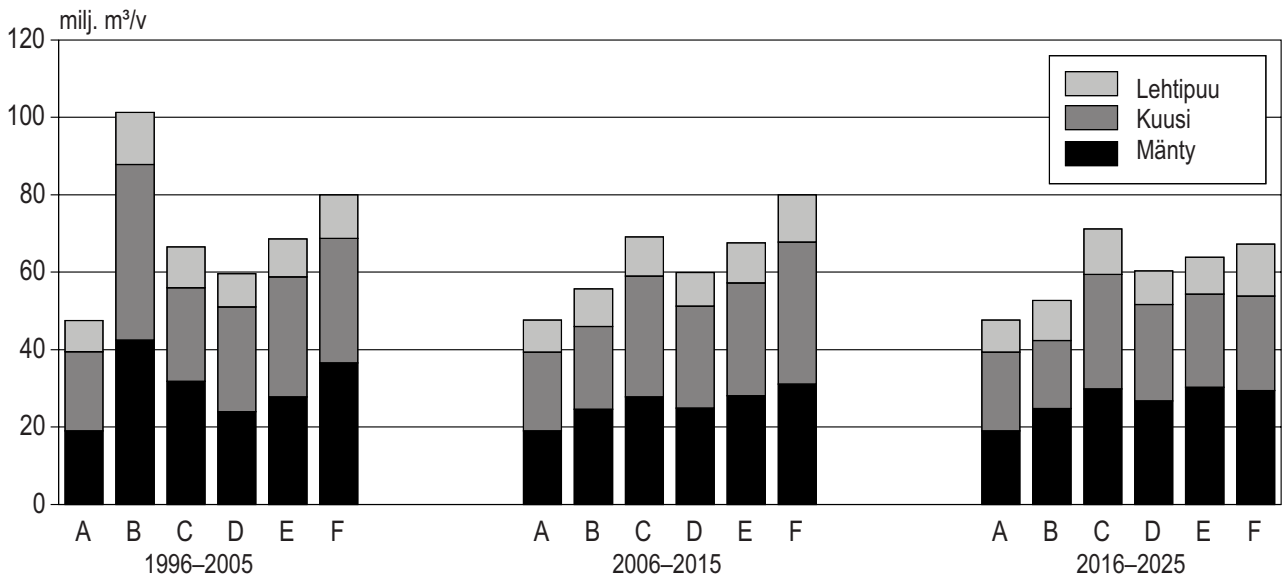
ja käyttöpisteisiin tai niiden korjuuteknistä saavutettavuutta sekä sen vaikutusta puustamaksukykyyn ja puun kysyntään. Nämä tekijät yhdessä saattavat ratkaista sen, jäävätkö esimerkiksi turvemaat tai kivennäismaiden ensiharvennuspoustot tai osa niistä puuntuotannon ulkopuolelle. Metsien tulevat käyttömahdollisuudet pienenevät tässä esitetyistä, jos puuntuotantoon käytettävissä olevat metsät vähenevät, puun kysyntä ei kohdistu hakkuukypsimpien metsien puustoon, nuoret metsät jäävät hoitamatta, puuta ei korjata soilta tai kunnostusojitukset laiminlyödään. Tässä esitetyissä laskelmissa ei ole tarkasteltu, miten viivytely tai laiminlyönnit metsänuudistamis- ja metsänhoitotoissa saattavat vaikuttaa kestäviin hakkuumahdollisuuksiin.

Pääosa ainespuusta saadaan lähivuosikymmeninä kaikissa laskelmavaihtoehtoisissa uudistushakkuista, vaikka harvennushakkuiden osuus kertymistä lisääntyy. Turvemaiden hakkuumahdollisuudet lisääntyvät 1960- ja 1970-lukujen metsänparannustöiden seurauksena lähivuosikymmeninä. Suurimmillaan turvemaiden hakkuumahdollisuudet ovat 30–40 vuoden kulluttua. Turvemaiden kasvun ja sitä kautta hakkuumahdollisuuksien pitkäaikaista lisääntymistä saattavat hidastaa esimerkiksi metsäojien kunnan heikkeneminen.

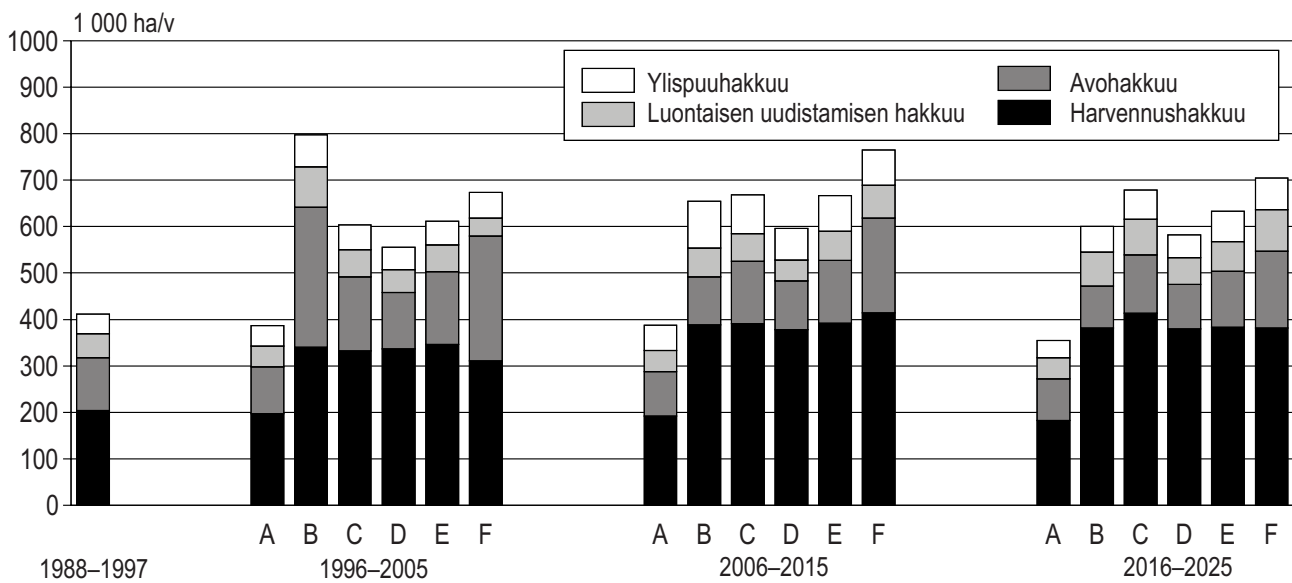
Lähivuosikymmenet käytetään metsiin jo kasvanutta puuta. Vaikka nuorten männiköiden osuus lisääntyy sekä puuvarannossa että harvennuspuna hakkuissa, vuosina 1996–2026 kuusen ja männyn hakkuumahdollisuudet ovat lähes yhtä suuret. Merkittävä käänne kuusen ja männyn hakkuumahdollisuuksissa tapahtuu vasta 2030-luvulla, jolloin viljelymänniköt alkavat tulla hakkuuvuoroon. Jo vuosikymmeniä sitten tehtyjen puulajipäätösten vuoksi varttuneet kuusikot vähenevät. Tähän voi varautua jättämällä terveimpiä kuusikoita mahdollisuuksien mukaan kasvatettavaksi ja kuusikoita varsinkin viljellen perustamalla - ja ennen kaikkea keksimällä käyttöä lisääntyvälle mäntypuulle.

Taulukko 3.1-2 Keskimääräinen vuosittainen hakkuukertymä 5-vuotisajaksolla, 1993-1997 (lähde: Metla/Metinfo)

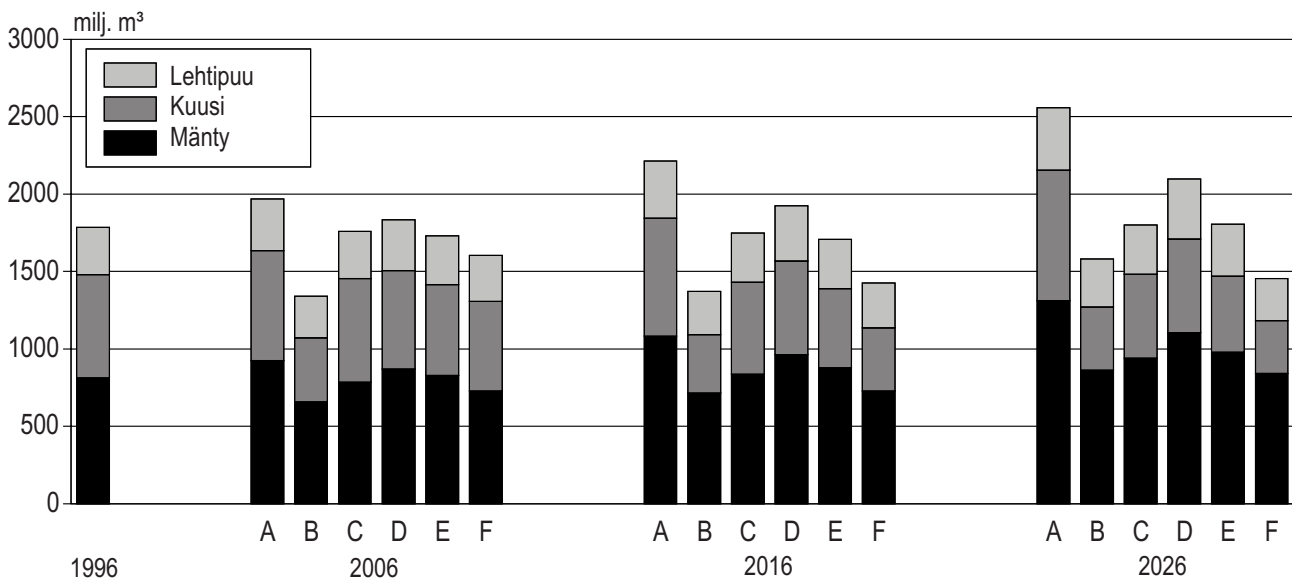
Metsäkeskus	Tukkipuu		Kuitupuu + 30 % polttopuusta		Tukki- ja kuitupuu yhteensä		Polttopuu (ei ainespuu)		Kaikkiaan								
	mänty	kuusi lehtipuu	yht.	mänty	kuusi lehtipuu	yht.	mänty	kuusi lehtipuu	yht.	mänty	kuusi lehtipuu	yht.					
	1 000 m ³																
0 Ahvenanmaa	22	18	0	40	27	129	83	59	27	169	7	7	21	90	66	34	190
1a Rannikko, Helsingi	146	298	24	468	138	719	397	628	162	1 187	42	84	148	420	670	246	1 335
1b Rannikko, Pohjanmaa	162	242	10	414	248	759	416	499	258	1 173	14	21	98	430	520	356	1 306
2 Lounais-Suomi	702	1 065	52	1 818	295	1 501	1 302	1 671	346	3 319	84	93	186	1 385	1 764	533	3 681
3 Häme-Uusimaa	569	1 895	147	2 611	417	1 998	1 111	2 935	564	4 609	35	82	212	1 146	3 017	776	4 939
4 Kymi	749	996	105	1 850	314	1 640	1 403	1 668	419	3 490	41	38	137	1 444	1 706	556	3 706
5 Pirkanmaa	619	1 431	66	2 117	308	1 614	1 149	2 208	374	3 731	44	59	161	1 193	2 267	535	3 996
6 Etelä-Savo	1 315	1 556	318	3 189	677	2 696	2 302	2 588	995	5 885	30	24	191	2 333	2 611	1 186	6 130
7 Etelä-Pohjanmaa	720	660	26	1 407	480	1 771	1 569	1 102	507	3 178	79	51	194	1 649	1 153	701	3 502
8 Keski-Suomi	1 016	1 802	162	2 979	475	2 179	1 800	2 722	637	5 158	41	31	184	1 841	2 753	820	5 414
9 Pohjois-Savo	616	1 876	142	2 634	604	2 595	1 307	3 176	746	5 229	21	28	224	1 328	3 204	970	5 502
10 Pohjois-Karjala	1 015	1 073	155	2 243	483	2 396	1 961	2 040	638	4 639	29	15	143	1 990	2 055	781	4 826
11 Kainuu	722	326	6	1 054	242	1 327	1 356	777	248	2 381	14	7	66	1 370	784	314	2 468
12 Pohjois-Pohjanmaa	717	374	10	1 101	626	2 233	1 891	808	636	3 334	67	31	179	1 958	838	815	3 611
13 Lappi	786	154	0	940	473	2 484	2 281	670	473	3 424	44	16	116	2 325	686	589	3 600
Yhteensä	9 878	13 766	1 222	24 865	5 807	26 042	20 328	23 550	7 029	50 907	572	544	2 182	20 900	24 094	9 211	54 205



Kuva 3.1-1 hakkuukertymä puulajeittain vuosina 1996-2025 hakkuulaskelmavaihtoehdoissa A-F



Kuva 3.1-2 Vuosittaiset hakkupinta-alat hakkuutavoittain hakkuulaskelmavaihtoehdoissa A-F vuosina 1996-2025 sekä vuosina 1988-1997 toteutuneiden hakkuiden taso



Kuva 3.1-3 Tilavuus puulajeittain puuntuotannon piirissä olevalla maalla vuosina 1996-2026 hakkuulaskelmavaihtoehdoissa A-F

3.2 Kansantaloudelliset laskelmat

Aarne Reunala

Metsäohjelma tähtää vuotuisen ainespuun hakkuukertymän kestävään lisäämiseen 5–10 miljoonalla kuutiometrillä vuoteen 2010 mennessä.

Tämänsuuruinen hakkuukertymän lisääntyminen luo edellytyksiä metsäteollisuuden tuotannon 1–2 prosentin kasvun jatkumiselle kotimaiseen puuraaka-aineeseen pohjautuen vuoteen 2010 saakka.

Valtiovarainministeriön *Kessu-mallilla* laskettiin, millä tavoin metsäteollisuuden vuosittaisen tuotannon kasvun nopeutuminen 2 prosentilla vaikuttaa kansantalouteen teollisuuden nykyisillä rakenteilla.

Kessu on vuosiaineistoon pohjautuva Suomen kansantaloutta kuvaava ekonometrinen panos-tuotos-malli. Se perustuu kansantalouden tilinpitoon ja siinä sovellettaviin identiteetteihin. Mallissa käytetään ja kuvataan tilinpidossa esiintyvien taloudellisten muuttujien kuten esimerkiksi toimialoittaisen tuotannon, työllisyyden, investointien ja hintojen kehitystä sekä näiden tekijöiden välillä vallitsevia yhteyksiä.

Mallissa kotitalouksien ja yritysten oletetaan maksimoivan kulutuksestaan saamansa hyötyä ja tuotantotoiminnan synnyttämiä voittoja. Panos-tuotos-taulukkoa käytetään mallissa hyväksi muutettaessa eri lopputuotekysynnän erät toimialoittaiseksi tuotannoksi. Esimerkiksi metsäteollisuuden tuotannon lisäys näkyy mallilaskelmissa mm. metsätalouden ja liikenteen tuotannon kasvuna.

Yrittäjätoiminta jaetaan 23 toimialaan, joista 11 kuuluu teollisuuteen ja loput muuhun yritystoimintaan. Teollisuusyritysten oletetaan maksimoivan voittojaan annetuilla panosten ja lopputuotteiden hinnoilla. Lopputuotteiden hinnat määräytyvät kansainvälisillä markkinoilla eikä kotimaisten yritysten oleteta voivan vaikuttaa niihin. Kotimaassa syntyvät kustannukset määräävät mallissa teollisuuden toiminnan kannattavuuden.

Mitä kannattavampaa toiminta on sitä enemmän teollisuustoimialat ovat valmiit lisäämään kapasiteettiaan ja tuotantoaan. Mallissa kannattavuus määrää pitkällä aikavälillä teollisuusalojen tuotannon, investoinnit ja työvoiman käytön. Tuotannolla tyydytetään ensin kotimainen kysyntä, ylimenevä osa menee vientiin.

Muuhun yritystoimintaan luetaan kuuluvaksi esimerkiksi rakentaminen, erilaiset palvelut kuten kauppa, ravitsemus- ja majoitustoiminta, kuljetuspalvelut, liike-elämää palvelevat toiminnot jne. Niille on tyypillistä, etteivät ne kohtaa ulkomaista kilpailua samassa muodossa kuin teollisuus. Panosten hinnat ja kokonaiskysyntä ovat niiden kannalta annettuja. Muun yritystoiminnan kohtaama kustannusten nousu (esimerkiksi palkat) oletetaan välittyvän lopputuotteiden hintoihin. Mallissa muun yritystoiminnan aktiviteetin kannalta keskeinen kysymys on kysynnän riittävyys.

Mallissa kotitalouksien oletetaan maksimoivan hyvinvointiaan kohdentamalla käytössä olevat tulonsa kulutukseen ja asuntoinvestointeihin. Kulutus jakaantuu 22 eri hyödykeryhmään. Kulutuksen hyödykeryhmittäisen jakauma määräytyy suhteellisten hintojen ja kotitalouksien kokonaismenojen tason perusteella. Jonkin hyödykeryhmän hinnan nousu vähentää sen kysyntää ja muuttaa näin kotitalouksien kulutuksen rakennetta.

Julkinen talous jakaantuu mallissa kuntiin, soturahastoihin, tel-rahastoihin ja valtion. Julkisen talouden eri osasektoreiden tulossa mallin käyttäjän päätös koskee perusteita, joita sovelletaan mallista määräytyvään tulopohjaan.

Kessu-mallin peruslaskelmassa tuotannon oletetaan kasvavan keskimäärin 2,5 prosenttia vuodessa jaksolla 2000–2010. Metsäteollisuuden osalta tämä merkitsee vajaan 2 prosentin kasvua vuosittain.

Oheisessa taulukossa esitetään *Kessu*-laskelma, jossa verrataan metsäteollisuuden vuosittai-

sen 2 prosentin kasvun vaikutuksia nollavaihtoehtoon eli tilanteeseen, jossa hakkuut ja metsäteollisuuden tuotannon määrä säilyisivät vuoden 1998 tasolla ajanjaksolla 1999–2010.

Mallilaskelmassa metsäteollisuuden kokonaistuotantoa on vientiä lisäämällä kasvatettu eksogeenisesti 2 prosenttia vuodessa ajanjaksolla 1999–2010. Tälle tuotannon lisäykselle on laskelmassa oletettu löytyvän kysyntää maailmanmarkkinoilta.

Laskelmassa ei ole otettu huomioon metsäteollisuuden tuotannon lisäyksen vaikutuksia esimerkiksi sen käyttämien panosten hintoihin. Laskelma kuvaa karkealla tasolla metsäteollisuuden taloudellisen aktiviteetin merkitystä koko kansantaloudessa.

Nollavaihtoehtoon verrattuna metsäteollisuuden vuotuinen 2 prosentin kasvu lisäisi vuoteen 2010 mennessä bruttokansantuotetta 3,0 prosentilla, vientiä 5,6 prosentilla, tuontia 1,9 prosentilla, yksityistä kulutusta 1,4 prosentilla ja yksityisiä investointeja 3,2 prosentilla. Vuonna 2010 valtiontalouden rahoitustasapaino olisi 8,8 miljardia markkaa (1,5 miljardia euroa) ja julkisen talouden tasapaino 12,6 miljardia markkaa (2,1 miljardia euroa) parempi kun nollavaihtoehdossa. Näissä luvuissa on otettu huomioon paitsi talouskasvun nopeutumisen myös velanhoitomenojen pienenemisen vaikutukset.

Työllisyysvaikutus koko kansantaloudessa olisi noin 36 000 työpaikkaa. Tämän työllisyysluvun taustalla on oletus, että metsäteollisuuden työpaikat eivät tuotannon lisääntymisestä huolimatta

kasvaisi lainkaan. Tuotannon lisäys saadaan siis aikaan alan tuottavuutta kohottamalla.

Mallissa tuotannon muutoksista aiheutuvat vaikutukset ovat lineaarisia. Jos hakkuukertymä lisääntyisi 10 miljoonan kuutiometrin asemesta 5 miljoonalla kuutiometrillä ja teollisuuden tuotanto sitä vastaavasti, kansantaloudelliset vaikutukset saadaan jakamalla yllä olevan taulukon luvut kahdella.

Laskelman tulkinta

Yllä oleva Kessu-laskelma osoittaa metsäteollisuuden laajenemisen kansantaloudellisia vaikutuksia. Metsänhoitoon ja metsänparannukseen laskelma ei ota kantaa muuten kuin sisäänrakennetulla oletuksella, että metsätalous kehittyy samaan tahtiin kuin metsäteollisuus.

Metsätaloudessa ei kuitenkaan ole tällaista automatiikkaa. Kansallisen metsäohjelman työryhmissä ja Mela-laskelmien perusteella tehtyjen arvioiden mukaan kestävä hakkuukertymän lisäys 10 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa edellyttää metsänhoidon ja metsänparannuksen investointien lisäämistä miljardista markasta (0,17 miljardia euroa) noin puoleentoista miljardiin markkaan (0,25 miljardia euroa) vuodessa. Lisäys saattaa näyttää suurelta, mutta se tarkoittaa investointien määrän palauttamista takaisin 1990-luvun alussa vallinneelle tasolle. Jos investointeja ei pystytä palauttamaan tälle aikaisemmalle, myös Mela-laskelmassa oletetulle metsänhoidon tasolle, niin hakkuukertymän lisääminen ei ole kestävällä pohjalla.

Hakkuukertymää voitaisiin nykyisen metsälain rajoissa välittömästi nostaa 10 miljoonalla kuutiometrillä kymmeneksi, mahdollisesti 20 vuodeksi, sillä metsien rakenne antaa siihen mahdollisuuksia. Sen jälkeen hakkuuta jouduttaisiin kuitenkin vähentämään, koska metsissä ei enää olisi yhtä paljon hakattavaa. Kehitys ei siten olisi taloudellisesti kestävä, mikä on vastoin niitä metsätalouden kestävyysperiaatteita, joihin Suomi on sitoutunut. Hakkuuden kestävä lisääminen edellyttää vastaavaa panostusta metsien hoitoon.

Taulukko 3.2-1 Kessu-laskelma

Tunnus	yksikkö	2005	2010
BKT	%	1,6	3,0
Vienti	%	3,2	5,6
Tuonti	%	1,2	1,9
Yksityinen kulutus	%	0,6	1,4
Yksityiset investoinnit	%	1,8	3,2
Työllisyyden muutos	henkeä	18 000	36 000
Rahoitustasapainon muutos			
Valtiontalous	mrd, mk	4,0	8,8
Julkinen talous	mrd, mk	5,4	12,6

Voitaisiin myös ajatella, että kotimaisen puun asemasta teollisuus lisää tuontipuun käyttöä, jolloin saadaan suunnilleen samanlaiset kansantaloudelliset vaikutukset kuin kotimaista puunkäyttöä lisäämällä. Noin 10 miljoonan kuutiometrin asemasta tuotaisiinkin noin 20 miljoonaa kuutiometriä tuontipuuta jalostettavaksi Suomeen. Jalostushyöty ja monet kansantaloudelliset hyödyt saataisiin Suomeen. Aluetaloudelta ja maaseudulta jäisivät kuitenkin saamatta kotimaisen puun tuomat noin 5 000 metsätalouden työpaikkaa ja noin miljardin markan (0,17 miljardia euroa) kantorahatulot vuodessa.

Tuontipuuvaihtoehto ei ollut vakavasti esillä kansallista metsäohjelmaa laadittaessa, koska kotimaisen puun jalostamisesta saadaan enemmän hyötyjä, ja koska tuontipuun käytön pysyvään lisäämiseen liittyy paljon epävarmuustekijöitä.

Raaka-aineen saatavuuden lisäksi metsäteollisuuden kiinnostus investointeihin riippuu luonnollisesti siitä, millä tavoin muut teollisuuden kilpailukykyyn vaikuttavat asiat on hoidettu. Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on säilyttää metsäteollisuuden toimintaedellytykset, muun muassa liikenneinfrastruktuuri ja energian hinta ja saatavuus, kilpailukykyisinä niin, että kansainvälistyvänkin metsäteollisuuden kannattaa edelleen investoida Suomeen. Kansallisen metsäohjelman laaja yhteistyöprosessi, jossa valtiolta on merkittävästi mukana, on viesti metsäteollisuudelle siitä, mihin suuntaan Suomen metsäektoria halutaan kehittää. Ohjelma vähentää epävarmuutta ja parantaa siten investointiedellytyksiä, kun metsäteollisuusyritykset suunnittelevat ja toteuttavat pitkäaikaisia investointejaan.

4. METSÄOHJELMAN VALMISTELU JA ARVIOINTI

4.1 Ohjelman valmistelu

Aarne Reunala

Kansallisen metsäohjelman valmistelu käynnistyi virallisesti 11.2.1998, kun valmistelua ohjaava ministeriryhmä hyväksyi ohjelman valmistelun tavoitteet, periaatteet ja organisaation (Liite 1). Ohjelman pääsihteeriksi valittiin MMT Aarne Reunala ja valmistelun menoihin varattiin 250 000 markkaa (42 000 euroa). Ehdotus kansalliseksi metsäohjelmaksi tuli jättää ministeriryhmälle viimeistään 31.12.1998 mennessä.

Ennen ohjelman käynnistämistä maa- ja metsätalousministeriössä oli runsaan puolen vuoden ajan valmisteltu metsäpoliittista selontekoa, jonka valtioneuvoston oli määrä antaa eduskunnalle. Ajatuksena oli, että selonteko ja siitä käytävä eduskuntakeskustelu voisi muodostaa lähtökohdan kansallisen metsäsuunnitelman valmistelulle. Loppuvaiheessa selonteosta ja sen merkityksestä esitettiin kuitenkin ristiriitaisia näkemyksiä, joten tammikuun puolivälissä 1998 hallitus päätti luopua sen antamisesta ja siirtyä suoraan kansallisen metsäohjelman valmisteluun. Selontekoa varten oli pyydetty ja saatu yhdeksän asiantuntijaselvitystä, jotka siirtyivät näin myös kansallisen metsäohjelmaproessin käyttöön:

1. Suomen metsävarat, hakkuumahdollisuudet ja niiden kehittyminen. Tuula Nuutinen ja Erkki Tomppo, Metsäntutkimuslaitos. 17 s.
2. Suomen metsien metsänhoidollinen tila ja metsien hoidon kehittämistarpeet. Juhani Kokkonen, Tapio ja Kari Mielikäinen, Metsäntutkimuslaitos. 9 s.
3. Metsäympäristön tila. Jukka-Pekka Jäppinen, Suomen ympäristökeskus ja Jouko Kostamo, Tapio. 20 s.
4. Metsäteollisuustuotteiden ja raakapuun maailmanmarkkinoiden kehitys ja vaikutukset Suomen metsäsektorille. Lauri Hete-mäki, Metsäntutkimuslaitos. 16 s.

5. Metsäsektori, metsäpolitiikka ja sen keinot muuttuvien olosuhteiden maailmassa. Veli-Pekka Järveläinen ja Ilpo Tikkanen, Helsingin yliopisto. 8 s.
6. Kestävän metsätalouden sosiaalinen ulottuvuus. Veli-Pekka Järveläinen, Helsingin yliopisto. 9 s.
7. Suomen metsäklusteri. Heikki Seppälä, Metsäntutkimuslaitos. 7 s.
8. Suomen metsäsektorin kansantaloudellinen merkitys ja tuotannon muutosten vaikutukset. Mikko Toropainen, Metsäntutkimuslaitos. 7 s.
9. Kansainvälinen metsäpolitiikka. Anders Portin, maa- ja metsätalousministeriö. 8 s.

Selontekoa valmisteltaessa ja jo aikaisemmin Metsätalouden ympäristöohjelmassa vuonna 1994 oli todettu *kansallisen metsäsuunnitelman* tarve. Kun maa- ja metsätalousministeriössä ryhdyttiin tammikuussa 1998 valmistelemaan taustamuistiota kansallisen suunnitelman laatimiseksi, niin hyvin pian päädyttiin nimeen ”*kansallinen metsäohjelma*”. Sen katsottiin paremmin vastaavan Suomessa aikaisemmin käytössä ollutta tapaa (”Mera-ohjelma”, ”Metsä 2000 -ohjelma”) ja myös Rion metsäperiaatteissa sekä hallitustenvälisen metsäpaneelin IPF:n suosituksissa käytettyä ilmaisua ”national forest programme”. Niinpä käyttöön otettiin nimi ”*Kansallinen metsäohjelma 1998*” joka ohjelman valmistuttua muutettiin tavoitevuoden mukaan muotoon ”*Kansallinen metsäohjelma 2010*”.

Työryhmät

Ohjelman valmistelua varten perustettiin ministeriryhmä ja johtoryhmä, joita johti maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilä, sekä kolme työryhmää: Metsien hoidon ja suojelun työryhmä, Metsien käytön ja markkinoiden työryhmä

sekä Metsätalouden innovaatiotyöryhmä. Ryhmien puheenjohtajat, jäsenet ja sihteerit on esitetty asettamiskirjeessä (Liite 1). Johto- ja työryhmissä oli sihteerineen kaikkiaan 60 henkeä, jotka edustivat laajasti metsäsektorin sidosryhmiä. Vuoden kuluessa muutama jäsen joutui luopumaan tehtävästä (Markku Mäkinen, Meri Saarnilahti-Becker, Erja Fagerlund, Harri Karjalainen, Irja Seurujärvi-Kari) ja heidän tilalleen nimettiin uudet edustajat (Erkki Virtanen, Timo Tanninen, Esa Hyvärinen, Anju Asunta). Irja Seurujärvi-Karin tilalle ei saatu uutta jäsentä.

Ministeriryhmä kokoontui kolme kertaa, johtoryhmä 8 kertaa ja työryhmät kukin 14–16 kertaa (Seurantaraportit, Liite 3).

Johtoryhmän ja työryhmien työskentelyn valmistelua ja koordinoitua varten perustettiin työvaliokunta, joka koostui kunkin työryhmän puheenjohtajasta ja yhdestä sihteeristä sekä pääsihteeristä. Puheenjohtajana oli johtoryhmän varapuheenjohtaja Jan Heino. Kesäkuussa 1998 työvaliokuntaan kutsuttiin vielä Metsien hoidon ja suojelun työryhmän toinen sihteeri Jukka-Pekka Jäppinen. Työvaliokunta kokoontui kaikkiaan 28 kertaa.

Asettamiskirjeeseen liittyneessä muistiossa suunniteltiin, että kukin työryhmä olisi tehnyt oman ohjelman aihealueestaan. Näin kansalli-

nen metsäohjelma olisi muodostunut kolmesta erillisestä ohjelmasta: metsänhoito- ja ympäristöohjelmasta, metsäteollisuuden kehittämisohjelmasta ja metsätalouden innovaatio-ohjelmasta. Kesällä 1998 huomattiin kuitenkin, että aika erillisten ohjelmien yhteensovittamiseen loppuu kesken, joten elokuussa päätettiin, että työryhmien työskentely ohjataan suoraan varsinaisen metsäohjelman tekemiseen.

Tässä yhteydessä päätettiin myös, että metsäohjelmasta pyritään tekemään suppea noin 20-sivuinen asiakirja, jonka lisäksi kertynyt muu materiaali julkaistaan erillisessä taustaraportissa.

Työskentelytavan muutoksesta aiheutui joidenkin koordinaatio-ongelmia, sillä työryhmien ja johtoryhmän työskentelyn yhteensovittaminen siten, että luonnokset olisivat tulleet oikeassa järjestyksessä eri ryhmien käsiteltäviksi, ei aina onnistunut. Työvaliokunta ja pääsihteeri työskentelivät koko syksyn erittäin intensiivisesti työryhmien työn ja muun ohjelmaan saadun palautteen yhteensovittamiseksi. Jälkikäteen voi arvioida, että aikataulussa pysyttiin nimenomaan työskentelytavan muutoksen ansiosta. Työryhmien itsenäinen työskentely ja niiden valmiiden ohjelmien yhteensovittaminen olisi vaatinut kuukausia pitemmän ajan.



Työvaliokunnan kokous 14.1.1999 maa- ja metsätalousministeriössä Helsingissä. Vasemmalta Jukka-Pekka Jäppinen, Jouni Suoheimo, Pentti Lähteenoja, Liisa Saarenmaa, Jouko Paloniemi, Arne Reunala ja Juha Hakkarainen.

Suunnitelmat ja niiden toteutumisen seuranta

Alusta pitäen oli nähtävissä, että aikataulu metsäohjelman laatimiseksi oli erittäin tiukka, koska ohjelma oli laaja-alainen ja osanottajia oli paljon niin työryhmissä kuin niiden ulkopuolellakin. Tämän takia tehtiin 11 erillissuunnitelmaa, joiden toteutumista seurattiin jatkuvasti ajan tasanalla pidetyillä seurantaraportteilla (Liite 3).

Vision ja tavoitteiden määrittäminen

Metsäohjelman tekeminen jouduttiin aloittamaan ikään kuin ”puhtaalta pöydältä” ilman valtioneuvoston selontekoon pohjautunutta metsäpoliittista keskustelua eduskunnassa. Tämän takia kevätkaudeksi suunniteltiin johtoryhmän, työryhmien ja kansalaisfoorumien kokoukset siten, että metsäohjelman visio ja tavoitteet saataisiin määritetyksi toukokuun loppuun mennessä. Työryhmät hahmottelivat asiantuntijoita kuullen tavoitteita omista näkökulmistaan. Innovaatiotyöryhmä rakensi näkemystensä pohjaksi myös erilaisia skenaarioita. Maalis-toukokuussa järjestettiin 25 kansalaisfoorumeita, joissa keskusteltiin metsäohjelman tavoitteista. Erityisesti Päätäjien metsäakatemiassa ja Metsäviikolla keskusteluihin osallistui aktiivinen ja laaja joukko. Metsäkeskukset järjestivät kansalaisfoorumit alueillaan, jolloin saatiin näkemyksiä niin maakunnissa toimivilta sidosryhmiltä kuin vasta valmistuneiden metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien näkökulmista. Ekometsätalouden liitto oli valmistellut oman metsäohjelmansa, jonka periaatteet saatettiin KMO:n työryhmien tietoon. Monipuolinen keskustelu ja vuorovaikutus onnistuikin niin, että ministeriryhmä hyväksyi 5.6.1998 muistion ”Kansallisen metsäohjelman visio ja tavoitteet vuoteen 2010”, jonka jälkeen päästiin eteenpäin ohjelman konkreettisessa rakentamisessa.

Viestintä

Avoin ja ajantasainen viestintä nähtiin välttämättömänä, jotta ohjelmaan saataisiin jatkuvasti palautetta ja se vastaisi mahdollisimman hyvin kaikkien metsistä kiinnostuneiden tahojen tavoitteita. Viestintäkeinoiksi suunniteltiin tiedotustilaisuuksia, tiedotteita, esittelykalvosarjan tekemistä, ohjelman kotisivua internetissä, alustuksia eri tilaisuuksissa, mediaseurantaa ja julkilausumaa. Valtakunnalliset tiedotustilaisuudet järjestettiin ohjelmaa aloitettaessa 23.2.1998, ohjelmaluonnoksen iltakoulukäsittelyn jälkeen 3.2.1999 ja kun ohjelma hyväksyttiin hallituksen istunnossa 4.3.1999. Lisäksi tiedotusväli-

neille järjestettiin runsaan puolen päivän retkeily Vihtiin ja Nuuksioon 18.8.1998, johon osallistui kaksikymmentä toimittajaa lehdistä, radiosta ja televisiosta. Vuoden aikana toimitettiin noin kymmenen valtakunnallista ja kolmekymmentä maakunnallista tiedotetta.

Maaliskuussa 1998 ohjelmasta valmistui kalvosarja ja suomenkielinen esite. Metsäviikkoa varten tehtiin 3 posteria. Kun ohjelman ensimmäiset luonnokset valmistuivat marraskuussa, niin niistä tehtiin välittömästi kalvot kansalaisfoorumikäyttöön. Kevään kalvosarjaa painatettiin ja jaettiin keskitetysti 100 kappaletta, mutta ohjelman valmistuessa helmikuussa 1999 internetin käyttö oli jo opittu niin hyvin, että ohjelman värikalvosarjaa ei enää painatettu vaan se toimitettiin verkkosivuille kaikkien halukkaiden vapaasti itse tulostettavaksi. Järjestelmä toimi hyvin.

Avoimelle prosessille oli luonteenomaista, että monet mukana olevat järjestöt ja tahot toimittivat myös julkisuuteen omia tiedotteitaan, kannanottojaan ja artikkeleitaan. Aktiivisia olivat etenkin metsänomistajat, metsäteollisuus, metsäalan työntekijät, ympäristöjärjestöt ja metsäkeskukset. Tiedotusvälineiseurantaa ei pystytty toteuttamaan järjestelmällisesti, mutta metsäohjelman laatimisesta oli kymmeniä haastatteluja ja uutisia radiossa ja televisiossa sekä toistasataa, ehkä yli kaksisataa uutista tai artikkelia lehdissä.

Kansainvälinen viestintä

Koska kansallisten metsäohjelmien laatiminen on osa kansainvälistä kestävänsä metsätalouden kehittämistä, niin kansainväliseen viestintään laadittiin oma suunnitelma, jonka mukaan oli tarkoitus tehdä kansainvälisiä tiedotteita, verkkosivut ja esitteet englanniksi, ruotsiksi, saksaksi ja ranskaksi, sekä pitää esityksiä ohjelmasta kansainvälisissä tilaisuuksissa. Suunnitelma pystyttiin toteuttamaan hyvin, lukuunottamatta kansainvälisiä tiedotteita, joita loppujen lopuksi tehtiin vain yksi ohjelman valmistuttua. Valmis ohjelma käännettiin ja painettiin ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi. Englannin painosmäärä oli 3 000, muilla kielil-

lä 1 000. Ohjelmaa jaettiin keskeisille kansainvälisille ja eurooppalaisille kestävästä metsätaloudesta kehitettävälle tahoille.

Kansalaisfoorumit

Eri yhteisöjen ja maakuntien avoin osallistuminen suunniteltiin toteutettavaksi kansalaisfoorumeissa eli avoimissa keskustelutilaisuuksissa kaikkien metsäkeskusten alueilla keväällä vision hahmottamiseksi ja syksyllä ohjelmaluonnoksen käsittelemiseksi, sekä sen lisäksi metsäohjelmasta kiinnostuneiden sidosryhmien tilaisuuksissa. Alkuun suunniteltiin neljää–viittä tilaisuutta maan eri osissa, mutta metsäkeskusten kanssa keskusteltaessa päädyttiin omiin tilaisuuksiin jokaisen metsäkeskuksen alueella.

Kansalaisfoorumeita toteutettiin lopulta enemmän kuin alkuun ajateltiin, kaikkiaan 59, joissa oli lähes 3 000 osanottajaa, kuten seurantaraportista näkyy. Suunnitelmassa tähdennettiin myös kansalaisfoorumeissa kerättävien kirjallisten kannottojen merkitystä, joita lopulta saatiin 140 kappaletta, ja jotka ovat tämän raportin liitteenä.

Kansalaisfoorumit olivat luonteeltaan hyvin vaihtelevia. Metsäkeskusten järjestämien foorumeiden pääsisältönä oli yleensä metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien näkökohtien esilletoonti KMO-prosessiin. Muissa tilaisuuksissa järjestävä taho korosti ensi sijassa omia näkö-

kantojaan. Kevään foorumit olivat sisällöltään hajanaisempia kuin syksyllä, koska järjestäjät ja osanottajat vasta hakivat uutta yhteistoimintamuotoa. Loppusyksyn kansalaisfoorumit olivat jännevämpiä, koska niissä osanottajat saattoivat kommentoida ohjelman ensimmäisiä luonnoksia. Useimmista foorumeista tehtiin lyhyt muistio verkkosivuille, jotta työryhmät saivat foorumeiden olennaiset terveiset tietoonsa.

Kansalaisfoorumeiden toteuttaminen vaati melko paljon resursseja sekä nopeaa organisointia KMO-sihteeristöltä ja metsäkeskuksilta. Konkreettisesti hyötynä saatiin kirjallisia kannottoja, suora yhteys metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien laatijoihin sekä hyvä yleiskuva metsiin liittyvistä eri alueiden ja ryhmien tarpeista ja arvoista. Foorumit olivat myös konkreettinen osoitus KMO-prosessin aidosta pyrkimyksestä avoimuuteen, sillä ne tarjosivat kaikille halukkaille mahdollisuuden osallistua.

WWW-sivut

Avointa viestintää varten metsäohjelman internetkotsivut suunniteltiin avattavaksi mahdollisimman nopeasti. Runsaat kaksi viikkoa ohjelman käynnistämisen jälkeen 27.2.1998 maa- ja metsätalousministeriön verkkosivuilla avattiin omat KMO-sivut (<http://www.mmm.fi/kmo>), joilla olivat perusasiakirjat ja kalvosarja. Huhtikuun lop-

puun mennessä sivut toimivat suunnitellussa laajuudessa: siellä olivat tiedotteet, työryhmien jäsenten yhteystiedot, työryhmien kokouspöytäkirjat, kansalaisfoorumit ja keskustelupalsta. Toukokuussa avattiin kansainväliset sivut: KMO-esitys ja kalvosarja ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi.

Käyntikertoja oli keväällä noin 500 kuukaudessa, syksyllä noin 1 000 kuukaudessa niin, että joulukuun 1998 loppuun mennessä käyntejä oli ollut kaikkiaan 6 800. Sivut olivat erittäin hyödyllisiä tiedon



Rannikon metsäkeskuksen kansalaisfoorumi Espoossa 3.11.1998. Jan Heino esittelee KMO:n ensimmäistä luonnosta.

välittämisessä sidosryhmille ja työryhmien sisäisen tiedonkulun välineenä. Marraskuussa 1998–tammikuussa 1999 verkko osoitti käyttökelpoisuutensa, kun metsäohjelmaa viimeisteltiin kaikkiaan kuutena eri luonnoksena, jotka pantiin välittömästi verkkosivuille kommentointia varten. Ilman verkon apua näin nopea palaute ja uusien luonnosten laatiminen ei olisi onnistunut.

Keskustelupalstan anti jäi melko vähäiseksi, koska voimavarat eivät riittäneet sen tehokkaaseen kehittämiseen ja käyttämiseen. Toisaalta KMO:ssa seurattiin Vihreän sivistysliitto Vision verkkosivuilla käytyjä Metsäkäräjiä, joilla keskusteltiin vilkkaasti KMO:sta ja metsätaloudesta marraskuusta 1998 toukokuuhun 1999.

Ristiriitojen käsittely

Ristiriitojen käsittelystä laadittiin oma, yksinkertainen suunnitelmansa. Sen mukaan ensi sijassa työryhmien puheenjohtajien tehtävänä oli huolehtia siitä, että erilaiset arvot ja mielipiteet tuodaan julki työryhmien kokouksessa ja niistä pyritään vuorovaikutteisesti keskustelemaan niin kauan, että yhteinen näkemys voidaan löytää. Mikäli yksimielisyyteen ei päästä, asian oli määrä siirtyä työvaliokuntaan, johtoryhmään ja viime kädessä ministeriryhmään.

Metsien suojeluun liittyvät kysymykset olivat herkkiä koko KMO-prosessin ajan.

Maaliskuussa 1998 WWF arvosteli julkisesti metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien ”kehnoa ekologisten osien valmistelua”. Tämän takia toukokuussa järjestettiin Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiossa yhteinen tilaisuus, jossa oli ympäristöjärjestöjen, metsäkeskusten ja KMO:n edustajia. Maaliskuussa 1998 saatettiin työryhmien tietoon myös Ekometsätalouden liiton KMO:n näkemyksille kriittinen metsäohjelma. Viisi valmisteltaessa käytiin kesäkuun alussa 1998 viime hetken keskusteluja, joiden perusteella kohtaan ”Metsät ovat elinvoimaisia ja monimuotoisia” lisättiin vielä virke Etelä-Suomeen painottuvasta myös taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat huomioonottavasta metsiensuojeluohjelmasta.

Metsien suojelua käsiteltiin edelleen KMO:n ja Suomen luonnonsuojeluliiton yhteisessä semi-

naarissa 29.9.1998. Marraskuun puolivälin jälkeen Suomen luonnonsuojeluliitto jakoi julkisuuteen kolme tiedotetta, joiden mukaan KMO vaarantaa ekologisen kestävyuden ja pilaa vesiä. Muistiossaan johtoryhmälle 10.12.1998 pääsihteerit totesi, että ”...tiedotteiden sisältö ei vastaa sitä, mitä työryhmissä on yhdessä muotoiltu. Toiminta rikkoi KMO-prosessin yhteistyön periaatteita”. Lausuma perustui siihen, että KMO:n työryhmissä tai johtoryhmässä SLL:n edustajat eivät olleet esittäneet vastaavia varauksia tai kritiikkiä. SLL jatkoi tämän jälkeen omalla linjallaan ja hallituksen hyväksyessä metsäohjelman 4.3.1999 esitti omassa tiedotteessaan, että ”KMO ei nykyisellään ole kestävä kehityksen mukainen, vaan sen toteutuminen merkitsisi sekä ekologisen että sosiaalisen kestävyuden heikentämistä”. MTK ja Metsäteollisuus ry antoivat vastapainoksi omat, KMO:n kokonaisuutta myönteisesti arvioivat tiedotteensa.

Huhtikuun alussa 1998 professori Matti Palo lähetti ministeri Hemilälle kaksi metsäpolitiikkaa koskevaa artikkeliaan sekä kirjeen, jonka mukaan kilpailun edistämisen, sosiaalisen kestävyuden ja metsäsektorin globalistumisen tulisi näkyä enemmän ohjelmassa ja tutkimustuloksia tulisi käyttää enemmän hyväksi. Prof. Palon artikkelit toimitettiin tiedoksi KMO:n työryhmille. Prof. Palo ei ollut tyytyväinen niiden hyödyntämiseen KMO-prosessissa, joten hän kirjoitti Helsingin Sanomiin KMO:ta arvostelevan artikkelin, joka julkaistiin näyttävästi 12.4.1999 Paavo Lipposen toisen hallituksen hallitusneuvottelujen aikana.

Alussa arvioitiin myös, että alueellisten tavoiteohjelmien yhteensovittamisessa saattaisi syntyä ristiriitoja. Tämän takia alueohjelmien yhteensovittamiseksi tehtiin oma suunnitelmansa, ja sen lisäksi Metsien hoidon ja suojelun työryhmälle toimitettiin Pohjois-Suomen erityistarpeita koskeva muistio.

Alueohjelmien yhteensovittaminen

Vuonna 1997 voimaan astuneeseen metsälakiin perustuvat ensimmäiset metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat valmistuivat maaliskuun-

kuussa 1998. Niiden yhteensovittamiseksi järjestettiin 1.4.1998 metsäkeskusten ja KMO:n työvaliokunnan yhteinen seminaari, ja maa- ja metsätalousministeriön ylitarkastaja Jouni Suoheimolle annettiin tehtäväksi laatia ohjelmista yhteenvetoraportti. Raportti valmistui touku-kuussa ja oli siten käytettävissä KMO:n visiota laadittaessa. Myös metsäkeskusten järjestämiä kansalaisfoorumeita käytettiin hyväksi alueohjelmien ja KMO:n yhteensovittamisessa. Alueilta saatujen kannanottojen mukaan KMO:n päälinjaukset vastaavat hyvin alueiden näkemyksiä.

YVA-menettely

Laki ympäristövaikutusten arvioinnista vuodelta 1994 otettiin huomioon KMO:n valmistelua aloitettaessa. Lain mukaan viranomaisen on selvitettävä ja arvioitava ympäristövaikutukset valmisteltaessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Yva-asiantuntijaksi nimettiin MMK Sami Niemi maa- ja metsätalousministeriöstä ja hänen laatimansa ohje yva-menettelytavoiksi hyväksyttiin toukokuussa 1998. Yva-prosessiin kuuluu kansalaisten mahdollisuus saada tietoa ja osallistua sekä eri näkemysten yhteensovittamisen edistäminen. KMO:n valmisteluprosessi noudatti näitä yva-lain periaatteita.

Kun ohjelman pääpiirteet alkoivat valmistua marraskuussa 1998, niin kolmelta asiantuntijalta pyydettiin lausunto ohjelmaan hahmoteltujen hakkuiden ja metsänhoito- ja metsänparannustöiden vaikutuksista metsien monimuotoisuuteen ja hiilitaseeseen. Nopeasti tehtyä arviota, joka on varsinaisen metsäohjelman liitteenä 2, ei kuitenkaan pidetty riittävän perusteellisenä, joten johtoryhmässä ja myöhemmin ministeriryhmässä päädyttiin siihen, että metsäohjelman vaikutuksista teetetään yksityiskohtaisempi asiantuntija-arvio, ennenkuin ohjelma käynnistetään. Yva-asiantuntijat sekä heidän työtään seuraava yva-työryhmä aloittivat työnsä 12.3.1999, ja sen on määrä valmistua 1.10.1999 mennessä.

Työryhmien toimintasuunnitelmat

Työryhmien puheenjohtajia ja sihteereitä varten tehtiin muistilista työryhmien työskentelyssä huomioon otettavista asioista. Tällaisia olivat aikataulut, yhteistyö muiden ryhmien kanssa, osallistuminen kansalaisfoorumeihin, verkkosivujen aineiston tuottaminen, ristiriitojen käsitteleminen, sihteerien työnjako ja yva-menettely. Käytännössä työryhmien työskentely koordinoitiin pääasiassa työvaliokunnassa, johon työryhmien puheenjohtajat ja vastuusihteerit kuuluivat.

Logistiikka

Logistiikkasuunnitelmassa määriteltiin vastuut ja osallistuminen työryhmien työn koordinoitiin, viestinnän vastuu ja toteuttaminen, vastuu kansalaisfoorumeista, alueohjelmien yhteensovittamisesta sekä verkkosivuista.

Ohjelmasihteerien tehtävät

Toimistosihteerit Sirpa Lääperi ja Leena Partanen maa- ja metsätalousministeriöstä sekä tutkussihteerit Marjatta Määttä ja Raija Lahtinen Metsäntutkimuslaitoksesta vastasivat KMO:n kokouskutsuista ja tilavarauksista, postituksista, yhteystiedostojen ylläpidosta, laskuista ja matkamääräyksistä sekä avustivat tiedotuksessa, neuvonnassa ja monissa muissa käytännön järjestelyissä.

Ohjelman hyväksyminen

Metsäohjelman *ensimmäinen luonnos* valmistui 3.11.1998, ja seuraavien kymmenen päivän aikana sitä esiteltiin ja siitä keskusteltiin metsäkeskusten järjestämissä maakunnallisissa kansalaisfoorumeissa ja lukuisissa muissa tilaisuuksissa. Palautteen perusteella tehtiin *toinen luonnos*, joka valmistui 16.11.1998 ja jota KMO:n johtoryhmä käsittelee kokouksessaan 20.11.1998.

Johtoryhmän palautteen ja myös muualta saadun palautteen perusteella valmistui *kolmas*

luonnos 6.12.1998, ja sitä johtoryhmä käsitteli kokouksessaan 10.12.1998. Kokouksessa sovittiin vielä lukuisista parannuksista, ja samalla päätettiin, että johtoryhmä kokoontuu viimeisen kerran 5.1.1999 viimeistelemään ministeriryhmälle toimitettavaa luonnosta.

Neljäs luonnos valmistui johtoryhmän kokouspäiväksi, ja siihen oli tehty muutoksia johtoryhmän toivomusten lisäksi yli kahdeltakymmeneltä muulta taholta saatujen ehdotusten perusteella. Yli kolmetuntisessa kokouksessa johtoryhmä kävi luonnoksen läpi sivu sivulta ja yhteisesti sovittiin viimeisistä muutoksista. Viimeistely sujui pääasiassa hyvässä yhteisymmärryksessä. Ainoaksi varaukseksi jäi Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja Timo Helteen toteamus, että ”SLL:n piirijärjestöt olivat olleet niin pettyneitä kuulemistilaisuuksien vaikutusmahdollisuuksiin, että SLL:n liittohallitus ottaa vielä kantaa ohjelmaan tammikuun lopulla”. Lopuksi todettiin ohjelman tekninen viimeistely päättyneeksi ja päätettiin, että ohjelma viedään ministeriryhmän käsittelyyn ja edelleen hallituksen iltakouluun.

Ministeriryhmä kokoontui 13.1.1999 Valtioneuvoston juhlahuoneistossa käsittelemään johtoryhmän viimeistelyn perusteella tehtyä *viidettä luonnosta*. Kaikki ministerit olivat paikalla ja keskustelussa ohjelmaan tehtiin muutamia muutoksia ministeri Kalliomäen ja ministeri Haaviston ehdotuksesta. Kokouksessa päätettiin myös, että ohjelma viedään iltakouluun ja sen jälkeen valtioneuvoston vahvistettavaksi.

Hallituksen iltakoulu käsitteli ministeriryhmän kokouksen perusteella viimeistellyn *kuudennen luonnoksen* 3.2.1999. Iltakoulussa ohjelman nimi päätettiin muuttaa muotoon ”Kansallinen metsäohjelma 2010” ja viimeiset vähäiset muutokset hyväksyttiin. Ohjelma päätettiin viedä hallituksen käsittelyyn, johon mennessä oikeuskansleria pyydettiin selvittämään, tarvitaanko ympäristövaikutusten arviointia ennen ohjelman hyväksymistä, ja maa- ja metsätalousministeriötä ja valtiovarainministeriötä pyydettiin selvittämään ohjelman rahoitukseen liittyvät kysymykset.

Oikeuskanslerin lausunnon ja ministeriöiden neuvottelujen jälkeen valtioneuvosto teki 4.3.1999 periaatepäätöksen kansallisesta metsäohjelmasta. Ministeri Hemilän mukaan kyseessä on ”yhteistyön ja yhteisvastuun metsäohjelma, joka on valmisteltu laajana yhteistyöhankkeena ja sen toteutuminen onnistuu kaikkien osapuolien hyvällä yhteistyöllä”. Periaatepäätöksen kuuluu myös ennen ohjelman aloittamista toteutettava perusteellinen ympäristövaikutusten arviointi.

4.2 Ohjelman vaikutukset

Aarne Reunala

Kansallisen metsäohjelma on kokonaisuus, jonka taloudellisena ytimenä on metsätalouden ja metsäteollisuuden kehittäminen markkinalähtöisesti. Tällä on heijastusvaikutuksia maaseudulle, koko metsäklusteriin ja kansantalouteen. Metsiin liittyvät muut arvot kuten metsien monimuotoisuuden suojeleminen ja metsien monikäyttö ovat pääasiassa markkinattomia hyötyjä, joista huolehditaan pääasiassa puuntuotannon ohella.

Metsäohjelma ei vaikuta pelkästään metsätalouteen. Metsäteollisuuden investoinnit riippuvat monien muiden seikkojen ohella, metsien kestävästä hakkuumahdollisuuksista. Ilman kansallisessa metsäohjelmassa suunniteltuja metsänhoidon ja metsänparannuksen investointeja vuotuista hakkuukertymää ei voida nostaa kestävästi nykyistä 55–58 miljoonaa kuutiometriä korkeammalle. Kansallinen metsäohjelma luo siten tärkeän perusedellytyksen metsäteollisuuden investoinneille. Lisäksi kansallinen metsäohjelma huolehtii useiden ministeriöiden yhteistyönä muistakin metsäteollisuudelle tärkeistä toimintaedellytyksistä kuten tiiverkon kunnosta ja energian kilpailukykyisestä hinnasta. Metsäteollisuuden laajenemisesta koituvia hyötyjä voidaan näillä perusteilla pitää kansallisen metsäohjelman vaikutuksina.

Taloudelliset vaikutukset

Kansallisen metsäohjelman kansantaloudelliset ja työllisyysvaikutukset arvioitiin valtiovarain-

ministeriön Kessu-panos-tuotosmallilla, joka on esitetty edellä luvussa 3.2. Metsäteollisuuden tuotannon vuotuinen kasvu niin, että vuoteen 2010 mennessä puunkäyttö lisääntyy 10 miljonnalla kuutiometrillä, lisäksi bruttokansantuotetta 3 prosentilla, vientiä 5,6 prosentilla, tuontia 1,9 prosentilla, yksityistä kulutusta 1,4 prosentilla ja yksityisiä investointeja 3,2 prosentilla. Vuonna 2010 valtiontalouden rahoitustasapaino olisi 8,8 miljardia markkaa (1,5 miljardia euroa) ja julkisen talouden tasapaino 12,6 miljardia markkaa (2,2 miljardia euroa) parempi kuin nollavaihtoehdossa. Työllisyysvaikutus koko kansantaloudessa olisi noin 36 000 työpaikkaa.

Vientitulojen lisääntyminen arvioitiin karkeasti olettaen, että massa- ja paperiteollisuuden viennin arvo kasvaa vuoteen 2010 mennessä puunkäytön 10–15 prosentin lisäystä vastaavasti eli 48 miljardista markasta (8,1 miljardia euroa) 53–56 miljardiin markkaan (8,9–9,4 miljardia euroa) ja puuteollisuuden viennin arvo kaksinkertaistuu 12–15 miljardista markasta (2,0–2,5 miljardia euroa) 25 miljardiin markkaan (4,2 miljardia euroa). Vuonna 2010 vientituloja olisi siten 10–20 miljardia markkaa (1,7–3,4 miljardia euroa) enemmän kuin 1997.

Hakkuiden lisääntyessä vuotuiset kantorahatulot lisääntyvät niin, että lisäys on vuonna 2010 noin 700–1500 miljoonaa markkaa (120–250 miljoonaa euroa). Harvennushakkuiden ja ensiharvennusten lisääntymisen takia hakkuukertymän oletettiin olevan keskimäärin nykyistä pienempää puuta, minkä johdosta laskelmassa käytettiin keskimääräisenä kantohintana 145 markkaa (24 euroa) kuutiometriltä. Vuonna 1997 keskikantohinta oli noin 184 markkaa (31 euroa) kuutiometriltä.

Metsien käytön ja markkinoiden ryhmässä tehtiin kannattavuuslaskelmia yksityisen metsänomistajan kannalta. Bruttokantorahatulot lisääntyvät vuoteen 2010 mennessä enemmän kuin metsänomistajien investoinnit metsänhoitoon ja metsänparannukseen, joten metsätalouden kannattavuuden arvioidaan nousevan 580 markasta (98 euroa) noin 610–620 markkaan (103–104 euroa) hehtaarilta vuodessa.

Sosiaaliset vaikutukset

Metsäohjelma tukee sosiaalista kestävyyttä edistämällä työllisyyttä etenkin maaseudulla. Metsätaloudessa ja metsäteollisuudessa on vuonna 2010 metsäohjelman avulla noin 10 000–15 000 työpaikkaa enemmän kuin ilman ohjelmaa. Tuottavuuden kasvun takia metsäsektorin työpaikkojen määrä pienenee kuitenkin nykyisestä noin 95 000:sta noin 80 000:een. Ilman metsäohjelmaa työpaikkojen määrä putoaisi 65 000–70 000:een. Koko kansantaloudessa ohjelman työllisyysvaikutus on Kessu-laskelman mukaan 35 000–45 000 työpaikkaa.

Metsäsektorin työpaikat ja lisääntyvät kantorahatulot tuovat hyvinvointia maaseudulle tukemalla maaseudun elinkeinojen, palvelujen ja kyläkeskusten kehittämistä. Hoidetut metsät ja kunnossa oleva tieverkosto antavat myös hyvät mahdollisuudet metsien muulle käytölle. Kansallisen metsäohjelman ja alueellisten metsäohjelmien laaja ja avoin toteutus- ja seurantaprosessi antavat hyvät mahdollisuudet metsiin liittyvien sosiaalisten ja kulttuuriarvojen huomioonottamiseen metsätalouden yhteydessä.

Ympäristövaikutukset

Metsäohjelman tavoitteena on metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisa suojelutaso. Metsäohjelmajulkaisussa esitetyn alustavan ympäristövaikutusten arvion mukaan työn laatu vaikuttaa ympäristöön enemmän kuin eräiden metsätalouden työmäärien lisäys. Metsäohjelmassa lisätään koulutusta ja neuvontaa, minkä pitäisi parantaa töiden laatua ja ympäristöohjeiden ja –suositusten noudattamista. Työmäärien vähäisellä lisääntymisellä ei siten pitäisi olla haitallisia vaikutuksia monimuotoisuuden ylläpitämiseen.

Arvio oli kuitenkin alustava, ja vuonna 1999 tehdään yksityiskohtaisempi vaikutusten arviointi, jonka perusteella metsäohjelmaa tarpeen mukaan muutetaan, ennenkuin sen toteuttaminen alkaa vuonna 2000.

Metsäohjelman merkitystä voidaan arvioida myös toisesta näkökulmasta. Jos markkinat kehittyvät suotuisasti, niin hakkuut saattavat lähivuosina lisääntyä ilman metsäohjelmaakin, sillä lyhyellä tähtäyksellä hakkuumahdollisuudet ovat jopa 80 miljoonan kuutiometrin luokkaa. Tässäkin tapauksessa metsäohjelma turvaa paremmat mahdollisuudet metsien ja metsäympäristön hoitoon verrattuna siihen, että metsäohjelmaa ei olisi.

4.3 Ohjelman toteutus ja seuranta

Aarne Reunala

Ohjelman toteutumisen edellytykset

Kansallinen metsäohjelma on laaja kokonaisuus, jonka toteutuminen riippuu niin julkisesta kuin yksityisestä sektorista. Ohjelma perustuu kaikkien osapuolien yhteistyöhön ja yhteisymmärrykseen. Valtiovalta vastaa infrastruktuurista, jonka puitteissa yritykset kehittävät kilpailukykyistä ja kannattavaa taloudellista toimintaa. Pääasiassa valtiovallan vastuulla ovat myös tutkimus ja koulutus sekä metsien suojeluun ja monikäyttöön liittyvistä markkinattomista hyödyistä huolehtiminen.

Julkisella sektorilla avainasemassa ovat maa- ja metsätalousministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö, opetusministeriö ja liikenneministeriö.

Maa- ja metsätalousministeriön vastuulla on kestävä metsätalouden edistäminen ja maaseudun kehittäminen. Metsäohjelman näkökulmasta ratkaisevaa on yksityismetsätalouden edistämisen rahoitus. Hakkuukertymän kestävä nostaminen edellyttää runsaat 100 miljoonaa markkaa (17 miljoonaa euroa) nykyistä suurempaa valtion rahoitusta metsätalouden edistämiseen. Tällä rahoituksella ei saavuteta vielä 1990-luvun alun valtion rahoituksen tasoa, mutta sen arvioidaan riittävän siihen, että metsänomistajat lisäävät omia investointejaan noin 400 miljoonaa markkaa (67 miljoonaa euroa) vuodessa, jolloin vuotuinen hakkuukertymä voidaan kes-

tävästi nostaa 5-10 miljoonaa kuutiometriä nykyistä korkeammalle.

Maa- ja metsätalousministeriön alaiset met- säkeskukset, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Metsähallitus ja Metsäntutkimuslaitos huolehtivat käytännössä monista metsäohjelman toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Kauppa- ja teollisuusministeriöllä on keskeinen asema teollisuuden ja yritysten toiminta- edellytysten turvaamisessa. Massa- ja paperiteollisuuden kannalta energian riittävä ja luotettava saatavuus kilpailukykyiseen hintaan on eräs tärkeimpiä investointeihin ja kilpailukykyyn vaikuttavia tekijöitä. Puuteollisuuden jatkojalostuksen kehittäminen kuuluu myös ensi sijassa kauppa- ja teollisuusministeriön alaan, samoin energiapuun käytön lisääminen, metsä- ja puualan pk-yritystoiminnan kehittäminen ja kilpailun edistäminen. Kansallisessa metsäohjelmassa ei ole näistä kovinkaan yksityiskohtaisia ehdotuksia, joten niiden kehittäminen konkreettiseksi toiminnaksi jää metsäneuvoston ja ministeriöiden tehtäväksi.

Ympäristöministeriöllä on päävastuu suojelualueiden kehittämisestä, metsien monimuotoisuuden turvaamisesta ja vesien suojelusta. Ministeriölle kuuluu myös metsien virkistyskäyttöön ja maisemansuojeluun liittyviä tehtäviä. Nämä kaikki ovat myös kansallisessa metsäohjelmassa tärkeitä asioita, joiden kehittämisessä tarvitaan hyvää yhteistyötä eri ministeriöiden, metsänomistajien, metsäorganisaatioiden ja yritysten kesken. Yhteistyölle on metsäohjelmassa suunniteltu joitakin selviä alueita kuten Etelä-Suomen metsien suojelun kehittäminen, kesähakkuiden vaikutusten selvittäminen ja metsätalouden vesiensuojelun kehittäminen.

Opetusministeriöllä on tärkeä rooli korkeatasoisen ja innovatiivisen metsäosaamisen kehittämisessä sekä metsiin liittyvän kulttuuriperinnön vaalimisessa. *Liikenneministeriölle* kuuluu tieverkoston ja yleensä kilpailukykyisen kuljetusinfrastruktuurin ylläpito sekä yhä tärkeämmäksi tulevan tietoliikenteen kehittäminen. Metsäohjelman linjaukset näissä asioissa ovat melko yleisluontoisia, joten metsäneuvoston tehtäväksi

tulee tässäkin yhteyksien ylläpitäminen ja tarpeellisiksi havaittujen konkreettisten yhteisten hankkeiden käynnistäminen.

Yksityisellä sektorilla metsäohjelman toteutumiseen vaikuttavat eniten metsänomistajat ja metsäteollisuus. Ohjelma edellyttää, että metsänomistajat lisäävät investointejaan metsänhoitoon ja metsänparannukseen ja että metsäteollisuus samanaikaisesti tekee korjaus- ja uusintainvestointeja niin, että vuotuinen puunkäyttö lisääntyy 5–10 miljoonaa kuutiometriä vuoteen 2010 mennessä. Kummankin investoinnit ovat riippuvaisia toisistaan.

Metsänomistajien investointien kannattavuus perustuu siihen, että kasvatettu puu saadaan myydyksi kohtuulliseen hintaan. Metsäteollisuusyritykset puolestaan voivat tehdä omat investointinsa, kun ne voivat luottaa kestäväan raakapuun saatavuuteen ja siihen, että valtio huolehtii muistakin metsäteollisuuden kilpailukyvyllä tärkeistä asioista.

Kansallinen metsäohjelma ei voi antaa varmuutta tulevien vuosien kehityksestä. Ohjelma on yhteinen tahdonilmaus suunnasta, johon halutaan mennä, mutta yritykset ja metsänomistajat tekevät itsenäisesti päätöksiä kunkin ajankohdan tilanteen mukaan.

Jos metsäteollisuuden investoinnit ja puun kysyntä eivät jostain syystä lisäännä ohjelmassa oletetulla tavalla, niin viimeistään ohjelman jälkipuoliskolla on uudesta harkittava mikä on tarkoituksenmukainen metsänhoidon investointien taso. Hakuiden painopistettä tulisi lisäksi alkavalla 10-vuotiskaudella siirtää harvennushakkuisiin, etenkin ensiharvennuksiin, Etelä-Suomen vanhoihin kuusikoihin ja turvemaille.

Jos hakkuut eivät ohjaudu suunnitellulla

tavalla, tai jos metsänhoitoa ei pyrkimyksistä huolimatta onnistuta kehittämään metsäohjelman mukaisesti, niin kestävä hakkuukertymä ja sen mukana teollisuuden kotimaisen puun varaan tehtävät investointimahdollisuudet pienevät.

Monet muutkin seikat voivat vaikuttaa puumarkkinoiden toimintaan niin, että hakkuut eivät kehity ohjelman mukaisesti. Tällaisia ovat muun muassa metsien pinta-alaverotuksen päättyminen vuonna 2005, metsäteollisuuden tuotteiden ja raakapuun hintojen kehittyminen, työvoimakysymykset, energiapuun käytön kehittyminen, uusien käyttökohteiden kehittäminen ensiharvennuspuulle jne.

Ohjelman taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten kannalta on erittäin merkittävää, pysytäänkö puuteollisuuden jalostusastetta nostamaan ja energiapuun käyttöä lisäämään ohjelmassa hahmotellulla tavalla. Innovatiivisten pk-yritysten kehittäminen edellyttää ministeriöiden tukea ja hyvää yhteistyötä suurten metsäyhtiöiden ja kaikkien muiden metsäalan toimijoiden kanssa.

Kansallisen metsäohjelman toteuttamiseen liittyy monia epävarmuustekijöitä, joita tulee jatkuvasti seurata ja ottaa huomioon niin, että ohjelmaa voidaan tarpeen mukaan tarkistaa. Jo ohjelman laatimista aloitettaessa nähtiin, että



metsäohjelmasta muodostuu jatkuva prosessi, jonka toteutumista pitää jatkuvasti seurata ja jonka tavoitteita ja keinoja pitää tarpeen tullen muuttaa uuden tiedon ja muuttuneiden olosuhteiden mukaisesti. Tämän takia metsäohjelmalle suunniteltiin oma, pysyvä toteutus- ja seuranta-järjestelmänsä.

Toteutus ja seuranta

Kansallisessa metsäohjelmassa suunniteltiin toteutus- ja seurantaorganisaatio, jonka tärkein elin on maa- ja metsätalousministerin johtama metsätoimikunta. Siinä ovat edustettuina eri ministeriöt, elinkeinoelämä, järjestöt ja asiantuntijaorganisaatiot samaan tapaan kuin metsäohjelman laatimista ohjanneessa johtoryhmässä.

Metsätoimikunnan alaisuudessa on määräaikaista työryhmiä, joista ohjelmassa mainittiin kansainvälisen metsäpolitiikan työryhmä, yva-työryhmä, Etelä-Suomen metsien suojelun työryhmä ja kesähakkuutyöryhmä. Metsätoimikunta seuraa ja kehittää myös alueellisia metsäohjelmia. Lisäksi on tarkoitus perustaa metsäalan innovaatiofoorumi edistämään uusien innovaatioiden kehittämistä ja käyttöönottoa. Myös kansalaisfoorumit mainitaan pysyvänä, metsäohjelman toteutuksen ja seurannan toimintamuotona.

Kansallisen metsäohjelman käynnistäminen luo siten uusia instituutioita Suomen metsäpolitiikkaan.

Käytännön työssä lähdettiin nopeasti liikkeelle sen jälkeen, kun valtioneuvosto hyväksyi ohjelman 4.3.1999. Runsaan viikon kuluttua 12.3.1999 maa- ja metsätalousministeriö asetti yva-työryhmän, jonka tehtäväksi tuli vastata kansallisen metsäohjelman ympäristövaikutusten selvittämisestä ja arvioinnista. Ympäristövaikutusten yksityiskohtaisen arvioinnin ministeriö antoi samalla erillisen asiantuntijaryhmän tehtäväksi. Yva-työryhmän lausunnon on määrä olla valmis 1.10.1999 mennessä.

Maaliskuussa 1999 olivat eduskuntavaalit, jonka jälkeen muodostettiin pääministeri Paavo Lipposen 2. hallitus. Hallitus otti kansallisen

metsäohjelman toteuttamisen osaksi 15.4.1999 hyväksytyä hallitusohjelmaansa. Ohjelman elinkeinopolitiikkaa koskevassa osassa todetaan yksinkertaisesti: ”Hallitus toteuttaa Kansallisen metsäohjelman. Kansainvälisessä metsäpolitiikassa Suomi toimii keskeisenä vaikuttajana sekä maailmanlaajuisella että eurooppalaisella tasolla. Metsien sertifiointia edistetään”. Luonnon-suojelua koskevassa osassa todetaan vielä, että ”Kansallisen metsäohjelman mukaisesti selvitetään suojelutarpeet vanhojen metsien suojelusta Etelä-Suomessa, Oulun läänin länsiosassa ja Lounais-Lapissa”.

Hallitusohjelman taloutta, työllisyyttä, elinkeinopolitiikkaa, koulutusta, tiedettä ja aluekehittämistä koskevissa osissa on myös lukuisia toimenpiteitä, jotka ovat samansuuntaisia metsäohjelman kehittämis ehdotusten kanssa.

Seuraavana askeleena valtioneuvosto asetti 26.5.1999 ministeri Kalevi Hemilän johtaman 18-jäsenisen *metsäneuvoston* tukemaan maa- ja metsätalousministeriötä laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä metsäpoliittisissa kysymyksissä sekä kansallisen metsäohjelman seurannan toteutuksessa”.

Hyväksytyssä metsäohjelmassa puhuttiin vielä metsätoimikunnasta, mutta jatkovalmisteluissa päädyttiin metsäneuvosto-nimeen, heijastamaan neuvoston merkittävää, tavallisemmasta toimikuntatyöstä eroavaa tehtävää. Useissa OECD-maissa toimii myös samankaltainen metsäneuvostoksi nimetty elin. Metsäneuvosto korvaa aikaisemman metsäpolitiikan neuvottelukunnan, ja sen alaisuuteen siirrettiin samalla 7.5.1998 asetettu kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta ja 12.3.1999 asetettu kansallisen metsäohjelman yva-työryhmä.

Metsäneuvosto toimii ministeriön tukena laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä metsäpoliittisissa kysymyksissä ja yhteistyöfoorumina metsiin liittyvän julkisen hallinnon ja yksityisen sektorin välillä. Kansallisen metsäohjelman toteuttamisen ja seurannan ohella metsäneuvoston tehtävänä on tarkastella metsien taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyysden erilaisia vaihtoehtoja ja siten kehittää met-

säohjelman kokonaisuutta. Ohjelman seurannasta julkaistaan raportteja ja metsäneuvosto pitää ohjelmaa ajan tasalla. Osallistuvaa suunnittelua toteutetaan kansallisen ohjelman ja alueellisten ohjelmien vuorovaikutuksella.

Metsäohjelman mukana on tulossa toinenkin terminologinen muutos. Metsäohjelmassa ja metsälaissa puhutaan metsätalouden alueellisista tavoiteohjelmista, mutta kun kansallisen metsäohjelman nimi alkoi vakiintua, niin huomattiin, että alueelliseksi nimeksi sopisi luontevammin ja lyhyemmin *alueellinen metsäohjelma*. Metsäneuvoston jäsenehdokkaita nimeämään pyytäneen maa- ja metsätalousministeriön kirjeen 22.4.1999 liitteessä puhutaankin jo alueellisista metsäohjelmista, samoin kuin maa- ja metsätalousministeriön tiedotteessa 26.5.1999, jossa kerrottiin metsäneuvoston asettamisesta.

KIRJALLISUUS

1. METSÄOHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

1.3 Suomen metsäpolitiikan kehitys

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön vahvistama metsätalouden ympäristöohjelma. 1994.

MERA I. Metsätalouden rahoitusohjelma. Metsätiedotustoimisto. Helsinki. 1964.

MERA II. Metsätalouden rahoitusohjelma. Metsätiedotustoimisto. Helsinki. 1966.

MERA III. Metsätalouden rahoitusohjelma. Metsätiedotustoimisto. Helsinki. 1969.

Metsiensuojelun ja työllisyyden rahoitustoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1996:9.

Metsä 2000 -ohjelma. Talousneuvosto 1985.

Metsä 2000 -ohjelman tarkistustoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1992:5.

Metsätalouden suunnittelukomitean mietintö. Komiteamietintö 1961:1.

Metsätalouden ympäristöohjelman toteutuminen - seurantaryhmän ensimmäinen väliraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/1995.

Metsätalouden ympäristöohjelman toteutuminen - seurantaryhmän toinen väliraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/1996.

Metsätalouden ympäristöohjelman toteutuminen - seurantaryhmän kolmas väliraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3/1997.

Metsätalouden ympäristöohjelma metsäpolitiikan linjanluojana. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/1998.

Metsätalous ja vesistöt. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 4/1996.

Ollonqvist, Pekka. 1998. Metsäpolitiikka ja sen tekijät. Pitkä linja 1928–1997. Helsinki.

Valtiopäiväkirjoja metsäalan säädöksistä.

2. METSÄOHJELMAN OSA-ALUEET

2.2 Metsäteollisuus

FAO provisional outlook for global forest products consumption, production and trade to 2010. Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 102–109. ISBN 952–5118–09–6.

Metsäsektorin ajankohtaiskatsaus 1997. Metsäntutkimuslaitos.

Metsäsektorin ajankohtaiskatsaus 1998. Metsäntutkimuslaitos.

Metsäteollisuuden kuljetuspoliittinen ohjelma. 1998. Metsäteollisuus ry.

Metsäteollisuuden tilastot vuosilta 1970–1997.

Metsätilastollinen vuosikirja. 1998. Skogsstatistisk årsbook. Finnish statistical yearbook of forestry. Metsäntutkimuslaitos. SVT Maa- ja metsätalous 1998:3. 344 s. ISBN 951–40–1564–8, ISSN 0359–968X.

Perusteollisuuden tulevaisuudennäkymät Suomessa. 1995. Teollisuuden energialiitto ry, Kemianteollisuus ry, Metalliteollisuuden keskusliitto ry ja Metsäteollisuus ry.

Suomen energiastrategia. 1997. Valtioneuvoston energiapoliittinen selonteko. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 5/1997. 56 s.

- Toimiva maaseutu - Maaseutuohjelma. 1996. Maa- ja metsätalousministeriön asettaman työryhmän ehdotukset ja perustelut. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. 152 s. + liitteet.
- Gabrielsson, U. (toim.). 1998. Globaalistuminen luo paineita ja tarjoaa mahdollisuuksia Suomen metsäsektorille. TUTKAS julkaisuja 2/1998.
- Vuosikertomus 1997. Energia-alan keskusliitto ry. 34 s.

2.3 Metsätalous

- Burdin, N., Myllynen, A.-L. & Strakhov, V. 1998. Russian Forest industry production - trends and prospects. North Karelia Polytechnic Publications. C: Reports 5.
- Energiapuutyöryhmän muistio. 1997. Työryhmämuistio. Maa- ja metsätalousministeriö 1997/4. 31 s.
- Gabrielsson, U. (toim.). 1998. Globaalistuminen luo paineita ja tarjoaa mahdollisuuksia Suomen metsäsektorille. TUTKAS Julkaisuja 2/1998.
- Hakkila, P. & Fredriksson, T. 1996. Metsämme bioenergian lähteenä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 613. 92 s.
- , Nurmi, J. & Kalaja, H. 1998. Metsänuudistamisalojen hakkuutähde energianlähteenä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 684. 68 s.
- Hetemäki, L. 1997. Metsäsektori 2010. Metsälehti kustannus. 155 s.
- , (toim.). 1998. Metsäsektorin suhdannekatsaus 1998–1999. Lokakuu 1998. Metsäntutkimuslaitos.
- Hyttinen, P. & Kallio, T. (eds.). 1998. Cost Accountancy in European Farm Forest Enterprises. EFI Proceedings No. 20.
- , Kallio, T., Oliscläger, T., Sekot, W. & Winterbourne, J. 1997. Monitoring forestry costs and revenues in selected European countries. European Forest Institute. Research report 7.
- Hänninen, H. (toim.). 1998. Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. 199 s. ISBN 952-5118-09-6.
- Hänninen, R. 1998. Demand for Finnish exports of forest products: Econometric analyses using time series data. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 708.
- Järveläinen, V.-P., Karppinen, H. & Ripatti, P. 1998. Yksityismetsien puunmyyntitulot omistajaryhmittäin ja alueittain. Folia Forestalia 4/1998.
- Kaila, M.-M., Kallio, T., Knaapinen, P. & Veijalainen, S. 1998. Monialaisten maatila- ja puutarhayritysten kirjanpitoluokset vuonna 1996. MTTL. Selvityksiä 7/1998.
- Kansallisen metsäohjelman omatoiminen metsätyö, työllisyys ja yrittäjyys - alatyöryhmän raportti. Työtehoseuran monisteita 6/1998.
- Keskimölä, A. & Malinen, J. 1997. Lapin metsänkäyttöskenaarioiden energiapuukertymät. Folia Forestalia 3/1997: 375–388.
- Koistinen, A. 1999. Metsurista metsäpalveluyrittäjäksi. TEHO 1/1999.
- Lausti, A. & Penttinen, M. 1998. The Analysis of Return and Its Components of Non-Industrial Private Forest Ownership by Forestry Board Districts in Finland. Silva Fennica 32(1): 75–94.
- Lemmilä, M. 1998. Mekaanisen metsäteollisuuden kehitysnäkymiä. Kansallisen metsäohjelman asiantuntijalausunto.
- Malinen, J. & Pesonen, M. 1996. Etelä-Suomen energiapuutarat. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 610. 33 s.
- Market Survey Estonia–Latvia–Liethuania. 1996. Eine Studie der EUWID Marktforschung. 55 s.
- Metsäenergiavarat. Altener-tiedote 1. Puuenergia ry. 8 s.

- Metsän yhteisomistusmuotojen kehittämistyöryhmän muistio. Työryhmän muistio. Työryhmämuistio. Maa- ja metsätalousministeriö 1999:5.
- Metsäpoliittista selontekoa varten hankitut asiantuntijaselvitykset. 1997. Moniste.
- Mielikäinen, K. & Riikilä, M. 1997. Kannattava puuntuotanto. Tapio ja Metsäntutkimuslaitos. Metsälehti kustannus. 140 s.
- Mäkinen, P. & Selby, A. (toim.). 1995. Metsä- ja puualan pienyritykset. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 555.
- Niku, P. 1998. Kemiallisen metsäteollisuuden kehitysnäkymät vuoteen 2010. Kansallisen metsäohjelman asiantuntijalausunto.
- Ollonqvist, P. 1998. Metsäpolitiikka ja sen tekijät - Pitkä linja 1928–1997. Metsälehti kustannus.
- Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 1998. Metsäverojärjestelmän muutos, siirtymäkauden verovalinnat ja yksityismetsänomistajien puunmyynnit. Metsätieteen aikakauskirja 2/1998: 179–194.
- Pasanen, K., Vesterlin, V., Keskimölä, A., Soimasuo, J. & Tokola, T. 1997. Alueellisten energiapuuvarojen analysointimenetelmä. Folia Forestalia 1/1997: 22–35.
- Ripatti, P. (toim.). 1998. Naiset metsäsektorilla. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 697.
- Suomen kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit metsätalouden tilan kuvaajina. 1997. Maa- ja metsätalousministeriö. 72 s.
- Tapion taskukirja. 23. painos.
- Tapion vuosikirja. 1997. Helsinki 1998.
- Tomppo, E. & Henttonen, H. 1996. Suomen metsävarat 1989–1994 ja niiden muutokset vuodesta 1951 lähtien. Metsätilastotiedote 354. 18 s.
- Toppinen, A. 1998. Econometric models on the Finnish roundwood market. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 701.
- Valtion talousarvioesitys vuodelle 1999.
- Wood Resource Quarterly. 1998. Northwest Russia - Two Steps Forward, One Step Back. Volume 11. Number 2. July 1998. Wood Resources International Ltd.

2.4 Ekologinen kestävyys

- Andrén, H. 1994. Effects of habitat fragmentation on birds and mammals in landscapes with different proportions of suitable habitat: a review. - *Oikos* 71: 355–366.
- Angelstam, P. & Andersson, L. 1997. Hur mycket skyddad skog behövs? - *Skog & Forskning* 3–4: 12–20.
- Arnkil, R. & Niemelä, H. 1998. Metsäluonnon hoito hakkuissa ja metsän uudistamisessa 1997. Raportti. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 13 s.
- Environmental performance reviews. Finland. 1997. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris. 204 s.
- Hallituksen kestävän kehityksen ohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös ekologisen kestävyden edistämisestä. Suomen ympäristö 254. Ympäristöministeriö. 1998. Helsinki. 51 s.
- Hänninen, E., Kärhä, S. & Salpakivi-Salomaa, P. 1995. Metsätalous ja vesiensuojelu. Metsäteho Oy:n opas.
- , Oulasmaa, K. & Salpakivi-Salomaa, P. 1997. Metsämaiseman hoito. Metsäteho Oy ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 25 s.
- Kostamo, J. & Jäppinen, J.-P. 1998. Metsänhoitosuosituksen tarkistaminen. Talousmetsien ympäristöhoitosuositukset. Muistio 28.8.1998. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 7 s.

- Luonnonläheinen metsänhoito. Metsänhoitosuositukset. Metsäkeskus Tapion julkaisu 6/1994. 72 s. ISBN 952-9891-03-2, ISSN 1236-6331.
- Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön vahvistama metsätalouden ympäristöohjelma. Maa- ja metsätalousministeriö & ympäristöministeriö. 1994. Painatuskeskus, Helsinki. 30 s. + liite.
- Matila, A., Oulasmaa, K., Weckroth, T. & Viirret, T. 1997. Metsäluonnonhoidon perusteet 1997. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 92 s.
- Metsien suojelutarve Etelä-Suomessa. Suomen Akatemian tutkijaprofessori Ilkka Hanskin esitelmä Suomen luonnonsuojeluliiton ja maa- ja metsätalousministeriön järjestämässä seminaarissa ”Miten Etelä-Suomen metsien suojeleminen ja käyttö on järjestettävä?”, Vanha ylioppilastalo, Helsinki 29.9.1998.
- Metsänsuojelun ja työllisyyden rahoitustoimikunnan mietintö. Moniste. 1996. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki. 78 s. + 4 liitettä.
- Metsätalouden ympäristöohjelman toteutuminen. Seurantaryhmän ensimmäinen väliraportti 23.3.1995. Työryhmän mietintö 1995. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1. Helsinki. 27 s.
- Metsätalouden ympäristöohjelman toteutuminen. Seurantaryhmän toinen väliraportti maaliskuu 1996. Työryhmän mietintö 1996. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1. Helsinki. 63 s.
- Metsätalouden ympäristöohjelman toteutuminen. Seurantaryhmän kolmas väliraportti maaliskuu 1997. Työryhmän mietintö 1997. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3. Helsinki. 110 s.
- Metsätalouden ympäristöohjelma metsäpolitiikan linjanluojana. Seurantaryhmän loppuraportti tammikuu 1998. Työryhmän mietintö 1998. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1. Helsinki. 46 s.
- Metsätalous ja ympäristö. Osa I: Nykytilanteen kuvaus. Osa II: Ehdotus metsätalouden ympäristöohjelmaksi. Metsätalouden ympäristöohjelmatyöryhmän mietintö 1994:3. Maa- ja metsätalousministeriö. 1994. Painatuskeskus, Helsinki. 101 s.
- Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsälehti Kustannus ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 192 s.
- Niemelä, H. & Arnkil, R. 1997. Metsäluonnon hoito hakkuissa ja metsän uudistamisessa. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 12 s. + 6 taulukkoa.
- & Kostamo, J. 1995. Metsäluonnon hoito hakkuissa ja metsän uudistamisessa. Tiivistelmä. 31.10.1995. Metsäkeskus Tapio, Helsinki. 10 s.
- Skydd av skogsmark, behov och kostnader. SOU 1997:97. Huvudbetänkande av Miljövårdsberedningen.
- Soininen, T. 1998. Luonnonhoitosuunnittelun perusteet. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005. Suomen ympäristö 137. Ympäristöministeriö 1997. Helsinki. 189 s.
- Säästöpuut. Taitettu värikuvaesite. 1998. Metsäteho & Tapio. Helsinki.
- Vesiensuojelun tavoitteet vuoteen 2005. Suomen ympäristö 226. Ympäristöministeriö. 1998. Helsinki. 82 s.

2.5 Metsänhoito- ja perusparannustyöt

- Aarnio, J., Ahti, E., Hytönen, L. & Lauhanen, R. 1997. Kunnostusojitus. Teoksessa: Mielikäinen, K. & Riikilä, M. (toim.). Kannattava puuntuotanto. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 102-108. ISBN 952-5118-06-1.

- , Kukkola, M. & Mälkönen, E. 1997. Lannoitus. Teoksessa: Mielikäinen, K. & Riikilä, M. (toim.). Kannattava puuntuotanto. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 109–126. ISBN 952-5118-06-1.
- Hakkila, P. 1998. Ensiharvennuspuun hyödyntämismahdollisuudet. Teoksessa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 102–109. ISBN 952-5118-09-6.
- Hannelius, S., Sairanen, P. & Tuimala, A. 1997. Pystykarsinta. Teoksessa: Mielikäinen, K. & Riikilä, M. (toim.). Kannattava puuntuotanto. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 127–135. ISBN 952-5118-06-1.
- Hokajärvi, T. (toim.). 1997. Metsänhoito-ohjeet. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 10. 60 s. ISBN 952-446-032-7, ISSN 1239-1670.
- Hynynen, J. 1998. Nuorten metsien harventamattomuuden seuraukset. Teoksessa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 79–85. ISBN 952-5118-09-6.
- , Hökkä, H., Niemistö, P. & Valkonen, S. 1997. Harvennushakkuut. Teoksessa: Mielikäinen, K. & Riikilä, M. (toim.). Kannattava puuntuotanto. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 65–85. ISBN 952-5118-06-1.
- Hyppönen, M. & Kojola, S. 1998. Meän mettät. Lapin metsätalouden tavoiteohjelma 1998–2002. Lapin metsäkeskus. 61 s. ISBN 952-90-9903-7.
- Hytönen, J. & Nurmi, J. 1998. Energiapuun ja puutuhkan käyttö ajankohtaista. Teoksessa: Nurmi, J., Hytönen, J. & Polet, K. 1997. Energiapuusta puutuhkaksi. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 660. s. 4–5. ISBN 951-40-1590-8, ISSN 0358-4283.
- Hänninen, H. 1998. Johtopäätökset. Teoksessa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s.168–186. ISBN 952-5118-09-6.
- Hänninen, T., Räsänen, P. & Yli-Vakkuri, P. 1972. Männyn ja kuusen luontaisen uudistamisen antamista tuloksista Etelä-Suomen kangasmailla. Helsingin yliopiston metsänhoitotieteen laitoksen tiedonantoja 7.
- Hökkä, H. 1997. Models for predicting growth and yield in drained peatland stands in Finland. Väitöskirja. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 651. 45 s + 3 osajulkaisua. ISBN 951-40-1579-7, ISSN 0358-4283.
- Kaila, S. 1993. Metsänuudistamisen tuloksen määrittäminen ja männyn uudistamisen tuloksia. Summary: Determining the outcome of forest regeneration; results from Scots pine regeneration practices. Metsätalon tiedotus 409. ISBN 951-673-137-6, ISSN 0356-7257.
- Kaunisto, S. 1997. Suometsien ravinnetalouden erityispiirteet ja puutuhkan käyttömahdollisuudet. Teoksessa: Nurmi, J., Hytönen, J. & Polet, K. 1997. Energiapuusta puutuhkaksi. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 660. s. 21–26. ISBN 951-40-1590-8, ISSN 0358-4283.
- Keltikangas, M., Laine, J., Puttonen, P. & Seppälä, K. 1986. Vuosina 1930–1978 metsäojitetut suot: ojitusalueiden inventoinnin tuloksia. Summary: Peatlands drained for forestry during 1930–1978: results from field surveys of drained areas. Acta Forestalia Fennica 193. 94 s.
- Lauhanen, R., Moilanen, M., Silfverberg, K., Takamaa, H. & Issakainen, J. 1997. Tuhkalannoituksen erilliskannattavuus. Teoksessa: Nurmi, J., Hytönen, J. & Polet, K. Energiapuusta puutuhkaksi. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 660: 51–58. ISBN 951-40-1590-8, ISSN 0358-4283.
- Lauhanen, R., Piironen, M. & Ahti, E. 1998a. Kunnostusojitusalueiden tila ja kunnostustarve Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 699: 9–17. ISBN 951-40-1640-8, ISSN 0358-4283.

- , Piironen, M., Penttilä, T. & Kolehmainen, E. 1998b. Kunnostusojitustarpeeseen vaikuttavat tekijät Pohjois-Suomessa. *Suo* 49(3).
- Leinonen, K., Leikola, M., Peltonen, A. & Räsänen, P. 1989. Kuusen luontainen uudistaminen Pirkka-Hämeen metsälautakunnassa. Summary: Natural regeneration of Norway spruce in Pirkka-Häme Forestry Board District, Southern Finland. *Acta Forestalia Fennica* 209. 53 s.
- Luonnonläheinen metsänhoito. Metsänhoitosuositukset. Metsäkeskus Tapion julkaisu 6/1994. 72 s. ISBN 952-9891-03-2, ISSN 1236-6331.
- Metsätilastollinen vuosikirja. 1998. Skogsstatistisk årsbook. Finnish statistical yearbook of forestry. Metsäntutkimuslaitos. SVT Maa- ja metsätalous 1998:3. 344 s. ISBN 951-40-1564-8, ISSN 0359-968X.
- Mälkönen, E. 1998. Ympäristönmuutos ja metsien kunto. Metsien terveydentilan tutkimusohjelman loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 691. 278 s. ISBN 951-40-1632-7, ISSN 0358-4382.
- Niemistö, P. 1998. Suometsien hoitamattomuuden ongelmat. Teoksessa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 85-87. ISBN 952-5118-09-6.
- Pukkala, T. 1981. Nuoren viljelysekametsikön kehitys. Metsänarvioimistieteen laudaturtyö. Helsingin yliopiston metsänarvioimistieteen laitos. 86 s.
- Räsänen, P. K., Pohtila, E., Laitinen, E., Peltonen, A. & Rautiainen, O. 1985. Metsiemme uudistaminen kuuden eteläisimmän Piirimetsälautakunnan alueella. Vuosien 1978-1979 inventointitulokset. Summary: Forest regeneration in the six southernmost Forestry board districts of Finland. Results from the inventories 1978-1979. *Folia Forestalia* 637. 30 s. ISSN 0015-5543.
- Saksa, T. 1998. Metsänuudistamistulos viivästyneillä avohakkuualoilla Etelä-Savossa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 695. 31 s. ISBN 951-40-1636-X, ISSN 0358-4283.
- & Smolander, H. 1998. Metsänviljelyn viivästyminen Pohjois-Savon alueella tilastoissa ja todellisuudessa. *Folia Forestalia* 1/1998: 53-64.
- Salminen, O., Valkonen, S. & Varmola, M. 1997. Taimikonhoito. Teoksessa: Mielikäinen, K. & Riikilä, M. (toim.). Kannattava puuntuotanto. Metsälehti kustannus. s. 52-64. ISBN 952-5118-06-1.
- Selvitys vuonna 1994 ilmoitettujen uudistusalojen tilasta neljän eteläisen metsäkeskuksen alueella. Alustava raportti johtokunnalle 1.9.1998. Moniste. 1998. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. 4 sivua.
- Silver, T. & Saarinen, M. 1995. Hakkuiden tarve ja toteutuminen yksityismetsien kunnostusojitusalueilla. Summary: The need for and realization of cuttings in connection with ditch network maintenance in private forests in Satakunta, southwest Finland. *Suo* 46(2): 55-61.
- Suoheimo, J. 1998. Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien tiivistelmä. Maa- ja metsätalousministeriö. Moniste.
- Tomppo, E. & Henttonen, H. 1996. Suomen metsävarat 1989-1994 ja niiden muutokset vuodesta 1951 lähtien. Metsäntutkimuslaitos. Metsätilastotiedote 354.
- Valsta, L. 1997. Metsän uudistaminen. Teoksessa: Mielikäinen, K. & Riikilä, M. (toim.). Kannattava puuntuotanto. Metsälehti kustannus. s. 27-51. ISBN 952-5118-06-1.
- Varmola, M. 1996. Nuorten viljelymänniköiden tuotos ja laatu. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 585. Väitöskirja. 70 s + osajulkaisut. ISBN 951-40-1493-6, ISSN 0358-4283.

2.7 Metsäalan osaaminen

- Hänninen, H. (toim.). 1998. Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. 199 s. ISBN 952-5118-09-6.
- Innovation and Invention in Finland. Strategies for Networking. An International Evaluation. Ministry of Trade and Industry, Finland Publications 3/1998. ISBN 951-739-411-X.
- Maa- ja metsätalouden koulutuksen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita. 5:1996.
- Metsän tulevaisuuskuvia. 1993. Maanantaiseura. Valtion painatuskeskus. 68 s.
- Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). 1994. Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484.
- Palo, M. & Elovirta, P. 1995. Työtä metsästä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 562. 103 s.
- Ripatti, P., Järveläinen, V.-P. Forecasting structural changes in non-industrial private forest ownership in Finland. *Scandinavian Forest Economics* 36:215-230.
- Suomen tieteen tila ja taso. 1997. Ympäristön ja luonnonvarojen tutkimus. Suomen Akatemia. Oy Edita Ab. 174 s.
- Suomi: Tiedon ja osaamisen yhteiskunta. 1996. Valtion tiede- ja teknologianeuvosto. Oy Edita Ab. Helsinki. 110s. ISBN 951-53-1098-9.
- Teknologia ja tulevaisuus. 1998. TEKES. 178 s.
- Tiellä teknologiavision. Suomen teknologian tarpeita ja mahdollisuuksia. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 12/1997. Oy Edita Ab. ISBN 951-739-276-1.
- Örn, J. Metsäalan työntekijät ja metsätoimihenkilöt arviolaskelma 1996-2006 30.10.1998. Metsäteho.

2.8 Kansainvälinen metsäpolitiikka

- A guide to the Convention on Biological Diversity. Environmental Policy and Law Paper No. 30. IUCN. 1997.
- Baltic 21 Action Programme for sustainable development of the Baltic Sea Region. Sector report on Forests. Maa- ja metsätalousministeriö. 1998.
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus. Julkaisussa Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005. Suomen ympäristö 137. Ympäristöministeriö. 1997.
- Conférence Ministérielle pour la Protection des Forêts en Europe. Organisée par la Finlande et la France avec la collaboration du Conseil de l'Europe. Strasbourg - decembre 1990. Actes de la Conférence.
- Ilmastonmuutosta koskeva Kioton pöytäkirja. Suomen valtuuskunnan raportti ilmastomuutoksen puitesopimuksen osapuolikonferenssin kolmannesta istunnosta. Kioto 1.-10.12.1997. Ympäristöministeriön moniste no 34. 1997.
- Intergovernmental Seminar on Criteria and Indicators for Sustainable Forest Management. ISCI. Background Document. Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. 1996.
- Intergovernmental Seminar on Criteria and Indicators for Sustainable Forest Management. ISCI. Final Document. Summary Report. Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. 1996.
- Interim Report on the Follow-up of the Second Ministerial Conference - Rapport Provisoire sur le Suivi de la 2^{ème} Conférence Ministérielle. Ministerial Conference on the Protection of Forests in

- Europe, 16-17 June 1993 in Helsinki. Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. Liaison Unit in Helsinki. 1995.
- Itämeren alueen kestävä kehityksen ohjelma - Baltic 21. Hyväksytty Itämeren valtioiden neuvoston ulkoministerikokouksessa 22.–23.6.1998. Suomen Ympäristö 279. Ympäristöministeriö. 1999.
- Kansainvälinen metsäpolitiikka 1996–1997. Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunnan loppuraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/1998. ISBN 951–53–1748–7, ISSN 1238–2531.
- Kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit metsätalouden tilan kuvaajina. Maa- ja metsätalousministeriö. 1997.
- Kioton mekanismit ja Suomi. Soveltamisen lähtökohtia. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä ja toimikuntaraportteja 4/1999. OY Edita AB. 1999.
- Komission tiedonanto Neuvostolle, Euroopan Parlamentille, Talous- ja Sosiaalikomitealle ja Alueiden komitealle Euroopan Unionin metsästrategiasta. Euroopan yhteisöjen komissio. 18.11.1998. KOM(1998)649.
- Metsien hiilitalous ja kestävyysperiaate. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 10/1997. Maa- ja metsätalousministeriö. 1997.
- Metsäsertifioinnin toteutusjärjestelmän kehittäminen Suomessa. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 10/1997. Maa ja metsätalousministeriö. 1997.
- Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. 16–17 June 1993 in Helsinki. Conference Proceedings - Actes de la Conférence. Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. Liaison Unit in Helsinki. 1993.
- Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. 16-17 June 1993 in Helsinki. Documents. Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. Conference Secretariat. 1993.
- Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. Progress Report. Ministry of Agriculture, Rural Development and Fisheries. Liaison Unit in Lisbon. 1996.
- Ministerikonferenssi metsien suojelemiseksi Euroopassa. UNCED- YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi. Metsäasiakirjat. Maa- ja metsätalousministeriö. 1994.
- Ministerikonferenssi metsien suojelemiseksi Euroopassa. UNCED- YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi. 16.–17. kesäkuuta 1993 Helsingissä. Kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit. Maa- ja metsätalousministeriö. 1994.
- Mäki P., Toivonen R., Metsien sertifiointi Euroopassa. Metsänomistajajärjestöjen ja viranomaisten suhtautuminen ja toimenpiteet - Suomi, Ruotsi, Norja, Saksa, Itävalta, Iso-Britannia ja Ranska. Raportteja ja artikkeleita No. 157, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT. 1998.
- Neuvoston päätöslauselma Euroopan Unionin metsästrategiasta. Maatalousministerineuvosto 14.–15.11.1998. (doc 14244/98).
- Report of the Ad Hoc Intergovernmental Panel on Forests on its Fourth Session. New York, 11.–21. February 1997.
- Report on the Follow-up of the Strasbourg Resolutions. Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. Conference Secretariat. 1993.
- Suomen EU-metsäpolitiikan tavoitteet. EU-asioiden komitea. Metsäpolitiikan alajaosto. 1997.
- Suomen metsäsertifiointijärjestelmän standardiluonnokset. Metsäsertifioinnin valmiusprojekti. Indufor. 1998.
- Suomen metsäsertifiointijärjestelmä. Työryhmien raportit. Metsäsertifioinnin valmiusprojekti. Indufor. 1998.
- State of world forests. FAO. 1999.
- Temperate and Boreal Forest Resources Assessment. UN/ECE/FAO. UN 1997b.

- The assessment of the proposals of Action of the Intergovernmental Panel on Forests (IPF): Finland. Maa- ja metsätalousministeriö. 1998.
- Third Ministerial Conference on the Protection of Forests. Follow up reports on the Ministerial Conferences on the Protection of Forests in Europe. (Volume I and II). Ministry of Agriculture, Rural Development and Fisheries of Portugal. 1998.
- Third Ministerial Conference on the Protection of Forests. General declaration and resolutions adopted. Ministry of Agriculture, Rural Development and Fisheries of Portugal. 1998.

3. VAIHTOEHTOJEN TARKASTELU

3.1 Hakkuumahdollisuusarviot

- Hynynen, J. & Ojansuu, R. (toim.). 1996. Puuston kehityksen ennustaminen: Mela ja vaihtoehtoja. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 612. 116 s.
- Kuitto, P.-J., Keskinen, S., Lindroos, J., Oijala, T., Rajamäki, J., Räsänen, T. & Terävä, J. 1994. Puutavaran koneellinen hakkuu ja metsäkuljetus. Metsätehon tiedotus 410. 38 s. + liitteet.
- Luonnonläheinen metsänhoito. Metsänhoitosuositukset. Metsäkeskus Tapion julkaisu 6/1994. 72 s. ISBN 952-9891-03-2, ISSN 1236-6331.
- Metinfo. <http://www.metla.fi/metinfo>.
- Nuutinen, T., Hirvelä, H., Härkönen, K., Kilpeläinen, H., Salminen, O. & Siitonen, M. 1998. Metsien puuntuotantomahdollisuudet. Teoksessa: Hänninen, H. (toim.). Puuvarojen käyttömahdollisuudet. Metsäntutkimuslaitos ja Metsälehti kustannus. s. 67-79. ISBN 952-5118-09-6.
- Rummukainen, A., Alanne, H. & Mikkonen, E. 1993. Puunhankinta muutospaineessa. Voimavaratarpeiden arviointimalli vuoteen 2010. Helsingin yliopiston metsävarojen käytön laitoksen julkaisuja 2.
- Siitonen, M., Härkönen, K., Hirvelä, H., Jämsä, J., Kilpeläinen, H., Salminen, O., & Teuri, M. 1996. MELA Handbook 1996 Edition. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 622. 452 s.
- Suomen Ympäristökeskuksen (SYKE) numeerisessa muodossa olevien luonnonsuojelualueiden ja -ohjelmien tietosisältö. 1995. Suomen Ympäristökeskus. Moniste. 8 s.
- Tomppo, E. & Henttonen, H. 1996. Suomen metsävarat 1989-1994 ja niiden muutokset vuodesta 1951 lähtien. Metsätilastotiedote 354. 18 s.
- Vanhojen metsien suojeleohjelman täydennys Etelä-Suomessa. Vanhojen metsien suojelutyöryhmän osamietintö II. Työryhmän raportti 1994:2. Ympäristöministeriö, alueiden käytön osasto. 51 s. + liitteet.
- Vanhojen metsien suojelutyöryhmän osamietintö III 1996. Vanhojen metsien suojele Pohjois-Suomessa. Ympäristöministeriö.

4. METSÄOHJELMAN VALMISTELU JA ARVIOINTI

- Hetemäki, L. 1998. Metsäteollisuustuotteiden ja raakapuun maailmanmarkkinoiden kehitys ja vaikutukset Suomen metsäsektorille. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 16 s.
- Jäppinen, J.-P. & Kostamo, J. 1998. Metsäympäristön tila. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 20 s.
- Järveläinen, V.-P. 1998. Kestävän metsätalouden sosiaalinen ulottuvuus. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 9 s.
- & Tikkanen, I. 1998. Metsäsektori, metsäpolitiikka ja sen keinot muuttuvien olosuhteiden maailmassa. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 8 s.
- Kokkonen, J & Mielikäinen, K. 1998. Suomen metsien metsänhoidollinen tila ja metsien hoidon kehittämistarpeet. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 9 s.
- Nuutinen, T & Tomppo, E. 1998. Suomen metsävarat, hakkuumahdollisuudet ja niiden kehittyminen. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 17 s.
- Portin, A. 1998. Kansainvälinen metsäpolitiikka. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 8 s.
- Seppälä, H. 1998. Suomen metsäklusteri. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 7 s.
- Toropainen, M. 1998. Suomen metsäsektorin kansantaloudellinen merkitys ja tuotannon muutosten vaikutukset. Asiantuntijaselvitys maa- ja metsätalousministeriölle. 7 s.

Liite 1. Toimeksianto

Maa- ja metsätalousministeriö, 20.2.1998

Viite: Kansallisen metsäohjelman valmistelua ohjaavan ministeriryhmän ensimmäinen kokous 11.2.1998 eduskunnassa

Asia: Kansallista metsäohjelmaa valmisteleavan johtoryhmän ja työryhmien asettaminen

Kansallisen metsäohjelman valmistelua ohjaa maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilän johdolla toimiva ministeriryhmä, johon kuuluvat lisäksi liikenneministeri Matti Aura, sisäasiainministeri Jan-Erik Enestam, ympäristöministeri Pekka Haavisto, ministeri Terttu Huttu-Juntunen ja kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki. Ministeriryhmä päätti kokouksessaan 11.2.1998 käynnistää metsäohjelman, hyväksyi liitemuistiossa kuvatut valmistelutyön tavoitteet ja periaatteet sekä organisaation ja valitsi ohjelmatyön pääsihteeriksi MMT Arne Reunan Metsäntutkimuslaitoksesta.

Maa- ja metsätalousministeriö on tänään päättänyt asettaa metsäohjelman valmisteluun johtoryhmän ja työryhmät.

Ministeriö katsoo, että työryhmien tulee metsäpolitiikan tavoitteita ja keinoja esittäessään ottaa huomioon, paitsi liitteestä ilmenevät näkökohdat, korostetusti maaseutu-, työvoima- ja työllisyys-, ympäristö- ja luonnonsuojelu-, energia- ja pk-metsäteollisuuspolitiikan tavoitteet ja että valmistelutyössä on muun ohella kiinnitettävä huomiota siihen, mitä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa (468/1994) säädetään.

Johtoryhmän puheenjohtajana toimii maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilä ja sen jäseniksi määrätään ylijohdaja Jan Heino maa- ja metsätalousministeriöstä ja kutsutaan kansliapäällikkö Sirkka Hautojärvi ympäristöministeriöstä, kansliapäällikkö Markku Mäkinen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, valtiosihteeriksi Rai-

mo Sailas valtiovarainministeriöstä, puheenjohtaja Esa Härmälä Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, johtokunnan jäsen Runar Lillandt Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund'ista, toimitusjohtaja Timo Poranen Metsäteollisuus ry:stä, hallituksen jäsen Kalevi Vanhala Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:stä, professori Tuija Vihavainen Valtion teknillisestä tutkimuskeskuksesta, johtaja Eeva Hellström Päättäjien metsäakatemiasta, puheenjohtaja Timo Helle Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä, pääsihteeriksi Meri Saarnilahti-Becker Maailman Luonnonsäätiön (WWF) Suomen rahastosta ja vt. pääsihteeriksi Nina Hagner-Wahlsten Natur & Miljö rf:stä.

Johtoryhmän sihteerinä toimii pääsihteeriksi Arne Reunala. Johtoryhmä voi asettaa työvaliokunnan.

Metsien hoidon ja suojelun työryhmän puheenjohtajaksi määrätään metsäneuvos Jouko Paloniemi maa- ja metsätalousministeriöstä ja jäseniksi määrätään ylitarkastaja Marja Hilska-Aaltonen maa- ja metsätalousministeriöstä ja kutsutaan neuvotteleva virkamies Pekka Salminen ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Erja Fagerlund kauppa- ja teollisuusministeriöstä, professori Kari Mielikäinen Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta, johtaja Eero Tilli Metsähallituksesta, varametsäjohtaja Timo Nyrhinen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, luontoasiantuntija Suvi Raivio Metsäteollisuus ry:stä, metsänhoitojohtaja Timo Kivimaa UPM-Kymmene Oy:stä, johtaja Eila Valtanen Kainuun metsäkeskuksesta, tutkija Tuula Nuutinen Metsäntutkimuslaitoksesta, pääsihteeriksi Esko Joutsamo Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä, metsäpäällikkö Harri Kaijalainen Maailman Luonnonsäätiön (WWF) Suomen rahastosta ja varapuheenjohtaja Ida Seurujärvi-Kari Saamelaiskäräjistä.

Työryhmän sihteeriksi määrätään ylitarkastaja Pentti Lähteenoja maa- ja metsätalousministeri-

östä ja kutsutaan erikoissuunnittelija Jukka-Pekka Jäppinen Suomen ympäristökeskuksesta sekä vanhempi tutkija Sauli Valkonen Metsäntutkimuslaitoksesta.

Metsien käytön ja markkinoiden työryhmän puheenjohtajiksi kutsutaan johtaja Martin Lillandt Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä ja johtaja Hannu Valtanen Metsäteollisuus ry:stä ja jäseniksi määrätään ylitarkastaja Marja Kokkonen maa- ja metsätalousministeriöstä ja kutsutaan ylitarkastaja Esa Hyvärinen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita ympäristöministeriöstä, metsäpäällikkö Voitto Pölkki Enso Oy:stä, toimitusjohtaja Anni Korkeaniemi Suomen Saha ry:stä, puheenjohtaja Pentti Näreaho Metsäalantoimihenkilöliitto METO ry:stä, Matti Peltonen Koneyritysten liitto ry:stä, toimittaja Timo Paakkunainen Suomen Kuluttajaliitto ry:stä ja sihteeri Kalevi Väisänen Puu- ja erityisalojen liitosta.

Työryhmän sihteeriksi kutsutaan metsäekonomisti Juha Hakkarainen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä, Erkki Uusitalo Maa- ja Metsäteollisuus ry:stä ja metsänhoitaja Ari Keskimölä Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta.

Metsätalouden innovaatiotyöryhmän puheenjohtajaksi määrätään metsäneuvos Liisa Saaremaa maa- ja metsätalousministeriöstä ja jäseniksi kutsutaan tutkimusprofessori Heikki Toivonen Suomen ympäristökeskuksesta, teollisuusneuvos Paula Nybergh kauppa- ja teollisuusministeriöstä, dekaani Taneli Kolström Joensuun yliopistosta, apulaisprofessori Marketta Sipi Helsingin yliopistosta, tutkimusaseman johtaja Martti Varmola Metsäntutkimuslaitoksesta, tutkija Ritva Toivonen Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT:stä, viestintäjohtaja Kerttu Härkönen Metsähallituksesta, johtaja Karen Wik-Portin Rannikon metsäkeskuksesta, kehittämispäällikkö Jouko Lehtoviita Metsätalouden

kehittämiskeskus Tapiosta ja tutkija Vesa Imponen Metsäteho Oy:stä.

Työryhmän sihteeriksi määrätään ylitarkastaja Matti Heikurainen maa- ja metsätalousministeriöstä ja kutsutaan kehityspäällikkö Ritva Ihalainen Metsäntutkimuslaitoksesta ja lakimies Ossi Malmberg Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta.

Työryhmien tulee kuulla tarvittavassa laajuudessa asiantuntijoita. Työryhmät voivat jakautua jaostoihin.

Johtoryhmän ja työryhmien on toteutettava laajaa ja avointa osallistumista järjestämällä maan eri osissa avoimia kansalaisfoorumeita sekä huolehdittava tiedotuksesta ohjelman käynnistyessä, kansalaisfoorumeiden yhteydessä ja muutenkin ohjelmatyön eri vaiheissa. Johtoryhmä työskentelee ministeriryhmän ja työryhmät johtoryhmän ohjauksessa.

Ehdotus kansalliseksi metsäohjelmaksi tulee jättää ministeriryhmälle viimeistään 31.12.1998.

Kansallisen metsäohjelman valmistelun menoihin vuodelta 1998 saadaan käyttää enintään 250 000 markkaa momentin 30.01.21 (Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot) määrärahasta.

Ole Norrback, Ministeri
Tapio Lehtiniemi, metsätalousylitarkastaja

Liite: muistio "Kansallinen metsäohjelma - kasvun ja kestävyuden metsästrategia" MMM 9.2.1998

Jakelu: Johtoryhmän ja työryhmien puheenjohtajat, jäsenet ja sihteerit

Tiedoksi: MMM:n tietopalvelukeskus ja MMM:n komitea- ja työryhmärekisteri

Kansallinen metsäohjelma 1998 - Kasvun ja kestävyys metsästrategia

Tausta

Rion (1992) metsäperiaatteiden mukaan metsien hoitoa, käyttöä, suojelua ja kestävä kehitystä varten on kehitettävä instituutioita ja kansallisia ohjelmia. Samoin Euroopan metsäministerikongressissa Helsingissä (1993) korostettiin, että metsätalouden tulee perustua säännöllisesti päivittäisiin suunnitelmiin tai ohjelmiin paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla.

YK:n kestävän kehityksen komission (CSD) vuonna 1995 perustama kansainvälinen metsäpaneeli (IPF) vahvisti suosituksissaan helmikuussa 1997, että kaikkien maiden tulisi laatia kansalliset metsäohjelmat. CSD ja YK:n yleiskokouksen erityisistunto (UNGASS) pitivät IPF:n työtä merkittävänä saavutuksena, ja esittivät, että suositukset tulisi toteuttaa. UNGASS perusti kansainvälisen metsäfoorumia (IFF) jatkaamaan IPF:n työtä ja edistämään suositusten toteutumista 1997–1999.

Suomessa on ollut 1960-luvulta lähtien lukuisia valtakunnallisia metsäohjelmia, joita voidaan pitää IPF:n luonnehtimina kansallisina metsäohjelmina. Ne eivät ole olleet valtioneuvoston tai eduskunnan vahvistamia ”virallisia” ohjelmia, mutta niillä on kuitenkin ollut merkittävä ohjaava vaikutus metsäpolitiikkaan, sillä metsäsektorin eri osapuolten lisäksi Suomen Pankki, eri ministeriöt ja talousneuvosto ovat olleet mukana ohjelmia laatimassa. Viimeisimmät Metsä 2000 -ohjelma (1985) ja sen tarkistusohjelma (1992) tehtiin maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta.

Rion ja Helsingin konferenssien hengessä maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö vahvistivat vuonna 1994 Metsätalouden ympäristöohjelman, jossa esitettiin toimenpiteet suojeluohjelmien ja talousmetsien ympäristöhoidon toteuttamiseksi. Ohjelmassa esitettiin myös, että Suomen tulisi laatia kansallinen metsäsuunnitelma, jossa metsätalouden ympäristöohjelma muodostaisi ympäristöasioita koskeva osan.

Muun muassa metsätalouden ympäristöohjelmaa toteuttamalla Suomen metsä- ja ympäristöpolitiikkaa on ohjattu ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys suunnan. Metsä- ja luonnonsuojelulait on uudistettu (1997), suojeluohjelmille on vahvistettu mittava yli 3 miljardin markan rahoitus ja eri organisaatioiden metsänhoito-ohjeet ja suositukset on uudistettu. Uuden metsälain perusteella metsäkeskukset laativat yhteistyössä muiden tahojen kanssa metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat, jotka valmistuvat alkuvuonna 1998.

Maa- ja metsätalousministeriö päätti kesällä 1997, että Suomessakin laaditaan kansainvälisten periaatteiden mukainen kansallinen metsäsuunnitelma tai -ohjelma. Sen pohjaksi valmisteltiin valtioneuvoston metsäpolittista selontekoa, jonka antamisesta hallitus kuitenkin luopui tammikuussa 1998 ja päätti samalla siirtyä suoraan kansallisen metsäohjelman tekemiseen.

Kansallisen metsäohjelman tarkoitus

Kansallisen metsäohjelman tarkoituksena on kehittää metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua edelleen siten, että Suomen metsät säilyvät terveinä, elinvoimaisina ja monimuotoisina ja samalla tyydyttävät monipuolisesti ja kestävästi suomalaisten aineellisia ja henkisiä tarpeita.

Metsäohjelmalla osoitetaan samalla Suomen sitoutuminen kansainvälisiin metsien kestävä käyttöä ja suojelua koskeviin prosesseihin.

Vuoteen 2010 ulottuvan metsäohjelman peruslinjaukset ohjaavat viranomaisten ja metsäsektorin osapuolten toimintaa siten, että Suomen metsätalous on ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä.

Koska metsäsektorilla on Suomessa erittäin suuri merkitys hyvinvoinnille ja taloudelliselle kehitykselle, niin metsäohjelman avulla tulee pitää huoli metsätalouden kannattavuudesta, tehokkuudesta ja kilpailukyvästä. Puun tarjonnan instituutioiden kehittämällä ja muiden sektorien koordinoitulla politiikalla (energia-, vero-, liikenne- ym.) on huolehdittava siitä, että Suomi säilyy edelleen kilpailukykyisenä metsäteollisuuden investointikohteena.

Metsäohjelmaan kuuluu myös toimenpiteiden seuranta ja arviointi, joiden avulla metsien käyttöä ja suojelua parannetaan ja kehitetään jatkuvasti.

Ohjelman valmistelun periaatteet

Valmistelun tärkeitä periaatteita ovat avoimuus, yhteistyö ja kokonaisvaltaisuus.

Kaikki sidosryhmät pyritään saamaan mukaan kansallisen metsäohjelman valmisteluun. Tavoitteena on avoin ja rakentava osallistuminen ja mahdollisimman laaja sitoutuminen. Kuuluu asiaan, että sidosryhmillä on erilaisia mielipiteitä oikeasta politiikasta ja menettelytavoista. Tämän takia ristiriitojen identifiointi ja hallinta on tärkeä osa metsäohjelman laatimisprosessia.

Metsäohjelmassa metsien käyttöä ja suojelua tarkastellaan kokonaisvaltaisesti osana maankäyttöä, ympäristöä, sosiaalista ja taloudellista kehitystä. Metsäohjelman tulee olla yhteensopiva muiden sektoreiden metsiä koskeva toiminnan ja kansallisen kestävä kehityksen ohjelman kanssa. Kansainväliset metsien käyttöä koskevat sopimukset ja periaatteet otetaan huomioon Suomen oloihin sopivalla tavalla. Samoin on otettava huomioon metsäteollisuuden ja yleensä metsäasioiden kansainvälistyminen.

Ohjelma valmistetaan sitä varten nimitettävien työryhmien työnä. Työryhmät kuulevat tarvitsemiaan asiantuntijoita ja käyttävät lisäksi hyväkseen kansalaisfoorumeista saatavia tietoja ja mielipiteitä.

Ohjelman sisältö

Kansallisessa metsäohjelmassa määritellään metsien käyttöä ja suojelua koskevat tavoitteet ja visiot, menettelytavat (strategia), joilla tavoitteisiin pyritään, sekä toimintaohjelmat.

Metsäohjelmassa

- arvioidaan metsäteollisuuden kehitysmahdollisuudet kansainvälisen kysynnän perusteella
- määritellään metsän- ja ympäristönhoidon tavoitteet vuoteen 2010 sekä laaditaan met-

sänhoito-ohjelma ja siihen kiinteästi liittyvä ympäristöohjelma

- suunnitellaan metsän- ja ympäristönhoidon ohjelmia tukevat yksityismetsätalouden edistämistoimenpiteet
- määritellään puumarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan tavoitteet sekä tehdään ohjelma metsäteollisuuden toimintaedellytysten kehittämiseksi ja puuntarjonnan instituutioiden vahvistamiseksi
- määritellään metsäntutkimuksen ja kehittämistoiminnan tavoitteet sekä tehdään metsätalouden innovaatio-ohjelma, jolla varmistetaan metsätalouden korkea taso, tehokkuus ja innovatiivisuus
- huolehditaan metsäohjelman koordinoinnista metsäklusterin ja muiden sektoreiden kehitysnäkymiin ja -ohjelmiin.

Metsäohjelman laatimisessa käytetään hyväksi metsätalouden alueellisia tavoiteohjelmia, Metsätalouden ympäristöohjelmaa (1994) ja sen seurantaraportteja, metsäpoliittisen selonteon valmisteluraportteja, muiden sektoreiden ohjelmia kuten työllisyys-, energia ym. ohjelmia, sekä kansalaisfoorumin näkemyksiä.

Johtoryhmä ja työryhmät

Ministerityöryhmä käynnistää kansallisen metsäohjelman valmistelun ja määrittelee sen tavoitteet.

Kansallisen metsäohjelman johtoryhmä: puheenjohtaja maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilä, jäsenet KTM, VM, YM, MTK, Metsäteollisuus ry, SAK, Suomen luonnonsuojeluliitto, WWF.

Johtoryhmän sihteerinä kansallisen metsäohjelman pääsihteeri.

Johtoryhmä esittelee ministerityöryhmälle kansallisen metsäohjelman tavoitteet:

- metsänhoidon tavoitteet
- ympäristönhoidon tavoitteet
- puumarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan tavoitteet

- innovaatiotoiminnan tavoitteet sekä seuraa ja ohjaa ohjelman valmistelua.

Työvaliokunta: puheenjohtaja MMM, jäseninä työryhmien puheenjohtajat sekä KTM, VM, YM. Sihteerinä ohjelman pääsihteeri ja tarvittaessa työryhmien sihteerit.

Työvaliokunta

- esittelee työryhmien työn etenemisen johtoryhmälle
- koordinoi työryhmien työtä siten, että valmisteltavat tavoitteet ja toimintaohjelmat ovat yhteensopivia keskenään
- huolehtii siitä, että metsäohjelma sopii yhteen muiden sektoreiden metsiä koskevan toiminnan, kansallisen kestävän kehityksen ohjelman ja kansainvälisten metsiä koskevien sopimusten ja periaatteiden kanssa.

Metsien hoidon ja suojelun työryhmä: puheenjohtaja MMM, jäsenet YM, Metsähallitus, Tapio, metsäkeskus, Metla, MTK, Metsäteollisuus ry, metsäyhtiö a, Suomen luonnonsuojeluliitto, WWF. Työryhmän sihteerit MMM, Tapio, Syke.

Metsien hoidon ja suojelun työryhmän tehtävänä on

- valmistella puuntuotannon määrälliset tavoitteet vuoteen 2010
- valmistella ympäristöhoidon tavoitteet 2010 Metsätalouden ympäristöohjelman (1994) ja sen seurantaraporttien pohjalta
- tehdä metsänhoito-ohjelma, jossa esitetään tarvittavat alueellisesti kohdennetut metsänhoito- ja -parannustyöt ja niiden rahoittaminen, kiinnittäen erityisesti huomiota puuntuotannon kannattavuuteen ja työllisyysnäkökohtiin
- tehdä metsänhoito-ohjelmaan kiinteästi liittyvä ympäristöohjelma, pohjana Metsätalouden ympäristöohjelma (1994) seurantoineen
- tehdä ehdotuksia yksityismetsätalouden edistämiseksi ottaen muun ohella huomioon metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten tavoitteet ja voimavarat, ja

- arvioida tarpeet uudistaa metsäorganisaatioita ja metsälainsäädäntöä.

Metsien käytön ja markkinoiden työryhmä: Puheenjohtajat MTK ja Metsäteollisuus ry, jäsenet KTM, Metsähallitus, Metla, VATT, HY, Suomen sahat, Meto, Koneyrittäjät ry, metsäyhtiö b, Puu- ja erityisalojen liitto, Kuluttajaliitto. Sihteerit MTK, Metsäteollisuus ry.

Metsien käytön ja markkinoiden työryhmän tehtävänä on

- tehdä arvio metsäteollisuustuotteiden kansainvälisen kysynnän kehittymisestä
- valmistella puumarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan tavoitteet
- tehdä ohjelma metsäteollisuuden toimintaedellytysten kehittämiseksi siten, että Suomi säilyy kilpailukykyisenä kohteena metsäteollisuuden investoinneille, ottaen erityisesti huomioon mekaanisen metsäteollisuuden, pk-yritystoiminnan ja alan työllisyyden kehittäminen
- tehdä ehdotuksia puun tarjonnan instituutioiden vahvistamiseksi, metsätalouden kannattavuuden ja yksityismetsätalouden edistämisen osalta yhteistyössä Metsien hoidon ja suojelun työryhmän kanssa.

Metsätalouden innovaatiotyöryhmä: puheenjohtaja MMM, jäsenet Metla, Metsätalouden tutkimiskeskus Tapio, metsäkeskus, Metsäteho, metsäyhtiö c, Tekes, HY, Syke, PTT. Sihteerit MMM, Metla, Tapio.

Innovaatiotyöryhmän tehtävänä on

- valmistella metsätalouden julkisen ja yksityisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tavoitteet
- tehdä metsätalouden innovaatio-ohjelma, jonka avulla varmistetaan riittävät tutkimustiedot metsien kestävän käytön ja suojelun perustaksi sekä tietojen ja innovaatioiden tehokas siirtäminen käytäntöön
- tehdä ehdotuksia metsäntutkimus- ja kehittämistoiminnan tarkoituksenmukaiseksi resurssoinniksi ja organisoimiseksi.

Kansalaisfoorumit

Metsäohjelman laatimisen aikana toteutetaan laajaa ja avointa osallistumista järjestämällä 2-3 kuukauden välein avoimia kansalaisfoorumeita, joissa kansalaiset ja järjestöt voivat esittää omat näkökantansa metsäohjelman tavoitteisiin, strategiaihin ja toimintaohjelmiin. Metsäohjelmaa esitellään myös eri yhteisöjen tilaisuuksissa.

Tiedotus

Metsäohjelman valmistelusta tiedotetaan ohjelman käynnistyessä, kansalaisfoorumeiden yhteydessä sekä kun ohjelma luovutetaan ministeriöryhmälle.

Aikataulu

Ohjelman laatiminen käynnistyy helmikuussa 1998 ja se valmistuu 31.12.1998.

Rahoitus

Maa- ja metsätalousministeriö vastaa ohjelman laatimisen kuluista.

Seuranta

Kansallisen metsäohjelman prosessiin kuuluu myös tavoitteiden, strategioiden ja toimintaohjelmien seuranta, arviointi, parantaminen ja kehittäminen. Metsäohjelmassa tulee esittää ehdotus seurannan järjestämiseksi.

Raportin alustava jäsentely

Metsäohjelman tausta

- Metsätalouden ja metsien suojelun kehitys.
- Suomen metsäohjelmat 1960–1990, metsäohjelmien kansainväliset suositukset Rio 1992, Helsinki 1993, IPF, IFF.
- Metsätalouden vahvuudet, heikkoudet, tulevaisuuden mahdollisuudet, uhat.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteet

- Tavoitteena on kehittää metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua edelleen siten, että Suomen

metsät säilyvät terveinä, elinvoimaisina ja monimuotoisina ja samalla tyydyttävät monipuolisesti ja kestävästi suomalaisten aineellisia ja henkisiä tarpeita.

- Määrälliset tavoitteet vuoteen 2010:
- Metsänhoidon tavoitteet: Metsien kasvu, kuutiomäärä, hakkuumahdollisuudet, ...
- Ympäristönhoidon tavoitteet: Metsätalouden ympäristöohjelman mukaan ympäristöhoito talousmetsissä, suojeluohjelmat, ...
- Puumarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan tavoitteet: Hakkuiden ja teollisuuden kapasiteetin lisääminen kansainvälisen kysynnän mahdollisuuksien mukaan; lisäksi pk-sektorin kehittäminen, jalostusasteen nosto, työllisyyden kehittäminen. Puuntarjonnan instituutioiden vahvistaminen.
- Innovaatiotavoitteet: Metsäalan tutkimus- ja kehitystyön rahoitus, organisoitavoitteet, ...

Metsäteollisuuden toimintaedellytysten kehittäminen

- Eri sektoreiden koordinoitu politiikkaohjelma (energia, liikenne, verotus...), jolla edistetään metsäteollisuuden, erityisesti myös pk-teollisuuden ja jatkojalostuksen investointeja.

Puumarkkinoiden instituutioiden vahvistaminen

- Ohjelma, jonka avulla vahvistetaan metsänhoito-ohjelman avulla kasvatetun puusadon tuleamista markkinoille. Metsien kehityksen kannalta tavoiteltavien harvennus- ja päätehakkuiden toteuttaminen.

Metsänhoito-ohjelma

- Metsänhoidon ja perusparannuksen toimenpideohjelma: työajat, pinta-alat, rahoitus. Puuston kasvu ja kehitys ohjelmaa toteutettaessa. Yksityismetsätalouden edistämisen ohjelma: koulutus, neuvonta, suunnittelu, organisaatioiden kehittäminen.

Ympäristöohjelma

- Metsätalouden ympäristöohjelman (1994) ja sen seurantojen perusteella päivitetty metsätalouden ympäristöohjelma vuoteen 2010.

Metsätalouden innovaatio-ohjelma

- Metsäntutkimuksen ja kehitystyön resurssit ja organisointi siten, että metsänhoito- ja ympäristöohjelmat ja puumarkkinoiden toiminta perustuvat riittävään tietoon, joka siirretään tehokkaasti käytännön metsätalouteen.

Kansallisen metsäohjelman rahoitus

- Metsänhoito-, ympäristö- ja innovaatio-ohjelmien yksityinen ja julkinen rahoitus vuoteen 2010.

Ohjelma osana suomen kansainvälistä metsäpolitiikkaa

- Metsäohjelma Suomen kansainvälisen metsäpolitiikan työvälineenä.

Ohjelman seuranta

- Kansallisen metsäohjelman seurannan ja jatkuvan ajan tasalla pitämisen organisointi.

Liite 2. MELA-litetaulukot

Liitetaulukko 1. Vuosina 1987-96 keskimäärin toteutunut hakkuukertymäntaso (yksiköt 1000 ha, 1000 m³, 1000 mk ja n³ = n x 10³).

METSÄ- JA KITUMAA

Liite 2. MELA-litetaulukot

VUOSI	1996	2006	2016	2026	VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	26139	26139	26139	26139	KOKONAIPOISTUMA, m ³ /v	56133	55694	56127	56127
Ensisijaisesti puuntuotanto	17570	17570	17570	17570	Luonnonpoistuma	5059	5474	5987	5987
Rajoitettu puuntuotanto	3962	3962	3962	3962	Hakkuupoistuma	51075	50220	50139	50139
Puuntuotannon ulkopuolella	4607	4607	4607	4607	HAKKUUUKERTYMÄ, m ³ /v	47504	47636	47700	47700
TILAVUUS, m ³	1947978	2159633	2433313	2804672	Mänty	19028	18987	18979	18979
Ensisijaisesti puuntuotanto	1670845	1836190	2063515	2384870	Kuusi	20415	20414	20405	20405
Rajoitettu puuntuotanto	114104	133794	152064	173958	Koivu	6667	6777	6707	6707
Puuntuotannon ulkopuolella	163029	189650	217734	245844	Muu	1394	1459	1609	1609
KASVU, m ³ /v	78625	84359	94670	94670	Tukkipuu	22401	22431	22434	22434
Ensisijaisesti puuntuotanto	71360	76870	86704	86704	Kuitupu	25103	25204	25267	25267
Rajoitettu puuntuotanto	4030	4085	4405	4405	...10 cm	1496	1473	1349	1349
Puuntuotannon ulkopuolella	3235	3404	3561	3561	11...20 cm	15465	15659	16109	16109
KOKONAIPOISTUMA, m ³ /v	56706	56289	56877	56877	21...30 cm	16037	15791	16005	16005
					31... cm	14506	14713	14236	14236
					Ylispuiden poisto	3504	3173	2087	2087
					Harvennushakkuu	16261	18055	19497	19497
					Uudistushakkuu	27739	26407	26116	26116
					HAKKUUPINTA-ALA, ha/v	387	387	355	355
					Ylispuiden poisto	45	54	37	37
					Harvennushakkuu	196	191	182	182
					Siemenpuuhakkuu	34	34	33	33
					Suojuspuuhakkuu	11	12	13	13
					Avohakkuu	101	95	90	90
					TAIMIKONHOITOPINTA-ALA, ha/v	255	193	184	184
					BRUTTOTULOT, mk/v	10930*3	11035*3	11029*3	11029*3
					KUSTANNUKSET, mk/v	2189675	2074950	2016199	2016199
					NETTOTULOT, mk/v	8740594	8960316	9012641	9012641
					PUUSTON TIENVARSIARVO, mk	351750*3	393440*3	447450*3	525930*3
					METSÄN TUOTTOARVO 4 %, mk	284530*3	314840*3	357020*3	418820*3
					KASVU, m ³ /v	75390	80955	91109	91109
Mänty	33458	38209	45718	45718	Kuusi	26609	27301	30033	30033
Kuusi	26609	27301	30033	30033	Koivu	12305	12706	13025	13025
Koivu	12305	12706	13025	13025	Muu	3018	2739	2333	2333
Muu	3018	2739	2333	2333					

Liitetaulukko 2. Hakkuumahto (yksiköt 1000 ha, 1000 m³, 1000 mk ja n³ = n x 10³).

MEISÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	26139	26139	26139	26139
Ensisijaisesti puuntuotanto	17570	17570	17570	17570
Rajoitettu puuntuotanto	3962	3962	3962	3962
Puuntuotannon ulkopuolella	4607	4607	4607	4607
TILAVUUS, m ³	1947978	1530610	1590366	1826459
Ensisijaisesti puuntuotanto	1670845	1218797	1241131	1436584
Rajoitettu puuntuotanto	114104	122163	131500	144031
Puuntuotannon ulkopuolella	163029	189650	217734	245844
KASVU, m ³ /v	72064	70702	70702	84867
Ensisijaisesti puuntuotanto	64895	63463	63463	77286
Rajoitettu puuntuotanto	3934	3835	3835	4020
Puuntuotannon ulkopuolella	3235	3404	3404	3561
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	111806	63857	63857	60405

PUUNTUOTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA MEISÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	21532	21532	21532	21532
Meisämaa	18323	18323	18323	18323
TILAVUUS, m ³	1784948	1340960	1372631	1580615
Mänty	813085	658141	716720	863184
Kuusi	668058	415242	376496	407939
Koivu	250643	218002	229799	262816
Muu	53164	49574	49617	46677
Tukkipuu	667874	383090	391011	426891
Kuitupuu	960611	822404	840105	1009067
...10 cm	233490	206011	215123	236745
11...20 cm	644077	606266	624799	765946
21...30 cm	584362	387112	393466	417894
31... cm	323020	141571	139243	160030
KASVU, m ³ /v	68829	67299	67299	81306
Mänty	31203	33452	33452	42557
Kuusi	22965	19137	19137	21975
Koivu	11739	12144	12144	14606
Muu	2923	2566	2566	2168

PUUNTUOTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA MEISÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	111234	63262	63262	59655
Luonnonpoistuma	4454	3732	3732	3582
Hakkuupoistuma	106780	59630	59630	56073
HAKKUUKERTYMÄ, m ³ /v	101342	55746	55746	52678
Mänty	42532	24642	24642	24800
Kuusi	45341	21336	21336	17534
Koivu	11330	8130	8130	8636
Muu	2140	1639	1639	1707
Tukkipuu	54390	23062	23062	21685
Kuitupuu	46952	32685	32685	30992
...10 cm	2839	2345	2345	1826
11...20 cm	26433	22296	22296	21942
21...30 cm	40210	21498	21498	21304
31... cm	31861	9607	9607	7605
Ylispuiden poisto	5565	4842	4842	2616
Harvennushakkuu	19589	22391	22391	22367
Uudistushakkuu	76189	28513	28513	27695
HAKKUPINTA-ALA, ha/v	798	655	655	601
Ylispuiden poisto	69	102	102	55
Harvennushakkuu	340	388	388	382
Siemenpuuhakkuu	68	46	46	57
Suojuspuuhakkuu	19	15	15	17
Avoihakkuu	301	104	104	90
TAIMIKONHOITOPINTA-ALA, ha/v	263	299	299	289
BRUTTOTULOT, mk/v	23739*3	11903*3	11903*3	11121*3
KUSTANNUKSET, mk/v	4813296	2744481	2744481	2527163
NETTOTULOT, mk/v	18925*3	9158113	9158113	8593917
PUUSTON TIENVARSIARVO, mk	351750*3	244240*3	248560*3	287670*3
MEISÄN TUOTTOARVO 4 %, mk	336920*3	268470*3	285980*3	318770*3

Liitetaulukko 3. Suurin kestävä hakkuumäärä (yksiköt 1000 ha, 1000 m³, 1000 mk ja n³ = n x 10³).

METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	26139	26139	26139	26139
Ensimmäisistä puuntuotanto	17570	17570	17570	17570
Rajoitettu puuntuotanto	3962	3962	3962	3962
Puuntuotannon ulkopuolella	4607	4607	4607	4607
TILAVUUS, m ³	1947978	1949738	1965838	2048729
Ensimmäisistä puuntuotanto	1670845	1630486	1605289	1646125
Rajoitettu puuntuotanto	114104	129602	142814	156759
Puuntuotannon ulkopuolella	163029	189650	217734	245844
KASVU, m ³ /v	77445	80439	88901	88901
Ensimmäisistä puuntuotanto	70197	73011	81077	81077
Rajoitettu puuntuotanto	4013	4024	4263	4263
Puuntuotannon ulkopuolella	3235	3404	3561	3561
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	76146	77823	79566	79566

PUUNTUOTOON KÄYTTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	21532	21532	21532	21532
Metsämaa	18323	18323	18323	18323
TILAVUUS, m ³	1784948	1760087	1748104	1802885
Mänty	813085	784880	835450	941123
Kuusi	688058	670334	594916	541681
Koivu	250643	250527	264149	272449
Muu	53164	54346	53590	47631
Tukkipuu	667874	629930	597448	570308
Kuitupu	960611	982746	1001092	1088592
...10 cm	233490	220754	223759	227511
11...20 cm	644077	699239	729525	812221
21...30 cm	584362	559094	552585	537851
31... cm	323020	281000	242234	225303
KASVU, m ³ /v	74210	77035	85340	85340
Mänty	32616	36051	43757	43757
Kuusi	26452	25786	25987	25987
Koivu	12162	12560	13428	13428
Muu	2980	2638	2168	2168

PUUNTUOTOON KÄYTTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	75574	77228	77228	78816
Luonnonpoistuma	4741	4443	4443	4188
Hakkuupoistuma	70833	72785	72785	74628
HAKKUUKERTYMÄ, m ³ /v	66603	69194	69194	71087
Mänty	31805	27821	27821	28815
Kuusi	24166	31317	31317	29570
Koivu	8850	8313	8313	9761
Muu	1783	1744	1744	1942
Tukkipuu	34516	35391	35391	34928
Kuitupu	32088	33803	33803	36160
...10 cm	2051	2222	2222	1938
11...20 cm	17643	20930	20930	23885
21...30 cm	25092	26013	26013	28620
31... cm	21818	20029	20029	16645
Ylispuiden poisto	4126	4682	4682	3502
Harvenushakkuu	20600	26400	26400	29065
Uudistushakkuu	41877	38112	38112	38520
HAKKUUPINTA-ALA, ha/v	604	669	669	678
Ylispuiden poisto	53	84	84	63
Harvenushakkuu	333	391	391	413
Siemenpuuhakkuu	50	47	47	61
Suojuspuuhakkuu	8	12	12	16
Avohakkuu	160	135	135	125
TAIMIKONHOITOPINTA-ALA, ha/v	256	236	236	233
BRUTTOTULOT, mk/v	15735*3	15840*3	15840*3	15882*3
KUSTANNUKSET, mk/v	3058395	3036120	3036120	3044283
NETTOTULOT, mk/v	12677*3	12804*3	12804*3	12838*3
PUUSTON TIENVARSIARVO, mk	351750*3	340730*3	332970*3	339840*3
METSÄN TUOTTOARVO 4 %, mk	333180*3	338960*3	345970*3	355920*3

Liitetaulukko 4. 60 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymätaavoite vuosien 1993-1997 ainespuukertymän alueittaista puu- ja puutaveralajirakennetta noudattaen.
(yksiköt 1000 ha, 1000 m³, 1000 mk ja n*3 = n x 10³)

METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	26139	26139	26139	26139
Ensisijaisesti puuntuotanto	17570	17570	17570	17570
Rajoitettu puuntuotanto	3962	3962	3962	3962
Puuntuotannon ulkopuolella	4607	4607	4607	4607
TILAVUUS, m ³	1947978	2023571	2142537	2342866
Ensisijaisesti puuntuotanto	1670845	1703332	1778435	1932395
Rajoitettu puuntuotanto	114104	130589	146368	164627
Puuntuotannon ulkopuolella	163029	189650	217734	245844
KASVU, m ³ /v	77588	81238	89884	89884
Ensisijaisesti puuntuotanto	70345	73809	82025	82025
Rajoitettu puuntuotanto	4008	4025	4298	4298
Puuntuotannon ulkopuolella	3235	3404	3561	3561
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	69146	68554	69051	69051

PUUNTUOTANTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	21532	21532	21532	21532
Metsämaa	18323	18323	18323	18323
TILAVUUS, m ³	1784948	1833921	1924802	2097022
Mänty	813085	870632	963457	1106223
Kuusi	688058	636302	606256	604794
Koivu	250643	269509	296017	327479
Muu	53164	57478	59071	58526
Tukkipuu	667874	675010	700396	744196
Kuitupu	960611	1010167	1072572	1204755
...10 cm	233490	223413	227357	227943
11...20 cm	644077	695713	751002	861581
21...30 cm	584362	595040	628444	664758
31... cm	323020	319756	317999	342739
KASVU, m ³ /v	74354	77835	86323	86323
Mänty	33176	37325	44384	44384
Kuusi	25903	25119	26424	26424
Koivu	12270	12680	13192	13192
Muu	3004	2711	2324	2324

PUUNTUOTANTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	68574	67959	68574	68301
Luonnonpoistuma	4887	4867	4887	4993
Hakkuupoistuma	63686	63092	63686	63308
HAKKUUKERTYMÄ, m ³ /v	59604	59921	59604	60368
Mänty	23993	24941	23993	26726
Kuusi	27018	26331	27018	24961
Koivu	7108	7102	7108	7158
Muu	1486	1548	1486	1523
Tukkipuu	30001	30010	30001	29929
Kuitupu	29603	29911	29603	30438
...10 cm	1904	1903	1904	1632
11...20 cm	17790	18436	17790	19508
21...30 cm	21299	21222	21299	23025
31... cm	18611	18360	18611	16203
Ylispuiden poisto	3980	4040	3980	2946
Harvennushakkuu	21047	24653	21047	26710
Uudistushakkuu	34577	31228	34577	30712
HAKKUUPINTA-ALA, ha/v	556	596	556	582
Ylispuiden poisto	49	67	49	50
Harvennushakkuu	337	378	337	380
Siemenpuuhakkuu	39	36	39	47
Suojuspuuhakkuu	9	9	9	10
Avohakkuu	122	106	122	96
TAMIKONHOITOPINTA-ALA, ha/v	254	205	254	207
BRUTTOTULOT, mk/v	13830*3	13886*3	13830*3	13849*3
KUSTANNUKSET, mk/v	2706047	2565861	2706047	2519959
NETTOTULOT, mk/v	11124*3	11321*3	11124*3	11330*3
PUUSTON TIENVARSIARVO, mk	351750*3	361240*3	351750*3	411420*3
METSÄN TUOTTOARVO 4 %, mk	313570*3	328810*3	313570*3	378750*3

Litetaulukko 5. 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymätaavoite vuosien 1993-1997 ainespuukertymän alueitaista puu- ja puutavaralajirakennetta noudattaen.
(Yksiköt 1000 ha, 1000 m³, 1000 mk ja n*3 = n x 10³)

METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	26139	26139	26139	26139
Ensimmäisesti puuntuotanto	17570	17570	17570	17570
Rajoitettu puuntuotanto	3962	3962	3962	3962
Puuntuotannon ulkopuolella	4607	4607	4607	4607
TILAVUUS, m ³	1947978	1919646	1926623	2051337
Ensimmäisesti puuntuotanto	1670845	1600969	1567475	1648670
Rajoitettu puuntuotanto	114104	129027	141415	156822
Puuntuotannon ulkopuolella	163029	189650	217734	245844
KASVU, m ³ /v	76563	78012	85850	85850
Ensimmäisesti puuntuotanto	69334	70649	78118	78118
Rajoitettu puuntuotanto	3994	3959	4171	4171
Puuntuotannon ulkopuolella	3235	3404	3561	3561
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	78301	76291	72409	72409

PUUNTUOTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	21532	21532	21532	21532
Metsämaa	18323	18323	18323	18323
TILAVUUS, m ³	1784949	1729996	1708889	1805492
Mänty	813085	828577	879279	978461
Kuusi	668058	588424	511583	492377
Koivu	250643	257848	264713	284692
Muu	53164	55147	53313	49962
Tukkipuu	667874	615156	583417	574307
Kuitupuu	960611	968966	978946	1089086
...10 cm	233490	218794	219534	223496
11...20 cm	644077	676877	699332	803036
21...30 cm	584362	552674	538711	534598
31... cm	323020	281651	251311	244362
KASVU, m ³ /v	73329	74608	82289	82289
Mänty	32856	36381	43566	43566
Kuusi	25323	23310	23796	23796
Koivu	12167	12301	12779	12779
Muu	2982	2616	2148	2148

PUUNTUOTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	77728	75695	71659	71659
Luonnonpoistuma	4749	4447	4347	4347
Hakkuupoistuma	72979	71248	67313	67313
HAKKUUKERTYMÄ, m ³ /v	68583	67614	63912	63912
Mänty	27772	28130	30238	30238
Kuusi	31015	29091	24112	24112
Koivu	8104	8594	7899	7899
Muu	1691	1799	1663	1663
Tukkipuu	2192	2274	1854	1854
Kuitupuu	19546	21217	20894	20894
...10 cm	25246	25254	25818	25818
11...20 cm	21598	18870	15346	15346
21...30 cm	35217	33429	31275	31275
31... cm	33365	34185	32637	32637
Ylispuiden poisto	4211	4536	3534	3534
Harvennushakkuu	21524	24453	25121	25121
Uudistushakkuu	42848	38624	35256	35256
HAKKUUPINTA-ALA, ha/v	612	667	633	633
Ylispuiden poisto	51	77	65	65
Harvennushakkuu	346	392	383	383
Siemenpuuhakkuu	46	51	51	51
Suojuspuuhakkuu	12	11	13	13
Avohakkuu	157	135	121	121
TAIMIKONHOITOPINTA-ALA, ha/v	257	224	247	247
BRUTTOTULOT, mk/v	15963*3	15439*3	14460*3	14460*3
KUSTANNUKSET, mk/v	3181898	3033194	2827161	2827161
NETTOTULOT, mk/v	12781*3	12405*3	11633*3	11633*3
PUUSTON TIENVARSIARVO, mk	351750*3	336690*3	327930*3	342720*3
METSÄN TUOTTOARVO 4 %, mk	324140*3	324310*3	329130*3	345660*3

Liitetaulukko 6. 80 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymätaavoite (ei puu- tai puutavaralajeittaisia kertymätaavoitteita).
(yksiköt 1000 ha, 1000 m³, 1000 mk ja n*3 = n x 10³)

METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	26139	26139	26139	26139
Ensisijaisesti puuntuotanto	17570	17570	17570	17570
Rajoitettu puuntuotanto	3962	3962	3962	3962
Puuntuotannon ulkopuolella	4607	4607	4607	4607
TILAVUUS, m ³	1947978	1795550	1643062	1700357
Ensisijaisesti puuntuotanto	1670845	1478644	1292498	1315055
Rajoitettu puuntuotanto	114104	127255	132830	139458
Puuntuotannon ulkopuolella	163029	189650	217734	245844
KASVU, m ³ /v	75753	75078	83318	83318
Ensisijaisesti puuntuotanto	68527	67778	75805	75805
Rajoitettu puuntuotanto	3991	3896	3952	3952
Puuntuotannon ulkopuolella	3235	3404	3561	3561
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	89455	88928	76303	76303

PUUNTUOTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
PINTA-ALA, ha	21532	21532	21532	21532
Metsämaa	18323	18323	18323	18323
TILAVUUS, m ³	1784948	1605899	1425328	1454512
Mänty	813085	729660	728603	841436
Kuusi	688058	577115	407512	342710
Koivu	250643	245920	238423	226950
Muu	53164	53204	50791	43417
Tukkipuu	667874	526804	420176	389696
Kuitupu	960611	931058	854924	924118
...10 cm	233490	221081	223408	233646
11...20 cm	644077	680173	634830	693963
21...30 cm	584362	486274	416433	379405
31... cm	323020	218371	150657	147498
KASVU, m ³ /v	72518	71674	79757	79757
Mänty	32016	34467	44421	44421
Kuusi	25338	22029	19562	19562
Koivu	12184	12543	13651	13651
Muu	2980	2635	2124	2124

PUUNTUOTOON KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA METSÄ- JA KITUMAA

VUOSI	1996	2006	2016	2026
KOKONAISPOISTUMA, m ³ /v	88883	88333	88333	75553
Luonnonpoistuma	4648	4085	4085	3588
Hakkuupoistuma	84235	84249	84249	71964
HAKKUUKERTYMÄ, m ³ /v	80000	80000	80000	67314
Mänty	36604	31111	31111	29424
Kuusi	32114	36743	36743	24385
Koivu	9382	10230	10230	11483
Muu	1900	1916	1916	2023
Tukkipuu	43060	37753	37753	27687
Kuitupu	36940	42247	42247	39626
...10 cm	2269	3027	3027	2832
11...20 cm	19604	27975	27975	26954
21...30 cm	31742	30214	30214	25605
31... cm	26384	18784	18784	9169
Ylispuiden poisto	4069	4147	4147	3605
Harvennushakkuu	19079	26575	26575	23078
Uudistushakkuu	56852	49278	49278	40631
HAKKUUPINTA-ALA, ha/v	673	765	765	705
Ylispuiden poisto	55	76	76	68
Harvennushakkuu	311	414	414	382
Siemenpuuhakkuu	30	53	53	64
Suojuspuuhakkuu	9	18	18	26
Avohakkuu	269	204	204	165
TAMIKONHOITOPINTA-ALA, ha/v	251	278	278	326
BRUTTOTULOT, mk/v	18916*3	17712*3	17712*3	14196*3
KUSTANNUKSET, mk/v	4135868	4007912	4007912	3559017
NETTOTULOT, mk/v	14781*3	13704*3	13704*3	10637*3
PUUSTON TIENVARSIARVO, mk	351750*3	302850*3	259230*3	263570*3
METSÄN TUOTTOARVO 4 %, mk	325900*3	302580*3	281160*3	286770*3



Kansallinen metsäohjelma 2010 - KMO

Kansallinen
metsäohjelma 2010

**SEURANTA-
RAPORTIT**

Päivitetty 4.3.1999

4.3.1999

kmorapor.ppt

1



Kansallinen metsäohjelma 2010 - KMO

RAPORTTI

Tilastot

Yhteenveto 21.2.1998-21.1.1999

Työryhmien kokoukset	84
Asiantuntijalausunnot	38
Kansalaisfoorumit	59
- osanottajia	2879
Kirjalliset lausunnot	140
WWW - käyntikerrat	6833
- puheenvuorot	44
Tiedotustilaisuudet	28
Tiedotteet	17

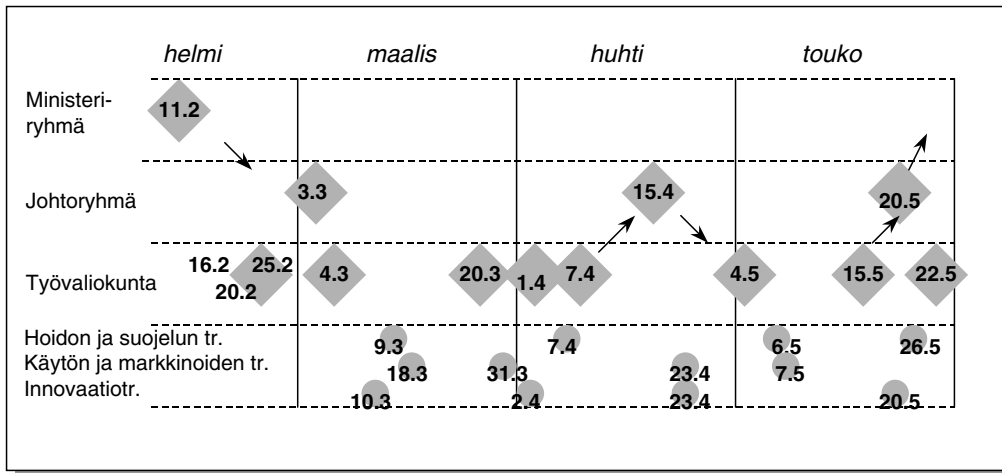
4.3.1999

kmorapor.ppt

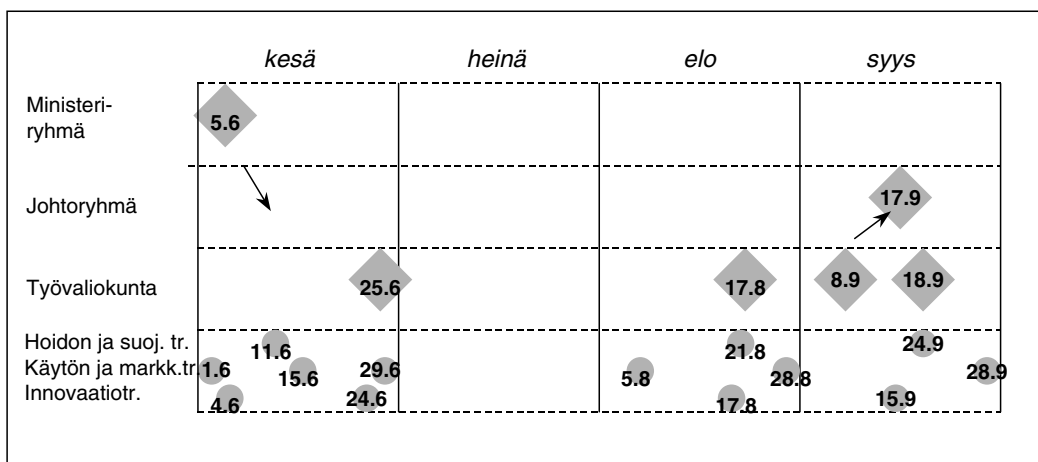
2



Kokoukset 1



Kokoukset 2



Kokoukset 3

	loka	marras	joulu	tammi	Yht.
Ministeri-ryhmä				13.1	3
Johtoryhmä	13.10	20.11	10.12	5.1	8
Työvaliokunta	8.10, 15.10, 26.10	4.11, 12.11, 20.11	2.12, 10.12, 14.12, 18.12, 28.12	14.1, 22.1, 5.2	28
Hoidon ja suoj. tr.	5.10, 15.10, 29.10	11.11, 23.11	2.12, 15.12	20.1	15
Käytön ja markk.tr.	14.10, 26.10	11.11, 24.11	11.12	20.1	16
Innovaatiotr.	15.10	3.11, 16.11, 26.11	4.12	21.1	14
					84

4.3.1999

kmorapor.ppt

5

Asiantuntijalausunnot
työryhmien kokouksissa

31.3 Markku Lemmilä	Mek. ja kem. teollisuus	26.5 Pertti Rassi	Uhanalaiset lajit
31.3 Pertti Hämäläinen	Puurakentamisen visiot	26.5 Juhani Kokkonen	Mh-suositukset
7.4 Juhani Viitala	Metsätal. ymp.ohjelma	26.5 Timo Nyrhinen	Mh-suositukset
7.4 Matti Kärkkäinen	Mh:n tehostaminen	26.5 Taisto Hokajärvi	Mh-suoritukset
7.4 Jari Niemelä	Ekologian näkökulma	1.6 Olli Saastamoinen	Monikäyttö
23.4 Marko Synkkänen	Työvoimaskenaariot	11.6 Timo Kivimaa	Mh-suositukset
23.4 Pekka Tervo	Energiaskenaariot 2025	11.6 Marja Hiilskä-Aaltonen	Agenda 2000
23.4 Jorma Ruoko	Sertifiointi Pirkanmaa	15.6 Ari Pulkkinen	Mekaaninen pk-jalostus
23.4 Petri Keto-Tokoi	Ekologinen kestävyys	15.6 Markku Lehtonen	Tukista Tuplasti
23.4 Tapani Sallantaus	Ymp.tiedon välittäminen	15.6 Petteri Pihlajamäki	Suojelun hyvinvointivaik.
7.5 Pekka Laurila	Puuenergia	24.6 Kari Ebeling	Innovaatiojärjestelmä
7.5 Pirkko Heikinheimo	Metsät hiilinieluina	24.6 Kaj Karlsson	Tutkimus ja käytäntö
8.5 Kari Mielikäinen	Metsänhoidon tarpeet	24.6 Matti Karjula	Innovaatiojärjestelmä
8.5 Pentti Lähteenoja	Verotus	5.10 Simo Kaila	Metsänhoidon tulevaisuus
8.5 Tuula Nuutinen	Mela-malli	6.10 Pekka Mäkinen	Pk-yrittäminen
8.5 Jouni Suoheimo	Alueell. tavoiteohjelmat	6.10 Arto Rummukainen	Pk-yrittäminen
20.5 Suvu Raivio	Monimuotoisuus	17.11 Erkki Annila	Yva - monimuotoisuus
20.5 Pirkko Ilonen	Monimuotoisuus	17.11 Jari Niemelä	Yva - monimuotoisuus
26.5 Erkki Annila	Metsätuhot	18.11 Raisa Mäkipää	Yva - hiilitase

Yht. 38 lausuntoa

4.3.1999

kmorapor.ppt

6

Viestintä

Tiedotustilaisuudet

- 23.2 Ministeri Hemilän aamulypsy”
- 16.4-20.5 Kansalaisfoorumit 13 kpl
- 18.8 Vihti KMO toimittajaretkeily
- 3.11-13.11 Kansalaisfoorumit 13 kpl
- 3.2.99 Hallituksen iltakoulu
- 4.3.99 Hallituksen periaatepäätös

Tiedotteet

- 21.2 Ministeriryhmän tiedote
- 12.2 KMO valmistelu käynnistynyt
- 23.2 KMO valmisteluorganisaatio
- 16.4-20.5 Kansalaisfoorumit 13 kpl
- 18.5 OKO:n metsäpäivä, Hemilä
- 5.6 KMO:n visio ja tavoitteet
- 18.8 Toimittajaretkeily, 6 tiedotetta
- 9.10, 24.10, 29.10 Kansalaisfoorumit
- 3.11-13.11 Kansalaisfoorumit 13 kpl
- 5.1.99 KMO johtoryhmä
- 3.2.99 Hallituksen iltakoulu
- 4.3.99 Hallituksen periaatepäätös

17 tiedotetta

4.3.1999

Artikkelit

- 21.2 Martin Lillandt MT
- 20.4 Jukka Ylimartimo LK
- 19.5 Juha Hakkarainen MT
- .6 Kalevi Hemilä Metsäraha
- 19.7 Maakuntalehdet:
Sunnuntaisuomalainen
- 11.8 Jan Heino, Aarne Reunala HS
- .10 Aarne Reunala Rio Nyt 3
- 2.1 Jan Heino HBL
- 5.1 Jan Heino BBL
- 7.1 Kalevi Hemilä HS
- 14.1 Timo Poranen HS
- .1 Aarne Reunala Metsäraha

Haastattelut, uutiset ym: yli 100 kpl

TV

- 18.8 Seitsemän uutiset
- 6.9 TV2 ympäristöuutiset
- 15.12 TV2 Ympäristöuutiset
- 5.1 TV1, MTV uutiset

kmorapor.ppt

Kalvot, esitteet

- 11.3 Kalvosarja
100 kpl jakeluun
- 27.3 Esitteet
5000 kpl
- 30.3 Posterit 3 kpl
- 10.9 Esitteet
10 000 kpl
- 2.11 Kalvot
ohjelman1 luonnos
- 16.11 Kalvot KMO2
- 6.12 Kalvot KMO 3
- 20.1 Kalvot KMO 6

7

Kansainvälinen viestintä

Kalvosarja

- 20.3 Englanti
- 1.4 Ruotsi
- 4.5 Saksa, ranska

Esite

- 5.5 Englanti 5000 kpl
- Ruotsi 5000
- 20.5 Saksa 5000
- Ranska 3000

WWW-sivut

- 7.5 Englanti, ruotsi, saksa
ranska

Alustukset

- 25.3 Bonn, Saksan metsäorg. Hemilä
- 2.4 Ruotsin metsäjärjestöt, JHe
- 13.5 Ranska metsäorg. JHe
- 15.6 Breloh ym Metlassa ARe
- 24.8 Ruotsi metsäjärjestöt JPa
- 27.8 Ruotsin metsänomistajat Hemilä ym
- 19.10 FAO European For.Com. ARe
- 7.11 Tanska, monik.tutkijat Markus Lassheikki
- 17.12 Engl. Tutkijat Metlassa, ARe
- ... ym, dokumentointi ei ole kattava

Kv. tiedotteet

- 27.4 Luonnos SMY / Alve (ei toteutettu)
- 17.2.99 Kv-tiedote

4.3.1999

kmorapor.ppt

8

Kansalaisfoorumit 1

Aika / Paikka / Tilaisuus (KMO vastuu) / Henkilöitä

23.2	Helsinki	Päätt. metsäak. (ARe)	80	6.5	Joensuu	Kafo P-Karjala (JHa)	60
5.3	Helsinki	Metla Helsinki (ARe)	15	7.5	Vaasa	Kafo Rannikko (JHe)	24
17.3	Helsinki	Metsäteollisuus ry (HVa)	15	7.5	Helsinki	Tapio (JHe)	25
18.3	Nilsjä	P-S Metsäfoorumi (ARe)	40	18.5	Mikkeli	OKO:n metsäpäivä (KHe)	700
24.3	Helsinki	Metsäteollisuus ry (HVa)	10	20.5	Kouvola	Kafo Kymi (AKe)	22
27.3	Hyvinkää	Ekometstät. Liitto (ARe)	40	11.6	Hyvinkää	E-Smets.om.liitto (ARe)	120
31.3	Helsinki	Metsäviikko (ARe)	100	14.9	Joensuu	JoY, Metla (ARe)	6
15.4	Espoo	Puuenergia ry (AKe)	19	17.9	Helsinki	Tapion ymp.foorumi (JPa)	30
16.4	Tampere	Kafo Pirkanmaa (ARe)	39	21.9	Helsinki	Silva-kerho (ARe)	25
18.4	Eura	Kafo L-Suomi (ARe)	30	22.9	Helsinki	Metla HE tutkijat (ARe)	20
22.4	Kajaani	Kafo Kainuu (ARe)	20	29.9	Helsinki	S.luonnons.L (JPa)	60
23.4	Helsinki	S. Metsänhoitajat. (ARe)	30	6.10	Helsinki	MMM metsäosasto (ARe)	12
28.4	Helsinki	Mets.ek.klubi (JHa)	25	9.10	Ulvila	Päätt. Metsäak. (ARe)	30
28.4	Seinäjä	Kafo E-Pohjanm (ARe)	35	15.10	Helsinki	Metsien monikäyttö (ARe)	15
28.4	Rovaniemi	Kafo Lappi (LSa)	23	17.10	Helsinki	Elävä puu (ARe)	50
29.4	Kuopio	Kafo P-Savo (AKe)	30	24.10	Kankaanpää	L-S metsänomistajat (ARe)	35
4.5	Jyväskylä	Kafo K-Suomi (ARe)	15	29.10	Tampere	Osuusp. metsäpäivä (ARe)	300
5.5	Lahti	Kafo Häme-Uusim (OMa)	45	2.11	Helsinki	Metsäekol. opiskelijat (ARe)	15
5.5	Oulu	Kafo P-Pohjanm (JPa)	25	3.11	Jyväskylä	Kafo K-Suomi (ARe)	20
6.5	Espoo	Kafo Rannikko (MLi)	29	3.11	Espoo	Kafo Rannikko (JHe)	25

4.3.1999

kморapor.ppt

9

Kansalaisfoorumit 2

Aika / Paikka / Tilaisuus (KMO vastuu) / Henkilöitä

4.11	Hyvinkää	Kafo Häme-Uusim (MHe)	40	30.1	Helsinki	Merita metsäklubi (ARe)	1000
4.11	Vaasa	Kafo Rannikko (MLi)	26	1.2	Helsinki	Päätt. Metsäakat. (ARe)	80
4.11	Seinäjä	Kafo E-Pohjanm (AKe)	18	1.2	Janakkala	Metsäekon. tutkijat (ARe)	30
5.11	Helsinki	Metla HE tutkijat (ARe)	5				
6.11	Helsinki	Osuusp.keskus (ARe)	14				
9.11	Helsinki	Tapio (ARe)	30				
9.11	Kuopio	Kafo P-Savo (PLä)	25				
9.11	Kajaani	Kafo Kainuu (LSa)	42				
9.11	Mikkeli	Kafo E-Savo (ARe)	30				
9.11	Rovaniemi	Kafo Lappi (JHa)	30				
10.11	Oulu	Kafo P-Pohjanm (ARe)	30				
10.11	Tampere	Kafo Pirkanmaa (OMa)	30				
11.11	Lappeenr	Kafo Kymi (ARe)	20				
12.11	Pori	Kafo L-Suomi (ARe)	100				
13.11	Turku	Kafo L-Suomi (ARe)	60				
13.11	Joensuu	Kafo P-Karjala (JPa)	70				
17.11	Helsinki	MTK (ARe)	20				
17.11	Helsinki	MMM k&l semin. (ARe)	25				
8.12	Helsinki	ViSion seminaari (ARe)	40				
25.1	Kuopio	P-S mkeskus 70-v. (JHe, ARe)	80				

1998:
59 tilaisuutta
2879 osanottajaa

4.3.1999

kморapor.ppt

10

Kirjalliset lausunnot 1

18.2	Jan Johansson ym	<i>Nuoriso huomioon</i>	22.4	Sakari Virtanen	<i>Sosiaalinen kestävyys</i>
1.4	Mets.opp.lait. rehtorit	<i>Koulutus mukaan</i>	23.4	Päivi Salpakivi-Salom	<i>Ympäristöystävällisyys</i>
1.4	Metsäalan koul.toimik.	<i>Koulutus mukaan</i>	24.4	Metsäkeskukset	<i>Mh-työt, kunnostusojitus</i>
2.4	P-P MTK	<i>Peltosellu</i>	27.4	Suupohjan kuntayht.	<i>Mek. puunjalostus</i>
6.4	Paavo Pelkonen	<i>Osaamiskeskukset</i>	27.4	Sotkamon kunta	<i>Työllisyys, energiapuu</i>
14.4	Tapani Heinonen ym.	<i>Pienpuulle kysyntää</i>	28.4	E-P liitto	<i>Tiestön kunto</i>
16.4	Rainer Mäkelä	<i>Köyhtyvä linnusto</i>	28.4	Kalevi Mäki	<i>Metsätalouden kannattavuus</i>
16.4	Veli-Matti Alanen	<i>Energiapuu</i>	28.4	Aulis Ranta-Muotio	<i>Metsänparannustyöt</i>
16.4	Pirkanm. I-s. piiri	<i>Pesintäruhoitus</i>	28.4	K-P liitto	<i>Puuenergia, verotus</i>
16.4	Heikki Koivuniemi	<i>Kaupunkimetsät</i>	29.4	Ilmari Kosonen	<i>Puun tuorekylmävarastointi</i>
16.4	Jukka Koistinen	<i>Pirstoutuminen</i>	30.4	K-S 4H-piiri	<i>Nuorille metsäitä</i>
16.4	Veikko Littainen	<i>Metsänom. neuvonta</i>	2.5	Lars Aschan	<i>Erikoispuut</i>
16.4	Seppo Suonpää ym.	<i>Metsäautotiet</i>	4.5	Jyv. mets.om	<i>Puuntuotanto, neuvonta</i>
16.4	Jarkko Peltomäki	<i>Energiapuu</i>	4.5	S. metsätalonom. L.	<i>Puuntuot, neuvonta</i>
16.4	Reijo Suninen	<i>Metsänviljelyilmoitus</i>	5.5	E-S mets.om. liitto	<i>Metsien käyttöä lisää</i>
17.4	MTK	<i>Kannattavuus, 100 milj.m3</i>	5.5	Jouko Juurikkala	<i>Mh:n kannattavuus</i>
17.4	Tampereen mets.om.	<i>Mets.om. koulutus</i>	5.5	Pasi Lehmuspelto	<i>Natura, geologia</i>
18.4	Tapio Nummi	<i>Pienpuulle kysyntää</i>	5.5	Salpauss. luonnonyst.	<i>Ympäristönsuojelu</i>
20.4	Kainuun metsäkeskus	<i>Metsätal kannattavuus</i>	5.5	Markku Paananen	<i>Puuenergia</i>
20.4	SKIR Kainuun piiri	<i>Suomi pois EU:sta</i>	5.5	Timo Permanto ym.	<i>Työllisyys</i>

4.3.1999

kморapor.ppt

11

Kirjalliset lausunnot 2

5.5	Turveteollisuusliitto	<i>Turvesoiden metsitys</i>	15.10	Suomen latu	<i>Ulkoilu</i>
6.5	Pentti Hyttinen	<i>Teollistaminen</i>	15.10	S.Suunnistusliitto	<i>Suunnistus</i>
6.5	A. Pasanen	<i>Teoll. raaka-ainehuolto</i>	15.10	YM Tapio Heikkilä	<i>Maisema-arvot</i>
13.5	Pääkaup. mets.om.	<i>Mh:n kannattavuus</i>	15.10	YM Pekka Tuunanen	<i>Virkistyskäyttö</i>
13.5	Mikko Voutilainen	<i>Metsät osakeyhtiöiksi</i>	15.10	MEK	<i>Luontomatkailu</i>
19.5	P-S metsäkeskus	<i>Kannattava m-talous</i>	15.10	S. Partiolaiset	<i>Partiotoiminta</i>
25.5	Peltosellu Oy	<i>Peltoselluhanke</i>	15.10	Mhall Tage Lampen	<i>Ulkoilupalvelut</i>
5.6	Metsänhoitajaliitto	<i>Kannattava m-sektori</i>	15.10	S. Kuntaliitto	<i>Taajamametsät</i>
10.6	Metsäpalveluyrittäjät	<i>Mh-maksu neuvontaan</i>	16.10	Helena Merisaari	<i>Vesiensuojelu</i>
7.9	Suomen metsäyhjd.	<i>Metsä kouluihin</i>	21.10	J. Huittinen	<i>Osaamiskeskusohjelma</i>
1.10	Veli Pohjonen	<i>Suopohjien metsitys</i>	29.10	Hannu Raitio	<i>Metsien EU-seuranta</i>
6.10	Suomen metsäyhjd.	<i>Metsä kouluihin</i>	5.11	Pekka Ripatti	<i>Hakkuiden lisäys</i>
7.10	Metsäkeskukset	<i>Metsäpoliittinen muistio</i>	5.11	Mauno Pesonen	<i>Hakkuukerymä</i>
12.10	Intersilva	<i>Kans.väl. koulutus</i>	6.11	E-S mets.om.liitto	<i>Perhemetsätalous</i>
15.10	Metsäst. Keskusjärj.	<i>Metsästys</i>	6.11	Pertti Elovirta	<i>Työllisyysluvat</i>
15.10	RKTL	<i>Metsästys</i>	6.11	Pentti Näreaho	<i>Koulutuspolitiikka</i>
15.10	Kalamiesten keskusl.	<i>Virkistyskalastus</i>	7.11	Kari Saastamoinen	<i>Metsätal. kannattavuus</i>
15.10	Museovirasto	<i>Kulttuuriarvot</i>	7.11	Ekometstät. Liitto	<i>Demokratian kulissi</i>
15.10	Mhallitus Villi Pohjola	<i>Luontomatkailu</i>	9.11	Tommi Lahti	<i>Puuenergia</i>
15.10	Tuija Sievänen	<i>Virkistyskäyttö</i>	9.11	Eeva Taimisto	<i>E-S metsiensuojelu</i>

4.3.1999

kморapor.ppt

12

Kirjalliset lausunnot 3

9.11 Juhani Karvonen	<i>Metsäviestintä</i>	13.11 Juhani Karvonen	<i>Korjausehdotuksia</i>
9.11 Asko Korhonen	<i>Yleislinja hyvä</i>	13.11 Kari Korhonen	<i>VMI näkyviin</i>
10.11 Hannu Järvinen	<i>KMO ylivoimainen</i>	13.11 Eero Kubin	<i>Tutkimukselle painoa</i>
10.11 Mirja Miettinen	<i>Kulttuurihistoria</i>	15.11 Kainuun Is-piiri	<i>Suojelulle painoa</i>
10.11 P-P metsäkeskus	<i>Luonnos OK</i>	16.11 SLL metsävaliokunta	<i>Ekol. kestävyys ei täyty</i>
11.11 Tapio keh.kesk.	<i>Pääosin tasapainoinen</i>	16.11 Heikki Eskelinen	<i>Tutkijan puheenvuoro</i>
11.11 Pirk. metsäkeskus	<i>Puun kysynnän raken.</i>	16.11 Kauko Salo	<i>Marja- ja sienisadot</i>
12.11 Miika Virkkunen	<i>Metsäsuunnittelu</i>	16.11 V-S Is-piiri	<i>Lisää suojelua E-S:een</i>
12.11 Jari Varjo	<i>Kaukokartoitus</i>	17.11 Cristian Krogell	<i>Poronhoito</i>
12.11 V-S Is-piiri	<i>E-S suojelu heikko</i>	17.11 Marja-Liisa Hintsanen	<i>Suojeluun resurssseja</i>
12.11 Koneyrittäjät	<i>Yrittäjien merkitys</i>	18.11 Tapani Veistola	<i>Suojeluprosentit</i>
12.11 P-P Is-piiri	<i>KMO ristiriitainen</i>	18.11 Lauri Valsta	<i>Korjausehdotuksia</i>
12.11 Kymen metsäkeskus	<i>KMO realistinen</i>	19.11 P-Sa Is-piiri	<i>Suojelulle painoa</i>
12.11 Lapin metsäkeskus	<i>Peruslinjat oikein</i>	19.11 Mauno Pesonen	<i>Hakkuukertymä</i>
12.11 E-K, Ky Is-piirit	<i>Suojeluun konkretiaa</i>	19.11 Ilari Pirttilä	<i>Nuorisio huomioon</i>
12.11 Auvo Hamarus	<i>Suojeluun konkretiaa</i>	20.11 Motiva	<i>Puuenergian pienkäyttö</i>
13.11 Tapio Nummi	<i>Linjaukset hyviä</i>	22.11 SLL liittovaltuusto	<i>Ekol.kestävyys vaarassa</i>
13.11 MTK metsäryhmä	<i>Liian kasvoton paperi</i>	23.11 Ran. metsäkeskus	<i>KMO:lla suuri merkitys</i>
13.11 L-S metsäkeskus	<i>Vastaa L-S tavoitteita</i>	23.11 Pekka Ollonqvist	<i>Työllisyys</i>
13.11 P-K metsäkeskus	<i>Oikea suunta</i>	25.11 Mikko Toropainen	<i>Työllisyys</i>

4.3.1999

kmorapor.ppt

13

Kirjalliset lausunnot 4

25.11 K-P mhy-liitto	<i>Hoitohakkuut toteutettava</i>	
25.11 MTK metsäryhmä	<i>Perhemetsätalous esiin</i>	
25.11 SLL tiedote	<i>Selvät suojelutavoitteet</i>	
27.11 SLL tiedote	<i>KMO pilaa vesiä</i>	
27.11 Vesa Heinonen	<i>Suojelu huomioon</i>	
28.11 Vihreä liitto	<i>Suojeluresurssseja lisää</i>	
29.11 Ekometsät. Liitto	<i>Avohakkuuohjelma ei käy</i>	
30.11 Kari Mustanoja	<i>Kansainvälinen koulutus</i>	
30.11 K.S metsäkeskus	<i>Vastaa K-S tarpeita</i>	
4.12 Miika Virkkunen	<i>Metsäsuunnittelu</i>	
4.12 Metsäopiskelijat	<i>KMO:n arviointia</i>	
1.12 PEAL	<i>Työvoiman rekrytointi</i>	
2.12 Ekometsät. Liitto	<i>KMO eduskuntaan</i>	
8.12 Tapio Reinikainen	<i>Strategia puuttuu</i>	
8.12 Vihreä liitto	<i>Suojelutasoa nostettava</i>	
9.12 Mh-liitto & Meto	<i>70 milj.m3 minimitavoite</i>	
14.12 Jari Johansson	<i>Nuorisio huomioon</i>	
14.12 Kari Mustanoja	<i>Kansainvälinen koulutus</i>	
14.12 Pertti Elovirta	<i>Työllisyysluvut</i>	
16.12 Heikki Granholm	<i>Hiljinielut</i>	

Yht. 140 lausuntoa

4.3.1999

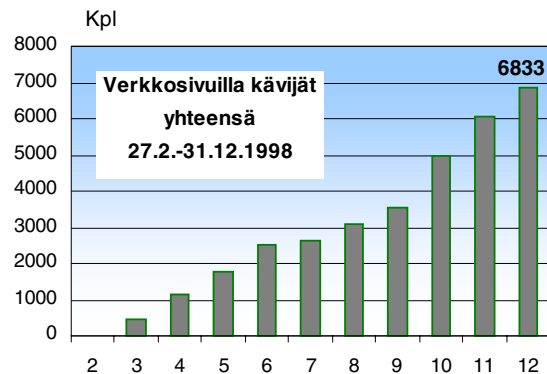
kmorapor.ppt

14

WWW-sivut

27.2.1998 - 21.1.1999

27.2 Kalvosarja
 27.2 Perusasiakirjat
 27.3 Tiedotteet
 11.3 Jäsenten yhteystiedot
 11.3 H-S työryhmän sivut
 3.4 Kansalaisfoorumit
 7.4 INNO työryhmän sivut
 14.4 Keskustelupalsta
 15.4 K-M työryhmän sivut
 15.4 Nimikilpailun tulokset
 7.5 Ruotsi, englantti, saksa, ranska
 2.6 Linkit
 15.7 Lausunnot
 3.11 Ohjelman 1 luonnos
 16.11 KMO 2 luonnos
 7.12 KMO 3 luonnos
 31.12 KMO 4 luonnos
 8.1 KMO 5 luonnos
 19.1 KMO 6 luonnos



4.3.1999

kmorapor.ppt

15

WWW-sivut 2

Keskustelu

16.4 EML:n väliraportti
 27.4 Hannu Hyvönen
 30.4 Metsätalous on hyvin tärkeä, 9.9
 3.6 Näkökulmia metsätoimihenkilöltä 10.6, 17.6, 26.6
 9.6 Sosiaalinen kestävyys, 10.6
 21.7 Kilpailu ja markkinat
 3.8 Lausunnot kiinnostavia
 21.8 Suojelu kuntoon
 25.8 Kestävyys?
 7.9 Tilastot väärin, 13.9, 16.9,
 8.9 Missä KMO menee? 11.9
 16.9 Puunmyyntitulojen osoitteet
 8.10 Metsäverotus, 27.10
 13.10 Kanto hinnat, 21.10
 4.11 Näkemyksiä KMO:sta (J.Poutanen)
 5.11 Ruotsi menee menojaan (T. Veistola)
 20.11 Palattava Rion henkeen (T. Veistola)

23.11 Ls-liiton liittovaltuusto
 25.11 Ls-liiton luonnonsuojelutavoitteet
 25.11 K-P mhy-liitto
 27.11 Haaste Ilmo Kolehmaiselle (H. Hyvönen)
 27.11 Vesiensuojelu (Ls-liitto)
 7.12 Kommentteja KMO:sta (metsäopiskelijat)
 7.12 Kilpailu metsätaloudessa (H. Hyvönen)
 8.12 Ls-liitto: ekologinen kestävyys
 9.12 Media ja metsä (H. Hyvönen)
 9.12 Tapio Reinikainen KMO-seminaarissa
 11.12 Tiedote (EML)
 14.12 Mitä kuuluu KMO (H. Hyvönen)
 17.12 Ryöstösuunnitelma (H. Hyvönen)
 22.12 Puun ja korjuun kytkauppa (L. Vaara)
 27.12 Luonnonsuojelutavoitteet (L. Kujala)
 1.1 Klusterin ohjelma ei kelpaa (H. Hyvönen)
 1.1 Huomisen metsät (H. Hyvönen)

Yht. 44 puheenvuoroa

4.3.1999

kmorapor.ppt

16

Ristiriitojen käsittely

Identifioidut ristiriidat

- 26.3 WWF metsätiedote
Hoidon ja suojelun tr keskustelee
Keskustelu Tapiossa 7.5
- 27.3 EML:n metsäohjelma
Raportti EML:n tilaisuudesta
tiedoksi työryhmille
- 2.4 Prof. Palon kirje ministeri Hemilälle
Palon artikkelit työryhmien tiedoksi
- 25.6 Alueiden ristiriidat: P-S erityis-
tarpeet: *Hoidon ja suojelun tr ,*
muistio
- 16.11 SLL, Vihreä liitto, Ekometsät. Liitto
- 8.12 tiedotteet: suojelutasoa nostettava:
Keskustelut työryhmissä ja työvalio-
kunnassa

Alueohjelmien yhteensovittaminen

- 4.3 Suunnittelukokous: Reunala, Paloniemi,
Hyttinen, Lasssheikki, Ouni, Wik-Portin,
Ylimartimo
- 1.4 Seminaari KMO työvaliokunta -
metsäkeskukset
- 16.4 Suunnittelukokous Reunala, Paloniemi,
Suoheimo
- 16.4 H.Hänninen Metla tutkijana mukaan
- 4.5 Raportti alueohjelmista työvaliokunnalle
- 26.5 Täydennetty raportti JSu
- 3-13.11 Metsäkeskusten kannanottoja KMO luonnoksesta

Valmisteluvastuu:
Jouni Suoheimo MMM

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

- 20.3 Työvaliokunta, Ohje / Sami Niemi
- 7.4 Kokous YVA vastuusihteerit:
Lähteenoja, Keskimölo, lhalainen,
Reunala.
Sopiminen menettelytavoista
- 25.6 Laajennettu työvaliokunta, menettely-
tapojen vahvistaminen
- 15.10 YVA:n esittely YM:n tilaisuudessa
- 23.10 Luonnos yva-tekstiksi
- 17.11 Yva-asiantuntija-arviot: Erkki Annila,
Jari Niemelä, Raisa Mäkipää
- 10.12 Johtoryhmä: alustavan yva-tekstin käsittely,
päätös yksityiskohtaisesta yva:sta
- 22.1 Työvaliokunta: yva-jatkomenettely

Liite 4. Ohjelman valmistelun aikana annetut lausunnot

Kansalliselle metsäohjelmalle annetut lausunnot 18.2.–16.12.1998

1.	18.2.1998 NUORISO HUOMIOITAVA KANSALLISESSA METSÄOHJELMASSA	6
2.	1.4.1998 METSÄALAN KOULUTUS MUKAAN METSÄOHJELMAAN	6
3.	1.4.1998 KANSALLINEN METSÄOHJELMA JA KOULUTUS	6
4.	2.4.1998 PELTOSELLUHANKKEEN MERKITYS POHJOIS-POHJANMAALLE	7
5.	6.4.1998 OSAAMISKESKUSOHJELMA YLIOPISTON NÄKÖKULMASTA	7
6.	14.4.1998 POHJOIS-PIRKANMAAN METSÄAMMATTILAISTEN NÄKEMYKSET	8
7.	16.4.1998 PIRKANMAAN LUONTO KÖYHTYY	9
8.	16.4.1998 ENERGIAPUUSTA TYÖTÄ	16
9.	16.4.1998 EI HAKKUITA PESINTÄAIKAAN	17
10.	16.4.1998 KAUPUNKIMETSÄEN KESTÄVÄN KÄYTÖN PERIAATTEET	17
11.	16.4.1998 ALLE 10 HEHTAARIN METSÄLÖT KIELLETTÄVÄ	19
12.	16.4.1998 METSÄNOMISTAJIEN NEUVONTA KANNATTA	19
13.	16.4.1998 METSÄTIESTÖÄ EI SAA PÄÄSTÄÄ RAPPEUTUMAAN	23
14.	16.4.1998 MUUTOS KEMERA-LAKIIN	24
15.	16.4.1998 ILMOITUSVELVOLLISUUS METSÄNVILJELYSTÄ	24
16.	17.4.1998 MTK:N KANNANOTTO	24
17.	17.4.1998 METSÄTILANOMISTAJILLE KOULUTUSTA	24
18.	18.4.1998 LOUNAIS-SUOMEN ALUEELLINEN TAVOITEOHJELMA	25
19.	20.4.1998 KAINUUN METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO	25
20.	20.4.1998 SUOMEN KANSAN ITSENÄISYYSRINTAMAN LAUSUNTO	27
21.	22.4.1998 KESTÄVÄN KEHITYKSEN SOSIAALINEN ULOTTUVUUS	27
22.	23.4.1998 METSÄTUOTTEILLE LISÄARVOA YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYDESTÄ	29
23.	23.–24.4.1998 METSÄKESKUSTEN JULKILAUSUMA	29
24.	27.4.1998 PIENIMUOTOINEN PUUNJALOSTUS TÄRKEÄÄ	30
25.	27.4.1998 SOTKAMON KUNNAN LAUSUNTO	30
26.	28.4.1999 PUUN TUOTANTO TURVATTAVA	31
27.	28.4.1998 METSISSÄ OLISI RUNSAASTI TÖITÄ	31
28.	28.4.1998 METSÄNPARANNUSTÖIDEN MERKITYS	32
29.	28.4.1998 HAKKEEN KÄYTÖLLÄ TYÖTÄ MAASEUDULLE	33
30.	29.4.1998 LUONTOMYÖTÄINEN METSÄTALOUS	33
31.	30.4.1998 NUORET HUOMIOON METSÄOHJELMASSA	34
32.	2.5.1998 LANDSBYGDEN FÅR EJ TÖMMAS	34
33.	4.5.1998 PUUNTUOTANTOA JA NEUVONTAA TEHOSTETTAVA	35
34.	5.5.1998 ETELÄ-SUOMEN METSÄNOMISTAJIEN LIITON LAUSUNTO	36
35.	5.5.1998 METSÄNHOIDON VOIMAPERÄISYYTTÄ NOSTETTAVA	36
36.	5.5.1998 GEOLOGISILLA LUONNONVAROILLA YHTEYS METSIIN	36
37.	5.5.1998 TEHOMETSÄTALouden KEVENTÄMINEN VÄLTÄMÄTÖNTÄ	37
38.	5.5.1998 LISÄÄ PUUTA ENERGIANTUOTANTOON	38
39.	5.5.1998 KONEELLISTAMINEN ROMAHDUTTANUT SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN	38
40.	5.5.1998 TURVETEOLLISUUS METSÄPOTENTIALIN KASVATAJANA	39
41.	6.5.1998 ITÄ-SUOMI TARVITSEE JÄMERÄN TEOLLISTAMISOHJELMAN	40
42.	6.5.1998 TEOLLISUUDEN RAAKA-AINEHUOLLON TURVAAMINEN	41
43.	13.5.1998 PÄÄKAUPUNKISEUDUN METSÄNOMISTAJIEN LAUSUNTO	41
44.	13.5.1998 METSÄT ALUEELLISIKSI METSÄOSAKEYHTIÖIKSI	41
45.	19.5.1998 POHJOIS-SAVON METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO	42
46.	25.5.1998 PELTOSELLUA RUOKOHELPISTÄ	43
47.	5.6.1998 SUOMEN METSÄNHOITAJALIITON LAUSUNTO	43
48.	10.6.1998 METSÄNHOITOMAKSUSTA NEUVONTAMAKSU	45
49.	7.9.1998 PERUSKOULUILLE JA LUKIOILLE METSÄKUMMIJÄRJESTELMÄ	45
50.	2.10.1998 SUOPOHJIEN METSITYS	47
51.	6.10.1998 METSÄOPETUS SUOMESSA	50
52.	7.10.1998 METSÄKESKUSTEN METSÄPOLITIITTINEN MUISTIO	53
53.	8.10.1998 YVA:N KAKSI KESKEISTÄ VAATIMUSTA PUUTTUU	53
54.	12.10.1998 KANSAINVÄLINEN METSÄTALouden KOULUTUSOHJELMA	53
55.	15.10.1998 ULKOILU JA MATKAILU	54

56.	15.10.1998 KULTTUURIMAISEMAT	55
57.	15.10.1998 SUUNNISTUS JA METSÄ	56
58.	15.10.1998 MUINAISJÄÄNNÖKSET OSA KULTTUURIMAISEMAA	58
59.	15.10.1998 RIISTA ON METSÄN TUOTTAMA UUSIUTUVA LUONNONVARA	59
60.	15.10.1998 VIRKISTYSKALASTUS	60
61.	15.10.1998 ULKOILUPALVELUT	61
62.	15.10.1998 METSÄN RIISTA	62
63.	15.10.1998 ULKOILUN PERUSEDELITYKSIÄ	62
64.	15.10.1998 MONIKÄYTÖN TAVOITTEET	63
65.	15.10.1998 METSÄ VIRKISTYSYMPÄRISTÖNÄ	63
66.	15.10.1998 LUONTOMATKAILU	64
67.	16.10.1998 VESIENSUOJELU KANSALLISESSA METSÄOHJELMASSA	65
68.	21.10.1998 OSAAMISKESKUSOHJELMA	66
69.	29.10.1998 METSIEN ELINVOIMAISUUDEN SEURANTA	66
70.	5.11.1998 METSÄTEOLLISUUSTUOTTEIDEN KYSYNNÄN KASVU	67
71.	5.11.1998 MELA-LUKU SISÄLTÄÄ AINESPUUTA	67
72.	6.11.1998 TYÖVOIMAN TARVE METSÄTEOLLISUUDESSA	68
73.	6.11.1998 KOULUTUSPOLITIikka	68
74.	6.11.1998 METSÄTALOESSUUNNITELMIEN LISÄÄMINEN	69
75.	7.11.1998 METSÄTALouden KANNATTAVUUDESTA HUOLEHTIMINEN	69
76.	7.11.1998 MIKÄ SUUNNAKSI METSÄ-SUOMELLE?	70
77.	9.11.1998 METSÄNHoidon JA METSÄTALouden OHJELMA	72
78.	9.11.1998 UUSIUTUVAT ENERGIAMUODOT VAI YDINVOIMA?	73
79.	9.11.1998 PUUENERGIA KANSALLISESSA METSÄOHJELMASSA	73
80.	9.11.1998 SUOMEN METSÄYHDISTYKSEN LAUSUNTO	75
81.	10.11.1998 EKOLOGINEN KESTÄVYYS TURVATAAN?	76
82.	10.11.1998 KONEELLINEN PUUNKORJUU VAURIOITTAÄ KULTTUURIHISTORIALLISTIA KOHTEITA	77
83.	10.11.1998 Pohjois-Pohjanmaan Metsäkeskuksen Lausunto	77
84.	11.11.1998 NEUVONTA-APUA METSÄNOMISTAJILLE	77
85.	11.11.1998 METSÄTALouden PERUSONGELMA	78
86.	12.11.1998 PUUVARojen KESTÄVÄ KÄYTTÖ	79
87.	12.11.1998 METSÄKONEYRITTÄJILLE EDUSTUS METSÄPOLITIikan TOIMIKUNTAAN	80
88.	12.11.1998 ETELÄ-SUOMEN METSIENSUOJELUTILANNE	80
89.	12.11.1998 KYMEN METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO	81
90.	12.11.1998 KUVIOKOHTAINEN LUONNONVARATIETOKANTA	81
91.	12.11.1998 Pohjois-Suomi tarvitsee Metsätalouden rahoituslain	82
92.	12.11.1998 METSÄTALouden YMPÄRISTÖSUOJELUN TAVOITTEISTA	82
93.	12.11.1998 METSIENSUOJELUTAVOITTEITA	83
94.	12.11.1998 KAUKOKARTOITUKSEN KÄYTTÖ	83
95.	13.11.1998 METSÄNHoidon RESURSSEJA LISÄTTÄVÄ	83
96.	13.11.1998 METSÄSUUNNITTELUN AVAAMINEN KILPAILULLE	84
97.	13.11.1998 METSÄKLUSTERI TUKEE KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ	84
98.	13.11.1998 KANSALLISEN METSÄOHJELMAN RAHOITUS TURVATTAVA	84
99.	13.11.1998 METSÄSEKTORIN ULKOPUOLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	86
100.	13.11.1998 METSÄTALouden KESTÄVYYDEN SEURANTA	87
101.	13.11.1998 LUONTAINEN UUDISTAMINEN	88
102.	15.11.1998 METSÄLUONNON MONIMUOTOISUUDEN ROMAHTAMINEN	88
103.	16.11.1998 EKOLOGINEN KESTÄVYYS EI TOTEUDU	88
104.	16.11.1998 METSÄSEKTORIN VAIKUTUS SUOMESSA	89
105.	16.11.1998 ETELÄ-SUOMEN METSIENSUOJELUTILANNE	91
106.	16.11.1998 MARJA- JA SIENISADON HYÖDYNTÄMINEN	91
107.	17.11.1998 METSIEMME MONIMUOTOISUUDEN KEHITYMINEN	92
108.	17.11.1998 PORONHOITO	92
109.	18.11.1998 METSIEN SUOJELU RUOTSISSA	93
110.	19.11.1998 METSÄVEROTUKSEN VIRHERATKAISUT	95
111.	19.11.1998 KANSALLINEN METSÄOHJELMA JA NUORET	97
112.	20.11.1998 PUUENERGIAN KÄYTTÖ	98
113.	22.11.1998 METSÄTALouden EKOLOGINEN KESTÄVYYS UHATTUNA	98
114.	23.11.1998 SKOGSBRUKETS FRAMTID	98
115.	23.11.1998 METSÄKLUSTERIN EDUT JA TYÖLLISTÄMINEN EMU-ALUEELLA	99
116.	25.11.1998 METSÄSEKTORIN TYÖLLISYYS	101

117.	25.11.1998	HOITOHAKKUIDEN MERKITYS	102
118.	25.11.1998	METSÄTALOUS KANNATTA JA TYÖLLISTÄÄ	102
119.	25.11.1998	LUONNONSUOJELUTAVOITTEITA	104
120.	27.11.1998	VESIENSUOJELUN TAVOITTEITA	105
121.	27.11.1998	KANSALLINEN METSÄOHJELMA RISTIRIIDASSA VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄ- TÖKSEN KANSSA	105
122.	28.11.1998	KANSALLINEN METSÄOHJELMA KESKENERÄINEN	106
123.	29.11.1998	AVOHAKKUUOHJELMAAN MUUTOKSIA	106
124.	30.11.1998	KANSAINVÄLINEN KOULUTUS	109
125.	30.11.1998	KUNNOSTUSOJITUSTARVE KESKI-SUOMESSA	110
126.	30.11.1998	METSÄOPISKELIJOIDEN LAUSUNTO	110
127.	3.12.1998	SELVITYSPYYNTÖ PUUKAUPPAJÄRJESTELMÄSTÄ	111
128.	4.12.1998	KUVIOKOHTAINEN LUONNONVARATIEKANTA	111
129.	5.12.1998	TYÖVOIMAN TURVAAMINEN METSÄALALLA	111
130.	8.12.1998	EKOLOGISESTA KESTÄVYYDESTÄ HUOLEHDITTAVA	112
131.	8.12.1998	METSÄSEKTORIN KADONNEET TYÖPAIKAT	112
132.	8.12.1998	TASAPAINOA MONIMUOTOISUUDEN JA TALOUDELLISTEN INTRESSIEN VÄLISSÄ	113
133.	8.12.1998	PUUN JATKOJALASTUSASTEEN NOSTAMINEN	115
134.	9.12.1998	KANSALLISELLE METSÄOHJELMALLE SELKEÄ TILAUS	116
135.	14.12.1998	KANSAINVÄLINEN TOIMINTA METSÄOHJELMASSA	117
136.	14.12.1998	METSÄSEKTORIN TYÖLLISYYS	117
137.	14.12.1998	NUORISON METSÄ- JA LUONTOTIETOISUUS	117
138.	15.12.1998	KANSANTALouden TYÖVOIMATASE	118
139.	16.12.1998	HIILINIELUT	118
140.	16.12.1998	METSÄSEKTORIN TYÖLLISYYS	118

NIMIHAKEMISTO

Aarnio, Martti	54	Klemola, Hannu	91
Alanen, Veli-Matti	16	Koistinen, Jukka	19
Alvoittu, Katja	53	Koivuniemi, Heikki	17
Aschan, Lars	34	Kolehmainen, Ilmo	77
Autio, Sakari	38	Koneyrittäjien liitto ry	80
BENET Bioenergiaverkosto	38	Korhonen, Asko	72
Ekometsätalouden liitto	70, 106	Korhonen, Kari T.	87
Ekometsätalouden Liitto	111	Kosonen, Ilmari	33
Elovirta, Pertti	68, 117, 118	Krogell, Christian	92
Enso Oy	41	Kubin, Eero	87
Envidata	113	Kuhmon Metsäkontio	45
Eskelinen, Heikki	89	Kunnas, Jan	112
Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiiri	83	Kuopion kaupunki	17
Etelä-Pohjanmaan liitto	31	Kuronen, Ilpo	88, 112
Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri	73	Kustens skogscentral	98
Etelä-Suomen metsänomistajien liitto	36, 69	Kuukkanen, Pekka	34
Flink, Reijo	7	Kuutti, Risto	30
Granhölm, Heikki	118	Kymen metsäkeskus	81
Hamarus, Auvo	82	Kymenlaakson luonnonsuojelupiiri	83
Hankala, Tapio	43	Kytökorpi, Kaarlo	109
Heikkilä, Tapio	55	Lahti, Tommi	73
Heikkinen, Ari	115	Laiho, Tapio	35
Heinonen, Tapani	8	Laininen, Erkka	56
Heinonen, Vesa	104	Lampén, Tage	61
Helin, Harri	17	Land Use and Environment	36
Hellström, Eeva	86	Lapin metsäkeskus	82
Helsingin yliopisto	73, 110	Lassheikki, Markus	52
Hintsanen, Marja-Liisa	92	Latva-Rasku, Esa	31
Huhtala, Mauri	79	Lehmuspelto, Pasi	36
Huikko, Eero	35	Lindén, Harto	62
Huittinen, Juhani	65	Lounais-Suomen metsäkeskus	83
Hyttinen, Pentti	40	Luonnonsuojeluliitto	112
Hyvönen, Hannu	106	Lähteenmäki, Ari	23
Iittainen, Veikko	19	Maa- ja metsätalousministeriö	65, 92
Intersilva	53, 109	Matkailun edistämiskeskus	64
Jantunen, Tuomo	62	Merisaari, Helena	65
Joensuun yliopisto	47, 89	Metsä- ja puutalousoppilaitosten rehtorit ry	6
Johansson, Jan	6	Metsäalan toimihenkilöliitto ry	68, 116
Johansson, Jari	117	Metsähallitus	54, 61, 92
Jokela, Markku	6	Metsäkeskukset	29, 53
Juslin, Heikki	50	Metsänhoitajaliitto ry	116
Juurikkala, Inkeri	41	Metsäntutkimuslaitos	
Juurikkala, Jouko	36		63, 67, 68, 83, 87, 88, 91, 99, 117, 118
Juvonen, Virpi	88	Metsäopiskelijat	110
Jyväskylän seudun metsänomistajat ry	35	Metsäosaamiskeskus	65
Jyväskylän Teknologiakeskus	33	Metsästäjain Keskusjärjestö	59
Järvinen, Hannu	75	Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio	52
Kainuun luonnonsuojelupiiri	88	Metsätalouden koulutustoimikunta	6
Kainuun metsäkeskus	25	Metsätiedekeskus Borealis	7
Kajaanin seudun metsäpalvelu Oy	45	Miettinen, Mirja	57, 76
Karakoski, Pekka	6	Mikkonen, Aaro	27
Karjalan tutkimuslaitos	89	Motiva	97
Karvonen, Juhani	50, 75, 86	MTK	24, 84, 102
Kauhanen, Uuno	95	MTK-Pohjois-Pohjanmaa	7
Keski-Pohjanmaan liitto	33	Museovirasto	57, 76
Keski-Pohjanmaan metsänhoitoyhdistysten liitto ry	102	Mustanoja, Kari	109, 116
Keski-Suomen 4H-piiri	34	Myllylä, Kari	43
Keski-Suomen metsäkeskus	110	Myllylä, Matti	43
Keski-Suomen ympäristökeskus	82	Mäkelä, Rainer	9
		Mäki, Kalevi	31

Nieminen, Kari	83	Salonen, Toivo	24
Niiranen, Ari	84	Salpakivi-Salomaa, Päivi	29
Nummi, Tapio	25, 83	Salpausselän luonnonystävät ry	37
Numminen, Rauno	35	Sievänen, Tuija	63
Nyqvist, Tuure	37	Siilahti, Pertti	83
Näreaho, Pentti	68	Sopo, Raimo	39
Ollonqvist, Pekka	99	Sotkamon kunta	30
Ouni, Kaarlo	78	Suninen, Reijo	24
Paananen, Markku	38	Suomen 4H-liitto	6, 117
Palo, Matti	53	Suomen Kalamiesten Keskusliitto	60
Pasanen, A.	41	Suomen kansan itsenäisyysrintaman Kainuun piiri	
Pelkonen, Paavo	7, 65		27
Peltola, Matti	80	Suomen Latu ry	62
Peltomäki, Jarkko	24	Suomen luonnonsuojeluliitto ry	88, 98, 104, 105
Peltosellu Oy	43	Suomen Metsänhoitajaliitto ry	43
Permanto, Timo	38	Suomen metsätilanomistajien liitto ry	35
Pesonen, Mauno	67	Suomen Metsäyhdistys ry	45, 50, 75, 86, 97
Pigg, Jari	59	Suomen Suunnistusliitto	56
Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ry	9, 75	Suonpää, Seppo	23
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry	17	Suupohjan kuntayhtymä	30
Pirkanmaan metsäkeskus	8, 16, 19, 78	Taimisto, Eeva	73
Pirttilä, Ilari	45, 75, 97	Tampereen seudun metsänomistajat ry	24
Pohjois-Karjalan metsäkeskus	40, 84	Taura, Teuvo	23
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry	79	Toropainen, Mikko	101
Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus	77	Turveteollisuusliitto ry	39
Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry	95	Tuunanen, Pekka	63
Pohjois-Savon metsäkeskus	42	Valtananen, Eila	25
Pohjonen, Veli	47	Vanhala, Raimo	81
Purola, Manu	102	Varjo, Jari	83
Puu- ja erityisalojen liitto	111	Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ry	80, 91
Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry	41	Veistola, Tapani	93
Päättäjien Metsäakatemia	86	Vihreä liitto	106, 115
Pöllänen, Juhani	6	Wik-Portin, Karen	98
Raitio, Hannu	66	Virkkala, Kauppi	33
Ranta-Muotio, Aulis	32	Virkkunen, Miika	81, 111
Rautanen, Juha	97	Virkkunen, Reijo	25
Reinikainen, Tapio	113	Virtanen, Sakari	27
Riihelä, Asko	38	Voutilainen, Mikko	41
Riista- ja kalatalouden tutkimusliitto	62	Wuotila, Anna-Kaisa	6
Ripatti, Pekka	67	Ylimartimo, Jukka	82
Rissanen, Eelis	95	Ylkänen, Tom	64
Saastamoinen, Kari	69	Ympäristöministeriö	55, 63
Salo, Kauko	91		

Johansson, Jan
Wuotila, Anna-Kaisa
Suomen 4H-liitto

1. 18.2.1998 NUORISO HUOMIOITAVA KANSALLISESSA METSÄOHJELMASSA

Metsä on ollut ja tulee myös olemaan merkittävässä asemassa Suomen kansantaloudessa. Tulevaisuuden metsiä rakennetaan tänään, joten nyt laadittavalla metsäpoliittisella ohjelmalla on kauaskantoiset vaikutukset. Päätöksiä tehdessä on erittäin tärkeää ottaa nuoret huomioon, sillä he vastaavat tulevaisuudessa kansantaloutemme tukipylväisiin kuuluvasta metsäpääomasta.

Yhteiskuntamme tuotantorakenteen muutoksesta johtuen metsän merkitys maatilataloudessa tulee kasvamaan entisestään. Työllistämällä nuoria omissa tai lähitilojen metsissä, voidaan osoittaa, että metsä antaa elinkeinon myös kotipaikkakunnalla. Näin aktiivisen väestönsosan ei tarvitse muuttaa pois työn perässä, mikä parantaa ennen kaikkea syrjäisen maaseudun elinvoimaisuutta.

Metsällä on perinteisesti ollut erittäin suuri työllistävä vaikutus. Viime aikojen tekninen kehitys on johtanut siihen, että yhä useammin kone korvaa ihmisen. Tämän seurauksena ammattimetsurien määrä on jatkuvasti laskenut. Kuitenkin metsänhoitoon kuuluu työlajeja, joissa ihmistyö on välttämätöntä. Uhkana on, ettei tulevaisuudessa löydy riittävästi asiansa osaavia ammattilaisia. Työllistämällä nuoria vaalitaan metsätyöperinnettä ja mahdollistetaan tarvittavan ammattitaidon säilyminen.

Metsäalalla, varsinkin nuorisoasteella, on viime aikoina ollut havaittavissa oppilasmäärien laskua. Kohdistamalla metsäpoliittisia toimenpiteitä nuorten työllistämiseen, saadaan motivoituneita nuoria hakeutumaan koulutukseen. Tämän seurauksena oppilaitosten opiskelijavalintamahdollisuudet parantuvat, mikä puolestaan vaikuttaa metsäsektorin kulmakivenä olevan tietotaidon tasoon.

Yhteiskuntamme kiihtyvän urbanisoitumisen myötä on noussut esiin aiheellinen pelko nuorten vieraantumisen niin metsistä kuin luonnosta yleensäkin. Tämän seurauksena nuorille muodostuu epärealistinen luontokuva, josta esimerkkinä metsätalouden ja luonnonsuojelun vastakkainasettelu. Nuorisojärjestöt ovat ensiarvoisessa asemassa realistisen, eri näkökohdat huomioon ottavan, luonto- ja ympäristökäsityksen muokkaajina.

Metsäpoliittisten toimien avulla nuoret tulee saada kiinnostumaan metsistä ja metsätaloudesta, jolloin sijoitetaan sekä maamme talouden tukipylväisiin kuuluvaan pääomaan että siitä tulevaisuudessa päättäviin kansalaisiin.

Jokela, Markku
Metsä- ja puutalousoppilaitosten rehtorit ry

2. 1.4.1998 METSÄALAN KOULUTUS MUKAAN METSÄOHJELMAAN

Suomessa laaditaan kansallinen metsäohjelma vuoden 1998 aikana. On korostettu, että kansallinen metsäohjelma on prosessi, jossa kehitetään yhteistyötä kaikkien osapuolten välillä ja, jonka valmistelua ja valmistumista leimaa avoimuus ja kokonaisvaltaisuus. Kansallisen metsäohjelman tämänhetkisessä sisällössä metsäalankoulutus ei ole lainkaan näkyvässä. Kuitenkin maamme metsätalouden kehittämisessä koulutus, sen kaikilla asteilla ja sen kaikissa eri muodoissa on tärkeä osa laajaa kokonaisuutta.

Esitän, että metsäalan koulutustoiminta ottaa vetovastuun siitä, että alan koulutus sen kaikilla asteilla tulee huomioidua kansallisessa metsäohjelmassa ja, että toimikunta osallistuu kansallisen metsäohjelman valmisteluun siten, että ohjelmassa korostetaan laadukkaan koulutuksen toteutuksen ja kehittämisen merkitystä alan kokonaisuudelle.

Motto: Euroopan johtava metsävaltio - sitä ei voi olla ilman laadukasta koulutusta!

Pöllänen, Juhani, puheenjohtaja
Karakoski, Pekka, sihteeri
Metsätalouden koulutustoimikunta

3. 1.4.1998 KANSALLINEN METSÄOHJELMA JA KOULUTUS

Metsätalouden koulutustoimikunta on opetusministeriön asettama, ammatillisen peruskoulutuksen, ammattikorkeakoulutuksen, yliopistoissa järjestettävän ammatillisesti suuntautuvan koulutuksen ja aikuiskoulutuksen kokonaisuutta tehtäväalueenaan pitävä, koulutuksen ja työelämän vuorovaikusta edistävä asiantuntijaelin. Sen toimikausi on 1.1.1998–31.12.2000.

Koulutustoimikunta käsitteli tänään kokouksessaan oheista Metsä- ja puutalousoppilaitosten rehtorit ry:n aloitetta metsäalan koulutuksen huomioonottamisesta kansallisen metsäohjelman valmistelussa. Koulutustoimikunta katsoo, että aloite on kannatettava ja toivoo, että otatte sen tarkoituksenmukaiseksi katsomassanne muodossa ja yhteydessä huomioon ohjelman valmistelussa.

Flink, Reijo, toiminnanjohtaja
MTK-Pohjois-Pohjanmaa

4. 2.4.1998 PELTOSELLUHANKKEEN MERKITYS POHJOIS-POHJANMAALLE

Käynnissä oleva hanke Ruokohelpiviljelyn siementuotannon aikaansaamiseksi ja myöhemmin viljelysellun tuotantoa varten on merkittävä asia viljelyn monimuotoisuuden lisäämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla. Projektilla saattaa olla onnistuessaan huomattavia vaikutuksia viljelijöiden tulevaisuuden vaihtoehtoihin pellon käytön osalta. Pohjoispohjalaiset viljelijät ovat ottaneet hankkeen innolla vasteen ja odottavat siltä paljon.

Alueellamme on mittava määrä peltoalueita, joita on vaikeahko hyödyntää nykyisillä kasvilajivalikoimilla. Edelleen nämä pellot muodostavat eräänlaisen ”ympäristöongelman” ollessaan viljelemättä ja näin ollen niiden hoito on olematon. Sen lisäksi monella maatilalla haluttaisiin vaihtoehtoisia viljelyskasveja, koska nykyiset kasvilajit ovat ylituotannon kourissa ja kannattavuus on heikko. Ruokohelpin viljelyalan saaminen niin suureksi, että voimme täysipainoisesti ajaa sellutehdashanketta vaatii vielä suuria ponnistuksia ja runsaasti onnea. Tarvitsemme myös maa- ja metsätalousministeriöltä kauaskantoista näkemystä, jotta ymmärretään tämän hankkeen merkitys tulevaisuudelle. MTK-Pohjois-Pohjanmaa on vahvasti tämän hankkeen takana ja näkee siinä mielenkiintoisia haasteita tulevaisuuteen. Toivomme, että kaikki ponnistelut Ruokohelpin viljelyn käynnistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla onnistuisi. Tämä edellyttää mm. sitä että Ruokohelpille saadaan täysimääräiset peltotuet.

Pelkonen, Paavo
Metsätiedekeskus Borealis

Metsäosaamiskeskuksen tiedotustilaisuus joulukuussa 1997

5. 6.4.1998 OSAAMISKESKUSOHJELMA YLIOPISTON NÄKÖKULMASTA

Suomen yliopistoissa on tämän vuosikymmenen aikana etsitty osaamisen profiilia ja pyritty löytämään kullekin yksikölle omat vahvuusalueet. Voimavaroja kohdentamalla on pystytty parantamaan toiminnan laatua ja turvaamaan yliopistoyksiköiden asema varteenotettavina kumppaneina kansainvälisissä tiedeverkostoissa. Kaikki toimet, jotka tukevat aidosti yliopistolle määriteltyjen painopistealueiden kehittymistä, ovat toivottavia. Profiloitumisen kautta tapahtuvaa yliopiston kehittymistä palvelee hyvin onnistunut osaamiskeskusohjelma.

Yliopiston tehtävänä on edistää tieteellistä tutkimusta ja siihen perustuvaa osaamista. Yliopistoon on keskittynyt osaavia ihmisiä, joiden tavoitteena on tieteen tekijöinä ajatella uudella tavalla ja uusia asioita toisin kuin kukaan muu on ajatellut. Yliopistossa vuosisatojen saatossa kehittynyt löytämisen ja oppimisen konsepti on yleismaailmallinen. Siihen uskotaan kaikissa maanosissa ja maissa uskonnoista ja maailmankatsomuksista riippumatta. Yliopistojen kiinteät yhteydet sitä ympäröivään yhteiskuntaan perustuvat tieteellisen työn perusperiaatteisiin sitoutumiseen ja tiedon vaihtoon avoimien inhimillisten kontaktien perustalta. Tiede on kaikkia osapuolia hyödyttävä ja yhdistävä tekijä.

Tieteen soveltajia ovat nykyaikaiset yritykset. Yritysten tehtävänä on suunnitella ja valmistaa sekä markkinoida ja myydä tuotteita paremmin ja tehokkaammin kuin kilpailijat. Työnjako yliopistojen ja yritysten välillä on selvä. Kehitys perustuu tieteen tekijöiden ja tieteen soveltajien yhteistyön ja vuorovaikutuksen onnistumiseen.

Osaamisen ja teknologian siirron väylällä kuljetaan kahteen suuntaan.

Osaamiskeskuksen tehtävänä on yhdistää kahdenlaisia, omilla sektoreillaan huipulle pyrkiviä osaajia, tieteen tekijöitä ja tieteen soveltajia. Kukin keskus on tiettyä alaa palveleva, keskeinen elementti suomalaisen teknologian ja osaamisen siirron järjestelmässä. Ohjelmalla ei ole mitään syytä rakentaa uusia tutkimuslaitoksia, jotka ryhtyvät kokoamaan tutkimusresursseja ja jäljittelemään yliopistojen toimintamalleja. Osaamiskeskuksia on kehitettävä keskuksina, jotka luovat edellytyksiä yliopisto- ja yritysresurssien kohtaamiseen siten, että kahdessa erilaisessa toimintakulttuurissa voidaan työskennellä yhteisten tavoitteiden hyväksi. Osaamiskeskuksen toiminta-ajatus on yksinkertaisuudessaan verraton. Se yhdistää osaavia ihmisiä ja toimii katalysaattorina.

Osaamiskeskuksen sen enempää kuin yliopiston tai yrityksen toiminta ei voi perustua ainoastaan paikalliseen ajatteluun. Osaaminen on aidosti ylikansallinen asia. Se, että voimavaroja keskitetään, ei saa johtaa edes rajoitettuun alueeseen sidottuun umpioitumiseen ja eristäytymiseen. Yhteyksiä on rakennettava kunnianhimoisesti parhaiden osaajien välille, vaikka toisille mantereille ja valtamerien taakse, jos selkeä tarve niin vaatii. Osaamiskeskusohjelman edistämiseen eivät riitä kylä- tai edes kaupunkipolitiikan eväät.

Yliopiston lähtökohdista osaamiskeskuksille on asetettava selkeästi keskeisten tuotantosektoreiden kansainvälistä kilpailukykyä edistäviä tavoitteita. Euroopan integraation eturivissä astuvilta suomalaisilta on syytä odottaa, että täällä kehitetty osaamiskeskuskonsepti voi perustaa toimintansa edes eurooppalaisittain merkittävään ja tunnustettuun tieteelliseen tutkimukseen. Osaamiskeskusten kehittäminen ei voi perustua kotikutoisiin itsearvioihin. Tarvitaan laajaa näkemystä ja kunkin alan kansainvälisen yhteisön äänen vilpittöntä kuuntelua. Nyky-Suomessa kunnollisista kansainvälisistä arvioinneistakaan ei enää ole puutetta. Ne on tehty vakavalla mielellä luettaviksi.

Yliopistoissa työskentelevillä on runsaasti suhteita elinkeinoelämään varmasti ilman osaamiskeskuksiakin. Niitä voi osaamiskeskuksien avulla syntyä enemmän ja ne voivat olla uusia ja erilaisia. Yliopiston kannalta on merkittävää, että synnytetään toimintoa, jossa tieteen tekemisen ja tieteen soveltamisen resursseja käytetään sellaiseen toimintaan, joka lisää sekä yliopiston että yrityksen kilpailukykyä. Kummankin osapuolen arvokkaaksi tunnustamat yhteydet ovat parhaimpia mittareita arvioitaessa osaamiskeskuksien onnistumista.

Heinonen, Tapani, piirimetsänhoitaja Pirkanmaan metsäkeskus

6. 14.4.1998 POHJOIS-PIRKANMAAN METSÄAMMATTILAISTEN NÄKEMYKSET

Edustaen samalla laajasti Pohjois-Pirkanmaan metsäammattilaisten näkemyksiä huomioitavaksi mm. kansallisen metsäohjelman laadinnassa ja valtakunnantason metsäpoliittisessa päätöksenteossa.

Pohjois-Pirkan metsänhoitoyhdistysalueen (noin 150 000 hehtaaria yksityismetsiä) Hyvän metsänhoidon seminaarin 8.4.1998 metsäammattilaisten (yhtiön ostomiehet, metsänhoitoyhdistyksen neuvojat ja metsäkeskuksen kenttämiehet, yhteensä 41 henkilöä) yhteisesti hyväksymiä näkemyksiä valtakunnantason toimista hyvän metsänhoidon tason säilyttämisestä ja parantamisesta yksityisten omistamissa metsissä:

Lähtökohtia

1990-luvun alkuvuosina useat tehdyt metsäpoliittiset linjaukset, lainsäädännön muutokset ja rahoituksen määrä ja lakitason lasku ovat huolestuttavasti pahentaneet metsänomistajien kiinnostusta ja metsänhoitotöitä metsissä. Vakavin huolenaihe on ollut huonojen uudistushakkuumenetelmien käyttö, uudistamisten siirto tai jopa laiminlyönti, joka kauan jatkuessaan johtaa teollisuuden puuhuollon vaikeutumiseen ja myös arvopuun (tukin) saannin vähenemiseen. Erityisen haitallisia päätöksiä ovat metsänhoidon kannustavuuden kannalta olleet esimerkiksi vakuustalletuksen poisto, hakkuu- ja uudistamissuunnitelman poisto, uudistamisen toteutusilmoitusvelvollisuuden poistaminen, metsäveronuudistus (osittain), metsänparannusvarojen ja rahoitusehtojen huononeminen, neuvonta- ja valvontahenkilöstön resurssien väheneminen sekä metsätalouden ja metsänhoidon merkityksen vähättely. Vakava huolen aihe puuhuollon turvaamisen kannalta on myös vanhojen metsäautoteiden peruskunnostustarve puhumattakaan paikallisteiden rappeutumisesta, jonka valtiovalta sysäsi alkuun vetämällä kunnilta pois rahoitustaan.

Käännös parempaan uusien metsälakien/luonnonsuojelulain myötä ja osittain myös rahoituksen kautta on tapahtumassa. Metsälait ovat osoittautuneet kentän kokemuksen mukaan pääosin onnistuneiksi (pois luettuna KEMERA-sekoilu), mutta edellä mainittujen hyvien työkalujen ja ”porkkanoiden” puuttuminen ja resurssipula haittaa metsänhoitomotiivaation ja töiden tarvittavaa lisäämistä.

Erityisen positiivista on metsänuudistamisen ja kohteelle sopivan muokkauksen tärkeyden korostaminen ja tarvittaessa neuvotteluelvoite metsänomistajan kanssa, jos esitetyillä toimenpiteillä uudistuminen joutuu vaaraan.

Metsälain 10 §:n soveltamisesta (erityisen elintärkeät elinympäristöt) kokemukset ovat olleet myönteisiä lain toimitavuuden ja metsänomistajien suhtautumisen suhteen. Myös kaikenlainen yhteistyö metsäluontoa koskevissa asioissa on lisääntynyt ja samalla eri intressipiirien kyky kokonaisvaltaisemmin tarkastella metsiä myös ”toisen silmin”, sekä puuntuotannolliselta, ekologiselta että sosiaaliselta kannalta.

Edellä mainittu Pohjois-Pirkan alueen (seitsemän kuntaa) metsäammattilaisten seminaari oli huolissaan metsänhoidon tasosta ja erityisesti hoitotöiden määrien riittämättömyydestä.

kehittämisehdotuksia

Pienpuulle on saatava kysyntää ja kohtuullinen hinta sekä kuituteollisuudessa että energiakäytössä. Kuitupuun käytön ja korjuun tutkimusta on lisättävä kilpailukyvyyn parantamiseksi. Myöskään verotuksen keinoja ei Suomessa ole käytetty riittävästi energiapuun hyödyntämiseksi (vrt. Ruotsi). Lainsäädäntöä ja alemmanasteisia ohjeita sekä rahoitusta on kehitettävä käytännön toimintaa ja metsänhoitoa tukevaksi. Neuvontahenkilöstön palkkaukseen sekä metsänomistajille tarjottaviin ”porkkanoihin” olisi varattava nykyistä enemmän varoja. 40 prosentin vähennys kaikkien metsäorganisaatioiden henkilöstömäärissä on liikaa. Satsaus metsänhoitoon on parasta mahdollista kansallista sijoitustoimintaa ja palvelee kaikkia kansalaisia.

On harkittava muutamien vanhojen hyvien työvälineitten palauttamista mahdollisesti kehitetyssä muodossa uudelleen käyttöön.

Metsänkäyttöilmoituksen tietovajeet ja metsänuudistamista hankaloittava salassapitovelvollisuus uudistushakkuista on korjattava niin, että tiedon voi välittää esim. paikalliselle metsänhoitoyhdistykselle. Tämän hetken ohjeiden mukainen metsänkäyttöilmoitus on vaadittavalta tietosisällöltään täysin torso ja puutteellinen ja tulee aiheuttamaan nykyresursseilla metsäkeskuksen tarkastushenkilöstölle viiden vuoden kuluttua ylitsepääsemättömiä ongelmia tai laaduntarkastuksen määrän ja tason laskua. Myös vakuustalletus tulisi palauttaa tai voida vaatia, jos kahden vuoden kuluttua hakkuusta ei ole ryhtytty uudistamista valmisteleviin toimiin (muokkaus, raivaus) tai kun tilan jäljelle jäävä hakattavissa olevan puuston arvo jäisi alle uudistamiskulujen tai muuten on epäiltävissä tilan ”tyhjentymisen” aikomatta vastata uudistamistöistä (henkilökohtainen kannanotto). Ainakin vapaaehtoisen vakuuden käyttöä tulisi valtakunnallisestikin suositella ja ohjeistaa. Nythän epäkohtaa ovat monet metsänhoitoyhdistykset (mhy) lieventäneet vapaaehtoisella, mhy-kohtaisella tilillä. Yksi vaihtoehto voisi myös olla vapaaehtoinen metsänhoitotili, jonka pääoma olisi verotuksessa vähennyskelpoinen (vrt. Norja). EU:lla ei saa olla ainakaan estävää valtaa näissä Suomen metsätalouden tulevaisuuden kannalta elintärkeissä asioissa.

Lisättäköön vielä, että edellä mainitussa metsäammattilaisten seminaarissa päätettiin, että yhdessä valmistellaan metsänkäyttöilmoitukseen liitettävä järjestelmä, jolla metsäammattilaiset organisaatiosta riippumatta ryhtyvät antamaan metsänomistajille metsätalouden kokonaisneuvontaa, erityisesti metsänhoidosta ja metsänuudistamisesta (luonnonhoidosta). Myös keskusteluissa esille tulevia työtilauksia välitettäisiin muille metsäorganisaatioille. Myös metsurityövoiman yhteiskäyttöä parannetaan.

Pohjois-Pirkan metsänhoitoyhdistyksen alueella päätetyn menettelyn kehittämiseen perustetaan seutukunnittain ns. seutukuntaryhmät (2 kappaletta) ja palvelumuoto julkiistetaan metsänomistajille. Seutukuntaryhmien tarkoituksena on parantaa myös metsätalouden asemaa kuntatason päätöksen teossa (esim. energiaratkaisut) ja levittää metsätietoutta suurelle yleisölle.

Lopuksi

Vaatimusten vastapainoksi on hyvä todeta viimeisen reilun vuoden aikana tapahtunut myönteinen kehitys koskien uusia moderneja metsälakeja ja yhteistoiminnan tiivistyminen luontoväen ja muun yhteiskunnan kanssa.

Rohkaisevaa on myös korkeimpien päättäjien kiinnostus metsätietouden hankintaan tai syventymiseen erilaisten forumien kautta. Samoin valtiovallan lisäsatsaus nuoren metsän hoitokampanjaan, vaikka jälleen unohdettiin rahoituksesta neuvontahenkilöstön lisäys. Toivottavasti kansallisessa metsäohjelmassa ymmärretään, ette tärkeintä on turvata kannattava metsätalous sekä motivaatio ja halu korkean metsänhoidon tason ylläpitoon Suomessa. Metsäluonnon monimuotoisuusasioissa on lähdeittävä liikkeelle asiakkaan, metsänomistajan ja maaseutukulttuurin lähtökohdista.

Metsälaki on luonut suotuista pohjaa metsän monien arvojen huomioonottamiselle kaikissa metsissä. Myös luonnon-suojelun taloudellinen pohja lepää kuitenkin tuottavien, terveiden, kestävästi hoidettujen metsien varassa. Suojelu kun vaatii myös varoja.

Mäkelä, Rainer

Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

7. 16.4.1998 PIRKANMAAN LUONTO KÖYHTYY

Tämä kirjoitus on lintuharrastajan hätähuuto pahoin köyhtyvän pirkanmaalaisen luonnon tilasta Olen toimittanut kirjelmän mm. ympäristöministeriön ministeri Pekka Haavistolle ja neuvottelevalle virkamiehelle Pertti Rassille sekä Metsähallitukselle. Odotan näiltä vastuussa olevilta virkamiehiltä perehtymistä asiaan ja toimenpiteitä meneillään olevan katastrofin pysäyttämiseksi. Ympäristöministeriöltä edellytän toimenpiteitä lain muuttamiseksi ekolajeja suosivaksi ja rahoitusta uhanalaislajien elinpiirien etsintään ja selvityksien tekemiseen. Metsähallitukselta edellytän tutkimusta ja joillakin valtion alueilla todellisia, eri lajit huomioon ottavia toimenpiteitä sekä tarvittaessa totaalisia rauhoituksia.

Toivon myös päättäjiltä ja luonnonsuojelijoilta entistä laaja-alaisempaa ymmärrystä suojelusuunnitelmia laadittaessa ja vaadittaessa, ottamalla korostetusti etusijalle eri lintulajien vaatimukset. Nykyinen käytäntö, joka on lähinnä pienialaisten metsiköiden suojelua, ei suosi juuri millään tavoin esim. kehrääjän tai harmaapäätikan säilymistä; näiden elinpiirit kun eivät juurikaan liity olemassaoleviin suojelualueisiin! Myöskään riekkoa tai kuukkelia eivät suojeluohjelmat suosi, sillä ne tarvitsevat elinvoimaisen kannan säilymiseksi yhtenäistä, laajaa ja monipuolista metsäluontoa vähintään kymmenien parien tarpeiksi. Lintulajien suojelu vaatii tulevaisuudessa niiden entistä parempaa huomiota ottamista lähes kaikessa maa- ja metsätaloudessa. Läheskään aina se ei kuitenkaan merkitse totaalisuojelua.

Uhanalaislajien hätä suurenee ja luonnonystävien huoli ja masennus lisääntyy, koska aivan selvästi nykyinen suojelutaso Naturen myötä tulevine ”parannuksineenkaan” ei ole alkuunkaan riittävä turvaamaan Etelä-Suomen alkuperäisluonnon monimuotoisuutta ja ekolajien säilymistä. Ihmisen vimma tuhota luontoa kiihtyy: metsien kontrolloimattomat hakkuut hävittävät koko ajan lisää arvokkaiden metsälajien pesimäbiotooppeja. Soiden arvokasta linnustoa ja hyönteismaailmaa uhkaa laaja tuho elinympäristön kuivuessa ja metsittyessä ojitusten seurauksena kitukasvuisiksi räseiköksi tai turvetuotannon lähes elottomaksi. Viimeiset vapaat ja arvokkaat ranta-alueet pökölöineen, jotka useamman selkäveden rantamilla voisivat antaa vielä toivoa jopa valkoselkätikallekin, häviävät lähivuosina ahneiden tonttikaavoitusten myötä.

Tässä tilanteessa ympäristöministeriön tulisi kiireesti luoda ohjelma, jossa pahimmin vaarassa olevien lintulajien elinympäristöt tulisivat huomioiduksi niin valtion kuin yksityistenkin mailla. Lyhykäisyydessään tämä tarkoittaisi ohjelmaa, jossa metsiä ei hakattaisi, soita kuivatettaisi tai rantoja rakennettaisi ennen kuin on tarkoin selvitetty mitkä olisivat toimenpiteiden vaikutukset eri uhanalaislajeihin. Avainasemassa ovat erityisesti ne voimakkaasti taantuneet lajit, jotka eivät laajan elinpiirinsä takia saa yksittäisistä pienistä ja harvassa olevista suojelualueista riittävää turvaa. Suojeluun ei tällä hetkelle riitä kriteeriksi edes se, että jostakin löytyy pesivänä laji, joka on jo laajoilta aloilta kokonaan hävinnyt tai häviämässä. Pirkanmaalla tällaisia ovat esim. pohjantikka, kehrääjä ja kuukkel. Ne ovat tehottomien uhanalaisluokituksien (luonnonsuojelulaki, direktiivit) lajeja vain nimellisesti.

Jotta eri lajien kannat pysyisivät yhtenäisinä ja elinvoimaisina hiipumatta myöskään ns. päälevinneisyysalueillaan, tulisi nyt korostaa alueellista uhanalaisuutta. Siinä määriteltäisiin lajeille lain ja käytännön suoja ja käynnistettäisiin seuranta. Lajit tulisi luokitella maakunnallisesti, jopa kuntatasollakin, jolloin pystyttäisiin hahmottamaan paikalliset erityispiirteet; kuinka uhanalaisia lajit tietyillä alueilla ovat ja mikä olisi suotuista suojelutaso. Tämän jaottelun pohjalta luulisi paremmin ymmärrettävän, kuinka paljon huomiota ja suojelua tarvitsevat esim. Etelä-Suomen viimeiset kuukkelit, Viialan ainoa pohjantikkapari, Pirkanmaan luoteisosien riekkokanta, maamme läntisimmät kuhankeittäjät, Urjalan–Vesilahden–Vammalan yhtenäiset metsäalueet hiirihaukkatihentymiseen, kuikkajärvet sekä kehrääjä, pohjan- ja harmaapäätikkakannat vain muutaman esimerkin mainitakseni. Samalla tulisi näkyviin kuinka merkittävästä ja monipuolisesta lajistosta Pirkanmaalla on vielä kysymys.

Pohjoisten ja itäisten lajien kannat ovat täällä levinneisyyden ääri rajoilla hiipuneet pahoin viimeisten vuosikymmenten aikana. Joidenkin lajien häviämiseen osatekijöinä voivat olla ilmastossa tapahtuneet muutokset, mutta ei tarvita kovinkaan paljon päättelykykyä, kun vertaa asutusta, tieverkostoa, metsiä sekä soita ennen ja nyt ja yhdistää ne esim. kuukkelin ja riekon esiintymisalueiden supistumiseen. Näiden asioiden tunnustamisen pitäisi olla itsestäänselvyys ja toimet sen mukaisia.

Ympäri vuotisesti maassamme elävien lajien taantuminen johtuu suureksi osaksi meidän tekemistämme ympäristömuutoksista. Mutta entäpä sitten monet, voimakkaasti taantuneet muuttolinnot? Esimerkiksi Etelä-Suomessa aikoinaan yleisen kehrääjän tilanne alkaa Pirkanmaalla näyttää suorastaan huolestuttavalta. Nokialla 1980-luvun alusta lajin reviierejä seuranneena näen lajin tulevaisuuden todella uhatuksi. Parhaimpina vuosina kehrääjä löytyi 12 revii riltä, viime vuosina enää yhdeltä–kahdelta. Tilanne on muuallakin maakunnassa saman suuntainen, sillä esim. Ulvaan- ja Vatulanharjujen vahvalla kehrääjäalueella määrät ovat samaan aikaan pudonneet erittein selvästi. Kehräjä näyttää todella olevan katoamassa maakunnan linnustosta. Menetykseni olisi korvaamaton! Syitä kehrääjän, käenpiian tai käen taantumiseen voi olla talvehtimisalueillakin, mutta elinolojen muutokset Suomessa ovat meidän vastuullamme. Siksi tarvittaisiin lisää havainnointia ja tutkimusta sekä käytännön toimia, mikä kehrääjän ja esim. kangaskiurun kohdalla voisi tapahtua eri tahojen yhteistyönä. Näitä toimia voisi kokeilla Hämeenkyrön–Ikaalisten harjuvyöhykkeellä, joka on molempien lajien kohdalla ollut ainakin viimeisten vuosikymmenten aikana vahvimpia alueita Pirkanmaalla.

Huolestuttavinta on kuitenkin se, ettei näistä asioista tunnuta olevan edes kovin kiinnostuneita. Toimet asian parantamiseksi ja kontrolloimattoman ympäristön muokkaamisen estämiseksi ovat olleet kovin vaatimattomia. Joko toimettomuuden syy on tietämättömyys tai sitten Etelä-Suomi - ja Pirkanmaa etunenässä - on katsottu ministeriöiden hiljaisella sopimuksella lähes kokonaan metsä- ja turveteollisuuden tuotantoalueeksi, jolla ei ole väliä katoavatko mm. edelle mainitut lajit maakunnasta.

Äärimmäisen tärkeää olisi nyt kiireellisesti kartoittaa kymmenien uhanalaislajien elinpiirit ja kerätä tältä pohjalta lisää tietoa jo olemassa olevan aineiston tueksi. Pirkanmaalla on käynnistetty koko maakuntaan kohdistuvat projektit

ja ensimmäisten selvitysten kohteeksi on otettu mm. riekko, kuukkeli ja valkoviklo, unohtamatta toki jo 1980-luvulla aloitettua kaakkuriseurantaa tai yksittäisissä kunnissa, kuten Hämeenkyrössä ja Urjalassa, harjoitettua tehokasta petolintujen seurantaa. Suunnitelmissa on resurssien mukaan käynnistää lisäksi mm. pohjan- ja harmaapäätikkää, kehääjää, kuhankeittäjää ja uuttukyyhkyä koskeva seuranta.

Projektissa pyritään tehokkuuteen kuten suomalaisessa metsäteollisuudessakin. Lajien etsintä vaatii lintujen käyttäytymisen tuntemista ja uusien menetelmien ideoimista. Projektissa on monen lajin kohdalla tarkoitus käyttää äänierottimia houkuttimena. Tämä toimii soidinaikana erittäin hyvin ja esim. Pirkanmaan riekkotilanteen pystyy yksi retki-ryhmä selvittämään kevään ja kesän aikana. Kaikkien lajien kohdalla ei tietenkään päästä tuloksiin näin nopeasti, mutta täysipainoinen perehtyminen johonkin lajiin on ainoa tapa tiedon keräämiseksi. Edellä esitettyyn toimintaan on toistaiseksi innostunut vain pari henkilöä. Tämä on ymmärrettävää, sillä projektit kuluttavat runsaasti aikaa ja rahaa. Esim. riekkoselvityksen kaikki kustannukset on maksettu itse.

Jatkossa pitäisi saada palkattua nimenomaan maastoon sesonkiaikaan (lähinnä huhti-heinäkuu) useampi lintuharrastaja tarkastamaan eri lajeille soveltuvia potentiaalisia metsäbiotooppeja. Toimintaan tulisi innostaa myös nuoria lintuharrastajia, joille tästä voisi luoda kesätyöpaikan. Kokeneiden harrastajien mukana he oppisivat nopeasti ja olisivat osaltaan tehostamassa toimintaa.

Jotta näin laajamittaisia ja yhteiskunnan velvollisuuksiin kuuluvia hyödyllisiä projekteja ei tarvitsisi muutaman henkilön kustantaa itse, eri tahojen tulisi ehdottomasti lähteä mukaan rahoittamaan toimintaa vuosiksi eteenpäin. Tämä koetaan ainoana mahdollisuutena jatkaa projekteja tehokkaasti. Ilman uudenlaista suhtautumista luontoon näyttää siltä, että Pirkanmaan metsät eivät kestä taloudellista nousukautta.

Etelä-Suomen viimeiset kuukkelit sukupuuton partaalla

Pirkanmaalla vielä esiintyvistä taantuneista lintulajeista valkoselkätikan ja kangaskiurun ohella uhanalaisin on kuukkeli (*Perisoreus infaustus*), joka nykyään tunnetaan pohjoisimman Suomen sydänmaiden asukkina. Se on kuitenkin kuulunut aikoinaan koko maan pesimälajistoon aivan eteläisimpiä alueita myöten. Esimerkkinä mainitaan kirjallisuudessa (PLV) sen olleen viime vuosisadan lopussa ja vielä myöhemminkin 1910–1920-luvuilla mm. Juupajoen vedenjakaja-alueella yleinen ja Karkussa (nykyinen Vammala) vuosina 1910–1913 jopa närheä yleisempi.

Ihmisasutuksen levittäytyessä ja kasvaneen metsätalouden sirpaloittaessa metsäalueita, kuukkeli on hävinnyt laajoilta alueilta lopullisesti. Nykyisellään laji on käynyt linjan Kristiinankaupunki–Jyväskylä–Pohjois-Karjala eteläpuolella erittäin harvinaiseksi ja esim. Päijät-Hämeestä tai Kymenlaaksosta tunnetaan molemmista viime vuosilta vain yksi tapaamispaikka. Etelä-Karjalassa, aivan Venäjän rajan tuntumassa, on lisäksi pieni esiintymä. Käytännössä laji on Etelä-Suomesta hävinnyt pesijänä jo likimain Belgian kokoiselta alueelta. Myös Pohjois-Suomessa kuukkeli on vähentynyt metsätalouden johdosta. EU:n alueella kuukkelia esiintyy ainoastaan Suomessa ja Ruotsissa. Mainitun linjan eteläpuolella kuukkeli on sinnitellyt eristyneinä populaatioina maamme länsiosissa Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Satakunnassa, missä tämän ovat mahdollistaneet suurehkot, yhtenäiset metsä- ja suoalueet. Nykyään tilanne Pirkanmaalla on käynyt erittäin huolestuttavaksi ja havaintoaineiston perusteella laji näyttää katoavan maakunnan pesimälinnustosta aivan lähitulevaisuudessa. Tätä kehitystä kuvaavat parhaiten tiedot Laipanmaasta, joka on Kuhmalahden, Sahalahden, Luopioisten ja Pälkäneen kuntia yhdistävä metsäalue. Alueen vanhimmat, julkaistut havainnot muutaman parin kannasta ovat vuosilta 1952–1966 ja edelleen yksittäishavainnot vuosilta 1968–1969. Tarkempi seuranta Laipanmaassa aloitettiin vuonna 1975, josta lähtien kuukkeleita tavattiin säännöllisesti lajille tehdyillä talviruokintapaikoilla. Kesäkausilta kertyi myös useita poikuehavaintoja. Vuonna 1980 Savolainen arvioi alueen pesimäkannaksi noin 10 paria. Tämän jälkeen alkoi näkyä selviä merkkejä vähenemisestä. Talvesta 1980/1981 vuoden 1983 loppuun alueelta on kolme poikuehavaintoa (Sahalahti 2 ja Luopioinen) ja viimeiset varmat poikuehavainnot ovat vuosilta 1988 ja 1992. Vielä vuonna 1993 ilmaantui ruokinnoille yhteensä 9 yksilöä (Kuhmalahti 3, Sahalahti 2 + 2 ja Pälkäne 2), mutta nämäkin linnut katosivat pian. Näillä näkymin näyttää siltä, että Laipanmaan viimeinen kuukkeli tavattiin syksyllä 1997, jota sitäkin ei enää talvikaudella löydetty säännöllisestä ruokatarjonnasta huolimatta. Syitä katoamiseen ei tarvitse etsiä kaukaa, sillä näinä vuosikymmeninä metsänkäsittely on tällä, lähes 150 neliökilometrin yhtenäisellä talousmetsäalueella ollut niin runsasta, että jäljellä on enää Kuhmalahden puolella vain pieniä rippaita muistuttamassa alkuperäisestä kuukkelimetsästä.

Kuukkelin tehostunut kartoitus Pirkanmaalla aloitettiin laajemmalti 1997. Pirkanmaan lintutieteellisen yhdistyksen tiedossa oli silloin vain yhdeksän havaintopaikkaa puoleltakymmeneltä eri alueelta. Paikoilta löydettiin 1–4 yksilöä ja ainakin kahdessa ryhmässä oli mukana myös edellisenä kesänä syntynyt nuori lintu. Tapaamispaikoista neljä on Juupajoen vedenjakaja-alueeksi luettavalla kaistaleella Juupajoen, Ruoveden, Oriveden ja Tampereen kolmiossa ja Siikanevan vaikutuspiirissä. Valtion metsäalueella, välillä Lyly–Siikaneva, jossa on tekeillä metsähallituksen alueekologinen suunnitelma, tiedetään asustavan ainakin yksi kuukkelipari Loukkukankaan ympäristössä. Kolme muuta tiedossa olevaa ja samaan esiintymisalueeseen liittyvää havaintopaikkaa sijaitsevat Jäminkipohjan koillispuolella (4–6 yksilöä), Siikanevan eteläpuolella (2 yksilöä) sekä Tampereen ja Oriveden rajalla (2 yksilöä) Lisäksi Keuruun puo-

lella, lähellä Mäntän rajaa, oleva havaintopaikka (3 yksilöä) on ainakin aikoinaan ollut yhteydessä Juupajoen–Ruoveden ja Oriveden esiintymään. Olettaa sopii, että edelleen myös Kuoreveden, Längelmäen ja Juupajoen rajoilla lintuja saattaisi vielä asustaa ja että yleensäkin Keuruulta (Keski-Suomesta) Tampereen pohjoispuolelle ulottuvalla kais-taleella on revierejä löytymättä. Lopuista havainnoista yksi on Seitsemisen kansallispuistosta, kaksi Virroilta ja aiem-min mainittu Laipanmaan lintu.

Useimmilla tiedossa olevista havaintopaikoista linnut elävät pääasiassa yksityisten maanomistajien säilyttämässä metsissä, jotka näyttävät olevan jäljellä olevien yksilöiden viimeinen pakopaikka. Korostettakoon kuitenkin, että havaintopaikkojen ympäristössä on myös laajalti valtion metsiä, joiden merkitys kuukkelille voisi tulevaisuudessa olla suuri, näin erityisesti Lylyn ja Siikakankaan välillä Juupajoen vedenjakaja-alueella.

Jotta kuukkelin kaltaiselle, laajaa ja yhtenäistä metsäaluetta vaativalle paikkalinnulle tarjoutuisi edes jonkinlainen edellytys sallia Etelä-Suomen ja Pirkanmaan linnustossa, tulisi se ottaa kaikkiin tavoin huomioon suunniteltaessa lajin viimeisten esiintymisalueiden metsien käyttöä. Kuukkelille suotuisa elinympäristö voidaan näillä alueilla turvata vain laatimalla lajil-le erityinen suojeluohjelma. Ensi tilassa siihen tulisi kuulua systemaattinen, jäljellä olevien reviirien etsintä. Vanhojen metsien rippeet olisi säilytettävä, kunnes suojaavaa, lajille soveltuvaa metsää olisi kasvanut ympärille riittävästi. Toistuvat avohakkuualueet eivät sovi lajille, joka liikkuu puuston suojassa ja karttaa vähänkin suurempien aukeiden ylittämistä. Ka-peilla metsäkaistoilla pesiessään kuukkelit altistuu helposti saalistajille (kuten näätä ja orava). Koska laji aloittaa pesinnän jo maaliskuussa, on se erityisen otollinen kohde muutoin vielä vähän ravintoa tarjoavassa luonnossa liikkuville kilpailijoil-leen. Vain ison rastaan kokoisena kuukkelit ei myöskään kykene puolustamaan pesäänsä tai reviiriään sukulaistaan närheä vastaan, joka on sopeutunut ihmistoiminnan myllertämään ekosysteemiin erinomaisesti.

Elinympäristökseen kuukkelit vaatii laajoja, yhtenäisiä ja monipuolisia metsäalueita, joiden tulee pienimmilläänkin mah-dollistaa usean parin pesiminen. Kokonaisuuteen kuuluvat havupuuvaltaiset sekametsät soineen ja marjakankaineen. Pelk-kä yhtenäinen ja yksipuolinen kuusimetsä ei riitä. Sen sijaan naavaiset korpikuusikot ja havupuusaarekkeet koivuineen kumpareisessa ja soistuneessa maastossa kuuluvat eteläsuomalaiseen kuukkelimaahan. Metsätalouden kannalta sellaiset maat koetaan huonosti tuottaviksi. Ympärivuotinen, yhden parin elinpiiri arvioidaan noin sadaksi hehtaariksi, johon sisäl-tyy 20–30 prosenttia vanhaa metsää. Nämä luvut perustuvat Pohjois-Suomessa tutkittuun aineistoon, jossa myös todetaan lajin puuttuneen kokonaan ”edustavista taimikoista - avohakkuista puhumattakaan”.

Pirkanmaata lähin, vahvempi kuukkeliesiintymä on Kristiinankaupungin ympäristössä, jossa lajin seuranta on jatku-nut intensiivisenä vuodesta 1975 lähtien. Myös siellä on havaittavissa elinvoimaisen kuukkelipopulaation vaativan vähintään 100 neliökilometrin laajuisen, yhtenäisen metsäalueen. Merkittävää tällä alueella on todeta metsäalueiden laajuus kokonaisuutena. Lähes yhtenäistä metsäseutua riittää pohjoisen ja koillisen suuntiin sekä etelään Isojoelle saakka. Kokonaisuutta eivät särje kuin peltoalueet ja näiden ympärille harvaan rakennetut asutuskeskukset sekä pää-tiestö, mutta näiden välissäkin asumattomat alueet ovat lähes poikkeuksetta vähintään 100 neliökilometrin laajuisia.

Toisin on Pirkanmaalla, missä jäljellä olevat populaatiot, jopa yksittäiset parit ja yksilöt, sinnittelevät suurien selkä-vesien ja yleensä vesistöjen, tiestön, pirstoutuneiden metsäalueiden ja tiheän asutuksen takia pahoin eristyneinä toi-sistaan. Yhtenäistä, suojaista ja monipuolista liikkumatilaa vaadittaisiin todella lisää. Kun kanta putoaa eristyneellä metsäalueella selvästi alle kymmenen parin, kuten Laipanmaassa on käynyt, populaatio on esim. epäonnistuneiden pesintöjen seurauksena kovin haavoittuva ja lopulta tuhon oma.

Laajoista hakkuista huolimatta kuukkelin pyristeleminen Siikanevan vaikutuspiirissä näihin päiviin asti ja Laipanmaan metsäalueellakin vielä 1990-luvun puoliväliin kuvastaa näiden metsämaiden monipuolisuutta. Käsitys tästä on syntynyt verrattaessa näitä alueita pääosaan Parkanon–Kihniön ympäristöä, jossa laji vielä 1960-luvulla oli ”metsätyömiehille tut-tu”, mutta mistä olemattomat havainnot 1980- ja 1990-luvuilta viittaavat kannan häviämiseen. Siellä maastoa leimaavat tänä päivänä erilliset metsäkuviot yksipuolisine kasvatusmänniköineen ja useat turvetuotantoon otetut suoalueet. Kuukke-lille soveltuvat riittävän laajat ja kituliaat kuusikkopainanteet ja havupuuvaltaiset tihentymät puuttuvat lähes kokonaan.

Elinvoimaisen kuukkelikannan pelastamiseksi eivät riitä olemassaolevat suojelualueet eivätkä edes kansallispuistot tai jatkossa säilytettävät pienet kaistaleet, kuten jossakin määrin esim. pohjantikalle tai petolinnuille. Peruspaikkalintuna, metsäalueen keskustassa parhaimmillaan löyhässä ”yhdyskunnassa” elävänä, se vaatii laaja-alaisempaa elintilaa. Juuri nyt tulisi ymmärtää, että lajilla ei ole tulevaisuutta jos metsänkäsittely jatkuu nyky menetelmin. Metsähallituksen toimet luoda alue-ekologisia kapeita käytäviä ovat askel parempaan suuntaan, mutta eivät sellaisenaan riittäviä. Kiireisintä olisi toteut-taa kuukkelialueiden kartoitus. Ensikädessä myös yksityisiä maanomistajia tulisi valistaa ottamaan kuukkelit huomioon metsänkäyttöön liittyvissä suunnitelmissa. Ensimmäisinä kohteina Pirkanmaalla tulisi olla Juupajoen vedenjakaja-alue ja Virtain pohjoisosat. Laajana kokonaisuutena ne saattaisivat vielä mahdollistaa kannan elpymisen elinvoimaiseksi? Ehdot-tomana edellytyksenä Pirkanmaan kannan toipumiselle on, että myös Suupohjassa, Suomenselällä ja Keski-Suomessa pa-nostetaan voimakkaasti lajin seurantaan, valistukseen sekä käytännön toimiin.

Soiden ojitus ja turvetuotanto uhkaa pahoin maakunnan suolinnustoa

Pirkanmaa on luonnoiltaan hyvinkin monipuolista, sillä maakunta sijaitsee kasvimaantieteellisessä aluejaossa keski- ja eteläboreaalisen vyöhykkeen rajalla siten, että sen neljä luoteisinta kuntaa (Parkano, Kihniö, Virrat ja Kuru) kuuluvat pääosin keskiboreaaliseen vyöhykkeeseen, joka on lähinnä vaihtumisvyöhyke Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä. Tälle alueelle leimallisinta ovat kuivat kangasmaastot ja suot.

Keväällä ja kesällä 1997 kartoitin Tatu Itkosen kanssa mm. näiden kuntien alueella ääniatrapin avulla riekon esiintymistä, jolloin saatiin myös muusta suolinnustosta varsin edustava kuva. Vaikka riekkoja löytyikin alueelta vielä kohdalaisen paljon, selviä uhkatekijöitä on kuitenkin nähtävissä, mikäli konkreettisiin toimenpiteisiin ei ryhdytä. Selvitys paljasti riekon puuttuvan sieltä, missä ojituksien seurauksena suo oli päässyt umpeutumaan ja puusto kasvamaan kitukasvuiseksi metsäksi. Tulevaisuuden uhkaa ei voi pitää perusteettomana, sillä Pirkanmaan soista on ojitettu peräti 79 prosenttia (146 000 hehtaaria). Uudistusojituksia ei käytännössä Juurikaan enää tehdä, mutta sen sijaan, että soita olisi alettu kunnostaa luonnontilaan, ovat kunnostusojitukset vanhoilla ojitusalueilla voimakkaasti lisääntyneet.

Riekon ja muun suolinnuston elintilaa on poistettu saattamalla soita turvetuotantoon. Näillä toimenpiteillä on aiheutettu peruuttamattomat tuhot, jotka ovat hävittäneet suuren määrän arvokasta suolajistoa ja tehneet monista upeista avosoista pölyviä turvekenttiä. Pirkanmaan soista on jo nyt turvetuotannossa yli 5 000 hehtaaria (kaikki Virroilla, Parkanossa ja Kihniössä), mutta lisäksi seutukaavassa uusiksi turpeenottoalueiksi on varattu reilusti lisää. Mikäli nämä toimenpiteet viedään loppuun, uhkaa näiltä soilta ja niiden välittömästä läheisyydestä hävitä reunojen pusikotumisen ja metsittymisen myötä lähivuosina 70–90 riekolle tänä päivänä vielä soveltuva elinpiiriä. Määrässä ovat mukana sellaiset turvetuotannossa olevat suot, joilta riekkoja vielä toistaiseksi löytyi. Tämä on em. neljän kunnan noin 250 reviirin kannasta pahimmassa tapauksessa 30 prosenttia. Parkanossa hävikki tulisi olemaan vähintään 35, Virroilla 25, Kihniössä 20 ja Kurussa 6 reviiriä. Lisäksi uusien turvetuotantoalueiden myötä katoaisi vuoden 1997 selvitysten perusteella näillä soilla pesiviä uhanalaisia lajeja mm. seuraavasti: kapustarintoja 13 paria (Pirkanmaan kokonaiskanta 110 paria), liroja 6–10 paria, kurkia 5 paria ja niittykirvisiä 20–30 paria. Suot ovat myös runsaan hyönteismaailman ansiosta merkittäviä saalistusalueita mm. nuolihaukalle ja erityisesti käelle, jonka taantumaa olisi syytä pohtia myös tältä osin.

Todellisuudessa tuho on pitemmällä aikavälillä vieläkin laajempaa, koska tällaisten toimenpiteiden ojituksineen voidaan nähdä kuivattavan myös luonnontilassa olevia soita ja köyhydyttävän näiden lajistoa, joka on aistittavissa mm. liron ja kelstavästaräkin vähenemisenä. Myös vähälumisilla talvilla lienee osuutta suolinnuston muuttumiseen? Kurjen poikasille uhkana on lisäksi syvät suo-ojat. Tämä koskee suoelusoitakin, jotka heti reunoilta ovat pahoin ojitettuja.

Riekon levinneisyyteen laajat turvekentät tekevät pahoja aukkoja ja sirpaloittavat lajin esiintymistä. Tämä johtaa kannan taantumiseen ja levinneisyysalueen supistumiseen, varsinkin kun jäljellä olevat ojitamattomat suot ovat siellä täällä, eivätkä siten muodosta yhtenäistä ja laajaa kokonaisuutta, joka on edellytys riekkokannan säilymiselle. Tutkimus paljastikin esiintymisalueen rajan erittäin jyrkäksi ja lajin riippuvaisuuden yhtenäisistä, ainakin osittain luonnontilaisista suoalueista. Vielä toimeentulevan kannan eteläraja onkin tänä päivänä työntynyt linjalle Haadetkeidas–Parkanon keskustan pohjoispuoli–Kurun Seitsemisen. Tästä kannasta ihmistoiminnan seurauksen eriytyneet ja loukkuun jääneet populaatiot ovat maakunnan oloissa aivan lähitulevaisuudessa tuhon omia, kuten Hämeenkyrön ja Ikaalisten länsiosien kanta, missä vielä 1980-luvulla riekkoja tavattiin useammalla reviirillä. Tänä päivänä suot ovat siellä metsittyneet niin pahoin, että häviäminen lienee väistämätöntä pikaisista soiden kunnostustoimenpiteistä huolimatta? Alueelta löytyikin enää 5 reviiriä. Epäilemättä yhtenä merkittävänä tekijänä tuon alueen kannan taantumiseen ja eriytymiseen on ollut myös useamman suoalueen tuhoaminen turvetuotannolla Jämijärven ympäristössä, jolla on katkaistu yhteys vielä vahvaan kantaan Parkanossa. Juuri vastaavanlainen vaikutus on pelättävissä Kurun ja aina Ruoveden puolelle ulottuvalle riekkokannalle, mikäli Virtain puolella, Havangankylässä sijaitseva suorypäs (joista valtaosa jo tuhattu) saatetaan kokonaisuudessaan turvetuotantoon.

Pirkanmaan riekkokannan tulevaisuus on siis vähintäänkin huolestuttava. Koko suoluonnosta rauhoitettujen soiden 3,6 prosentin osuus ja 20 prosentin ojitamattomuus ei pysty ylläpitämään lisääntymiskykyistä riekkokantaa ja lajia uhkaa jossakin vaiheessa häviäminen Pirkanmaan linnustosta. Muistutuksena todettakoon, että riekko oli vielä vuosisadan vaihteessa yleinen pitkin Etelä-Suomea. Sittemmin laji alkoi hävitä ihmistoiminnan tuloksena ja eteläiset riekkopopulaatiot kokonaan parin viime vuosikymmenen aikana. Nykyään Pirkanmaan luoteisosiin pohjoisesta ulottuvan yhtenäisen kannan eteläpuolella sinnittelee vielä elinvoimainen (?) populaatio vain Varsinais-Suomen ja Satakunnan raja-alueilla. Nämä suhteellisen laajat ja yhtenäiset suokokonaisuudet, jotka tämän mahdollistavat, sijaitsevat Säskylän Pyhäjärven molemmiin puolin, Huittisten–Kokemäen kansallispuistoalueen suojissa sekä Yläneen–Laitilan–Mynämäen kolmiossa. Käytännössä riekko on hävinnyt 90 prosentin laajuudelta Pirkanmaalta, Etelä-Karjalasta, Kymenlaaksosta, Uudeltamaalta Kanta- ja Pajät-Hämeestä sekä Lounais-Hämeestä, jossa viimeinen oljenkorsi ja keskus on ollut Torronsuon 2 500 hehtaarin kansallispuisto. Tämänkään puiston suojissa ei riekkoja enää ole.

Pirkanmaan osalta kaikkea ei kuitenkaan ole vielä menetetty, jos toimenpiteisiin ryhdyttäisiin pikaisesti. Jossakin määrin on Seitsemisessä harjoitettu soiden saattamista luonnontilaan, joten asiassa on sentään päästy alkuun. Toimintaa olisi lisättävä rajusti ja keskitettävä sitä edelleen juuri jäljellä oleville riekkoalueille, joissa myös muuta alkuperäistä suolajistoa on vielä jäljellä. Kunnostuksia olisi tapahduttava laajoilla alueilla Pirkanmaan luoteis- ja pohjoisosissa ja niihin pitäisi osoittaa esim. aiemmin kunnostusohjelmiksi myönnettyjä rahoja. Pikaisia toimenpiteitä, ensi-lässä systemaattista reviirien etsintää, tarvitaan myös em. Varsinais-Suomen ja Satakunnan riekko-alueella, jossa vielä voisi olla mahdollisuuksia ylläpitää elinvoimaista populaatiota? Tämän lisäksi pitäisi pyrkiä pikaisesti arvioimaan, voitaisiinko tällä alueella soidenkunnostamisella parantaa lajin elinmahdollisuuksia. Itselläni ei alueesta ole vielä juurikaan näkemyksiä, mutta olen ainakin aikeissa tehdä siellä selvityksiä kuluvan kevään ja kesän aikana. Tähän projektiin toivoisin kovasti myös apujoukkoja.

Olen kovasti ihmetellyt, millä perustein nykyinen soidensuojeluohjelma on katsottu Pirkanmaan oloihin riittäväksi turvaamaan mm. riekon säilyminen maakunnan linnustossa. Samoin olen ihmetellyt ympäristöviranomaisten toimia, joissa ilman minkäänlaisia eliöstöselvityksiä on annettu myöntävä lausunto soiden saattamisesta turvetuotantoon! Näen toiminnan vastuuttomana ja Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys on pyytänyt tähän selvitystä Pirkanmaan ympäristökeskukselta.

Samoin olen kummeksunut Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen riekkotutkijoiden flegmaattisuutta selvittää Etelä-Suomen riekkokanta perusteellisesti ja esittää sitten luotettavia tietoja sekä suojelu- ja hoitotoimenpiteitä siellä missä vielä kantaa on. Tringa-lehdessä julkaistu Sirkiän ym. (1997) artikkeli osoittaa kuinka hataralla pohjalla tiedot lajista täällä etelässä on. Tämä ei kaikeksi ole ihme, kun tiedetään arviointimenetelmänä käytettävän muun muassa riistakolmiolaskentaa tai kuulopuheita. Luotettavien tietojen saamiseksi tulisikin riekon kohdalla ensisijassa käyttää ääniatrappia reviiariaikaan, jolloin saataisiin varmasti varmuus siitä, onko alueella enää riekkoa pesintää suorittamassa! Myöskään käsitykset lajin elinvaatimuksista eivät ehkä ole kohdallaan, josta mielestäni tuon jutun otsikko ”Riekko - Uudenmaan uhanalainen” antaa liian toiveikkaan kuvan. Muutaman 1990-luvun havaintopaikan perusteella ja tiedettäessä maakunnan pirstoutunut maasto voidaan varmuudella sanoa lajin käytännössä kadonneen maakunnan pesimälinnustosta (aikapäiviä sitten?) ja katoavan viimeistä yksilöään myöten jokatapauxuksessa lähivuosina.

Ehkäpä juuri vähäisten ja puutteellisesti tehtyjen selvityksien takia, eivät tutkijat mielestäni vieläkin tuo riittävän painokkaasti esille yksistään maa- ja metsätalouden aiheuttamien ympäristömuutoksien seuraamuksia riekolle. Tosin Sirkiä ym. (1997) painottavat näitä syitä jo selvästi. Ilmastomuutokset ja etenkin puheet 1930-luvun lumettomista syksyistä ovat pyörineet liiaksi mukana ja ovat toissijaisia syitä. Selvää toki on, että riekolle tulee ongelmia, jos lumi-suojaa ei ole, mutta silti nämä syyt ovat vain enintään nopeuttaneet taantumaa siinä vaiheessa, kun riekon elinalueet on joko laajalti tuhottu tai sirpaloitettu ja kanta tämän seurauksena päässyt harventumaan liian pieneksi. Oman käsitykseni mukaan eriytynyt, elinvoimainen riekkokanta edellyttää useamman tuhannen hehtaarin (yhtenäistä) suo- ja metsäverkostoa. On tietysti toinen juttu, onko eriytymään päässeellä kannalla pidemmän päälle ylipäättään enää mitään mahdollisuuksia. Mutta kannan pudotessa alle kymmenen parin, lienee se jokatapauxuksessa menetetty? Tilannetta ei voida parantaa siirtoistutuksilla, koska ympäristöä ei elinvoimaisen kannan ylläpitämiseksi enää riittävästi ole!

Suuresti hämmästynyt olin lukiessani Harto Lindenin (1996) näkemyksiä riekon tulevaisuudesta. Hän kirjoittaa seuraavaa: ”Soidenkuivatusinon laimennuttua ja monimuotoisuusajattelun tultua metsätalouteenkin riekon tulevaisuus näyttää varsin valoisa; niin elinympäristöjen laatu kuin määräkin pysyttelee vähintään entisellään”. Tällaiset sanomiset vaikuttavat kovin oudoilta, ja mielestäni jopa vaarantavat lajin tulevaisuutta täällä Etelä-Suomessa, eivätkä edellä esittämieni näkemyksien mukaan vastaa ainakaan Pirkanmaan osalta todellisuutta. Korostuneesti lausunto tuokin jälleen esiin sen, kuinka koko maan (?) pesimäkantaa kuvaava huomio jättää varjoon ongelmat jollakin alueella. Tutkijoiden olisikin syytä olla huolellisia sanomisissaan, sillä oletettavasti heidän käsityksiään soveltavat käytäntöön myös ympäristöviranomaiset?

Arvokkaat ranta-alueet jäämässä mökkislummien alle

Merkittävä uhka luonnolle on rantojen kaavoittaminen loma-asutukselle. Kuntien ”tasapuolisuuden” nimissä toteutettava hanke on sekin osoitus ihmisen ahneudesta luonnon kustannuksella. Maassamme on jo aiemmin kaavoitettu poikkeusluvun rannat törkeällä tavalla lähes täyteen mökkejä. Jos meille olisi jätetty Ruotsin tavoin leveä, rakentamaton rantavyöhyke, olisi täällä varmasti nykyistä monipuolisempi rantalinnusto. Järkyttävistä tulevaisuuden uhkaku- vista esimerkkinä Pirkanmaalla on linnustollisesti erittäin arvokkaalle, mm. maamme tiheimmän kuikkakannan ja usean nuolihaukka- sekä kukankeittäjäparin elättävälle, Kukkia-järvelle kaavailtu 400 uutta loma-asuntoa jo 1 000 entisen lisäksi! Toteutuessaan tämä on kova isku jokaisen lisämokin osalta, sillä jo nyt, pelkästään nykyisten lomaili- joiden moottoriveneilyllä on merkittävä uhka linnustolle. Kukkia on mukana Naturassa, mutta suojelu perustuu vain vesilakiin ja hyvin pieneltä osin luonnonsuojelulakiin (rantojensuojeluohjelma).

Metsä- ja maankäyttöön liittyvissä hankkeissa velvollisuuksiin ei kuulu tehdä selvityksiä toimenpiteen vaikutuksesta luontoon - niin ihmeellistä kuin se onkin. Kaavoitusten pohjaksi kuntia sen sijaan velvoitetaan tekemään luontosel-

vityksiä. Tämän luulisi turvaavan edes jossakin määrin rantalinnuston elinoloja. Jos ne kuitenkin tehdään kuten Vesilahdella, ei näin ole. Tähän kaavaan - itsekin Pirkanmaan lintutieteellisen yhdistyksen nimissä kantaa ottaneena - hämmästyin suuresti, saadessani luettavaksi konsultin tekemän selvityksen. Siinä ei ollut käytännössä laisinkaan mainintoja linnustosta. Vain kaakkurijärvet olivat huomioituna, mutta esim. kuikasta tai tikoista ei ollut laisinkaan mainintoja. Tämä selvitys antoi selkeästi ymmärtää, ettei linnustoon liittyviä tutkimuksia oltu juurikaan edes tehty, jonka perusteella Vesilahden kunta olisi edes voinut ottaa nämä arvot huomioon.

Mikäli tämä Vesilahden kunnanvaltuustossa hyväksytty kaava hyväksytään myös Pirkanmaan ympäristökeskuksessa, tarkoittaa se sitä, ettei näiltä selvityksiltä vaadita riittävää tasoa luonnonarvojen suhteen.

Tämän tyyppisiin selvityksiin tulisi ehdottomasti kuulua lajiston selvittäminen tarkoin pitkällä aikavälillä. Esim. kuikkajärvillä tulisi näiden pesäpaikat kartoittaa tarkoin, ennen kuin mihinkään kaavasunnitelmiin ryhdytään. Toiseksi selvityksissä pitäisi ehdottomasti olla osallisena asiantuntevia maasto-ornitologeja. Tässä asiassa pitää lintuyhdistysten olla aktiivisessa roolissa ja tarjota itseään.

Jotta rantarakentamisen uhat linnustolle ymmärrettäisiin vielä paremmin ja laajemmin, otettakoon esimerkkilajiksi valkoselkätikka. Se on maamme metsälajiston uhanalaisin laji, jonka elinalueet on tuhottu lähes järjestelmällisesti. Nykyisin maassamme pesii enintään 30 paria. Pesivät parit ovat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta Päijät-Hämeessä, Keski-Suomessa, Etelä-Savossa sekä Etelä- ja Pohjois-Karjalassa, jossa laajat ja rikkonaiset vedet pitkine rantaosuuksineen, valoisine lehti- ja sekametsineen sekä kaskikulttuurin seurauksena syntyneine koivikoineen ja pellonlaitahaavikoineen ovat parhaiten tarjonneet lajille mahdollisuuden elää ympärivuotisesti.

Pirkanmaalla ei aivan vastaavanlaisia biotooppeja ole tarjolla yhtä paljon. Kuitenkin myös täällä voisivat vielä rakentamattomien, isojen selkävesien ranta-alueet mahdollistaa muutaman parin pesimisen. Tästä osoituksena laji on kolmena viime vuotena pesinyt Längelmäveden piirissä ja myös muiden selkävesien ympäristöstä on tehty jokunen havainto; näistä ainakin neljällä 1990-luvulla myös reviiiriä kuuluttavasta koiraasta.

Elinympäristökseen valkoselkätikka vaatii vanhoja lehti- ja sekametsiä sekä ranta-alueita saarineen, joissa on tarjolla runsaasti lahoavia tai kaatuneita lehtipuita, etupäässä koivua, raitaa ja tervaleppää. Ravinnoksi se käyttää näissä eläviä hyönteistoukkia, merkittävässä määrin talvella, jolloin täydennykseksi on niukanlaisesti saatavilla muunlaista hyönteisravintoa.

Valkoselkätikan kohtaloksi on kuitenkin koitunut tehostuneen metsätalouden ja rantarakentamisen aiheuttamat ympäristömuutokset, jonka seurauksena lajille soveltuvat lahoppuut ovat vähentyneet merkittävästi. Ympäristön sirpaloituessa ei ympärivuotisia, luonnonmukaisia ja ratkaisevassa määrin pesinnän mahdollistavia riittäviä kokonaisuuksia ole enää juurikaan jäljellä. Useimmat tikkapareista ovatkin tänä päivänä riippuvaisia jossakin määrin myös ihmisen tarjoamasta talviruokinnasta ja osin saman seurauksena laji on saatu asettumaan myös hieman vaatimattomampaan kokonaisuuteen, mutta vain tiettyyn rajaan saakka.

Nykyoloissa, viimeisten lajille soveltuvien metsiköiden huvetessa olemattomiin, on valkoselälle yhä korostuneemmin käynyt merkitseväksi rakentamattomat rantaosuudet, joilta parhaiten on löydettävissä lahoppuustoa suhteellisen pieneltä alueelta. Tosin pötkelistöä on rannoilla yleensä vain kapealla kaistaleella, jolloin joka tapauksessa tikka joutuu kiertelemään varsin laajoja alueita löytääkseen riittävästi ravintoa. Tällöin korostuu edelleen se, kuinka tärkeitä nämä vähänkin lahoppuuta sisältävät rantakaistaleet koko järvalueella ovat. Jotta pötkelistöt saataisiin säilymään, onnistuu se vain pitämällä rannat rakentamattomina. Masentavaa on ollut todeta kuinka ranta-asutuksen alta piha-piiristä on poistettu kaikki vähänkin kuollut puuaines. Näin myös esim. Pyhäjärven alueella, jossa kiertely talviaikaan osoittaa, ettei rakennetuilta rantatonteilta löytynyt pötkelöitä käytännössä ollenkaan.

Lopuksi

Tämän kirjoituksen tiedot on kerätty kentältä. Osoitan ne myös vihreälle väestölle, joka sekin on alkanut vieraantua luonnosta. Vaikuttaa siltä, että luonnonsuojelu on monille vain hauskaa huvia, niin myös luonnonsuojelusta puhuvalle nuorisollekin, joka ei pian tunne edes käsitettä alkuperäisluonto. Suurten joukkojen elämä rakentuu entistä enemmän pelkästään tietokoneen ympärille luotuun epätodelliseen maailmaan.

Tieto lisää tuskaa, sanotaan. Jos tämä asia ei saa lisääntyvässä määrin tuulta purjeisiin, ajetaan sillä lajiston lisäksi ahtaalle myös luonnossa paljon liikkuvat havainnoitsijat. Henkilökohtaisesti tämä tarkoittaisi muuttoa pois kotikonnilta jonnekin, jossa olisi vielä jotain ”alkuperäistä” jäljellä.

Minä toivon nyt ennen kaikkea päättäjien taholta vastuuta ja asioiden ymmärrystä. Natura yhdistettynä aiempiin suojeluohjelmiin ei ratkaise vielä yhtään mitään. Kaiken lisäksi se on kyvyttömästi hoidettuna saanut aikaiseksi vain närää ja ainakin täällä Pirkanmaalla jopa suoranaista tuhoa.

Samoin toivon vastuuta myös muilta luonnossa liikkuvilta harrastajilta kautta maan. Pistäkää nyt itsenne likoon oman maakuntanne alkuperäisluonnon puolesta, tuokaa näkemyksiänne ja havaintojanne esiin ja ottakaa enemmän kantaa näihin asioihin. Toivon edelleen myös lisää verta näihin projekteihin, esim. laji- tai kuntavastaavan muodossa! Meidän pitää tehdä kaikkemme, jotta jatkossakin olisi kuukkelin, riekon, kehrääjän ja harmaapäätikan mahdollisuus asustaa elinvoimaisena kantana Pirkanmaallakin.

Haluun esittää kiitokset ensinnäkin Tatu Itkoselle, joka hänkin on varojaan säästämättä lähtenyt riekon ja kuukkelin jäljille. Jopa niin, että hän työttömänä lahjoitti Lempäälän kunnalta lintulaskennasta saamansa varat, 2 000 markkaa (336,4 euroa), kuukkelien talviruokintaan. Näillä retkillä olemme Tatum kanssa käyneet keskusteluita luonnon tilasta ja siitä mitä nyt pitäisi kiireellisesti tehdä. Hän on myös esittänyt asian tiimoilta paljon mielenkiintoisia ajatuksia ja ideoita. Toivon mukaan Tatulla on myös jatkossa mahdollisuus olla mukana.

Merkittävät kiitokset olen velkaa myös kuukkelia 30 vuoden ajan Laipanmaassa seuranneelle Jyrki Savolaiselle, jonka kanssa olen käynyt aiheeseen liittyvää keskustelua ja saanut täydentäviä huomioita. Jyrki luki myös raakavedoksen läpi ja selkeytti sitä huomattavasti.

Samoin kiitokset Kari Laamaselle Pirkkalaan. Hän on myös pistänyt itsensä likoon Juupajoen vedenjakajaseudun kuukkelien pelastamiseksi ja luonut tarmokkaasti yhteyksiä paikallisiin metsänomistajiin ja luontoihmiin. Kiitokset haluan esittää lisäksi toimintaa tukeneille järjestöille. Kuukkelin seurantaan ovat varoja lahjoittaneet Bongariliitto, 5 000 markkaa (840,9 euroa), ja Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri, 2 000 markkaa (336,4 euroa).

Kirjallisuus

- Lillandt, B.-G. 1993: Lavskrikans (Perisoreus infaustus) populationsutveckling inom ett sammanhängande skogsområde i Sydösterbotten. 1974–1992. Pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Linden, H., Hario, M. & Wikman, M. (toim.). 1996: Riistan jäljille. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Oy Edita Ab. Helsinki.
- Pirkanmaan metsätalouden nykytila. 22.10.1996.
- Pulliainen, E. & Saari, L. 1997. Kuukkelin kannanvaihteluista ja pesinnästä Itä-Lapissa. Linnut 32: 18–20.
- Savolainen, J. 1980. Kuukkelin Perisoreus infaustus levinneisyydestä Pirkanmaalla 1960–1980. Lintuviesti 5: 146–148.
- Savolainen, J. 1984. Katoaako kuukkelit Pirkanmaalta? Lintuviesti 9: 76–77.
- 1992. Kuukkelimaita kulkemaan 1992. Lintuviesti 17: 16–20.
- Sirkkiä, J., Pakkala, T. & Tiainen, J. 1997: Riekko - Uudenmaan uhanalainen. Tringa 4/97: 194–203.
- von Haartman, L., Hilden, O., Linkola, P., Suomalainen, P. & Tenovuori, R. 1963–1972. Pohjolan linnut värikuvoin (PLV). Helsinki.

Alanen, Veli-Matti, projektipäällikkö Pirkanmaan metsäkeskus Puusta energiaa -projekti

8. 16.4.1998 ENERGIAPUUSTA TYÖTÄ

Pirkanmaalla kertyy vuosittain energiapuuta noin 1,1 miljoonaa kuutiometriä, jos metsää hakataan hakkuusuunnitteen mukaisesti. Tästä taloudellisesti korjattavissa on reilu puolet ja, jos maksimihinnaksi käyttöpaikalla asetetaan 45 markkaa (7,57 euroa)/megawattitunti voi kertymä olla noin 340 000 kuutiometriä (luvut kiintomotteja). Energiapuuta on tällöin kuusivaltaisista päätehakkuisista kertyvää hakkuutähdetä. Nuoren metsän hoitokohteilta kertyvän puuenergian hinta käyttöpaikalla riippuu ratkaisevasti Kemera-tuen tasosta ja tällä hetkellä perkuulta kertyvä hakeranka on kalliimpaa polttaa kuin päätehakkutähde. Molemmille kuitenkin löytyy kannattavat kohteet, koska päätehakkutähde voidaan polttaa suurissa laitoksissa, joissa se kilpailee raskaan polttoöljyn, turpeen ja maakaasun kanssa ja metsänhoidollinen pienpuu sopii pienempiin kohteisiin, joissa kilpailevat polttoaineet ovat kevyt ja raskas polttoöljy sekä palaturve.

Kotimaisen, puhtaan ja työllistävän puuenergian käyttöä voidaan ja tulee lisätä. Fossiilisten polttoaineiden hinnannousu, puunpolttotekniikan kehittyminen, työllisyys ja ympäristölliset tekijät ovat olleet myötävaikuttamassa puun polttokäytön lisääntymiseen, mutta kehitys on ollut kansantaloudelliselta kannalta katsoen liian hidasta. Tämä näkyy myös metsätaloudessa suurina hoitorästeinä. Riukuvaiheen metsiköiden perkaus saa uutta vauhtia, jos kertyvälle energiapuulle on kohde. Kohteita syntyy siten, että lämpökeskukset muutetaan saneerausvaiheessa puuta käyttäviksi ja vastuun niiden hoidosta ottaa lämpöyrittäjä tai heidän muodostamansa yhteenliittymä. Kunnallisissa kohteissa lämmön hinta ei nouse vaan pitkällä aikavälillä jopa laskee, varsinkin kun otetaan huomioon rahan jääminen omaan kuntaan.

Maatiloilla on suurta kiinnostusta hakelämmitystä kohtaan ja puulämpöön siirtyminen lisää haluja omien ja naapureiden metsien perkaamiseen. Epäkohtana nykyisessä lainsäädännössä voidaan pitää vaatimusta energiapuun luovut-

tamisesta kuljetustuen maksamisen ehtona. Omassa taloudessa käytetty energiapuu on yhtä kallista korjata kuin myyntiin tarkoitettukin ja korjuun metsätaloudellinen hyöty on täsmälleen yhtä suuri. Säännöstä on vaikea käsittää ja perustella. Vaikea valvottavuus voi johtaa myös helposti lainkuuliaisuuden vähentymiseen.

Suurissa kohteissa puun kilpailuasema on edelleen kireä. Fossiilisten polttoaineiden haittaverot ovat alhaiset ja niiden nousua odoteltaessa puuta yli 20 000 kuutiometriä vuodessa toimittaville tarkoitettu 10 markan (1,7 euroa) kuljetustuki tulisi saada voimaan. Tällä olisi ratkaiseva merkitys suurten laitosten saamisessa puuta polttaviksi, koska puu tulisi tällöin turvetta ja öljyä halvemmiksi jo liiketaloudellisesti ajatellen ja seurannaishyödyt saataisiin kaupan päälle. Pitkällä aikavälillä verotus on paras tapa suunnata kulutusta ympäristöä pilaamattoman puuenergian suuntaan. Muiden polttoaineiden haittaverojen taso on tällä hetkellä liian kaukana esim. Ruotsin tasosta.

Helin, Harri, piirisihteeri
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry

9. 16.4.1998 EI HAKKUITA PESINTÄAIKAAN

Nykyään metsiä hakataan ympäri vuoden. Kesähakkuut tuhoavat mielettömän määrän lintujen pesiä, munia, poikasia ja hautovia emoja. Tästä on kiistatonta näyttöä olemassa. Esitänkin, että metsäyhtiöt luopuvat hakkuista touko-heinäkuun välisenä aikana ja sitä kautta linnuilla ja niiden pesillä on pesimäaikainen rauhoitus. Käsittääkseni lintujen pesät ovat suojeltuja myös uusien luontolakiemme kautta. Sikäli vaatimusta ei voi pitää kohtuuttomana.

Pinta-alaverotukselle jatkoaika

Pinta-alaverotus loppuu vuonna 2005. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ne joilla on vanhoja metsiä, hakkaavat ne silloin verosyistä. Verot hakkuusta on maksettu jo kerran pinta-alan mukaan. Jos hakkuu siirtyy 2005 eteenpäin joutuu maksamaan veron toiseen kertaan, koska silloin verotetaan hakkuutuloksesta. Ehdotankin, että Pinta-alaverotusta jatketaan myös vuoden 2005 jälkeen. Jos pinta-alaverotuksesta luovutaan, tulee se tehdä porrastetusti pitkällä aikavälillä. Pinta-alaverotuksen jatkumisesta hyötyy luonnon lisäksi metsänomistaja. Puun hintahan laskee, jos tarjonta kasvaa 2005 tienoilla, jolloin kaikki haluavat hakata metsänsä tuplaverotuksen estämiseksi.

Metsäautoteille puomeja

Metsäautotiet ovat lisänneet marjastus ja sienestysmahdollisuuksia. Toisaalta metsät ovat pirstoutuneet ja rauhatonisuus lisääntynyt. Esitänkin puomeja osalle metsäteistä. Esim. alueille, joille kotkaa ollaan palauttamassa.

Koivuniemi, Heikki
Kuopion kaupunki, Tekninen virasto, Kiinteistö- ja mittauslaitos
Kestävä kehitys Kuopiossa Metsäryhmä 19.11.1996

10. 16.4.1998 KAUPUNKIMETSIEN KESTÄVÄN KÄYTÖN PERIAATTEET

Olen mielenkiinnolla seurannut mm. metsäradiosta kansallisen metsäohjelman laadintaa ja ennen kaikkea sitä prosessia, millä sitä tehdään. Valitettavasti en voinut osallistua Metsäviikon kyseiseen tapahtumaan. Olen Kuopiossa mahdollisuuksien mukaan osallistunut maakunnallisen ohjelman tekoon. Tehtävä on haastava ja kysyy paljon työtä ja ennakkoluulottomuutta.

Kuopio on yhtenä Suomen kaupungeista allekirjoittanut ns. Aalborgin sopimuksen kestävän kehityksen edistämistä kaikissa toiminnoissaan. Kenttä on siten paljon laajempi kuin luonnonvarojen käyttö, mutta luonnonvaratkin liittyvät sekä egologiensa, taloutensa että sosiologiensa kautta kestäväan kehitykseen. Kuopiossa on laadittu omaa kestäväan kehityksen ohjelmaa "Paikallista Agenda". Sen laatiminen on muilta paitsi metsän osalta juuttunut jonkin. Se ei siis ole valmistunut ainakaan vielä.

Metsän osalta saimme pienellä porukalla oman osuutemme valmiiksi jo syksyllä 1996. Tulos on minusta hyvä ja siinä esiin tuodut ajatukset sopivat hyvin myös kansalliselle tasolle.

Laitan siksi tiedoksesi kopion mainitsemastani paperista sekä Lissabonin toimintasuunnitelmasta 1996. Olin mainitussa konferenssissa eräänä Kuopion edustajana ja me esittelimme Kuopion kaupungin metsien monikäyttösuunnitelmaa esimerkkinä luonnonvarojen kestäväan käytön suunnittelusta.

Kaiken kaikkiaan kestävä kehityksen ajatusmaailma (ideologia) on saanut kaikissa suunnitelmissa sellaisen painoarvon, ettei metsätaloukseen voine jäädä ulkopuolelle.

Suunnitelmallisuus on myös maanomistajan etu

Maanomistajalla on oikeus luonnonvarojensa hyödyntämiseen tehtyjen suunnitelmien ja sovittujen normien puitteissa. Tämä tarkoittaa luonnonvarojen ekologisesti kestävästä käytöstä sekä sitä, että maanomistajalla tulisi olla hyväksytyjä normeja ja ympäristönäkökohdat noudattaen laadittu metsätaloussuunnitelma. Luonnonvarojen käytön tulee olla sopuissa kaupungin laatimien koko kaupunki aluetta koskevien suunnitelmien kanssa. Tällaisia suunnitelmia ovat eriasteiset kaavat (yleiskaava, asemakaava ja rantakaava).

Metsien kestävä käyttö

Metsä on tärkein uudistuva luonnonvaramme. Metsävarojen käytössä huomioidaan tasavertaisina metsien taloudelliset, ekologist ja sosiaaliset tarpeet (monikäyttö) noudattaen hyvän metsänhoidon periaatteita.

Metsävarojen käyttöä suunnitellaan ns. osallistavaa suunnitteluprosessia hyväksikäyttäen metsäasiantuntijoiden periaatteita.

Metsämaan ja metsien tuottokykyä ylläpidetään ja lisätään ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti hyväksyttävillä tavoilla mm. uudistamalla ja hoitamalla asianmukaisesti metsiä.

Metsävarojen käytössä säästetään arvokkaita biotooppeja ja lisätään siten metsien biologista monimuotoisuutta. Avainbiotoopit inventoidaan ja otetaan huomioon käytännön toimien suunnittelussa.

Laaja-alaisimmat, luonnonsuojelullisesti arvokkaat metsien suojelukohteet sisältyvät Kuopion yleiskaavan suojelualavarauksiin.

Metsävarojen kestävällä käytöllä vaikutetaan positiivisesti maapallon hiilitaseeseen esim. huolehtimalla metsien hyvästä kasvukunnosta ja uudistamalla niitä.

Arvokkaat perinnemaisemat ja -ympäristöt inventoidaan ja otetaan erityisen hoidon piiriin.

Metsien käyttöä suunnitellaan siten, että ei synny pitkäaikaisia maisemavaurioita.

Metsien käytön edistäminen

Kehitellään uusia, kilpailukykyisiä ja uusiutuvaan luonnonvaraan puuhun perustavia tuotteita ja tehostetaan niiden markkinointia nykyisten lisäksi. Niillä korvataan uusiutumattomista luonnonvaroista tehtyjä tuotteita.

Yhteisöjen hankinnoissa ja toiminnoissa tulee suosia puuta ja puuperäisiä tuotteita esim. asemakaavamääräyksissä, rakentamisessa jne.

Puun käyttöä energialähteenä tulee suosia ja Kuopioon rakennettavassa uudessa lämpövoimalassa tulee olla mahdollisuus polttaa myös puuta.

Kiinteistöjen ja kotitalouksien polttopuuhuoltoa tulee lisätä ja kehittää.

Marjastus, sienestys ym. ns. jokamiehen oikeuksiin perustuvia metsien käyttömuotoja pidetään yllä ja edistetään.

Metsätiedon lisääminen

Metsä- ja luontoasioiden opetusta metsätalouden kestävästä kehityksestä annetaan koulutusmuodoissa ja kaikilla opetustasoilla kuten perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa.

Käytetään kehittyviä menetelmiä ja uusia työtapoja (uutta teknologiaa) kestävästä kehityksestä edistämiseksi metsissä.

Tiedottaminen

Toteutetaan ajantasainen, luotettava ja täsmällinen tiedottaminen metsäasioissa kansalaisille metsätalouden kestävästä kehityksestä.

Metsäalan asiantuntijoina osallistutaan ja annetaan oma panos yleisesti hyväksytyyn kestävästä kehityksen prosessiin Kuopiossa.

Toimitaan yhteistyössä metsäsektorin ulkopuolisten tahojen kanssa kestävästä kehityksestä edistämiseksi Kuopiossa, samoin kuin maaseutu/kaupunki yhteisymmärryksen löytämiseksi kestävästä kehityksestä perusteista Kuopiossa.

Asukkaiden välittömään asuin- ja elinympäristöön vaikuttavissa metsänhoitoasioissa toimitaan avoimesti, neuvotellen ja asukkaita etukäteen informoiden.

Tutkimus ja kehittämistoiminta

Käytännön toimissa tehdään päätökset niin pitkälle kuin mahdollista taloudellisista, ei taloudellisista (immateriaalisista) ja ympäristöön liittyvistä kustannus- ja hyötynäkökohdista. Näiden arviointimenetelmiä tulee kehittää niin, että metsien kokonaistaloudellinen hyöty voidaan tapausittain määrittää.

Uutta tutkimustietoa hyödynnetään ja käytetään hyväksi.

Koistinen, Jukka

11. 16.4.1998 ALLE 10 HEHTAARIN METSÄLÖT KIELLETTÄVÄ

Yksityistä metsänomistusoikeutta on rajoitettava. Alle 10 hehtaarin metsäpalstojen (ei tontit) muodostaminen estettävä lainsäädännöllä.

Vapaaehtoisten, pitkäaikaisten ja vastikkeellisten ”metsämaiseman vuokrasopimusten” syntymistä on edistettävä metsänomistajien ja yksityisten ihmisten/yhteiskunnan välillä. Vaihtoehtoinen tapa viralliselle suojelulle on pitää jonkun mielestä arvokas metsä tai mikä tahansa metsä käsittelemättömänä ainakin jonkin aikaa.

Metsänuudistamistöiden toteuttamisesta ilmoittaminen on säädettävä pakolliseksi.

Pinta-alaverotus on palautettava koskemaan kaikkia metsänomistajia; veroa voitaisiin maksaa ilman progressiota; pinta-alaverotuksella voidaan tehokkaasti ohjata nuorten metsien hoitoa ja metsänuudistamisen tuloksellisuutta ja ylipäätään pitää metsänhoidon taso korkealla; pinta-alaverotusta olisi toki kehitettävä nykyisestä.

Pinta-alaverotuksen palauttaminen metsäpolitiikan tekovälineeksi mahdollistaisi ns. kevyen puolen Kemera-rahoituksen lopettamisen ainakin Etelä-Suomesta; nykyiselläänhan valtion avustukset eivät ratkaise metsätalouden kannattavuutta.

Iittainen, Veikko

Pirkanmaan metsäkeskus

12. 16.4.1998 METSÄNOMISTAJIEN NEUVONTA KANNATTAA

Metsästä elintasoa -projektin tuloksia 1.10.1995–28.2.1998: Metsänomistajarakenne on muuttumassa: Maanviljelijä-metsänomistajien määrä vähenee, naisten, eläkeläisten ja perikuntien kasvaa. Tämä aiheuttaa paineita metsänomistajien neuvontaan. Samalla metsien merkitys omistajilleen on muuttunut, ne eivät ole välttämättömiä elannon saamiseksi vaan osalle jopa riesa. Osa omistajista ei tiedä metsistä ja niiden käsittelystä paljoakaan. Heillä ei ole välttämättä tietoa myöskään, mistä olisi saatavilla apua metsiin liittyvistä kysymyksistä. Näistä syistä johtuen hakkuumahdollisuuksia jää runsaasti käyttämättä.

Viimeisen viiden vuoden aikana on ensiharvennuksia tehty keskimäärin 3 000 hehtaaria/vuosi, mikä on noin neljännes ensiharvennustarpeesta. Ensiharvennuspuu ei ole viime vuosina tehnyt kauppaansa puumarkkinoilla. Ensiharvennusten oikea-aikainen suorittaminen on kuitenkin ratkaisevan tärkeä tekijä puuston tulevan kehityksen kannalta. Nyt alkaa olla jo kiire saada rästiin jääneet ensiharvennukset tehtyä, sillä koko ajan tulee uusia kohteita harvennusvuoroon. Myös metsän tulevan kehityksen turvaamisesta tulee tuottoa, mikä ei kylläkään heti näy pussin pohjalla.

Myöhempiä harvennushakkuita on viimeisen kymmenen vuoden aikana tehty keskimäärin 6 000 hehtaaria/vuosi, mikä on runsas puolet tarpeesta.

Taimikonhoidossa kymmenen vuoden keskiarvo on noin 7 000 hehtaaria/vuosi, mikä sekin on alle asetetun hoitotarpeen.

Tavoitteet ja keinot

Tavoitteita olivat

- ensiharvennus ja muiden harvennus rästien purkaminen
- metsänhoitotöiden lisääminen
- metsänomistajien hankintahakkaaja- ja taimikonhoitokoulutus
- hankintaketjujen kehittäminen
- metsänomistajien kyselytutkimus.

Puun liikkeelle saamiseksi ylivoimaisesti tehokkain tapa on henkilökohtainen kontakti metsänomistajan kanssa. Nykyiset metsäalan organisaatiot ovat vetäneet miehityksensä niin vähiin, että henkilökohtainen kanssakäyminen metsänomistajien kanssa ilman valmista työtilausta on aikapulan ja asetettujen tulosvaatimusten takia lähes mahdotonta. Tästä syystä henkilökohtaisten kontaktien luomiseksi ja neuvonnan tehostamiseksi olisi löydettävä lisäresursseja neuvontatyöhön. Neuvontatyössä otetaan huomioon metsien ekologiset, metsänterveydelliset ja taloudelliset tekijät sekä metsänomistajan näkökohdat.

Neuvonnassa projektineuvoja käy tilalla metsänomistajan kanssa läpi metsän hakkuu- ja hoitotoiden kiireelliset kohteet. Tapahtuman tavoitteena on aikaansaada hakkuu- ja hoitotoimenpiteitä tilan metsissä, joiden avulla metsänomistaja saa tuloja ja ehkä myös työtä metsästä tekemällä hakakuu- ja hoitorästejä.

Kaupunkilaismetsänomistajat, perikunnat ja eläkeläiset, joilla on metsässään runsaasti harvennus- ja/tai hoitotyörästejä otetaan yhdeksi kohderyhmäksi.

Projektin toteutusaika ja -alue

Metsästä elintasa -projekti käynnistyi 1.10.1995 ja kesti 28.2.1998 saakka Pirkanmaan metsäkeskuksen alueella.

Projektin organisaatio ja vastuutahot

Projektin hallinnoinnista ja rahaliikenteestä vastasi Pirkanmaan metsäkeskus. Projektin vetäjänä toimi oman työnsä ohella noin kolmen kuukauden työpanoksella kehittämispäällikkö Veikko Iittainen. Hänen alaisuudessaan työskentelivät projektineuvojat. Projektineuvojien käytännön työn ohjauksesta ja opastuksesta vastasivat metsänhoitoyhdistysten toiminnanjohtajat ja alueneuvojat omien toimialueidensa osalta.

Käytännön järjestelyt

Projektineuvojille järjestettiin heti alkuun kaksiviikkoinen koulutusohjelma, jonka tavoitteena oli antaa perustiedot ja -valmiudet tehtävässä toimimisessa.

Projektineuvojat toimivat metsänhoitoyhdistysten toimistojen yhteydessä. Työssä edettiin alueneuvoja-alue kerrallaan. Projektin kohdetilat valittiin yhteistyössä alueneuvojan kanssa ottaen huomioon muilta yhteistyötahoilta saatavat vihjeet. Kohdetilalistan metsänomistajille lähetettiin projektia esittelevä kirje. Muutaman päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä otettiin puhelimitse yhteys ja sovittiin tilakäynnin ajankohta.

Tilakäynnin yhteydessä tutustuttiin tilan metsien tilaan ja tavoitteisiin keskustelun, metsäsuunnitelman ja maastokäyntien avulla. Näiden pohjalta yhteistyössä metsänomistajan kanssa etsittiin kiireellisimmät hoito- ja hakkuukohteet. Metsänomistajalle kerrottiin erilaisten toimenpiteiden toteuttamisvaihtoehdot ja niiden metsänhoidolliset ja taloudelliset vaikutukset sekä kustannukset. Metsänomistajan kanssa sovittiin suoritettavat toimenpiteet ja tehtiin tarpeelliset paperit. Saadut työtilaukset ja leimaukset välitettiin metsänhoitoyhdistykselle.

Tiedotus

Lehdistö kirjoitti hyvin myönteisessä sävyssä projektista. Tiedotusvälineiden myönteiseen suhtautumiseen on ollut ehkä kaksi ratkaisevaa syytä: Projektin saama EU-rahoitus ja projektin käytännönläheinen todellisiin tuloksiin pyrkivä toimintatapa. Projekti oli ehkä maan ensimmäinen iso metsällinen 5B-projekti ja tuntui olevan lähes ”sosiaalinen tilaus” kertoa yleisölle miten EU-rahoja voidaan konkreettisesti hyödyntää. Tulokset olivat myös heti alusta alkaen uskomattoman hyviä ylittäen selvästi toiveet.

Tulokset 1.10.1995–28.2.1997

Tuloksien valossa projekti edistyi erinomaisesti. Yhteistyö eri tahojen välillä sujui hyvin ja vaikka puumarkkinat olivatkin alkuun hiljaiset piristyen jatkossa puunmyyntisuunnitelmia ja muita työtilauksia tuli runsaasti. Metsänomistajien suhtautuminen oli hyvin myönteistä ja hyvin harvat kieltäytyivät tilakäynnistä.

Metsänomistajista 1 434:ään otettiin yhteyttä ja suoritettiin 1 128 tilakäyntiä, joilla oli mukana 1 264 metsänomistajaa.

Tilakäyntien yhteydessä tehtiin 194 taimikonhoitosuunnitelmaa, joiden pinta-ala on 660 hehtaaria ja 126 nuoren metsän kunnostussuunnitelmaa, pinta-alaltaan 366 hehtaaria. Ennakkoraivausta suunniteltiin 161 kohteelle, pinta-alaltaan 700 hehtaaria. Omatoimista metsänhoitotyötä metsänomistajat ovat luvanneet tehdä 619:lla hehtaarilla. Metsäsuunnitelmatilauksia on tullut 2 848 hehtaarille ja 21 oja- ja 7 tietilausta.

Puunmyyntisuunnitelmia tehtiin 412 kappaletta. Ensiharvennuksista paperit tehtiin 1 040 hehtaarille (33 prosenttia pinta-alasta), joilta tulee 39 770 kuutiometriä puuta (16 prosenttia puumäärästä), muiden harvennusten osalta luvut ovat 1 470 hehtaaria (46 prosenttia pinta-alasta) ja 90 360 kuutiometriä (36 prosenttia puumäärästä) ja uudistamisen

679 hehtaaria (21 prosenttia pinta-alasta) ja 121 127 kuutiometriä (48 prosenttia puumäärästä). Yhteensä hakkuu-pinta-ala on 3 189 hehtaaria ja 251 257 kuutiometriä.

Työllistävyys

Työlaji	Valmista työtä ha/pv tai m ³ /pv	Projektin tulos ha tai m ³	Työllistävyys miestyöpäiviä
Taimikonhoito	0,5	660	1 320
Nuoren metsän kunnostus	0,3	366	1 220
Ennakkoraivaus	1,0	700	700
Omatoiminen metsänhoitotyö	1,0	619	619
Metsäsuunnittelu		2 848	1 miestyövuosi = 200
Ensiharvennus			
- miestyö	5,0	39 770	7 954
- konetyö/hakkuu	60,0	39 770	662
- konetyö/ajo	60,0	39 770	662
- kaukukuljetus	200,0	39 770	199
Muu harvennus			
- miestyö	10,0	90 360	9 360
- konetyö	120,0	90 360	753
- konetyö/ajo	120,0	90 360	753
- kaukukuljetus	200,0	90 360	452
Uudistaminen			
- konetyö	200,0	121 127	605
- konetyö/ajo	200,0	121 127	605
- kaukukuljetus	200,0	121 127	605
Kaikkiaan			
- muut työt + kaikki hakkuut konetyönä = miestyövuosina (200 työpäivää/vuosi)			8 035 40,2
- hakkuutöistä 20 % ensiharvennuksista miestyönä ja 10 % muista harvennuksista lopun konetyönä			1 590 936 1 208
- konetyö/ajo ja kaukukuljetus			3 881
- muiden töiden päivät = miestyövuosina (200 työpäivää/vuosi)			2 739 51,8

Lisäksi projekti on työllistänyt 3 projektineuvojaa 2 vuodeksi ja viideksi kuukaudeksi sekä 2 projektineuvojaa vuodeksi ja projektin vetäjän 1/2 vuodeksi eli 8,3 mtvuotta

Työllistämisen hinnaksi tulee projektin kustannukset 2 300 000 mk/48,5 tai 60,1 mtv => miestyövuoden hinta 38 270 – 47 423 mk.

Projektin aikaansaama liikevaihto

Työlaji	Työn hinta mk/pv tai mk/m ³	Projektin tulos ha tai m ³	Liikevaihto mk
Taimikonhoito	800	660	528000
Nuoren metsän kunnostus	1 100	366	402 600
Ennakkoraivaus	300	700	210 000
Omatoiminen metsänhoitotyö	500	619	309 500
Metsäsuunnittelu	70	2 848	199 360
Ensiharvennus			
- konetyö/hakkuu	40,0	39 770	1 590 800
- konetyö/ajo	25,0	39 770	994 250
- kaukukuljetus	20,0	39 770	795 400
- kantorahatulo	50,0	39 770	1 988 500
Muu harvennus			
- konetyö	30,0	90 360	2 710 800
- konetyö/ajo	20,0	90 360	1 807 200
- kaukukuljetus	20,0	90 360	1 807 200

- kantorahatulo	120,0	90 360	10 843 200
Uudistaminen			
- konetyö	25,0	121 127	3 028 175
- konetyö/ajo	15,0	121 127	1 816 905
- kaukokuljetus	20,0	121 127	2 422 540
- kantorahatulo	170,0	121 127	20 591 590

Liikevaihto kaikkiaan

- muut työt + kaikki hakkuut konetyönä 52 046 020

Lisäksi projekti on työllistänyt projektineuvojia 8 vuodeksi jakolmeksi kuukaudeksi: 2 300 000

Yhteensä 54 346 020

Projektiin sijoitetun markan tuotto heinäkuun loppuun mennessä

54 346 020 mk/2 300 000 mk => 23,6-kertainen

Projektineuvojien kokemukset

Projektineuvojien kokemukset olivat erittäin myönteisiä. Metsänomistajien ja metsänhoitoyhdistysten alueneuvojien kanssa yhteistyö sujui hyvin. Työ oli heiden mielestään palkitsevaa, koska siinä sai aikaan näkyviä tuloksia ja metsänomistajilta saatu palaute oli erittäin myönteistä. Kaikkiaan heiden tunnelmansa oli, että tällaiselle työlle on selvä sosiaalinen tilaus.

Jonkin verran parannettavaa olisi ollut tiedonkulussa. Tiedon olisi kuljettava eri yhteistyötahojen välillä sekä sisällä. Projektin hallinnon olisi tullut tiedottaa vieläkin paremmin. Onneksi tiedonkulku ei muodostunut projektin pullonkaulaksi, mutta tulokset olisivat olleet ehkä vieläkin paremmat ilman pieniä ongelmia.

Projektin arviointi

Kaikkiaan projektin kokemukset ovat olleet erittäin myönteisiä. Yhteistyö eri tahojen välillä on toiminut pieniä ongelmia lukuunottamatta hyvin. Projektin kaltaiselle tehostetulle neuvonnalle on metsänomistajien keskuudessa selvää tarvetta. Neuvontatyö on tekijälleen palkitsevaa ja antoisaa. Metsänomistajien suhtautuminen asiaan on myönteistä ja kohteiden valinta onnistui pääsääntöisesti hyvin.

Metsänomistajien koulutusmuotoja ja -tapoja on mietittävä tarkkaan, jotta saadaan heidät kiinnostumaan ja tulemaan koulutukseen.

Projekti on ollut kanantaloudellisesti kannattavaa työtä. Sijoitettu markka tulee noin 2-kertaisesti takaisin liikevaihtona metsänomistajille ja yrittäjille. Valtion raha tulee noin 6-kertaisesti jo pelkkänä verotuloina takaisin valtion kassaan. Pitkällä aikavälillä projektin taloudelliset vaikutukset ovat vieläkin merkittävämmät metsänhoitotöiden aikaansaamana puuston kehityksen nopeutumisena sekä harvennuspuiden nopeamman järeytymistä että hyvin hoidettujen metsien hyvänä kasvuna elinvoimaisina sekä terveinä.

Johtopäätökset

Metsänomistajien vastaanotosta ja tuloksista päätellen kyseisen tyyppiselle tehostetulle neuvonnalle on tarvetta. Toiminnan kannalta ratkaisevaa on mistä saadaan työhön tarvittava rahoitus, sillä tilakäyntien yhteydessä tulevat leimaukset ja työtilaukset eivät realisoitu välittömästi vaan jonkinlaisella aikaviiveellä sekä metsänomistajalle että työn tekijälle. Pitemmällä tähtäimellä toiminta on erittäin tuottavaa jo pelkästään töiden ja liikevaihtojen pohjalta laskettuna saati sitten puuston kasvun, järeytymisen ja arvokasvun mukaan laskettuna. Kansantalouden kannaltahan työtä kannattaa tehdä ja isoin ongelmahan on, miten toiminta rahoitetaan.

Projekti on herättänyt kiinnostusta laajasti ympäri maan ja vastaavia projekteja on eri maakunnissa käynnistetty tai käynnistymässä. Kymen metsäkeskuksessa työskentelee saman vuoden loppuun kolme projektineuvojaa ja Etelä-Savossa aloittaa juuri kaksi työssään. Lounais-Suomessa, Pohjois-Karjalassa, Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa on vireyttä meneillään.

Kaikkineen voitaneen sanoa projektin onnistuneen erittäin hyvin ja ylittäneen rohkeimmatkin odotukset.

Loppusanat

Euroopan unioniin liittymisen myötä tulleet mahdollisuudet tulee hyödyntää täysimääräisesti. Projektissa käytettiin EU:n myötä tulleita aluekehittämisrahoja maakunnalliseen metsäalan kehittämistyöhön ja saatujen kokemusten pohjalta näillä rahoilla voidaan saada aikaan myönteisiä vaikutuksia maaseudulle ja sen ihmisille.

Kokemuksista oppia ottaen etsikäämme ja keksikäämme uusia ideoita metsätalouden sekä maaseudun kehittämiseksi, sillä maakunnassa on merkittäviä määriä rahaa hyvien ajatusten eteenpäin viemiseksi.

Metsästä elintasoa tulokset yhteensä 10/1995–2/1998

	ha	kpl	m ³
Tilakäynnit		1 128	
Taimikonhoitosuunn.	660	194	
Ennakkoraivaus	700	161	
Omatoiminen työ	616		
Puunmyyntisuunnitelmat	(37 %) 412		
Ensiharvennukset	(33 %) 1 040		(16 %) 39 770
Muut harvennukset	(46 %) 1 470		(36 %) 90 360
Uudistaminen	(21 %) 679		(48 %) 121 127
Hakkuut yhteensä	3 189		251 257
Toiminta yhteensä	5 531		

Suonpää, Seppo
Lähteenmäki, Ari
Taura, Teuvo

13. 16.4.1998 METSÄTIESTÖÄ EI SAA PÄÄSTÄÄ RAPPEUTUMAAN

Yksityismetsiin ja samalla osittain myös yhteisöjen maille on metsäautoteitä tehty valtion metsänparannusvaroilla 1950-luvulta lähtien Pirkanmaalla noin 4 000 kilometriä. Rakennettavien metsäteiden tarve on vielä noin 1 800 kilometriä, mistä kokonaan uusia teitä on runsas 1 000 kilometriä. Perusparannustarve on tällä hetkellä noin 400 kilometriä ja kasvaa vuosittain. Suunnilleen saman verran tarpeesta on vanhoja talvitieporjia.

Yksityismetsistä saadaan noin 80 prosenttia teollisuuden tarvitsemasta puusta. Puutavara kuljetetaan metsästä tehtaille pääasiassa täysperävaunullisilla rekoilla, joiden kokonaiskantavuus on 56 tonnia. Puutavaran kuljetus tapahtuu ympärivuotisesti tehtaiden varastojen pienentyessä. Metsätilat ovat jakotoimituksissa pirstoutuneet. Kaikkina talvina maa ei jäädy enää kantavaksi em. seikkojen takia ympärivuotiseen ajoon tarkoitettujen metsäteiden merkitys on esim. 1970-lukuun verrattuna kasvanut olennaisesti.

1980-luvun puolesta välistä lähtien metsäteiden kantavuus on mm. murskeen käytön vuoksi parantunut. Sitä aikaisemmin rakennetuista teistä pitäisi perusparantaa jossakin vaiheessa vajaa puolet. Tarve on nykyään jo 400 kilometriä. Perusparannustarpeessa olevien teiden määrä kasvaa vuosittain Pirkanmaalla noin 40 kilometrillä, eli se on enemmän kuin perusparannuksia vuosittain tehdään. Siten ainakin 400 kilometriä metsäteistä uhkaa rappeutua pysyvästi.

Viime vuosina on valtion ja EU:n tuella tehty metsäteitä Pirkanmaalla keskimäärin 90 kilometriä/vuosi, joista perusparannuksia vajaa 40 kilometriä. Tuen osuus kokonaiskustannuksista on ollut kolmannes. Rakentamistarve olisi kuitenkin perusparannukset mukaan lukien 120 kilometriä vuodessa, mikäli uusien metsäteiden tarpeesta 60 prosenttia rakennettaisiin 15 vuoden aikana. Loput voitaisiin tehdä kevyemmiksi talviteiksi tai jättää rakentamatta. EU:n 5B-tuki metsäteiden rakentamiseen uhkaa kuitenkin loppua vuonna 2000, mikä pudottaisi tienrakennusmäärän puoleen nykyisestä. Se taas johtaisi vähitellen hakkuiden ja metsänhoitotöiden loppumiseen osassa talousmetsiä. Toisaalta valtion tuki mahdollistaa yhteishankkeiden suunnittelun ja siten edesauttaa järkevän tiekokonaisuuden aikaansaamista, jolloin myös ympäristötekijät voidaan ottaa paremmin huomioon.

Metsäteiden rakentaminen ja perusparannus on pidettävä valtion tuella ehdottomasti vähintään nykyisellä tasolla. Metsätieverkosto palvelee puun ja metsätyövoiman kuljetuksen lisäksi myös muuta liikennettä ja metsien monikäyttöä. Yksityisteiden kunnossapitoon tarkoitettut määrärahat valtiolta ovat viime vuosina vähentyneet murto-osaan aikaisemmasta, mikä on pahentanut tilannetta. Jos metsätalouden hiussuonistona toimiva yksityistieverkosto päästetään rappeutumaan autokuljetusten merkityksen yhä kasvaessa, vaarannetaan pitkäjänteisen metsätalouden harjoittamisen edellytykset.

Peltomäki, Jarkko

14. 16.4.1998 MUUTOS KEMERA-LAKIIN

Lakia tulisi muuttaa ainakin omaan käyttöön kerätyn energiapuun osalta. Nykyään energiapuu pitää luovuttaa, jotta siihen saa avustuksen. Tämä vie monelta metsänomistajalta halun tehdä nuoren metsän hoitoa. Eli vanha käytäntö takaisin. Lisäksi pienin mitattava puuerä tulisi muuttaa aikaisemmin olleeseen kymmeneen kuutiometriin.

Suninen, Reijo

15. 16.4.1998 ILMOITUSVELVOLLISUUS METSÄNVILJELYSTÄ

Annettakoon jollakin tapaa säädös - vaikka metsälakia muuttamalla - että metsänomistajalla on velvollisuus ilmoittaa metsäkeskukselle milloinkaan hän on toteuttanut avohakkuualan metsänviljelytoimenpiteen. Tällä säästettäisiin tavattomasti valvovan viranomaisen työtä, huolta, benssiiniä ja matkakorvauksia.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK, metsävaltuuskunta

16. 17.4.1998 MTK:N KANNANOTTO

Kansallisessa metsäohjelmassa on Suomen metsäsektoria tarpeen arvioida uudelleen. On selvitettävä maamme talousmetsien hoidon ja käytön tulevaisuus sekä metsäteollisuuden merkitys maamme kansantaloudelle. Metsien suoje- lu- ja monikäyttöasiat on jo pitkälti ratkaistu uusilla metsä- ja luonnonsuojelulaeilla sekä metsätalouden ympäristö- ohjelmalla. Nyt on painopisteen oltava entistä voimakkaammin aluetalous-, työllisyys-, energia- ja pk-teollisuuspo- liittisissa asioissa.

Pitkällä aikavälillä Suomen yksityismetsien keskimääräinen vuotuinen nettotulos on laskenut. Samanaikaisesti kui- tenkin yksityismetsien hakkuumäärät ovat nousseet ja julkista rahoitusta metsätalouden pitkäaikaisiin investointeihin on vähennetty. Kestävässä metsätaloudessa on kysymys taloudellisesta, ekologisesta, elinkeinopoliittisesta ja kulttuu- rillisesta kestävydestä. Kestävyttä ei voida taata ilman toimivaa puukauppaa ja riittävää puun hintaa.

Kestävyden haasteeseen voidaan vastata vain, jos puuston määrä ja kasvu lisääntyvät talousmetsissä. Samoin yksi- tyismetsätalouden on oltava kannattavaa toimintaa, jotta metsänomistajat olisivat motivoituneita hoitamaan ja käyt- tämään metsiään kestävyden periaatteita noudattaen.

Metsävaltuuskunnan mielestä metsäohjelmaan tulee sisältyä seuraavat strategiset toimenpidekokonaisuudet:

- puuntuotannon kannattavuuden edistäminen ja metsänomistajien omatoimisuuden edellytysten parantaminen metsäteollisuuden kotimaisen raaka-ainepohjan täysimääräisellä hyödyntämisellä, ottaen huomioon kaikki puu- tavaralajit ja alueellinen vaihtelu
- kannustavat keinot puuntuotannollisiin investointeihin ja riittävä julkinen rahoitus metsätalouden pitkäjänteisiin investointeihin siten, että puuston vuotuinen kasvu nousee vuoteen 2030 mennessä vähintään 100 miljoonaan kuutiometriin.

Salonen, Toivo, puheenjohtaja

Tampereen seudun metsänomistajat ry

17. 17.4.1998 METSÄTILANOMISTAJILLE KOULUTUSTA

Metsänomistajista lähes puolet on metsätilanomistajia, joista suurin osa käy ansiotyössä ja asuu metsänsä sijainti- paikkakunnan ulkopuolella. Näillä metsätilanomistajilla ei ole maanviljelijämetsänomistajien kanssa tasaveroisia mahdollisuuksia ansiotyönsä ja pitkien etäisyyksien takia osallistua paikallisten metsänhoitoyhdistysten järjestämiin koulutus- ja neuvontatilaisuuksiin. Metsätilanomistajat ovat kuitenkin puuntuotannon ja metsäalan yrittäjien kannal- ta tärkeä omistajaryhmä eikä ole samantekevää miten hyvin he osaavat metsiään hoitaa tai hoidattaa. Tästä syystä tulisi kiinnittää erityistä huomiota metsätilanomistajien koulutukseen järjestämällä heille metsätalouteen ja metsän- hoitoon liittyviä ilta- ja viikonloppukursseja. Tähänastiset kokemukset ovat osoittaneet tällaiset tilaisuudet erittäin suosituiksi. Riittävän pätevyyden takaamiseksi opetus ja sen rahoitus pitää kanavoida metsäkeskuksen kautta.

Tavoite 12: Tavanomaisen metsänomistajakoulutuksen lisäksi kiinnitetään erityinen huomio metsätilanomistajille iltaisin ja viikonloppuisin järjestettävään kurssimuotoiseen koulutukseen ja niille turvataan riittävän pätevä opetus ja rahoitus.

Nummi, Tapio, metsänhoitaja

18. 18.4.1998 LOUNAIS-SUOMEN ALUEELLINEN TAVOITEOHJELMA

Lounais-Suomen metsätalouden alueellinen tavoiteohjelma on hyvä pohja kansallisen metsäohjelman työlle.

Pieniläpimittaiselle puulle tulee löytää uusia käyttökohteita: Energiapuun kilpailukykyä tulee vielä parantaa; miksi maatilojen puuenergian käyttöä lisääviä investointeja ei kunnolla tueta, kiinnostusta olisi (Puulämmitysprojekti Satakunnassa). Levyteollisuuden investointeja (MDF) tulee tukea, vaikka niiden käyttö saattaa olla pääasiassa purua ja sahaketta, luo se silti välillisesti käyttöä pienpuulle. Pienpuun käsittelytekniikkaa (kuorimot ym.) tulee kehittää (vrt. Hakkila).

Metsän kiinteistöveropuheet tulisi lopettaa, koska se johtaisi jokamiehen oikeuden rajoituksiin.

Suojelualuemääräykset tulisi saada joustavimmiksi, jotta tietynlainen puunkorjuu olisi mahdollista suojelualueilta Keski-Euroopan malliin. Myös määräaikaisten suojelut ja yksityisomistuksessa korvausta vastaan säilyvät suojelualueet tulisi saada suojelumutojen piiriin.

Metsäsuunnitteluun tulee panostaa ja tärkeätä on saada metsänomistajat tekemään metsäänsä koskevia pidemmän ajan päätöksiä. Metsäverovalinta oli tällaisesta hyvä esimerkki. Puunostajien tulisi noteerata metsäsuunnitelmat korkeammalle sertifioinnin vuoksi (vrt. Ruotsi).

Ruotsia tulisi matkia erilaisten kampanjoiden läpiviennissä (rahat, materiaali, resurssit).

Säästöpuiden ekologinen merkitys tulisi kiireesti selvittää ja voitaisiinko samalla rahalla ”ostaa” suurempia luontoarvoja.

Puuta käyttävien pk-yritysten kehittäminen on ongelmallista, mutta niiden ruohonjuuritasolle jalkautettuun kehittämiseen tulisi panostaa.

Miksi puuinnovaatioiden tuotantoon siirtyminen tuntuu takeltelevan pahasti? Esimerkkinä VTT:n kehittämä kova-puu/puristepuu ei ole edennyt ainakaan merkittävään tuotantoon.

Puutuotteiden vienninedistämiseen tulisi panostaa enemmän.

Metsänomistajien (erityisesti kaupunkilaisten), metsureiden ja metsäkoneenkuljettajien luonnonhoidon näyttötutkintoon tulisi panostaa.

Virkkunen, Reijo, puheenjohtaja

Valtanen, Eila, johtaja

Kainuun metsäkeskus

19. 20.4.1998 KAINUUN METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO

Kainuun metsäkeskuksen johtokunta on päättänyt, perehdyttyään kansallisen metsäohjelman laadintaan ja käsittelyyn asian kokouksessaan 20.4.1998, esittää pyydettyinä lausuntona metsäohjelman johtoryhmälle seuraavaa:

Kansallisen metsäohjelman tulee kannustaa kannattavan metsätalouden harjoittamiseen

Kainuun aluetalous on muuta maata riippuvaisempi metsätalouden menestyksestä, sillä noin viidennes alueen arvonnäköisestä kertyy metsä- ja puutaloudesta. Työvoimasta noin kymmenesosa saa elantonsa metsä- ja puutaloudesta. Silti kohtuuttoman suuri osa valtion metsätaloutta rajoittavista toimenpiteistä on kohdennettu Kainuuseen. Kainuun metsien uudistuskypsästä puusadosta on valtiovallan toimin suojeltu viidennes ja esimerkiksi Kuhmon kunnan alueella peräti 40 prosenttia. Kainuun työttömyysaste on maan korkeimpia, 23 prosenttia.

Kainuun metsäelinkeinon toimijat ponnistelevat kaikin keinoin nuorten metsien hyödyntämisen lisäämiseksi. Asia on onnistuttakin, sillä vuoden 1997 aluetalouden rahavirrat kasvoivat metsätaloudessa noin 100 miljoonalla markalla (16,8 miljoonaa euroa) ja noin 70 henkilötyövuodella, mitä voidaan pitää erinomaisena tuloksena. Hyvä kehitys on havaittavissa mm. muuta maata nopeampana työttömyysasteen alenemisena, sillä vuosina 1997–1998 suhteellinen vuosimuutos oli Kainuussa peräti –11,8 prosenttia (koko Suomi –9,6 prosenttia).

Metsäelinkeino on mm. Kainuun maakuntastrategiassa sekä uunituoreessa Kainuun metsätalouden tavoiteohjelmassa todettu maakunnan tulevaisuuden menestyksen perustaksi. Kainuu voi ensi vuosituhanalla kehittyä kukoistavaksi metsätalouskeskittymäksi, mutta tämä vaatii valtiovallalta selkeää aatteellista tukea kannattavan metsätalouden harjoittamiselle. Kainuun metsien monimuotoisuus on turvattu lakisääteisen suojelun, Metsähallituksen alue-ekologisen suunnittelun ja yksityismetsien helmien, lakikohteiden avulla. Selkeintä kompensatiota jo tehdyistä päätöksistä olisi metsätalouden harjoittamisen kannattavuuden lisääminen esimerkiksi rahoituslain tukea tarkistamalla.

Tämän vuoksi Kainuun metsäkeskus edellyttää kansalliselta metsäohjelmalta, ettei Kainuun metsätalouden toimintaa enää rajoitettaisi minkäänlaisin toimenpitein.

- Metsänomistajia ja muita metsätalouden harjoittajia kannustetaan metsäelinkeinoon harjoittamiseen valtiovallan käytettävissä olevin keinoin (rahoitus, verotus, neuvontapalvelut).
- Kainuu siirretään kestävän metsätalouden rahoituslain tukiväyhykkeeseen toiselta kolmannelle väylälle.

Alueellisten tavoiteohjelmien toimenpide-esitykset tulee ottaa huomioon kansallisen metsäohjelman teossa

Metsäkeskukset, metsäalan toimijat ja järjestöt ovat asialleen omistautuen rakentaneet metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat vuosille 1998–2002. Ohjelmista käy selkeästi ilmi metsätalouden harjoittamisen perusedellytysten sekä metsätalouden merkityksen vaihtelu maan eri osien välillä. Tämä vaihtelu tulee hyväksyä ja myös kunnioittaa tehtyjen toimenpide-esityksien vaihtelua. Pohjoisen Suomen asukkaat ovat kokeneet valtion harjoittaman metsäpolitiikan tempoilevana pääasiallisesti siitä syystä, ettei alueellisia näkemyksiä ole kunnioitettu.

Kainuun metsäkeskus edellyttää kansalliselta metsäohjelmalta, että

- alueellisten tavoiteohjelmien esitykset otetaan huomioon ja toteutetaan osana kansallista metsäohjelmaa
- valtiolta satsaa erityisesti metsä- ja puutaloudesta riippuvaisten maakuntien metsätalouden toimintaedellytysten turvaamiseen.

Kansallisen metsäohjelman tulee kasvaa aluepoliittiseksi välineeksi

Vihreä metsäsektori saattaa osaksi olla odotettu vastaus maansisäisen muuttoliikkeen aiheuttamiin ongelmiin. Vaikka metsänomistajat muuttaisivat pois metsänsä liepeiltä, metsät jäävät. Metsäsektori on samassa tilanteessa kuin esimerkiksi teleteknologia, joka kasvaa ja voimistuu syrjäseuduilla palvelujen helpottamiseksi. Väestökato ei saa johtaa metsätalouden rakenteiden karsimiseen, vaan älykäs aluepolitiikka pikemminkin vaatii entistä suurempaa satsausta elinkeinon infrastruktuuriin ja ennen kaikkea elinkeinon teknologiapalveluihin. Metsiä ei hoideta etätöinä, vaan hoitajien, metsureitten, metsäkoneurakoitsijoiden, kuorma-autoilijoiden ja metsäsuunnittelijoiden työ tehdään yhä metsässä.

Metsänomistajat tarvitsevat osaksi valtiovallan resurssein toteutettua metsäneuvontaa. Voimistuneen muuttoliikkeen vuoksi metsäneuvontaa tulisi edelleen tehostaa. Tämä edellyttää metsäsektorin toimijoilta ennakkoluulottomuutta ja yksituumaisuutta sekä metsäpalvelujen tarjonnan verkottumista esimerkiksi internetin tarjoamien mahdollisuuksien kautta. Kainuun metsäkeskus edellyttää kansalliselta metsäohjelmalta, että

- kansallinen metsäohjelman esityksissä turvataan metsätalouden rakenteet kuten metsäautotieverkoston kunto, palvelujen teknologian kehitys sekä metsäneuvonnan verkostoituminen.

Kainuun metsätalouden tavoiteohjelman valtakunnalliset ehdotukset tulee ottaa osaksi kansallista metsäohjelmaa

Kainuun metsätalouden sidosryhmät esittivät metsätalouden tavoiteohjelmassa joukon valtakunnallisia kehittämisskohteita. Kainuun metsäkeskus edellyttää, että Kainuun tavoiteohjelman valtakunnalliset kehittämisskohteet otetaan osaksi kansallista metsäohjelmaa. Kohteet ovat

- Pieniläpimittaisen mänty- ja koivukuidun teollisen käytön lisääminen luomalla edellytyksiä kuiduttavan teollisuuden investoinneille Kainuuseen.
- Ensiharvennuspuun hankinnan kannattavuutta lisätään tutkimuksen, tuotekehittelyn ja puuntuottajien ja -ostajien keskinäisen yhteistyön edistämällä.
- Puun energiakäyttöä lisätään parantamalla metsähakkeen kilpailukykyä ympäristötuen avulla, kehittämällä verotusta kotimaista, uusiutuvaa ja paikallista puuenergiaa suosivaksi ja satsaamalla metsähakkeen käytön tekniseen kehitystyöhön.
- Metsäverotuksen muutosvaihe ennakoidaan mahdollisella verotusjärjestelmän tarkistuksella.
- Puuntuotannon kestävyys ja hallinnon tehokkuus turvataan palauttamalla raportointivelvollisuus tehdyistä uudistamisista, ulottamalla EU:n metsätaloustuki myös muihin kuin maatilatalouden harjoittajiin sekä muuttamalla kestävän metsätalouden rahoituslain 11 § siten, että työllisyyssehtoa voidaan käyttää kestävän metsätalouden rahoitukseen osoitettujen varojen suuntaamisessa.
- Turvataan metsäpalvelujen laatu ja saatavuus palvelujen tarjoajien verkostoitumisella.

Mikkonen, Aaro, metsäpalveluyrittäjä
Suomen kansan itsenäisyysrintaman Kainuun piiri

20. 20.4.1998 SUOMEN KANSAN ITSENÄISYYSRINTAMAN LAUSUNTO

Suomi tarvitsee edelleen kansallisen metsäohjelman kuten se on ollut vuosikymmenet itsenäisyyden 80 vuoden aikana. EU-jäsenyys on uhka Suomen metsätaloudelle, joka on kansanvaltaisin toimenpitein poistettava maastamme.

Ilman itsenäisyyttä, omaa rahaa, talouspolitiikka, lainsäädäntöä, devalvointi-rahamarkkinoiden säätelemekanismeja ja omista käsissä olevaa metsäpolitiikka ympäristöohjelmineen ei meillä ole edellytyksiä mihinkään toiveikkaaseen kehitykseen myöskään metsäpuolella. Metsäteollisuuden osakepääomat ovat myös siirtymässä vauhdilla ulkomaalaisomistukseen ja voivat määrätä puun hintoja ja metsien politiikkaa huomenna.

Pyydän samalla Kainuun metsäkeskuksen tukea maahan palautettavan itsenäisyyden toimenpiteissä.

Virtanen, Sakari
Kajaanin Kehittämiskeskus

21. 22.4.1998 KESTÄVÄN KEHITYKSEN SOSIAALINEN ULOTTUVUUS

Rion UNCED kokous 1992 tarkasteli metsää ihmiskeskeisesti eli koko julistusta voi sen näkökulmasta katsoen pitää sosiaalisen kestävyuden manifestina.

”Metsävaroja ja metsämaata on hoidettava kestävästi niin, että nykyisen ja tulevien ihmiskeskeisten sosiaaliset, taloudelliset, ekologiset, kulttuuriset ja henkiset tarpeet otetaan huomioon. Nämä tarpeet kohdistavat metsäisiin tuotteisiin ja palveluksiin kuten puuhun ja puutuotteisiin, veteen, ruokaan, rehuun, lääkeaineisiin, polttoaineeseen, suojaan, työllisyyteen, virkistytymiseen, villieläinten yhdyskuntiin, maiseman moninaisuuteen, hiililaskeutumaan ja varastoitumiseen ja muihin metsäisiin tuotteisiin”.

Lainaan toistakin käsiini osunutta tekstiä. Siinä professori Matti Palo Metsäntutkimuslaitokselta kysyy: Tarvitaanko vielä miestä metsätöissä?, ja eräässä kohdassa hän pohtii näin:

”Kansallisen metsäohjelman valmistelussa on kolme työryhmää: metsien hoidon ja suojelun, metsien käytön ja markkinoiden sekä metsätalouden innovaatioiden työryhmät. Ensimmäinen työryhmä vaalii selvästikin ekologista ja toinen ja kolmas taloudellista kestävyyttä Sosiaalisen kestävyuden rakentaminen metsäohjelmaan näyttää unohtuneen”!?

Metsissä tehtävä työ on äärimmäisen tärkeää Kainuun aluetaloudelle, koska juuri tällä työllä pidetään huolta maankunnan tärkeimmistä luonnonvarasta, jonka hyväksikäytön varaan Kainuun kehittämissuunnitelman asettaa suurimmat tulevaisuuden odotukset. Työn tulokset ovat asian yksi puoli. Toinen sen puoli on työn määrä. Näyttää siltä, että työpaikkojen määrä on metsäammattilaisille kuuma peruna, joka mieluummin pannaan erilaisiin selityksiin käärittynä syrjään jäähtymään kuin ryhdytään siitä avoimesti ja analyyttisesti keskustelemaan. Ainoa puheissa kuuluva työllisyyden parantamisen keino on hakkuiden määrän lisääminen.

Tähän aiheeseen liittyy Matti Palon seuraava kommentti: ”Metsätaloudessa on siis työvoiman eli inhimillisen pääoman merkitys ollut pääsuuntaisesti alenemassa. (Kainuun kuva!) Inhimillisen pääoman vajaakäyttö on metsäammattikunnassa herättänyt syvimmässä lamassakin vain harvoin huolestumista. Myös metsätalouden konepääoman tehon käyttö on jäänyt vähemmälle huomiolle. Sen sijaan puustopääoman vajaakäytön ongelmien ratkaisemisesta on metsäammattikunta ollut laajasti huolestunut. Siitä on jopa toteutettu mittava tutkimusohjelma”.

Kun työttömyys on yleismaailmallinen ongelma ja EU:n Agenda 2000 nostaa sen erääksi tärkeimmistä huomion kohteista, on aivan selvä, että kovin kauan ei enää voida kiertellä. Suojelukeskustelu on kuluttanut puhtinsa, ja seuraava metsäkeskustelu saatetaan käydä työllisyydestä ja vielä laajemmin sosiaalisesta ulottuvuudesta. Hakkuiden määrän lisääminen ei yksin enää riitä, vaan yhä useampi rupeaa Matti Palon ja Lauri Vaaran tapaan kriittisesti miettimään, miten työ metsissä todella tapahtuu. Suojelu oli vaikea asia puhuttavaksi, vaikeaa voi olla ymmärtää toisina ajattelijoita työstä puhumasta.

Työllisyys ei kuitenkaan täytä sosiaalisen kestävyuden koko ulottuvuutta niin on toistaiseksi hyvin usein tyydytty esittämään. Matti Palokin jää puolitiehen samaistaessaan nämä kaksi asiaa. Olen koettanut kuulostella ja maistella näitä sanoja ja käsitteiden hämmennyksen syynä tuntuu olevan, että sosiaalisesta kestävyydestä puhuttaessa tarkoitetaan pelkkää sosiaalihuoltoa ja ihmisen koko muu elämänsäpiiri eli yhteiskunta unohtuu.

Tietenkin osa työllisyyden merkityksistä kuuluu sosiaaliseen kestävyYTEEN, mutta toinen osa siitä kuuluu taloudelliseen kestävyYTEEN. Tämäkin ajatus kertoo, miten päällekkäisiä kestäväN kehityksen eri ulottuvuudet lopultakin ovat. Aiheesta on kysytty sitäkin, onko koko jaottelu tarpeen. Ihminen ja hänen mukanaan yhteiskunta tarvitsee yhtä aikaa niin ekologista, taloudellista kuin sosiaalistakin kestävyYTtä. Analogia munan ja kanan järjestyksen ongelmaan on selvä.

Kolmijako nyt kuitenkin on yleisessä käytössä ja sisältyy lukemattomiin sopimuksiin jopa lakiteksteihin. Käytännössä erottelua perustelee se, että tähänastisen kokemuksen mukaan kestäväN kehityksen keskustelua on käyty lähes pelkästään taloudellisen ja ekologisen välillä ja koko yhteiskunnallinen puoli on jäänyt hahmottamatta ja syrjään kuten Palokin ihmettelee kansallisen metsäohjelman osalta. Jatkan sen vuoksi sosiaalisen ulottuvuuden sisällön pohdintaa oman mallini mukaisesti. Pyrin tuon käsitteen sisälle turvallisuuden, kotoisuuden, viihtymisen ja mahtamisen kautta ja palaan vielä hetkeksi työhön.

Yhteiskunnalliseen turvallisuuteen kuuluu toimeentulon välttämättömyys. Toimeentulo rakentuu työstä ja yhteiskunnan takaamasta toimeentuloturvasta. Työhön puolestaan liittyy suomalaisessa yhteiskunnassa toimeentulon lisäksi hyvin vahva ihmisarvon lataus. Tämä jako erottaa työn merkitykset taloudellisen (toimeentulo) ja sosiaalisen (ihmisarvo) kestävyYTEEN käsitteellisissä kentissä. Työ on yksi tekijä, jolla yksilö hahmottaa yhteiskunnalliselta ympäristöltä saamaansa hyväksyntää. Muita tekijöitä ovat mm. miten hänen persoonallisuutensa ja vaikkapa mielipiteensä suvaitaan. Matti Palo sanoo samasta asiasta: ”...työllisyyden arvioidaan tuovan tulojen ja sosiaaliturvan lisäksi lisää ihmisuhteita itsetuntoa ja elämän sisältöä”.

Ihmisarvo on turvallisuuden perustekijä, joka metsän yhteydessä toteutuu paitsi työn myös jokamiehen oikeuden kautta. Turvallisuuteen liittyy jatkuvuus eli radikaalit muutokset maisemassa vähentävät turvallisuutta. Luulen, etteivät 1960-luvun ihmiset suinkaan säikähtäneet ekologian puolesta, kun he protestoivat pohjoisen laajoja aukkohakkuita. He säikähtivät tutun maiseman rajua autoitumista. Tuttu ja turvallinen on siten vahva metsäänkin liittyvä ilmaus. Toiseksi kaikkinaisen hälinä oikeasta ja väärästä metsänkäsittelystä loi viime vuosikymmenellä ja osin tälläkin otollista kaikenvara maapeerää suojelumuonteisuudelle. Jokainen jyrkkä kannanotto puoleen tai toiseen siirsi viisaria suojelun puolelle. Kysymys ei siis ollut suojelijoiden paremmasta viestinnästä vaan ihmiseen luonnostaan kuuluvasta varovaisuudesta, turvautumisesta olemaan kriisin tilanteessa. Samalla tavalla metsän tila on sekin turvallisuusnäkökohta; me maallikot olemme hämmentyneitä metsien terveydestä ja tulevaisuudesta saamiemme ristiriitaisten viestien vuoksi.

Vahvin sosiaalisen kestävyYTEEN mittari on kotoisuus. Jos olemme Kajaanissa kotonamme, kajaanilainen yhteiskunta ihmisineen, rakennuksineen ja ympäristöineen täyttää sosiaalisen kestävyYTEEN vaatimukset. Kestävä kehitys kunnioittaa suhdettamme perinteeseen ja tähän päivään. Kajaanin on oltava kodikas sekä vanhoille että tänne muuttaville uusille kajaanilaisille. Metsä on osa hyvää Kajaania niin haja-asutusalueen kylissä kuin keskustassakin. Kauppatorilta kuuluu nähdä yhtenäistä kuusikkoa joen pohjoisrannalla ja männikköä etelärannalla. Karolineburgin metsikkö on osa jokimaisemaa. Metsä nostaa Kajaanin näkyviin maailman kaupunkien joukossa. Mitä kauemmaksi metsä työnnettään, sitä latteammaksi Kajaani muuttuu.

Viihtyminen on kolmas sosiaalisen kestävyYTEEN rakenneosana. Metsä liikunta- ja rentoutumisympäristönä lisää viihtyvyyttä. Metsä maisemana lisää viihtyvyyttä. Metsän tiedostaminen lisää viihtyvyyttä. Puistot liittyvät viihtymiseen, jatkuvuuteen ja kotoisuuteen. Metsän kulttuuriset merkitykset marjastustavasta, metsästytapaan, retkeilytapaan ja esteettiseen nautintoon sekä suomalaiseen myönteiseen metsäsuhteeseen kuuluvat jokaiseen tähän mennessä esitelmääni kolmeen sosiaalisen kestävyYTEEN osatekijään.

Neljäntenä osatekijänä luettelin mahtamisen. Yhteiskunnallinen päätöksenteko on etäännyttänyt tavallisesta ihmisestä. Äänestysinnon alenemisen takana on tunne, ettei yksittäinen ihminen yleensäkään mahda mitään tapahtumien kululle. (Monille tuttu kuvaukseni yhteiskunnallisen päätöksenteon tilasta).

Sosiaalisesti kestäväN metsätalouteen kuuluu se, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa omaa metsäänsä koskevaan päätöksentekoon olipa kysymys sitten metsästä, jonka omistaja hän on tai metsästä, joka kuuluu hänen kotimaisemaansa. Näin ilmaistuna asia on sängen moniulotteinen ja ristiriitainenkin. Siitä huolimatta kysymystä on syytä pohtia ja hakea siihen ratkaisumalleja.

Viime aikoina on tässä suhteessa tapahtunut myönteistä kehitystä, joka osin on voinut jäädä esimerkiksi Natura-keskustelun varjoon.

- Alan ihmiset oikaiskoot, mutta eikö yksityismetsänomistajan päätösvalta oman metsänsä suhteen ole nyt uusien metsälakien aikana selvästi suurempi kuin menneinä vuosikymmeninä.
- Pari kolme vuotta sitten Kainuun valtion metsien luonnonvarasuunnittelua työstiin merkittävältä osaltaan osallistavan suunnittelun menetelmällä, jolloin kuka tahansa saattoi esittää mielipiteensä. Maakunnallisessa ryhmässä sain vakaan tunnunan siitä, että kaikki mielipiteet noteerattiin. On selvä, ettei kaikkia toiveita voinut toteuttaa.

- Kajaanin Paikallisagendassa on metsäryhmä, jota Eila Valtanen kärsivällisesti ja viisaasti johtaa. Ryhmä on tarjonnut kaupunkilaisille mahdollisuuden saada äänensä kuuluville, ja se on muutenkin koettanut asettua kaupunkilaisten asemaan.
- Kansallisen metsäohjelman laatijat järjestivät Metsäviikolle kansalaisfoorumin, joka nyt on jalkautunut Kainuuseen.

On sitten toinen asia, että kansalaiset ovat toistaiseksi vielä melko laiskoja käyttämään tarjolla olevia mahdollisuuksia. Epäilykset mahtamisen suhteen ovat vielä lujassa. Kulttuurin todelliseen muuttumiseen ei vielä uskota.

Päätän tämän esitykseni ehdotukseen. Sen taustaksi yksi asia. Kainuulaisten metsäasenteita tutkittiin viime vuonna ja tutkimuksen loppuraportti on aivan viimeistelyvaiheessa. Kansalaismielipide tuotti joitakin vastauksia, joita metsäsektorin näyttää olevan vaikea sulattaa. Kainuulaisia on jopa pilkattu liian pehmeiden metsämielipiteiden vuoksi, kun emme ole ensimmäiseksi muuttamassa kaikkea rahaksi ja pelkästään rahaksi. Jo tähänkin mennessä julkaistujen tulosten kokonaisuus osoittaa, että pilkkaajat ovat kuunnelleet tuloksia kovin valikoiden ja lähtien perinteisestä tähän maakuntaan kohdistamastaan ylhäisestä asenteestaan.

Ja ehdotus: Koska kestävän kehityksen sosiaalinen ulottuvuus on jäänyt Rion kapulakieleksi ja etenkin metsäasioissa epämääräiseksi jäännöseräksi, olisi syytä selvittää, miten kansalaiset, joiden yhteiskunnasta kysymys on, tämän asian ajattelevat. Näin sosiaalisesti kestävän kehityksen käsite saisi ymmärrettävän mielen ja sisällön. Sen jälkeen kehityksen suuntaan voisi ottaa kantaa ja siihen voisi yrittää vaikuttaa.

Kainuun metsäviestinnän työryhmässä ajatusta kehiteltiin viime viikolla siten, että Kainuun lisäksi sama tutkimus tehtäisiin samanaikaisesti länsirannikolla, esimerkiksi ruotsinkielisellä Pohjanmaalla ja lisäksi etelässä, Etelä-Häme taidettiin mainita.

Kun kansallinen metsäohjelma on ajateltu prosessiksi eikä pelkäksi kertarysäykseksi, ehdottamani tutkimus auttaisi jatkossa täyttämään aukkoa, jonka Matti Palo edellä lainaamassani huomautuksessaan osoitti.

Salpakivi-Salomaa, Päivi

22. 23.4.1998 METSÄTUOTTEILLE LISÄARVOA YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYDESTÄ

Toivoit tänään Metsänhoitajaliiton tilaisuudessa kommenttia metsätalouteen investoimisesta. Tässä tulee yksi: Olisiko mahdollista hankkia metsätuotteillemme lisäarvoa eurooppalaisilla markkinoilla nostamalla metsänomistajien tietotaitoa ja asennetta ympäristöystävälliseen tuotantoon? Tänään puhuttiin vain metsätalouden tehostamisesta ymmärtääkseni vanhan tehometalouden ajatuksin. Mielestäni se on yksipuolista ajattelua ja taakse jäänyttä elämää, jollemme halua vaarantaa tulevien sukupolvien mahdollisuuksia harjoittaa maassamme metsätaloutta. Maaperän suojele, vesien suojele, biodiversiteetin ja maiseman huomioon ottaminen on mahdollista myös uustehokkaassa ta-
lousmetsien puunkorjuussa.

Nyt olisi tutkimuksen, kehityksen ja markkinoinnin avulla luotava tuote, joka perustuisi boreaalisten, luonnonläheisesti hoidettujen metsien hyödyntämiseen ja jota kelpaisi myydä myös hollantilaisille ekokauppojen asiakkaille.

Metsäkeskukset

Metsäkeskusten puheenjohtajien ja johtajien neuvottelupäivät

23. 23.–24.4.1998 METSÄKESKUSTEN JULKILAUSUMA

Metsäkeskukset pitävät myönteisenä, että Suomelle on tarkoitus laatia lähivuosien metsäpolitiikkaa suuntaava kansallinen metsäohjelma. Metsäkeskukset korostavat, että äskettäin valmistuneissa metsätalouden alueittaisissa tavoite-ohjelmissa esitetyt metsänhoito- ja perusparannustyöt sisällytetään laadittavaan ohjelmaan. Tärkeää on myös, että ohjelman toteuttamiseen ohjataan riittävät resurssit.

Erityisen huolestuttavaa on viime vuosina tapahtunut kunnostusojitusten määrien supistuminen, vaikka samanaikaisesti suometsien kunnostusojitustarve on voimakkaasti kasvamassa. Työmäärien lisääminen liittyisi luontevasti kuluvana vuonna käynnistyneeseen nuoren metsän hoidon kampanjaan. Kunnostusojituksista on huolehdittava, jotta hakkuumääriä voitaisiin lisätä ennakkoidulla tavalla.

Kuutti, Risto, vastaava elinkeinoasiamies
Suupohjan kuntayhtymä

24. 27.4.1998 PIENIMUOTOINEN PUUNJALOSTUS TÄRKEÄÄ

Metsävarojemme hyödyntämisessä on pitkään kiinnitetty huomiota jalostusasteen nostoon. Lopputuotteisiin johtavan mekaanisen puunjalostuksen on todettu jättävän enemmän markkoja ”kotiin” kuin kemiallisen metsäteollisuuden. Edellä mainitulla perusteella on usein julkisuudessa esitetty toivomuksia, että mekaaninen metsäteollisuutemme valmistaisi nykyistä enemmän esim. huonekaluja ja rakennuspuusepänteollisuuden lopputuotteita.

Eräs toimintalinja mekaanisen puunjalostuksen kehittämiseksi on pienimuotoisen metsätaloutta lähellä olevan puunjalostuksen kehittäminen. Sen lisäksi, että toimintalinjan toteuttaminen edistää jalostusarvon nousua, pienimuotoista puunjalostusta kehittämällä on mahdollisuus paremmin hyödyntää metsissämme olevia erilaisia puuvaroja.

Etelä-Pohjanmaalla on runsaan kahden vuoden ajan toteutettu pienimuotoisen puunjalostuksen kehittämishanketta ”Puusta elinkeinoksi”. Hankkeesta on saatu hyviä kokemuksia eri puolilta maakuntaa. Hankkeessa on koulutettu metsänomistajia ottamaan huomioon mekaanisen puunjalostusteollisuuden erilaiset tarpeet puun laatuun nähden. Lisäksi hankkeessa on koulutettu metsänomistajia monissa eri puunjalostuksen ammattitaidoissa sekä yrittäjyydessä. Hanke on johtanut uusiin metsänomistajien perustamiin yrityksiin.

Ottaen huomioon puunjalostuksen erilaistuneet tarpeet puun laatuun nähden, maatalojen tarpeet saada lisätuottoja metsätaloudesta ja pienimuotoisesta puunjalostuksesta sekä metsien parempi hyödyntäminen jalostuksen kautta tulisi pienimuotoinen puunjalostus huomioida sekä valtakunnallisissa että alueellisissa metsäohjelmissa. Erityistä huomiota tulisi jatkossa kiinnittää jalostustoiminnan verkottumiseen, pienimuotoisen puunjalostuksen markkinointiin sekä alan asiantuntijapalveluiden saatavuuteen.

Sotkamon kunta, kunnanhallitus
Pöytäkirjanote

25. 27.4.1998 SOTKAMON KUNNAN LAUSUNTO

Hallintojohtaja: Kansallisen metsäohjelman laatiminen on käynnistynyt. Ohjelmalla kehitetään metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua, ja se saatetaan valmiiksi vuoden 1998 kuluessa. Mahdollisimman laajan osallistumisen varmistamiseksi metsäkeskukset järjestävät huhtikuun aikana koko maassa kansalaisfoorumeita. Kainuun foorumi on pidetty Kajaanissa 22.4.1998. Kainuun metsäkeskus pyytää kunnan lausuntoa. Vuokattiopiston rehtori Eero Rautiainen on tutustunut kansallisen metsäohjelman periaatteisiin.

Kunnanjohtajan ehdotus: Kunnanhallitus toteaa lausuntonaan Kainuun metsäkeskukselle kansallisen metsäohjelman laatimisesta, että prosessinomainen laadintatapa on oikea ja toimiva. Valmistelun periaatteissa kentältä tapahtuva vaikuttaminen on otettu huomioon.

Asetettujen työryhmien tehtäväalueet ovat oikeaan osuvia ja ajankohtaisia. Työryhmien tehtävät tulevat tässä vaiheessa esille otsikonomaisesti. Lopputuloksen kannalta on tärkeintä, että työryhmät pääsevät konkreettisiin ja uusiin ehdotuksiin. Erityisesti uusia tuloksia ja käyttökelpoisia toimenpide-ehdotuksia on odotettava metsien käytön ja markkinoiden sekä metsätalouden innovaatioiden työryhmältä, koska niiden ehdottamalla toimenpiteillä on mahdollista vaikuttaa tehokkaasti Kainuun työllisyyteen ja, koska viime vuosina metsien suojeluun liittyvät sinänsä tärkeät asiat ovat olleet etusijalla muihin metsäkysymyksiin verrattuna.

Sotkamon kunnanhallitus painottaa metsien energiakäytön, metsien työllistävän vaikutuksen ja mekaanisen puunjalostuksen kehittämisen työllistävien vaikutusten lisäämistä.

Kunnanhallituksen päätös: Timo Korhosen ehdotuksesta kunnanhallitus tarkensi viimeisen kappaleen kuulumaan seuraavasti: Kunnanhallitus painottaa metsien talouskäytön, metsien työllistävän vaikutuksen sekä kemiallisen että mekaanisen metsäteollisuuden lisäämistä. Muilta osin kunnanhallitus hyväksyi kunnanjohtajan ehdotuksen.

26. 28.4.1999 PUUN TUOTANTO TURVATTAVA

Metsätalous on Etelä-Pohjanmaalla nousemassa entistä tärkeämmäksi maaseudun kehityksen turvaajaksi. Maakunnassa ei kerta kaikkiaan ole varaa jättää metsätalouden mahdollisuuksia käyttämättä. Puun tuotanto on turvattava, jopa saatava nousemaan, ja puun kaikenpuolista käyttöä ja eritoten jalostamista on lisättävä.

Metsien kasvu ja moninaiskäyttö turvattava

Metsillä on suuri merkitys Etelä-Pohjanmaalla niin puuntuotantomielessä kuin metsäluontona mm. virkistysellisessä ja luonnonsuojelullisessa mielessä. Molemmat näkökohdat on otettava huomioon metsätaloutta ja metsien käyttöä suunniteltaessa. Tällä hetkellä Etelä-Pohjanmaalla on merkittävä määrä puun kasvusta käyttämättä. Sen ei kuitenkaan saa merkitä sitä, että metsien hoito laiminlyödään. Pikemminkin puun tuottoa on pyrittävä metsänhoidollisilla toimenpiteillä lisäämään ja samalla turvattava laadukas puuraaka-aine. Talousmetsien ohella on kuitenkin turvattava metsien käyttö virkistys- ja suojelutarpeisiin. Hyvässä metsänhoidossa näiden kahden näkökulman ei tarvitse olla merkittävässä ristiriidassa. Kaikkia metsiä ei metsäluonnon moninaisuuden säilyttämiseksi tarvitse edes suojella kokonaan taloudellisen käytön ulkopuolelle.

Puukuljetusten edellytykset turvattava

Etelä-Pohjanmaalla ei ole vielä rakennettu riittävästi metsäteitä. Metsien käytön taloudellinen turvaaminen edellyttää riittävää metsätieverkostoa. Maakunnan metsätieverkosto tulee rakentaa valmiiksi viimeistään viidessä vuodessa, jonka jälkeen on keskityttävä pitämään kunnossa olemassa oleva metsätiestö. Metsäteiden riittävä julkinen rahoitus on hoidettava metsänparannusvaroista valtion budjetissa. Julkisen rahoituksen tarvetta on helppo perustella sillä, että metsäteitä käyttää erittäin paljon muutkin väestöryhmät kuin metsänomistajat. Metsäteiden ohella yleisessä tienpidossa on huolehdittava metsäkuljetusten tarpeet. Suomi on Euroopan unionin maista tavarakuljetusten kärjessä, kun kuljetuksia mitataan tonnakilometreillä per asukas. Suuri osa massiivisista kuljetuksista on puukuljetuksia. Suomen kilpailukyky edellyttää hyviä kuljetusverkostoja, koska syrjäisestä sijainnistamme johtuen olemme kustannustasossa jopa 10 prosenttia muita EU-maita huonommassa asemassa. Suomen yleinen tiestö ei ole Suomen metsätalouden kilpailukyvyyn riittävästi turvaavassa kunnossa. Metsätalouden ja metsäteollisuuden kilpailukyvyyn turvaaminen edellyttää myöskin hyviä rautatieyhteyksiä. VR ei ole riittävästi ottanut tätä huomioon, koska monet metsätaloudelle tärkeät rautatiet on jätetty kunnostamatta.

Puunkäyttölogistiikkaa kehitettävä

Suomi on pääasiassa keskittynyt tuottamaan raaka-ainetta runsaasti puuraaka-ainetta käyttävällä bulkkiteollisuudelle. Tuotetaan suuria määriä halpahintaista sahatavaraa, selluloosaa ja paperia. Raaka-ainehankinta tapahtuu täysin tämän suurteollisuuden ehdoilla. On unohdettu, että metsissä on paljon sellaista raaka-ainetta, joka voitaisiin muussa käytössä jalostaa paljon arvokkaammin. Etelä-Pohjanmaallakin on pula huonekaluteollisuuden hyvästä raaka-aineesta. Tilanne tulisi korjata kehittämällä kannolta tehtaalle puunkäytön hankintalogistiikkaa.

Kestävään aluekehitykseen vauhtia puulla

Maaseudun asema on Suomessa merkittävästi huonontunut EU:n maatalouspolitiikan johdosta. Niinpä maaseudulla tulisi ottaa aivan erityisellä tarmolla käyttöön metsätalouden suomat mahdollisuudet. Puun tuotantoa on lisättävä ja maaseudulla on lisättävä omaehtoista puunjalostusta.

Etelä-Pohjanmaan maaseutuohjelma antaa monia mahdollisuuksia tähän niin rahoituksellisesti kuin osaamistakin lisäämällä. EU:n uudella rakennerahastokaudella on samat mahdollisuudet käytettävissä, joten maakunnassa tehtyjä puunkäyttöohjelmia tulee jatkaa ja niiden toteuttamista on tehostettava.

Mäki, Kalevi

27. 28.4.1998 METSISSÄ OLISI RUNSASTI TÖITÄ

Haluan tuoda tähän keskusteluun kansallisesta metsäohjelmasta epäasiantuntijan ajatuksia. Lienen malliesimerkki metsänomistajasta, jolle tästä laadittavasta ohjelmasta olisi hyötyä. Omistamani metsä on pääasiassa taimikkovaltaisista, parhaimmillaan kuitupuustoa, tai noin 30 vuotta sitten ojitettua suota, jonka puuston kasvumahdollisuudet ovat ilman toimenpiteitä erittäin heikot. Metsissäni olisi runsaasti töitä, mutta sieltä ei ole saatavissa tuloja sen kummempin minulle, kuin metsäyhtiöillekään. Siksi me kumpikaan emme ole kiinnostuneita metsistäni. Kun parhaallakin hoidolla, kohtalaisen suurella työmäärän ja rahan uhrauksella siirtyy metsän tuotto tulevalle sukupolvelle, jää metsänhoito automaattisesti kiireellisyysjärjestyksessä taka-alalle. Kun vielä huomioidaan, että nykyhallituksen maataloutta kohtaan osoittamien leikkaustoimien, sekä Agenda 2000 -ohjelman toteutumisen myötä maatalouden elinolo-

suhteissa tapahtuva jyrkkä heikkeneminen aiheuttaa sen, että tuo mainitsemani tuleva sukupolvi ei olekaan omaa sukuani, vaan mahdollisesti pankki, metsäyhtiö tai joku yksityinen, joka on ostanut kannattamattoman tilani, hiipuu innostus metsänhoitoon entisestään. Pahimmillaan on edessä lappilaisten maa- ja metsätilojen alennusmyynti ja se ajatus, jos mikä haraa metsänhoitointoa vastaan. Kun tiedän, että meitä tällaisia metsänomistajia on Lapissa satoja, ellei tuhansia samojen uhkien edessä, tarvitsisi todella tehdä jotakin.

Pankaamme siis toivo tähän ohjelmaan. Ensimmäiseksi tulee mieleeni metsänhoito-ohjeiston yhtenäistäminen. Tämöinen epäasiantuntija menee kertakaikkiaan sekaisin, kun samassa metsäpalstassa käyttämäni kolme asiantuntijaa puhuivat kokonaan eri tavalla ja tietysti minulla itsellä oli vielä neljäs malli ko. metsän hoitotarpeesta. Tämä sekasotku aiheutti sen, että metsälle ei ole tehty mitään. Pitäisi saada selkeät, yhteneväiset ohjeet, joita metsänomistajakin ymmärtää niin hyvin, että tietää, minkälaista hoitoa eri kuviot tarvitsevat ja mitä niistä voi saada, sekä eri vaihtoehdot näiden toimenpiteiden suorittamiseksi. Esim. onko hankkeeseen saatavissa ulkopuolista rahoitusta ja miten on toimittava jotta sen saisi jne. Tällä hetkellä tilanne on se, että täytyy tietää, valita oikea henkilö esim. metsänhoitoyhdistyksestä, jotta saisi kuvionsa nuoren metsän kunnostuksen piiriin. Silloin ei välttämättä katsota laadittuihin metsänhoitosuunnitelmiin.

Metsurityö ja isännän tekemä työ olisi saatava parempaan asemaan metsänhoitotyössä koneelliseen työhön verrattuna esim. verotuksellisin keinoin tai metsänparannusvarojen kohdentamisella voimakkaammin miestyövaltaiseen suuntaan. Se auttaisi metsuriyrittäjien työllistymistä ja maatilojen mielekkyyttä hoitaa itse metsänsä, joskin tiloilla ei juuri työn puutetta ole, mutta lisäansiosta aikaa metsätyöhön voisi hyvinkin löytyä sitä mukaa, kun varsinainen tilanpidon kannattavuus heikkenee.

Metsänhoitotöissä saatavan puuaineksen käyttöä tulisi monipuolistaa tähän asiaan suunnatulla tutkimus- ja kehitystyöllä, jotta puusta saisi kohtuullisen hinnan. Alan yrityksiä tulisi suosia jatkojalostushankkeissa, pääpaino siinäkin työllistävyydessä.

EU-lähtöiset metsää koskevat ohjelmat, kuten Natura ja Agenda tulee toteuttaa niin, että niistä ei ole haittaa suomalaisten metsänhoidolle tai -käytölle. Jos haittoja tulee, kuten näyttää, on metsäohjelmassa edellytettävä täyden korvauksen periaatetta. Mahdolliset ohjelmissa (kuten ehkä Agendassa) olevat metsänhoidon tai -käytön rahoitusmahdollisuudet on tarkoin tutkittava ja hyödynnettävä täysimääräisinä.

Metsää on voitava myös suojella, myös suojelulta. Natura-hankehan on suunniteltu täysin karttojen ja kirjoituspöytä-ääressä ministeriön toimesta. Paljon pohjoisen metsävaroja yritetään ottaa pois omistajiensa käytöstä heppoisin perustein. Toisaalta pienet vihreät liikkuvat metsissämme etsien mitä lieneekin ja löytävät mitä kuvittelevat ja hakevat metsiä suojeluun, josta päättää vihreä virkamiesporras muita kuulematta. Metsänsuojelun päätökset tulisi voida tehdä alueellisena tasolla paikallisista maallikkojäsenistä kootun luottamuselimen ohjeita kuullen.

Lopuksi vielä toivon, että ohjelmalla voidaan luoda varmuus lappilaisten puunjalostuslaitosten tulevaisuudesta, jotta puun käytön kannattavuusraja ei liukuisi etelämmäs siitä, missä se nyt on. Yhtiöt pitää saada vakuuttuneiksi, että Lapissa puuta riittää ja ohjelman mukaisilla toimilla puun saatavuus ja laatu ovat varmistetut.

Ohjelman tulee olla aktiivinen metsänomistajia hoitotöihin kannustava ja siitä tulee jatkojalostaa kullekin metsänomistajalle metsäkohtainen suunnitelma esittelyn kera. Ohjelman tulisi siis todella ylittää metsään asti, jotta siitä olisi hyötyä koko metsäsektorille.

Ranta-Muotio, Aulis, kansanedustaja

28. 28.4.1998 METSÄNPARANNUSTÖIDEN MERKITYS

Valtiovalta on vihdoinkin tunnustanut metsänparannustöiden merkityksen työllisyyden ja koko kansantalouden kannalta. Valtion tulo- ja menoarviossa tälle vuodelle on nuoren metsän hoitoon ja energiapuun korjuuseen osoitettu varoja 47 miljoonaa markkaa (7,9 miljoonaa euroa) enemmän kuin edellisvuonna. Nyt osoitettu määrä näyttää riittävän maakunnassamme asetettujen nuoren metsän hoitotavoitteiden toteuttamiseen. Vielä vuoden 1995 keväälle nykyinen hallitus rahoitti ns. työllisyyslisäbudjettia leikkaamalla silloisista metsänparannusvaroista 50 miljoonaa markkaa (8,41 miljoonaa euroa). Sittemmin mm. työllisyysvaroja on kyllä jonkin verran käytetty näihin tarkoituksiin.

Etelä-Pohjanmaalla on metsäojituksen tarve suurempi kuin muualla maassa. Nyt pitäisi tehdä paljon kunnostusojituksia, joilla ensimmäisen ojituskierroksen jäljiltä umpeutuneet ojat saataisiin taas toimintakuntoon. Metsänparannusvaroja tähän tarkoitukseen on vain noin 60 prosenttia tarpeesta. Myös metsäautoteiden rakennus- ja perusparannustavoitteista vain osa voidaan toteuttaa.

Mielestäni metsänhoitoyhdistyksien asemaa nuoren metsän hoitotöiden työnjohdossa tulisi vahvistaa. Työnjohtokulut pitäisi myös korvata metsänparannusvaroista.

Virkkala, Kauppi, suunnittelupäällikkö Keski-Pohjanmaan liitto

29. 28.4.1998 HAKKEEN KÄYTÖLLÄ TYÖTÄ MAASEUDULLE

Lämpöyrittäjyys on uusi maaseutuyrittämisen muoto. Työ sopii erityisesti lisäansioksi maanviljelijöille ja urakoitsijoille. Työtehoseuran inventoinnin mukaan viime vuoden lopulla toiminnassa olleista 36 kohteesta 17 oli yksityisyrittäjien hoidossa, 10 yrittäjärengas hoidossa, 6 osakeyhtiöllä ja 3 metsänomistajien energiaosuuskuntien hoidossa. Viime mainituista 2 oli Keski-Pohjanmaalla Lestijärvellä ja Perhossa. Kiinnostusta maakunnassa on lisäksi yhdistelmätuotantoon, jolloin puuenergiasta tuotettaisiin myös sähköä.

Lämmön ostajina ovat tähän saakka olleet lähinnä kuntien, seurakuntien ja kuntayhtymien kiinteistöt. Teollisuuskiinteistöt, kaukolämpöverkkojen ulkopuoliset rakennukset ja asunto-osakeyhtiöt tarjoavat jatkossa mittavan potentiaalisen uusia lämpöyrittäjiä. Lämpöyrittäjämallissa yrittäjä vastaa polttoaineen lisäksi lämmitystyöstä.

Lämmön hinta on yleensä sidottu kevyen polttoöljyn hintaan. Laiteinvestoinnit ja toimitussopimusten pituus vaikuttavat lämmöstä maksettavaan korvaukseen. Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksen alueella on parisenkymmentä lämpölaitosta, jotka soveltuvat hakkeen ja puujätteen polttoon, mutta kustannussyistä niitä käytetään tällä hetkellä joko turvetta tai öljyä polttaen. Kiinnostus hakkeen käyttöön lisääntyy yleensä sitä mukaan, kun kunnat ottavat huomioon kannattavuuslaskennassa myös haketuotannon välilliset vaikutukset alueen elinkeinoelämälle ja työllisyydelle.

Hakkeen käytön mahdollisuudet ja potentiaaliset uudet lämpöyrittäjäkohteet on metsäkeskuksen toimialueella kartoitettu. Kaikkiaan niitä on yli 200 kappaletta, joista aluelämpökeskustasoisia (yli 0,5 megawattia) noin 30. Näistä kohteista parisenkymmentä on tällä hetkellä vireillä siten, että tarvittavat päätökset saadaan tehdyksi tämän vuoden loppuun mennessä.

Metsätalouden alueellisessa tavoiteohjelmassa on yhdeksi tavoitteeksi asetettu energiapuun käytön ja lämpöyrittäjyyden edistäminen. Realistisena energiapuun käytön lisäyksenä voidaan pitää 20 000 kuutiometriä vuodessa. Asetettuihin tavoitteisiin pääseminen edellyttää valtion myönteistä suhtautumista puuenergian käytön lisäämiseen. Puuenergian kilpailukykyyn vaikuttaa voimakkaimmin eri energiamuotojen verotuskohtelu. Energiaverotusta suunniteltaessa tulisikin ottaa huomioon se, että puuenergia on ympäristöystävällinen ja maaseudun työllisyyttä parantava vaihtoehto. Lämpöyrittäjyyden lisääminen edellyttää myös sitä, että kehittämistoimintaa ja käyttöä lisäävien investointien tukemiseen suunnataan riittävästi EU:n rahastojen kautta tulevia ja kansallisia varoja.

Kosonen, Ilmari, projektisuunnittelija (Baltian bioenergia) Jyväskylän Teknologiakeskus

30. 29.4.1998 LUONTOMYÖTÄINEN METSÄTALOUS

Olen paneutunut eräiden luontomyönteisten tekniikoiden kehittämiseen. Viimeksi olen ollut mukana puun tuorekylmävarastoinnissa eli hankkeessa, jossa Himoksen kalustolla tehtiin puuvarasto talvella lumitykkien kanssa niin, että puu säilyy heinäkuuhun hiomon puuksi tuoreena ja viileänä. Myös viisi muuta tehdasta teki varastot, niissä en ole mukana, mutta Metsämiesten Säätiön rahoituksella teen niistäkin tietyn seurantatutkimuksen samalla, kun haen loppuun patentit menetelmille.

Tällä varastointitekniikalla voidaan vähentää koneharvennuksia kohteissa joissa tulee kesällä eniten korjuuvaurioita (kuusikot, suoperäiset maat). Vältetään varastojen kastelua jne. Ja tämä on myös tekniikka, jolla voidaan taata edes välttämättömin varasto kaatotuoreta puuta kesällä tehtaalle, jos biodiversiteettivaatimus menee niin pitkälle, että sen perusteella rauhoitetaan metsät kokonaan hakkuulta kiihkeimpänä pesimäkautena - mitä en tietenkään tavoittele enkä toivo, mutta kuka nykyajasta tietää, mitä hullua maailma meillä teettää.

Ja sitten toisekseen tarvitaan tietyillä seuduilla vanhan polannetietekniikan käytön palauttamista; alueilla, joilla on Natura-rajoituksia ja joilla ei metsäautoteitä sallita. Vielä muutama vuosikymmen sitten pärjättiin varsin hyvin ilman metsäautoteitä - paremmin kuin nyt ajatellen itse luontoa.

Kuukkanen, Pekka
Keski-Suomen 4H-piiri

31. 30.4.1998 NUORET HUOMIOON METSÄOHJELMASSA

Täällä Keski-Suomessa metsätalous on elinkeinona todella merkittävässä asemassa. Metsien puuvaranto on maamme kärkitasoa, puuston kasvu on edelleen suurempi kuin poistuma ja mikä merkittävää, täällä on kehittyntä, korkeatasoista puunjalostusteollisuutta. Vieläpä maailman parhaat paperiteollisuuden koneet valmistetaan Keski-Suomessa. Nämä edellä mainitut olkoon esimerkkejä kuinka monipuolisesti puu meitä ”ruokkii”.

Viimeisen valtakunnallisen metsäinventoinnin mukaan nuorten metsien osuus on lisääntynyt merkittävästi. Myöskin taimikoiden hoitotarve on jatkuva prosessi. Joten, metsissämme on työtä tarjolla, myös maakunnan nuorille. 4H-nuorisjärjestönä kantaakin huolta maamme metsien tilasta ja toisaalta kasvattaa ja kouluttaa nuorisoa työskentelemään maamme metsien parhaaksi. Täällä Keski-Suomessa tavoitteemme on saada nuoret hoitamaan nuoria metsiä paikallisesti metsänomistajien apuna. Maakunnassamme on metsäalan oppilaitoksia joilla on valmius kouluttaa monipuolisesti alan ammattihenkilöstöä. Näiden toimintaedellytykset turvaamalla voimme saada myös jatkossa nuorta verta vaativiin ammatteihin.

Jäsenkunnastamme, noin 6 000 keskisuomalaisista nuorta, suuri osa on tulevia metsänomistajia. Siten on toivottavaa että täällä säilyisi tulevaisuuden toimeentuloedellytykset eikä niitä kavennettaisi esimerkiksi erilaisilla suojeleohjelmilla. Myöskin maakunnan eri osien, niin kuin koko maan, asuttuna säilyminen on tärkeää. Tähän pystytään ehkä parhaiten vaikuttamaan metsätalouden toimilla. Kaupunkilaistuminen on nostanut esiin aiheellisen pelon ihmisten vieraantumisen metsistä ja luonnosta yleensä. Tämän seurauksena harmoninen yhteiselo luonnon kanssa ei ole enää jokapäiväistä toimintaa. On syntynyt vastakkainasettelu mm. metsätalouden ja luonnonsuojelun kesken. 4H-järjestö omalta osaltaan on erinomaisessa asemassa realistisen, eri näkökohdat huomioon ottavan luonto- ja ympäristökäsityksen muokkaajana.

Keski-Suomen 4H-piiri toivookin, että kansallisen metsäohjelman laadinnassa otettaisiin huomioon kuinka paljon neljähoollaiset ovat metsäsektorilla työskennelleet. Tätä toimintamuotoa aiomme edelleen jatkaa ja voimistaa, sillä niin merkittävä metsä on keskisuomalaisille. Toivomme, että kansallinen metsäohjelma edistää nuorten huomioon ottamista ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan metsätalouden kaikilla sektoreilla.

Aschan, Lars

32. 2.5.1998 LANDSBYGDEN FÅR EJ TÖMMAS

Skogstillgångarna. Generationsskiftet som hindrar ägosplittring bör underlättas, för att möjliggöra fortsatt rationellt skogsbruk. Landsbygden får ej tömmas på arbetskraft. Splittringen har i många sydliga omöjligtgjort skogsbruk, skogen har fått ge vika för fårmete. I skogsbruket bör ingå tankegångar som är längre än en riksdags period. Bland annat stamkvistning och äldre skog bör få sitt riktiga värde och ej nedvärderas enl. modell ”ylisuuria tukkeja” på grund av misskött produktutveckling. Frågan borde intressera arkitekter och byggnadsingenjörer.

Naturens mångfald eller biodiversitet kan väl alla axeptera och ta allvar, om de förstå vad det innebär. Skogarna har under järnbrukens tid varit helt nedhuggna. Nu är tillväxten god, men avverkningarna har blivit rationellt ensidiga, vi bör ta hänsyn naturens mångfald.

Virkesproduktionen skall ej enbart vara bulkvara för industrin. Möjligheterna och intresse för tillvaratagande av specialvirke bör höjas. Tätvuxet snicerivirke bör få en plats i solen. Kvistfritt virke är svårt att få tag i, på samma gång som intresset för stamkvistning minskar. S.k. övergrov stock minskar i pris då den tvärtom borde stiga i pris. Grova golvplankor är svåra att köpa. Brist på kreativitet! En fungerande virkesbör bör fås till stånd, för småsågar som antagligen lättare kan stå till tjänst med sådan vara. Design och yrkes kunskap bör stödas.

Hänsyn till naturens mångfald kan öka antalet villebråd. Sådan avskjutning av hjorddjur bör tillåtas att ej skogsplanteringarna blir ligande. Om skador uppstår vid täta rådjursbestånd, bör fri avskjutning tillåtas. Detta bör vara ett villkor.

Styr naturturism med guidning är bra om den kan finansieras. Skogsvandring med skolbarn borde skogsägare medverka till, för att undvika ”senare” verkligshetsfrämmande information. Vetskapen om skog är ofta skrämmande låg.

En naturlig föröngning kan bli betydligt dyrare och långsamma än en plantering. Båda bör skötas. Oskött föröngning kostar. Naturvårdslagens § 29 Skyddande av naturtyper såsom naturliga dungar av ädla lövträd, kan skrämman markägarna till att låta bli att taga fram naturligt uppkomna ädellövträds bestånd, speciellt efter den överläsenhet och

totala likgiltighet miljöministeriet visat markägarna vid behandling av Natura 2000. Eller med andra ord den totala avsaknaden av dialog. Linjedragningen visavi areal se skötsel bör ske i samråd med markägaren. Även fredare området bör skötas. De klarar myndigheterna av endast i samråd med markägaren. Plantering och uppföljning av ekonomi ädellövträdsskogar vore intressant.

Naturvårdsexamen av skogsfackman. Då det gäller skogsägareexamen, kan det hända att den skrämmer bort intresserade. Vi skall göra exkursioner med skoglig samvaro kring temat naturens mångfald ”i skogen”, med rätt inställning och kreativitet går det säkert hem.

Skogscentralens uppföljning av skogsbrukets regionala målprogram, har varit väl uppbyggd. För övrigt hoppas jag ingen centralbyråkrat kommer åt att slopa resten av den demokrati som ännu finns kvar inom skogsrådgivningen.

Huikko, Eero, puheenjohtaja
Laiho, Tapio, varapuheenjohtaja
Jyväskylän seudun metsänomistajat ry
Numminen, Rauno, puheenjohtaja
Suomen metsätilanomistajien liitto ry
(Molemmilla yhdistyksillä samanlainen lausunto)

33. 4.5.1998 PUUNTUOTANTOA JA NEUVONTAA TEHOSTETTAVA

Kuluvalla 1990-luvulla Suomen metsätaloutta on kehitetty ottamaan huomioon ympäristövaikutuksia: suojelua, maisemanhoitoa, virkistyskäyttöä ja luonnon monimuotoisuutta.

Metsätaloutta ovat koskettaneet monet luonnonsuojeluohjelmat - vanhojen metsien suojeluohjelma, harjijensuojeluohjelma, kalliodensuojelu ja viimeksi parhaillaan viimeisteltävänä oleva Natura-ohjelma.

Metsien käyttäjiä on myös lakisääteisesti ohjattu ottamaan erityisesti huomioon metsän luontoarvot. Uusi luonnonsuojelulaki määrää säilyttämään useita luontotyyppisiä, samoin vasta uusittu metsälaki suojelemaan suuren joukon avainbiotooppeja. Parhaillaan on jo käytännön mitan kokeiluvaiheessa metsien ympäristösertifiointikin.

Jyväskylän seudun metsänomistajat ry ja Suomen metsätilanomistajien liitto ry katsovat, että näiden kaikkien edellämainittujen ympäristöpäätösten ja -toimien jälkeen metsäluonnon säilyminen on riittävästi turvattu. Metsätaloudelta on vaadittu jopa järjettömiä toimia luonnonsuojelun nimissä. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi vaatimus kaavamaisesti uudistusaloille jätettävistä jättöpuista sekä keinotekoisien pötkelöiden synnyttäminen ylipitkiä kantoja tekemällä. Jättöpuut ovat usein kaatuneet ensimmäisessä syysmyrskyssä. Pötkelöitä on tehty katkaisemalla tukkipuuja 3–4 metrin korkeudelta. Ruotsissa valmistunut tutkimus tekopötkelöiden vaikutuksesta kertoo, että niihin eivät ole pesineet toivotulla tavalla uhanalaiset lajit, vaan tuhohyönteiset, lähinnä kaarnakuoriaiset. Nämä ovat aiheuttaneet lähimetsien terveiden puiden kuolemisia joukkoiskeytymisillään.

Kun metsätaloudessa 1990-luvulla on päähuomio kiinnitetty luonnonhoitoon, on varsinainen metsänhoito taantunut. Metsiä on kyllä hakattu erittäin runsaasti. Viime vuonna valmistunut metsäinventointi osoitti, että kuusitukin määrä Keski-Suomessa on selvästi laskenut. Samoin inventointi osoitti, että vähäarvoisen lehtipuun - muun kuin koivun - osuus on 1990-luvulla kasvanut yli 30 prosenttia. Metsien hoidossa on syntynyt rästejä uudistamisen jälkitöissä, taimitonhoidossa ja ensiharvennuksissa. Kuluvana vuonna on viimein herätty käynnistämään valtakunnallinen kampanja nuorten metsien hoitorästien vähentämiseksi.

Kaiken edelläesitetyn perusteella katsomme, että kansallisessa metsäohjelmassa olisi erityisesti keskityttävä teollisuuden kestävä puunsaannin turvaamiseen ja metsätalouden työllistämismahdollisuuksien hyödyntämiseen. Korostamme seuraavien toimenpiteiden merkitystä

- Puuntuotantoa on tehostettava varsinaisissa talousmetsissä. Käynnistetyn nuorten metsien kunnostuskampanjan lisäksi tulisi lisätä tulevia sukupolvia hyödyttävien pitkävaikutteisten hoitoinvestointien rahoitusta. Tehtävää on paljon mm. ojitusten ja metsäteiden perusparannuksissa. Arvopuun tuotantoa voidaan tehostaa myös pystykarstinnan ja kasvatuslannoituksen avulla.
- Metsänomistajien neuvontaa ja koulutusta metsiensä hoitamiseksi ja hyödyntämiseksi tulee lisätä.

Etelä-Suomen metsänomistajien liitto

34. 5.5.1998 ETELÄ-SUOMEN METSÄNOMISTAJIEN LIITON LAUSUNTO

Suomen metsät voivat hyvin ja kasvavat enemmän kuin koskaan. Tähän on päästy metsänomistajien ja metsäammatilaisten pitkäjänteisellä kovalla työllä. Perusedellytyksenä on ollut, että puulla on kysyntää ja sellainen hinta, että metsänomistaminen on kannattavaa. Metsämme ovat talousmetsiä, jotka luonto ja ihminen yhdessä ovat aikaansaaneet. Yleisesti päättäjät ovat ymmärtäneet metsien merkityksen Suomen kansantaloudelle ja metsälainsäädäntöä on kehitetty siihen suuntaan, jotta metsätalous olisi kestävää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti.

Viime vuosina on keskitytty metsien suojelu- ja monikäyttöasioihin, jotka on ratkaistu uusilla metsä- ja luonnonsuojelulaeilla sekä metsätalouden ympäristöohjelmalla. Nyt on aika siirtää painopistettä kestävä metsätalouden harjoittamisen suuntaan. Metsänomistuksen on oltava kannattavaa, jotta metsänomistajaperheet olisivat jatkossakin motivoituneita hoitamaan metsiään kestävyuden periaatteita noudattaen ja tuottamaan raaka-ainetta kansantalouden rattaisiin. Yksityismetsänomistus on Suomen metsätalouden selkäranka eikä se kestä enää uusia rasitteita yhteiskunnalta.

Kansallisen metsäohjelman päätavoitteeksi on asetettava metsien kasvun ja käytön lisääminen. Ohjelmassa on laadittava selkeä suunnitelma tavoitteen saavuttamiseksi ja otettava käyttöön riittävästi porkkanoita, jotta viesti on selvä ja metsänomistajat voivat luottaa siihen, että metsiä kannattaa hoitaa.

Juurikkala, Jouko, metsätalousyrittäjä

35. 5.5.1998 METSÄNHOIDON VOIMAPERÄISYYTTÄ NOSTETTAVA

Mikäli Suomessa halutaan säilyttää, ja mahdollisesti lisätä nykyisen kaltaista metsäteollisuutta, on silloin myös huolehdittava siitä, että teollisuudelle on saatavissa riittävästi ja tarpeita vastaavaa raaka-ainetta. Tämä puolestaan edellyttää metsänhoidon voimaperäisyysasteen nostamista nykyisestä tasosta. Nyt on ollut jo havaittavissa selvää taantumista etenkin metsänviljelyssä ja nuorten metsien hoidossa.

Jotta metsien järkevää hoitoa voidaan ylläpitää, edellyttää se puolestaan sitä, että metsien hoito on taloudellisesti kannattavaa. Tällä hetkellä metsänhoito sijoituskohteena on verraten huono. Asiaa on tutkittu mm. Metsäntutkimuslaitoksen toimesta (Penttinen). Kun raakapuun hinta seuraa kansainvälistä kehitystä, niin ainoaksi kansalliseksi toimintamalliksi jää veropolitiikan tarvittava joustaminen kannattavuuden turvaamiseksi, mm. taimikon hoidon verohelpotukset. Taloudellinen kannattavuus on ainoa todellinen motiivi metsänhoidon ylläpitämiseksi.

Ympäristön suojelusta on muodostumassa vakava uhka metsänhoidolle ja metsäluonnon säilyttämiselle. Vaatimusten jatkuva kasvaminen, ja metsänomistajien kohteleva usein ihmisarvoa loukkaavalla tavalla, luo epävarmuutta metsänhoidon tarpeellisuuteen ja vähentää halukkuutta yksityiseen vapaaehtoiseen metsäluonnon suojeluun, ja yksityisten varojen sijoittamista metsänhoitoon. On ehdottomasti luotava olosuhteet, missä myös yksityiselle moniarvoiselle, metsänhoidon ja luonnon hoidon huomioon ottavalle toiminnalle on jatkuvuuden edellytykset, sekä taloudellisesti, että lain ja lakia tulkitsevien viranomaisten toimesta.

Lehmuspelto, Pasi, manager

Land Use and Environment

Geological Survey of Finland, Rovaniemi

36. 5.5.1998 GEOLOGISILLA LUONNONVAROILLA YHTEYS METSIIN

Kiitos erinomaisesta tilaisuudesta, siellä tulivat mielestäni hyvin esille täällä pinnalla olevat asiat. Natura pelottaa täällä erityisesti, koska se ainakin kahdessa oleellisessa kohdassa poikkeaa tähänastisesta suojelusta. Säätömuutokset Natura-alueille tulevat EU-elimiltä yli kansallisen päätöksenteon ja EU-eliimiin on erilaisilla äärijärjestöillä tällä hetkellä ja ilmeisesti jonkin aikaa tulevaisuudessakin suuri valta. Toinen suuri ero on se, että Natura-alueet eivät tähänastisten suojelualueiden tapaan suinkaan pysy rajojensa sisällä, vaan Naturaan vedoten voidaan kieltää toimintoja alueen ulkopuolella, jos joku kuvittelee toiminnasta saattavan koitua haittaa Natura-alueelle. Tämä tarjoaa rettelöitsijöille ehtymättömät mahdollisuudet kiusata esim. jotain elinkeinonharjoittajaa missä tahansa esittämällä arveluja haitoista jollekin Natura-alueelle. Foorumissa esillä ollut kahvilanpitäjä Ranuan Simojärven rannalla voi jonain päivänä havaita, että Natura-Simojärven uudet säännöt edellyttävätkin elinkeinonharjoittajilta kaikkien jätevesien kuljettamista vedenjakajan toiselle puolelle.

Tärkeämpi asia tietenkin oli geologisten luonnonvarojen tarkasteleva kansallisvarallisuudessa yhdessä metsävarojen kanssa. Vaikka osalla geologisia luonnonvaroja kiertoaika onkin vähän pidempi kuin metsällä, niillä on kuitenkin

kin luonnossa kiinteä yhteys. Aina ei yhtä selvä kuin komeimmilla männiköillä ja parhailla sora- ja hiekkavarannoilla, mutta kyllä se geologia on, joka oleelliselta osalta metsänkin kasvattaa. Auringolla ja sateella tietysti myös on oma roolinsa. Geologian tutkimuskeskuksen tulosyksiköistä Pohjois-Suomen aluetoimistolla ilmeisesti on parhaat perinteet ja eniten käynnissä olevia hankkeita metsäalaa liittyen. Kuten mainitsin, olemme mukana Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmien teossa ja meillä on useitakin kehityshankkeita, jotka selvittävät geologisten tekijöiden merkitystä metsän uudistamisessa ja kasvussa. Paljon mahdollisuuksia on tällä sektorilla vielä käyttämättä.

Nyqvist, Tuure

Salpausselän luonnonystävät ry

37. 5.5.1998 TEHOMETSÄTALouden KEVENTÄMINEN VÄLTÄMÄTÖNTÄ

Ohjelman laatiminen perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja suosituksiin, joiden tavoitteena on luonnon ja elämän monimuotoisuuden säilyminen planeetallamme. Kansallisella tasolla käytetään ilmaisua metsäohjelma, mutta alueellisella tasolla metsätalouden tavoiteohjelma. Vaikka talous on keskeisessä asemassa kansallisen ohjelman tarkoituksen toteutumisessa alueilla, ei talous voi olla keskeisin osa ohjelman nimeä, vaan sen tulee ”tyytyä” osaksi sisältöä. Ohjelman tarkoitus on saada metsätalous sopimaan ympäristön sietokyvyn raameihin. Tulkittavuuden ja näkemysrisiriitojen vähentämiseksi kunkin alueen metsäohjelma on sopiva nimitys aluetasoisille ohjelmille.

Tehometsätalouden keventäminen on usein paikallisesti välttämätöntä

Paikallisten monimuotoisuutta turvaavien luontotyyppien sirpaloitumisen ehkäisy ei toteudu kunnolla, ellei olla valmiita tinkimään aukkohakkuista, joiden vaikutus luontotyypeistä tai lajien ominaisuuksista johtuen voi olla sama kuin laajalla avohakkuulla keskivertometsässä. Ohjelma ei sisällä riittäviä ratkaisuja tällaisille tarpeille, vaikka laadintaperusteet velvoittavat. Myös suomalaisten metsänomistajien on syytä edellyttää, ettei metsäteollisuus saa osallistua hankkeisiin, joihin liittyy ympäristön kannalta virheellistä menettelyä koti- tai ulkomaassa.

Kaikki suorat ja myös välilliset mahdollisuudet ja vastuut tulee tiedostaa ja niihin tukeutuminen on välttämätöntä sekä metsille että kansantaloudelle.

Ilmansaastuttamisen vähentämisellä on kiire

Paikallisten metsäluontoa turvaavien toimenpiteiden tärkeys on selkeästi ymmärrettävissä. Valitettavasti pääosa paikallisten metsänhoidollisesti toteutettavien suojelutoimenpiteiden vaikutuksista valuu kohta hajottajien menestyttyä, hajoamattoman karikkeen alla olevaan hiekkaan, ellei ilmaan päästettäviä saasteita ryhdytä vähentämään.

Onko metsien väellä kanttia ryhtyä yksissä tuumin vaatimaan kasvihuoneilmiötä syventävien, happamoitumista lisäävien ja alaotsonia muodostavien saasteiden huomattavaa vähentämistä mm. verottamalla liikennettä ja energiantuotantoa myös metsille haitallisista vaikutuksista? Tukea tulee suunnata kotimaisille metsätaloutta ja kansantaloutta (omavaraisuuden ja työllisyyden lisääntyminen) edistäville uusiutuville energioille. Tiestön rakenteet muuttavat myös metsille välttämättömien vesien virtauksia, joten myös nämä liikenteen haitat tulisi poistaa muuttamalla teiden rakennetta, purkamalla tarpeettomiksi käyneiden teiden haitallisia kohtia ja lopettamalla uusien teiden rakentaminen. Tieliikenteen ja energian kulutuksen kasvu ovat kääntäen verrannollisia kansantalouden elpymiseen verrattaessa.

Metsänomistajat ja puunjalostusteollisuus tulee herättää ymmärtämään oman alansa energiaomavaraisuuden merkitys ja mahdollisuus jopa myydä ylimääräistä energiaa. Tähän kuvioon ei sovellu mm. jatkuvaa maksimitehoa tuottavana ylikapasiteettia ylläpitävän ydinvoiman lisärakentaminen, vaan joustavat ratkaisut tuottaa ja säästää energiaa. Sähkön kokonaiskulutuksen kasvu tulee pysäyttää asettamalla tiukat ehdot mm. sähkölämmityksen valinnalle, perusteena kansallisen energiatehokkuuden kehittäminen. Sähköntuotannosta jää paljon matalaenergisempää lämpöä harrakoille, kun sille kaikelle ei ole käyttöä, vaikka se on hyödyntämättömänakin saastuttaneena, ”puhtainta energiaa”.

Kulutustottumukset kansantalouden ja ympäristön asettamiin raameihin

Puun oivallisuutta, ”rehellisyttä” ja käyttöä järkeviin tarkoituksiin pidetään niin täydellisenä itsestäänselvytenä, ettei metsien väen perisuomalaisella asenteella tohdita toittottaa tosiasioita toistuvasti. Metsien ja puun arvostaminen on syvällä suomalaisissa. Puun itsestäänselvä oivallisuus tulee hyödyntää täysimääräisesti. Tohtiiko metsien väki tuoda julki tosiasiat?

Myös suomalaiset toimivat kansantaloutensa vastaisesti ostamalla monenlaista tarpeetonta, kertakäyttö-, halpatuonti- ja ongelmajätekrääsää, vaikka niillä ja niiden materiaaleilla on heikko kierrätettävyyys ja ne ovat ongelmallisia ympäristölle. Moni matkustelee paljon ulkomaille ja jopa kesällä. Nämä markkinat tulee vallata takaisin suomalaisille tuotteille ja palveluille, joista merkittävä osa voi liittyä puuhun ja metsään sekä maatalouteen, jolla on tietyt siteet metsätalouteen.

Puun nykyinen ja enenevä tuhoaminen paperimassaksi ei ole enää nykyisellä tuotantotehokkuudella/työllistetty, Suomen kansantaloutta edistävää. Massaksi tekeminen on metsän puun aliarvostamista. Suomalainen veronmaksaja ja työtön ovat varmasti alttiita kuuntelemaan. Onko metsien väellä ryhtiä ryhtyä seisomaan tämän tosiasian takana?

Tulevaisuutta jo tänään

Metsänomistajat ja puunjalostusteollisuus tulee herättää ymmärtämään oman alansa energiaomavaraisuuden merkitys ja mahdollisuus jopa myydä ylimääräistä energiaa. Tähän kuvioon ei sovellu mm. jatkuvaa maksimitehoa tuottavana ylikapasiteettia ylläpitävän ydinvoiman lisärakentaminen, vaan joustavat ratkaisut tuottaa ja säästää energiaa. Sähkön kokonaiskulutuksen kasvu tulee pysäyttää asettamalla tiukat ehdot mm. sähkölämmityksen valinnalle, perusteena kansallisen energiatehokkuuden kehittäminen. Sähköntuotannosta jää paljon matalaenergisempää lämpöä harakoille, kun sille kaikelle ei ole käyttöä, vaikka se on hyödyntämättömänakin saastuttaneena, ”puhtainta energiaa”.

Raskaan metallin vienti on tuontien energian ja -raaka-aineiden osalta kansantaloudellisesti kannattamatonta. Raskasta metallia tulee edistää vain siltä osin kun se liittyy ensisijaisesti kotimaiseen puunjalostukseen, energiansäästöön ja tuotantoon. Paljon suomalaista korkeaa teknologiaa ja vähän tuontiraaka-aineita sekä -energiaa omaava kevyt metalli muodostaa puunjalostuksen ohella Suomen mahdollisuuden pärjätä mm. työllistämällä nykyistä paremmin (lue: pääosin nykyistä järkevämmin eli tuottavammin) ja jopa enemmän.

Tietoyhteiskunta sähköisine tiedonsiirtoineen sekä -varastointineen tarvitsevat tulevaisuudessa nykyistä vähemmän raskasta tekniikkaa, raskasta energiaa, kuljetuksia, työmatkoja ja paperia. Teollistuminen on tähän asti kehittynyt yhä keskitetyimmäksi, mutta tietoyhteisöt eivät verkostumisensa vuoksi ole sidoksissa tiettyihin paikkoihin. Jakautuminen elämisen sisällön kannalta sopiviin yhteisöihin on entistä mahdollisempaa. Tämä lisää varmasti myös aidon metsäluonnon kysyntää ja arvostusta mahdollistaen osaltaan metsien monikäytön lisääntymisen.

Paananen, Markku

BENET Bioenergiaverkosto

38. 5.5.1998 LISÄÄ PUUTA ENERGIANTUOTANTOON

Puun käytön lisäämisessä energiantuotannossa nähdään laajasti mahdollisuuksia maaseudun yritystoiminnan lisäämiseen, metsänhoidon parantamiseen ja energiantuotantoon liittyvän osaamisen ja laitevalmistuksen viennin kehittämiseen.

Silti energiantuotanto metsänhoidon näkökulmasta on jäämässä ainakin alueellisissa tavoiteohjelmissa irralliseksi metsänkäyttömuodoksi. Energiapuun korjaajan asema on rinnastettavissa Arsenal-pankin rooliin. Energiapuun korjuu tulisi kohdistumaan huomattavilta osin metsissä tapahtuneiden laiminlyöntien, nuoren metsän kunnostusten, hoitamiseen. Voiko energiapuuyrittäjä luottaa, että vastaavat laiminlyönnit jatkuvat hänen toiminta-alueensa metsätaloudessa riittävässä määrin, vai tuleeko löytymään korvaavia raaka-ainelähteitä, joihin hänen tuotantokalustonsa ja -menetelmänsä soveltuvat?

Esitän, että metsätaloudessa selvitetään mahdollisuudet energiantuotannon raaka-ainehuollon turvaamiseksi metsänhoidon keinoin. Tällöin tulee erityisesti kysymykseen nuoren metsän hoidon käytäntöjen muuttaminen siten, että energiapuun korjaukseen soveltuvia kohteita tuotetaan aktiivisesti.

Energiantuotannossa polttoainetarpeet ovat valtavat. Esimerkiksi Keski-Suomen metsissä tällä hetkellä olevat energiapuuharvennushopeudet ovat moninkertaistettavissa jo varovaisillakin metsänhoidon käytäntöjen muutoksilla. Myös energiapuun käyttöketjua on edelleen kehitettävä, mutta ei ole epäilystäkään, etteikö tuotettua puuta pystyttäisi alueen energiantuotannossa käyttämään. Uskon, että metsänhoidon kustannuksiakin olisi järkevästi toimien tässä yhteydessä alennettavissa. Energia on ruuan ja turvallisuuden ohella hyvinvointimme tärkeimpiä tekijöitä Miksi emme tuottaisi sitä alueemme uusiutuvista luonnonvaroista!

Permanto, Timo

Riihelä, Asko

Autio, Sakari

39. 5.5.1998 KONEELLISTAMINEN ROMAHDUTTANUT SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN

Yhtenä kansallisen metsäohjelman tavoitteena voisi olla, että vuonna 2020 metsistä on rauhoitettuja alueita 5–8 prosenttia. Lisäksi metsätalouden työllisyysvaikutuksia pitää painottaa kansallisessa metsäohjelmassa. Koneellistetun metsätalouden sosiaalinen kestävyys osana maaseudun kestävästä kehityksestä on kyseenalainen. Koneellistaminen on

romahduttanut metsäsektorin työmahdollisuudet ja toisaalta aiheuttanut maaseutukunnissa huomattavaa tulojen uusia jakoa lukuisilta metsureilta harvalukuisille metsäkoneyrittäjille ja heidän perheilleen.

Puun jalostusasteen nostamiseen on panostettava, pyöreän puun ja raakalaudan myynti on onnetonta toimintaa. Peranto ja Riihelä kommentoivat lisäksi, että kokonaishakkuumääriä ei ilmeisesti ole tarpeen nostaa nykyisestä.

Sopo, Raimo, toimitusjohtaja Turveteollisuusliitto ry

40. 5.5.1998 TURVETEOLLISUUS METSÄPOTENTIALIN KASVATTAJANA

Suopohjien metsitystutkimusta on harjoitettu jollakin laajuudella siitä lähtien, kun valtakunnalliset turveohjelmat käynnistettiin Suomessa 1970-luvun alussa. Tutkimustoiminta tehostui 1980-luvulla, jolloin Metsäntutkimuslaitos astui kuvaan mukaan.

Paras asiantuntemus suopohjien metsitystekniikasta ja puuston menestymisestä suopohjilla on Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) Parkanon tutkimusasemalla, jossa suopohjien metsitystutkimusta on tehty vs. professori Seppo Kauniston johdolla. Professori Kaunistolta voisi olla hyödyllistä pyytää erillinen lausunto suopohjien metsitykseen liittyvistä viljelyteknisistä kysymyksistä ja tutkimustarpeesta sekä tutkimuksen rahoittamisesta. Professori Veli Pohjonen on puolestaan tarkastellut suopohjien metsitysasiasia maankäyttöpolitiikan sekä ilmastokysymyksen, ei niinkään viljelytekniikan näkökulmasta, kuten Seppo Kaunisto. Osa esitetystä ajatuksista perustuu Veli Pohjosen esitelmään Turveteollisuusliiton ympäristöseminaarissa Oulussa 19. helmikuuta.

Suomen nykyinen suopinta-ala on Metlan mukaan 8,9 miljoonaa hehtaaria. Tästä määrästä on turvetuotannossa noin 60 000 hehtaaria eli 0,7 prosenttia. On arvioitu, että turvetuotannosta poistuu jatkossa keskimäärin noin 2 500 hehtaaria suota vuodessa. Tästä pinta-alasta 80 prosenttia eli 2 000 hehtaaria on arvioitu metsityskelpoiseksi.

Loput 500 hehtaaria soistetaan uudelleen, otetaan maanviljelykseen tai muutetaan järvi- ja järveläiksi. Lopullisen päätöksen suopohjan jatkokäytöstä tekee maanomistaja turvetuotannon päättymisen jälkeen. Turvetuottajien hallussa olevista soista noin kolmannes on tuottajien omistamaa, kolmannes vuokrattu Metsähallitukselta ja kolmannes yksityisiltä maanomistajilta.

Suon pohja on turvetuotannon päätyttyä yleensä tehokkaasti kuivattu, pinnanmuodostukseltaan tasainen ja alueelle johtavat hyvät tiet, mikä helpottaa suopohjan metsitystä. Tähänastinen kokemus osoittaa, että metsän kasvu käynnistyy hyvin suon pohjalla, mikäli turvekerros on riittävän ohut ja puuston juuret yltävät kivennäismaahan.

Paksuturpeisilla soilla, joista turveteollisuus on erityisesti kiinnostunut, suon vesi- ja ravinnetalous on metsän kasvun kannalta usein epäedullinen. On arvioitu että metsäojituksista 15–20 prosenttia on tehty metsän kasvatukseen sopimattomille soille. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan ympäristöohjelma suosittelee puuntuotantoon keltomaiden ojitusalueiden jättämistä joko ennallistumaan tai ohjaamista turvetuotantoon. Keski-Pohjanmaan ympäristökeskuksen laatimassa ohjelmassa todetaan mm. seuraavaa (sivu 42): ”Ensisijaisesti otetaan (turveteollisuuden) käyttöön sellaisia soita, jotka on ojitettu, mutta joiden puuntuotanto ei ole elpynyt niin, että niiden kunnostusojitus olisi taloudellisesti kannattavaa”.

Kauppa- ja teollisuusministeriön teettämän selvityksen (KTM tutkimuksia ja raportteja 18/1997) mukaan Suomessa on yhteensä 1 370 000 hehtaaria teollisesti käyttökelpoisia turvesoita eli 15 prosenttia suopinta-alastamme. Nykyisellä turpeen kulutustasolla tämä pinta-ala riittää noin 500–600 vuoden ajaksi, minkä jälkeenkin maassamme olisi 85 prosenttia turvemaista jäljellä. Jos tämä pinta-ala otettaisiin kokonaan turveteollisuuden käyttöön ja alueesta 80 prosenttia metsitettäisiin, maahamme syntyisi runsaat miljoona hehtaaria kasvuominaisuuksiltaan tavanomaiseen turve-maahan verrattuna huomattavasti hyväkasvuisempaa metsämaata.

Kyseinen laskelma on luonnollisesti teoreettinen eikä sellaisenaan varmaankaan koskaan toteudu, mutta se antaa kuitenkin uuden näkökulman turpeen teollisen hyväksikäytön myönteisistä vaikutuksista. Tuskin suo sellaisenaan on elementti, jonka jatkuvaa laajenemista meidän tulisi erityisistä syistä suosia. Sitä paitsi Suomen soista on eriasteisessa suojelussa jo noin 1,2–1,3 miljoonaa hehtaaria ja kaikki suojelun arvokkuutta merkittävimmät suot on Natura-ohjelman toteutumisen jälkeen joka tapauksessa suojattu kaikilta ojitus- ja ojitustoimenpiteiltä.

Metsätalouden näkökulmasta turpeen ottoa voidaan verrata lannoitukseen, metsän ojitukseen tai maanmuokkaukseen, joilla pyritään parantamaan metsämaan tuottoa. Kun paksu turvekerros on poistettu ja suopohja istutettu metsälle, alueen jälkihoito on huomattavasti helpompaa kuin normaalilla paksuturpeisella ojitusalueella, missä vesitalous muuttuu ongel-

maksi ojien madaltuessa ja tukkeutuessa vuosien varrella. Lisäksi ojaväli (20 metriä) on turvetuotantoalueilla yleensä pienempi kuin tavanomaisilla metsäojitusalueilla, joten suopohjien kuivatustehokkuus on myös parempi.

Turpeen ottamista on vastustettu viime vuosina erityisesti turpeen polton hiilidioksidipäästöjen takia. Toisaalta turvesuota voidaan verrata hakkuukypsään metsään, jonka uudistamista perustellaan kasvukehityksen pysähtymisellä, sillä mitä vanhemmaksi ja paksummaksi suo tulee, sitä hitaampaa sen kasvu on ja sitä vähemmän suo sitoo hiilidioksidia itseensä. Poistamalla turve paksurpeiselta suolta ja käynnistämällä uuden biomassan kasvu suon pohjalla joko metsän muodossa tai ennallistamalla alue suoksi, hiilidioksidin sitoutuminen ko. alueella alkaa heti aikaisempaa huomattavasti suuremmalla intensiteetillä.

Professori Veli Pohjonen on laskenut, että Suomessa vapautuu seuraavan 40 vuoden aikana 100 000 hehtaaria suopohjia turvetuotannosta, mistä alasta 80 prosenttia eli 80 000 hehtaaria voitaisiin käyttää metsätalousmaana. Istuttamalla suon pohjalle rauduskoivua, puuston määrä olisi kiertoajan lopussa 350 kuutiometriä/hehtaari ja puustoon olisi sitoutunut hiiltä 120 tonnia/hehtaari. Koko kiertoajalla puuston kasvuun olisi sitoutunut kumulatiivisesti 10 prosenttia alueella aikaisemmin olleen, keskimäärin 2 metriä paksun turvepatjan sisältämästä hiilimäärästä.

Veli Pohjonen on edellä mainitun perusteella esittänyt ajatuksen, että turpeesta maksetusta haittaverosta, jonka kokonaismäärä on nykyisellä veroasteella 4,9 markkaa (0,82 euroa)/megawattitunti ja turpeen käyttömäärällä (25 teramegawattituntia) noin 123 miljoonaa markkaa (20,7 miljoonaa euroa) vuodessa. 10 prosenttia eli 12,3 miljoonaa markkaa (2,1 miljoonaa euroa), 6 150 markkaa (1034,4 euroa)/hehtaari, käytettäisiin tuotannosta vapautuneiden suopohjien metsittämiseen, jolla turvattaisiin nopeasti uuden hiilidioksidinielun sekä energia- ja teollisuuden raakapuuvarannon syntyminen.

Hyttinen, Pentti, johtaja Pohjois-Karjalan metsäkeskus

41. 6.5.1998 ITÄ-SUOMI TARVITSEE JÄMERÄN TEOLLISTAMISOHJELMAN

Itä-Suomen ongelmat ovat kärjistyneet 1990-luvulla. Ongelman ydin on taloudellinen uneliaisuus. Alue on taloudellisten toimijoiden näkökulmasta vetovoimaton. Mittareilla mitattuna ongelmat on helppo havaita: bruttokansantuote, elinkeinorakenne, työllisyys ja muuttoliike luovat kuvaa Suomen ja koko EU:n takapajulasta.

Itä-Suomen tilanteeseen on viime aikoina puuttunut mm. Itä-Suomi-työryhmä. Alueen maakuntaliitot ovat äskettäin uusineet kehittämissuunnitelmansa. Metsäsektorin kysymyksiä on tarkasteltu metsäkeskusten laatimissa alueellisissa tavoiteohjelmissa. Keskeiset ongelmat ja haasteet ovat siis hyvin tiedossa.

Metsäsektori on Itä-Suomen selkäranka ja oljenkorsi. Metsästä lähtee liikkeelle ainutlaatuinen aluetaloudellinen ketju, joka kattaa kaikki osavaiheet alkutuotannosta aina vientimarkkinoille saakka. Alue tuottaa jo tänä päivänä kolmanneksen metsäteollisuuden tarvitsemasta puuraaka-aineesta. Itä-Suomessa on myös vahva metsäosaamisen keskittymä, joka on ainutlaatuinen koko Euroopan mittakaavassa. Osaaminen tulisi osata pukea palvelemaan alueen elinkeinoelämää ja yritystoimintaa.

Kansallinen metsäohjelma ei saa sortua näpertelyyn. Ohjelmassa on esitettävä ratkaisuja Itä-Suomen vakaviin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Tarkastelussa näkökulmana tulee olla kysymys, mitä metsäsektori voi tarjota edellä mainittujen yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun. Mitä tämäntyyppinen ohjelma voi tehdä asioiden eteen? Mitä yleensäkin on tehtävissä hallinnollisin toimenpitein?

On selvää, että Itä-Suomen ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan massiivisia operaatioita. Teollisuuden tuotantolaitosten sijoittaminen alueelle on tietenkin pitkälti alan yritysten ja yrittäjien päätettävissä. Kehitystä voidaan edesauttaa vain rajallisesti ulkoapäin tulevin toimenpitein. Tärkeintä olisi varmistaa, että alue tarjoaa edellytykset yritystoiminnalle.

Itä-Suomi tarvitsee jämerän teollistamishjelman. Teollisuuden kehittämisessä keskeisellä sijalla tulee olla koko metsäsektorin tuotantotoiminta sisältäen sekä pk-puunjalostuksen että massa- ja paperiteollisuuden kehittäminen. Myös perusmetsätaloudesta on huolehdittava pitkän aikavälin toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Työpaikkojen kannalta olennaisin osa teollistamishjelmää olisi kehittää puun jatkojalostukseen liittyvää yritystoimintaa. Mallia voidaan hakea esimerkiksi Irlannista, jossa kansainvälisiä investointeja on houkuteltu mm. verohelpoituksin. Ohjelman toteutuksessa EU:n rahoituksen roolin tulisi olla keskeinen samalla tavalla kuin se tänä päivänä on esim. Portugalin tai Kreikan jälkeenjääneiden alueiden kehittämisessä.

Pasanen, A.
Enso Oy

42. 6.5.1998 TEOLLISUUDEN RAAKA-AINEHUOLLON TURVAAMINEN

Vuoden aikana laadittu ja valmistumassa oleva Pohjois-Karjalan metsästrategia vuoteen 2010 on hyvä perusta ja arviointi maakunnasta. Kansallisen metsäohjelman laajalla asiantuntija- ja työryhmäpohjalla tapahtunut valmistelu eri tilaisuuksineen on ollut myönteinen ja rakentava.

Kokonaisnäkemys selkiytynyt

Teollisuuden raaka-ainehuolto turvataan huolehtimalla metsien hyvästä hoidosta myös tulevaisuudessa (nuorten metsien hoitokampanja, suometsäprojekti, viestintä) hyödyntämällä niitä kasvua vastaavasti, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästi.

- Metsien suojeleminen toteutuu uuden metsälain hengessä, primäärisuojeleminen riittää.
- Metsien kokeiluserifiointi Pohjois-Karjalan metsäkeskuksen alueella osoitti kansallisen sertifiointimallin olevan toimiva työkalu, lienee hyväksyttävissä myös ympäristöjärjestöjen taholta.
- Alue-ekologista suunnittelua laajennettava
- Toimenpiteet riittävän tarjonnan varmistamiseksi, ”uinuvat tilat”, metsänomistajarakennemuutokseen reagointi, neuvonta/koulutustyöhön panostettava
- Hyvälaatuisen järeän puun saatavuus jatkojalostusta varten.

Juurikkala, Inkeri, puheenjohtaja **Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry**

43. 13.5.1998 PÄÄKAUPUNKISEUDUN METSÄNOMISTAJIEN LAUSUNTO

Viime vuosina metsätaloudessa on painotettu ympäristökysymyksiä ja luonnonhoitoa. Talousmetsien hoidossa on ympäristökysymykset otettu huomioon osana normaalia metsänhoitoa. Kehitys on ollut oikeansuuntainen. Tästä eteenpäin on aika kiinnittää enemmän huomiota talousmetsien hoidon kannattavuuteen ja jatkuvuuden turvaamiseen.

Poukkoileva metsä- ja ympäristöpolitiikka ovat omiaan vähentämään metsänomistajan kiinnostusta sijoittaa varojaan metsänhoitoon. Kannattava metsätalous on pitkäjänteisen työn tulosta ja uskoa siihen, että metsään sijoitettu markka tuottaa. Realismia on kuitenkin se, että tulevaisuudessakin talousmetsien hoidon on oltava yksityistaloudellisesti kannattavaa sijoitustoimintaa, eikä julkiseen rahoitukseen voida kovinkaan paljon luottaa.

Perhemetsätaloudessa kannattavuus muodostuu kilpailukykyisestä puunhinnasta vähennettynä kohtuullisilla metsänhoitokuluilla. Erilaiset ympäristön huomioonottamisen ja luonnonhoidon toimenpiteet vähentävät metsästä saatavia tuloja samoin kuin erilaiset verot ja maksut lisäävät kustannuksia. Näistä eri tekijöistä on pidettävä huolta, sillä suuri puunhinnan nousu ei pysty kattamaan kohtuuttomia metsätalouden kustannuksia.

Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry:n johtokunta esittää, että kansallisessa metsäohjelmassa otetaan huomioon talousmetsien hoidon kannattavuuden turvaaminen nyt sekä tulevaisuudessa.

Voutilainen, Mikko

44. 13.5.1998 METSÄT ALUEELLISIKSI METSÄOSAKEYHTIÖIKSI

Tämän esityksen tarkoituksena ei ole tehdä mitään valmista ohjelmaa. Asian laajuudesta johtuen tästä tulee lähes luettelo. Ehdotan, että Suomen metsät muutettaisiin alueelliseksi metsäosakeyhtiöksi. Monessa tapauksessa kunta olisi jo riittävä alue, ehkä kuitenkin useamman kunnan kokoinen alue. Omistajia olisivat kaikki nykyiset omistajat, olkoonpa he sitten yksityisiä tai yhteisöjä.

Metsien käsittelyssä päästäisiin parempiin tuloksiin, kun nykyinen rajaviidakko olisi poissa. Erikoisesti nuorten metsien hoito, joka nykyisin monessa tapauksessa jää tekemättä, voitaisiin toteuttaa ajallaan.

Yhtiöllä olisi vakituinen työvoima, joka voitaisiin työllistää ympärivuotisesti. Tämä järjestely pitäisi koko maan asuttuna.

Nykyisiä neuvontajärjestöjä ei enää tarvittaisi. Tutkimus olisi ehkä nykyistä merkittävämmässä asemassa. Valvontaorganisaatio olisi tarpeellinen. Nykyisten omistajien verotus ei muuttuisi. Se olisi luonnollisesti turvattava lailla.

Todennäköisesti valtion metsänparannusvaroja ei enää tarvittaisi. Yhtiöt hoitaisivat nämäkin työt omien toimintasuunnitelmiansa puitteissa sekä rahoituksen että ajoituksen osalta.

Maatilojen osalta jonkin kokoinen lähimetsä saattaisi tulla kysymykseen. Ainakin täytyy turvata mahdollisuus peltoalan laajentamiseen. Maatilat saisivat metsätuloa joka vuosi osinkoina. Investointien osalta ei enää turvattaisi hakkuuseen, kuten nykyisin.

Jokamiehenoikeus säilyisi. Metsissä voisi edelleenkin liikkua, poimia marjoja, sieniä ja yrttejä. Metsästyslupia saisi yhtiön konttorilta. Luonnonsuojelukohteet eivät enää rasittaisi yksityisiä pienomistajia. Osakkeiden omistus olisi pidettävä suomalaisissa käsissä.

Pohjois-Savon metsäkeskus, johtokunta

45. 19.5.1998 POHJOIS-SAVON METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO

Pohjois-Savon metsäkeskuksen johtokunta on päättänyt, käsiteltyään asiaa kokouksessaan 19.5.1998, esittää kansallisen metsäohjelman johtoryhmälle seuraavaa.

Kansallisen metsäohjelman tulee tukea kannattavan metsätalouden harjoittamista

Metsätalous on Pohjois-Savon maakunnan kehittämissuunnitelmissa keskeisellä sijalla sen luontaisten resurssien ja kehittämismahdollisuuksien vuoksi. Pohjois-Savon aluetaloudessa metsäsektorin osuus on merkittävä, vaikka puuraaka-aineesta merkittävä osa jalostetaan maakunnan rajojen ulkopuolella. Pohjois-Savon rehevät maapohjat, suhteellisen korkea lämpösumma ja metsien käytön historia (laaja kaskeaminen) antavat hyvät edellytykset puuntuotannolle. Puu on Pohjois-Savon merkittävin luontainen raaka-aine, jonka varaan koko maakunnankin tulevaisuuskin paljolti rakentuu.

Puuntuotannon ohella metsien ekologisesta kestävydestä huolehtiminen voidaan toteuttaa pääosin jo nyt lakisääteisten ja sellaiseksi ehdotettujen suojelualueiden sekä meneillään olevan avainbiotooppikartoituksen tuloksena löytyvien tärkeiden elinympäristöjen turvin.

Pohjois-Savon metsäkeskus esittää, että tehokkaan puuntuotannon harjoittamisen edellytykset Pohjois-Savossa turvataan ja metsänomistajia kannustetaan edelleen käytettävissä olevin metsäpoliittisin keinoin (rahoitus, verotus ja neuvontapalvelut) metsien hyvään hoitoon.

Pohjois-Savon alueellisen metsäohjelman esitykset huomioon kansallisen metsäohjelman teossa

Pohjois-Savon metsäkeskus on saamansa tehtävän mukaisesti paneutunut metsätalouden alueellisen ohjelman laadintaan ja tuottanut laajan yhteistyön tuloksena tavoiteohjelman, joka turvaisi metsäsektorin kehittymisen. Tavoiteohjelmassa on nimetty oleellimmat kehitettävät asiat.

Pohjois-Savon yleinen ja myös metsätalouden huolenaihe on kiihtyvä maaseudun väestökato. Metsäsektorin tulevaisuus pitkällä tähtäimellä edellyttää metsätyövoiman turvaamista. Metsien hoito- ja perusparannustoista vain osa on onnistuttu koneellistamaan ja koneetkin tarvitsevat kuljettajansa ja töiden suunnittelijat. Metsäsektori toimii maaltamuuton tasaajana.

Pohjois-Savon metsäkeskus esittää, että

- maakunnallisen tavoiteohjelman esitykset toteutetaan osana kansallista metsäohjelmaa
- valtiovalta omilla toimillaan, kuten rahoituksen suuntaamisella, erityisesti tukee sellaisten maakuntien, jotka ovat riippuvaisia metsä- ja puutaloudesta ja jonne sijoitettu panostus tuottaa hyvän tuloksen (kuten Pohjois-Savo), metsätalouden toimintaedellytykset
- kansallisessa metsäohjelmassa turvataan metsätalouden perusedellytysten metsätyövoiman, tieverkoston, metsäpalvelujen ja metsäneuvonnan kehittyminen muuttuvan tilanteen mukaisesti.

Valtakunnallisia päätöksiä edellyttävät kehittämiskohteet nimetään ja otetaan metsäohjelmaan

Pohjois-Savon alueellisessa tavoiteohjelmassa on esitetty myös sellaisia kehittämiskohteita, jotka edellyttävät valtakunnallisia päätöksiä. Pohjois-Savon metsäkeskus esittää, että erityisesti seuraavia kehittämissasioita koskevat valtakunnalliset ratkaisut tehdään:

- Puun energiakäyttöä lisätään parantamalla metsähakkeen kilpailukykyä ympäristönäkökohtiin perustuvilla ratkaisulla.
- Pieniläpimittaiselle puustolle etsitään uusia hyödyntämismuotoja.
- Kestävän metsätalouden rahoituslaissa oleva mahdollisuus työllisyysrahoitteisten töiden tekemiseen otetaan käyttöön.
- Metsätaloutta tukevat toimintalinjat, kuten tiestön kunnostus, otetaan mukaan EU:n tulevaan tukipolitiikkaan.

Pohjois-Savon metsäkeskus korostaa edellä mainittuja näkökohtia valtakunnallista metsäohjelmaa valmisteltaessa.

Myllylä, Matti
Myllylä, Kari
Peltosellu Oy

46. 25.5.1998 PELTOSELLUA RUOKOHELPISTÄ

Olemme toteuttamassa Oulun seudulle tavoiteltavan peltosellutehtaan raaka-ainehuoltoon liittyviä hankkeita. Lähinnä Pohjois-Pohjanmaan alueelle keskittyneet hankkeet ovat selvittäneet jo muutaman vuoden ajan pelloilla viljeltävän ruokohelpin mahdollista käyttöä lyhytkuituisen sellun ja viskoosikuidun valmistukseen. Näiden hankkeiden tavoitteista ja tuloksista olemme laatineet pienen tietopaketin, jota olemme pyrkineet lähettämään asian kanssa tekemisissä oleville tahoille.

Tietopaketissa pyritään antamaan tiivis kuvaus peltoselluhankkeen tilasta ja hankkeen vaikutuksista maaseutuun. Varsinaista sellutehdasinvestointia vie eteenpäin Chempolis Oy johtajanaan Esa Rousu. Ruokohelpin jalostusprosessi on täysin Chempolis Oy:n kehitystyön tulosta. Varsinaiseen tehtaaseen ja prosessiin liittyvän materiaalin on toimittanut Esa Rousu.

Yrityksemme Peltosellu Oy huolehtii hankkeessa raaka-ainehuoltoon liittyvistä kysymyksistä. Olemme muutaman vuoden aikana tehneet varsin laaja selvitystä sellutehtaan raaka-ainehuollon toteutustavasta ja sen toimivuudesta. Pohjois-Pohjanmaan tuottajayhdistys tukee voimakkaasti peltosellutehdashankkeen eteenpäin vientiä. Tuottajayhdistys on mm. mukana toteuttamassa ruokohelpin siementuotantohanketta.

Toivomme materiaalin antavan kattavan ja selkeän kuvan ruokohelpiasian puitteissa tehdystä työstä ja saavutetuista tuloksista. Toivomme myös, että ruokohelpi ja peltosellutehdashanke huomioitaisiin myös Suomen kansallista metsäohjelmaa suunniteltaessa. Ruokohelpi ei ole minkäänlainen uhka perinteiselle puun käytölle vaan pikemminkin antaa mahdollisuuden puun käytön lisäämiseen. Sillä käytettäessä noin 30 prosenttia paperin raaka-aineesta ruokohelpisellua saavutetaan paperissa selvää laadullisten ominaisuuksien paranemista. Tällä tavoin voidaan osaltaan parantaa suomalaisen paperin kilpailukykyä maailmalla ja siten edistää myös puun menekkiä tulevaisuuden paperimarkkinoilla. Käsittelemme mukaan peltoselluhankkeen kuuluminen osana kansalliseen metsäohjelmaan olisi eduksi itse peltosellutehdashankkeelle ja toisi hyvin esille suomalaisen maaseudun uusia mahdollisuuksia.

Lausunnon mukana oli myös liitteinä raportteja mm. raaka-aineen saatavuudesta ja viljelykannattavuuksista sekä MTK-Pohjois-Pohjanmaan toiminnanjohtajan Reijo Flinkin lausunto hankkeesta ja sen tarpeellisuudesta.

Hankala, Tapio, toiminnanjohtaja
Suomen Metsänhoitajaliitto ry

47. 5.6.1998 SUOMEN METSÄNHOITAJALIITON LAUSUNTO

Metsänhoitajaliitto pitää kansallisen metsäohjelman valmistelua tärkeänä prosessina. Siinä määritellään visiot, strategiat ja toimintaohjelma metsätalouden kehittymiselle vuoteen 2010. Metsänhoitajaliitto haluaa tuoda kansallisen metsäohjelman valmisteluun liittyen esiin eräitä ohjelman rakentamisessa tärkeinä pitämiään näkökohtia.

Ohjelman painopisteen tulee olla metsäsektorin taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten aikaansaaminen kehittyvässä yhteiskunnassa. Tämä edellyttää sitä, että ohjelmassa esitetään keinovalikoima, jolla pyritään turvaamaan ja luomaan edellytyksiä kasvavan ja kannattavan metsätalouden ja metsäteollisuuden harjoittamiselle.

Kansallisen metsäohjelman rakentamisessa tulee tavoitteena olla metsätalouden toimintaedellytysten kehittäminen siten, että metsävarojen käyttöaste säilyy kansainvälisesti korkeana ja puuntuotantoa ja puunkäyttöä voidaan kannattavasti ja kestävästi lisätä. Tämä mahdollistaa metsävarojen käyttöön perustuvien sekä aineellisten että aineettomien hyvinvointivaikutusten kasvun jatkossa. Ohjelmaan tulee sisältyä esitys mainitun tavoitteen saavuttamiseen tarvittavista keinoista.

Kansallisessa metsäohjelmassa tulee tarkastella metsätalouden toimintaedellytysten kehittämistä tavoitteena tukea yhteiskunnassa taloudellista kasvua, työllisyyden pysyvyyttä luonteista paranemista, alueellista kehittämistä, maaseudun elinvoimaisuutta ja metsiin liittyvän tiedollisen ja taidollisen osaamisen kehittämistä. Kansallisessa metsäohjelmassa on perusteltua tarkastella metsätalouden ja metsäklusterin kytkeä muihin tuotannon aloihin ja näiden yhteyksien sisältämiä metsätalouden kehittämismahdollisuuksia. Tässä työssä tulee tarkastella metsäpoliittisten toimien ja yhteiskunnan muiden sektoripoliittisten keinojen yhteensovittamista. Laajan valmistelun läpikäyneiden metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien esitykset tulee hyödyntää ohjelman rakentamisessa. Alueellisia tavoiteohjelmia tulee

kehittää edelleen tukemaan edellä esitettyä tarkastelutapaa ja toimimaan tarvittavien toimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen apuvälineenä.

Metsien hoito

Ohjelmassa tulee tarkastella pitkän ajan puuntuotantoedellytysten turvaamisen ja metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamista tavalla, joka mahdollistaa metsien puuvarojen lisäämisen ja puunkäytön kasvun.

Ohjelmassa tulee ennen kaikkea kiinnittää huomiota yksityistaloudellisesti huonosti kannattavien, mutta pitkän ajan puuntuotantomahdollisuuksien kannalta keskeisten metsänhoidon investointiluonteisten töiden kuten taimikonhoidon ja ensiharvennusten riittävään toteuttamiseen. Ohjelmaan tulee sisällyttää esitys metsänhoidolle asetettavista määrällisistä tavoitteista ja niiden edellyttämästä julkisesta tuesta.

Metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion keskeiselle työlle tulee turvata riittävä rahoitus niille asetettujen entistäkin vaativampien tehtävien hoitamiseksi. Esityksessä tulee ottaa huomioon, että työn vaatima asiantuntemus ja henkilökohtaisen neuvonnan tarve on kasvanut asiakaskunnan ja sen metsiensä hoidolle ja käytölle asetettujen tavoitteiden muutoksen myötä.

Puunkäyttö

Ohjelmassa tulee kartoittaa metsävarojen käytön lisäämisen mahdollisuudet nykyisissä puun teollisissa käyttömuodoissa sekä tavoitteet puunkäytön jalostusasteen nostamiseksi.

Tutkimustietojen mukaan metsien puuvarat tekevät mahdolliseksi tuntuvan puunkäytön lisäämisen, jolla on positiivinen vaikutus työllisyydelle ja tulonmuodostukselle. Puunkäytön lisääminen tukee myös kestävästi myönteistä kehitystä hiilibudjetin osalta.

Jalostusasteen noston osalta on syytä tarkastella puun energiakäytön lisäämistä nykyisin vailla vakiintunutta käyttöä jäävän puubiomassan osalta, uusien kuiduttavien teollisten prosessien kehittämismahdollisuuksia ja mekaanisen metsäteollisuuden jatkojalostuksen mahdollisuuksia. Keinovalikoimassa tulee erityisesti keskittyä tutkimuksen, tuotekehityksen, koulutuksen ja verkostoitumisen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja tarvittavan julkisen tuen tarkasteluun.

Kansainvälinen vaikuttaminen

Metsäkysymysten voimakkaasta kansainvälisestä luonteesta ja metsäsektorin suuresta kansantaloudellisesta merkityksestä johtuen tulee ohjelmaan sisällyttää esitys metsäsektoria koskevaksi kansainväliseksi toiminnaksi. Toimintaohjelmassa tulee tarkastella metsätalouden toimintaedellytyksistä huolehtimista lisääntyvästi viestinnän ja kansainvälisen vuorovaikutuksen keinoin sekä Suomen roolia ja tavoitteita kansainvälisissä metsäkysymyksissä. Kansainvälisen toiminnan voimistaminen edellyttää myös osaavan henkilöstön lisäämistä useissa organisaatioissa.

Ohjelmassa tulee ottaa huomioon Euroopan unionin kehittämissuunnitelmien mm. Agenda 2000 ja suunnitellun EU:n laajentumisen vaikutukset metsäsektorin toimintaedellytyksiin ja toimintatapoihin.

Osaamisen kehittäminen

Ohjelman tavoitteet edellyttävät merkittävää metsien hoitoon ja käyttöön liittyvää osaamista ja sen edelleen kehittämistä. Ohjelmassa tulee tarkastella metsäklusterin tutkimuksen ja koulutuksen painopistealueita ja panostustarvetta sekä metsäosaamiselle asetettavia kehittämistavoitteita.

Julkinen ja yksityinen intressi

Metsäsektorin toiminta on pääosin markkinalähtöistä. Metsäsektorin tärkeästä kansantaloudellisesta merkityksestä ja useiden toimenpiteiden heikosta yksityistaloudellisesta kannattavuudesta johtuen julkinen valta osallistuu perinteisesti omilla toimillaan metsäsektorin toimintaan.

Ohjelmaan tulee sisältyä selkeä kannanilmaisu julkisen ja yksityisen intressin määrittelemiseksi metsäsektorin tehtävissä, toimivallassa ja rahoituksessa. Ennen kaikkea tulee selkeästi ilmaista julkisen vallan sitoutuminen ja panostus pitkällä aikavälillä metsänhoidon tavoitteiden saavuttamiseen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan tekemiseen sekä metsäkeskusten, metsänhoitoyhdistysten ja työvoima- ja elinkeinokeskusten keskinäiseen työnjakoon metsätalouden edistämisen ja valvontatehtävissä.

Kuhmon Metsäkontio
Kajaanin seudun metsäpalvelu Oy

48. 10.6.1998 METSÄNHOITOMAKSUSTA NEUVONTAMAKSU

Metsänhoitomaksu on metsänhoitoyhdistyslaissa määritetty lakisääteinen metsänomistajilta perittävä veroluontoinen maksu metsätalouden neuvontatyöhön. 1990-luvulla yksityismetsätalouden käytännön neuvontatyöhön ja toteutuksiin on tullut voimakkaasti metsäpalveluyrittäjät, joiden määrä lisääntyy nopeaa vauhtia. Metsäpalveluyrittäjät tekevät monipuolista työtä palvelen jo huomattavaa osaa metsänomistajista. Metsäpalveluyrittäjät omaavat pääosin opistoasteen koulutuksen ja monipuolisen metsäalan työkokemuksen.

Ongelmana metsäneuvonnassa on se, ettei neuvontatapahtumat tavoita suurinta osaa metsänomistajista ja maksavat metsänomistajat eivät näin saa vastinetta maksamalleen metsänhoitomaksulle. Metsätilojen pirstoutuminen ja metsänomistajien kaupungistuminen vaikeuttavat yhä enemmän metsänomistajien saavuttamista, joten työtä riittää kaikille neuvontaorganisaatioille.

Tutkimusten ja kokemusten tuloksena henkilökohtainen neuvonta on metsänomistajille kaikkein mieluisin ja tehokkain tapa saada tietoa oman metsänsä hoidosta. Tehostetun neuvonnan metsätaloudelle antama merkitys metsänhoitorästien, kiireellisten harvennushakkuiden ja yleensä oikea aikaisen metsänkäsittelyyn on yhä tärkeämpi. Metsätalouteen luodut uudet työpaikat tuovat kerrannaisvaikutukset kuljetukseen ja jalostukseen, joiden merkitys korostuu etenkin korkean työttömyysasteen alueilla.

Metsänhoitomaksu tulisi suunnata tehdyn todellisen neuvontatyön mukaan antavasta tahosta riippumatta ja vain tehdyn neuvontasuorituksen mukaan. Kustannusvastaavuus olisikin näin ulotettava myös yksityismetsätalouteen, jotta saavutettaisiin parhaat mahdolliset tulokset metsätalouden alkutuotannossa. Metsänomistajat haluavat myös vaihtoehtoja käyttämiinsä palveluihin. Kiinnostusta neuvontatapahtumiin voitaisiin lisätä palauttamalla osa metsänhoitomaksusta osallistuneille tai palkita aktiivisuus metsäverovähennyksellä.

Metsäpalveluyrittäjät ovat saaneet toimintaansa yleisen hyväksynnän metsänomistajilta ja toimivat asiakassuhteet. Mikäli halutaan tehostaa yksityismetsätalouden neuvontaa ja saada todellisia tuloksia tulee metsänhoitomaksu muuttaa neuvontamaksuksi ja saattaa se kaikkien neuvontatyötä tekevien organisaatioiden käytettäväksi.

Pirttilä, Ilari
Suomen Metsäyhdistys ry

49. 7.9.1998 PERUSKOULUILLE JA LUKIOILLE METSÄKUMMIJÄRJESTELMÄ

Suomeen luodaan maan kattava metsäkummijärjestelmä. Järjestelmässä maan jokaiselle peruskoululle ja lukiolle nimetään metsäammattilainen kummiksi. Kummin tehtävänä on edistää metsäopetusta koulussa, koulun ja metsäalan välistä informaationkulkua sekä alueellisesti kohottaa opettajien valmiuksia koulun ulkopuolella tapahtuvaan metsäopetukseen.

Jokaiseen metsäkeskukseen nimetään tätä tehtävää varten koulu yhteistyöstä vastaava henkilö, jonka ajankäytöstä puolet varataan koulujen metsäopetuksen tukemiselle. Työhön osoitetaan metsäkeskusten valtionavussa riittävät resurssit. Operatiiviseen työhön koulujen kanssa sidotaan mukaan kaikki metsätahot.

Perustelut

Metsäammattilaisille ja metsänomistajille metsän kiertoaika on tuttu käsite. Metsänkäsittelyssä on totuttu tähtäämään kiertoaika, 60–120 vuoden päähän. Kuluu vain puolet metsän kiertoajasta, kun tämän päivän lapset ja nuoret ovat päättäjiä ja keski-ikäisiä yksityismetsänomistajia.

Metsien taloudellisen hyödyntämisen kivijalka muodostuu metsää omistavien ihmisten ja yhteiskunnan vallitsevista arvoista. Yhteiskunnan kaupungistuminen, metsänomistuksen rakenteessa tapahtuvat muutokset sekä yleinen muutos ihmisten luontosuhteessa ovat asioita, jotka tulevat vaikuttamaan metsien hyödyntämiseen tulevaisuudessa.

Kouluiässä nuorten arvot ovat herkkiä muutoksille. Tämän päivän nuorten yhteys metsään ei ole niin itsestään selvä kuin ennen. Ne arvot, jotka he tänä päivänä omaksuvat, vaikuttavat kuitenkin siihen metsätalouteen, jota Suomessa ensi vuosituhanella tullaan harjoittamaan.

Metsäopetuksella perinteisesti vankka jalansija kouluissa

Opetushallitus uudisti vuonna 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Uudistuksessa päätösvalta opetuksen sisällöistä ja painotuksista siirtyi koulu- ja kuntatasolle.

Perusteet ohjaavat opetusta yleisellä tasolla. Esimerkiksi metsäasioiden opetusta ei perusteissa käsitellä lainkaan. Biologian opetuksen keskeiseksi sisällöksi määritellään jokin kotiseudun ekosysteemi ja sen vertaaminen johonkin toiseen ekosysteemiin. Lisäksi opetuksen keskeisenä sisältönä pidetään ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusta sen eri muodoissa. Eri aiheet joutuvat kilpailemaan opetusajasta, sillä opetettavia asioita on paljon ja aikaa vähän. Periaatteessa on siis mahdollista, että oppilas ei saa koulussa metsäopetusta lainkaan.

Todellisuudessa tilanne ei kuitenkaan ole huono. Suomen Metsäyhdistyksen biologian ja maantieteen opettajilla teettämän tutkimuksen mukaan metsäasioita opetetaan kaikille yhteisessä opetuksessa 92 prosentilla yläasteista ja 67 prosentilla lukiosta. Eniten korostuu metsäluonnon tuntemuksen ja metsäekosysteemin sekä luonnonsuojelun ja metsätyyppien opetus.

Kaikille yhteisen metsäopetuksen sisältö (yläaste ja lukio)

	Paljon %	Vähän %	Ei lainkaan %
Metsäekosysteemi	73	27	0
Metsäluonnon tuntemus	71	26	3
Luonnonsuojelu	64	36	0
Metsätyypit	56	38	6
Metsien monikäyttö	51	47	2
Metsätal. kansant. merkitys	43	52	5
Metsätal. ja ymp. suojelu	39	59	2
Metsäteollisuus	37	58	5
Maaailman metsät	36	61	3
Metsien merkitys kotikunnalle	21	59	20
Metsien terveys ja metsätuhot	20	74	6
Metsänhoito ja puunkorjuu	17	73	10
Metsänjalostus	9	73	18

Yläasteen valinnaisissa kursseissa metsäopetuksella on niinkään vankka asema. Metsäopetusta annetaan omana kurssinaan tai osana muuta kurssia 62 prosentilla yläasteista. Ylioppilaskirjoituksiin tähtäävässä lukiossa vastaava osuus on pienempi, 29 prosenttia. Keskeisimmin näillä valinnaisilla kursseilla painottuu metsien terveys, monikäyttö, metsäluonnon tuntemus sekä metsänhoito ja puunkorjuu.

Valinnaisen/syventävän metsäopetuksen sisältö (yläaste ja lukio)

	Paljon %	Vähän %	Ei lainkaan %
Metsien terveys ja metsätuhot	63	32	5
Metsien monikäyttö	58	36	6
Metsäluonnon tuntemus	57	37	6
Metsänhoito ja puunkorjuu	57	31	12
Metsätyypit	55	37	8
Luonnonsuojelu	53	46	1
Metsätal. ja ymp. suojelu	52	44	4
Metsäekosysteemi	45	51	4
Metsätal. kansant. merkitys	42	45	13
Retkeily ja erätaidot	39	46	15
Metsien merkitys kotikunnalle	35	50	15
Metsänjalostus	34	55	11
Metsäteollisuus	24	59	17
Maaailman metsät	20	64	16

Metsäasioiden painotus opetuksessa onkin kiinni opettajan kiinnostuksesta, koulun sijainnista ja painotuksista sekä koulun ja kunnan määrittelemän koulukohtaisen opetussuunnitelman sisällöstä. Oppilaiden vanhemmilla, metsänomistajilla ja metsäammattilaisilla on kuitenkin mahdollisuus korostaa metsäopetuksen painotusta.

Tukea metsäopetukseen jo yli 20 vuotta

Opetussuunnitelmien uudistumisen jälkeen on voitu havaita, että metsäopetuksen asema on säilynyt moninverroin vankempaan kuin esimerkiksi maatalouden. Metsäala onkin johdonmukaisesti tukenut metsäopetusta kouluissa. Tätä työtä on tehty jo yli 20 vuoden ajan.

Nuorten metsätietoihin ja -asenteisiin on vaikutettu koulujen ja opettajien kautta. Opettajien täydennyskoulutuksella on tavoitettu vuosittain 100–250 opettajaa. Virike- ja oppimateriaalituotannolla on pystytty innostamaan metsäopetukseen, vaikuttamaan opetuksen painotuksiin ja helpottamaan opettajien työtä. Vuosittain toistuvalla Metsävisalla tavoitetaan vuosittain noin 35 000 nuorta. Kilpailulla on sen 17 vuotisen historian aikana saatu kaikkiaan yli puoli miljoonaa suomalaista metsäasioiden pariin.

Lopuksi

Samalla kun yhteiskunta kaupungistuu, on pelättävissä, että nuoret vieraantuvat luonnosta. Metsää ei ymmärretä enää alati muuttavana ekosysteeminä, luonnon itseisarvo kasvaa ja ihmisen luontoa hyödyntävä toiminta kyseenalaistetaan. Turkistuotannossa tämä kehitys on jo nähtävissä.

Opetusvastuun siirryttyä koulu- ja kuntatasolle, pystytään metsäopetuksen määrään ja sen painotuksiin vaikuttamaan paikallistasolla. Opettajat ottavat mielellään vastaan koulun ulkopuolelta tarjotun metsäopetusavun. Erilaisista yhteistyöhankkeista ja metsäkummijärjestelmästä on metsäorganisaatioiden ja koulujen välillä hyviä kokemuksia.

Nuorten tietoihin, arvoihin ja asenteisiin vaikuttaminen on pitkäjänteistä ja vastuullista toimintaa, jonka tulokset näkyvät pitkällä ensi vuosituonnilla metsien taloudellisen käytön hyväksyttävyytenä ja tulevien metsänomistajien metsän käytön korkeana intensiteettinä. Mikäli tätä vaikuttamista ei tehdä, käy kuten ensiharvennusten laiminlyönnissä. Ongelma realisoituu takuuvarmasti.

Pohjonen, Veli

Joensuun yliopisto

Turvepäivät '98, 1.–2.10.1998, Seinäjoki

50. 2.10.1998 SUOPOHJIEN METSITYS

Turvetuotanto luo parhaillaan suomalaiseen maa- ja metsätalouteen uutta ulottuvuutta. Turpeen nostoon soveltuvien soiden pinta-alaa on 622 000 hehtaaria, joista turvetuotannon varaus on 123 000 hehtaaria. Turvetyömaina on runsaat 50 000 hehtaaria. Vuonna 1998 turvetuotannosta on jo poistunut yli 9 000 hehtaaria. Jos arvioimme turvetuotannon pysyvän nykytasollaan eli 50 000 hehtaarissa lähivuosisikymmenet ja, jos turvetuotantoalueen elinkaari on 20 vuotta, uutta turvesuota otetaan käyttöön ja suopohjia vapautuu 2 500 hehtaaria vuodessa. 2010-luvulla suopohjan ala ylittää 50 000 hehtaaria.

Suopohjilla on moninaiset käyttömahdollisuudet. Suopohjia voi soistaa, ja niitä voi padota lintujärviksi. Suopohjat ovat lähes valmista peltoa viljalle ja heinälle, niillä voi kasvattaa erikoisia yrtejä ja mausteita, ja niistä voi kehittää marjanviljelyn maita. Suopohjia voi metsittää kuitu- ja tukkipuulle. Ja suopohjia voi pitää edelleen energian tuotannossa viljelemällä niille hyvä satoisia biomassakasveja.

Valtaosa suopohjista palautuneen maa- ja metsätalouteen. Siihen viittaavat soiden ja suopohjien omistussuhteet. Suuri osa turvetuotannon maita on vuokrattu viljelijöiltä tai esimerkiksi metsäyhtiöiltä. Metsätaloutta muutenkin harjoittavalle yrittäjälle metsänviljely on luonteva valinta, kun turvetuottaja palauttaa hänelle valmiiksi ojitetun ja raivatun suopohjan.

Uudelleen soistaminen ja lintujärvien patoaminen sopii parhaiten suopohjien alaviin keskipaikkoihin, joiden jatkuva kuivattaminen maa- ja metsätalouteen tulee kalliiksi. Suunnittelun pohjana voitaneen pitää arviota, että soistamiseen ja lintujärviksi luontuu 20 prosenttia suopohjista. Maa- ja metsätalouteen tulee siten uutta maata loput 80 prosenttia, eli 2 000 hehtaaria vuodessa.

Suopohjien metsitys ja hiilidioksidin nieluvirta

Suopohjien metsityksellä on muihin käyttömuotoihin verrattuna ympäristöetu. Nopeasti ja runsaspuustoiseksi kasvavista metsistä tulee hiilidioksidin nielu. Metsityksellä voi nopeimmin tasapainottaa niitä hiilidioksidin päästöjä ilmakehään, jotka turvetuotanto ja turpeen energiakäyttö ovat aiheuttaneet.

Suo- ja turvetalous aiheuttavat yhtäältä hiilidioksidin päästövirran ja toisaalta hiilidioksidin nieluvirran. Päästöjä aiheuttavat parhaiten tunnettu turveteollisuus sekä heikommin tunnettu turvemaiden peltojen hidas palaminen (kulu-minen). Hiilidioksidia taas imeytyy luonnontilaisten soiden ja metsäojitettujen soiden turpeeseen sekä suomaiden maanpäälliseen puustoon siltä osin kuin puuston vuotuinen kasvu ylittää vuotuiset hakkuut.

Kun mukaan otetaan polttoturpeen elinkaariajattelun mukaisesti turpeen tuotanto, hävikit aumoista ja turpeen poltto, turvetuotannon aiheuttama hiilidioksidipäästö on 126–127 grammaa per megajoule. Yhtä turve-energian terawattituntia kohti hiilidioksidin päästö on 0,4554 miljoonaa tonnia. Kun turpeen energiakäyttö vuonna 1997 oli 22,3 terawattituntia, turveteollisuuden hiilidioksidin päästö oli kaikkiaan 10 miljoonaa tonnia hiilidioksidia (10,16 miljoonaa tonnia).

Turvemaata on raivattu pelloksi kaikkiaan 700 000 hehtaaria. Sitten turvepeltojen pinta-ala on pudonnut 244 000 hehtaariin, koska osa turvepelloista on muuttunut turpeen kulumisen myötä kivennäismaan pelloiksi. Osa turvepelloista on metsitetty, osa on jäänyt viljelystä metsittymään luonnostaan. Jäljelle jääneiden, aktiivissa viljelyssä olevien turvepeltojen hiilidioksidin vuosipäästökseen on arvioitu 18 miljoonaa tonnia hiilidioksidia (vastaa 5 teragrammaa hiiltä/vuosi). Yhteensä suo- ja turvetalouden päästövirta oli vuoden 1997 tasolla 28 miljoonaa tonnia hiilidioksidia.

Suomaiden nieluvirroiksi Laine ym. (1998) arvioivat Suomen Akatemian toteuttaman Silmuhankkeen ym. tutkimusten perusteella seuraavat: Luonnontilaisten soiden turve 4 miljoonaa tonnia hiilidioksidia/vuosi (1,1 teragramma hiiltä/vuosi), suomaiden puusto (luonnontilaiset ja ojitetut suot) 11 miljoonaa tonnia hiilidioksidia/vuosi (3 teragrammaa hiiltä/vuosi), metsäojikkojen turve 12 miljoonaa tonnia hiilidioksidia/vuosi (keskimäärin 3,2 teragrammaa hiiltä/vuosi, kun vaihteluväli 1,9–4,5 teragrammaa hiiltä/vuosi).

Yhteensä suo- ja turvetalouden nieluvirta on 27 miljoonaa tonnia hiilidioksidia/vuosi. Vuoden 1997 tasolla koko suo- ja turvetalouden hiilidioksidin tase on lievästi päästövoittoinen (miljoona tonnia hiilidioksidia/vuosi).

Turveteollisuuden jälkeen jättämien suopohjien käytöllä on hiilidioksidin päästöjen kannalta kolme merkittävää reittiä. Jos turvemaat otetaan peltoviljelyyn, toimenpide aiheuttaa ilmeisen voimakkaan hiilidioksidin päästövirran, jo olemassa olevien turvepeltojen tapaan. Jos suopohja soistetaan, toimenpide saa aikaan kohtalaisen hiilidioksidin nieluvirran, luonnontilaisten soiden tapaan. Mutta jos suopohja metsitetään, samalla käynnistyy voimakas hiilidioksidin nieluvirta sekä turpeeseen että maanpäälliseen puustoon, tunnettujen metsäojikkojen tapaan.

Kaunisto ja Aro (1997) laskivat, että ”kasvava koivupuusto voi jo ensimmäisen 16 vuoden aikana sitoa hiiltä ilmakehästä yhtä paljon kuin luonnontilainen suo 17–260 vuoden aikana. Suurimmillaan hiilen sitoutuminen puustoon lienee käytännössä 80–100 tonnia hehtaarilla kiertoaikana. Tämä vastaa 5–10 prosenttia kahden metrin turvepatjaan sitoutuneesta hiilestä”.

Suopohjien metsitys hiilinielueksi on osa vuonna 1997 pidetyn YK:n Kioton ympäristökokouksen seuraamuksia. Kokouksessa sovittiin, että kestävä metsätalouden maat, kuten Suomi, voivat laskea metsien hiilivaraston kasvun hiilidioksidin nieluksi. Nieluilla voi tasapainottaa kansallisia hiilidioksidin päästöjä, joille Kioton kokous sopi ver-raten ankarat rajoitteet. Viljelemällä suopohjille nopeakasvuista, runsaspuustoisia metsiä, metsätalouden hiilinielua on mahdollinen kasvattaa.

Metsän kasvatusta suopohjalla tunnetaan

Suopohjien metsitystä on tutkittu maassamme 40 vuoden ajan (esim. Mikola, P. ja Mikola 1. 1958, Mikola 1975, Ferm ja Kaunisto 1983, Hytönen ym. 1995, Kaunisto ja Aro 1996, Aro ym. 1997). Tutkimuksen puolesta metsitys tunnetaan verraten hyvin. Käytännön viljelyohjeetkin on jo annettu (Kaunisto ja Aro 1997).

Jos kyseessä on tarkoin hyödynnetty turvetuotannon lohko, jossa jäännösturvetta on enintään 30 senttimetriä, siihen viljelyistä puista kasvaa nopeimmin ja runsaspuustoisimmaksi rauduskoivu (*Betula pendula*). Kaikkien puiden kasvatuksessa on varauduttava pitämään ojasto jatkuvassa vetokunnossa. Suopohja on karua. Sen lannoittaminen on tarpeen viljelyn yhteydessä ja myöhemminkin. Lannoituksen tulee olla täsmälannoitusta niin ravinteiden osalta (fosfori, kali ja hivenet) kuin levitystavaltaan (laikkulannoitus). Puuntuhkalla lannoittamisesta on hyviä kokemuksia. Tärkeintä puulajia, koivua voi viljellä sekä kylväen että istuttaen. Myös männyn viljely hallitaan, mutta suopohjien korkea typpipitoisuus saa männyn kasvamaan oksikkaaksi. Oksikkuus vähenee, jos mänty viljellään normaalia tiheämpään. Suopohjien männyn laatuksikasvatusta vaatii kuitenkin poikkeuksetta karsinnan. Kuusen viljely hallanaroilla suopohjilla edellyttää verhopuustoa. Metsitymistä kuuselle tapahtuu suopohjien koivikkoihin myös luontaisesti etenkin soiden reunamilla.

Suopohjille viljeltyjen metsiköiden kasvupotentiaali tunnetaan parhaiten puiden pituuskasvun mittauksista. Niiden perusteella rauduskoivun tuotos vastaa vähintään kivennäismaan mustikkatyyppejä. Runkopuun kuutioissa tai biomassan kuivatonneissa mitatusta kasvusta on toistaiseksi vain hajahavaintoja.

Suopohjan koivikoiden korkeaan biomassan tuotokseen kiinnittivät ensiksi huomiota Ferm ja Kaunisto (1983). He mittasivat Kilmiön Aitonevan suopohjalle 1960-luvun puolivälissä luontaisesti syntyneen rauduksen ja hieksen (*Betula pubescens*) täystiheän sekapuuston. Mittaushetkellä koivumetsä oli 13,7 vuoden ikäinen. Se kasvoi luontaisessa tilassaan, harventamattomana. Puuston runkoluku oli suuri, 24 700 runkoa/hehtaari. Valtapituudella (11,2 metriä) mitaten suopohjan koivikoiden kasvupotentiaali vastasi Etelä-Suomen pelloille viljeltyä rauduskoivua. Puuston lehdetön biomassassa oksineen oli 59 tonnia/hehtaari ja runkotilavuus 105 kuutiometriä/hehtaari. Runkopuun keskikasvu oli vastaavasti 7,7 kuutiometriä/hehtaari/vuosi. Tutkijat totesivat mittaustuloksensa olevan esimerkki siitä, että ”turvetuotannon jälkeisillä suopohjan kasvualustoilla voidaan päästä varsin mittaviin biomassan tuotoksiin vähäisin investoinnein”.

Aitonevan tulosten pohjalta Metsäntutkimuslaitoksen Kannuksen energiametsäkoeaseman tutkija Jyrki Hytönen perusti vuonna 1984 Haapaveden Piipsannevan suopohjalle metsäpuiden lyhytkiertoviljelyn monilajisen kokeen. Hän vertasi rauduksen, hieksen, harmaalepän (*Alnus incana*), kiiltolehtisen pajun (*Salix phylicifolia*), jokipajun (*S. triandra*) ja vannepajun (*Salix x dasyclados*) kasvupotentiaalia. Koivut ja harmaaleppä viljeltiin tiheyteen 20 000 kappaletta/hehtaari ja pajut tiheyteen 40 000 kappaletta/hehtaari. Biomassan tuotos mitattiin ensimmäisen kerran kuuden vuoden ja toisen kerran 11 vuoden iässä (taulukko 1).

Taulukko 1. Haapaveden Piipsannevan suopohjalle viljeltyjen lyhytkiertoviljelyn lehtipuiden biomassan tuotos 6 ja 11 vuoden iässä, lehdetön maanpäällinen biomassa oksineen tonnia/hehtaari.

	6 v.	11 v.
Rauduskoivu	21	81
Hieskoivu	25	72
Harmaaleppä	24	52
Kiiltolehtinen paju	38	96
Jokipaju	31	62
Vannepaju	16	–

Alkuvuosina suopohjalle viljeltyt kotimaiset pajut kasvoivat nopeimmin. Ulkomainen vannepaju menehtyi pakkastuhoihin. Myöhemmin vuosina koivujen keskimääräinen biomassa (77 tonnia/hehtaari 11 vuoden iässä) saavuttaa pajujen biomassan (79 tonnia/hehtaari). Kuutiomitassa koivujen keskimääräinen runkotilavuus oli kuuden vuoden iässä 41 kuutiometriä/hehtaari ja yhdentoista vuoden iässä 136 kuutiometriä/hehtaari. Vastaavasti kuuden ensimmäisen vuoden keskimääräinen vuosikasvu oli 6,8 kuutiometriä/hehtaari/vuosi ja yhdentoista ensimmäisen vuoden keskimääräinen vuosikasvu oli 12,4 kuutiometriä/hehtaari/vuosi. Vaikka ottaa huomioon sen, että koivut viljeltiin normaalia tiheämpään, sekä tuotos- että kasvulukemat ovat korkeita. Piipsannevan koetulos vahvistaa viljelymetsien osalta sitä suopohjien kasvupotentiaalia, mikä Aitonevalla todettiin luontaisesti syntyneiden metsien osalta.

Suopohjien metsäohjelma

Turveteollisuus lisää parhaillaan maamme metsäpotentiaalia ojittamalla, parantamalla kasvualustaa (poistamalla karun pintaturpeen) ja muokkaamalla aikaisemmin metsänkasvun kannalta heikkoja metsämaita. Turvetuotantoon tulleista soista arviolta 70 prosenttia on alunperin metsätalouden kannalta joutomaita ja 25 prosenttia kitumaita.

Metsäpotentiaali lisääntyy kahdella tapaa: Jättämällä metsänviljelyn käyttöön ojitettuja ja muokattuja suopohjia, talousmetsää on mahdollista viljellä lisää. Metsäala kasvaa niiden soiden määrällä, jotka olivat alunperin puuttomia. Ja alunperin metsäisten soiden kasvupotentiaali paranee ja lähenee kivennäsmaiden tasoa, kun metsänkasvua haittaava hapan turvepatja poistetaan.

Turveteollisuuden luoma metsäpotentiaali on sekä pinta-alaltaan että varsinkin metsänkasvultaan merkittävä. Sen hyödyntämiseksi tulisi sopia kaikkien soiden ja suopohjien käyttöön liittyvien osapuolten hyväksymä suopohjien metsäohjelma, joka sisältää pinta-alojen, puun tuotoksen ja hiilen sitoutumisen tavoitteet tarvittavine aikajaksoineen.

Suopohjien metsäohjelma rakentuu seuraaviin perusteisiin:

- Turveteollisuuden tasapainotilassa suopohjia vapautuu 2 500 hehtaaria vuodessa. Niistä 20 prosenttia varataan soiden monikäyttöön: soistamiseen, lintujärviksi, marjoille, yrteille, mausteille, nurmelle ja viljalle. Loput 80 prosenttia, 2 000 hehtaaria vuodessa metsitetään rauduskoivulle.
- Metsäohjelman ensimmäisen vaiheen aikajänne on 40 vuotta. Se on suopohjalle jalostettuina taimina viljellyn, hoidetun rauduskoivikon kiertoaika istutuksesta tukkipuiksi.
- Metsitettävän suopohjan pinta-ala nousee 40 vuodessa 80 000 hehtaariin.
- Metsäohjelman puubiomassa asetetaan seuraava tuotantotavoite: 10 vuoden iässä koivupuustoa on 50 kuutiometriä/hehtaari, 20 vuoden iässä 150 kuutiometriä/hehtaari ja 40 vuoden iässä 350 kuutiometriä/hehtaari. Tavoitteen saavuttamiseksi viljely- ja metsänhoito pidetään korkealla tasolla esimerkiksi suopohjan vesitalouden ja puiden täsmälannoituksen osalta.
- Oksineen laskettavalle puubiomassalle puustotavoite on 10 vuoden iässä 30 tonnia/hehtaari, 20 vuoden iässä 85 tonnia/hehtaari ja 40 vuoden iässä 190 tonnia/hehtaari.
- Puustoon ja juuristoon sitoutuneelle hiilelle tavoite on 10 vuoden iässä 20 tonnia/hehtaari, 20 vuodeniässä 55 tonnia/hehtaari ja 40 vuoden iässä 120 tonnia/hehtaari.

Suopohjien metsäohjelman puustopääoma karttuu siten, että miljoonan kuution raja ylittyy 14. vuonna, 5 miljoonan kuution raja 27. vuonna ja 10 miljoonan kuution raja 36. vuonna. Ensimmäisen kiertoajan päättyessä, vuonna 40, suopohjilla on puustoa 12,9 miljoonaa kuutiometriä.

Hiilidioksidi nielujen arvotus ja metsäohjelman kustannus

Suopohjien metsät sitovat hiiltä siten, että 100 000 hiilitonnin raja ylittyy 7. vuonna, puolen miljoonan hiilitonnin raja 15. vuonna ja miljoonan hiilitonnin raja 20. vuonna. Ensimmäisen kiertoajan päättyessä, vuonna 40, suopohjien puustoon on sitoutunut yhteensä 4,6 miljoonaa tonnia hiiltä.

Suopohjien metsät toimivat hiilidioksidin (hiilidioksidi = $44/12 \cdot \text{hiili}$) nieluna siten, että miljoonan hiilidioksiditonin nielu saavutetaan 12. vuonna, 5 miljoonan tonnin nielu 23. vuonna ja 10 miljoonan tonnin nielu 32. vuonna. Ensimmäisen kiertoajan päättyessä, vuonna 40, suopohjien puustojen hiilidioksidin (kumulatiivinen) nielu on yhteensä 16,8 miljoonaa tonnia. Vertailun vuoksi: vuonna 1997 hiilidioksidin (vuosi)päästöt Suomen energiataloudessa olivat 58 miljoonaa tonnia.

Suopohjien metsien hiilidioksidin nielut voi arvottaa esimerkiksi turpeelta vuosittain energiaveroina kerättävien hiilidioksidin päästömaksujen avulla. Nieluvirrasta koituva maksu on yhtä kuin negatiivinen päästövirrasta koituva maksu. Loppuvuonna 1998 turpeen energiavero on 9,0 markkaa (1,51 euroa)/megawattitunti. Kun turve päästää hiilidioksidia elinkaarilaskelman mukaan 0,4554 tonnia hiilidioksidia/megawattitunti, hiilidioksiditonin päästömaksu on 19,8 markkaa (3,3 euroa)/tonni. Negatiivisen päästömaksun periaatteella suopohjien nielun arvo ensimmäisen kiertoajan jälkeen on 333 miljoonaa markkaa (56,0 miljoonaa euroa). Yhtä metsähehtaaria kohti nielun arvoksi tulee 4 160 markkaa (699,7 euroa)/hehtaari. Se on niukasti samaa luokkaa kuin metsänviljelyn hehtaarikustannus.

Suopohjien metsänviljelyn voi arvottaa myös toista kautta. Metsänviljely palauttaa 5–10 prosenttia turvesuon alkuperäisestä hiilestä puustoon ja maahan. Turpeelta kerättävästä energiaveron kokonaiskertymästä voisi siten ajatella palautettavaksi vuosittain 7,5 prosenttia, joka käytettäisiin 2 000 hehtaarin viljelykustannukseen. Jos turpeen energiakäyttö vakiintuu lähivuosiksi, mahdollisesti lähivuosisikymmeniksi nykytasolleen 25 terawattituntia vuodessa, se tuottaa valtiolle energiaveroa nykyveroasteikoin 225 miljoonaa markkaa (37,8 miljoonaa euroa) vuodessa. Kun siitä 7,5 prosenttia jaetaan 2 000 metsähehtaarille, yhden metsähehtaarin viljelyyn tulee 8 440 markkaa (1 419,5 euroa)/hehtaari. Se kattaa suopohjien metsänviljelyn kustannuksen hyvin.

Kirjallisuus

- Aro, L., Kaunisto, S. & Saarinen, M. 1997. Suopohjien metsitys. Hankeraportti 1986–1995. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 634. 51 s.
- Energiakatsaus 2/1998. Kauppa- ja teollisuusministeriö. 40 s.
- Ferm, A. & Kaunisto, S. 1983. Luontaisesti syntyneiden koivumetsiköiden maanpäällinen lehdetön biomassatuotos entisellä turpeennostoalueella Kihniön Aitonevalla. *Folia Forestalia* 558:1–32.
- Hytönen, J. 1998. Effect of fertilization on the nutrient concentration of short rotation plantations of birch, grey alder and willow. *Julkaisematon. Metsäntutkimuslaitos. Kannuksen tutkimusasema.*
- , Saarsalmi, A. & Rossi, P. 1995. Biomass production and nutrient uptake of shortrotation plantations. *Silva Fennica* 29:117–139.
- Kaunisto, S. 1985. Alustavia tuloksia metsän tehoviljelykokeista turvemailla. *Folia Forestalia* 619. 16 s.
- & Aro, L. 1996. Forestry use of cut away peatlands. In: Vasander, H. (ed.). *Peatlands in Finland*. Gummerus. Jyväskylä. ISBN 952–90–7971–0. pp. 130–134.
- & Aro, L. 1997. Suopohjien metsitys. Teoksessa: *Tapion taskukirja*. 23. painos. Gummerus. Jyväskylä. ISBN 952–5118–08–8. s. 280–283.
- Lappalainen, E. & Hänninen, P. 1993. Suomen turvevarat. Geologian tutkimuskeskus. Tutkimusraportti 117. 118 s., 31 kuvaa, 43 taulukkoa ja 8 liitettä.
- Laine, J. K., Selin, P. & Nyrönen, T. 1998. The role of peat and peat utilization in carbon balance. Peat memorandum of 12.5.1998 in Vapo Oy. Jyväskylä. 11 p.
- Mikola, P. 1975. Turvetuotannosta vapautuvan maan metsittäminen. *Silva Fennica* 9:101–115.
- & Mikola, I. 1958. Suon metsittäminen polttoturpeen noston jälkeen. *Suo* 9:44–47.

Juslin, Heikki, puheenjohtaja

Karvonen, Juhani, toiminnanjohtaja

Suomen Metsäyhdistys ry

51. 6.10.1998 METSÄOPETUS SUOMESSA

Kannanotto kansallisen metsäohjelman valmistelutyöhön: Suomessa metsien taloudellinen hyödyntäminen on huipuluokkaa maailmassa. Metsä on osaavien ihmisten ohella niitä harvoja luonnonvaroja, joiden avulla olemme pystyneet rakentamaan ja, joihin jatkossa tukeutuen on mahdollista ylläpitää länsimaista hyvinvointia maassamme. Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuva tuotanto on lähtökohta kestävästä kehitystä vaativille markkinoille.

Nuoriin vaikuttaminen on metsäklusterille tärkeää

Yhteiskunnan kaupungistuminen, metsänomistuksen rakenteessa tapahtuvat muutokset sekä yleinen muutos ihmisten luontosuhteessa ovat asioita, jotka vaikuttavat metsien hyödyntämiseen tulevaisuudessa. Kuluu vain puolet metsän kiertoajasta, kun tämän päivän lapset ja nuoret ovat päättäjiä ja keski-ikäisiä yksityismetsänomistajia.

Kouluiässä nuorten arvot ovat herkkiä muutoksille. Ne arvot, jotka he tänä päivänä omaksuvat, vaikuttavat siihen metsätalouteen, jota Suomessa ensi vuosituhanella tullaan harjoittamaan.

Tämän päivän nuorten yhteys metsään ei ole niin itsestään selvä kuin ennen. Vaikuttamalla nuoriin vaikutetaan välittömästi myös heidän vanhempiin sekä metsäklusterin imagoon. Oikea ja houkutteleva mielikuva metsäklusterista ja sen työpaikoista varmistaa korkeatasoisen opiskelija-aineksen saannin alalle, mikä on alan menestymisen avainkysymyksiä tulevaisuudessa.

Koulujen metsäopetuksen tukeminen on nähty metsäsektorilla tärkeänä. Nuorten tietoihin ja asenteisiin on vaikutettu ensisijaisesti koulujen ja opettajien kautta. Keinoina ovat olleet opettajien kurssitus, oppi- ja virikemateriaalien tuotanto sekä valtakunnallinen Metsävisa. Tällä työllä on pystytty nostamaan opettajien ja oppilaiden kiinnostusta metsäopetukseen sekä takaamaan korkeatasoisen oppimateriaalin tarjonta.

Toimintaympäristön muutokset vaativat toimintastrategian tehostamista

Opetushallitus uudisti vuonna 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Uudistuksessa päätösvalta opetuksen sisällöistä ja painotuksista siirtyi koulu- ja kuntatasolle. Opetussuunnitelmien perusteet ohjaavat opetusta yleisellä tasolla. Esimerkiksi metsäasioiden opetusta ei perusteissa käsitellä lainkaan. Periaatteessa on siis mahdollista, että oppilas ei saa koulussa metsäopetusta lainkaan. Suomen Metsäyhdistyksen teettämän biologian ja maantieteen opettajiin kohdistuneen tutkimuksen mukaan metsäasioita ei opeteta kaikille yhteisessä opetuksessa 8 prosentilla yläasteista ja 33 prosentilla lukioista. Samanaikaisesti koulut ovat avautuneet yhä enemmän ympäröivään yhteiskuntaan. Monet alat markkinoivat itseään erittäin tehokkaasti ja eri aiheet joutuvat kilpailemaan opetusajasta. Opetettavia asioita on paljon ja aikaa vähän.

Vaikka valtaosalla kouluista metsäopetusta annetaan, korostuu siinä metsäluonnon tuntemuksen ja metsäekosysteemin sekä luonnonsuojelun ja metsätyyppien opetus (liite 1). Koska keskitetty ohjaus puuttuu, metsäasioiden painotus riippuu opettajan kiinnostuksesta, koulun sijainnista ja painotuksista sekä koulun ja kunnan määrittelemän koulukohtaisen opetussuunnitelman sisällöstä. Oppilaiden vanhemmilla ja koko metsäsektorilla on kuitenkin mahdollisuus korostaa metsäopetuksen painotusta.

Johtopäätökset ja ehdotus toimintastrategiaksi

Suomen Metsäyhdistyksen hallitus käsittelee metsäopetuksen tilannetta hallituksen kokouksessa 30.9.1998 ja päätti yksimielisesti esittää, että kansallisessa metsäohjelmassa koulujen ja metsäalan yhteistyö määritellään strategiseksi toiminta-alueeksi, jolle suunnitellaan uusi toimintamalli. Mallin keskeiseksi osaksi tulee metsäkeskuksiin palkata vähintään puolipäivätoimiset kouluasiamiehet maakunnallisesti toimintaa ohjaamaan. Nykyisellä, pitkälti vapaaehtoisuuteen perustuvalla toimintatavalla ja resursseilla ei pystytä vastaamaan ympäristössä tapahtuneiden ja tapahtuvien muutoksien tuomiin toiminnan tehostamistarpeisiin.

Toimintamalli pääpiirteissään

Urbanisoitumisen seurauksena kouluyhteistyön painopistettä on siirrettävä maaseudulta taajamiin. Koska opettajilla on päätösvalta opetuksesta, on vaikuttaminen keskitettävä ensisijaisesti heihin.

Metsäsektorin on luotava järjestelmä, jolla lisätään metsäalan tunnettavuutta ja yhteistyöhalukkuutta, koordinoitusti edistetään metsäopetusta ja taataan korkeatasoisen opiskelija-aineksen hakeutuminen alalle. Järjestelmän tavoitteena tulee olla

- toimiva yhteistyö paikallistasolla, mikä motivoi metsäopetuksen lisäämiseen luokassa ja ulkona
- kehittää uusia kouluyhteistyön toimintamalleja, hyödyntää alueelliset erikoispiirteet, projektit ja kampanjat (hyvä metsänhoito, puun jatkojalostuksen lisääminen ja siihen liittyvän osaamisen sekä arvostuksen kohottaminen)
- toimiva tiedonkulku ja koordinoitu toiminta molempiin suuntiin, jalostaa hyvät aluetason hankkeet valtakunnallisiksi ja päivästoin, materiaaliuotanto, Metsävisan organisointi, vaikuttaminen poliittiseen päätöksentekoon (mm. seuraavat opetussuunnitelmien perusteet), yhteistyö työelämän kanssa.

Suomeen on luotava maankattava toimintaverkosto ala-asteista lukioon saakka. Lisäksi päiväkodit on kytkettävä mukaan. Organisointi edellyttää mittavia toimenpiteitä, sillä koulujen määrä on suuri: ala-asteita 3 550, yläasteita 630 ja lukioita 460 koulua.

Hyviä kokemuksia on järjestelmästä, jossa jokaiselle peruskoululle ja lukiolle nimetään metsäammattilainen yhteistyöhenkilöksi. Henkilön tehtävänä on edistää metsäopetusta koulussa, koulun ja metsäalan välistä informaation kulkua sekä alueellisesti kohottaa opettajien valmiuksia koulun ulkopuolella tapahtuvaan metsäopetukseen.

Maankattava toimintaverkosto vaatii maakunnallisen organisoimnin. Metsäkeskuksen kautta tapahtuvasta toiminnasta on hyvät kokemukset mm. Metsävisan ja kummitoiminnan kautta. Tällöin jokaiseen metsäkeskukseen nimettäisiin koulu yhteistyöstä vastaava henkilö, jonka ajankäytöstä puolet varattaisiin koulujen metsäopetuksen tukemiselle. Työhön olisi osoitettava metsäkeskusten valtionavussa riittävät resurssit. Operatiiviseen työhön koulujen kanssa si-
dottaisiin mukaan kaikki metsätahot.

Toiminnan käynnistäminen on tehtävä koordinoitusti. Aikaa on varattava riittävästi eri osapuolien sitouttamiseksi hankkeen läpivientiin, jotta toiminnasta saadaan toimiva myös pitkällä aikavälillä. Opettajien rooli kehitystyössä on merkittävä.

- Määritellään koulu yhteistyön tavoitteita ja laaditaan uuden toimintastrategian tuoteistaminen (brandi) (1999).
- Laaditaan metsäopetuksen tavoitemalli päiväkodista lukioon yhteistyössä pedagogisten opettajajärjestöjen ja Opetushallituksen kanssa (1999–2000) organisoidaan tavoitteita pääsemiseksi toimintamalli yhden metsäkeskuksen alueella (1999–2000).
- Laajennetaan malli valtakunnalliseksi (2000–2002).

Koulu yhteistyötä koordinoimaan on perustettava koulu yhteistyön johtoryhmä (Biologian ja maantieteen opettajien liitto, Enso, maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallitus, metsäkeskusten edustaja, Metsäliitto, Metsäteollisuus ry, Opetushallitus, Tapio, Teknisten aineiden opettajien liitto, UPM-Kymmene ja Suomen Metsäyhdistys) ja koulu yhteistyön operatiivista puolta koordinoimaan neuvottelukunta, joka koostuisi metsäkeskusten kouluasiainmiehistä sekä Biologian ja maantieteen opettajien liiton, Teknisten aineiden opettajien liiton ja Suomen Metsäyhdistyksen edustajista.

Lopuksi

Samalla kun yhteiskunta kaupungistuu, on pelättävissä, että nuoret vieraantuvat luonnosta. Metsää ei ymmärretä enää alati muuttavana ekosysteeminä, luonnon itseisarvo kasvaa ja ihmisen luontoa hyödyntävä toiminta kyseenalaistetaan.

Opetusvastuun siirryttyä koulu- ja kuntatasolle, pystytään metsäopetuksen määrään ja sen painotuksiin vaikuttamaan paikallistasolla. Opettajat ottavat mielellään vastaan koulun ulkopuolelta tarjotun metsäopetusavun. Erilaisista yhteistyöhankkeista ja metsäkummijärjestelmästä on metsäorganisaatioiden ja koulujen välillä hyviä kokemuksia.

Nuorten tietoihin, arvoihin ja asenteisiin vaikuttaminen on pitkäjänteistä ja vastuullista toimintaa, jonka tulokset näkyvät pitkällä ensi vuosituonnilla metsien taloudellisen käytön hyväksyttävyytenä ja tulevien metsänomistajien metsän käytön korkeana intensiteettinä.

Liite 1.

Kaikille yhteisen metsäopetuksen sisältö (yläaste ja lukio)

Postikysely opettajille: Mitä seuraavista aiheista sisältyy kaikille yhteiseen metsäopetukseen?

Jaottelu: Erittäin paljon, melko paljon, melko vähän, erittäin vähän, ei lainkaan.

	Paljon %	Vähän %	Ei lainkaan %
Metsäekosysteemi	73	27	0
Metsäluonnon tuntemus	71	26	3
Luonnonsuojelu	64	36	0
Metsätyypit	56	38	6
Metsien monikäyttö	51	47	2
Metsätal. kansant. merkitys	43	52	5
Metsätal. ja ymp. suojelu	39	59	2
Metsäteollisuus	37	58	5
Maailman metsät	36	61	3
Metsien merkitys kotikunnalle	21	59	20
Metsien terveys ja metsätuhot	20	74	6
Metsänhoito ja puunkorjuu	17	73	10
Metsänjalostus	9	73	18

Lähde: Suomen Metsäyhdistys, 1996.

Lassheikki, Markus
Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
Metsäkeskukset

52. 7.10.1998 METSÄKESKUSTEN METSÄPOLITIITTINEN MUISTIO

Metsäkeskukset ovat laatineet ensimmäisen yhteisen metsäpoliittisen muistion, Metsäpolitiikan linjauksia -tavoitteita ja keinoja. Muistio luovutettiin tänään maa- metsätalousministeri Kalevi Hemilälle.

Metsäkeskukset haluavat antaa muistion myös kansallisen metsäohjelma -prosessin käyttöön. Muistion voi jakaa esim. kansallisen metsäohjelman johtoryhmässä tai hyödyntää muulla tavalla. Tarvittaessa muistion laatineen työryhmän puheenjohtaja, johtaja Hannu Vehviläinen, tai muu edustaja esittelee mielellään sen sisältöä.

Alvoittu, Katja
ViSiOn Seminaari

53. 8.10.1998 YVA:N KAKSI KESKEISTÄ VAATIMUSTA PUUTTUU

Tiistaina 8.10. järjestettiin vanhalla ylioppilastalolla seminaari kansallisesta metsäohjelmasta. Seminaari onnistui hyvin: alustukset olivat asiantuntevia ja perusteltuja sekä nostivat hyvin esiin kansallisen metsäohjelman keskeiset puutteet: kansallinen metsäohjelma ei turvaa metsäluonnon kestävästä kehitystä, sen työllisyystavoitteet nojaavat hakkuukertymän kasvattamiseen jatkojalostamisen sijaan ja kansallinen metsäohjelma prosessina ei täytä YVA:n perusvaatimuksia.

Tapio Reinikaisen ja Ipo Kurosen alustuksista on tiivistelmät, jotka saatte listalle luettavaksi mahdollisimman pian. Jan Kunnas on tiivistänyt hyvin yhteen Elovirran näkemyksiä kirja-arvostelussaan, joten laitan sen omana erillisenä viestinä listalaisille. Sama näkemys suomalaisen metsäteollisuuden työllistävyydestä - tai pikemminkin työllistämättömyydestä - on tiivistetty myös edellä lähettämääni Vihreän Liiton tiedotteeseen.

Edellisten herrojen lisäksi seminaarissa oli alustajana Mikael Hilden Syke:stä. Hilden arvioi kansallinen metsäohjelma -prosessia YVA näkökulmasta. Hänen mielestään kansallinen metsäohjelma -prosessi on aloitettu avoimesti (lausunnot, laajat työryhmät, kansalaisfoorumit ja verkkoesittelyt/keskustelut), mutta ongelmiakin on. Prosessin laajuus on jo askel eteenpäin, mutta ei riittävä sellainen: osallistuminen kun ei vielä ole yhteistyön ja avoimen neuvottelun tae.

Yksi muutoinkin seminaarissa esiin noussut ongelma on prosessin nopeus. Kun luonnos valmistui 2.11.1998, on siitä melko vaikea saada aikaan laajaa keskustelua ennen kun se menee johtoryhmän käsittelyyn 10.12. Yleisesti kyseltiin myös sitä, miksi ministeriryhmän on tehtävä päätöksensä jo joulun-tammikuussa, vaikka sama hallitus istuu maaliskuun loppuun.

Toinen ongelma liittyy siihen, että kukaan ei oikein tunnu tietävän, onko KMO sittenkin päätös vai prosessi. Ja jos se on päätös, niin mitä sille tapahtuu hallituksen vaihtuessa, voidaanko se myös haudata (toivon kipinä?). Tämä liittyy myös suunniteltuun seurantaprosessiin ja sen funktioon: onko vaihtoehdot jo valittu vai onko niiden vertailu vasta alkamassa? Kuinka laajoihin uudelleenarviointeihin seurantaryhmä voi ryhtyä?

Hildenin mukaan kansallinen metsäohjelma on ollut osallistava prosessi, mutta se ei tarkoita, että se olisi tehty yhteistyössä. Hänen mielestään prosessin suurin heikkous onkin siinä, että YVA:n kaksi keskeistä vaatimusta, vaikutusten selvittäminen ja vaihtoehtojen vertailu, on jätetty väliin tai tehty vain osittain. Tähän liittyen voidaan kysyä, onko hakkuuvolyymi riittävä muuttuja päätöksenteossa. Tavoiteltava 70 miljoonaa kuution hakkuukertymä perustuu MELA-ohjelmaan, mutta sen rinnalla pitäisi voida paremmin arvioida tavoitteen sosiaalisia ja ekologisia vaikutuksia. Nyt hakkuukertymän ympäristövaikutusten arvio on jätetty muutamien asiantuntijalausuntojen varaan.

Lopuksi kysyttiin myös sitä, mitä merkitystä tällaisella seminaarilla on. Johtoryhmälle lähteneeseen raporttiin esitetty kritiikki ei enää ennättänyt, mutta esimerkiksi työryhmien jäseniä oli paikalla runsaasti ja muutamat heistä kiittelivät kovasti seminaarin antia. Ja toivoa saa, että Aarne Reunala sai uusia mietteitä johtoryhmän tapaamiseen. Ellei kansalaislähtöisesti järjestetyillä seminaareilla ole prosessissa mitään vaikutusta, osoittaa se oikeaksi kansallisen metsäohjelman prosessiluonnetta kohtaan esitetyn kritiikin.

Palo, Matti, professori
Intersilva, hallitus

54. 12.10.1998 KANSAINVÄLINEN METSÄTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA

Kansainvälisten metsäasioiden foorumina toimivan Intersilvan hallitus esittää, että Suomeen perustetaan kansainvälisen metsätalouden jatkokoulutusohjelma, johon Helsingin ja Joensuun yliopistot, Euroopan Metsäinstituutti ja Metsäntutki-

muslaitos osallistuisivat. Siihen liittymistä pidettäisiin alkuvaiheessa avoinna myös muille läheisiä aiheita käsitteleville instituutioille, kuten esimerkiksi Turun yliopistolle ja YK:n Yliopiston WIDER -tutkimuslaitokselle. Ohjelmaa suunnittelevien yksiköiden tarkoituksena olisi perustaa maailman korkeatasoisin kansainvälisen metsätalouden yliopistokoulutus ”Global Forestry Curriculum for the Third Millennium”, jolle hankittaisiin johtava profiili EU:ssa.

Koulutusohjelma tarkennettaisiin suunnittelujakson aikana. Se tulisi kytkeä EU:n ohjelmiin, Silva Network ja metsäalan Euromaisteri. Se voisi sisältää vuoden maisteriohjelman, joka perustuisi bachelor-tason pohjalle. Toinen osa voisi olla kolmivuotinen tohtorinkoulu. Opiskelijoilla olisi molempiin kansainvälinen haku ja opetuskielenä olisi englanti. Uusi ohjelma pohjautuisi osittain jo tarjolla olevaan opetustarjontaan. Koulutus jaettaisiin puoliksi Helsingin ja Joensuun kesken. Sitä voitaisiin osittain antaa myös yliopistojen kenttäasemilla Hyytiälässä ja Mekrijärvellä.

Miksi?

Kansainvälisen metsätalouden koulutusohjelman perustamista voidaan perustella sekä Suomen ulkoisilla että sisäisillä tekijöillä. Sekä metsäpolitiikka että metsäteollisuus ovat nopeasti globaalistumassa. Suomi haluaa jatkosakin olla osaava ja aktiivinen pelaaja molemmilla rintamilla. Niinpä tarvitaan nykyistä metsätieteiden koulutusjärjestelmän täydentämistä.

Metsätieteet on sulautettu ympäristötieteisiin etenkin monissa Euroopan ja Pohjois-Amerikan maissa. Tämä heikentää metsäosaamiselle välttämätöntä tieteidenvälisyyttä - biologiasta ja ympäristöfysiikasta insinööri-, talous- ja yhteiskuntatieteisiin. Maatalous on puolestaan ”syömässä” metsätieteitä EU:ssa. Kotoisen metsänhoitajien kysynnän varassa metsätieteiden opiskelija/opettajasuhde on jo tullut vaaravyöhykkeeseen isompiin aloihin verrattuna. Kuitenkin kansainvälisyyttä tulisi painottaa yhä enemmän. Jopa ylikansallisten Suomessa toimivien metsäteollisuusyritysten mielenkiinto Suomen metsätalouteen on vähenemässä ja kansainväliseen metsätalouteen ja metsäpolitiikkaan lisääntymässä.

Miten?

Tavoitteena voisi olla ensimmäisten opiskelijoiden aloittavan kansainvälisen metsätalouden opiskelun syyslukukaudella 2000. Alustava kansainvälisen koulutusohjelman suunnittelu tulisi silloin toteuttaa vuoden 1999 ensi puoliskolla. Suunnitelma sisältäisi yhteistyösopimuksen ja sen osapuolet, koulutuksen sisällön, opetuksen työnjaon, ajoituksen ja maantieteellisen sijainnin sekä rahoituksen. Tätä varten tulee perustaa toteutuskonsortion jäseniä ja rahoittajia edustava johtoryhmä sekä palkata osaava suunnittelija. Suunnittelutyö voitaisiin antaa tarjouskilpailun pohjalta.

Intersilvan hallitus on valmistellut tätä ehdotusta keskustelemalla ensin omassa piirissään, jossa eri tahoja edustavat jäsenet antoivat spontaanin tukensa. Sitten pidimme avoimen seminaarin temasta 23.9.1998, jossa alustivat Dr. Jag Maini, YK:n hallitusten välisen metsäfoorumin IFF:n pääsihteeri ja dekaani Paavo Pelkonen Joensuun yliopistosta sekä trooppisen metsänhoidon professori Olavi Luukkanen Helsingin yliopistosta. Seminaarissa oli 28 osanottajaa. Intersilvan edustajien ja suomalaisten alustajien palaverissa sovittiin yhteisen ehdotuksen tekemisestä, jota Intersilvan hallitus kokouksessaan 8.10.1998 kannatti.

Suunnittelua varten tarvittaisiin alkuvuodeksi 1999 noin 300 000 markkaa (50 456,4 euroa) ja suunnittelun jatkoa varten loppuvuodeksi noin 300 000 markkaa (50 456,4 euroa). Kustannuserä koostuisi korkeatasoisen suunnittelijan palkasta, matkoista, konsultti- ja kokouspalkkioista. Kansainvälisen koulutusohjelman perustamisessa olisi eduksi noudattaa kiireellistä aikataulua, etteivät muut maat ehdi ennen Suomea näille apajille.

Aarnio, Martti

Metsähallitus, Villi Pohjola

Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

55. 15.10.1998 ULKOILU JA MATKAILU

Luontomatkailu perustuu Suomen luonnon tarjoamiin luontoelämysmahdollisuuksiin ja näistä mahdollisuuksista kiinnostuneisiin koti- ja ulkomaisiin asiakkaisiin. Metsäluonnon merkitys luontoelämysten tarjoajana on Suomessa vesiluonnon ohella keskeinen. Luontomatkailutuotteemme perustuvat lähes poikkeuksetta metsien ja vesien tarjoamien aineellisten ja aineettomien arvojen hyödyntämiseen.

Matkailu on kehittymässä massamatkailusta yksilöllisten elämysten suuntaan. Yhä useammat matkailijat haluavat kokea matkailukeskusten sijaan oikeaa ja aitoa luontoa. Monen matkailijan mielikuva lienee se, että oikeaa luontoa on vain kansallispuistoissa. Kuinka hyvin tämä mielikuva sopii Suomeen, Suomen talousmetsiin ja metsätalouteen ja miten se palvelee luontomatkailun kehittämismahdollisuuksia.

Villi Pohjola on Metsähallituksen luontomatkailun liiketoiminnan tulosalue. Villin Pohjolan kannalta on erittäin tärkeää, että Metsähallituksen talousmetsillä on matkailullista vetovoimaa. Vetovoimaisuus tarkoittaa myös myönteistä mielikuvaa

metsätaloudesta. Metsätalouden ja luontomatkailun yhteinen nimittäjä on luontoarvojen taloudellinen hyödyntäminen kestävästä käytön periaatteella. Villin Pohjolan kannalta on keskeistä se, miten nämä taloudellisen toiminnan muodot saadaan sovitettua yhteen sekä metsätaloutta että luontomatkailua hyödyttävällä tavalla.

On tunnettava luontomatkailun ja luontomatkailijan kannalta keskeiset metsäluonnon vetovoimatekijät ja oheispalvelujen tarpeet. Kun nämä tekijät tunnetaan, voidaan arvioida luontomatkailun alueellisia ja paikallisia mahdollisuuksia ja tarkastella eri käyttömuotojen vaikutuksia matkailun edellytyksiin. Tältä pohjalta on mahdollista kehittää myös luontomatkailun tarpeet monipuolisesti huomioon ottava alueiden käytön suunnittelu.

Taloustmetsien tarjoamien luontomatkailumahdollisuuksien lisäksi olisi tiedettävä matkailun taloudelliset arvot. Kun arvot tunnetaan, voidaan metsien käytön suunnittelussa ja käytännön toteutuksessa löytää nykyistä monipuolisempia taloudellisia tuottovaihtoehtoja.

Luontomatkailu tarvitsee alueita, joissa vetovoimaisten luontoarvojen lisäksi on matkailijan ja matkailun tarpeista lähtien suunnitellut käytön periaatteet. Alueiden on oltava myös sellaisia, että niille on mahdollista tehdä tarkoituksemukainen luontomatkailun vaatima infrastruktuuri. Tämä merkinnee sitä, että käyttötarkoitukseltaan erilaisilla alueilla kuten luonnonsuojelualueilla ja taloustmetsillä on omat luontomatkailulliset roolinsa ja tehtävänsä. Luontomatkailu on näiden mahdollisuuksien hyvin yhteensovitettua hyödyntämistä.

Heikkilä, Tapio, ylitarkastaja
Ympäristöministeriö
Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

56. 15.10.1998 KULTTUURIMAISEMAT

Maiseman käsite sisältää kaksi ulottuvuutta: visuaalisen näkymän ja aluekokonaisuuden, joka sisältää maiseman fyysiset rakenteet ja eri maisematyyppejä ylläpitävät toiminnot. Maisemaa ei siis pidä tulkita pelkäksi näkymäksi, vaan myös luonnon ja ihmisen historiaan liittyvien tapauksien summaksi, jonka ilmiäisy näkyy nykyisessä maisemassa. Maisema muuttuu koko ajan. Maiseman tilaan vaikutetaan monenlaisilla päätöksillä ja toimenpiteillä. Maisemanhoidolla pyritään huolehtimaan maiseman arvokkaiksi määritellyistä piirteistä.

Maisema jaetaan luonnonmaisemiin ja kulttuurimaisemiin, joiden äärimuoto ovat urbaanit kaupunkimaisemat. Kulttuurimaisemat ovat muuten yleensä maaseudun kulttuurimaisemia, viljeltyjä maita kyliseen ja luonnonalueeseen. Kulttuurimaisema on sinänsä neutraali käsite; kulttuurimaisemia on sekä rumia että kauniita. Kulttuurimaiseman arvot on erikseen määriteltävä.

Kulttuurimaiseman arvot

Kulttuurimaiseman arvot perustuvat kolmeen pääasiaan: avoimiin viljelymaisemiin, kulttuurivaikutteiseen luontoon kuten niittyihin, hakamaihin ja muihin perinnebiotooppeihin ja rakennuskantaan sekä muuhun rakennettuun ympäristöön.

Kulttuurimaiseman arvokohteet

Kulttuurimaisemien ja luonnonmaisemien arvokohteita on selvitetty monipuolisesti ja monitasoisesti. Tällaisia selvityksiä on käytettävissä muun muassa valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista, valtakunnallisesti merkittävistä kulttuurihistoriallisista ympäristöistä, kansallismaisemista, perinnemaisemista, muinaisjäänneistä, eri tyyppisistä rakennus- ja luontokohteista, maakunnallisesti arvokkaista maisemista jne.

Viljelymaiseman arvo ja merkitys

Suomessa vain noin 8 prosenttia maa-alasta on viljeltyä. Se on vähän kun asiaa verrataan moniin Keski-Euroopan maihin, missä metsää on maa-alasta 7–9 prosenttia (esim. Englanti ja Hollanti) maasta valtaosan ollessa viljeltyä. Kaikki peltoalueet ovatkin meillä korostetun tärkeitä maisemalle, kulttuuriperinnölle ja myös luonnon monimuotoisuuden säilyttämiselle. Peltojen metsittäminen Suomessa on siksi maisemalle erityisen vahingollista toimintaa, eikä sitä pitäisi meillä tehdä periaatteessa lainkaan.

Viljelymenetelmiä tulee tietenkin kehittää ympäristönsuojelun kannalta suotuisaan suuntaan. Maataloustuotannon yhteydessä pitää pystyä huolehtimaan myös esimerkiksi arvokkaiden perinnebiotooppien säilymisestä ja kunnostamisesta.

Metsä ja kulttuurimaisema

Metsä on tärkeä osa suomalaista kulttuuria. Suomen rooliin kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä soveltaisikin ihmisen, kulttuurin ja metsäluonnon vuorovaikutussuhteiden pohdinta. Metsä, puusto ja pensaat ovat meilläkin tärkeä osa myös viljeltyä kulttuurimaisemaa. Peltojen metsäisten reunavyöhykkeiden ja luontaisten metsäsaarekkeiden laatu

ja ulkoasu ovat tärkeitä tekijöitä luonnon ja maisemien kannalta. Avoimilta alueilta avautuvat metsänäkymät ovat meillä keskeisiä, ja siksi hakkuiden maisemalliset vaikutukset ovat huomattavat.

Tavoitteita metsänhoidolle kulttuurimaisemissa

Kun metsien käyttöä suunnitellaan ja toteutetaan, tulee maisemallisesti tärkeät kohteet ottaa huomioon entistä paremmin. Toimenpiteissä pitää harkita samanaikaisesti sekä maisemalliset että luonnonympäristöön, eliölajistoon ja kulttuuriympäristöön kohdistuvat vaikutukset. Suunnittelun tarkastelutapa tulee olla samanaikaisesti sekä alueellinen että tilakohtainen. Viranomaisten, suunnittelijoiden, neuvonnan, maanomistajien ja metsäyriyten yhteistyön kehittäminen on välttämätöntä.

Metsän ja kulttuurin vuorovaikutusta on tarpeen selvittää. Metsissä olevia kiinnostavia historiallisia ja maisemallisia kohteita tulee vaalia osana kansallista kulttuuriperintöämme. Metsänkasvatuksella ei pidä hävittää kulttuurimaiseman arvoja esimerkiksi perinnebiotooppeja tai peltoja metsittämällä.

Suomalaisten kulttuurimaisemien säilymiselle on ensiarvoisen tärkeää, että niitä ylläpitävä maanviljely säilyy maan kaikissa osissa. Se on tärkeää paitsi maisemallisesti, myös sosiaalisesti, kulttuurisesti ja luonnon monimuotoisuuden kannalta. Meille tunnusomainen perheviljelmiin perustuva pienimittakaavainen maatilatalous on kulttuurimaisemien säilymisen perusedellytys. Vain sen avulla voidaan turvata maaseutumaisemien riittävä hoito. Maatalouselinkeinojen harjoittamisen kannattavuutta pitää tilatasolla tukea metsänhoidon tarjoamalla laajenevilla työtehtävillä.

Laininen, Erkka, ympäristöohjelman projektivastaava

Suomen Suunnistusliitto

Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

57. 15.10.1998 SUUNNISTUS JA METSÄ

Suunnistuksen ja luonnon suhde on läheinen. Metsä on suunnistajan suorituspaikka, mutta samalla lajin harrastajalle myös kokemusten ja elämysten lähde. Vastuun kantaminen luonnosta sekä toimiminen yhteistyössä maanomistajien ja muiden luonnon käyttäjäryhmien kanssa on suunnistuksen harrastamisen edellytys. Suunnistusta harrastetaan pääosin talousmetsissä ja siksi metsänhoidolla on vaikutusta lajin harrastusmahdollisuuksiin. Suunnistajien viestinä metsävälle on toivomus uusien metsänkäyttönormien soveltamisesta sekä yhteistyöstä kartoituksen ja tapahtumien suunnittelussa.

Suunnistus numeroina

Suomessa on noin 70 000 suunnistuksen harrastajaa, joista vajaan 15 000 on aktiivikilpailijoita. Maamme 442 suunnistusseuraa järjestävät vuosittain 5 000 suunnistustapahtumaa, joista 95 prosenttia on pienimuotoisia, noin 100 osanottajan harrastetapahtumia. Kansallisia tai sitä suurempia suunnistuskilpailuja järjestetään Suomessa vuosittain vajaan 300, joista 70 on hiihtosuunnistustapahtumia. Näiden kilpailun keskimääräinen osanottajamäärä on noin 500. Suurin suunnistustapahtuma on Jukolan viesti, joka kerää yli 10 000 osanottajaa. Yli tuhannen osanottajan suunnistuskilpailuja järjestetään vuodessa noin 25 kappaletta.

Voidaan arvioida, että vuosittain suunnistuskäytössä on yhteensä 3 300 neliökilometrin suuruinen alue, mikä vastaa 1,4 prosenttia maamme metsäpinta-alasta. Suunnistuskaudella harrastajat liikkuvat yhden viikonlopun aikana noin 60 neliökilometrin alueella eri puolilla maata. Käyttö ei kuitenkaan ole jatkuvaa, vaan samassa maastossa suunnistetaan yleensä vain joitain kertoja vuodessa. Suurimpien kaupunkien lähimaastoissa harrastetapahtumia voidaan järjestää useamminkin. Suurten kilpailujen jälkeen maasto rauhoitetaan suunnistuskäytöstä yleensä 1–3 vuodeksi.

Suomessa on tällä hetkellä noin 2 000 suunnistuskarttaa, jotka peittävät hieman yli 5 prosenttia maamme metsäpinta-alasta. Uusia karttoja syntyy vuosittain 400 kappaletta ja ne ajantasaistetaan 3–5 vuoden välein. Merkittävä osa kartoista syntyy seurojen talkootyönä. Suunnistuskartta sisältää tarkempaa informaatiota maaston topografiasta ja kasvillisuudesta kuin mikään muu yleisesti tuotettava kartta. Siksi suunnistuskartat voivat tarjota erinomaisen välineen esim. metsänhoidon suunnitteluun tai avainbiotooppien kartoitukseen.

Suunnistusliiton ympäristöohjelma

Suunnistusliitto toimii Suomessa urheilujärjestöjen edelläkävijänä ympäristöasioiden huomioimisessa. Suunnistusliitto julkisti syksyllä 1997 ympäristöpolitiikan, jonka päämääränä on lajin toimintaedellytysten turvaamisen ja ympäristövaikutusten hallinnan ohella mm. ihmisten luonnontuntemuksen sekä ympäristönsuojelulle myönteisen elämäntavan edistäminen. Poliitiikan keskeisiä toimintaperiaatteita ovat ympäristönsuojelun jatkuva parantaminen, avoin viestintä ja yhteistyö lajin sidosryhmien kanssa. Poliitiikan julkistamisesta käynnistyi Suunnistusliiton ympäristöohjelma, jonka tavoitteena on viedä politiikan päämäärät käytäntöön Suunnistusliiton kaikilla toimialoilla ja tehdä ympäristöasioiden huomioimisesta luonnollinen osa suunnistajien elämäntapaa. Ohjelman avulla Suunnis-

tusliitto ja suunnistajat haluavat kantaa vastuuta lajin suorituspaikasta metsästä ja tuoda oman panoksensa luonnon-suojelun ja kestäväen kehityksen edistämiseen.

Tutkimustieto suunnistuksen ympäristövaikutuksista ja suunnistajien toimenpiteet

Suunnistuksen vaikutuksia luontoon on tutkittu Suomessa ja muualla Euroopassa 1970-luvulta lähtien. Sipoon Jukolan viestistä 1995 tehdyn monivuotisen seurantatutkimuksen mukaan 10 000 osanottajan tapahtuman aiheuttamaa maaperän ja kasvillisuuden kulutusvaikutusta oli välittömästi kilpailun jälkeen havaittavissa 0,5 prosentin suuruisella alalla koko 8 neliökilometrin laajuisesta kilpailualueesta. Kahden vuoden seurantajakson aikana kulu-tusala oli pienentynyt 0,1 prosenttiin, mikä vastaa noin hehtaarin suuruista aluetta. Sipoon Jukolan ja muiden vastaa-vien tutkimusten antamaa tietoa on hyödynnetty suunnistuksen ratamestarityön ohjeissa. Kulumiselle herkat jäkälä- ja sammal pohjaiset kalliot, lehdot ja kosteikot pyritään välttämään ratasuunnittelussa. Lisäksi maanomistajilta, metsästäjiltä, ympäristöviranomaisilta ja luontoharrastajilta kerätään tietoa muista maaston aroista luontokohteista.

Ruotsissa tutkittiin vuonna 1972 Tiomilaviestin yhteydessä 2 400 suunnistajan kulkemisen vaikutusta 6,2 hehtaarin suuruiseen hakkuuaukeaan, jolle oli äskettäin istutettu noin 15 000 kuusentaimea. Koska hakkuun reunalla sijaitsi rasti, muodostui alueelle kilpailijoiden tekemiä uria. Urien varsilta laskettiin juurivaurioita kärsineet taimet, joiden lukumääräksi saatiin 13 eli alle tuhannesosa kaikista taimista. Saman tutkimuksen yhteydessä päädyttiin myös toisen suunnistuskilpailun osalta vastaavaan arvioon. Lars Kardellin (Vegetations slitage i samband med orienteringstävlingar, Skogshögskolan, 1972) mukaan suunnistajien nuorille taimille ja puiden juurille aiheuttamat vahingot olivat niin vähäisiä, ettei niillä voida katsoa olevan maanomistajan taloudellisille intresseille kuin korkeintaan teoreettinen merkitys. Vaikka merkittävän haitan mahdollisuus metsätaloudelle on vähäinen, maanomistajan tarpeet esim. metsänistutusten suhteen huomioidaan suunnistuskilpailun ratasuunnittelussa kiertämällä kohteet ja tarvittaessa merkitsemällä ne maastoon kielletyiksi alueiksi. Asiaa korostetaan myös suunnistuksen ratamestarikoulutuksessa.

Suunnistuksen vaikutuksia riistaeläimiin on tutkittu Ruotsissa mm. Grimsön riistantutkimusasemalla (Orienterings-tävlingars inverkan på älg och rådjur; Cederlund ym., 1981). Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että suunnis-tuskilpailun aiheuttamat häiriöt eivät vaikuta hirviin pysyvästi, vaikka eläin joutuisikin vastakkain suuren suunnista-jajoukon kanssa. Edellytyksenä on kuitenkin, että hirvi pääsee nopeasti pakenemaan pois kilpailumaastosta. Oikea ratamestarityöskentely ratkaisee pakenemisen onnistumisen. Radat tulisi suunnitella siten, että ne ovat samansuun-taisia, eikä kohtaavia rastivälejä esiinny. Tällöin ensimmäiset suunnistajat ajavat hirvet pois alueelta. Lisäksi kauriita ja muuta pienriistaa varten tulee jättää suoja-alueita ratalinjausten väliin. Suunnistusliiton ratamestarikoulutuksessa nämä periaatteet ovat olleet viime vuosina korostetusti esillä. Suunnistusliiton ja Metsästäjien Keskusjärjestön vä-lisessä sopimuksessa sekä suunnistuksen ratamestarityön ohjeissa painotetaan, että kilpailujen suunnittelun tulee erityisesti keväällä ja metsästysaikaan tapahtua yhteistyössä metsästysoikeuden haltijoiden kanssa.

Kokemuksia pesivien lintujen suojelemisesta suunnistuskilpailujen yhteydessä on olemassa esim. Sipoon Jukolasta 1995, jossa suojelutoimenpiteet suunniteltiin yhdessä lintuharrastajien (mm. Tringa ry) kanssa. Havaitut metsä-kanalintujen pesät aidattiin viitoituksella maastoon. Kilpailun jälkeen lintuharrastajilta ei kuulunut yhtään nega-tiivista kommenttia. Pesintä onnistui kaikissa aidatuissa kanalintujen pesissä ja jopa ennen kilpailua huomaamatta jääneessä pesässä, joka sijaitsi vain parin metrin etäisyydellä suunnistajien runsaasti käyttämästä polusta.

Suunnistajien metsäohjelmaa koskevat toiveet

Metsien maksuttoman käyttömahdollisuuden ja jokamiehenoikeuksien säilyminen tulevaisuudessakin on suunnistuk-sen harrastamisen edellytys. Suunnistajat haluavat turvata tämän mahdollisuuden minimoimalla lajin luonnolle aiheuttamat vaikutukset sekä toimimalla yhteistyössä maanomistajien ja muiden luonnon käyttäjien kanssa. Suunnis-tusta harrastetaan pääosin talousmetsissä, joten metsänhoidolla on merkitystä lajin harrastamisen edellytyksiin. Hyvä suunnistusmetsä on monikäyttömetsä, jossa on miellyttävä kulkea. Uusien metsänkäyttönormien mukainen metsän-hoito ja sen toteutuminen käytännössä on siten suunnistajienkin toiveissa.

Tärkeä kysymys on myös metsäväen ja suunnistajien yhteistyö kartoituksen ja tapahtumien suunnittelussa. Suunnis-tuskilpailun valmistelu alkaa jo useita vuosia ennen tapahtumaa kartoitusprosessin käynnistymisellä. Tieto kartoitet-tavan alueen metsänhoitoa koskevista suunnitelmissa ja aikataulusta on tärkeää suunnistusseuroille, jotka kiinnit-tävät kartan laadintaan kymmenien tuhansien markkojen panostuksen. Tiedon avulla voidaan suunnitella kartan viime hetken ajantasaistukset ja päättää mille maaston alueille ratalinjaukset kannattaa ohjata. Hyvällä yhteistyöllä vältetään myös viime hetken yllätykset, kuten hakkuut aivan kilpailun edellä tai pahimmassa tapauksessa suunnista-jien liikkuminen maastossa samassa paikassa metsäkoneiden kanssa.

58. 15.10.1998 MUINAISJÄÄNNÖKSET OSA KULTTUURIMAISEMAA

Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta on muistoina kiinteitä muinaisjäännöksiä ja maassa säilyneitä muinaislöytöjä. Kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden rakennusten kanssa ne muodostavat maamme aineellisen kulttuuriperinnön, jonka säilymisestä, tutkimuksesta ja niitä koskevan tiedon jakamisesta vastaa Museovirasto. Sen toimintaa ohjaavat mm. muinaismuistolaki 295/1963 ja rakennussuojelulaki 60/1985.

Kiinteitä muinaisjäännöksiä tunnetaan koko maamme jääkaudenjälkeisen asutushistorian ajalta. Esihistoriallisen ajan (noin 8000 eKr–1150/1300 jKr.) muinaisjäännökset ja muinaislöydöt ovat ainoat aikansa tietolähteet, historialliselta ajalta tunnetaan lisäksi kirjallisia lähteitä. Tutkimuksen ulottuvilla on kuitenkin vain osa esihistoriallisten kulttuurien aineellisista jäänteistä: maamme kalkkiköyhässä ja happamessa maaperässä ovat säilyneet kivi, (poltettu) savi ja metallit, sensijaan orgaaniset ainekset (puu, luu, nahka, tekstiilit jne.) vain poikkeustapauksissa (soissa, vesien pohjaliejussa). Osa kiinteistä muinaisjäännöksistä on alunperin rakennettu maan pinnalle ja tarkoitettu näkymään (esim. hautaröykkiöt, muinaislinnojen vallit). Parhaiten muinaisjäännökset näkyvät kallioilla; metsissä ne ovat usein kasvillisuuden peitossa ja vaikeasti havaittavia. Asuinpaikkoihin kuuluu maanpinnanalainen, yleensä likaiseksi värjäytynyt kulttuurikerros, jossa on asumusten ja tulisijojen jäännöksiä ja monenlaista paikalle jäänyttä löytöaineistoa. Maannoksen hitaasta kasvusta johtuu, että asuinpaikkojen löytökerros esim. metsämailla alkaa yleensä heti sammalen tai pintaturpeen alapuolelta; kerroksen vahvuus on keskimäärin noin 30–50 senttimetriä. Asuinpaikkoja, maahan kaivettuja hautoja ja kalmistoja osoittavia löytöjä ja havaintoja voidaan tehdä siten tehdä vain paikoilla, joissa maan pinta on rikki: tieleikkauksissa, hiekkakuoppien seinämissä, kynnöspelloilla, rantahietikoilla jne. tai kuten arkeologisessa inventoinnissa tekemällä koepistoja. Tällaiset kohteet ovat usein löytyessään jonkinverran tuhoutuneita. Ehjillä kangasmailla saattaa erottua kivikautisten asumusten pyöreitä tai pitkänomaisia, matalan vallin ympäröimiä painanteita, Osa kiinteistä muinaisjäännöksistä (rautakauden haudat, kalmistot ja asutusjäänteet, linnavuoret) sijaitsevat lähellä myöhempiä kyliä ja taloja, usein nykyasutuksenkin tuntumassa. Paikoin Lounais-Suomessa, Hämeessä, eteläisessä Satakunnassa ja läntisellä Uudellamaalla rautakautinen asutus on jatkunut todettavasti samoilla seuduilla historialliseen aikaan saakka. Siellä lähekkäin sijaitsevat rautakautiset kalmistot, muinaislinnat ja keskiaikaiset kirkot ovat monessa pitäjässä yhäkin kulttuurimaiseman keskeisiä elementtejä.

Metsä on meillä ollut keskeinen maisema ja elinympäristö vuosituhansia. Soiden kerrostumissa säilyneistä kasvien siitepölyistä on paleoekologinen tutkimus voinut selvittää kasviston ja metsien kehitystä ja toisaalta ihmisen vaikutusta ympäristöönsä. Kivikautiset pyyntikulttuurit näyttävät jättäneen vain vähän säilyneitä merkkejä ympäristöönsä. Vasta maanviljelyn ja karjanhoidon alkaessa kivikauden lopulta lähtien näkyvät ihmistoiminnan jäljet sekä viljojen siitepölyinä että muutoksina metsien kehityksessä, pääasiassa eteläisessä Suomessa. Varhaisin viljely oli kiertävää kaskiviljelyä, jota harjoitettiin parhailta, lehtipuuvaltaisilla mailla. Rautakauden loppupuolella aletaan kaskien lisäksi viljellä asutuksen lähellä olevia peltoja, joita lannoitettiin. Eränkävynnin mukana levisivät kaukokasket sisämaahan ja myös havumetsiä aletaan kasketa. Aikaisemmin karja kävi laitumella luonnonniityillä ja metsissä. Vasta maatalouden koneellistumisen myötä metsissä ja joutomailla laiduntaneen karjan määrä väheni ja luonnonlaitumista siirryttiin viljellyille laidunnurmille. Laidunnuksen myötä aikaisemmin avoimina tai puoliavoimina pysyneet hakamaat ja lähimetsät metsittyivät tai metsitettiin, tai niitä raivattiin pelloiksi. Tällöin niillä olleet muinaisjäännökset joko tuhoutuivat, vaurioituivat tai peittyivät kasvillisuuden alle. Samalla hävisi usein tieto muinaisjäännösten olemassaolosta. Metsävaroja on hyödynnetty monin eri tavoin kautta aikojen. Rautakauden alussa alkanut kotimaisen suo- ja järvmalmin pelkistys raudaksi edellytti runsaasti puuta. Prosessin vaikutuksia metsiin ei toistaiseksi ole paljoakaan selvitetty. Se lienee kuitenkin ollut vähäistä verrattuna historiallisen ajan rautaruukkien ja kaivosteollisuuden tarpeisiin. Puu on ollut myös tärkein rakennusmateriaali kivikaudelta tälle vuosisadalle saakka. Puusta tehtiin suuri määrä aitoja, erilaisia pyyntirakennelmia sekä maalalle että vesiin, kulkuvälineitä, siltoja taloudessa tarvittavia monenlaisia tarvekaluja (reet, ahkiot, sukset, veneet, puuastiat jne.). Polttoaineena puuta on käytetty niinkään kivikaudelta lähtien. Metsäluonnon kehitykseen ovat historiallisella ajalla erityisesti vaikuttaneet kaivostoiminnan ohella laivanrakennus ja tervanpolto; 1600-luvulla Euroopan tärkeimmät tervantuottajat olivat Ruotsi-Suomi ja Preussi. Teollistumisen myötä metsien puuvarat saivat uuden ja keskeisen merkityksen kansantaloudelle.

Muinaisjäännökset osa kulttuurimaisemaa

Kulttuurimaisema rakentuu luonnonmiljööstä ja asutusta miljööstä, joihin ihminen on aikojen kuluessa vaikuttanut ja joita muovannut eri tavoin. Kulttuurimaisemalle ominaista on monimuotoisuus ja ajallinen kerroksellisuus. Muinaisjäännökset ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennuskokonaisuudet ovat elimellinen osa ympäristöään; ne voidaan ymmärtää oikein vain siinä maisemassa, jossa ne ovat syntyneet. Kulttuurimaiseman vanhimpiin kerrostumiin kuuluvat esihistorialliset muinaisjäännökset, jotka ajanjaksonsa ainoana tietolähteinä ovat ainoalaatuisia ja korvaamattomia. Metsien monikäyttöön kuuluu metsäluonnon ja maiseman hoito ja siten myös niissä olevien muinaisjäännösalueiden ja kulttuurihistoriallisten kohteiden hoito, sekä niitä koskevan informaation jakaminen. Muinaisjäännösten hoito on muinaismuistolain mukaan luvanvaraista. Luvan myöntää Museovirasto, jonka kanssa neuvotellaan käytännön hoitotoimista (mmlaki 10 §). Museoviraston Arkeologian osastolla on muinaisjäännösten hoitoyksikkö, jonka organisoimana ja valvonnassa on toteutettu hoitotoimia vuodesta 1988 lähtien noin 300 erityyppisellä muinaisjäännöksellä.

Muinaisjäännöksiä suojeltava on tiedostettu Ruotsi-Suomessa jo suurvalta-aikana 1600-luvulla, jolloin annettiin ensimmäiset muinaismuistoja koskevat suojelusäädökset. Nykyinen muinaismuistolaki on vuodelta 1963. Nykyinen ihmistoiminta uhkaa monella tavalla muinaisjäännöksiä. Rakentaminen, maankäyttö ja metsätalous merkitsevät aikaisempiin vuosisatoihin verrattuna totaalista tuhoutumisuhkaa maassa säilyneille jäänteille, ellei niitä tietoisesti osata varoa. Koneellinen puunkorjuu, hakkuualueiden maanpinnan äestys, auraus ja metsäautoteiden rakentaminen vaurioittavat ja tuhoavat metsämailla olevia kohteita, niin tiedossa olevia kuin ennestään tuntemattomiakin. Toisaalta metsittäminen peittää kohteita näkyvistä. Metsäsuunnittelussa tulisikin Ruotsin tavoin sisällyttää systemaattiseen luetteloon tarvittavista luvista ja lausunnoista aina myös selvitys alueella olevista kiinteistä muinaisjäännöksistä.

Ajantasaiset tiedot tunnetuista kiinteistä muinaisjäännöksistä on saatavissa päivitettyinä Museovirastosta. Lisäksi nykyisin toimii seitsemässä maakuntamuseossa (Turku, Tampere, Lahti, Vaasa, Savonlinna, Kajaani, Rovaniemi) Museoviraston kanssa tehdyn, suojelutehtäviä koskevan yhteistyösopimuksen puitteissa maakunnallinen arkeologi. Heillä on käytettävissään alueittensa ajantasaiset muinaisjäännöstiedot. Useat maakunnalliset liitot, entiset Seutu-kaavaliitot ovat julkaisseet yhteistyössä Museoviraston kanssa esihistoriallisten suojelukohteiden luetteloita. Museovirastossa on 1999 loppuun mennessä valmistumassa atk-pohjainen muinaisjäännösrekisteri, jota Museovirasto ylläpitää ja päivittää ja joka tulee olemaan käytettävissä internetin kautta. Rekisteriin on tällä hetkellä viety noin 3/4 tiedossa olevista esihistoriallisista kohteista. Tarvittaessa tehdään maastotarkastuksia suunnittelualueille.

Kansallismaisemien (esim. Koli, Punkaharju, Rapolanharju jne.) ohella kansalliseen metsäohjelmaan tulisi sisällyttää tarkoin harkittu valikoima valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti huomattavia tunnusomaisia, ajallisesti ja sisällöltään monipuolisia kulttuurimaisema-alueita. Näiden kohteiden valinnassa Museoviraston asiantuntemus on käytettävissä. Metsäohjelman tulisi myös selvittää, miten valittujen kohteiden hoito järjestyy vastaisuudessa.

Kirjallisuus

Fasta fornlämningar. Skogsbrukets handbok: 185–189. Tapio. 1996.

Kulturmiljövård i skogen. Skogsstyrelsen. Jönköping. 1993.

Maisemanhoito. Maisema-aluetyöryhmän mietintö I. Mietintö 66/1992. Ympäristöministeriö.

Matila, Airi (toim.). Kiinteät muinaisjäännökset ja metsäsuunnittelu. Metsäkeskus Tapion julkaisuja 8/1994.

Miettinen, Mirja: Skogens kulturhistoria i Finland, arkeologiska och historiska aspekter. Nordisk bygd 4/1990:24-26.

— .1987. De fasta fornlämningarna och skogsbruket I–II. Skogsbruket 1987: 1(20-22). 2:(13–14).

Muinaismuistolaki 295/1963

Muinaisuuden jäljet maisemassa. Museovirasto. Arkeologian osasto. 1997.

Rakennussuojelulaki 60/1985.

Suomen hoidetut muinaisjäännökset. Museovirasto. 1995.

Pigg, Jari, koulutuspäällikkö

Metsästäjien Keskusjärjestö

Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

59. 15.10.1998 RIISTA ON METSÄN TUOTTAMA UUSIUTUVA LUONNONVARA

Suomalainen metsästäys on lähellä luontoa oleva elämäntapa. Metsästyksellä ja riistanhoidolla on edelleen erittäin keskeinen merkitys maaseudun jokapäiväisessä elämässä. Varsinaisen metsästykskulttuurin sijaan meillä vallitsee perinteinen eränkävintä- ja pyyntikulttuuri, jolla on omat arvokkaat piirteensä. Metsästäjien määrä on lähes kolminkertaistunut 1930-luvulta lähtien ja tällä hetkellä metsästykskortin lunastaa vuosittain lähes 300 000 henkilöä, joiden lisäksi noin 25 000 henkilöllä on mahdollisuus lunastaa metsästykskortti. Suomessa on väestöön suhteutettuna enemmän metsästäjiä kuin missään muussa Euroopan maassa. Keskimääräinen metsästäjä on metsästännyt 23 vuotta ja vuosittain hänelle kertyy 22 metsästyspäivää. Tyypillisesti metsästäjä myös sienestää, marjastaa ja kalastaa. Nykyään yhä useampi metsästäjä asuu muualla kuin maaseudulla, mutta kuitenkin hänen juurensa ovat maaseudulla.

Metsästäys perustuu uusiutuvan luonnonvaran - riistan - kestävään hyödyntämiseen, mikä on aina ollut suomalaisen metsästyksen perusta ja kulmakivi. Riistakantojen seurannat ovat Suomessa maailman huippua. Keskeistä metsästyksessä ei ole ollut suuren saaliin saaminen vaan saaliin saamisen mahdollisuus. Metsästäjät arvostavat muita luonnonkäyttäjiä enemmän vaikeasti saavutettavia ja rauhallisia saloseutuja, joissa merkit ihmistoiminnasta ovat vähäisiä tai olemattomia.

Riista on eräs metsien tuottama uudistuva luonnonvara puun ohella. Riistaeläimistämme suurin osa on nimenomaan metsien riistaa. Metsätaloudella on suuri vaikutus metsiin ja siten myös keskeisten ja arvokkaimpien riistaeläinten elinympäristöihin eli ravintoon, suojaan ja viihtyisyyteen. Metsätalous ja riistatalous liittyvät toisiinsa hyvin tiiviisti. Viimeisten vuosikymmenien aikana harjoitettu intensiivinen metsätalous on vaikuttanut riistaeläinten elinmahdollisuuksiin hyvin voimakkaasti. Keski-ikäisten ja vanhojen metsien määrän väheneminen ja metsien sirpaloituminen

sekä metsien uudistamisesta johtuva pienjyrsijöiden määrän lisääntyminen ja siitä seurannut pienpetojen kantojen kasvu ovat vaikuttaneet negatiivisesti useimpien riistaeläinten ja etenkin metsäkanalintujen kantoihin.

Riistataloudellisten näkökohtien huomioon ottaminen metsätaloudessa on vähentynyt viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana. Muiden monimuotoisuusnäkökohtien huomioon ottaminen on kuitenkin monissa tapauksissa vaikuttanut myönteisesti myös riistan elinoloihin. Käytännössä riistaeläinten elinympäristövaatimukset voidaan kuitenkin ottaa huomioon kaikissa metsätaloudellisissa toimenpiteissä kaikkialla ja kaikilla tasoilla.

Metsiköissä tehtävissä toimenpiteissä voidaan elinympäristöt säilyttää ja niitä voidaan myös parantaa ja ennallistaa ja tietyissä tapauksissa ainakin voidaan minimoida elinympäristöille aiheutuvia vahinkoja. Näiden näkökohtien toteutuminen edellyttää kuitenkin tietoa riistaeläinten elintavoista ja elinympäristövaatimuksista. Riistaeläinten elinympäristöjen huomioon ottamisella on myös metsien yleistä monimuotoisuutta lisääviä vaikutuksia. Riistaeläin-kantaindeksillä voidaan hyvin kuvata metsien yleistä monimuotoisuutta.

Tavoite

Metsästyksessä on edelleen metsien monikäytön keskeinen elementti ja sen hyväksyttävyyttä lisätään kaikkien hallinnonalojen toimilla. Metsästyksen perustana on uusiutuvan luonnonvaran kestävä käyttö ja metsästyksen kehittämisessä otetaan huomioon suomalaisen eränkävintään ja pyyntikulttuuriin kuuluvat ominaispiirteet eikä siihen kuulumattomia vieraita vaikutteita, kuten kaupallisuutta, suosita. Metsästyksellä toteutetaan osaltaan monia yhteiskunnan tavoitteita kuten estetään luonnosta vieraantumista. Suvaitsevaisuutta eri luonnonkäyttömuotojen harjoittajien välillä lisätään.

Metsätaloudessa otetaan huomioon aikaisempaa paremmin riistaeläinten elinympäristöt, joita pyritään parantamaan, säilyttämään ja ennallistamaan. Riistaeläinten elinympäristöille aiheutuvia vahinkoja minimoidaan tilanteissa, joissa riistallisten tavoitteiden toteuttaminen aiheuttaisi taloudellisesti liian suuria menetyksiä. Riistalliset tavoitteet otetaan huomioon myös alueellisissa, maakunnallisissa ja valtakunnallisissa tavoitteissa.

Riistaeläinten aiheuttamat taloudelliset vahingot pidetään vahingonkäräjien kannalta siedettävällä tasolla.

Keinot

Metsästyksen oikean mitoittamisen taustalla on tieto riistakantojen tilasta. Asiallisella ja oikealla tiedottamisella sekä kaikkien luonnonkäyttömuotojen mahdollisimman laajalla harjoittamisella pidetään metsästyksen hyväksyttävyyttä korkealla tasolla. Ristiriitojen ilmentyessä lisätään suvaitsevaisuutta suosimalla perinteisiä luonnonkäyttömuotoja. Metsästyksen kehittämisessä otetaan huomioon perinteiseen eränkävintään kuuluvat tavat ja muodot.

Metsätalouden harjoittajien keskuudessa lisätään tietämystä riistaeläinten elintavoista ja elinympäristövaatimuksista. Riistatalouden opetusta lisätään kouluissa, oppilaitoksissa ja aikuiskoulutuksessa. Metsätalouden oppaissa ja ohjelmissa on riistalla keskeinen merkitys. Riistallisesti tärkeitä kohteita kartoitetaan ja tiettyjä riistan ja muun monikäytön kannalta merkittäviä kohteita, kuten metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä ojitusalueita, ennallistetaan. Talousmetsissä toteutettavissa toimenpiteissä matkitaan luonnonmetsien prosesseja (lehtipuuston osuus, lahoppuu ja aukkoisuus).

Riistaeläinten kantojen mitoittamisessa otetaan huomioon niiden mahdollisesti aiheuttamat vahingot. Suunniteltavissa metsätaloustoimenpiteissä otetaan riistavahingoille alttiilla alueilla huomioon aiheutuvien vahinkojen mahdollisuus.

Suomen Kalamiesten Keskusliitto Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

60. 15.10.1998 VIRKISTYSKALASTUS

Virkistyskalastus voidaan luokitella niin luonto- kuin hyötyliikunnaksikin. Kulkiessaan jalkaisin kalapaikoille kalamies kohottaa omaa kuntoaan saaden samalla elämyksiä ja särvintä. Vapaa-ajankalastuksen harjoittaminen hyötyliikuntana onkin helpottunut onginnan ja pilkinnän muuttuttua jokamiehenoikeuksiksi. Virkistyskalastusta voidaan hyvällä syyllä nimittää tyky eli työkykyä ylläpitävänä toimintona.

Metsä on virkistyskalastajan toimintaympäristö. Asutuskeskusten läheisyydessä se on usein luonteeltaan puistometsä. Puistometsän lammet ja purojen rannat ovat virkistyskalastajan käytössä arki-iltoina ja viikonloppuina. Hoidettuina rannat helpottavat sekä virkistyskalastajan liikkumista että vapakalastusvälinein tapahtuvaa kalastusta.

Vesien rantavyöhykkeen puusto estää varjostuksellaan etenkin taimen- ja harjuspurojen veden liiallista lämpenemistä suoden myös suojapaikkoja kaloille. Puista putoaa kaloille myös hyönteisiä syötäväksi.

Lomallaan virkistyskalastaja mielellään hakeutuu alkuperäisluonnon helmaan pitkienkin matkojen päähän. Näissä ympäristöissä kalamiehen taidot punnitaan sopivien pyyntipaikkojen löytämiseksi. Alkuperäisluontoa arvostavina liittomme jäsenet pitävät merkittäviä polkuja ja tulentekopaikkoja tärkeinä ja alkuperäisluontoa suojelevina.

Avohakkuu ja sitä usein seuraava metsämaan auraus vaikeuttaa virkistyskalastajan liikkumista. Maisema ei tällöin myöskään suo myönteisiä luontoelämyksiä alkuperäisluontoa arvostavalle. Metsien käsittelytoimista ojitus ja ojien perkaus kohottavat vesien elohopea- ja humuspitoisuutta. Metsien lannoittaminen saattaa johtaa vesistöjen rehevöitymiseen.

Maassamme on runsaat 2 miljoonaa virkistyskseen kalastavaa. Heistä 70 000 kuuluu Suomen Kalamiesten Keskusliittoon, joka virkistyskalastajan edunvalvontajärjestönä pyrkii kouluttamaan ja kehittämään jäsentensä paitsi kalastuksellisia myös luonnossa liikkumisen taitoja luonnon ehdoilla ja luontoa kunnioittaen.

Lampén, Tage, erikoissuunnittelija

Metsähallitus

Metsien Monikäyttöfoorumi 15.10.1998

61. 15.10.1998 ULKOILUPALVELUT

Muutama vuosikymmen sitten retkeiltiin ja virkistäydettiin sekä valtion- että yksityismailla pelkästään jokamiehen oikeuden nojalla. Tämä ei tuottanut ongelmia, koska metsätalouden harjoittaminen ei ollut kovin intensiivistä eikä retkeilyn käyttöpaine kovin suurta. Myöhemmin retkeilyn käyttöpaine lisääntyi huomattavasti etenkin vetovoimaisilla, vesien äärellä sijaitsevilla monasti huonosti kulutusta kestäville alueilla. Suuri käyttöpaine aiheutti erilaisia ongelmia, kuten roskaantumista, maaperän kulumista ja luvatonta tulentekoa. Estääkseen haittojen lisäämistä rupesi Metsähallitus ohjaamaan retkeilyä perustamalla suosituille alueille omalla päätöksellä luonnonhoitometsiä, joihin rakennettiin retkeilyn palveluvarustusta. Lisäksi perustettiin ensimmäiset ulkoilulain mukaiset valtion retkeilyalueet vuonna 1979. Vuonna 1998 niitä on 7 kappaletta.

Ulkoilulain mukaiset retkeilyalueet ovat monikäyttöalueita, joiden pääkäyttömuoto on luonnon virkistyskäyttö. Metsätalouden harjoittaminen on mahdollista, jos huolehditaan siitä, että ulkoilutoiminnan tarpeet tulevat riittävästi otetuiksi huomioon. Valtion retkeilyalueilla ja retkeilypainotteisissa luonnonhoitometsissä oli metsätalouskäyttö alkuvaiheessa melko vähäistä ja sen lisäksi käytettiin pitempiä kiertoaikoja sekä pehmeämpiä menetelmiä kuin varsinaisissa talousmetsissä.

Ulkoilumahdollisuuksien kannalta tilanne muuttui 1980- ja 1990-luvulla siltä osin, että osasta Metsähallituksen omalla päätöksellä perustetuista retkeilypainotteisista luonnonhoitometsistä ja yhdestä valtion retkeilyalueesta muodostettiin lakisääteisiä luonnonsuojelualueita. Niillä voi retkeillä nytkin, mutta ei samassa laajuudessa kuin ennen, koska alueen pääkäyttömuoto ei enää ole virkistyskäyttö.

Erilaisten luonnonsuojeluohjelmien (kansallispuistojen ja rantojen suojelu sekä vanhat metsät) suunnitteluvaiheessa ei julkisessa keskustelussa käsitelty muita vaihtoehtoja kuin suojelu tai metsätalous. Näin ollen ei tunnistettu 1,5 miljoonaa kävijän ulkoilutarpeita. Sen sijaan toisen suuren käyttäjäryhmän, nimittäin metsästäjien, tarpeet otettiin huomioon säilyttämällä paikallisväestön metsästysmahdollisuudet suojelualueilla. Lisäksi riista-asiat otetaan huomioon metsien käsittelyn yhteydessä.

Valtion heikko taloudellinen tilanne näkyy ulkoilutoiminnassa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin valtio on viime vuosina rahoittanut jokamiehen oikeuteen liittyviä ulkoilupalveluja huomattavasti pienemmällä summalla kuin aikaisempina vuosina. Tämä on tarkoittanut sitä, että vähäisiä varoja on etupäässä pystytty kohdentamaan pääasiassa vetovoimaisille alueille, joilla on suuria kävijämääriä ja matkailuelinkeinollista merkitystä. Tämän seurauksena on jouduttu poistamaan vähemmässä käytössä olevia kohteita ja karsimaan palveluja. Samalla on osittain jouduttu tinkimään retkeilijöiden turvallisuudesta tietömissä kohteissa.

Eduskunta on vaatinut Metsähallitukselta vuosi vuodelta yhä suurempia tuloutusvaatimuksia samalla kun talous-toiminnan piirissä olevia alueita on muutettu luonnonsuojelualueiksi tai käytetty vaihtomaana. Tämä tarkoittaa sitä, että normaalit hakkuut talousmetsissä eivät monasti riitä tulosvaatimuksen saavuttamiseen, vaan talousmetsien tapaiset hakkuut siirtyvät yhä laajemmassa mitassa myös virkistysalueisiin. Tässä on tapahtumassa selvä konfliktitilanne retkeilijöiden ja metsätalouden harjoittajien tarpeiden välillä.

Kun ei edes ulkoiluun varatuilla alueilla ole mahdollista enää riittävästi ottaa huomioon retkeilijöiden tarpeita on luonnollisesti tilanne huomattavasti huonompi talousmetsissä. Tämä myös tarkoittaa sitä, että nykyisillä tuloutusvaatimuksilla ei valtion mailla ole realistisia mahdollisuuksia päästä tavoitteeseen, jossa jokamiehen oikeudella tapahtu-

va ulkoilukäyttö tunnustetaan entistä tärkeämmäksi osaksi metsätalouden sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä. Lisäksi se aiheuttaa sen, että moni ei enää halua hakea virkistystä talousmetsistä tai talousmetsien tapaan käsitellyiltä virkistysalueilta vaan suuntautuu mieluummin luonnonsuojelualueille. Tämän seurauksena ylitetään monien luonnonsuojelualueiden sosiaalinen kestävyys ja myös ekologinen kestävyys vaarantuu.

Lindén, Harto, tutkimusprofessori
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

62. 15.10.1998 METSÄN RIISTA

Riista on metsien monikäytön kannalta varsin keskeinen elementti; ei pelkästään metsästyksen liittyvinä arvoina ja kriteereinä, vaan riista indikoi myös hyvin metsän ja metsämaiseman yleistä kuntoisuutta, luontoarvoa. Laajamittaisen riistakolmiolaskentojen runsaslukuista voidaan laskea riistadiversteetti-indeksi, joka kuvastaa riistaeläimistön hyvinvointia halutulla alueella. Maa- ja metsätalousministeriö tulee käyttämään tätä indeksiä myös luonnonvarojen kestäväen hyödyntämisen mittaristossa.

Metsän riista vaatii menestyäkseen tiettyä metsäisyysastetta (metsää prosentteina kokonaispinta-alasta) ja itse esiintymismetsältä tiettyjä osuuksia, jotka ovat yleensä yhteydessä metsän ”luontaisuuteen”. Lienee realistista todeta, että Suomeen ei voida koskaan kattavasti perustaa niin paljon suojelualueita, että pelkästään ne voisivat turvata edes valtaosalle vaaravyöhykkeessä olevista lajeista pysyvät elinmahdollisuudet. Suojelualueiden määrää tulee lisätä, mutta sen lisäksi talousmetsissä tulee matkia luonnonmetsien tärkeitä ominaisuuksia (esim. monipuolajisuus, pensaikkaisuus, aukkoisuus, puiden eri-ikäisyys jne.).

Mielestäni Suomeen tulisi luoda ”luontovyöhykkeiden” verkosto. Tarkoitan tällä sitä, että suojelualueita ja ”luomutalousmetsiä” keskitettäisiin tietyille vyöhykkeille lähelle toisiaan. Näin saataisiin ainakin tiettyihin osiin maatamme alueita, joilla soveliaita metsiä olisi riittävästi tarjolla. Suojelualueita saattaisi olla maassamme joskus ehkä noin 5 prosentin verran. Jos ”luomutalousmetsiä” saataisiin 15–20 prosentin verran, niin keskittämällä nämä nauhamaisiksi vyöhykkeiksi suojelualueiden kanssa voitaisiin pelastaa paljon. Tietenkin muissakin talousmetsissä tulisi parantaa luonnonmukaisuusastetta, mutta ne olisivat kuitenkin ensisijaisesti tehokkaassa talouskäytössä ja -suunnittelussa.

Metsien yksityisomistus muodostaa suurimman esteen kokonaisvaltaiselle suunnittelulle. Olisiko mahdollista luoda metsien omistus näillä vyöhykealueilla jonkinlaiselle osakeyhtiö-ajattelulle (ns. yhteismetsät).

Jantunen, Tuomo, toiminnanjohtaja
Suomen Latu ry
Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

63. 15.10.1998 ULKOILUN PERUSEDellyTYKSIÄ

Ulkoilu eri muodoissaan on suomalaisten ykkösharrastus: kävelyä, pyöräilyä, hiihtoa, lenkkeilyä ja retkeilyä harastetaan enemmän kuin kaikkia muita noin 50 mitattua liikuntalajia yhteensä.

Ulkoilun perusedellytys on puhdas luonto. Ulkoilun edistämiseksi tulisi kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- Kansalaisten eniten käyttämien perusliikunta-/ulkoilupaikkojen rakentamista, peruskorjausta ja kehittämistä tulee tukea.
- Myös ns. pienien hankkeiden, alle 500 000 markkaa (84 094,0 euroa), tukeminen olisi oltava mahdollista veikkausvoittovaroista.
- Erityisesti ulkoilupaikkojen tason nostamiseen ja peruskorjaukseen olisi kiinnitettävä huomiota. Tällaisia hankkeita olisivat: ulkoilureittien, polkujen ja latujen pohjatyöt sekä
-
- aikaansaaminen viitoitusten ja opastaulujen valmistaminen ulkoilupaikoille. Ulkoilumajojen ja taukopaikkojen rakentaminen ja peruskorjaus ulkoilijoiden käyntikohteiksi sekä ulkoilumajojen ympäristön kehittäminen palvelemaan monipuolista ulkoilua: hiihtomaat, metsiin mörrimaat, nuotiopaikat, luontopolut, jne. sekä uinti- paikkojen - avannot ml. - lisääminen. Tiedotusmateriaalin ja karttojen valmistaminen sekä ulkoilupaikkojen markkinoinnin tehostaminen. Korkeatasoisten ja pysyvien ulkoilureittien ja -kohteiden aikaansaamista tulisi tukea ulkoilureittitoimituksia lisäämällä.

Suomen Latu ry toteuttaa parhaillaan seuraavia projekteja ja toimintoja ulkoiluedellytysten parantamiseksi:

Suomen ulkoiluedellytysten katselmus (SULKA): Vuoden 1998–1999 aikana Suomen Ladun ulkoilukonsultit (90 henkilöä) järjestävät ulkoilukatselukset kaikissa Suomen kunnissa tavoitteena ulkoilun kehittämissuunnitelmien valmistaminen yhdessä kuntien virkamiesten ja luottamushenkilöiden kanssa. Kohteina ovat ulkoilureitit, luonnon-suojelu- ja virkistysalueet, talousmetsien ulkoilukohteet sekä muut ulkoilupalvelut.

Vaellusreitit maaseudun työllistäjänä -projekti: tavoitteena perustaa kansainvälisiä reittejä ja palveluja sekä markkinoida niitä. Lisäksi koulutetaan vaellusreittien varrella olevia yrittäjiä. Useita yksittäisiä vaellusreittihankkeita, mikä tulisi ottaa huomioon myös kansallisessa metsäohjelmassa.

Tuunanen, Pekka, Ylitarkastaja
Ympäristöministeriö
Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

64. 15.10.1998 MONIKÄYTÖN TAVOITTEET

Metsästyks: ok! Maata omistamattomien metsästyks ja riistanhoitomahdollisuuksia ehkä voisi kehittää.

Porotalous: Kauniit periaatteet, ok!

Luonnontuotteiden keräily: ok! Marjastus- ja sienestysoikeus jokamiehenoikeutena säilytetään. Kysyttynä ongelmana on ”omien marjamaiden turvaaminen”. Eli jos edistää erityisesti marjojen ja sienten kasvuoloja, niin voiko turvata luonnonviljelmän muilta. Keräilytalouden ristiriidat metsästyksaikana on joskus ongelma. Jokamiehenoikeudet ovat sinänsä kunnossa.

Maisema- ja kulttuuriarvot: ?

Ulkoiluja matkailu: Jokamiehenoikeudet ok, paitsi että myös Suomeen tulisi saada metsän ”aitaamiskielto” kuten monessa muussa maassa. Jatkossa on myös turvattava metsien kaupallinen matkailukäyttö jokamiehenoikeutena kuten nykyisin on asianlaita. Laadukkaat paikalliset ulkoilureitit ovat matkailullisesti keskeisiä. Suomalainen luonto ja palvelut eivät sovellu pitkän matkan patikoitiin metsäisessä maastossa. Ulkoilureitit ovat seudullisia ja paikallisia. Rakennetut ylipitkät reitit ovat jääneet käyttämättä! Paljon huonoja kokemuksia!

Metsäautotiet ja yksityistiet on saatava tehokkaaseen matkailukäyttöön! Maastoliikenne vaatii koko Suomeen etelärannikkoa lukuun ottamatta moottorikelkkailureitit. Toteuttamisjärjestelmä puuttuu. Taajamatiet ja metsätiet on saatava moottorikelkkailijoiden käyttöön. Moottorikelkkailu on kaikkein kasvavin talviaktiviteetti. Metsien matkailukäytössä on erityisesti korostettava ympärivuotisuutta, ei pelkästään kesää ja talvea.

Metsissä sijaitsevat matkailupalvelut on sijoitettava niin, että ne voidaan hyvin saavuttaa. Palvelut sijoittuvat aluepolitiikan vuoksi nyt liian hajalleen. Palveluiden tulisi tukea toisiaan. Ajattelu on liian Lappikeskeistä, jossa on vain 5 prosenttia matkailun työvoimasta. Palvelut tulee tuottaa erityisesti tavallisille kansalaisille eikä liikuntafanaatikoiden ehdoilla. Leirintämatkailu, maatilamatkailu ja muu sen kaltainen pienimittakaavainen majoitusliiketoiminta tukee hyvin metsien matkailukäyttöä. Vapaa-ajanasunnot?

Taajamametsänhoito: ok!

Monikäyttöyrittäjyys: ok! Ehkä liikaa marjastus- ja sienestyspainotteinen. Ulkoilureittien, moottorikelkkailureittien yms. palveluiden tuottaminen tulisi olla ammattimaisella pohjalla eikä tukeutua työttömien ei ammattimaiseen apuun. Luotava ympärivuotisia työpaikkoja ja henkilökunta koulutettava niin, että ammattiyllpeyttä ja vastuuta löytyisi.

Sievänen, Tuija, LVVI-tutkimuksen koordinaattori
Metsäntutkimuslaitos
Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

65. 15.10.1998 METSÄ VIRKISTYSYMPÄRISTÖNÄ

Metsä tarjoaa ympäristön luonnossa virkistäytymiseen eli virkistyskäyttö on metsän tarjoama palvelus. Metsien käytön sosiaalinen kestävyys on noussut tärkeäksi poliittiseksi näkökulmaksi, jolla perusteellaan erilaisia metsien käytön valintoja. Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa virkistyskäytön yhteydessä mm. virkistysmahdollisuuksien tarjonnan tasa-arvoa, paikallisen väestön virkistysmahdollisuuksia, metsäympäristön käytössä luontomatkailuun paikalli-

sen matkailuyrittämisen näkökulmaa ja sosiaalisesti kestävä käytön mittaamiseen ja seurantaan tarvitaan mittareita ja tunnuksia.

Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen (LVVI)-tutkimus selvittää seuraavia asioita:

- Ulkoilumahdollisuuksien kysyntä, mitkä ovat väestön ulkoilutarpeet ja miten ne muuttuvat.
- Ulkoilumahdollisuuksien tarjonta, mitkä ovat virkistykseen käytettävissä olevat luonnonvarat ja yhteiskunnan tarjoamat virkistyspalvelut.
- Kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen, miten käytettävissä olevat luonnonvarat ja virkistyspalvelut tyydyttävät ulkoilutarpeet.
- Mitkä ovat yhteiskunnan luonnon virkistyskäytöstä saamat hyödyt.
- Mikä on virkistyspalveluihin käytettyjen yhteiskunnan panosten vaikuttavuus.

LVVI-tutkimus tuottaa perustilastoja luonnon virkistyskäytöstä sekä samalla virkistyskäytön valtakunnallisen seurantajärjestelmän. Seurantajärjestelmä tarkoittaa tilastoaineistojen kokoamista joko jatkuvasti tai säännöllisin väliajoin toistuvien mittauksin. LVVI-tutkimus kehittää sitä varten toimintamalleja.

Metsien sosiaalisen kestävyuden seuranta edellyttää jatkuvia tilastotietoja virkistyskäytöstä. Kansallisen metsäohjelman tulisi ottaa kantaa metsien virkistyskäytön seurannan turvaamiseen.

Ylkänen, Tom, suunnittelupäällikkö
Matkailun edistämiskeskus
Metsien monikäyttöfoorumi 15.10.1998

66. 15.10.1998 LUONTOMATKAILU

Ei liene liioiteltua sanoa, että luonnolla on hyvin keskeinen merkitys niin kotimaan kuin ulkomailta Suomeen suuntautuvassa matkailussa. Useimmissa tutkimuksissa luonto ja sen tarjoamat virkistysmahdollisuudet nousevat maamme merkittävimmiksi matkailullisiksi vetovoimatekijöiksi.

Luonto on tietenkin paljon muutakin kuin metsää, mutta kun maassamme ei ole kovinkaan paljon korkeita vuoria ja muutkin puuttomat alueet ovat suhteellisen pienet, metsä on keskeinen osa luontoa ja luo taustan luontomme tärkeimpään matkailulliseen elementtiin, eli järville. Eräässä Matkailun edistämiskeskuksen tekemässä, ulkomaalaisiin matkailijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa tiedusteltiin nimenomaan, mikä maisematyyppi viehättää eniten ulkomaalaisia matkailijoita. Vastaukseksi saatiin, että lähes puolet vastanneista olivat eniten kiinnostuneita suomalaisesta järvimaisemasta, neljännes saaristosta, joka kymmenes tunturi- tai vaaramaisemasta ja joka viides metsämaisemasta. Sama tutkimus kertoo myös, että luontokokemukset olivat useimmissa tapauksissa enemmän havainnoivia ja passiivisia, sillä kolme neljänestä vastaajasta oli sitä mieltä, että luonnon läheisyys ja luonnon kauneus olivat tärkeimmät Suomen luontoon liittyvät tekijät. Viidennes vastanneista oli sitä mieltä, että luontoon liittyvät aktiviteetit olivat kiinnostavimmat Suomen luontoon liittyvät tekijät. Vaikka viimeksimainittu luku ei ensi kuulemalta vaikuta kovin suurelta, edustaa se kuitenkin merkittävää potentiaalia suomalaiselle luontoaktiviteettitarjonnalle.

Matkailun kannalta harjoitetussa metsäpolitiikassa keskeistä on se, että metsänhoito on kestäväällä pohjalla yleisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaan. Kun maamme merkittävin vetovoimatekijä on luonto ja tätä käytetään laajasti argumenttina matkailun markkinoinnissa, ei ulkomailta Suomeen saapuva matkailija eikä kotimaan matkailija odota muuta kuin näkevänsä metsiä, jotka ovat hyvin hoidettuja ja säilyneitä. Negatiivisilla kokemuksilla voidaan erittäin perusteellisesti heikentää Suomen positiivista imagoa tuhansien järvien ja loppumattomien metsien maana.

Tällä vuosikymmenellä luontoaktiviteettien tarjonta on kasvanut merkittävästi. Tämä tarjonta ei olisi voinut syntyä, ellei Suomessa olisi laajoja alueita, jossa aktiviteetteja voidaan harjoittaa. Kansallispuistot ja retkeilyalueet ovat tällöin hyvin tärkeitä ja niiden edelleen kehittäminen (opastuskeskukset, palveluvarustus jne.) on matkailun kannalta tärkeää. Kansallispuistojen metsien hoidossa ei liene matkailun kannalta mitään ongelmia, päinvastoin ne ovat alueina mitä parhaimpia matkailun kannalta. Koko luontomatkailetarjonta ei kuitenkaan keskity näille alueille ja näin ollen on toivottavaa, että myös muissa matkailullisesti tärkeillä paikkakunnilla noudatettaisiin metsänhoitoa, joka luo hyvät puitteet luontoelämyksille eikä kauniita maisemia tuhota liian suurilla hakkuilla.

Koska luontoaktiviteetteja ei pelkästään harjoiteta kansallispuistoissa ja retkeilyalueilla, vaan laajasti koko maassa, jokamiehenoikeudet ovat tärkeitä. Vaikka esim. Ruotsissa on keskusteltu jokamiehenoikeuden rajoittamisesta tai sen maksullisuudesta, olisi erittäin toivottavaa, että Suomen nykyiseen käytäntöön ei tulisi muutoksia. Mahdollisten konfliktien välttämiseksi jokamiehenoikeuksista tiedotetaan ulkomaan markkinoinnissa siten, että selkeästi kerrotaan mitä saa tehdä, mutta myös mitä ei saa tehdä.

Kun Suomessa, varsinkin ns. ruuhka-Suomen ulkopuolella liikkuu autolla, voi valittaen todeta, ettei maanteiden varsilla näy juuri mitään muuta kuin metsää. Monista järvistämme ei näy vilautakaan. Muuten maisemallisesti kauniiden teiden varsilla tulisikin tämän johdosta harkita sellaisen metsänhoidon suosimista, joka avaa maisemia niin, että järvet näkyvät.

Kysymys, joka lienee askarruttanut monen metsäntutkijan mieltä on kysymys siitä, minkälainen metsä matkailijaa viehättää. Vaikka erämaatyypinen metsä on tietenkin luonnonmukaisin ja autenttisin ja näin ollen erittäin hyvä ympäristö matkailun kannalta, myös hyvin hoidettu talousmetsä luo hyvät puitteet luontomatkailulle. Samalla tarjoutuu mahdollisuus esitellä suomalaista metsähoitoa parhaimmillaan. Yleensäkin suomalaisesta metsänhoidosta voisi kertoa matkailijoille enemmän ja näin myös luoda uusia matkailupalveluja. Alkuun tämäntapainen tuotteistaminen on jo päässyt, mahdollisuuksia on varmaan vielä paljon.

Natura-ohjelman myötä Suomeen syntyy monia uusia suojelualueita. Matkailun kannalta tämä on tietenkin hyvä ja luo maastamme positiivisen kuvan. Kun uusia suojelualueita perustetaan on kuitenkin toivottavaa, ettei liiallisesti estetä matkailijoiden pääsyä näille alueille suojelun nimissä. Luonnonarvoiltaan merkittävillä alueilla matkailua voidaan toki ohjata niin, etteivät matkailijat tuhoa säilytettävää luontoa.

Talvella liikkuminen luonnossa vaatii erilaisia kulkuvälineitä, suksista moottorikelkkaan. Tällöin on lähdetty siitä, että kaikki harrastavat jotakin aktiivista välineurheilua. On kuitenkin paljon matkailijoita, etenkin ulkomaalaisia, jotka vain tahtoisivat liikkua luonnossa kävelen. Tämä ei kuitenkaan useimmissa hiihtokeskuksissa ole mahdollista ilman, että kävelee hiihtolatuja tai moottorikelkkareittejä pitkin. Miksei esim. juuri kansallispuistoihin tai muille hiihtokeskusten lähistöllä oleviin metsiin voida raivata urat kävelijöitä varten, niin, että talvellakin pääsisi hakeutumaan metsän rauhaan? Olisihan näillä urilla käyttöä muinakin vuodenaikoina kulkureitteinä maisemallisesti kauniisiin näköalakohteisiin.

Merisaari, Helena

Maa- ja metsätalousministeriö, Metsäosasto

67. 16.10.1998 VESIENSUOJELU KANSALLISESSA METSÄOHJELMASSA

Valtioneuvosto teki 19.3.1998 periaatepäätöksen vesiensuojelun tavoitteista vuoteen 2005. Päätöksessä edellytetään, että metsätaloudesta sisävesiin ja Itämereen joutuvaa fosforin ja typen määrää vähennetään kumpaakin vähintään 50 prosenttia vuoden 1993 arvioidusta tasosta. Tavoitteet tulee ottaa huomioon toimiala vastuun mukaisesti ja läpäisyperiaatteella kunkin hallinnonalan toimissa. Lisäksi tavoitteisiin pääsemiseksi kullekin toimialalle tulee laatia toimenpideohjelma.

Metsätaloudessa on jo olemassa tai ollaan laatimassa useita vesiensuojelua sivuavia asiakirjoja. Niitä ovat mm. maa- ja metsätalousministeriön (MMM) ja ympäristöministeriön yhteinen metsätalouden ympäristöohjelma vuodelta 1994, eri organisaatioiden laatimat vesiensuojeluoppaat, Tapion metsänhoitosuositukset, jotka aiotaan uusia vuonna 1999, Itämeri-sopimuksen puitteissa annetaan mahdollisesti Helcom-suositukset, kansallinen metsäohjelma on valmisteilla, ja ympäristöministeriö aikoo antaa alaiselleen hallinnolle metsätalouden vesiensuojelua koskevat valvontaohjeet, joissa on mukana myös metsätaloustoimien toteutustapoja koskevia suosituksia.

Edellisestä johtuen MMM on esittänyt, että vielä yhden uuden ohjelman sijasta metsätalouden vesiensuojelun tavoitteiden toimenpideohjelma määritellään kansallisessa metsäohjelmassa, ja yksityiskohtaiset metsätalouden toimenpiteissä toteutettavat vesiensuojelulliset toimet uudistettavissa metsänhoitosuosituksissa. Uudistettavissa suosituksissa sovitettaisiin yhteen yllämainittuja eri oppaita ja ohjeita.

Vesiensuojelun tavoitteet tulee ottaa huomioon kansallisessa metsäohjelmassa, mikäli siinä asetetaan tavoitteita esim. metsänlannoituksessa. Muitakin asetettavia tavoitteita ja vaihtoehtoja tulee arvioida ja laskea myös vesien suojelun kannalta. Ohjelmassa voitaisiin yhdeksi tavoite kokonaisuudeksi ottaa myös ”tehostetut vesiensuojelutoimet”. Hyväksyttävässä ohjelmassa tulee määrittellä tehdyt ratkaisut ja niiden vesiensuojelulliset vaikutukset niin, että voidaan kirjoittaa sopivaan asiakokhtaan esim.: ”kansallisessa metsäohjelmassa on otettu huomioon valtioneuvoston päätös 19.3.1998 vesiensuojelun tavoitteista vuoteen 2005. Yksityiskohtaiset eri metsätaloustoimenpiteissä toteutettavat vesiensuojelutoimet tullaan määrittelemään vuonna 1999 uudistettavissa metsänhoitosuosituksissa”.

Huittinen, Juhani, johtaja
Pelkonen, Paavo, johtoryhmän puheenjohtaja
Metsäosaamiskeskus

68. 21.10.1998 OSAAMISKESKUSOHJELMA

Osaamiskeskustoimintaa on Suomessa toteutettu menestyksellisesti neljä vuotta. Toiminta käynnistyi 1994, kun valtioneuvosto perusti kahdeksan alueosaamiskeskusta ja vuotta myöhemmin kolme ns. verkosto-osaamiskeskusta, joista metsäosaamiskeskus on yksi. Osaamiskeskusten ”äitikirkkona” ovat teknologiakeskukset ja kullekin osaamiskeskuselle valtioneuvosto on osaamiskeskusstatuksen lisäksi määrännyt osaamisalan sisällön. Osaamisalan määrittelyssä on tunnistettu ja haettu alueellista vahvuutta ja erikoistumista alueiden välillä osoittamalla lisäpanostusta juuri kunkin alueen ennestään vahvoihin osaamisalueisiin. Tavoitteena on niinkään alueiden kehittäminen lisäämällä yhteistyötä julkishallinnon, korkeakoulujen ja osaamisintensiivisen yritystoiminnan välillä. Suomen Teknologiakeskusten liiton vuonna 1997 tekemän selvityksen mukaan ohjelmalla on merkittävästi edistetty osaamisalojen työllisyyttä ja synnytetty alueille uusia yrityksiä.

Osaamiskeskusohjelman lainsäädännöllinen perusta on alueiden kehittämisestä annetussa laissa (1135/93) ja asetuksessa (1315/93, muut. 302/96). Ohjelman menestyksellinen toteuttaminen on tehnyt osaamiskeskusohjelmasta suomalaisen aluepolitiikan ”lippulaivan” (ministeri Jouni Backman Lappeenrannassa 7.8.1998).

Itä- ja sisä-Suomen maakuntien aluekehitysohjelmassa metsäsektorin kehittäminen on poikkeuksetta tärkein tavoiteohjelma. Perusteena metsäalan voimakkaalle korostamiselle on, että esim. itäisen Suomen maakuntien taloudellisesta aktiviteetista kaksikolmasosa on peräisin metsäklusterista.

Metsäosaamiskeskuksen näkökulmasta toteutuneen ohjelmakauden kokemus on ollut, että kansainväliseksi kasvanut ja yhä enemmän maailmanlaajuisesti suuntautunut suomalainen metsäteollisuus on osoittanut vain vähäistä kiinnostusta ja sitoutumista lujasti aluekehitykseen suuntautuneeseen osaamiskeskusohjelmaan. Puuta pidemmälle jalostava teollisuus on taas jäänyt raskaan metsäteollisuuden varjossa toiminnaksi, jonka kansantaloudellinen merkitys on vielä vaatimaton, mutta potentiaali mittava.

Uudelle ohjelmakaudelle Itä-Suomen puu- ja metsäosaamiskeskuksesta tehdyn esityksen linjaus tähtää puuteollisuuden ja erityisesti pk-sektorin aseman merkittävään vahvistamiseen sekä yhteistyömahdollisuuksien parantamiseen raskaan metsäteollisuuden rinnalla. Ohjelmaesityksen visiona nähdään, että lopputuotteiden käyttäjien globaalisti määritellyt odotukset tuotannon ympäristöhyväksyttävyydestä ja eettisyydestä ohjaavat voimakkaasti tuotantoa kaikilla aloilla ja erityisesti metsäteollisuudessa. Markkina- ja raaka-ainelähtöinen metsätalouden ja puuteollisuuden tuotannon kannattava sopeuttaminen ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys periaatteisiin on välttämättömyys ja tämän sopeuttamisprosessin sekä korkeatasoisen osaamisen avulla saavutetaan pitkäaikaisia ja ylivoimaisia kilpailuetuja puun jalostuksessa.

Tähän kehittämisprosessiin aluelähtöisesti toteutettu osaamiskeskusohjelma tarjoaa metsäalan käyttöön uuden osaamis- ja innovaatorakenteen. Kypsäksi arvioidulla toimialalla se on omiaan luomaan aikaisemmin kokeilemattomia toimintatapoja ja hankkeita. Tarkoitus on uuden eri tahojen yhteistoimintaan ja rahoitukseen perustuvan toiminnan aikaansaaminen, joka vahvistaa myös alueiden taloutta ja elinvoimaa. Alueilla tulee myös olemaan entistä suurempi vastuu EU:n rakennerrahastoista tulevien varojen ohjaamisessa näistä rahoista kilpaileville toimialoille. Metsäalan kannalta ei myöskään ole vähämerkityksellistä, että osaamiskeskusohjelma ruokkii ohjelmahakemuksen tehneillä alueilla olevaa innostusta, entusiasmia, koko suomalaisen metsäklusterin kehittämiseksi ja toimii promoottorina lahjakkaiden ja motivoituneiden nuorten hakeutumiseksi osaamisalalle.

Raitio, Hannu

69. 29.10.1998 METSIEN ELINVOIMAIKUUDEN SEURANTA

Suomi on vuodesta 1985 lähtien osallistunut yleiseurooppalaiseen metsien kunnan seurantaohjelmaan. Tämä YK:n Euroopan Talouskomission alainen metsien terveydentilan seuranta pohjautuu kansainväliseen ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskevaan sopimukseen. Euroopan unionin jäsenmaissa metsien terveydentilan seuranta nojautuu sitä varten vuonna 1986 ja 1994 vahvistettuihin säädöksiin ja niihin myöhemmin tehtyihin täydennyksiin. Suomessa metsien terveydentilan seurannasta on vastannut Metsäntutkimuslaitos (Metla).

Metla inventoi puiden kunnan vuosittain kansainvälisesti sovituin menetelmin edustavaan otantaan perustuvilla noin 450 pysyvällä näytealalla. Tämän nk. laaja-alaisen I tason seurantaohjelman näytealat Suomessa on valittu vuonna 1985 perustetuista valtakunnan metsien inventoinnin pysyvistä näytealoista. Euroopassa näytealoja on kaikkiaan yli 5 700. Puista määritetään useita eri tunnuksia: suhteellinen neulas- ja lehtikato eli harsuuntuneisuus, neulasvuosiser-

tojen lukumäärä, oksatuhot, kuusella sekundaarioksien määrä, neulasten ja lehtien väriviat, käpysato, abioottiset ja bioottiset tuhot, viherleväkasvuston esiintyminen neulasilla sekä epifyyttijäkälien esiintyminen näyteoksilla.

Metsäekosysteemien intensiivinen seuranta - II taso - on osa yleiseurooppalaista seurantajärjestelmää. Sen tavoitteena on tuottaa syvällistä tietoa metsien terveydentilan ja ilman epäpuhtauksien sekä muiden stressitekijöiden välisistä suhteista. Tätä varten on perustettu yhteensä yli 800 havaintometsikköä eri puolille Eurooppaa. Euroopan unionin jäsenvaltioissa näistä on 501. Metsäekosysteemien intensiivinen seuranta noudattaa Euroopan metsien suojelua käsitelleiden Strasbourgin (1990) ja Helsingin (1993) ministerikokousten päätöslausemia.

Kaikilla intensiiviseen seurantaan kuuluvilla havaintoaloilla arvioidaan puiden latvuskunto, mitataan puiden kasvu sekä analysoidaan lehtien ja maaperän kemiallinen koostumus. Laskeumaa seurataan jatkuvatoimisesti suurimmalla osalla havaintometsiköistä. Lisäksi osalla metsiköistä tehdään meteorologisia mittauksia ja tutkitaan maaveden kemiallisia ominaisuuksia. Pintakasvillisuus kuvataan vuosittain osalla havaintoaloista ja viiden vuoden välein kaikissa metsiköissä. Kaikkien näiden tutkimusten osalta on määritelty joukko pakollisia ja vapaaehtoisia parametrejä. Intensiiviseurannassa käytettävistä menetelmistä on sovittu, jotta eri maista saatavat tulokset olisivat paremmin vertailukelpoisia. Useissa maissa tutkitaan myös vapaaehtoisesti esimerkiksi fenologiaa, kasvitauteja, kariketta, jäkälää, sammalia, hyönteisiä, sieniä ja juurten toimintaa.

Suomessa metsäekosysteemien intensiivinen seuranta on integroitu myös kansainväliseen AMAP-ohjelmaan (Arctic Monitoring and Assessment Program) sekä TEMS-tietokantaan (Terrestrial Ecosystems Monitoring Sites).

Ripatti, Pekka **Metsäntutkimuslaitos**

70. 5.11.1998 METSÄTEOLLISUUSTUOTTEIDEN KYSYNNÄN KASVU

70 miljoonan kuutiometrin lähtökohdista sen verran, että taustalla lienee joku ajatus metsäteollisuustuotteiden kysynnästä (se muuten kannattaisi kirjoittaa myös raporttiin), joita esim. Lauri Hetemäki ja Heikki Pajuoja ovat analysoineet juuri vuoteen 2010 saakka ETTS:n ja FAO:n ennusteisiin perustuen.

Muutos nykyisestä (60:stä) 70:een on noin 8,5 prosentin tasoa, joka on selvästi enemmän kuin metsäteollisuustuotteiden kysynnän pitkän aikavälin kasvun perusteella voisi päätellä (jos käyttösuhteet pysyvät nykytasolla).

Herää kysymys: millä kasvu saadaan aikaan, kun vielä metsäteollisuudessa saman lopputuotteen aikaansaamiseksi raakapuu käytetään teknologisen kehityksen myötä entistä tarkemmin hyväksi eli hyvä jos ennustetulla viennin kasvulla pystytään käyttämään jatkossa edes nykyinen puumäärä.

Miten sitten päästään 70 miljoonaan kuutiometriin?

Tarvitaan huima vientimarkkinaosuuksien valtaus (hyvin epätodennäköistä) tai lopetetaan puun tuonti (kielto ei ole mahdollista, kotimaisen puunkäytön lisäykselle voidaan vain luoda parempia edellytyksiä - huom. osa tuonnista on kuitenkin täydentävää) tai kehitetään ja luodaan teknologiselle kehitykselle edellytykset käyttää raakapuuta (siis kuitupuuta heikompileatuistakin puuta, i.e. ensiharvennukset) paremmin hyväksi ja luodaan niille markkinat kuten myös niiden lopputuotteille. Itse uskon eniten viimeiseen kohtaan ja siksi odotan innovaatioryhmältä vielä jotain uutta ja ennakkoluulotonta.

Muutoin ohjelmaluonnos on mielestäni ok. ajatusrakennelmat etenevät niin kuin pitää. Koska luotan horjumatta (erityisesti omiini) tutkimustuloksiin, kannatan lämpimästi yksityismetsätalouden niukkojen resurssien allokointia neuvontaan.

Hinnoista sen verran, että on kiistämätön fakta, että määrät ja hinnat - minkä tahansa raaka-aineen - seuraavat toisiaan kuin hai laivaa. miten paljon kantohinnat lopulta nousisivat riippuu myös kysynnästä. tätä kannattaisi analysoida ainakin niissä taustapapereissa.

Pesonen, Mauno, projektijohtaja **Metsäntutkimuslaitos**

71. 5.11.1998 MELA-LUKU SISÄLTÄÄ AINESPUUTA

Ainakin yksi asia on korjattava kansalliseen metsäohjelma-luonnokseen. Tilastojen hakkuukertymästä on vähennettävä polttopuun osuudesta 3–4 miljoonaa mottia, kun verrataan kertymää MELA-kertymään. Polttopuusta 70–80 prosenttia on muuta kuin ainespuun mitat täyttävää puuta, kun taas MELA-luku on pelkästään ainespuuta. Minusta on parempi verrata markkinahakkuita ja MELA-lukuja keskenään. Miksei voida kertoa myös vuodesta 2010 eteenpäin olevia kestäviä hakkuumahdollisuuksia, kun kerran kasvukin kerrotaan? Tästä on ollut puhetta ennenkin.

Elovirta, Pertti
Metsäntutkimuslaitos

72. 6.11.1998 TYÖVOIMAN TARVE METSÄTEOLLISUUDESSA

Ohjelman luvussa ”Metsäteollisuuden edellytyksistä huolehditaan” todetaan metsäteollisuuden työvoiman vähenyneen puoleen 1990-luvulla 130 000 (65 000). Myöhemmässä kappaleessa todetaan edelleen, että työllisyys metsätaloudessa kuten metsäteollisuudessaakin on puoliintunut 1990-luvulla.

Erityisesti metsäteollisuuden osalta luonnehdinta on liioiteltu vaikka suunta onkin oikea. Tilastokeskuksen jatkuvan työvoimatutkimuksen (valtakunnan virallisen työvoimatilaston) mukaan kehitys on 1990-luvulla ollut seuraava:

Työlliset	1990	1997	Muutos %
Metsäteollisuus	92 000	72 000	-20
Metsätalous	37 000	23 000	-40
Metsäsektori yhteensä	129 000	95 000	-25

Metsätalous kannattaa ja työllistää -luvussa todetaan, että lisääntyviin hakkuisiin ja metsänhoito- ja perusparannustöihin tarvitaan noin 9 000 työvuoden työpanos. Ilmaisua on tulkinnanvarainen ja kaipaa täsmäntämistä. Jos se ymmärretään siten, että kyseessä on lisätyöpanos nykyisen työllisyyden lisäksi, se ei voi pitää paikkaansa. Vuonna 1997 työpanos kyseisissä tehtävissä oli: työntekijätyöpanos 10 000 henkilötyövuotta, yrittäjätyöpanos 6 000 henkilötyövuotta, eli yhteensä 16 000 henkilötyövuotta. Työllisyyden lisäys olisi siten yli 50 prosenttia.

Jos metsätalouden työmäärät lisääntyvät 10 miljoonan kuutiometrin hakkuiden lisääntymisestä vastaavasti kaikissa työlajeissa, on kokonaistyömäärän lisäys vuoteen 2010 mennessä noin 20 prosenttia. Jos työn tuottavuus kasvaa tähänastista noin 4 prosentin vuosivauhtia, on se vuonna 2010 noin 60 prosenttia korkeampi. Tarvittava työpanos olisi siten noin puolet nykyisestä. Jos ilmauksella tarvittavasta 9 000 henkilön työpanoksesta tarkoitetaan ennustetta metsätalouden kokonaistyöpanoksesta ko. työtehtäviin vuoteen 2010 mennessä, on se oikeaa suuruusluokkaa.

Näreaho, Pentti, varapuheenjohtaja,
Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen yleinen toimikunta
Metsäalan toimihenkilöliitto ry - METO ry

73. 6.11.1998 KOULUTUSPOLITIikka

Kansallisen metsäohjelman viimeisimpään versioon eräs kommentti, joka koskee koulutuspolitiikkaa. Viimeisin versio sivu 22.

Maassamme osin rakenteilla olevat koulutuspoliittiset linjaukset kylläkin tähtäävät siihen, että keskimäärin 65 prosenttia ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon. Se on siis yleinen keskimääräinen koulutuspoliittinen tavoite, jota ei sellaisenaan pidä soveltaa kaikille aloille.

Metsäalalla tilanne on se, että yliopistotutkinnon suorittaneista on selvä ylitarjonta, varsinkin perinteisten metsäalan työnantajien keskuudessa. Kysyntä ei ole kasvava.

Ammattikorkeakoulutasoinen metsätalousinsinööri-koulutus ylittää kysynnän tällä hetkellä lievästi, Nykyiset koulutusmäärät ovat oikealla tasolla, tästä vallitsee laaja yhteisymmärrys.

Koneenkuljettajakoulutus on luonnostekstissä kirjoitettu oikein.

Yleensä voidaan sanoa, että kykenemme vaikuttamaan koulutuspoliittisia linjauksia, sekä määrällisiä että laadullisia, tehtäessä yliopistokoulutukseen, ammattikorkeakoulutukseen ja metsäkoneen kuljettajien koulutukseen.

Metsurikoulutukseen liittyvissä kysymyksissä ehdotan, että erityisen suuri paino annetaan Puu- ja Erityisalojen liiton käsityksille sekä koulutuksen määrän että laadun suhteen.

Metsäalan perustutkintoon johtavassa koulutuksessa on aloituspaikkoja paljon enemmän kuin metsäala tällä hetkellä tarvitsee. Päätöksenteko näiden osalta on siirretty oppilaitoksiin, joten vaikutusmahdollisuudet esim. määrien osalta ovat tällä hetkellä melko heikot.

Kuten huomaat näistä kommentteista, en ole aivan tuohon tekstiin tyytyväinen, joten ehdotan, että tekisit korjauspoltoja esittämäni näkemykset huomioonottaen.

Etelä-Suomen metsänomistajien liitto, hallitus

74. 6.11.1998 METSÄTALO USSUUNNITELMIEN LISÄÄMINEN

Etelä-Suomen metsänomistajien liiton hallituksen kommentit valmisteilla olevaan kansalliseen metsäohjelmaan. Hallitukseen kuuluu alueen 31 metsänhoitoyhdistyksen puheenjohtajat sekä Päijät-Hämeen metsänomistajien edustaja (kaupunkilaismetsänomistajayhdistys), edustaen yli 30 000 metsänomistajaa. Hallitus käsitteli ohjelmaa ”Ensimmäinen luonnos 2.11.1998” ja Hyvinkäällä 4.11.1998 olleen kansalaisfoorumin pohjalta kokouksessaan 6.11.1998.

Seuraavat asiat on selvästi huomioitava ohjelmassa: Perhemetsätalous on suomalaisen kestävä metsätalouden perusta.

- Tämän asian tulee selkeästi näkyä heti ensimmäisessä luvussa; asia on Suomen metsien kohdalta vähintään yhtä tärkeä kuin ohjelman ensimmäisen luvun muutkin kohdat. Samoin tätä asiaa on käsiteltävä selkeästi kohdassa ”Metsätalous kannattaa ja työllistää”.

Yksityismetsätalouden kannattavuudesta huolehditaan

- Ohjelma lupaa huolehtia metsäteollisuuden edellytyksistä.
- Ohjelman sivuilla on myös selvästi oltava näkyvissä huoli yksityismetsätalouden kannattavuudesta. Ellei se ole kannattavaa, putoaa pohja pois koko ohjelmalta.
- On myös huolehdittava siitä, että metsänomistajat voivat kannattavasti tehdä hakkuita omissa metsissään vaihtoehtona teollisuuden puunkorjuulle.

Metsätaloussuunnitelmien lisääminen

- Suunnittelutavoite 75 prosenttia on hyvä. Tavoitteella ei ole realistisia mahdollisuuksia toteutua, ellei metsänomistajat tiedä täydellä varmuudella mihin heidän omaisuudestaan tehtyjä suunnitelmia käytetään ja ketkä niitä käyttävät. Samoin tavoitteen saavuttamiseksi on huolehdittava siitä, että omistajien metsistä kerätään vain omistajien tarvitsemia tietoja. Nämä asiat on sisällytettävä kansalliseen metsäohjelmaan.

Ohjelman painoarvot

- Ohjelmassa tulee selkeämmin tuoda esille painoarvoajattelu: luonnosta lukiessa kaikki asiat näyttävät yhtä tärkeiltä ja näinhän asia ei ole.

Suojeluasiat

- Emme tarvitse enää yhtään uutta ryhmää miettimään uusia suojelukohteita. Suojeluasiat on tulevaisuudessa aina hoidettava vapaaehtoisuuden kautta. Lisäksi tarvitaan puolueetonta tutkimusta jo perustettujen alueiden ja muutuneen metsänhoidon taloudellisista vaikutuksista.
- Ohjelmassa on syytä todeta, että nykyiset toteuttamattomat ohjelmat on ensin vietävä loppuun ja myös vaikutukset ja tarpeellisuudet tutkittava ennen kuin mietitään uusia.

Lopuksi: Metsät ovat Suomen kansallisomaisuutta. Muihin maihin verrattuna tällä omaisuudella on yksi poikkeava piirre, kansallisomaisuuden omistaa valtaosaltaan yksittäiset ihmiset. Tämä näkökulma on jäänyt kansallisessa metsäohjelmassa aivan liian vähälle huomiolle. Jotta ohjelmaa voidaan mahdollisimman hyvin toteuttaa, on asia korjattava.

Saastamoinen, Kari, MMM, metsänhoitaja

75. 7.11.1998 METSÄTALouden KANNATTAVUUDESTA HUOLEHTIMINEN

Koska metsätalouden kannattavuus on kestävä metsätalouden edellytys, vaadin että kansallisessa metsäohjelmassa 1998 ensimmäisenä ja tärkeimpänä asiana on metsätalouden kannattavuudesta ja tulevaisuudesta huolehtiminen mm. seuraavasti:

- Metsätalouden verotusta ja veroluonteisia maksuja ei saa korottaa eikä uusia maksuja tai veroja saa alkaa periä.
- Valtion on edistettävä pieniläpimittaisen puun energiakäyttöä pysyvillä vero- ja investointitukiratkaisuilla.
- Mekaanisen puunjalostuksen paikallisia ja alueellisia edellytyksiä on edelleenkin parannettava.
- Yhteiskunnan tukea nuorten metsien hoitoon, ensiharvennuksia ja runsaspuustoisten sekä tuottavien soiden kunnostusajatuksiin on lisättävä.
- Suurten metsäteollisuusyritysten hallitsevasta asemasta johtuvat vääristymät puukaupassa, puunkorjuussa ja kaukokuljetuksessa on korjattava mm. suosimalla hankintakauppoja, korottamalla hankintalisät kustannuksia vastaaville tasoille korottamalla urakoitsijoiden taksoja jatkuvuuden turvaamiseksi ja tuontipuu on korvattava kotimaisella puulla metsävarojen mahdollisuuksien mukaan.

- Metsätalouden ongelmat on tuotava reilusti esiin julkiseen käsittelyyn mitään osapuolta suosimatta.
- Metsätyöt on tehtävä työntekijöille taloudellisesti houkuttelevammiksi, jotta metsänhoidon työntekijäpula ei pahenisi.
- Sertifiointi ei saa aiheuttaa kustannuslisiä metsänomistajille, jotka sitä tarvitsevat, maksakoot kustannuksetkin.
- Metsähallituksen on yhteisten luonnonvarojemme hoitajana tehtävä taimikonhoidot ajallaan, lisätyövoimaa on hennottava palkata.

Nämä seikat eivät ole yksityisajattelua, vaan monet ihmiset Puolangalla ja muuallakin yhtyvät ajatuksiini. Metsätaloudesta ja metsänomistajien tilanteesta huolestuneena

Ekometätalouden liitto

76. 7.11.1998 MIKÄ SUUNNAKSI METSÄ-SUOMELLE?

Rakennettaessa tänä vuonna Suomelle kansallista metsäohjelmaa on hyvä huomata, että sellainen on jo olemassa Suomessa. Jos kansallisella metsäohjelmalla tarkoitetaan ohjelmaa, joka määrittelee suuntaviivat metsätaloudelle, metsänhoidolle ja puun käytölle, tehtiin ensimmäinen metsäohjelma jo heti sotien jälkeen. Tästä Mera-ohjelmasta lähtien Suomella on ollut selkeä ja tiukka kansallinen metsäohjelma, jota on myös käytännössä kaikilla tasoilla toteutettu, huolimatta siitä, että sen enempää Mera-ohjelma kuin sen tarkistuslinjaus 1980-luvulla, Metsä 2000 -ohjelma eivät saaneet parlamentaarista vahvistusta eduskunnalta eikä valtioneuvostoltakaan.

Rakennettaessa nyt ensi vuosituhanen haasteisiin vastaavaa kansallista metsäohjelmaa, joka tuodaan myös hallituksen hyväksyttäväksi tulisi ensimmäiseksi tehdä arvio aiemmasta ohjelmasta ja sen soveltuvuudesta nykyiseen tilanteeseen.

Tällaista tarkastelua ei ole virallisessa kansallinen metsäohjelma -prosessissa tehty ja näyttääkin vahvasti siltä, että koko prosessi on Suomessa vain yritys tuottaa demokratian kulisseeja sille, että vanhan metsäohjelman toteuttamista jatketaan pienin muutoksin. Tähän ei kuitenkaan Suomella tulisi olla varaa, ainakin mikäli aidosti halutaan turvata kansallista etua. On monta syytä siihen, miksi vanha metsästrategia on tullut tiensä päähän.

Mera-ohjelmalla avohakkuiden Suomeen

Ensimmäinen kansallinen metsäohjelmamme oli Mera-ohjelma sotien jälkeen. Ohjelman merkitys oli käännetekävä. Teollisuuden puuntarpeen ajamana Suomessa siirryttiin sotien jälkeen radikaalisti uuteen metsänkäsittelymalliin. Aiempi metsänhoito kasvatti metsiä erirakenteisina sekametsinä ja avohakkuuta pidettiin metsän hävittämisenä. Sotien jälkeen tarvittiin nousevalle teollisuudelle äkkiä suuria puumääriä helppojen kulkuyhteyksien varrelta ja metsänhoitomallin muuttaminen ratkaisi puuntarpeen ongelman. Lähtökohtana oli se ajatus, että vanhat harsintametsät eli käytännössä kaikki maan metsät, avohakattaisiin noin 80 vuoden ajanjaksolla ja avohakkuiden jälkeen metsät uudistettaisiin viljelemällä joko männiköiksi tai kuusikoiksi. Teollisuuden kannalta ideaan kuului sekin, että vastuu ja kulut uuden metsän perustamisesta jäivät metsänomistajalle ja yhteiskunnalle. Uusi metsänhoitomalli antoi teollisuudelle mahdollisuuden ryhtyä realisoimaan myös sitä puupääomaa, johon aiemmin ei ollut lupa kajota. Uusi malli antoi myös mahdollisuuden tehdä realisointiohjelma, valtakunnalliset hakkuusuunnitelmat ja rakentaa niiden varaan maahan sellu- ja paperiteollisuutta.

Mera-ohjelman ideana oli käynnistää ylisukupolvinen hakkuuprojekti, jonka puitteissa entiset erirakenteiset sekametsät avohakataan ja muutetaan metsän viljelyn keinoin kasvamaan selluteollisuudelle raaka-ainetta tasarakenteisina yhden puulajin viljelminä. Tätä ohjelmaa on nyt toteutettu puoli vuosisataa. On välitilinpäätöksen aika.

Tehometätalouden tilinpäätös

Teollisuuden kannalta tilinpäätös on epäilemättä voitollinen. Tuottavathan metsäyhtiöt vuosittain ennätysvoittoja yhä. Voittoa kansallisen metsävarannon realisoinnista on kertynyt jo niin paljon, että metsäpääoma virtaa kasvavassa määrin ulkomaisiin avohakkuu- ja metsänviljelyprojekteihin mm. Kauko-Aasiaan ja Etelä-Amerikkaan. Mutta entä tulokset kansalaisten talouden kannalta, ekologisten ja ekonomisten kustannuksien kannalta tai tulevan sukupolven kannalta?

Metsäteollisuuden merkitys maaseudun työllistäjänä on laskenut nopeasti. Samaan aikaan kun hakkuumäärä ja teollisuuden tulos ovat kasvaneet, on työntekijöiden määrä sekä metsissä että teollisuudessa romahtanut. Pystykauppajärjestelmä ja tätä kautta puunkorjuutyön monopoliasema teollisuuden käyttämille monitoimikoneketjuille ovat estäneet sekä metsureiden että maatalouskaluston tulon puunkorjuumarkkinoille. Automaatio on vienyt työpaikat sa-vupiiputeollisuudessa.

Kehityksen suunta on muutettavissa vain irtoamalla massajalostuksen määrällisen kasvun ideasta. Hakkuita lisäämällä työllisyyttä ei voida hoitaa. On suuntauduttava puun mekaaniseen laatujalostukseen. Mahdollisuudet ovat suuret kun havaitaan, että Suomesta ulkomaille viety raakapuu työllistää ulkomailta ilmeisesti enemmän ihmisiä kuin metsätalous Suomessa kokonaisuudessaan! Suomalaisten on irrottava massateollisuuden alusmaan roolista ja ryhdyttävä sekä hoitamaan että käyttämään metsiä tavoitellen laatua.

Ekonominen ja ekologinen murhenäytelmä

Suurimmat ja kauaskantoisimmat tappiot tehometsätalouden kansallisesta metsäohjelmasta ovat tulleet metsissä. Laskelma tehometsätalouden aiheuttamista ekologisista ja ekonomisista vahingoista ja turhista kustannuksista kertoo kansakuntamme menettäneen paitsi ekologisista arvoja myös rahaa monin verroin pankkitukimiljardeja enemmän.

Ja kustannuksia tulee yhä. Avohakkuualojen uudistumisvaikeudet, taimikonhoidon ja nuorten metsien ongelmat, kesähakkuiden vahingot ovat esimerkkejä tästä päivästä. Kasvava ongelma on myös puun laatu. Avohakkuut ja metsänviljely ovat tuottaneet tulokseksi puuta, joka ei kelpaa sahatavarana laatuoluokkaan. Ongelma on kasvamassa samassa tahdissa kuin viimeiset harsintakauden tuottamat varttuneet tukkimetsät katoavat. Olisikin korkea aika, jo yksin laatusyistä, keskeyttää avohakkuut jäljelläolevissa varttuneissa metsissä, joita sentään yhä on noin kolmasosa taimikoitten ja nuorten metsien keskellä.

Mitä jää perinnöksi nuorisolle?

Suomessa harjoitettu metsäsuunnitelmatalous tuottaa kaikkein suurimmat tappiot tulevalle sukupolvelle. Kestävän kehityksen periaatteen mukaisesti tulisi turvata tulevan sukupolven oikeus metsäperintöön. Suomessa tilanne ei ole tältä osin mitenkään kestävällä pohjalla.

Mikään laki ei takaa tänä päivänä tulevalle sukupolvelle sen metsäosuutta edes määrällisesti. Kaikki jäljelläolevat varttuneet metsät ovat ns. hakkuukypsiä metsiä ja ne voidaan avohakata yksinkertaisesti tekemällä hakkuuilmoitus metsäkeskukseen. Avohakkuiden määrät ovat olleet viime vuosina ennätyskorkealla ja näin tulee jatkumaan, sillä voimassaoleva metsäverotuksen siirtymävaihe antaa suoraa verotukea varttuneiden metsien avohakkaajille.

Tehoasentoon hoidetuista metsistä ei löydy laatupuuta ja erikoispuuta mekaanisen jalostuksen tarpeisiin. Kierrotaikojen kuluessa arvokkainta tiheäsyistä mäntyä ei edes ennätä metsiin syntyä. Laatumäntykin kasvattaminen vie vähintään 150 vuotta ja suunnitelman mukaan metsät avohakataan keskimäärin 80 vuoden iässä.

Myös metsien muut käyttömuodot ovat kärsimässä. Vanhojen metsien katoaminen ja metsäteiden verkosto läpi maan estää metsiemme markkinointia erämaina. Sieniä ja marjoja saa turhaan etsiä raivatusta pöpeliköstä. Suuri tappio on tullut myös vesistöille ja kalataloudelle lähinnä ojitusten ja avohakkuiden aiheuttamien huuhtoutumien vuoksi.

Nuorison asia metsäperinnön vastaanottajana tulisi ottaa voimakkaasti huomioon, mietittäessä metsätaloutemme suuntavalintoja.

Ekologinen laatumetsätalous on kestävä vaihtoehto

Tehometsätalouden tilinpäätös osoittaa selkeästi, että nyt on muutoksen aika. Kestävä vaihtoehto siirtomaa-Suomelle on ekologinen laatumetsätalous. Meneillään oleva kansallisen metsäohjelman laadinta antaa suunnanmuutokseen hyvän tilaisuuden. Avainasemassa on parlamentti, jonka tulisi ottaa ohjat käsiinsä tässä Suomen keskeisimmässä tulevaisuuskysymyksessä.

Kilpailulakien avulla irti korporatismista

Muutoksen kannalta avainkysymys on metsissä. On korkea aika luopua aukkohakkuihin perustuvasta jaksollisesta metsänkäsittelymallista. Jotta muutos olisi mahdollinen olisi ensivaiheessa purettava teollisuuden monopoli-asema puunkorjuumarkkinoilla kieltämällä pystykauppajärjestelmä kilpailulakien perusteella.

Myös muita metsäorganisaatioiden pakkojärjestelmiä, jotka ajavat avohakkuihin on purettava. Pakollinen metsänhoitoyhdistysten jäsenyys on vastoin vapaata kilpailua ja tulisikin sallia metsänomistajille vapaa valinta siinä, mistä hän metsänhoitopalvelut hankkii.

Myös vallitseva tilanne, jossa Metsähallituksen taimiyhtiöllä on monopoli-asema taimimarkkinoilla yhdessä metsäalan valvontaorganisaatioiden metsäkeskusten kanssa on vapaan kilpailun kannalta kestävä. Ei ole oikein, eikä viisasta, että valtio estää paikallisten taimen tuottajien mahdollisuudet palvella oman paikkakuntansa tarpeita paikallisella taimiaineistolla.

Ydinenergiasta puuvoimaan

Energiapolitiikan kannalta olisi tärkeää supistaa metsäsektorin energiantarvetta siirtymällä pois energiaa kuluttavasta mekaanisen massan hiertämisestä. Tämä selluntuotantotapa on keskeisin syy siihen, että Suomessa tarvitaan olemassaolevia ydinvoimaloita. Toisaalta pitäisi lisätä puun käyttöä energian tuotannossa. Tämä suunnanmuutos on toteutettavissa verotuksella toisaalta säättämällä ydinsähkölle ympäristövero ja antamalla puuenergialle verohelpotuksia.

Laatua puusta ja muusta

Avainkysymys työllisyyden kannalta on mekaanisen laatupuunjalostuksen kehittäminen. Puukaupan, puukorjuutyön ja metsänhoidon vapautuessa mekaanisen sektorin mahdollisuudet saada käyttöönsä laatupuuta paranevat olennaisesti. Laatupuuta valikoituisi jo metsässä eri ostajille arvonsa mukaan. Kehitystä voidaan tukea rahoittamalla työvoimapolitiittisilla ja aluekehitysrahoilla mekaanisen sektorin tuotekehitystä ja paikallisen yritystoiminnan syntymistä ja verkostoitumista.

Metsien muiden käyttömuotojen ennenmuuta metsämatkailun ja keruutuotealan mahdollisuudet ovat myös suuret. Varsin pienillä investoinneilla koulutukseen, tuotekehittelyyn ja yhteisrittämiseen sekä kansainväliseen markkinointiin Suomesta voisi tulla yksi alan johtavista maista maailmassa. Metsä-Suomella on mahdollisuus. Nyt on yhdestoista hetki muutokselle.

Korhonen, Asko

Kansalaisfoorumi 9.11.1998, Kajaani

77. 9.11.1998 METSÄNHOIDON JA METSÄTALOUDEN OHJELMA

Yleislinjaus, visio 9.10.1998. Sisältö on erittäin hyvin laadittu. Siitä saavat kaikki kansalaiset kauniisti kiittää kansallisen metsäohjelman johto- ja työryhmiä. Yksityiskohta, jotka tulisi sisällyttää kansalliseen metsäohjelmaan (elivät jo sisälly).

Metsänhoito-ohjelma

Tulevaisuudessa uhkaa tukkipula metsätalouttamme. Uudistusrästit voidaan saattaa puuntuotantoon metsälain mahdollistamiin toimiin (myös pakkotoimet).

Nuoren metsänhoito on jo vakavampi kysymys. Nuoren metsänhoidon kampanja ei tehoa riittävästi. Tähän täytyy löytää uusia ideoita ja uusia rahoitusmalleja. Tässä yksi ehdotus: Määrätään metsänomistajille uusi ilmoitusvelvollisuus vuosille 1999–2003. Vuosittain on ilmoitettava metsäkeskukselle nuoren metsän hoitotilanne vuosien 1975–1995 uudistusaloista. Ilmoitusvelvollisuus koskee vain yksityismetsäomistajia.

1950-luvulla uudistetut alat - noin 40 vuoden ikäiset kasvatusmetsiköt otetaan myös metsäkeskuksissa erityisen tarkkailun kohteeksi ja metsänomistajille annetaan tarvittavista metsänhoitotoista neuvontaa ja toimenpidekehoituksia.

Metsäkeskusten rooli korostuu kansallisen metsäohjelman metsänhoito-ohjelmassa. Mainittakoon tässä yhteydessä seikka, jota ei ole aihetta sisällyttää kansalliseen metsäohjelmaan - että metsäkeskukset voivat käyttää yksityismetsien tarkastuksiin metsäoppilaitosten oppilaita kurssien työharjoitteluaikoina.

Metsätalouden ympäristöohjelma

Onko kansallinen metsäohjelma kirjoitettu?: Metsähallituksen metsät ovat kansallisomaisuuttamme. Myös tulevaisuudessa on omistajana ehdottomasti valtio eli siis Metsähallitus.

Suojelupäätösten johdosta on metsähallituksen metsiä jo liikaa puuntuotannon ulkopuolella. Suojelupäätöksiä ei sinänsä tarvitse missään purkaa, mutta tietyillä suojelualueilla on hakkuita sallittava rajoitetusti. Tätä varten perustetaan vuosille 1999–2010 metsähallituksen suojelumetsien hallintoneuvosto. Jäsenet: maa- ja metsätalousministeri, ympäristöministeri, Metsähallituksen pääjohtaja, kansallisen metsäohjelman työryhmistä 2–4 jäsentä ja muut jäsenet nimeää valtioneuvosto. Hallintoneuvosto päättää suojelualueista, joilla suoritetaan rajoitettuja hakkuita (yleensä talviaikana) ottaen huomioon ympäristötekijät, työllisyystilanteen ja markkinatilanteen.

Onko kansallisessa metsäohjelmassa otettu vakavasti vetoisuus Suomen kansanedustajille ja päättäjille, Helsingin Sanomat 17.5.1997, allekirjoittajina 130 metsäalan vaikuttajaa?

Metsätalouden Innovaatio-ohjelma

Onko kansallisessa metsäohjelmassa otettu kantaa metsäverotuksen periaatteelliseen muutokseen? Miten pitäisi olla (Hallituksen esitys eduskunnalle): Vaihtoehto A: Pinta-alaverotusta jatketaan 31.12.2013 saakka. Näin saadaan 20 vuotta siirtymäaikaa myyntiverotukseen. Vuoteen 2005 päättyvä siirtymäaika on liian lyhyt. Vaihtoehto B: 1.1.2006 alkaen korjataan myyntiverotus yhdistämällä siihen pinta-alaverotus kajaanilaisen Ari Korhosen mallin mukaisesti.

Onko kansallisessa metsäohjelmassa otettu kantaa metsän ulkomaalaisomistukseen? Miten pitäisi olla: Suomessa voi ulkomainen EU:n kansalainen tai yhteisö omistaa enintään 100 hehtaaria metsämaata. Luvan omistusoikeuteen myöntää maa- ja metsätalousministeriö. Muun valtion kansalainen ei voi omistaa metsää Suomesta. Muualta kotoisin oleva yhtiö voi omistaa Suomessa metsää ainoastaan, jos sitoutuu rakentamaan ja ylläpitämään puunjalostustehtaan Suomessa. Omistuslupa myönnetään määräajaksi ja sen myöntää valtioneuvosto.

Taimisto, Eeva

Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri

78. 9.11.1998 UUSIUTUVAT ENERGIAMUODOT VAI YDINVOIMA?

- Etelä-Suomen metsiensuojelusta metsäohjelmaan on tehtävä konkreettinen suunnitelma (samoin kuin on tehty puuntuotannon 70 miljoonasta kuutiometristä).
- Metsänhoitotöiden koneellistaminen unohtettava! Huom. työllisyys ja metsänterveys
- Uusi metsiensuojelun rahoitusohjelma suunnitteille. Elämä Naturen jälkeen...
- Ojituksen mukaan tuomiin ympäristöhaittoihin suhtauduttava vakavasti.
- Puhutaanko luonnonsuojelusta teollisuuden näkökulmasta rasitteena vai oikeutena?
- Energia-asia on tärkeä. Panostetaanko uusiutuvien energiamuotojen käyttöön ja tutkimukseen. Vai tukeeko metsäohjelma tavoitteineen lisäydinvoiman rakentamista?

Lahti, Tommi, KTM, Tutkija/WoodPower

Helsingin yliopisto, MTKK

79. 9.11.1998 PUUENERGIA KANSALLISESSA METSÄOHJELMASSA

Kansallisessa metsäohjelmassa on tavoitteena lisätä energiapuun korjuu ja käyttö 5 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2010 mennessä. Hakekuutioiksi muutettuna tavoite on 12,5 miljoonaa irtokuutiometriä, joka vastaa 10 terawattituntia. Havainnollistettuna tämä tarkoittaa satatuhatta rekka-autollista haketta vuodessa. Tämän hakemäärän tuottamiseksi tarvitaan sata suuritehoista hakkuria.

Tavoite on kova. Energiapuun käytön täytyy vuosittain kasvaa nopeammin kuin mitä koko metsähaketuotannon vuosivolyymi on tällä hetkellä. Tämä vaatii mittavia investointeja tuotantokapasiteettiin ja tuotantoketjujen rakentamista lähes tyhjästä. Investointien kokonaismäärä riippuu myös käytön lisääntymisen nopeudesta. Arviot tarvittavasta hakkurikapasiteetista vaihtelee 140–220 hakkuriin. Pääomaa hakkureihin sitoutuu ajan jaksona 400 miljoonasta markasta (67,3 miljoonaa euroa) 700 miljoonaan markkaan (117,7 miljoonaa euroa). Oma haasteensa on löytää yrittäjät puuenergian tuotantoon ja heidän kouluttajansa. Tavoitteen saavuttaminen vaatii laajan tuen metsänomistajilta ja aitoa halua edistää puun energiakäyttöä. Seuraavassa haketuotannon ominaispiirteet:

Kokopuu ja hakkuutähde

Puuenergian tuotanto perustuu kokopuiden ja hakkuutähteiden hyödyntämiseen. Kokopuuta korjataan ensiharvennuksien yhteydessä ja hakkuutähdeä kuusivaltaisista päätehakkuiden yhteydessä. Hyödyntämiskelpoinen potentiaali ensiharvennuksissa on 2,3 miljoonaa kuutiometriä ja päätehakkuiden yhteydessä 3,7 miljoonaa kuutiometriä energiapuuta vuodessa. Energiantuotannon kannalta kyseessä on hitaasti ja nopeasti kiertävät lajikkeet. Kokopuuta voidaan varastoida muutama vuosi, kun taas hakkuutähteelle on eduksi alle kolmen kuukauden varastointiaika. Energiantuotannossa paras hyöty saavutetaan yhdistämällä molempia lajikkeita asiakkaan tarpeen mukaan.

Koneketjut

Kokopuu korjataan pääosin metsurityönä nuorten metsien kunnostustuella. Hakkuutähde taas korjataan koneellisesti kuusivaltaisten päätehakkuiden yhteydessä. Korjuun perusedellytys on hakkuutähteen erilleenpuinti kasoille. Käytössä on yksi- ja kaksipuolinen tekniikka, jolloin hakkuutähteet jäävät kasoille, eikä niitä poljeta koneen alle. Bioenergian tutkimusohjelmassa kehitetyistä hakkuutähdehakkueiden tuotantoketjuista on kolme menetelmää, varastohaketus (Evolution), palsa-haketus (Chipset) ja monitoimihaketus (Moha), kaupallisesti käytössä Suomessa. Menetelmät hyödyntävät varastointimahdollisuuksia eri tavoin ja kombinoivat metsäkuljetusta, haketuusta ja hakkeen autokuljetusta kukin omalla omaleimaisella tavallaan. Kaikki menetelmät kuitenkin vaativat hakkuutähteen erilleenpuinnin.

Ympäristönäkökulma

Puuenergian käyttö on kestävä kehityksen periaatteiden mukaista. Puun energiakäytössä ei lasketa syntyvän kasvihuonekaasuja, koska samat kaasut vapautuisivat puun maatuessa. Hakkeen käyttö vähentää rikkidioksidi- ja hiilidioksidipäästöjä, koska jokainen kuutio puuta korvaa tynnyrillisen öljyä energiantuotannossa. Lisäksi metsähake sitoo rikkiä, jolloin kalkkikiven käyttöä poltossa voidaan vähentää. Puun tuhka voidaan hyötykäyttää.

Hakkuutähteiden korjaaminen kuusivaltaisista päätehakkuihin ei tutkimustietojen mukaan aiheuta ravinnekatoa tai kasvutappioita. Sen sijaan kuusen päätehakkuiden jälkeinen ravinnepiikki ja sen aikaansaama ravinteiden huuhtoutuminen vähenee. Metsää päästään uudistamaan pari vuotta aikaisemmin kuin ennen. Lisäksi metsänuudistaminen halpenee ja helpottuu sekä hyvä muokkausjälki saavutetaan kevyemmin menetelmin.

Hakkuutähteiden kerääminen parantaa oleellisesti hakkuualan virkistyskäyttömahdollisuuksia. Yleisilme on siistimpi ja liikkuminen on helppoa. Riistanhoito, sienestys ja marjastus helpottuvat, koska marjoja ja sieniä ei tarvitse noukia lahoavan oksaston alta. Satoisuuksiin hakkuutähteiden korjuulla ei ole juuri vaikutusta paitsi vadelman satoisuus voi hieman heiketä.

Yleinen asennemuokkaus

Tavoite on haastava ja vaatii laajaa ja toimivaa yhteistyötä eri sidosryhmien kesken. Tavoitteen mukainen biomassan laajamittainen hyödyntäminen muuttaa puun korjuun menetelmät. Puuenergiälajikkeet tulevat osaksi normaalia puunkorjuuta. Tiedottaminen ja koulutus on ulotettava kuluttajalle saakka, koska bioenergian ympäristöystävällisyys ja metsien tilaa parantava vaikutus on huonosti tunnettu tosiasia. Ilmastokysymykset puhuttavat laajasti ja metsillä on tulevaisuudessa arvoa päästökauppojen hiilidioksidinienä. Metsänomistajia askarruttavat ravinnekysymykset, joten tutkimustulosten kansantajuistamista ja esittelyä pitää jatkaa edelleen. Hakkuutähdehakkeen kustannusrakenne ei luo mahdollisuuksia maksaa kantohintaa lainkaan. Metsänomistaja kerää metsänhoidollisen hyödyn.

Puuenergian käytön aluetaloudelliset ja kansantaloudelliset vaikutukset tunnetaan myös luvattoman huonosti. Kansallinen metsäohjelma on avainasemassa tiedotuksessa laajojen kansalaisfoorumien vuoksi. Kansallisessa metsäohjelmassa tulisikin koota yhteenvedot tutkimuksista ja selvityksistä, mitkä käsittelevät puun energiakäytön alue- ja kansantaloudellisia vaikutuksia.

Puuenergian kilpailukyky

Tänä vuonna päättyvän bioenergian tutkimusohjelman asettaman tavoitteen mukainen hintataso, 45 markkaa (7,57 euroa)/megawattitunti laitoksella, on energiamarkkinoilla sovellettu metsähakkeesta maksettavana maksimihintana. Hakkeentuottajat ovat sopeuttaneet tuotantonsa tämän kriteerin mukaan. Taloudellisesti kannattavasti on ollut mahdollista toimittaa vain ilmaista päätehakkuiden hakkuutähdehaketta läheltä käyttöpaikkaa optimaalisissa olosuhteissa. Hakkeentuotanto voidaan säilyttää nykytasolla korjaamalla tuotantohintaa kustannusten nousua vastaavasti. Tuotannon lisääminen on taloudellisesti järjetöntä, siksi mahdollinen ympäristötuki tulee ohjata hakkeentuottajille. Kotimaisen uusiutuvan puupolttoaineen talouden monivaikutteisuus antaa sille todellisen ja kestäväen kilpailuedun suhteessa kaikkiin tuotintolttoaineisiin.

Energialaitoksilla puupolttoaineiden kilpailukyky on korjaantunut osittain veroratkaisujen seurauksena. Puun energiakäytön lisääminen vaatii kuitenkin edelleen johdonmukaisia edistämistoimia hakkeen kilpailukykyyn parantamiseksi. Teollisuuden ja voimalaitosten polttoaine valintoihin voidaan vaikuttaa suuntaamalla sähkön valmisteveron palautus suosimaan metsähaketta puujätteiden ja jäteliemien sijaan. Edelleen tulee kantaa huolta nuorten metsien kunnostustuen tasosta ja käytöstä, koska kokopuun korjuun kustannukset ovat hakkuutähdehdettä suuremmat.

Suuren mittakaavan haketoimitusten demonstrointi

Suurisuuntainen hakkeenkäytön lisääminen ei ole mahdollista yhtäkkiä, vaikka haketuotannolle luotaisiin taloudellinen toimintamahdollisuus ja kysyntä. Tavoitteen saavuttaminen tarvitsee mittavia hakenieluja. Tällaisia olisivat metsäteollisuuden omat voimat ja erilliset lauhdevoimat. Hakkeenkäytön lisääminen on aloitettava hyödyntäen jo olemassa olevaa laitostantaa. Puheista on siirryttävä käytäntöön. Turvallisin tapa on aloittaa koneketjujen ja energiapuun käytön kokeilu jokaisen potentiaalisen lämpö- ja voimalaitoksen alueella. Projektitoiminnan käynnistämis- ja ohjaustoiminnassa voidaan hyödyntää alueellisia metsäkeskuksia, joille toimintaan on osoitettava riittävät määrärahat.

Investointien käynnistäminen

Haketuotannon lisääminen vaatii investointeja. Kotimaisella konepajateollisuudella on hyvä markkinarako, mikäli investointikyky löytyy nykyisen halukkuuden lisäksi. Pienten yritysten investointien esteeksi nousevat puuttuvat vakuudet. Haketuotanto saadaan ympäristötuella kannattavaksi, mutta uudet investoinnit käynnistyvät usean vuoden viiveellä. Investointitukien lisäksi tulisi kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnon alalla selvittää mahdollisuuksia valtion takauksiin. Pienkäyttäjät parantavat merkittävästi halpahintaisen hakkeen logistiikkaa, siksi myös maatilatalouden kattilainvestoinnit tulisi saattaa kauppa- ja teollisuusministeriön investointiavustusten piiriin.

Sidokset muihin ohjelmiin

Valtakunnassa on hankkeita ja ohjelmia, joilla on samansuuntaisia tavoitteita kuin kansallisessa metsäohjelmassa. Energiapuun käytön lisääminen sopii esimerkiksi Yrittäjyyden vuosikymmen -ohjelman keinovalikoimaksi. Tänä vuonna päättyvälle bioenergian tutkimusohjelmalle käynnistetään nelivuotinen 60 miljoonan markan (10,1 miljoonaa euroa) jatko-ohjelma, jolla on tavoitteena mm. kotimaisen uusiutuvan energialähteen käytön lisääminen ja metsien hoidon edistäminen. Tutkimus- ja kehityspanos on kohdennettava siten, että se saa aikaan todellista määrällistä toimintaa.

Karvonen, Juhani, toiminnanjohtaja

Pirttilä, Ilari, tiedottaja

Suomen Metsäyhdistys ry

80. 9.11.1998 SUOMEN METSÄYHDISTYKSEN LAUSUNTO

Viittaamme Suomen Metsäyhdistyksen 6.10. tekemään ja Metsätalouden innovaatiotyöryhmälle osoitettuun laajalti perusteltuun kannanottoon koulujen ja metsäalan yhteistyön ottamiseksi kansallisessa metsäohjelmassa strategiseksi toiminta-alueeksi, jolle suunnitellaan uusi toimintamalli, jonka keskeiseksi osaksi tulee metsäkeskuksiin palkata vähintään puolipäivätoimiset kouluasiamiehet maakunnallisesti toimintaa ohjaamaan. Kannanotomme pohjalta esitämme seuraavia tarkentavia muutoksia kansallisen metsäohjelman ensimmäiseen luonnokseen (2.11.1998):

Muutos sivulle 2: Kilpailukykyinen metsäklusteri, erityisesti mekaanisen jatkojalostuksen ja muun pk-yritystoiminnan osalta, on nykyistä laajempi, ja puun energiakäyttöä on enemmän. Metsäsektori toimii markkinalähtöisesti ja sekä kotimaassa että vientimaiden kuluttajilla on luottamus Suomen metsätalouden kestävyys. Metsätalous, erityisesti Suomelle tärkeä perhemetsätalous, on kannattavaa ja ylläpitää muun yritystoiminnan kanssa maaseudun asutusta. Puuntuotannon määrä ja laatu on korkea ja nykyiset metsänhoidon puutteet on korjattu.

Lisäys sivulle 3, Suomen metsäosaaminen on huipputasoa: Tiedon osuus metsään pohjautuvissa tuotteissa kasvaa. Oikea ja houkutteleva kuva metsäklusterista turvaa korkeatasoisen opiskelija-aineksen saannin alalle. Suomen metsäalan koulutus, tutkimus sekä tuotteiden ja palveluiden tuotekehitys ovat kansainvälistä huipputasoa. Koulutus ja tutkimus ovat verkottuneet yritysten kanssa, jotka tuottavat uusia, tietointensiivisiä ja kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita. Korkeatasoinen kestävä metsätalouden osaaminen on myös vientituote.

Lisäys sivulle 4: Yhteiskunnan kaupungistuminen sekä yleinen muutos ihmisten luontosuhteessa ovat asioita, jotka vaikuttavat metsien hyödyntämiseen tulevaisuudessa. Työllisyys, yritystoiminta ja maaseudun kehittäminen ovat nousseet yhä tärkeämmiksi yhteiskunnan kehittämisen lohkoiksi. Metsätaloudessa, kuten yleensäkin alkutuotannossa, työpaikat ovat vähentyneet, mutta metsäsektori tarjoaa myös mahdollisuuksia maaseudun työpaikkojen lisäämiseen lisäämällä puunkäyttöä, tehostamalla metsien hoitoa ja nostamalla puun jalostusastetta. Metsäsektorin omaltakin kannalta maaseudun työpaikat ovat yhä tärkeämpiä, sillä ilman toimivaa maaseutua työvoimapula uhkaa metsänhoitotöitä ja tieverkoston kunnan heikkeneminen puunkuljetuksia.

Lisäys sivulle 5: Metsiin vaikutetaan monilla yhteiskunnan lohkoilla kuten teollisuus-, työllisyys-, maankäyttö-, liikenne-, energia-, kilpailu-, koulutus- ja ympäristöpolitiikassa. Näiden alojen suunnitelmat ja toiminta pyritään koordinoimaan mahdollisimman hyvin yhteen metsäohjelman kanssa.

Muutos otsikkoon sivulle 22: Metsäosaamista ja metsäviestintää vahvistetaan

Muutos sivulle 24: Suomessa metsien taloudellinen hyödyntäminen on huippuluokkaa maailmassa. Jotta metsistä saataisiin kansallisen metsäohjelman mukaista kestävää hyvinvointia myös jatkossa, on yleisen kansalaismielipiteen tuettava asiaa. Yhteiskunnan kaupungistuminen vieraannuttaa ihmisiä metsästä. Kansalaisille on kerrottava metsän eri arvoista ja metsätalouden merkityksestä kestävästä hyvinvoinnin perustana. Viestinnän keskeisiä kohderyhmiä ovat nuoret, päättäjät, toimittajat ja mielipidevaikuttajat. Kuluu vain puolet metsän kiertoajasta, kun tämän päivän lapset ja nuoret ovat päättäjiä ja keski-ikäisiä yksityismetsänomistajia. Kansallinen metsäohjelma pyrkii kehittämään yhteistyötä koulujen metsäopetuksen kanssa. Yhteistyölle suunnitellaan uusi toimintamalli ja resursseja lisätään etenkin suurimmissa kaupungeissa sekä maakuntatasolla.

Toivomme edellä esitettyjen muutosten tulevan huomioon otetuiksi kansallisen metsäohjelman loppuyöstössä.

81. 10.11.1998 EKOLOGINEN KESTÄVYYS TURVATAAN?

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on nostaa hakkuukertymä 70 miljoonan kuutiometrin kestäväälle tasolle vuoteen 2010 mennessä. Näin korkea tavoite on huikasti ylimitoitettu ja käytännössä poistaa eteläisestä Suomesta kaikki varttuneet metsät, erityisesti vanhat metsät. Kansallinen metsäohjelma on laadittu tämänkin tavoitteen osalta palvelemaan vain maksimaalista puuntuotantoa, minkä seurauksena metsät muuttuvat yhä nuoremmiksi, yhden puulajin tasaikäisiksi ja tasakokoisiksi puupelloiksi, joissa vähintään joka 500 metrin päässä risteilee metsäautotie. Yhtenäisiä erämaa-alueita ei sen jälkeen enää Etelä-Suomesta löydy. Metsien monimuotoisuudesta ei voi puhua näin ylimitoitettun tavoitteen kanssa.

Ekologinen kestävyys turvataan?

Metsätalouden rajaton kasvu, äärimmilleen tehostunut koneellinen puun korjuu, ympärivuotinen puun hankinta, ja avohakkuiden jatkuva kasvu niihin liittyvine auruksineen eivät mahdollista ekologisen kestävyuden turvaamista, vaikka se on kansallisen metsäohjelman yhdeksi tavoitteeksi otettu. Tavoitteet sulkevat toisensa pois. Kansallisen metsäohjelman luonnos johdattelee - joko tahallaan tai tahattomasti - siihen käsitykseen, että metsätoimenpiteiltä suojeltujen alueiden ala olisi kolminkertaistunut vuodesta 1975 ja se riittäisi takaamaan maan metsien suojelutarpeen.

Pinta-alallisesti suojelualueiden määrä on kasvanut erityisesti Pohjois-Suomessa, joissa ne suurelta osin olisivat muutenkin metsätaloustoiminnan ulkopuolella (suota, tunturia, paljakkaa, tunturikoivuvyöhykettä jne.). Todellinen ongelma on se, että Etelä-Suomessa rajoitetun metsänkäytön alueita on vain 2 prosenttia ja lakisääteisiä suojelualueita vain 0,3 prosenttia metsistä. Tämä on suuri epäkohta ja se pitää korjata kansallisen metsäohjelman luonnoksessa. Suojellun metsän pinta-ala tulisi Etelä-Suomessakin olla kansallisen metsäohjelman mukaan vähintään 10 prosenttia metsistä. Muutamat kansallispuistot, aarnialueet, luonnonhoitometsät ja tulevat Natura-sirpaleet eivät riitä ylläpitämään metsien monimuotoisuutta, metsien eliölajien elinympäristöjen suotuisan suojelutason saavuttamista ja ylläpitämistä. Vanhojen metsien lajeista mm. pohjantikka, pikkusieppo ja metso ovat kokonaan häviämässä maan eteläosista, kuukkeli ja riekko ovat jo käytännössä kokonaan hävinneet. Metsäkanalintukannat ovat järkyttävästi vähentyneet, puhumattakaan metsien peruslajistosta: hömö- ja töyhtömaisista, puukiipijöistä. Kansallisen metsäohjelman tulisi lisätä siis suojellun metsäpinta-alaa huomattavasti ja erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että suojelualueista muodostetaan riittävän suuria yhtenäisiä alueita nykyisen sirpalemaisesta suojelusta sijaan.

Metsäautotieverkosto ylimitoitettu

Kansallisen metsäohjelman mukaan ”metsäautoteitä on rakennettu viime vuosina 2 000–3 000 kilometriä ja tarve pysyy samalla tasolla vuoteen 2010”. Eläimistön kannalta metsäautotieverkosto on pirstonut yhtenäiset erämaat ja metsäseudut rauhottomiksi puuntuotantoalueiksi, joita reunustavat nykyään joka suuntaan laajat, heinittyneet avohakkuut tai sitten pääsääntöisesti hoitamatta jääneet ylitiheät riukumänniköt tai viidakkoa muistuttavat koivuvuodot. Ylimitoitettu metsäautotieverkosto ja kesäaikainen puunkorjuu aiheuttaa vakavia häiriötekijöitä mm. kanalinnuille, joiden kannat ovat romahtaneet koko maassa viime vuosikymmeninä. Laajat avohakkuut ja pirstaloituneet metsät suosivat nisäkäspetojen saalistamista (kettu, supikoira, näätä, minkki, kärppä), mikä edelleen lisää metsälintujen ahdinkoa. Erämaiden katoaminen eteläisestä Suomesta estää myös arkojen erämaalajien, kuten kotkan ja metsähänhen, palauttamisyhteydet eteläiseen osaan maamme. Metsäautoteiden lisärakentaminen pitää lopettaa ja joitain metsäautoteitä tulisi istuttaa metsälle. Samoin useimmille metsäautoteille tulisi laittaa lukittava puomi tarpeettoman moottoriajoneuvoliikenteen vähentämiseksi metsäseuduilla.

Kesäaikaiset hakkuut

Kansallinen metsäohjelma vaikennee suurimmasta ympäristömurhasta, mikä viime vuosina on lisääntynyt järkyttävällä tavalla - nimittäin kesäaikaiset metsähakkuut, avohakkuut luonnon parhaimpaan ja arimpaan lisääntymisaikaan huhtikuusta heinäkuulle. Avohakkuu pesimäaikana missä tahansa metsässä tuhoaa kaikki linnunpesät ja poikueet peipoista kirvisiin, pajulinnuista teeriin. Ja kuitenkin kaikki nämä ovat lailla rauhoitettuja!

Kun metsäohjelman tavoitteena ”on vastata Suomen kansallisiin ja kansainvälisiin tarpeisiin kehittämällä metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua...”, tulisi kesähakkuut kieltää kokonaan, joko lainsäädännöllisesti tai siten, että metsäyhtiöt kieltäytyvät ostamasta pesimäaikana kaadettuja metsiä. Sitä edellyttää sivistys.

Kun metsäosaaminen on Suomessa ”huipputasoa”, kuten metsäohjelmassa moneen kertaan todetaan, pitää tähän asiaan hakea toisenlainen ratkaisu. Samoin metsien auruksista tulee pääsääntöisesti luopua kokonaan. Auruksien aiheuttamat ympäristöongelmat raskasmetallipäästöineen selvinnevät vasta tulevina vuosina, mutta jo nyt sienestys- ja marjastusmaastojen menettäminen auruksien seurauksena on merkittävä kansantaloudellinen tappio. Metsä ei vain puuta, kuutioita ja markkoja.

Miettinen, Mirja
Museovirasto

82. 10.11.1998 KONEELLINEN PUUNKORJUU VAURIOITTAÄ KULTTUURIHISTORIALLISTIA KOHTEITA
Arkeologian osaston kommentteina kansallisen metsäohjelman luonnokseen vain seuraavaa. Sivu 20, 4. kappaleen "metsät ovat luontoa mutta..." seuraavaa kahta lausetta ehdottaisin muotoon: Koneellinen puunkorjuu, maanpinnan muokkaus ja metsäautoteiden rakentaminen voivat vaurioittaa ja tuhota metsissä olevia kiinteitä muinaisjäännöksiä ja kulttuurihistoriallisiä kohteita, ja toisaalta metsittäminen peittää kohteita näkyvistä. Metsäorganisaatioiden on kiinnitettävä enemmän huomiota kohteisiin lisäämällä yhteistyötä kulttuuri vianomaisten kanssa. jne.

Muuten teksti on mielestämme ok. Toivomme myös, että Museoviraston Rakennushistorian osaston/Mikko Härön lähetyt hyvät kommentit voidaan ottaa huomioon.

Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus

83. 10.11.1998 POHJOIS-POHJANMAAN METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO

Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen näkökulmasta kansallisen metsäohjelman luonnoksen esitykset noudattavat hyvin myös Pohjois-Pohjanmaan metsätalouden tarpeita. Metsäohjelmaan esitetään kuitenkin vielä lisättäväksi tai korostetummin esitettäväksi seuraavia asioita:

- Metsäsertifiointi todetaan tärkeäksi osoitukseksi metsätalouden kansainvälistymisestä (sivu 4). Ohjelmassa ei oteta kantaa eikä esitetä tavoitteita metsien sertifiointiin liittyen.
- Suotuisan suojelun tasoa ei metsien osalta ole määritelty. Määrittely tulisi toteuttaa, jotta voitaisiin laatia suunnitelmat tason saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi (sivu 15).
- Metsätalouden kannattavuuden turvaamiseksi maan eri alueilla voitaisiin ohjelmaan kirjata yhteiskunnan tuen suuntaamisen periaatteet. Metsätalouden merkitys Pohjois-Suomessa syvän maaseudun työllistäjänä ja siten asutuksen turvaajana edellyttäisi tukivarojen ohjaamista näille alueille. MATO:n mukaiset metsänhoidolliset tarpeet edellyttäisivät, että mm. Pohjois-Pohjanmaalle suunnattaisiin kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisia varoja yli kaksi kertaa se määrä, joka vuodelle 1999 ollaan saamassa.
- Hakkuiden suuntaamisessa uudistushakkuut tulisi ohjata koko Pohjois-Suomessa vajaatuottoisiin metsiin (nyt esityksessä maininta vain Lapin osalta, sivu 16).
- Ojitetuilla suoalueilla on runsaasti sellaisia nuoria ja keski-ikäisiä männiköitä, joilla puuston kasvua rajoittaa voimakas fosforin ja kaliumin puute, mutta joilla kuitenkin on runsaasti kasvupotentiaalia maaperän runsaiden typpevarojen ansiosta. Ilman ravinnetalouden hoitoa puusto rappeutuu lyhyessä ajassa. Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen alueella näitä puustoja on jopa 173 000 hehtaaria. Lannoitustoiminta voitaisiin käynnistää vähitellen, esim. Pohjois-Pohjanmaalla on esitetty 5 000 hehtaarin vuotuista lannoitusmäärää.
- Aluekehitystoiminnassa perusmetsätalouden sekä erityisesti puunjalostuksen pk-sektorin kehittäminen tulee olla keskeisesti esillä laadittaessa uusia aluekehitysohjelmia sekä EU-ohjelmia. Tämä edellyttää myös varautumista kansallisen rahoitusosuuden osoittamiseen.
- Mekaanisen puun jatkojalostuksen lisäämiseen tulisi löytää konkreettisia keinoja. Pienillä kehityshankkeilla ei ole saatu laajasti vaikuttavia tuloksia, joten ne saattaisivat tarvita tuekseen kansallisia tukiohjelmia (vrt. bioenergiaohjelma).
- Metsäalan houkuttelevuutta työnantajana pyritään lisäämään. Tätä tavoitetta sekä yleistä metsätalouden toimivuutta ja metsätalouden kehittämistä edistää kouluissa jaettava metsätietous. Koulujen lisäksi yleisesti kansalaisten metsätietoja ja -taitoja voidaan lisätä ottamalla nuoris- ja naisjärjestöt keskeiseksi metsäviestinnän ja toiminnan kohderyhmäksi.
- Mitkä ovat ohjelman kustannukset ja rahoitusmahdollisuudet? Ohjelmassa esitetään useissa kohdissa metsäkeskuksille lisää tehtäviä. Tältä osin olisi suotavaa esittää yhdistelmä, josta käy ilmi tehtävien määrä ja niihin tarvittava lisärahoitus. Myös työtavoitteet olisi hyvä esittää MATO:jen pohjalta laadittuna taulukkona, josta käy ilmi nykytila, tarve ja ohjelman esitys.
- Ohjelman vaikutusten yhteyteen tarvitaan myös arviointi siitä, mitkä ovat seurausvaikutukset, jos ohjelmaa ei toteuteta.

Kolehmainen, Ilmo

84. 11.11.1998 NEUVONTA-APUA METSÄNOMISTAJILLE

Kommentteja kansalliseen metsäohjelmaan (versio 2.11.1998). Ohjelma on rakenteeltaan ja tarkastelutavaltaan pääosin tasapainoinen. Sen käsittelemissä asioissa luonnon- ja ympäristöhoidon sekä metsien monikäytön tavoitteet saavat hieman liian suuren painotuksen, mutta tämä lienee tarkoitus.

Visio

Ohjelman vision muotoilisin seuraavasti: Monimuotoista ja kestävää hyvinvointia hoidetuista metsistä.

Metsänomistaja

Ohjelman toiseksi lähtökohdaksi, metsäteollisuuden edellytyksistä huolehtimisen rinnalle, ansaitsee nostaa metsänomistaja. Jos rakennemuutokseen liittyvät ennusteet toteutuvat, niin metsänhoidon tason nostaminen ja metsänomistajien panostuksen nostaminen on todella työn takana.

Ratkaisuksi kaksi keinoa. Henkilökohtainen neuvonta vähemmän aktiivisille metsänomistajille. Sen tehosta on vakuuttavat näytöt esim. Pirkanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. Metsäsuunnittelu henkilökohtaisen neuvonnan jälkeen aktivoituneille ja valmiiksi aktiivisille metsänomistajille. Nyt osa metsäsuunnittelusta menee hukkaan: sitä ei käytä sen paremmin metsänomistaja kuin metsänhoitoyhdistyskään.

Jos muuttuvaa metsänomistajakunta saada nykyistä aktiivisemmaksi, 70 miljoonan kuution hakkuut ovat mahdollisia, mutta ei sen kestäväksi toteuttamiseksi tarpeellinen kasvun lisäys. Metsätalouden mallimaalle seuraa viestintäongelma.

Perusvoimaratkaisu

Ydinvoiman ohella tai rinnalle tulisi tutkia, mihin UPM-Kymmenen tutkimusjohtaja Kari Ebeling viittasi noin 1–2 viikkoa sitten antamissaan haastatteluissa. Hän toi esille TEKESissä käynnistyvän tutkimushankkeen sellunvalmistuksen energiatalouden parantamiseksi. Sen tuloksena sellunvalmistuksen yhteydessä vapautuisi energiaa, joka vastaisi yhtä keskikokoista ydinvoimalaa. Kaduttaa, etten ottanut lehtileikkeitä talteen. Se juttu oli useammassa lehdessä.

Innovaatiofoorumi ja kieliseikka

Metsätalouden kehittämisorganisaatioista ainakin Tapio olisi hyvin mielellään mukana innovaatiofoorumin käynnistämässä ja toiminnassa. Lopuksi: Toivon, että ohjelma ilmaisisi asiat aktiivissa, nyt passiivi on häiritsevän yleinen.

Ouni, Kaarlo, johtaja Pirkanmaan metsäkeskus

85. 11.11.1998 METSÄTALOUDEN PERUSONGELMA

Kannanotto kansallisen metsäohjelman luonnokseen 2.11.1998. Pirkanmaan kansalaisfoorumin jälkeen kokouksen tuntoja välittäen: luonnos kansalliseksi metsäohjelmaksi on kirjoitettu vetoavaan muotoon ja ilmiselvästi valmistetussa ilmenneitä ristipaineita välttämällä. Luonnos antaa aivan oikean kuvan 1990-luvun metsätalouden ongelmista ja varsinainen tavoiteosa vastaa hyvin näkemyksiämme kehittämiskohteista.

Haluan Pirkanmaan metsäkeskuksen lausuntona kiinnittää seuraaviin seikkoihin huomiota:

- Metsätalouden perusongelmaan (puun kysynnän epätasapaino) ei mielestämme paneuduta tässä versiossa riittävästi. Hakkuiden nostaminen kymmenellä miljoonalla kuutiolla onnistuu hyvin sekä nykyisten metsävarojen että markkinoiden puolesta. Mikäli olennaista muutosta puun kysynnän rakenteessa ei tapahdu, niin esitetyt toimenpiteet jäävät tapahtumatta tai ovat turhia. Metsäohjelman liitteenä tulisi olla myös konkreettinen laskelma nykytilanteen seurauksista. Millainen on metsien kuva vuonna 2010, mikäli nykyinen kermankuorinta hakkuissa ja metsänhoitotöiden laiminlyönti jatkuu nykyisellä tahdilla?
- Metsänhoidon mittavat ongelmat (ensiharvennusten vähyys, metsä uudistamisen laadun aleneminen lakitasolle, nuoren metsän hoidon laiminlyönti) eivät ratkea, mikäli perusongelmaan ei saada ratkaisua. Kysymys kuuluu: miksi hoidan metsiäni, kun edelliset hoitotoimenpiteetkään eivät muutu markoiksi puun kysynnän vuoksi?
- Suhtaudumme epäillen siihen, että ongelmat ratkeavat nostamalla resurssit 1990-luvun alun tasolle. 1990-luvulla tapahtuneet metsäpoliittiset muutokset ovat niin suuret, että resurssitarpeet ovat tuntuvasti ohjelmassa esitetyjä suuremmat. Perustelen tätä mm. seuraavilla seikoilla: metsänomistajakunnan todellinen arvojen muutos, ikääntyminen ja kiihtyvä maaltamuutto, uudistettu metsä- ja luonnonsuojelulainsäädäntö, metsäsertifiointi, työvoimapula (akuutti, konkreettinen ja krooninen) varsinaisessa työnteossa, toimintaa rationalisoiva luonnonvaratietokanta aivan alkutekijöissään, uskottavan lainvalvontajärjestelmän puute, mittava neuvontakapasiteetin puute, metsänhoitoyhdistysten toiminnan radikaali muutos puukaupan suuntaan ja metsäalan imagokysymykset ym.

Odotamme suurella mielenkiinnolla kansallisen metsäohjelman pidempää versiota ja siihen liitettävää toimenpide-
luetteloa, joka toivottavasti on riittävän konkreettinen, aikataulutettu ja toteuttamisvastuiden osalta nimetty.

Kansallinen metsäohjelman valmistelu on osoittautunut mielenkiintoiseksi ja haasteelliseksi. Toivottavasti sitouttaminen esitettyihin tarpeisiin onnistuu. Maakunnallinen sitoutuminen onnistuu ohjelman valmistuttua.

86. 12.11.1998 PUUVAROJEN KESTÄVÄ KÄYTTÖ

Luonnonvarojen kestävä käytön suunnittelu on laajemmassa mitassa lähtenyt liikkeelle vasta Rion ympäristökokouksen (UNCED 1992) jälkeen tällä vuosikymmenellä. Suomessa uusiutuvien luonnonvarojen käytön osalta edelläkävijänä toimii ajanmukaisten metsälakien ja metsänhoito-ohjeiden ohjaama metsätalous. Metsien käytön nykytilanteelle tunnusomaista on puun käyttöä suurempi kasvu, joka pääosin perustuu aikaisempien vuosikymmenten luontoa muuttaviin ja yksipuolistaviin toimenpiteisiin. Jälkien korjaamiseksi tarvitaan suojelua ja monimuotoisuuden palauttamista. Koska viime aikojen kehitysmetsien käsittelyssä on suurelta osin markkinalähtöistä, täytyy niiden vaikutus huomioida myös tulevaisuudessa. Mitkään seikat eivät viittaa siihen, että markkinoiden ympäristötietoisuus olisi laskussa.

Tämä seikka tulisi riittävän painavasti huomioida myös kansallisen metsäohjelman valmistelussa. Suomen metsätalouden pitkän aikavälin vahvin kilpailu on puuvarojen kestävä käyttö ja luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen. Myös ilmastomuutoksen torjunnassa metsätalouden osuus voisi korostua merkittävästi.

Tältä osin kansallisen metsäohjelman ensimmäinen luonnos sisältää ristiriitaisuuksia. Visiossa visioidaan elinvoimaisista ja monimuotoisista metsistä sekä Etelä-Suomen metsien ”riittävästä” suojelusta. Tästä huolimatta tavoitteeksi on asetettu suurin mahdollinen puuntuotannollisesti kestävä hakkuukertymä, joka ylittää nykytason noin 10 miljoonalla kuutiometrillä. Jos Suomessa kaikilla alueilla päästään toisaalla luonnoksessa mainittuun 10 prosentin metsiensuojelun tavoitteeseen, edellämäinittu hakkuutavoite käy mahdottomaksi. Suomen tämänhetkenkin hakkuumahdollisuuksien hyödyntäminen on Euroopan ennätystasoa ja edellyttää jatkuakseen nykytasosta tehostettuja metsänhoitotoimenpiteitä, käytännössä ensiharvennusten lisäksi enemmän kunnostus ojituksia, lannoitusta ja lähes loputonta metsäteiden rakentelua.

Ensiharvennuksia lukuunottamatta toimenpiteet vähentävät luonnon monimuotoisuutta, likaavat vesistöjä ja lisäävät metsäluonnon pirstoutumista ja kulumista. Metsätalouden vesiensuojelussa on viime vuosina päästy jonkinlaiseen alkuun, mutta paljon on vielä parantamisen varaa. Käytännössä kunnostusojitusten vesiensuojelua haittaavat aikaisemmat laiminlyönnit, ojitattomia pintavalutuskenttiä ei tahdo löytyä. Uudistusojituksista ollaan sentään pääosin luovuttu.

Metsäteiden rakentamista ei sensijaan rajoita mikään. Uusia tarvitaan kansallisen metsäohjelma -luonnoksen mukaan edelleen vuosittain määrä, joka ylittäisi Suomen päästä päähän 2–3 kertaan. Tehometsätalouden aikaisista toimenpiteistä tienrakennus on ainoa toiminto, joka on jatkunut metsätalouden uusista tuulista huolimatta lähes ennallaan, ja käytännössä mitätöi suurelta osin metsäluonnon monimuotoisuuden palauttamiseksi tehtävän työn.

Vastapainoksi tulisi suoalueille ja niiden läheisyyteen rakennettuja teitä metsittää, sekä lopettaa uusien teiden rakentelu ainakin tiettöminä säilyneille ja luontoarvoja omaaville alueille. Valtion tuen käyttö metsäteihin tulisi miettiä uudelleen ja suunnata ainakin osa rahoituksesta talviteihin.

Metsäenergiasta voisi Suomessa tulla todella merkittävä työkalu kansainvälisen ilmastopimuksen velvoitteiden täyttämässä. Ruotsin esimerkki osoittaa, että luonnoksessa mainittu 5 miljoonaa kuutiometriä ei Suomessa voi olla mikään yläraja. Lisäpotentiaalia löytyy tarvittaessa esimerkiksi ensiharvennusemetsistä, joiden pieniläpimittaista puuta massateollisuus vieroksuu. Näiden metsien energiakäyttö tulisi mahdollistaa energiaveroja ja niiden tuottoja uudelleen suuntaamalla.

Sivulla 17 mainitaan, että turve olisi ilmastovaikutuksiltaan puuhun verrattava polttoaine. Tämä ei pidä paikkaansa. Kansainvälinen ilmastopaneeli, IPCC lukee turpeen fossiilisten joukkoon, jonka hiilidioksidin ominaispäästöt ovat kaikkein suurimmat. Suomessa VTT on laskenut, että 300 vuoden aikajaksolla turpeenpolton ilmastovaikutukset ovat muiden fossiilisten luokkaa. Lisäksi turpeen energiakäyttö ei miltään osin täytä luonnonvaran kestävä käytön tunnuksia. Ympäristöimagoaan varjelevan metsäteollisuuden tulisikin kiireimmiten hankkiutua eroon turpeen käytöstä.

Muita huomioita luonnoksesta:

- Sivulla 12 ollaan huolestuneita valtion metsäparannusmäärärahojen vähentymisen vaikutuksesta metsänhoitoon. KEMERA-lain mukaan näitä varoja tulee käyttää myös metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, tämänkin rahoituksen riittävydestä voisi huolestua.
- Sivulla 16 kaavaillaan purettavaksi joitain Pohjois-Suomen ”vähäarvoisia” suojelualueita. Laajat pohjoisen suojellut metsät sijaitsevat metsänrajan tuntumassa äärevissä olosuhteissa. Niiden kasvu on hidasta ja luonnontilaisina niillä on suuri merkitys luontaiselinkeinoille ja matkailulle, eikä niiden suojelun purkamiselle ole minkäänlaisia perusteita. Sensijaan Lapin läänin lounaisosassa ja Pohjois-Pohjanmaalla metsiensuojelussa on lähes yhtä paljon puutteita kuin Etelä-Suomessakin.
- Sivu 22 ”metsäautoteillä on huomattava merkitys ulkoilulle ja matkailulle”. Totta, miten muuten autolla pääsisi tien päähän, jotta voi lähteä patikoimaan?

Peltola, Matti, toimitusjohtaja
Koneyrittäjien liitto ry

87. 12.11.1998 METSÄKONEYRITTÄJILLE EDUSTUS METSÄPOLITIIKAN TOIMIKUNTAAN
Kansallisessa metsäohjelmassa tulisi tunnustaa yrittäjät metsätalouden keskeisinä toimijoina yhdessä metsäteollisuuden ja metsänomistajien kanssa. Metsätalouden piirissä metsäkoneyrittäjät ovat metsätöiden osalta suurin työnantajaryhmä yrittäjien vastatessa puunkorjuusta ja kuljetuksesta sekä koneellisista metsän uudistustoista.

Näistä yrittäjien suorittamista töistä muodostuu runsaan 3 miljardin markan (0,50 miljardia euroa) arvonlisäys, joka tapahtuu maaseudulla. Arvonlisäyksen merkitys korostuu entisestään kasvavan osan kantorahatuloista ohjautuessa kaupunkeihin metsänomistuksen kaupunkilaistumisen myötä. Jos arvioidaan karkeasti, että 10 miljardin markan (1,7 miljardia euroa) kantorahatuloista puolet päätyisi maaseudulla asuville, yrittäjien arvonlisäys vastaisi yli 50 prosenttia.

Tätä taustaa vasten katsomme, että metsäkoneyrittäjien tulee saada edustuksensa perustettavaan metsäpolitiikan toimikuntaan.

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ry

88. 12.11.1998 ETELÄ-SUOMEN METSIENSUOJELUTILANNE
Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin mielestä ohjelmassa tulee selvästi todeta, että Etelä-Suomen metsiensuojelutilanne on heikko. Metsäekosysteemin ja sen lajiston säilyttämiseksi tarvitaan lisää suojelualueita. Varsinais-Suomessa, kuten koko Etelä-Suomessa nykyiset suojelualueet ovat riittämättömiä. Monet suojelunarvoiset metsäkohteet ovat suojelun ulkopuolella, edustavia kohteita on jäänyt pois jo aikanaan vanhojen metsien suojeluohjelmasta, ja nyt viimeksi Natura-ohjelmasta. Nyt jo tiedetään se, että useilla vanhojen metsien lajeilla menee huonosti. Varsinaiset vanhat luonnonmetsät ovat jo käytännössä hävinneet. Nyt tulisi päästä alkuun vanhojen harsintametsien luonnontilaan jättämisessä.

Suomen ympäristökeskuksessa tehdyn selvityksen mukaan metsiensuojeluprosentiksi Etelä-Suomessa tulee Naturen ym. jälkeen alle prosentti. (keskiboreaalin 1,5 prosenttia, etelä-boreaalin alle prosentti). Edes jonkinlainen lisäys nykyiseen suojelupinta-alaan ei vielä takaa automaattisesti, että vanhoista metsistä riippuvaiset lajit ovat säilytettävissä. Lisäksi tarvitaan suojeluarvoisten metsien ennallistamista. Varsinais-Suomessa toteutettiin vuonna 1997 liito-oravakartoitus, jonka kautta luonnonsuojelupiiri sai tietoonsa useita suojelunarvoisia metsiä. Kohteet ovat usein pinta-alaltaan hyvin suppeita, mutta niissä on usein liito-oravan lisäksi muitakin arvokasta ja uhanalaista lajistoa sekä suojelunarvoista metsää. Tällaiset edustavat, luonnonarvoiltaan merkittävät, vanhat sekametsät ovat käymässä vähiin Varsinais-Suomessakin.

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri vaatii kansalliseen metsäohjelmaan konkreettiset metsiensuojelutavoitteet. Nykyinen suojelualue on riittämätön ja lisäalueet löytyvät ensi kädessä yllä mainituista selvityksistä ja suojeluohjelmien ulkopuolelle jääneistä kohteista. Luonnonsuojelupiiri on myös valmis osallistumaan metsien läsinventointeihin sopivien suojelukohteiden löytämiseksi.

Luonnonsuojelupiiri vaatii edelleen, että ohjelman ensimmäisessä luonnoksessa esitetyille puuntuotannon lisäysohjeille pitää asettaa ekologiset reunaehdot (esim. vesistövaikutusten pienentäminen ja kesäaikaiset hakkuut).

Metsiensuojelu tarvitsee Ruotsin tapaan merkittävää lisärahoitusta jo lähivuosina. Luonnonsuojelupiiri ehdottaa, että ympäristöministeriö veloitetaan suuntaamaan jo vuonna 1999 varoja Etelä-Suomen metsänsuojelupinta-alan lisäämiseen. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön luonnonhoidon ja -suojelun korvausmääräraha on kaksinkertaistettava nykyisestä. Se on 15 miljoonaa markkaa (2,5 miljoonaa euroa) ja Ruotsissa se nostetaan 50 miljoonaa kruunuun.

Luonnonsuojeluliitto on esittänyt Etelä-Suomen metsien suojelun rahoittamiseksi uusia keinoja: ”metsien suojelun kustannukset ovat metsätalouden normaaleja kustannuksia eli se, joka hyödyn metsien käytöstä viimekädessä saa, maksaa kustannukset”. Tämä tarkoittaa sitä, että metsäteollisuus on saatava mukaan Etelä-Suomen metsien suojeluun. (Ilpo Kurosen puheenvuoro metsien suojelua käsittelevässä seminaarissa Helsingin Vanhalla Ylioppilastalolla 29.9.1998).

Vanhala, Raimo, johtaja
Kymen metsäkeskus

89. 12.11.1998 KYMEN METSÄKESKUKSEN LAUSUNTO

Kymen metsäkeskuksen lausunto kansallisen metsäohjelman ensimmäiseen luonnokseen. Kansallinen metsäohjelma tulee olemaan erittäin merkittävä metsäpolitiikan väline tulevaisuudessa. Sen vuoksi alueellisten ohjelmien näkemykset on otettava painokkaasti huomioon ja valtiovallan sitouduttava niiden tavoitteisiin myös valtion talous-arvioissa ja metsänomistajalle huonosti kannattavien hoito- ja perusparannustöiden tukemisessa.

Hakkuukertymäsuunnite

Luonnoksessa on päädytty 70 miljoonan kuutiometrin vuosittaiseen kestävään kertymäsuunnitteeseen, mikä on realistinen kasvutavoite, edellyttäen, että metsänhoitotyöt tehdään täysimääräisesti. Kaakkois-Suomen suunnite on 4 miljoonaa kuutiometriä (5,7 prosenttia valtakunnallisesta arviosta). Kummatkin perustuvat Metsäntutkimuslaitoksen (Metla) lukuihin, alueellista lukua on hieman laskettu Metla:n arviosta. On varmistettava, että perusteet ovat samat metsäkeskuksittain. Varsinkin Kaakkois-Suomessa on sovittava yhteen suojelun ja talousmetsien puuntuotannon tarpeet, koska suojelualueita ja suojeluohjelmien alueita on vähän. Jos näitä lisätään, saattaa se vähentää nykyisillä tavoitteilla arvioitua kestävää hakkuukertymää.

Metsäneuvonta

Metsänomistajan päätöksenteko on yksityismetsävaltaisessa Kaakkois-Suomessa metsän- ja luonnonhoidon sekä hakkuuiden toteutumisen edellytys. Metsäneuvonnan tärkeyttä on korostettava valtakunnan metsäpolitiikassa ja erityisesti metsäsuunnittelun tavoitteiden toteutuminen on turvattava. Käytännössä tämä tarkoittaa edistämisesurssien huomattavaa lisäystä nykyisestä. Kuviokohtaisen metsätiedon ajantasallapito on keskeistä ja sen käyttöä neuvonnassa on kehitettävä.

Puun käyttö

Pieniläpimittaisen puun käytön turvaaminen on metsänhoidon tason ylläpitämisen tärkeimpiä edellytyksiä. Tuotekehittelyyn on panostettava sekä sellutuotannossa että energiapuun käytössä. Puun mekaanisen jatkojalostuksen kehittäminen turvaa sekä maaseudun työllisyyttä että metsänomistajan tulonmuodostusta.

Metsätalouden työvoima

Hoitotöiden tekeminen on metsäohjelman toteutumisen suurimpia haasteita. Ennenkuin kannattavia hoitotöiden koneellistamisratkaisuja on saatu aikaan, on metsurikysymys ratkaistava nykyisen metsurityövoiman täysimääräisellä käytöllä, metsuriyrittäjyyttä kehittämällä sekä metsänomistajia kouluttamalla. Maatilojen mahdollisuudet puun energiakäytön lisäämisessä (lämpöyrittäjyys) sekä maatilarahoituksen käyttö metsätaloudessa on otettava huomioon (Kymen TE-keskuksen kannanotto).

Perusparannustyöt

Metsäteiden ja maaseudun tiestön kunto on turvattava. Etenkin avustaminen teiden suunnittelussa ja hallinnoinnissa on tärkeää yhteiskunnan tuki, koska ne ovat yksityiselle metsänomistajalle hankalia ja kalliita. Alueelliset näkökohdat on turvattava, sillä tarpeet eivät ole kaikkialla maassa samat.

Virkkunen, Miika

90. 12.11.1998 KUVIOKOHTAINEN LUONNONVARATIETOKANTA

Riittävän kattava ja ajantasalla oleva kuviokohtainen luonnonvaratietokanta edesauttaa merkittävästi metsätalouden toimenpiteiden suunnittelua ja metsäpoliittista päätöksentekoa. Yhteiskunnan rahoittama alueellinen metsäsuunnittelu on tärkein menetelmä luonnonvaratietokannan kokoamisessa. Metsäkeskusten voimavarojen merkittävä vähentyminen tällä vuosikymmenellä on vähentänyt alueellisen metsäsuunnittelun suoritemääriä. Vuonna 1992 silloiset metsälautakunnat tekivät metsäsuunnittelua 1,15 miljoonaa hehtaaria, johon ei sisälly metsänhoitoyhdistysten tekemä metsäsuunnittelu. Vuoden 1997 toteutuma oli 0,66 miljoonaa hehtaaria ja vuoden 1998 toteutuma-arvio on 0,55 miljoonaa hehtaaria. Alueellisen metsäsuunnittelun määrä on näin ollen laskenut puoleen vuosikymmenen alun tasosta. Tämä merkitsee, että vajaassa kymmenessä vuodessa metsäkeskusten käytössä olevan ajantasaisen kuviokohtaisen luonnonvaratietokannan peitto tulee laskemaan alle puoleen yksityismetsien pinta-alasta. Kansallisen metsäsuunnitelman tavoitteena on saada alueellisen metsäsuunnittelun vuotuinen määrä nousemaan miljoonaan hehtaariin, mikä on metsätalouden edistämistoiminnan kannalta vähimmäistarve. Kun suunnittelukierto on Lapissa 15 vuotta ja muualla Suomessa 10 vuotta, pystytään miljoonan hehtaarin vuotuisella suunnittelumäärällä ylläpitämään alueellisen metsäsuunnittelun 75 prosentin pinta-aluepeitto. Tavoite edellyttää, että niin kauan kunnes metsäsuunnittelun kustannuksia merkittävästi alentavaa tekniikkaa saadaan käyttöön, alueellisen metsäsuunnittelun valtionapua tulee lisätä 25 miljoonaa markkaa (4,2 miljoonaa euroa).

Metsänomistajan tarpeiden pohjalta koostettu tilakohtainen metsäsuunnitelma on useille metsänomistajille tarpeellinen työväline metsätalouden harjoittamisessa. Tilakohtaisen metsäsuunnittelun tulee olla kilpailunalaista toimintaa. Periaatteena tulisi olla, että yhteiskunnan rahoittaman alueellisen metsäsuunnittelun ja muun luonnonvaratokannan pohjalta voisi metsänomistajan toimeksiannosta kuka tahansa toimija koostaa tilakohtaisen metsäsuunnitelman ja myydä sen liiketaloudelliseen hintaan metsänomistajalle. Yhteiskunnan intressissä on edistää tilakohtaista metsäsuunnittelua antamalla yhteiskunnan ylläpitämät luonnonvaratiedot maksutta metsänomistajalle hänen metsälönsä osalta. Metsänomistajan maksettavaksi tulisivat näin ollen tilakohtaisen metsäsuunnitelman koostamisesta aiheutuvat kustannukset sekä mahdolliset metsänomistajan, erityistoivomuksista johtuvat lisätyöt.

Ylimartimo, Jukka, johtaja Lapin metsäkeskus

91. 12.11.1998 POHJOIS-SUOMI TARVITSEE METSÄTALOUDEN RAHOITUSLAIN

Lapin metsäkeskuksen käsityksen mukaan kansallisessa metsäohjelmaluonnoksessa esitetyt peruslinjaukset ovat oikeita. Kuitenkin halutaan korostaa seuraavia seikkoja, joita ohjelmassa ei ole huomioitu:

Aiemmin voimassa olleen metsänparannuslain nojalla myönnettyillä avustuksilla tasattiin merkittävästi metsätalouden harjoittamisedellytyksiä maan eri osien välillä. Viime vuosien kehityssuuntana on ollut, että kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista tukea on siirretty Pohjois-Suomesta Etelä-Suomeen, mikä korostuu vuoden 1999 ns. Lapin lain voimassaolon päättyessä kuluvan vuoden lopussa. Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisilla varoilla tulee aikaisempaan tapaan edelleen tasata metsätalouden harjoittamisedellytyksiä maan eri osien välillä.

Lapin metsänhoitoyhdistysten edellytykset tuottaa metsänomistajille palveluja supistuvat todennäköisesti merkittävästi vuosituhanen vaihteen jälkeen. Syynä on taloudellisten voimavarojen niukkuus, koska metsänparannustöistä saatujen työnjohtokorvaukset supistuvat ja neljännesmaksuvarat poistuvat uuden metsänhoitoyhdistyslain tullessa voimaan. Toisaalta metsänomistajilta perittäviä palvelumaksuja ja metsähoitomaksua ei voida korottaa vastaavasti palvelutason säilyttämiseksi, mikä johtanee siihen, että metsänhoitoyhdistysten henkilöorganisaatio supistuu 1970-luvun alun tasolle. Tämän vuoksi metsäkeskus joutunee aikaisempaa enemmän hoitamaan sellaisia tehtäviä, jotka olivat metsänhoitoyhdistysten hoidossa, mikä edellyttää, että metsäkeskuksen resurssit ovat riittävät. Yleensäkin julkisia varoja tulisi suunnata suhteessa enemmän sinne, missä metsätalouden harjoittamiseen edellytykset ovat heikoimmat.

Luonnoksessa esitetään, että panostus metsäteollisuuden tutkimukseen ja tuotekehitykseen on noin 750 miljoonaa markkaa (126,1 miljoonaa euroa) vuodessa, mitä on pidettävä koko metsäteollisuuden liikevaihtoon suhteutettuna pienenä.

Hamarus, Auvo, ylitarkastaja Keski-Suomen ympäristökeskus, Luonto ja maankäyttö -yksikkö

92. 12.11.1998 METSÄTALOUDEN YMPÄRISTÖSUOJELUN TAVOITTEISTA

Lupasin selvittää osaltani metsätalouden ympäristönsuojelun konkreettisi tavoitteita, mutta oli vaikea sektori. Tavoitteita kyllä on, mutta konkreettisuudesta en niin tiedä.

Julkaisuja

Keski-Suomen metsätalouden uusi tavoiteohjelma (jota käsiteltiin myös tilaisuudessa), julkaisija Keski-Suomen metsäkeskus.

Metsätalouden uusi ympäristönsuojeluohje, valmisteilla, luonnos ollut kuluneena syksynä lausunnolla meillä, työryhmän sihteeri muistaakseni Into Kekkonen ympäristöministeriöstä (YM), luonnos oli toistaiseksi vielä perinteisesti hyvin vesiensuojelupainotteinen.

Skogsbruk och biologisk mångfald i Mittnorden - ett gränsregionalt ansvar, julkaisu viimeisteltävänä osana Keski-pohjola-yhteistyötä, sihteerinä Bo Storränk, tällä hetkellä muistaakseni YM:ssä tai Suomen ympäristökeskuksessa.

Näistä voisi löytyä jotain? Lähetän lisäksi tänään postitse Keski-Suomessa viime vuonna valmistellun laajapohjaisen ympäristöohjelman.

Siilahti, Pertti
Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiiri
Kymenlaakson luonnonsuojelupiiri

93. 12.11.1998 METSIENSUOJELUTAVOITTEITA

Kansalliseen metsäohjelmaan on liitettävä konkreettiset metsiensuojelutavoitteet. Etelä-Suomen ja varsinkaan Kaakkois-Suomen metsien suojelutarpeita ei voida toteuttaa riittävästi metsälain ja luonnonsuojelulain tarkoittamien tärkeiden elinympäristöjen huomioimisella. Suotuisan suojelutason saavuttamiseen tarvitaan merkittävästi lisää suojeltuja metsiä.

Metsien suojelua ei mainittavasti edistä Naturan valmistelun yhteydessä luvattu rahoituspaketti, koska varoja tarvitaan kaikkien suojeluohjelmien toteuttamiseen. Siksi tarvitaan uudenlaisia keinoja etsivä metsiensuojelun rahoitusohjelma uusien metsiensuojelutavoitteiden saavuttamiseksi.

Puuntuotannon lisäystavoitteet edellyttävät selvien ekologisten reunaehtojesi asettamista vahingollisten ympäristövaikutusten pienentämiseksi. Esim. vesistövaikutukset, kemikaalien käytön ja lisääntyvän koneellistumisen aiheuttamat haitat on selvitettävä ja niitä vähennettävä.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tapoja on ylipäänsä kehitettävä tarpeettomien tai yllättävien ekologisten riskien, kuten esim. kesäajan hakkuiden vaurioiden minimoimiseksi.

Varjo, Jari
Metsäntutkimuslaitos

94. 12.11.1998 KAUKOKARTOITUKSEN KÄYTTÖ

Selasin metsäohjelman nopeasti. Jossain puhutaan inventointitoiminnan tehostamisesta satelliittien avulla. Turvalisempaa puhua kaukokartoituksen tehokkaammasta käytöstä. Kari T. Korhoselta kannattaisi pyytää kommentteja hoitorästi yms. asioissa. Ymmärtääkseni nämä eivät ole ainakaan toistaiseksi tulleet näkyviin valtakunnan metsien inventoinnissa.

Nieminen, Kari, johtaja
Lounais-Suomen metsäkeskus

95. 13.11.1998 METSÄNHOIDON RESURSSIJA LISÄTTÄVÄ

Laadittu visio vaikuttaa hyvältä. Se ottaa huomioon metsien suuren ja monipuolisen merkityksen maalle, sen taloudelle ja ihmisille. Se on myös riittävän haasteellinen.

Metsäkeskus pitää mahdollisena hakkuiden määrän nostamista noin 70 miljoonaan kuutiometriin siten, että riittävästä metsänhoidosta samalla huolehditaan.

Lounais-Suomessa metsätalous on lähes 90 prosenttisesti yksityismetsätaloutta ja keskimääräinen metsälökoko on pieni. Metsänomistajien suuri lukumäärä korostaa neuvonnan ja opastuksen lisäämistarvetta, koska yhä useampi metsänomistaja asuu ja elää kauempana metsästään kuin ennen. Metsäsuunnitelma on myös osoittautunut hyväksi välineeksi metsänomistajan ja metsäammattilaisten yhteydenpidossa.

Metsäkeskus kannattaa sitä, että metsänhoidon edistämisen resursseja lisätään, koska on nähtävissä, että viime vuosien metsänhoidon kehitys ei kaikilta osin ole hyvä. Metsäkeskukset ovat tänä syksynä laatineet yhteisen metsäpoliittisen kannanoton, jossa on myös tuotu esiin edellä mainitut seikat.

Uskon, että esitetyn luonnoksen mukainen ohjelma johtaa kohti ”kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä” ja vastaa pääosin Lounais-Suomen metsätalouden alueellisessa tavoiteohjelmassa esitettyjä tavoitteita ja toimenpiteitä.

Nummi, Tapio
Lounais-Suomen metsäkeskus

96. 13.11.1998 METSÄSUUNNITTELUN AVAAMINEN KILPAILULLE

- Kansallisen metsäohjelman linjaukset linjaukset ovat hyviä.
- 70 miljoonan kuutiometrin tavoitteen valinta tulisi perustella tarkemmin: vertailu alueellisten tavoiteohjelmien tavoitteisiin, valtakunnan metsien inventoinnin kertymäsuunnitteeseen sekä vaikutukset virkistyskäyttöön.
- Kertymäsuunnitteen mukaiset hakkuutavat olisi syytä tuoda esiin, samoin kertymäsuunnitteen rakenne. Lisään-tyykö koivukuidun hakkuut niin, että ne korvaavat tuontikoivua.
- Tarkempaa analyysiä siitä minkä tuotteiden kysynnän lisäys mahdollistaa tehtävät kapasiteetin nostot.
- Ojitettujen soiden vesitalouden kunnossapidon/soiden ennallistamisen merkitys hiili- ja metaanipäästöihin.
- Metsäsuunnittelun avaaminen kilpailulle ei saa vaarantaa luonnonvaratietokannan ylläpitoa. Kaikki tukea saava suunnittelu on toimitettava sovitussa muodossa luonnonvaratietokantaan. Kilpailu voisi toteutua käytännössä vain aluekohtaisesti, ei tilakohtaisesti.
- Metsien suojelupinta-aloihin tarkennusta: metsä- ja kitumaa. Samoin mitä luetaan rajoitettuun käyttöön.
- Metsäteiden merkitys tulisi ulottaa kaikkeen monikäyttöön, ei vain matkailuun ja ulkoiluun.
- Satakunnassa mietitään kestävän metsätalouden maakunnallisia mittareita metsäkeskuksen ja Satakuntaliiton projektissa.

MTK, Metsäryhmä

97. 13.11.1998 METSÄKLUSTERI TUKEE KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ

Yleiskommentteja kansallinen metsäohjelma -luonnoksesta: liian kasvoton paperi, metsällä on kasvot, yksityiset ihmiset; vahvuudet muihin maihin nostettava selvemmin esille, perhemetsätalous; tavoitteet ja keinot selvemmin näkyviin ja kansallisomaisuuden omistaa joku.

Visio

- Kestävyyden 3 elementtiä jo alkuun - myyvämpi kansainvälisesti
- Metsäsertifiointi ja tuotteiden ekomerkitä

Metsäohjelman tausta lukuun on lisättävä toteamus: "Elävä maaseutu on toimivan ja kannattavan metsäsektorin edellytys". Metsäohjelman tarkoitus: metsäklusterin työllistävä vaikutus tällä hetkellä?

Vaihtoehtojen arviointi

- Mitkä ovat alueelliset vaikutukset, voiko lisätä alueiden eriarvoisuutta vai pienentääkö sitä?
- Metsänomistajien tavoitteet näkyviin: tavoitteita ei saavuteta elleivät ne ole omistajien tavoitteiden mukaisia.

Metsäklusteri tukee kestäväää kehitystä

Viimeinen kappale, lisäys loppuun: "Toisaalta metsätalouden edellytyksenä on toimiva maaseutu, sen palvelut ja rakenteet".

Metsätalous kannattaa ja työllistää

8. kappale: "Maaseudun väestön kehitystä ei kuitenkaan pystytä yksin..."
Metsäsuunnittelussa enemmän asiakaslähtöinen (metsänomistaja lähtöinen näkökulma).

Ekologinen kestävyys

Etelä-Suomessa yksityismetsänomistuksen luoma mosaiikkimaisuus turvaa monimuotoisuutta tehokkaasti. Monikäyttö ja ekologia on esitetty turhan laveasti. Sisältöön painotukset.

Niiranen, Ari, johtaja
Pohjois-Karjalan metsäkeskus

98. 13.11.1998 KANSALLISEN METSÄOHJELMAN RAHOITUS TURVATTAVA

Metsäsektorin varaan perustuvan hyvinvointimme rakentamisessa keskeisellä sijalla ovat olleet metsätalouden Mera-ohjelmat 1960- ja 1970-luvuilla. Nämä ohjelmat olivat nimen omaan rahoitusohjelmia. Ohjelmien tavoitteina olleille metsänhoito- ja metsänparannusinvestoinneille oli järjestetty myös rahoitus. Metsänomistajat ja valtio kaksinkertais- tivat investointinsa metsätalouteen.

Myös nyt luonnosvaiheessa olevaan kansalliseen metsäohjelmaan sisältyy monia tavoitteita, jotka edellyttävät valtion, metsänomistajien ja muiden tahojen rahoitusta. Ohjelmaluonnos ei kuitenkaan pidä sisällään sitä, miten tarvittava rahoitus järjestetään. Kansallinen metsäohjelma ei saa jäädä pelkäksi toimintaohjelmaksi ilman taloudellista pohjaa. Valtioneuvoston aikanaan vahvistamaan ohjelmaan tulee kiinteästi liittää sen rahoittamisen vaatimat päätökset.

Metsänhoidon määrää ja laatua lisättävä

Suomen metsäteollisuuden puunkäytön arvioidaan kasvavan vuoteen 2010 mennessä 10 prosenttia. Kansallisen metsäohjelman luonnoksen (2.11.1998) kestävä hakkuukertymävaihtoehto vuodelle 2010 on yli 10 miljoonaa kuutiometriä nykyistä suurempi eli 70 miljoonaa kuutiometriä. Metsähakkeen käyttöä on tavoitteena lisätä nykyisestä 0,8 miljoonasta kuutiometrillä 5 miljoonaan kuutiometriin.

Metsäteollisuustuotteiden kysyntä Suomen päämarkkina-alueilla ja bioenergian lisääntyvä käyttö antavat kaikki mahdollisuudet tämän suuruisiin hakkuumääriin.

Kansallisen metsäohjelman luonnoksen (2.11.1998) vuoteen 2010 ulottuvat tavoitteenasettelut ovat hyvin oikean suuntaisia. Hakkuiden lisäämisellä ja metsänhoidon määrän ja laadun nostamisella metsäklusteri pystyy parhaiten vastaamaan myös aluetaloudellisiin odotuksiin ekologisen kestävyuden vaarantumatta.

Pohjois-Karjalan metsästrategia on samalla on metsälain tarkoittama metsätalouden alueellinen tavoiteohjelma. Tämän keväällä hyväksytyin ohjelman tavoitteena on nostaa maakunnan talousmetsien vuotuiset keskimääräiset markkinahakkuut yli 5 miljoonaan kuutiometriin. Tämä merkitsee 0,5 miljoonan kuutiometrin eli yli 10 prosentin lisäystä nykytasoon.

Kansallinen metsäohjelma on siten hakkuiden osalta loogista jatkoa alueelliselle tavoiteohjelmallemme. Kansallisen metsäohjelman sisällön ja tavoitteiden tulee kaikilta muiltakin osin olla linjassa maakunnissa laadittujen alueellisten ohjelmien kanssa.

Metsien lisääntyvä käyttö antaa pohjan myös työllisyydelle ja tulonmuodostukselle. Tällä on merkitystä erityisesti Pohjois-Karjalassa. Metsäsektorin arvonlisäys asukasta kohti oli maakunnassamme vuonna 1994 peräti nelinkertainen, 12 000 markkaa (2 018,3 euroa), metalli-, elektroniikka- ja kulkuneuvoteollisuuden yhteiseen arvonlisäykseen, 3 000 markkaan (504,6 euroa), verrattuna. Maatalouden ja elintarviketeollisuuden 4 000 markkaan (672,8 euroa) verrattuna arvonlisäys oli kolminkertainen.

Metsänhoidon taso on erityisesti 1990-luvulla taantunut. Metsien hakkuiden ja metsänhoidon määrät ovat lähteneet kehittymään eri suuntiin. Samanaikaisesti metsien suojelu ja muu talouskäytön ulkopuolelle siirtäminen on lisääntynyt. Metsien kasvava käyttö edellyttää metsänhoitotöiden määrän merkittävää lisäämistä, metsätalouden perusrakenteiden ylläpitämistä ja harkintaa metsien siirtämisessä talouskäytön ulkopuolelle. Metsäpolitiikkamme linjantarkistus on nyt tarpeen.

Nuorten metsien hoito on Pohjois-Karjalassakin onnistuneen valtakunnallisen kampanjan avulla saatu hyvin liikkeelle. Vastaavaa herätystä tarvitaan nyt metsänuudistamisessa.

Kuluvan vuosikymmenen alkupuolen vapauden huumassa lopetettujen vakuusmenettelyjen jättäminen ilman korvaavaa järjestelmää on metsissämme selvästi nähtävissä. Puun hintaromahdus vuonna 1991 vauhditti kustannussäästöjen toivossa siirtymistä liian epävarmoihin uudistamismenetelmiin. Kannattavan metsätalouden perusta vain heikkeni. Kansallinen metsäohjelma on yksi väline saada yleiseen tietoisuuteen tosiasia, että metsänuudistaminen ei ole vain kustannus, jota minimoidaan. Metsänuudistaminen on ennen kaikkea tuottava sijoitus.

Metsätalouden infrastruktuuri pidettävä kunnossa - kilpailu ei ole itsetarkoitus

Metsätaloutemme kansainvälisen kilpailukyvyyn yhtenä perustana on metsätaloutemme ainutlaatuinen infrastruktuuri, johon kuuluvat mm. kunnossa oleva metsätie- ja ojaverkko, toimivat edistämisisorganisaatiot ja varsin kattava metsäsuunnittelu.

Metsäsuunnittelu on poikkeuksellisen laajoja, monipuolisia ja moniarvoisia hyötyjä tuottavaa toimintaa. Kansallisen metsäohjelman luonnoksessa todetaan, että ”nykyinen metsäsuunnittelumäärä ei turvaa metsätalouden kestävyttä”. Ohjelmaluonnoksen tavoitteena on lisätä suunnittelumääriä ja rakentaa kattava luonnonvaratietokanta

Nämä tavoitteet ovat kannatettavia. Riittävällä valtion ja muiden hyödyn saajien rahoituksella on kuitenkin luotava edellytykset tavoitteiden saavuttamiseen. Tällä hetkellä näitä edellytyksiä ei ole.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteeksi on tulossa myös metsätalouden osapalveluiden avaaminen kilpailulle nykyistä enemmän. Liiketaloudellisesti kannattamattomien palveluiden, kuten yksityismetsien metsäsuunnittelun saataminen vapaan kilpailun alaiseksi tarkoittaa pitkälle samaa, kuin näistä palveluista luopuminen.

Kilpailuttaminen ei saa olla itsetarkoitus, jos sen seurauksia ei tunneta. Vuosikymmenen alun ”vapauttamisen” kaikkivoipaisuuden tilalle tulleen ”kilpailuttamisen” asemesta kannattaisi metsätalouden edistämässä hakea myös ”kumppanuudella” saavutettavia hyötyjä.

Hellström, Eeva, johtaja
Päättäjien Metsäakatemia
Karvonen, Juhani, toiminnanjohtaja
Suomen Metsäyhdistys ry

99. 13.11.1998 METSÄSEKTORIN ULKOPUOLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Metsäohjelman taustan esittelyssä on kuvattu metsäpolitiikan toimintaympäristön muutosta sekä kansainvälisestä että kotimaisesta, metsäsektorin sisäisestä näkökulmasta. Kannanotossamme haluamme tuoda esiin perinteisen metsäsektorin ulkopuolisen toimintaympäristön muutoksia, joista monet ovat metsäsektorin tulevaisuuden kehityksen kannalta sektorin sisäisiä muutoksia merkittävämmät. Näiden toimintaympäristön muutosten haasteita metsäsektorille tarkastelemme erityisesti viestinnän näkökulmasta.

Ohjelmaluonnoksessa on ansiokkaasti ja monipuolisesti koostettu kehittämissuhteita metsäsektorille. Ohjelmatextissä heijastuvat kuitenkin enemmän metsäsektorin heikkoudet ja uhat kuin vahvuudet ja mahdollisuudet. Koska ohjelma jo sellaisenaan toimii tärkeänä viestinnän välineenä sekä ulkomaille että kotimaassa metsäsektorin ulkopuolelle, tulee ohjelmapaperissa kehittämistoimenpiteiden lisäksi arvioida Suomen tämän hetken metsäpolitiikkaa sekä metsäsektorin toimintaa nykyisten vahvuuksien pohjalta.

Kansainvälinen kuva: Kansallinen metsäohjelma muodostaa tärkeän perustan Suomen metsäsektorin ulkoisen kuvan kehittämiseksi tulevina vuosina. Erityisen tärkeä rooli kansallisella metsäohjelmalla on sen tähden, että Suomen kansallinen metsäohjelma on sarjassaan ensimmäisten joukossa. Siksi sen tulisi myös toimia esimerkkinä muille. Onko kestävyuden käsitteen puuntuotantopainotteisuus se viesti, jonka Suomen metsäsektori haluaa antaa kansainvälisille toimijoille tilanteessa, jossa Suomella olisi sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden huomioonottamisessa hyvä esimerkki annettavanaan? Kansainvälisen toimintaympäristön muutoksiin nähden on myös merkillepantavaa, ettei esimerkiksi kansainvälistä viestintää mainita ohjelmassa yhtenä metsäpolitiikan keinona.

Kotimaiselle metsäsektorille ohjelmaluonnos ei viesti metsäsektorin ulkopuolisen toimintaympäristön muutoksista joiden laajamittainen ymmärtäminen on edellytys sille, että metsäsektori pystyy vastaamaan yhä monipuolistuviin tulevaisuuden haasteisiin.

Metsäsektorin ulkopuolelle jo sisällysluettelon perusteella kansallisen metsäohjelman ohjelmaluonnos viestii nykymuodossaan perinteistä metsäsektorikeskeistä puuntuotanto-ohjelmaa, muilla metsätalouteen liittyvillä näkökohdilla koristeltuna. Tämä asetelma ei edistä rakentavaa metsäkeskustelua yhteiskunnan eri osa-alueiden ja toimijoiden välillä.

Kansallisessa metsäohjelmassa on monien visioiden saattamisessa tavoitemuotoon tehty erittäin hyvää työtä, joten mitään estettä ohjelman saattamiseksi viestinnällisesti uskottavampaan muotoon ei ole. Se edellyttää kuitenkin ohjelmaluonnoksen taustan, tarkoituksen, vaihtoehtojen esittelytavan ja ohjelman kehittämisen uudelleen arviointia.

Tältä osin liitämme kannanottoomme konkreettisia muutosehdotuksia ohjelmanluonnoksen tekstiin, jonka toimitamme ohessa myös tiedostona. Korjausehdotuksemme sisältää myös Suomen Metsäyhdistyksen antamassa lausunnossa 6.11.1998 esitetyt korjaukset. Tässä saatteessa haluamme kuitenkin perustella muutamia keskeisiä ehdotuksiamme sekä esittää muutamia ohjelmassa huomioitavia uusia näkökohtia.

Rakenteelliset uudistukset

Ohjelmassa ei ole arvioitu, toimivatko metsäsektorin hallinto ja metsäorganisaatiot nykyisessä toimintaympäristönsään parhaalla mahdollisella tavalla, onko metsäpolitiikan toimeenpano onnistunut ja onko eri organisaatioiden työnjako tarkoituksenmukaisella tavalla järjestetty. Tästä lähtökohdasta on luonnollista, ettei ohjelmaluonnoksessa myöskään esitetä yhtään hallinnollisia tai rakenteellisia uudistustarpeita tai edes toimeenpanojärjestelmän evaluointia. Kansallisen metsäohjelman toimeksiannossa (muistio 9.2.1998) on kuitenkin eräiksi tarkastelun kohteeksi arvioitu tarpeet uudistaa metsäorganisaatioita ja metsälainsäädäntöä.

Kestävän kehityksen tulkinta ja metsäohjelman vaihtoehdot

Kestävä kehitys on raporttiluonnoksessa jaettu kolmeen ulottuvuuteen, joiden osalta todetaan seuraavaa:

- ekologisessa kestävyudessa tavoitellaan säilyttämistä ja sopeuttamista
- taloudellisessa kestävyudessa tavoitellaan kasvua
- sosiaalisessa kestävyudessa tavoitellaan siirtämistä tuleville sukupolville.

Nämä tavoitteet eivät ole tasapainossa keskenään, vaan jo sanamuodoiltaan ekologinen ja sosiaalinen kestävyys on alistettu taloudelliselle kestävyydelle. Vaikka kestävä kehityksen tulkintaa koskevassa osassa raporttiluonnoksessa viitataan valtioneuvoston periaatepäätökseen ekologisen kestävyuden edistämisestä, ohjelmaluonnoksessa tavoitellaan vaatimattomammin ekologisen kestävyuden säilyttämistä. Kestävyuden eri osa-alueiden asettaminen eri arvoiseen asemaan heijastuu myös metsäohjelman vaihtoehtojen tarkastelussa, jossa lähtökohdaksi asetetaan puuntuotannon taso ja hakkuulaskelmat.

Ehdotamme, että metsäohjelman vaihtoehtotarkastelu esitetään laajassa muodossaan ohjelman taustaraportissa ja, että ohjelmapaperissa puuntuotannon vaihtoehtotarkastelu esitetään supistetussa muodossa osana ohjelman sisällön kuvausta. Tällöin puuntuotannon tavoite rinnastuisi nykyistä tasapainoisemmin metsäohjelman muihin tavoitteisiin.

Vaihtoehtotarkasteluun valittu, yksinomaan puuntuotannollinen näkökulma tulee myös selvästi ilmaista väliaikaisena ratkaisuna, jolloin ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden vaihtoehtoistarkastelujen laatiminen asetetaan keskeiseksi tavoitteeksi kansallisen metsäohjelman kehittämistyössä.

Kansallisen metsäohjelman valmistelu arvioitava osana ohjelmaa

Ehdotamme ”Ohjelman vaikutukset” lukua korvattavaksi luvulla, joka otsikoitaisiin: ”Kansallisen metsäohjelman valmistelun arviointi”. Lukuun tulisi sisällyttää ohjelman valmisteluprosessin kuvauksen lisäksi arviointi YVA-menetelmän toteutumisesta sekä arvio siitä, miten kansallisen metsäohjelman valmistelu ja lopullinen ohjelma toteuttaa solmimiemme kansainvälisten sopimusten henkeä ja sisältöä.

On silmiinpistävää, että vaikka ohjelman laadintaa perustellaan kansainvälisin sitoumuksin, esimerkiksi Helsinki-prosessiin viitataan vain ohjelman taustan esittelyssä, eikä itse ohjelman sisällössä tai valmisteluprosessin kuvauksen yhteydessä. Ohjelmasta tulisi selkeästi käydä ilmi, miten kestävä metsätalouden laaja tunnus- ja mittarityö on otettu huomioon ohjelman valmistelun pohjana ja valmistelun eri vaiheissa. On ristiriitaista, että juuri nämä asiat, joita kansainvälisen metsäpolitiikan tavoiteosassa vaaditaan muilta mailta, eivät näy oman ohjelmatekstimme muotoilussa.

Kansallisen metsäohjelman valmisteluprosessin kuvauksen, prosessin läpinäkyvyyden ja luottamuksen ylläpitämisen kannalta olisi erittäin tärkeä myös kuvata, millä tavoin alueellisten tavoiteohjelmien, kansalaisfoorumien ja muiden tilaisuuksien sekä lukuisten lausuntojen laaja anti on ohjelman valmistelussa otettu huomioon.

Toivomme, edellä esitettyjen näkökulmien tulevan huomioon otetuiksi kansallisen metsäohjelman lopputyöstössä.

Korhonen, Kari T. Metsäntutkimuslaitos

100. 13.11.1998 METSÄTALouden KESTÄVYYDEN SEURANTA

Tilakohtaista suunnittelua ja aluesuunnitelmia korostetaan, mikä lienee perusteltua, sillä etenkin tilakohtaisella suunnittelulla on merkittävä ohjaava vaikutus. Enemmän voisi tuoda esille, että metsätalouden taloudellisen kestävyuden seuranta perustuu valtakunnan metsien inventointiin. Pidän tätä kriittisenä kohtana, sillä tavoitteeksi asetettu 70 miljoonan hakkuukertymä johtaa kokonaispoistumaan, joka on melko lähellä kokonaiskasvua. Mikäli metsänhoito ei toimi suunnittelulla tavalla vaan jatketaan nykyisellä avohakkuulinjalla, samalla kun lisääntyvä osa metsistä siirtyy omistajien päätöksellä taloudellisen toiminnan ulkopuolelle, voidaan hyvinkin nopeasti olla tilanteessa, että poistuma ylittää kasvun. Tämä ei ole vielä kovin vaarallinen tila, jos se ei jatku vuosikymmeniä, mutta kun metsäsertifiointiin on pesiytynyt merkillinen vaatimus, että talousmetsien poistuma ei saisi ylittää kasvua 5 vuoden jaksoissa. 5 vuotta on lyhyt aika ja hälytyskellojen tulisi soida ajoissa. Seurantatarpeiden lisääntymisen vuoksi valtakunnan metsien inventoinnin sykli tulisi saada 5 vuodeksi.

Olen tehnyt inventointien aineistoista tarkasteluja uudistamisalojen hoidosta. En ole löytänyt 9. inventoinnin aineistosta mitään merkkejä siitä, että uudistamista lyötäisiin laimin enemmän kuin valtakunnan metsien 8. inventoinnin aikaan. Olen kertonut havaintoni mm. Riikilälle, joka kirjoitteli aiheesta Metsälehdessä. Inventointiaineiston käytökelpoisuutta tosin heikentää tässä asiassa se, että siitä ei saa näkymään parin kolmen viime vuoden tilannetta, koska uudistamisalalle aletaan kirjata laadunalennusta vasta kun se on 2 vuotta vanha. Eli jos laiminlyönnit ovat alkaneet vaikka vuonna 1994, niin se ei vielä näy valtakunnan metsien inventointi -datassa. Tästä syystä en kovin voimakkaasti halua lähteä väittelemään laiminlyönneistä, sillä jo tämän kesän aineisto voi osoittaa muuta kuin 1996 ja 1997 datat.

Kubin, Eero
Metsäntutkimuslaitos

101. 13.11.1998 LUONTAINEN UUDISTAMINEN

Kiitoksia metsäohjelman esittelystä Oulussa. Muutama pieni kommentti: Sivun 16, 3. alin kappale, viimeiseen lauseeseen voisi harkita lisättäväksi: ...aikasarjat antavat vastauksia metsiin tulevaan kuormitukseen, päästölähteissä ja vaikutusalueissa ilmeneviin muutoksiin ja kuormituksen mahdollisiin vaikutuksiin metsäluonnossa.

Seuraava kappale: Ehkä ei kannata korostaa metsätalouden vähäisempää merkitystä vesistöjen kannalta, vaikkakin totta, vaan että metsätalouden on vähäisestä kuormituksesta huolimatta pyrittävä kehittämään menetelmiään...

Seuraavalla sivulla: Valtakunnan metsien inventointi tulosten mukaan vajaatuottoisiksi luokiteltujen uudistusalojen osuus ei ole kasvanut eli mitenkään yleispätevä uudistamisen tasoa koskeva kannanotto on, vaikka vaara näin käydä on ilmeinen.

Luontaista uudistamista koskeva maininta, männyn vaiko kuusen. Kappaletta pitäisi täydentää jotenkin. Huonosti valitut kohteet epäonnistuvat, heinittyvät etelässä ja pohjoisessa jäävät taimettumatta, on sinänsä selvää. Pitäisikö tässäkin korostaa tutkimustarpeita, tarkemmat siemensatoennusteet, kohdevalinta jne. kuten on seuraavassa kappaleessa säästöpuiden kohdalla. ...Tarkalla kohdevalinnalla ja uusimman tutkimustiedon soveltamisella vähennettäisiin riskiä hakkuumahdollisuuksien pienentymisestä ja samalla lisättäisiin metsätalouden ekologista kestävyyttä.

Juvonen, Virpi, puheenjohtaja
Kainuun luonnonsuojelupiiri

102. 15.11.1998 METSÄLUONNON MONIMUOTOISUUDEN ROMAHTAMINEN

Yhden suurimmista haasteista kansalliselle metsäohjelmalle asettaa viime vuosikymmeninä tapahtunut metsäluonnon monimuotoisuuden romahdus. Kainuussa metsäluonnon monimuotoisuuden vähenemisen ehkäisemisen keinoja ovat metsiensuojelualueet ja alue-ekologinen suunnittelu. Alue-ekologiseen suunnitteluun jäi koko joukko kansallisesti ja maailmanlaajuisesti arvokasta vanhaa metsää. Valmistuneissa suunnitelmissa - ja jo ennen suunnitelmia - näihin metsiin liittyvät luontoarvot on turvattu mm. jättämällä avainbiotoopit käsittelemättä tai tekemällä kohteista käsiteltyjä ekologisia käytäviä. Nykytiedolla vanhojen metsien luontoarvoja ei voida turvata hakkaamalla niitä. Kansallisessa metsäohjelmassa tuleekin selkeästi tunnustaa se, että metsäluonnon monimuotoisuuden edelleen jatkuva väheneminen hyväksytään, mikäli arvokkaiden, vähiin käyvien vanhojen metsien hakkuut hyväksytään.

Kainuussa on käynyt ilmi aarniometsiin liittyvien hakkuusuunnitelmien yhteydessä luontoarvo- ja lajitojen puutteellisuus. Toimijoiden mukaan tämä johtuu kiireestä ja inventointiresurssien puutteesta. Kansallisessa metsäohjelmassa tulisi mitä pikimmin määritellä lisäresurssit arvokkaiden kohteiden inventointeihin sekä valtion että yksityisten metsissä.

Kansallisessa metsäohjelmassa puutuotanto on saanut paljon painoarvoa. Samanlaisella painoarvolla tulee kiteyttää myös numeeriset suojelutavoitteet ja metsien käsittelyyn liittyvät ekologiset reunaehdot mm. vesistökuormituksen katto ja sen tavoitteellinen vähentäminen.

Sosiaalinen kestävyys on entistä enemmän suuryritysten kansainvälisen pääoman varassa. Tämän ilmiön haitallisiin seurauksiin tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota myös metsäalalla. Tavoitteellisia keinoja voisivat olla mm. päätäntä- ja valvontavastuun säilyttäminen ja tehostaminen paikallistasolla, maanomistuksen hallinta ja selkeästi määriteltävät kansalliset keinot, jotta suuryrityksien toimintaan saadaan liitettyä entistä vahvemmin sosiaalinen ja ekologinen vastuunkanto.

Kuronen, Ilpo, luonnonsuojelupäällikkö
Suomen luonnonsuojeluliitto ry, metsävaliokunta

103. 16.11.1998 EKOLOGINEN KESTÄVYYS EI TOTEUDU

Korjausehdotuksia kansallisen metsäohjelman ensimmäiseen luonnokseen 2.11.1998. Metsävaliokunnan muistiossa on otettu huomioon liiton piirien kannanotot, jotka on esitetty kansallisen metsäohjelman kansalaisfoorumeissa maakunnissa 3.11.–13.11.1998.

Kansallisen metsäohjelman riskejä

- Ekologinen kestävyys ei täyty.
- Ohjelmalla Suomi jää jälkeen Ruotsista metsänsuojelussa selvästi ja uhkaa syntyä asetelma, jossa naapurimaan

- metsätaloutta voidaan nimittää ekologiseen kestävyteen pyrkiväksi, mutta meidän ei.
- Metsäteollisuuden sallitaan kasvattaa kasvihuonekaasupäästöjään kiusallisella tavalla.
- 70 miljoonan kuution hakkuutavoite ei ota huomioon suojelualan lisäystä, suometsätalouden ongelmia ja metsänomistajien halukkuutta metsänparannustoimiin ja hakkuisiin.

Yksityiskohtaisia muutosehdotuksia

Vanhon suojelun toteuttamiseen vuosille 1996–2007 on vahvistettu 3,2 miljardin markan (0,54 miljardia euroa) rahoitusohjelma, josta metsien osuus on noin miljardi markkaa (0,17 miljardia euroa). Ohjelmien toteuttamisen jälkeen metsämaan alasta on suojelu 3,7 prosenttia ja metsä- ja kitumaan yhteenlasketusta alasta vajaat 7 prosenttia.

Metsien suojelu on jäämässä siten varsinkin Etelä-Suomessa, Oulun läänin länsiosassa ja Lapin läänin lounaisosassa erittäin puutteelliseksi. Näiden alueiden metsistä tulisi kaikkien vanhojen ohjelmien toteuttamisen jälkeen suojelluksi vain alle yksi prosentti. Tämä uhkaa vakavasti metsätalouden ekologista kestävyyttä.

Koska metsiensuojelun alueita on Etelä-Suomessa suhteellisen vähän, on kiireesti suojeltava jäljellä olevat suojelun arvoiset metsät, mikä edellyttää resurssien lisäämistä. Suojelun alueiden määrä tulee aluksi noin kaksinkertaistaa nykyisestä, minkä jälkeen suojelun alueverkko on edelleen täydennettävä ennallistamalla. Sertifioinnissa on pyrittävä ratkaisuun, johon sisältyy sitoutuminen myös tietyn metsämaan osan suojeluun.

Suojelun alueiden määrä on kolminkertaistunut 20 vuodessa ja lisäselvityksiä suojelun alueverkoston kehittämiseksi tehdään kertyvän uuden tiedon pohjalta. Suojelun alueiden määrä on jäänyt kuitenkin selvästi jälkeen ekologisen kestävyuden edellyttämästä tarpeesta.

Uusien metsäautoteiden rakentamisen ja vanhojen teiden kunnostamisen tarve pienenee kesäaikaisten hakkuiden vähenemisen myötä. Metsänparannusvarojen suuntaamisesta etenkin uusien teiden rakentamiseen tulee luopua.

Kesähakkuiden aiheuttamien haittojen selvittämiseksi perustetaan maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteinen työryhmä. Työryhmän tarkoituksena on selvittää kesähakkuiden vaikutukset luontoon yleensä, pesimälinnustoon, metsien terveydentilaan ja metsäautotieverkoston kehittämistarpeeseen.

Lopuksi liitto haluaa korostaa kansallisen metsäohjelman ympäristövaikutusten arvioimisen tärkeyttä.

Ympäristövaikutusten arvioinnista annettu laki 24 § (468/1994) edellyttää ympäristövaikutusten selvittämistä ja arviointia sellaisista suunnitelmista ja ohjelmista, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Ympäristöministeriö on päättänyt ohjeiden antamisesta (ympäristöministeriön päätös ohjeiden antamisesta 8.10.1998, Dnro 1/701/96), jotka velvoittavat myös kansallisen metsäohjelman valmistelua. Suomen luonnonsuojeluliiton metsävaliokunnan mielestä ohjelman ympäristövaikutukset on arvioitava lähtökohtana 60, 70 ja 80 miljoonan hakkuukertymät. Arvioinnissa on otettava huomioon ainakin toimenpiteiden vaikutukset monimuotoisuuteen, monikäyttöön, vesitalouteen, maankäyttöön ja kasvihuonekaasupäästöihin. Mikäli ympäristövaikutusten arviointi aiotaan tehdä riittävällä huolellisuudella ja asian vaatimalla tarkkuudella, ei esitetty aikataulu kansallisen metsäohjelman valmistelussa ole realistinen eikä mahdollinen. Vaikutusten arviointi on tehtävä lakiin ja sen pohjalta annettuun päätökseen perustuen. Edellisen johdosta metsävaliokunta esittää, että kansallisen metsäohjelman valmistelua jatketaan vuoden 1999 puolelle.

Eskelinen, Heikki

Karjalan tutkimuslaitos

Joensuun yliopisto

Kansalaisfoorumin puheenvuoro Joensuussa 13.11.1998

104. 16.11.1998 METSÄSEKTORIN VAIKUTUS SUOMESSA

Metsäasioita harrastaneet yhteiskunnan ja talouden tutkijat ovat tavanneet sanoa, ettei suomalaista yhteiskuntaa voi ymmärtää analysoimatta metsäsektorin (metsäteollisuuden ja metsätalouden) roolia ja vaikutuksia. Onhan metsäsektori jättänyt jälkensä - vain muutamia asioita mainitakseni - esimerkiksi talouspolitiikkaan, yhdyskuntarakenteeseen, liiketoiminnan käytäntöihin ja elokuvien sankarirooleihin. Tämä vaikutus on suurin Itä-Suomessa yksinkertaisesti siitä syystä, että metsäsektorin asema on täällä paljon merkittävämpi kuin maassa keskimäärin: metsäsektorin osuus bruttokansantuotteesta on Pohjois-Karjalassa ja muualla Itä-Suomessa noin kaksinkertainen kansantalouden keskiarvoon verrattuna.

Vaikka metsäsektorin vaikutus tuntuu edelleen vahvasti, se hiipuu kaiken aikaa. Yhä suurempi osa nuorista suomalaisista on niitä, jotka eivät juurikaan kohtaa metsää, jonka kokemuspöytä se ei kuulu elämän ikänä, ei työssä eikä

vapaa-aikana. Tämä ajankuva näyttää olevan ainakin johonkin mittaan metsäpolitiikan linjaajien tiedossa. Käsitteeni mukaan tätä nykyisen maailmanajan perspektiiviä metsään ja metsäpolitiikkaan olisi kuitenkin avarrettava ja tarkennettava siitä, mitä ohjelmaluonnoksessa esitetään. Metsäpolitiikan strategiatyön huoneentauluun voisi kirjoittaa - alussa esittämäni näkemyksen muuntaen: Suomen metsäsektorin kehittämistarpeita ei voi ymmärtää analysoimatta sitä, missä suhteissa suomalainen yhteiskunta on muuttunut. Tästä ohjelmasta tulee vaikutelma, että muutos koskee lähinnä vain ympäristönsuojelua ja ympäristökysymysten asemaa. Tosin niitä onkin sitten vähintään riittävästi: nykyisiä metsäpolitiikan muistioita ja myös metsäyhtiöiden vuosikertomuksia lukiessa tulee vaikutelma, että liiketoiminnan keskeinen tavoite on ympäristönsuojelu. Mutta mitä muita toimintaolosuhteiden muutoksia on sitten tapahtunut? Eräs perustavanlaatuisin koskee sitä, että lopullisen konsensuksen tavoittelu on nykyisessä yhteiskunnassa turha ja teknokraattinen haavekuva. Eri ihmisillä on erilaisia intressejä metsäasioiden suhteen ja ristiriidat ovat tulleet jäädäkseen. Niitä ei voida lakaista maton alle, ei osallistumista korostavien suunnittelumenetelyjen eikä luonnonarvoja rahaksi muuntavien laskelmien avulla, vaikka keskusteluissa ja kiistoissa on välillä tyvenempiä aikoja. Kansallinen metsäohjelma piirtää idyllin, miten asiat pitäisi metsäalan edustajien mielestä hoitaa. Ja tietysti merkittäviä toimintaolosuhteiden muutoksia on muitakin. Esimerkiksi talouspolitiikassa on jo useita vuosia eletty uuden opin mukaan siten, että metsäsektorin täytyy toimia kuten muidenkin - sopeutua eikä sopeuttaa muita. Tällä on perustavanlaatuisia vaikutuksia yritysten kilpailustrategioihin. Yleisesti niissä on tarve kiinnittää entistäkin suurempi huomio muihin asioihin kuin raaka-aineeseen. Tämän johtopäätöksen voisi konkretisoida esimerkiksi ohjelmassa paljon käsitellyn mekaanisen metsäteollisuuden osalta seuraavasti: Kilpailukykyisille yrityksille Suomesta löytyy raaka-ainetta, kehittämisen pahimmat pullonkaulat ovat muissa asioissa. Metsäohjelma tekee karhunpalveluksen mekaanisen metsäteollisuuden kehittymiselle, jos se pyrkii haalimaan sen metsätalouden tehtäväksi - ja varjostettavaksi. Menestyksen opit kannattaisi hakea menestyneiltä teollisuuden sektoreilta, ei kuusen juurelta metsästä. Toimenpiteiden osalta tämä johtaa kysymykseen siitä, miten metsäsektorin ja puunjalostuksen tekijät pääsivät aitoon vuorovaikutukseen muiden alojen osajien kanssa.

Metsäteollisuuden asioiden perusteellinen pohdiskelu ei sinänsä kuulu metsäohjelmaan. Silti olisin odottanut enemmän arvioita metsäsektorin osien suhteista, ja metsäteollisuuden kilpailutilanteen muutosten vaikutuksista. Onhan klusterianalyysin tulosten mukaan tuotannonalan kilpailukykyyn kannalta pitkän päälle edullista se, että sitä pidetään ahtaalla, kylmässä suihkussa. Myös metsäteollisuuden kilpailukyky karaistuu kun metsänomistajat vaativat korkeita kantohintoja ja työläiset isoja palkkoja, ympäristönsuojelijat biodiversiteettiä ja sähkön alennusmyynnin lopettamista, Euroopan rahaliitto kurinalaista investointipolitiikkaa.

Metsätalouden ja -teollisuuden aseman pienentyminen on ollut luonnollinen kehityskulku siinä mielessä, että näiden tilalle on tullut uusia elinkeinoja - metsäsektori on väistynyt kilpailukykyisempien tieltä. Valitettavasti metsäsektori on väistynyt monilta alueilta ja paikkakunnilta siten, ettei tilalle ole tullut talouden uusia toimintoja. Näin on päässyt käymään metsätalouden varassa eläneillä maaseutualueilla sekä myös monissa metsäteollisuuskeskuksissa. Ajankohtainen kysymys on se, missä määrin tämä asetelma leimaa koko Itä-Suomen kehityskuvaa tulevaisuudessa. Itä-Suomen kehityksen kauhuskenaario on se, jossa Suomen suurimmista keskuksista muotoutuu uusien tuotannonalojen kilpailukykyisiä sijaintipaikkoja samalla kun metsäteollisuus karkottuu ja irrottautuu tästä maasta vieraanvaraisempiin ja takapajuisempiin oloihin. Tämä näkymä korostaa erityisesti tarvetta luoda metsäsektorin kehitysmalleja, jotka hyötyvät samoista tekijöistä - esimerkiksi korkeasti koulutetusta työvoimasta, tietoteknisen infrastruktuurin ajanmukaisuudesta, työvoiman kansainvälisestä opiskelu- ja kokemustaustasta, tutkimus- ja tuotekehitysinvestoinneista - kuin talouden nopeasti kasvavat alat. Niiden kanssa se joutuu kotimaassa kilpailemaan elintilasta.

Työllisyyteen, maaseutualueiden kehitykseen ja eräisiin muihin hyviin asioihin viitataan nykyään metsäkeskustelussa koodisanalla sosiaalinen kestävyys. Tämä käsite on noussut esille yhteiskunnalliseen keskusteluun kiinnostavassa taitekohdassa. Onhan metsäsektorin tähänastinen kehityskuva paraatiesimerkki sosiaalisesti kestävästä kehityksestä esimerkiksi siinä mielessä, että syrjäiset metsätalouskylät ovat hävinneet kartalta ja alan työllisyys on alentunut romahdusmaisesti. Toisaalta huolenpito sosiaalisesta kestävydestä on alkanut tilanteessa, jossa työllisyyden alapäinmenon on jotakuinkin pakko laantua - entisellä vauhdilla mentäisiin kohta nollan alapuolelle. Toki kehityskulkua arvioitaessa on kuitenkin muistettava metsäsektorin toimintatilanne. Se on ollut Suomen kansantaloudelle niin tärkeä, että tekninen tehokkuus ja kustannustehokkuus ovat menneet kaikkien muiden asioiden edelle; metsäsektoria ei ole ollut varaa subventoida. (Kalastus Islannissa on sopiva vertailukohta). Nykyinen tilanne voidaan tätä taustaa vasten nähdä aika lohdullisena. Ensinnäkin metsäalan sisällöllinen kehitys on luonut uudentyyppisiä selittäjän, lobbarin, konsultin yms. tehtäviä muualle kuin metsään - sitä väkeähän tässäkin salissa istuu aika liuta. Toiseksi myös metsässä tehtäviä uusia työvoimavaltaisia asioita, metsäluonnon vartiointia ja hoitoa laajassa merkityksessä, voidaan ainakin periaatteessa myydä tuotteiden imagon osana, sisällyttää niiden kustannukset hintoihin kunhan asiassa löydetään uskottava kansainvälinen yhteistyökuvio.

Maaseudun elinvoimaisena säilyttämisen eräs perustelu on ollut se, että maaseudun asukkaita tarvitaan metsien hoitamiseen ja raaka-aineen hankintaan. Tämä perustelu ei ole enää entisessä määrin paikkansapitävä, sillä metsäraaka-aineen haltuunotto on irtautumassa maaseudusta. Voidaan kysyä, minkälaisia vertikaalisesti integroitu-

neita yrityksiä kehittyä metsätalouden tehtäviin. Ottavatko ne haltuunsa ketjun kannolta tehtaalle? Kansallisen metsäohjelman luonnoksessa on naiivi käsitys maaseudusta - vanhasta muistista ajatellaan, että metsätalouden vaikutukset heijastuvat suoraan maaseudun elämään. Jos maaseudun kehityksestä ollaan huolissaan - kuten syytä olisi - olisi pohdittava metsätalouden ja muiden metsään liittyvien tehtävien (ei vain metsän omistuksen) irtautumista maaseudusta. Sosiaalinen kestävyys on ohjelmaluonnoksessa ristiriitaisesti esillä. Yhtäältä metsätalouden esitetään ylläpitävän maaseutuasutusta. Toisaalta koneellistamista - ei koneellistumista - perustellaan sillä, ettei maaseudulta löydy työvoimaa (sivu 13). Tähän liittyvä vaikutussuhteet kannattaa kirjoittaa uudestaan ja selkeästi.

Vaikka kyseessä on Suomen kansallinen metsäohjelma, ainakin täällä Itä-Suomessa on syytä kysyä, miksi siinä sivuutetaan naapurimaan metsäasiat ihan tyystin. Ovathan Suomen metsät tavallaan vain hoitotoimenpiteiden harjoittelukaista idän suuren taigametsän laidassa. Lisäksi Venäjän metsätalous vaikuttaa monella tavalla Suomen metsäsektoriin: raaka-ainelähteenä, kilpailijana, taitotiedon vientikohteena, biodiversiteetin varantona - hyödyksikin sitä voidaan käyttää monella tavalla. Kuten ohjelmassa todetaan, metsän kanssa eläminen on pitkäjänteistä puuhaa. Tämän vuoksi Venäjää ei kannattaisi sulkea perspektiivin ulkopuolelle yhden tai kahden vuosikymmenen kaaoksen vuoksi.

Tämä metsäohjelma on yritys uudentyypisen suunnittelu- ja ohjelmakulttuurin juurruttamiseksi metsälalle. Kansalaiskeskustelu on sen tärkeä osa. Tässä yhteydessä on tärkeää, että kansalaiset saavat keskustelumateriaalin käyttöönsä. Esimerkiksi tässä tapauksessa kutsukirjeessä luvattiin metsäneuvos Paloniemen puheenvuoro etukäteen, mutta sitä ei toimitettu. Tämä on periaatteellisesti tärkeä asia, joka näivertää kansalaiskeskustelun korostusten uskottavuutta ohjelmassa. Käytännöllistä merkitystä sillä ei toki ollut tämän puheenvuoroni kannalta.

Klemola, Hannu

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ry

105. 16.11.1998 ETELÄ-SUOMEN METSIENSUOJELUTILANNE

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin mielestä ohjelmassa tulee selvästi todeta, että Etelä-Suomen metsiensuojelutilanne on heikko. Metsäekosysteemin ja sen lajiston säilyttämiseksi tarvitaan lisää suojelualueita. Varsinais-Suomessa, kuten koko Etelä-Suomessa nykyiset suojelualueet ovat riittämättömiä. Monet suojelun arvokkaat metsäkohteet ovat suojelun ulkopuolella, edustavia kohteita on jäänyt pois jo aikanaan vanhojen metsien suojeluohjelmasta, ja nyt viimeksi Natura-ohjelmasta. Nyt jo tiedetään se, että Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri vaatii kansalliseen metsäohjelmaan konkreettiset metsiensuojelutavoitteet. Nykyinen suojeluala on riittämätön ja lisäalueet löytyvät ensi kädessä yllä mainituista selvityksistä ja suojeluohjelmien ulkopuolelle jääneistä kohteista. Luonnonsuojelupiiri on myös valmis osallistumaan metsien lisäinventointeihin sopivien suojelukohteiden löytämiseksi.

Luonnonsuojelupiiri vaatii edelleen, että ohjelman ensimmäisessä luonnoksessa esitetyille puuntuotannon lisäysohjeille pitää asettaa ekologiset reunaehdot (esim. vesistövaikutusten pienentäminen ja kesäaikaiset hakkuut).

Metsiensuojelu tarvitsee Ruotsin tapaan merkittävää lisärahoitusta jo lähivuosina. Luonnonsuojelupiiri ehdottaa, että ympäristöministeriö veloitetaan suuntaamaan jo vuonna 1999 varoja Etelä-Suomen metsänsuojelupinta-alan lisäämiseen. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön luonnonhoidon ja -suojelun korvausmääräraha on kaksinkertaistettava nykyisestä. se on 15 miljoonaa markkaa (2,5 miljoonaa euroa), Ruotsissa se nostetaan 50 miljoonaan kruunuun.

Luonnonsuojeluliitto on esittänyt Etelä-Suomen metsien suojelun rahoittamiseksi uusia keinoja: ”metsien suojelun kustannukset ovat metsätalouden normaaleja kustannuksia eli se, joka hyödyn metsien käytöstä viimekädessä saa, maksaa kustannukset”. Tämä tarkoittaa sitä, että metsäteollisuus on saatava mukaan Etelä-Suomen metsien suojeluun. (Ilpo Kurosen puheenvuoro metsien suojelua käsittelevässä seminaarissa Helsingin Vanhalla Ylioppilastalolla 29.9.1998).

Salo, Kauko

Metsäntutkimuslaitos

106. 16.11.1998 MARJA- JA SIENISADON HYÖDYNTÄMINEN

Pari huomiotani kansallinen metsäohjelma -luonnokseen 2.11.1998. ”Marja- ja sienisadosta hyödynnetään 5–10 prosenttia,...” ei kai näin ole kukaan laushtanut. Kaikkien luonnonmarjojen sato vaihtelee vuosittain 600–1 100 miljoonassa kilossa. Tästä ei poimita 5–10 prosenttia.

Taloudellisesti tärkeimpien luonnonmarjalajiemme puolukan, mustikan ja suomuuraimen sadoista sensijaan on poimittu 10 prosenttia. Paikoin Lapin läänissä suomuuraimen talteenotto prosentti biologisesta sadosta on 20, mutta kilometrit ovat pieniä mustikkaan ja puolukkaan nähden, joten kolmen talousmarjan talteenotto on edelleen noin 10 prosenttia.

Vähänpoimittujen ja satoisten marjalajien (juolukka, variksenmarjat) sekä pihlajanmarjan talteenottoa tulisikin lisätä huomattavasti ja jatkojalostaa ne mehuiksi, soseiksi ja hilloiksi sekä erikoistuotteiksi (variksenmarjan väriaineet).

Luonnonmarjojen kotitarvepoimintaa ja kaupallista keräilyä pitäisi lisätä 10 prosentilla viisivuotisjaksolla 2000–2004 ja samalla jatkojalostaa luonnonmarjat sellaisiksi tuotteiksi, joilla on menekkiä sekä kotimaan että EU:n markkinoilla.

Suomessa on 2 000 suursienilajia, joista 200 on syötäviä. Suomessa syödään vain kolmeakymmentä sienilajia. Kauppasieniluettelossa on 22 sienilajia, jotka ovat parhaimpia ruokasieniä ja ne ovat helppo tunnistaa.

Kauppasienilajeista (volyymeiltään tärkeimmät sieniryhmät ovat tatit, rouskut ja haperot) poimitaan vain pari prosenttia, mutta viime vuosina talteenotto on lisääntynyt mm. tattien kohdalla. Tänä vuonna, todellinen sienivuosi, tatteja poimittiin Pohjois-Karjalasta varovaisen arvion mukaan noin 10 prosenttia.

Hintsanen, Marja-Liisa

Metsähallitus, luonnonsuojelun keskusyksikkö

107. 17.11.1998 METSIEMME MONIMUOTOISUUDEN KEHITYMINEN

Rio Nyt -lehtisessä numerossa 3/1998 on Arne Reunalan kirjoitus kansallisesta metsäohjelmasta otsikolla ”Mikä on kansallinen metsäohjelma?” Haluan kommentoida paria kirjoituksen kohtaa.

Toteat, että ”...metsien monimuotoisuuden säilymisestä on ollut paljon erilaisia käsityksiä”. Tämä antaa kuvan, että nykytietomme metsien monimuotoisuudesta perustuisi vain käsityksiin. Näin huono tilanne ei kuitenkaan ole, vaan viime aikoina on tehty runsaasti tutkimuksia metsiemme monimuotoisuuden kehittymisestä. Mainittakoon vaikkapa uhanalaisten lajien kokonaistarkastelu, jota parhaillaan uudistetaan. Suomen ympäristökeskuksessa on tehty arvokasta tutkimusta mm. lintu- (Virkkala) ja kääpäälajiston (Kotiranta) muutoksista. Nämä kaikki ovat varmasti tiedossasi, joten tiedon tasoa vähättelevä sanomasi ihmetyttää.

Kirjoituksessasi toteat myös, että ”parhaillaan on käynnissä mittava 5 miljardin markan (0,84 miljardin euron) suojelualueiden toteuttamisohjelma...” Varsinainen toteuttamisohjelma on kuitenkin ”vain” runsaat 3 miljardia markkaa (0,50 miljardia euroa). Eli mitähän kaikkea tuo 5 miljardia markkaa (0,84 miljardia euroa) sisältää?

Erittäin tärkeä on toteamuksesi, että lähivuosien (suojelu)tarpeet keskittyvät Etelä-Suomeen, jossa tulisi selvittää esim. ennallistamisen mahdollisuuksia monimuotoisuuden lisäämisessä. Metsähallitus on yhdessä Suomen ympäristökeskuksen kanssa kehittänyt ennallistamisen menetelmiä, mutta toiminta on varsinkin metsien osalta vasta kokeiluvaiheessa. Ennallistamistarpeita on runsaasti jo perustetuillakin luonnonsuojelualueilla ja uusilla luonnonsuojelutarkoituksiin hankittavilla alueilla on lisää ennallistettavaa alaa. Myös talousmetsissä voitaisiin suosia ennallistamista. Tärkeää olisikin, että kansallisessa metsäohjelmassa esitettäisiin myös metsien luonnonhoitoon ja ennallistamiseen liittyvät tavoitteet ja niiden vaatimat resurssit. Myös muuhun luonnonsuojelualueiden hoitoon ja sen resursseihin tulisi ottaa kantaa, ovathan suojelualueet osa metsien kestävästä hoitosta ja käytöstä. Nythän erityisesti Etelä-Suomen suojelualueiden hoito kärsii resurssipulasta.

Krogell, Christian

Maa- ja metsätalousministeriö

108. 17.11.1998. PORONHOITO

Poronhoito on Pohjois-Suomen vanhimpia luonnonvaraisuuteen perustuvia elinkeinoja. Sen taloudellinen ja kulttuurinen merkitys korostuu mitä pohjoisemmaksi siirrytään. Erityisen merkityksen se muodostaa saamelaisalueen haja-asutuksen säilymisessä. Poronhoidon ongelmana on poronomistuksen pirstoutuminen ja pienten porokarjien antama vähäinen toimeentulo. Porotalouden taloudellisuus ja tuottavuus perustuu luonnonlaitumien hyödyntämiseen. Kuluneiden talvilaitumien tilan parantaminen kuuluu porotalouden tärkeimpiin tavoitteisiin. Paliskuntaohjelmalla poronhoitosuunnitelmilla laidunkierrojärjestelmien pyritään laidunten uusiutumiskyvyn mukaiselle kestäväälle tasolle. Tähän liittyvien asioiden selvittämistä varten maa- ja metsätalousministeriö on asettanut työryhmän. Metsätalouden porotaloudelle aiheuttamia haittoja ja toisaalta porojen metsien uusiutumisen aiheuttamia haittoja vähennetään monitavoitteisella metsä- ja luonnonvarasuunnittelulla.

109. 18.11.1998 METSIEN SUOJELU RUOTSISSA

Kaikkien keskeisten intressitahojen yhteinen prosenttityöryhmä esittää lailla tms. suojellun metsämaan osuudeksi 3,5 prosenttia. Jos kitumaatkin otettaisiin mukaan päästäisiin 7 prosentin tienoille, mutta se luku ei ole vertailukelpoinen esim. Ruotsin lukuihin eikä kitumaa kerro mitään olennaista itse asiasta - metsien suojelusta. Kun puhutaan metsien suojelusta, käytettäköön siis kansallisessa metsäohjelmassakin metsämaan lukuja. Etelä-Suomen osalta Suomen ympäristökeskuksen Raimo Virkkala on ilmoittanut päästävän 1,5 prosenttiin Naturan ja vanhojen ohjelmien valmistuttua noin vuonna 2006. Ruotsi aikoo päästä 6–7 prosenttiin vuonna 2010, ja sen jälkeen ilmeni, että siellä on menossa suometsäselvitys, Naturvårdsverket on esittänyt noin 500 lisäkohdetta Naturaan yms. Mutta ohessa Ruotsin tilanteesta Antti Halkan matkaraportti, jonka perässä ovat keskeiset lähteet (osa netissäkin):

Ruotsin metsiensuojelun tuoreita kuulumisia

Ruotsissa mitataan metsiensuojeluastetta metsämaan alana. Täysin suojeltua metsämaata oli syksyllä 1996 noin 830 000 hehtaaria eli 3,7 prosenttia metsämaan kokonaisalasta. Tämä vastaa suunnilleen Suomen suojeluastetta sen jälkeen, kun sovitut vanhojen metsien suojeluhankkeet on saatu virallistettua; tällöin maamme suojeluaste tulee olemaan noin 3,5 prosenttia metsämaan kokonaisalasta*. Ruotsissa on kuitenkin päätetty jatkaa metsiensuojelua lähivuosina nopeutettuun tahtiin. Eteneminen on ollut seuraavaa:

Ruotsin valtion budjetissa on ollut ennestään vajaan 200 miljoonan kruunun määräraha, jolla vuosina 1992–1996 suojeltiin 46 000 hehtaaria kasvullista metsämaata. Määrärahasta noin kymmenesosalla on ostettu muuta kuin metsää; sen käytännön nimityksenä on siksi metsänsuojelumääräraha (Skogsanslaget). Lääninhallitukset ovat ilmoittaneet suojeluun soveltuvia metsiä luonnonhoitoviraston (Naturvårdsverket) rekisteriin ja rahalla on ostettu/korvattu niitä.

Joulukuussa 1995 Ruotsin hallitus antoi ympäristöministeriölle tehtäväksi selvittää, missä määrin metsämaata on jatkossa tarpeen suojella ja miten suojelu toteutetaan. Teetettiin useita selvityksiä, joista tärkeimpiin kuuluvat joulukuussa 1996 julkaistu raportti maan metsiensuojelun tilasta (kuvitettu versio toukokuussa 1997) sekä keväällä 1997 valmistunut gap-analyysi metsiensuojelun puutteista ja selvitys uhanalaisten lajien sijoittumisesta eri metsätyypeille.

Kesäkuussa 1997 valmistui mietintö Skydd av skogsmark - Behov och kostnader (SOU 1997:98). Sen tärkeimmät taustaselvitykset julkaistiin erillisenä liitteenä (SOU 1997:98) Esityksenä on muun muassa 250 000 metsähehtaarin suojelu suojelualueina ja 600 000 hehtaarin vapaaehtoiseen sopimukseen perustuva suojelu. Koko tämä suojelutarve on metsämaata ns. tunturimetsien ulkopuolella; alueella on ennestään suojeltu 0,8 prosenttia metsämaan alasta. Mietinnössä suojelun kustannuksiksi arvioitiin vajaat 5 miljardia kruunua ja sen toteuttamista 10 vuoden aikana preferoitiin.

Mietinnöstä annetuissa lausunnoissa suhtauduttiin sen ehdotuksiin enimmäkseen myönteisesti. Metsäteollisuus katsoi 600 000 hehtaarin vapaaehtoiseen suojelun täyttyvän elinkeinon vapaaehtoisin toimin (teollisuuden edustaja Stefan Wirten vahvisti tämän lupauksen 6.11.1998 järjestetyssä tilaisuudessa). Norrbottenin lääninhallitus toivoi jatkossa lisää myös tunturimetsien suojelua ja Hallannin lääninhallitus vielä enemmän panostusta jalopuumetsien suojeluun.

Hallitus asetti tammikuussa 1998 selvitysmiehen (Lars-Erik Liljelund) selvittämään suojelun toteutusta ja rahoitusmahdollisuuksia. Liljelundin raportti ilmestyi kesällä 1998 (SOU 1998:95). Hallitus korotti keväällä 1998 metsiensuojelumäärärahaa 63 miljoonalla kruunulla vuodessa, jolloin vuodelle 1999 tuli alustavaksi osoitetuksi 253 miljoonaa kruunua.

Luonnonhoitovirasto kysyi keväällä 1998 lääninhallituksilta tietoja metsänsuojelun suhteen akuuteista alueista. Vastausten mukaan tällaisia oli noin 148 000 hehtaaria, josta 140 000 hehtaaria on kasvullista metsämaata. Kyselyn alueet jakautuivat mukaan seuraavasti (SOU 1998:95): Norrlanti 49 900, Sveanmaa 66 100 ja Götanmaa 32 000 tai yksityiset 70 700, yhtiöt 62 000, kunnat 7 200, kirkko 4 000 ja valtio 4 100 hehtaaria.

Myös metsänomistajat tulivat kesällä 1998 mukaan vaatimaan suojelualue määrärahojen kaksinkertaistamista. Kaikki poliittiset puolueet asettuivat ennen vaaleja metsänsuojelumäärärahan korottamisen taakse. Ympäristöpuolue vaati hallitusneuvotteluissa määrärahan korotusta ja sai vaatimuksensa demarien ja ympäristöpuolueen väliseen sopimukseen.

Hallituksen budjettiesityksessä metsiensuojelumäärärahaa korotetaan vuosina 1999–2001 yhteensä 660 miljoonalla kruunulla (vuonna 1999: 340 miljoonaa kruunua, vuonna 2000: 390 miljoonaa kruunua ja vuonna 2001: 500 miljoonaa kruunua). Näin suojelualueiden hankintamääräraha nousi periaatteessa tasolle, joka mahdollistaa komitean suosittelaman 10 vuoden aikataulun. Nykyhallituksen linja on budjettiesityksen sanamuodon perustella se, että metsiensuojelumääräraha säilyy 500 miljoonan kruunun tasolla myös vuodesta 2002 eteenpäin (Lars-Erik Liljelundilta sähköpostitse saamani näkemys oli tämä).

Ruotsin ympäristöministeri Kjell Larsson vahvisti 6.11. pidetyssä tilaisuudessa hallituksen metsänsuojelutavoitteeksi 250 000 hehtaaria metsämaata. Naturvårdsverketin pääjohtaja Rolf Annerberg totesi samalla viraston nyt etsivän lisää 110 000 hehtaaria metsämaata suojeluun (rekisterissä olevan 140 000 hehtaarin lisäksi) ja, että päätös merkitsee noin 50 uutta suojelualuetta läiniä kohden, läänejä on 24 eli suojelualueita olisi tämän mukaan tulossa 1 200.

Myös suojelukorvauksiin osoitettua rahaa korotettiin 1999–2001 yhteensä 99 miljoonalla kruunulla (vuositasoksi muodostuu näin noin 50 miljoonaa kruunua). Suojelukorvauksia käytetään etenkin avainbiotooppikorvauksiin.

Ympäristöhallinnon vihreiden mittarien (Gröna nyckeltal) esityksen mukaan lokakuussa 1998 yksi eduskunnalle vuosittain raportoitava asia olisi suojellun metsämaan määrä.

Sertifiointi pääsi vauhtiin. Selvitysmiehen mukaan sertifiointiehtoihin sisältyvä viiden prosentin suojeluvaade merkitsee vastaavan määrän suojelua (SNF:n metsävastaava Jonas Rudberg toteaa sähköpostiviestissään tämän olevan myös SNF:n kanta). Metsämaasta on sertifioinnin kautta tullut siten nyt suojelluksi 250 000 hehtaaria, sillä Ruotsissa on tätä nykyä sertifioitu yli 5 miljoonaa hehtaaria kasvullista metsämaata. Tämän lisäksi sertifiointi on meneillään noin miljoonalla hehtaarella ja SCA on ilmoittanut sertifioivansa 2 miljoonan hehtaarin metsänsä. Lähitulevaisuudessa siis maassa on ilmeisesti sertifioitu noin 8 miljoonaa hehtaaria metsää, jolloin 400 000 hehtaaria kasvullista metsämaata tulee sertifioinnilla suojelluksi.

Avainbiotooppiselvityksessä on arvoitu löytyvän 60 000–80 000 avainbiotooppia, joiden alaksi tulee noin prosentti kasvullisen metsämaan alasta (siis suunnilleen 200 000 hehtaaria). Skogsstyrelsenin selvitys pienmetsätalouden avainbiotooppeista valmistuu 1998 loppuun mennessä; tällä hetkellä näiden avainbiotooppien koko on keskimäärin 3 hehtaaria, mutta 50 hehtaarin alueitakin on. Selvitys koskee siis vain pienmetsänomistajien 12 miljoonaa hehtaaria, suurmetsätalous kustantaa itse oman selvityksensä.

Keskeiset metsänomistajajärjestöt (90 000 jäsentä) päättivät elokuussa 1998 hakkuumoratoriosta, jonka mukaan avainbiotooppeilla ei hakata viiteen vuoteen ("Ej kontraktera virke från NB i 5 års tid"). Moratorio ja avainbiotooppiselvitys suojaavat varsin tehokkaasti pienmetsätalouden luonnonarvoja. Tämä on oleellista, koska pienmetsätalouden alueet ovat toistaiseksi enimmäkseen sertifioinnin ulkopuolella.

Meneillään on myös suometsäselvitys (sumskogsinventering, Skogsstyrelsenin johdolla), jonka arvioidaan tuottavan neljän miljoonan hehtaarin suometsäalasta ehkä 50 000–100 000 hehtaaria suojelunarvoista metsää. Selvitys valmistuu vuonna 1998.

Ruotsin hallitus päätti 5.11.1998, että valtion suurimmaksi osaksi omistaman Assi-Domän-yhtiön metsäomaisuuden uudelleenjärjestelyn yhteydessä kartoitetaan ja suojellaan suojelunarvoiset alueet. Naturvårdsverket selvittää asian pikavauhtia eli vielä marraskuussa 1998. Naturvårdsverketin pääjohtaja pyysi myös Ruotsin luonnonsuojeluliittoa saattamaan kartoituksen tietoon Assin arvoalueita. Selvitys tuottanee vähintään useita tuhansia hehtaareita uutta suojelumetsää.

Ruotsin metsäteollisuuden edusmiehen mukaan Assi on myös suostumassa siihen, että omistusjärjestelyjen yhteydessä osasta maista muodostetaan maanvaihtopankki, jolla suojelukorvauksia hoidetaan.

Suomi on edellä olevan perustella jäämässä Ruotsista suojelussa jälkeen lähinnä kolmesta syystä:

- Suomen sertifiointikriteereissä ei tällä hetkellä ole 5 prosentin (tai mitään muutakaan) suojelualavelvoitetta, eikä sertifiointiprosessissa ole muutenkaan edistytty.
- Sovitut suojeluohjelmat ja sovittu rahoitus nostavat Suomen metsiensuojelun ainoastaan Ruotsin parin vuoden takaiselle tasolle.
- Ilmapiiri Suomessa on sellainen, että parannusten saaminen edellisiin kohtiin vaatii runsaasti aikaa.

Suomessa on suojelun rahoituksesta olemassa vahvistettujen suojeluohjelmien 3,2 miljardin markan (0,54 miljardia euroa) rahoituspaketti, josta kuitenkin vain noin 800 miljoonaa markkaa (134,6 miljoonaa euroa) on osoitettu metsien suojeluun. (Ruotsissa lähes koko suojelualueiden hankintamomentti on voitu varata metsiensuojeluun, koska Suomessa lunastuksella ja korvauksilla hoidettavia velvoitteita on voitu hoitaa lainsäädäntöjärjestelyin.)

Ennen kaikkea on huomattava, että vanhojen metsien suojelun ja muiden suojeluohjelmien toteuduttua metsämaan suojeluaste näyttää edelleen jäävän 3,5 prosenttiin, siis tasolle, jonka Ruotsi saavutti 1995. Jos sertifiointi ja hallituksen kaavailema metsiensuojelu toteutuvat täysimääräisenä, Ruotsin suojeluasteeksi muodostuu vuosien 2005–2010 tienoilla vähintään 6–7 prosenttia.

* Tieto Suomen tilanteesta perustuu metsien suojelupinta-alaprojektin tietoihin; sen mukaan vahvistettujen suojeluohjelmien toteuttamisen jälkeen 3,5 prosenttia metsämaan alasta on suojeltu lakisääteisesti tai vastaavasti.

** Ruotsin lakisääteinen metsänsuojelu edennee jatkossa noin 20 000 ha eli yhden promillen vuosivauhtia. Kaksinkertaisen metsiensuojelumäärärahan turvin voitaisiin aiemman selvityksen mukaan hankkia neljän vuoden kauden aikana seuraavat suojelualat: 40 000 hehtaaria vanhoja metsiä tunturimetsärajan alapuolella, 8 000 hehtaaria vanhoja metsiä sen yläpuolella, 9 000 hehtaaria jaloja lehtimetsiä, 9 000 hehtaaria muita lehti- ja sekametsiä, 4 000 hehtaaria suometsiä (sumpskogar), 10 000 hehtaaria suometsämosaiikkeja ja 5 000 hehtaaria rannikko- ja saaristometsiä.

Kirjallisuus

Förstärkt skydd av skogsmark för naturvård, SOU 1998:95.

Skogsreservat i Sverige. Rapport om skogsreservatens utveckling och omfattning efter den nya skogspolitiken.

Naturvårdsverket 1997, Rapport 4 707.

Skydd av Skogsmark. Behov och kostnader. Huvudbetänkande av Miljövårdsberedningen. Statens Officiella Utredningar (SOU) 1997:97.

Skydd av Skogsmark. Behov och kostnader. Bilagor, SOU 1997:98.

Ruotsin valtionhallinnon kaikki SOU-raportit ovat PDF-muodossa osoitteessa: http://www.regeringen.se/info_rosenbad/sou/index.html#mdep.

Naturvårdsverketin julkaisuja voi tilata maksua vastaan verkon kautta; viraston osoite on www.environ.se.

Ruotsin hallituksen www-sivuilla on myös sekä ruotsin- että englanninkielinen yhteenveto panostuksesta metsiensuojeluun. (http://www.regeringen.se/info_rosenbad/departement/finans/prop9899_1/m99eng.pdf).

Metsänomistajajärjestöjen avainbiotooppimotoriosta on lisätietoa sivulla: http://www.svo.se/aktuellt/skogseko/eko983/stop_nyck.htm.

Ruotsin metsätaloustilastollisen vuosikirjan 1998 (<http://www.svo.se/fakta/stat/ska2/default.htm>) luvussa viisi on tilastoitu avainbiotoopikartoituksen tähänastiset tulokset. Vuosikirja on kokonaan verkossa PDF-muodossa, ja taulukot ovat haettavissa myös Excel-tiedostoina.

Kauhanen, Uuno

Rissanen, Eelis

Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry

110. 19.11.1998 METSÄVEROTUKSEN VIRHERATKAISUT

Ohjelmaluonnoksessa, joka on selkeästi markkinalähtöinen, on suojelunosalta sellainen henki, että tällä jaksolla suojellaan mitä suojellaan ja sen jälkeen se puoli on kunnossa. Metsiemme tila on vuonna 2010 pitkälti seurausta niistä toimenpiteistä, joita metsissä on tehty menneinä vuosikymmeninä. Reilun vuosikymmenen aikana toki jotain voidaan vielä muuttaa, mutta missään tapauksessa ei sellaista, joiden jälkeen metsissä voisi olla jokin lopullinen ”toivottu tila”.

Näinhän ei voi olla. Jo yksin suojelun vaatima rahoitus tulee lyhyellä jaksolla esteeksi. Päin vastoin uskomme, että ohjelman tavoitevuoteen päästäessä vasta päättäjien silmät avautuvat näkemään luonnontilaisten metsien todellisen arvon. Tämä arvo kun ei ole yksiselitteisesti vain markkoissa mitattavissa. Eli suunnitelman edellyttämällä jaksolla on tehtävä kaikki mahdollinen, että meillä on kauden lopullakin vielä tilaisuus turvata elämämme riittävässä määrin luonnontilaisiin kohteisiin. On liian työlästä yrittää lähteä tuolloin synnyttämään lisää luonnontilaista metsää nollasta.

Suunnitelmakauden lopulla on varmaan kaikille selvinnyt metsäverotuksen virheratkaisut. Pinta-alaverotetut, joiden metsissä ovat olleet erittäin merkittävät puuvarannot, ovat ”ulkoisista syistä” rajusti avohakanneet ja eletään tukkipulan aikaa. Täysin vailla pohjaa on olettamus, että voisimme vallata markkinoita maailmalta lisää tukin alitarjontatilanteessa. Samalla ovat rajusti vähentyneet kaikille tärkeät ”yli-ikäiset” lähimetsät. Kansallisessa metsäohjelmassa tämä tulisi nyt viimeistään selvittää ja tehdä ne toimenpiteet, joilla seurauksia voidaan lievittää.

Visio

”Kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä” on hyvä tavoite, samoin avoimuus. Sen sijaan suojelualueiden verkko ei tähänastisen kokemuksen perusteella voi olla valmis vuonna 2010. Tuskin myöskään talousmetsät ovat siinä kunnossa, että ne ”turvaavat kestävästi... muutkin metsien tarjoamat hyödyt”. Vaikka onnistuttaisiin jotenkin metsälain edellyttämien suojelutoimien toteuttamisessa, ei voida lähteä siitä, että talousmetsät tarjoaisivat 80-vuoden kiertojalla sen saman virkistysarvon, mikä on luonnontilaisilla metsillä. Ihmistä lähellä oleva pienialainenkin pyöräke on monelle merkittävämpi kuin tuhannen hehtaarin suojelualue 100 kilometrin päässä. Kumpaakin tarvitaan.

Metsäohjelman tarkoitus

Ohjelmassa tulisi mielestämme korostaa metsän ”nettotuloa” verrattuna muihin tukijalkoihin sekä metsän aineettomia arvoja. Vastaavia arvoja tuskin lienee pikkuvarpaan vertaa näissä muissa ”jaloissa”. Hyvä olisi, jos erilaiset ohjelmat voitaisiin paremmin sovittaa yhteen kuin esimerkiksi Metsä 2000, Tie 2000 ja vastaavat. Tämä on varmasti vaikeaa, koska metsä on jotain pysyvää ja muut alat kokevat tämän paikalleen jämähtäneenä ja vanhanaikaisena. Vika on pääosin metsäläisissä, jotka eivät ole osanneet/halunneet selvittää tätä itselleen ja muille.

Metsäohjelman vaihtoehdot

Vaihtoehdot 60, 70 ja 80 eivät ole todellisia pitkällä aikavälillä. Metsään ei ole sijoitettu eikä näillä näkymin tulla sijoitamaan sellaisia panoksia, joita hakkuumäärän lisääminen edellyttäisi. Syyllisiä tähän eivät ole puuntuotannon ulkopuolella olevat metsät. Merkittävin tekijä on se, että talousmetsissä on jo pidemmän aikaa jäänyt hoitotoita tekemättä. Suojelulla, virkistyksellä, hiilinielulla jne. on vaihtoehtona vain ”lisäksi” merkitys. Miksi? Pienellä verotuksen muutoksella saataisiin esimerkiksi energiapuu liikkeelle ja talousmetsien puuntuotanto aivan eri lukemille. Markkinaosuuden lisääminen ei ole yksin puumäärästä riippuvainen. Kun merkittävin kilpailijamme pian saa vapaat kädet, tunnemme sen sekä työpalkoissa että puun hinnassa. Vaikka tilanne jonkin vuoden kuluttua muuttuisikin, menetettyjen markkinoiden takaisin valtaaminen kysyy taas panoksia. Lisäksi tukin tarjonta romahtaa vuonna 2005 metsäverotuksen takia. Tukin laatu, pientiestön rappauminen ja monet sinänsä pienet asiat vaikuttavat siihen, ettei meillä ole mitään edellytyksiä nostaa merkittävästi hakkuusuunnitetta. Hiukan kummallinen on metsien ei-puuntuotannollisten arvojen sitominen siihen, että nämä ovat mahdollisia, jos metsästä voidaan repiä lisää rahaa näiden rahoittamiseen. Eikö olisi luontevampaa ajatella esimerkiksi niin, että metsään palautettaisiin edes pieni osa siitä rahasta, millä on rahoitettu ei-metsällisiä toimintoja?

Metsäklusteri tukee kestäväää kehitystä

”Ekologinen kestävyys otetaan metsätaloudessa huomioon huolehtimalla talousmetsien monimuotoisuudesta ja varaamalla riittävästi suojelualueita”. Paljonko on riittävästi? Kun on kyse metsäohjelmasta, ei ole mieltä puhua ”suojelualueiden määrän kolminkertaistumisesta 20 vuodessa”. Vedet, suot ja edelleen puuntuotannossa olevat ”suojelualueet” kun eivät tähän yhteyteen kuulu. Miksi tässä ei kerrota todellista suojelun piirissä olevaa metsäalaa?

Metsäteollisuuden edellytyksistä huolehditaan

Ohjelmassa kannetaan huolta metsäteollisuuden sähkön saannista. Näin vaikka metsäteollisuus ei ole kantanut huolta oman, kotimaisen raaka-aineensa saannin jatkuvuudesta (harvennukset) eikä työvoimastaan. Ohjelmassa tulisi kertoa metsäteollisuuden sähkön nettotarve sekä puulla tuotetun lisäenergian nettovaikutukset koko metsäkenttään. Ei ole kovin mielekästä perustella kilpailukyvyn menetystä ympäristön suojelulla. Suomi ei liene tässä asiassa kilpailijoitaan heikommassa asemassa.

Metsätalous kannattaa ja työllistää

Teksti ei ole otsikon kanssa yhtä mieltä.

Ekologinen kestävyys turvataan

Jos metsää on Etelä-Suomessa suojeltu 0,3 prosenttia ja lisäys aiotaan hoitaa tilastointia kehittämällä, niin todellinen tilanne ei siitä parane. Omistajan omat päätökset saattavat sen sijaan muuttua. Pysyköhän tilastointi mukana? Jälleen kysymys: paljonko on riittävästi (varoja luonnonhoidon ja suojelun korvauksiin).

Metsät hoidetaan hyvin

Uudistusalueille on jäänyt/jätetty metsän monimuotoisuutta turvaamaan monenlaista rytöä. Tutkimisen kehittämisen tarve on ilmeinen ja kiireellinen. Murheellinen on tilanne riukuuntuivissa nuorissa metsissä. Ratkaisun tärkein osa on energia-puu. Päästäänköhän koskaan sanoista tekoihin? ”Suomessa ei ole ollut laajoja metsätuhoja (vielä)”. Esimakua kuitenkin on saatu. Hyönteiset (mittarit tunturikoivikoissa ja pistiäiset männiköissä), sienet/virukset (männynversosurma), eläimet (myyrä, jänis, hirvi), sää (kevähalla, lumi) jne. Tarvitseeko ohjelman toteuttaminen tuekseen laajoja tuhoja?

Virkistyksellä ja monikäytöllä tärkeä asema

Neljän miljoonan käyttäjän mielipide? Lähimetsä on heille tärkein. Metsäverotus tuhoaa juuri näitä alueita. Voiko ja yritetäänkö tehdä asialle jotain? Monet eliölajit tarvitsevat laajempaa elintilaa kuin vain ”pesäpuun”. ”Vanhojen metsien määrän väheneminen ja sirpaloituminen on pienentänyt metsäkanalintujen kantoja”. Hirvi tuskin korvaa niitä tai monia muita lajeja, jotka tästä kärsivät. Kiitosta on annettava Joensuun yliopistolle, jossa on ansiokkaasti kehitetty marja- ja sienisadon seurantaa ja tiedottamista. Tässä kappaleessa on sekä otsikossa että tekstissä sanoja ”tärkeä ja tärkein”. Mikä paino niillä on ohjelmassa?

Metsäosaamista vahvistetaan

Metsistämme valtaosa on yksityisillä ihmisillä. Eikö heidän kouluttamisensa ole tärkeä muutoinkin kuin ”puumarkkinoiden tasaisen toiminnan kannalta?” Metsänomistajan ja monen metsäammattilaisenkin paras yliopisto on metsä.

Käytännön koulutus ja metsän perusasioiden ”pakollinen yleistietous” kaikille tulee olla etusijalla. Asenteesta ”sinä et kelpaa muualle kuin tukkimetsään” tulee lopultakin päästä.

Vaikutukset

Kun esimerkiksi metsä-YVA ja vaikkapa tie-YVA kohtaavat, niin kumpi väistää. Erilaisissa kaavoituksissa varataan metsäalueita vuosiksi etukäteen hyvin vähäisellä luontoarvojen selvittelyllä. On eletty vuosikymmen kaavan mukaisesti ja tietä aletaan toteuttamaan. Tie tulee sille varatulle alueelle, vaikka nyt tehtävä YVA osoittaisi sen oleva ”kuhniaisen” ainoa esiintymä koko läänissä. Jos YVA olisi tehty kaavoitusvaiheessa, tätä ongelmaa ei olisi. YVA-kulut korkoineen vain perittäisiin jälkikäteen toteutusvaiheessa. Avoimuus, yhteistyö ja laajapohjainen edustus edellyttävät, että kaikilla on mahdollisuus sanoa mielipiteensä häntä koskettavassa asiassa. Jos kuitenkin tekstiä pitää lukea sivistysanakirjan kanssa (klusteri, globaali, innovaatiofoorumi jne.), visio jää ”herrojen haaveeksi”. Se ei liene tämän ohjelman tarkoitus.

Seuranta

Jaostojen koostumus olisi luontevampaa näin:

- suojelu ja virkistys
- hoito, käyttö ja markkinointi
- kansainvälinen metsäpolitiikka.

Pirttilä, Ilari, tiedottaja Suomen Metsäyhdistys ry

111. 19.11.1998 KANSALLINEN METSÄOHJELMA JA NUORET

Suomen Metsäyhdistys esittää aikaisempiin kannanottoihinsa viitaten, että lapset ja nuoret otettaisiin kansallisessa metsäohjelmassa metsänomistajien koulutuksen ja neuvonnan lailla strategiseksi kohderyhmäksi. Syyt ovat seuraavat:

Argumentit

- Urbanisoituminen ja sen vaikutus lisääntyy edelleen: lapset ja nuoret vieraantuvat luonnosta ja nuorten luontosuhde ja arvot muuttuvat.
- Tämän päivän nuorilla ei välttämättä ole yhteyttä metsään edes vanhempiensa kautta.
- Tämän päivän nuoret ovat päättäjiä ja metsänomistajia metsätaloudellisesti ”puolen kiertoajan päästä”.
- Metsäasioiden perustietotaso ja metsien kestävä käytön hyväksyttävyyttä avainkysymyksiä niin metsänomistajien neuvonnan kuin suuren yleisön asenteiden kannalta nyt ja tulevaisuudessa (vrt. turkistuotanto).
- Oikea ja houkutteleva mielikuva metsäklusterista ja sen työpaikoista varmistaa korkeatasoisen opiskelija-aineksen saannin alalle, mikä on alan menestymisen avainkysymyksiä tulevaisuudessa.
- Metsäasioita ei enää opeteta 8 prosentilla yläasteista ja 33 prosentilla lukioista. Viime kevään Metsävisassa oppilaat saivat vain 27 pistettä 63:sta, vaikka 90 prosenttia opettajista piti kysymysten vaatimustasoa sopivana.

25 vuoden kouluyhteistyökokemuksella toteamme, että nykyisellä, pitkälti vapaaehtoisuuteen perustuvalla toimintatavalla ja resursseilla ei pystytä vastaamaan ympäristössä tapahtuvien muutoksien tuomiin tarpeisiin.

Ehdotus

Kansallisen metsäohjelman toisen luonnoksen tekstin sivu 27 laajennetaan yksityiskohtaisemmaksi vähintään seuraavasti: Metsät ovat tärkeitä suomalaisille monenlaisen virkistykseen lähteenä. Toisaalta metsätalous elinkeinona on suurimmalle osalle yhä vieraampi, minkä johdosta suurelle yleisölle on kerrottava metsätalouden merkityksestä kestävä hyvinvoinnin perustana. Kansallisella metsäohjelmalla tuetaan koulujen metsäopetusta yhdessä metsäalan organisaatioiden kanssa. Yhteistyölle suunnitellaan valtakunnallinen toimintamalli ja resursseja suunnataan etenkin suurimpiin kaupunkeihin sekä maakuntatasolle.

Muutos on tärkeä signaali kouluille ja opettajille tavoitteesta kehittää metsäopetuksen tukemista. Signaali on tärkeä, sillä koulujen ja pedagogisten opettajajärjestöjen kanssa ollaan parhaillaan aloittamassa mittavaa metsäopetuksen ikäryhmittäisen etenemisen hanketta, johon opettajat on tarkoitus sitouttaa.

Rautanen, Juha
Motiva

112. 20.11.1998 PUUENERGIAN KÄYTTÖ

MOTIVA:ssa tehtäväni on bioenergian käytön edistäminen tiedottamisen ja rahoituskanavien hakemisen keinoilla. Painopistealueina ovat keskisuuret ja pienet puuenergian käyttäjät. Metsäteollisuus ja lämpövoimalaitokset kuuluvat omana ryhmänään myöskin tehtävänkuvani piiriin.

Jo työni alkuvaiheessa kevättälvellä 1998 törmäsin merkittävään tiedonpuutteeseen ennen muuta puun pienkäyttäjätasolla. Tiedonpuute on vielä kaksipuoleista. Puuenergian pienkäytöstä ei ole tuoretta tilastotietoa, eikä kunnollista tilastointimetelmää asian kartoittamiseksi. Toisaalta Suomessa on noin 1,3 miljoonaa tulipesää, mutta arvioitu/arvailtu käyttö on vähäistä sujuvan polttoainetarjonnan puuttumisen vuoksi. On arveltu, että puun pienkäyttö vastaa Loviisan ydinvoimalan kokoa energiatuotannoltaan. Tämä puuenergian käyttömuoto olisi kouluttamisen ja tiedottamisen keinoin varmasti kaksinkertaistettavissa rakentamatta yhtään uutta tulipesää. Edistämistyö pitäisi aloittaa kouluttamalla avainhenkilöitä käytännön neuvontatyöhön esim. metsäkeskuksiin ja samalla kehittää koulutusohjelmia tiedon lisäämiseksi ja puuenergian käytön edistämiseksi esikouluista yliopistoihin saakka. Jos tällaisen kouluttamisen suunnitteluun ja koordinointiin perustetaan työryhmä, on Motiva kiinnostunut osallistumaan tällaiseen työskentelyyn.

Motiva energiansäästön ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistäjänä näkisi kansallisen metsäohjelman tärkeänä elementtinä puuenergian käytön edistämisen voimakkaan esilletuomisen kaikilla käyttäjäsektoreilla korvaamaan fossiilisia polttoaineita. Tässäkin toiminnassa on huomioitava kestävä kehityksen ja ilmakehän suojeluperiaatteet niin metsässä kuin päästöissäkin.

Suomen luonnonsuojeluliitto ry, liittovaltuusto

113. 22.11.1998 METSÄTALOUDEN EKOLOGINEN KESTÄVYYS UHATTUNA

Suomen luonnonsuojeluliitto on huolestunut kansallisen metsäohjelman linjauksista. Ohjelman luonnoksen (16.11.1998) mukaan hakkuut nostettaisiin keskimäärin 70 miljoonaa kuutiota vuoteen 2010 mennessä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on vuodessa hakattu keskimäärin 50 miljoonaa kuutiota, mihin nähden lisäys olisi peräti 40 prosenttia. Teollisuuden nykykapasiteetin perusteella arvioituaan keskimääräiseen tasoonkin nähden lisäys olisi lähes 30 prosenttia. Myös kunnostusojituksia lisättäisiin nykyisestä tasosta, ja uusia metsäautoteitä rakennettaisiin jatkuvasti lisää. Luonnonsuojeluliiton mielestä yhteiskunnan varoilla tuettavaksi aiottu hakkuiden nosto, tienrakennus ja kunnostusojitus uhkaavat vakavasti metsätalouden ekologista kestävyyttä.

Kansallisessa metsäohjelmassa näyttää unohtuneen se, että ohjelman tulee EU:nkin linjausten mukaan turvata metsäluonnon suojelu. Ekologisen kestävyuden sivuuttaminen on sitäkin merkillisempää, kun ohjelman pitäisi olla osa Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssista (UNCED 1992) alkanutta kestävä kehityksen prosessia.

Metsäohjelmasta tehtävässä ympäristövaikutusten arvioinnissa on Luonnonsuojeluliiton mielestä selvitettävä, voidaanko hakkuumääriä ylipäättensä lisätä metsätalouden ekologista kestävyyttä vaarantamatta. Arvioinnissa on myös selvitettävä, kuinka paljon hakkuiden ja metsänparannustoimien lisääminen kasvattaa suojelualueiden tarvetta. Suomen luonnonsuojeluliitto vaatii, että metsäohjelmaan sisällytetään ehdotus konkreettisista toimista ja rahoituskeinoista, joilla monimuotoisuuden säilyminen metsissä ohjelmakaudella turvataan.

Liitto vaatii myös sosiaalisen kestävyuden nykyistä parempaa huomioonottamista: ohjelman on myönnettävä, että metsäsektorin työllisyys voi parantua vain puun jatkojalostusta ja pienyrittäjyyttä suosimalla. Luonnonsuojeluliitto on vakuuttunut siitä, että vain ekologisesti kestävällä pohjalla toimiva metsäteollisuus on kilpailukykyinen tulevaisuudessa.

Wik-Portin, Karen, direktör
Kustens skogscentral

114. 23.11.1998 SKOGSBRUKETS FRAMTID

Kommentarer till utkast till nationellt skogsprogram (version 16.11.1998). Kustens skogscentral framför följande angående förslaget till det nationella skogsprogrammet:

Målet för avverkningarna

Avverkningsvolymen är en av de viktigaste siffrorna i programmet. Ur den volymen kan omfattningen av nästan alla andra arbeten relaterade till skogen härledas. Målet 70 miljoner kubikmeter borde framgå tydligare.

Samarbete

För att det uppställda målet gällande avverkningarna skall vara möjligt måste skogarna skötas enligt god skogsvårdslagens minimikrav räcker inte. Detta ställer otroligt stora krav på den information som ges till skogsägarna samt den information som ges om skogsbruket till den stora allmänheten. Istället för att poängtera konkurrens i samband med information bör ett brett samarbete mellan alla organisationer som arbetar inom skogsbruket fås igång.

Ansvar

Alla parter inom skogsbruket samt statsmakten måste ta sitt ansvar för att de mål som uppställs i programmet skall kunna nås. Programmet måste få ett brett godkännande för att kunna genomföras - men kan inte urvattnas på grund av detta. Gällande t.ex nivån på skogsvården och miljöfrågorna i ekonomiskogarna måste skogsägaren, virkesköparen, skogsvårdsföreningarna och skogscentralerna gemensamt kunna ge råd och tala för den nivå på skogsvården som programmet förutsätter. Statsmakten tar sitt ansvar genom att i samband med resursfördelningen öka resurserna enligt de förslag som skrivits i programmet.

Skyddet av skogarna i södra Finland

Då andelen skyddad skog i landets södra delar presenteras jämför man oftast med de norra delarna. Hur ser en jämförelse med övriga regioner av samma typ runtom i Europa ut? Det verkliga skyddet består av olika delar; det lagstadgade, markägarens "frivilliga områden", generalplaneringens inverkan samt områden som av olika orsaker inte kommer inom ett aktivt skogsbruk. Till detta kommer dessutom skogsägarens egna prioriteringar. Dessa totala arealer borde utredas. Viktigt är också att redan fastslagna skyddsprogram genomförs innan nya förs på tal. Kunde skydd också ses som något geografiskt varierande men så att situationen på större områden hålls stabil?

Information om skogarna

I programmet nämns på olika ställen att det finns behov av att intensifiera insamlandet av skoglig data. Som exempel föreslås en utredning om riksskogstaxeringens tätare omdrev. Skogsbruksplanen är ett viktigt arbetsredskap inom skogsbruket samt ett av de bästa medel som finns för personlig rådgivning. Förhållandet mellan skogsbruksplanering samt RST borde utredas och metoderna för skogsbruksplaneringen utvecklas så att man på ett effektivt sätt skall kunna svara på alla de behov som kommer fram i förslaget till program. Uppgifter om skogarnas tillstånd och åtgärder i dem kunde samlas på ett mycket effektivare sätt redan nu genom att sammanställa alla de inventeringar och den datainsamling skogscentralerna, skogsvårdsföreningarna, miljöcentralerna, Forststyrelsen, skogsbolagen och Skogsforskningsinstitutet redan gör.

Skogsbrukets framtid

För att skogsbruket också i framtiden skall kunna räkna med en positiv utveckling behöver det förutom rent materiella resurser också ett stort mått av andliga resurser. Det är viktigt att barn och ungdom uppfattar vårt skogsbruk som en viktig sak och som något man kan satsa sin framtid på. Utbildning inom skogssektorn måste ses som något attraktivt och vara ett konkurrenskraftigt alternativ till övriga sektorer. Barn och ungdom är i detta avseende i nyckelposition. En satsning på information och undervisning för dem är nödvändig.

Kustens skogscentral ger det nationella skogsprogrammet den allra största vikt. För att kunna utveckla skogsbruket så att ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter samtidigt tillgodoses behövs ett dylikt program. Samtidigt är detta en fortsättning på arbetet med de regionala målprogrammen som gjorts över hela landet. Programmet stakar ut den väg som skall vandra för att de uppställda målen skall kunna nås. Vikten av samarbete mellan alla involverade parter kan inte nog understrykas samtidigt som alla bör se och ta sitt ansvar. Till detta är skogscentralen berett och hoppas på en aktiv och inspirerande framtid inom finländskt skogsbruk.

Ollonqvist, Pekka, KTT

Metsäntutkimuslaitos

115. 23.11.1998 METSÄKLUSTERIN EDUT JA TYÖLLISTÄMINEN EMU-ALUEELLA

Kansallinen metsäohjelma seisoo savijaloilla, jos se esittää massa- ja paperiteollisuuden ensiasteisen puunkäytön lisäksi synnyttävään merkittävässä määrin uusia pysyviä työpaikkoja Suomeen. Osmo Forssellin syksyllä 1998 esittämät työllisyysluvut metsäketjulle olivat: suora työllisyys 102 000 henkilötyövuotta ja välillinen työllisyysvaikutus kaikkiaan 71 000. Siis 50 miljoonan kuution hakkuukertymän työllisyysvaikutus oli 173 000 henkilötyövuotta vuoden 1993 teknologialla.

Runsaat metsävarat ja bulkkituotteiden suurtuotantoon panostaminen

Alhaisen jalostusasteen massa- ja paperiteollisuuteen sekä bulkkisahaukseen panostamista pidettiin Suomen suhteellisenä etuna kansainvälisessä työnjaossa toisen maailmansodan päättymisestä aina 1980-luvulle saakka. Laajan mitakaavan etuja hyödyntävästä metsäteollisuudesta saatiin runsaasti nettovaluuttatuloja. Valuuttatulojen ansaintasuhde

tuli korkeaksi koska ulkomaisten panostekijöiden osuus voitiin pitää pienenä. Alhaisen jalostusasteen bulkkituotteita tuottavan metsäteollisuuden tuotantokapasiteetin laajentamista edistettiin laajamittaisilla teollistamisohjelmilla 1950- ja 1960-luvulla. Metsäpolitiikalla tuettiin bulkkiraakapuun tuotannon laajentamista ja tehostamista julkisella tukirahoituksella (MERA-ohjelmat).

Politiikan perustana käytetyn määrällisesti runsaan panosvarannon hyödyntämiseen perustuvan suhteellisen edun ulkomaankauppateoria juontuu industrialismin varhaisiin vuosiin. Suomessa runsaina kilpailukykyiseen hintaan saatavilla olleiden metsävarojen hyödyntämistä korostanut teollistamispolitiikka oli samaa juurta. Monessa puoliteollistuneessa kansallisvaltiossa, Suomi mukaanlukien, kohdistettiin massiivisia julkisen tuen ohjelmia tuotannon laajentamiseen ja kehittämiseen toisen maailmansodan jälleenrakennuksen päätyttyä. Julkista tukea ohjattiin toimialoille, joilla avainpanoksina olivat runsaina saatavilla olevat luonnonvarat. Tukien erityisinä perusteluina käytettiin mm. panostekijöiden vaikeaa siirrettävyyttä sekä logistiikan että kansallisiin etuihin liittyviä institutionaalisia esteitä.

Metsäteollisuuden differoimattomien, tuotannon skaalaetuja hyödyntävien alhaisen jalostusasteen välituotepanosten vientimarkkinoilla vallitsi kova hintakilpailu. Kiinteän valuuttakurssin ja ulkomaisten rahaliikkeiden säännöstelyn oloissa vinn hintakilpailukykyä pidettiin yllä suurilla kertadevalvaatioilla. Devalvaatiosykliin johtanut talouspolitiikka yhdessä institutionaalisesti määritellyn alhaisen reaalikoron kanssa vahvistivat massa- ja paperiteollisuuteen sekä bulkkisahaukseen perustuvan investointitoiminnan houkuttelevuutta aina 1980-luvulle. Useat muut rakenteelliset tekijät edistivät osaltaan alhaisen jalostusasteen tuotannon laajentamista. Kauppa- ja teollisuusministeriön sekä Suomen Metsäteollisuuden Keskusliiton yhdessä Jaakko Pöyry Consulting Oy:lta vuonna 1978 tilaamassa tutkimuksessa Suomen metsäteollisuuden kansainvälisen kilpailuvyyn kehittämisestä päädyttiin suosituksiin kansalliseksi ohjelmaksi bulkkituotannon skaalaetuja hyväksikäyttävän tuotantokapasiteetin laajentamiseksi. Paperiteollisuudessa päädyttiin kuitenkin jalostusasteen nostamista merkinneisiin teknologiavalintoihin 1980-luvulla. Kuumahierteseen perustuneen mekaanisten massojen valmistusteknologian omaksuminen merkitsi puun korvaamista uusissa tuotteissa kasvavassa määrin täyteaineilla.

Korkean jalostusasteen tuotteiden syrjintä inflaatiotaloudessa

Tieteellisen tiedon systemaattinen hyödyntäminen tuotekehittelyssä ja tuotantojärjestelmissä sekä kuljetusten ja varastoinnin logistiikassa ovat monella toimialalla ohittaneet panosvarantojen runsauden kansainväliseen työnjakoon osallistumisen perusteluina toisen öljykriisin jälkeisenä aikana, 1980-luvun alusta lukien. Perinteistä, kansainvälisen kaupan erikoistumisen syytekijöinä selittävää teoriaperinnettä on ajanmukaistettu reaali maailman muutoksen kanssa rinnakkaisena. Kehitetyn strategisen kauppateorian mukaan maan, jossa panostekijöiden suhteelliset hinnat kilpailijoihin verrattuna ovat korkeita, on kehitettävä tuotteita ja niiden tuottamisessa käytettyjen laitteistojen tuottavuutta. Strategisessa kauppateoriassa tietotaito ja tuotannon korkea tuottavuus ovat siis luonnonvarapanosten taseisia, usein jopa tärkeämpiä kansainväliseen työnjakoon osallistumisen päätösmuuttujia. Laajamittaisen huonekalutuotannon jatkumista korkean palkkatason maissa, Tanska, Itävalta ja Saksa, ei selitetä eikä voi selittää puuraaka-aineen runsaudella.

Työvaltaisen korkean jalostusarvon mekaanisen metsäteollisuuden ja sen jatkojalostuksen kehittäminen Suomessa oli riskialtista devalvaatiosyklin olosuhteissa. Kilpailukykyistä vientiä sen tuotteille ei kyetty vakiinnuttamaan Länsi-Euroopan markkinoille. Julkisen vallan yritystuet suunnattiin metsäteollisuuden suurtuotantoon ja alhaisen jalostusasteen välituotteiden kehittämiseen mm. valtioneemmistöisissä osakeyhtiöissä. Julkinen tuki mekaanisen metsäteollisuuden ja sen jatkojalostuksen yrityksille ja erityisesti näiden toimialojen tuote- ja teknologiaosaamiseen jäi pitkään vähäiseksi. Toimialojen erikoistumiskehitys Suomessa jäi jälkeen kilpailijamaista.

EMU ja mekaaninen metsäteollisuus sekä jatkojalostus

Metsäteollisuuden vuosittaisesta kotimaasta ostamasta raakapuusta noin 30 miljoonaa kuutiometriä eli noin 66 prosenttia käytettiin massa- ja paperiteollisuuden tuotteisiin vuonna 1995. Sellukapasiteetin kasvattaminen 1 000 000 tonnilla/vuosi eli noin 20 prosentilla (kaksi uutta 500 000 tonnin/vuosi laitosta) ja paperikapasiteetin laajentaminen 1 500 000 tonniin eli noin 20 prosentilla (viisi 300 000 tonnin/vuosi paperikonetta) nostaisi puunkäyttöä noin 8 miljoonalla kuutiometrillä/vuosi. Massa- ja paperiteollisuuden laajentaminen kasvattaisi tukkipuun ylijäämää 3–5 miljoonaa kuutiometriin/vuosi. Tukkiylijäämä mahdollistaisi suursahauksen kapasiteetin laajentamisen 1,5–2 miljoonaa kuutiometriin/vuosi. Lisäys edustaisi noin 16–20 prosenttia suhteessa koko toteutuneeseen sahatavaran tuotantoon vuonna 1995. Se loisi tilaa 5–7 uudelle suursahalle sahauskapasiteetissa (300 000 kuutiometriä/vuosituotannon suursaha). Ei tarvita näkijän kykyjä sen havaitsemiseksi, että puuntuotannon laajentamisohjelman taustalla kuultaa mahdollisuus synnyttää 7 uutta tehdasintegraattia, joissa olisi massa- tai paperiyritykseen liitettynä suursaha. Metsäsaantoisen puunkäytön edellytyksillä rakennetun tehdasintegraatin ajatus ei ole uusi. Edellä viittaamani Jaakko Pöyry Consulting Oy:n kilpailukykykyselytyksen keskeinen lopputulos oli metsäsaantoisella puunkäyttökäytännöllä toimivien integraattituotantoyksiköiden etujen korostaminen. Esitys oli seuraava looginen askel raakapuukaupan komissionääriyritysten perustamisen jälkeen. Metsäsaantoisen puunkäytön integraatit olisivat tehneet mahdolliseksi kokopuukorjuun sekä apterauksen ja katkonnan siirtämisen tehtaan varastolle. Jaakko Pöyryn ohjelma täyttää kaksi vuosikymmentään parin vuoden kuluttua. Onko siinä hahmoteltu puunhankinnan ja korjuun visio ajankohtainen EMU-Suomessa?

EMU-markkinoiden toteutuminen muuttaa mekaanisen metsäteollisuuden ja jatkojalostuksen asemaa. Suomen kansallisen aseman kansainvälisessä työnjaossa on jo tätä ennen pysyvästi muuttunut. Markan arvon vapaa määräytyminen ja tullirajoitusten poistuminen on muuttanut ratkaisevasti massa- ja paperituotannon investointien taloudellisia edellytyksiä Suomessa.

Työllisyysvaikutukset ovat kestävämmän peruste metsäsaantoisen puunkäytön suurtuotantointegraattien investointituella
Esitetyt 7 massa- ja paperiteollisuuden uutta toimipaikkaa työllistäisivät suoraan noin 7 500 henkilötyövuotta/vuosi. Metsätaloudellisen vuosikirjan mukaista suhdetta käyttäen 1,5 miljoonan kuutiometrin sahatavaran vientituotannon lisäyksellä saataisiin yhteensä välillisinä ja välittömänä uutena työllisyytenä enimmillään alle 5 000 henkilötyövuotta/vuosi. Samanaikaisesti metsätaloudessa ja metsäteollisuudessa on 24 000 työntöntä työnhakijaa.

Metsäteollisuuden vuotuisen puunkäytön lisäys viidenneksellä, jota merkitsisi edellä olevien viiden tehdasintegraatin käyttöönotto noin 90 prosentin käyttösuhteella toisi enimmillään 13 000 henkilötyövuoden työllisyysvaikutuksen tuotannossa välittömät ja välilliset yhteenlaskettuna. Tämä työllisyysvaikutus edellyttäisi, että olemassaoleva kapasiteetti jatkaisi tuotantoaan entisellä käyttösuhteella. Näin tuskin tapahtuisi, koska vientimarkkinoilla ei ole näkyvässä kysynnän pysyvää laajentumista. On perusteltua olettaa, että osa vanhasta kapasiteetista purettaisiin, jolloin uusinvestointien synnyttämä työllisyyden nettolisäys jäisi edellä laskettua alemmas.

Ulkomaisten rahaliikkeen vapautuminen ja markan vaihtosuhteen määräytyminen kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla on jo aiemmin sulkenut pois mahdollisuuden aggressiivisilta, viennin hintakilpailukykyä parantavilta kertavalvaatioilta. Suomalaisen vientiyrittäjien hintakilpailukyky perustuu jatkossa tuotanto-osaamiseen, tuotteiden hinta-/laatusuhteeseen, yritysten logistiikkaosaamiseen sekä rahoitusrakenteeseen, joka tekee niistä kauppakumppanin, jonka kanssa toimitussopimukset tai verkostoyhteistyö nähdään taloudellisesti perustelluiksi.

Suomalaiset metsäteollisuuden suuryritykset ovat sekä ilmoittaneet julkisuudessa että osoittaneet käytännön ratkaisuissa painottavansa investointeja Suomen ulkopuolelle alhaisen jalostusasteen tuotannon laajennuksissa. Näiden ratkaisujen perusteet ovat liiketaloudellisia eivätkä muuttune valtiovallan pienten kannusterahoitustukien seurauksena. Yhteismarkkinoiden tuotanto on kotimarkkinatuotantoa, jossa suuruuden ekonomia saa tehdastuotannon skaalatuja laajemman sisällön. EMU-markkinoilla tuotteiden tuotanto ja markkinointi rakentuu usein yritysverkostoihin myös suuryritysten kohdalla. Jäsenyys verkostossa ei ole sidoksissa yrityksen kokoon vaan laajasti ymmärrettävään osaamiseen. Mekaanisen metsäteollisuuden ja jatkojalostuksen toimialoilla on osaamista ja potentiaalia Suomessa, mikäli niiden heikkoudet verkostoyhteistyötä ajatellen saadaan korjattua.

Urmas-Jääskeläinen-Vaivio ohjelman visioimassa Suomessa on mielestäni kehityspiirteitä, joita tunnistan Turkissa, Kreikassa, Etelä-Italiassa, Katalonian ulkopuolisessa Espanjassa, Portugalissa ja Irlannin tasavallassa. Niistäkö otamme kansallisessa metsäohjelmassa esimerkkiä suunnatessamme tulevaisuuteen?

Toropainen, Mikko, vanhempi tutkija

116. 25.11.1998 METSÄSEKTORIN TYÖLLISYYS

Minkälaisiin ennusteisiin metsäteollisuuden tuotteiden kysynnän kehityksestä hakkuiden lisäysarviot perustuvat? Ilman lopputuotteiden tuotannon kasvua ei raakapuutakaan tarvita lisää, ellei sitten puun tuontia korvata kotimaisella puulla. Tämä pätee, jos tuotannon rakenne ei muutu. Jos taas se muuttuu, voidaan tuotannon arvoa lisätä käyttäen jopa nykyistä vähemmän puuta. Joka tapauksessa lähtökohtana on oltava arvio teollisuuden puun tarpeesta, muutoin ollaan tyhjän päällä hurskaiden toiveiden maailmassa.

Kysymys tuotannon rakenteesta on keskeinen myös työllisyysvaikutusten tarkastelussa. Lisätäänkö markkinasellun tuotantoa, huonekalujen valmistusta vai säilytetäänkö nykyinen rakenne? Vaikutukset näissä vaihtoehdoissa ovat hyvin erilaiset (jalostusasteen merkitystä on tarkasteltu esimerkiksi metsäpoliittisen selonteon valmistelua varten laatimassani asiantuntijaselvityksessä).

Lisäksi on otettava huomioon työn tuottavuuden ennakoitu muutos. Ettei vain kävisi niin, että tuotannon lisäyksellä pystytään vain hidastamaan työllisyyden vähenemistä. Ainakaan 50 000 työpaikan lupaus ilman merkittävää tuotantorakenteen muutosta ei ole uskottava.

Kehottaisin tutustumaan omaan tutkimukseeni metsäsektorin työllisyydestä (Toropainen, M. 1993. Metsäsektorin muutosten työllisyysvaikutukset 1989–1997. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 459.). Siinä ennusteita laadittaessa otettiin huomioon arvioitu tuotannon kasvu, tuottavuuden kehitys, puun tuonnin muutos sekä muu metsäteollisuuden panosrakenteen muutos ja lopullisissa skenaarioissa näiden yhteisvaikutus. Arviot näyttävät osuvan varsin mukavasti kohdalleen.

Skenaariossa nimeltä ”hyvin menee” laskin metsäsektorin työllisten määräksi vuonna 1997 ilman huonekaluja 92 000, jossa on vähennystä 21 prosenttia vuodesta 1989 tuotannon huomattavasta kasvusta huolimatta. Toteutunut työllisten määrä vuonna 1997 oli ennakkotietojen mukaan 89 000. Ennustevirhe on -3,3 prosenttia. Jos olisin olettanut ainoastaan tuotannon kasvavan ja muiden tekijöiden pysyvän ennallaan, olisi työllisyysarvioon tullut kymmenien tuhansien virhe. Huonekalut puuttuvat tästä vertailusta siksi, että ne kansantalouden tilinpidossa nykyisin kuuluvat ”muuhun valmistukseen ja kierrätykseen”, erillisiä ennakkotietoja niistä ei vielä ollut saatavissa.

Todettakoon vielä, että jaksolla 1989–1997 hakkuukertymä kasvoi 47,8 miljoonasta kuutiosta 58,8 miljoonaan kuutiota, likimain saman verran kuin kansallisessa metsäohjelmassa oletetaan lisäykseksi. Vastaavanlainen työllisyyden kehitys tulevaisuudessakin on hyvin mahdollinen nykyisen tuotantorakenteen säilyessä tai muuttuessa entistä enemmän bulkkituotteita valmistavan suurteollisuuden suuntaan. Siispä: jotta ohjelmasta tulisi uskottava, on varovaisuus lupauksissa enemmän kuin tarpeen.

Purola, Manu, toiminnanjohtaja Keski-Pohjanmaan metsänhoitoyhdistysten liitto ry

117. 25.11.1998 HOITOHAKKUIDEN MERKITYS

Lausunto kansallisen metsäohjelman luonnoksesta 2.11.1998. Keski-Pohjanmaan metsänhoitoyhdistysten liiton hallitus on käsitellyt kansallista metsäohjelmaa. Kannanottona tuomme esille seuraavaa:

Kansallisessa metsäohjelmassa hyväksytään metsäteollisuuden vetäytyminen hoitohakkuista liian helposti. Metsureiden määrä on vähennetty liian alas hoitohakkuiden tarpeeseen nähden. Tekniikka ei ole tuonut tilanne välineitä ensiharvennusten hoitamiseen. Tuontipuu vie myös osaltaan liian monen hehtaarin hoitomahdollisuudet syrjäyttämällä ensiharvennuksista tulevaa hoitohakkuiden kuitupuuta. Ensiharvennukset jätetään yksin metsänhoitoyhdistysten vastuulle.

Toteuttavaa organisaatiota vaaditaan, mutta metsänhoitoyhdistyssektori ei näy kuitenkaan koko ohjelmassa eikä työryhmissä mitenkään.

Hoitohakkuiden lisäämiseksi tienvarsihintaa tulee asettaa sellaiseksi, että todelliset korjuukustannukset tulevat huomioon otetuksi.

Valtion metsänparannustuen painopistettä on siirrettävä pohjoiseen päin ja varsinkin ojitusaluemaakuntiin, jotta jo tehdyt uhraukset eivät menettäisi merkitystään.

MTK, Metsäryhmä

118. 25.11.1998 METSÄTALOUS KANNATTAA JA TYÖLLISTÄÄ

Kommenteina kansallisen metsäohjelman toiseen luonnokseen 16.11.1998: Metsäsektorimme vahvuus, perhemetsätalous, on nostettava vielä selvemmin esille. Metsät ovat Suomen kansallisomaisuutta. Muihin maihin verrattuna tällä omaisuudella on yksi poikkeava piirre: kansallisomaisuuden omistavat valtaosaltaan yksittäiset ihmiset ja perheet. Tavoitteet ja keinot jokaisessa luvussa selvemmin näkyviin. Elävä maaseutu on toimivan ja kannattavan metsäsektorin perusedellytys. Ohjelmassa tulee selkeämmin tuoda esille painoarvoajattelu: luonnosta lukiessa kaikki asiat näyttävät yhtä tärkeiltä ja näinhän asia ei ole.

Tiivistelmä ja vaihtoehtojen arviointi

”...osa kasvavan hakkuukertymän tuomasta hyvinvoinnista voidaan ohjata ekologisen kestävyuden edistämiseen”.

- Tarkoittaako tämä metsänomistajia? Jos tarkoittaa, koko lause pois. Jos ei, muotoiltava uudelleen!
- Metsänhoidon investointien lisäys 500 miljoonalla markalla (84,1 miljoonaa euroa), samoin kuin suhde metsänomistajat 400 ja yhteiskunta 100, vaatii analyttisempää lähestymistä ja samoin esitystä siitä, mihin rahat käytetään (rahoitustaulukkoa).

Lähtökohdat

Vaihtoehtojen tarkastelu

- 50 miljoonan kuutiometrin tarkastelua ei tarvita. Yksikään työryhmä ei ole tarkastellut sitä työssään.

Ohjelma

Metsäklusteri tukee kestäväää kehitys: ”Ekologinen kestävyys otetaan metsätaloudessa huomioon... ja varaamalla riittävästi suojelualueita...”

- Mikä on riittävästi ja kuka sen määrittää?

Metsätalous kannattaa ja työllistä

- Ohjelmaan selvästi näkyviin huoli yksityismetsätalouden kannattavuudesta. Ellei perhemetsätalous ole kannattavaa, putoaa pohja pois koko ohjelmalta. Mikä on hyvä kannattavuus ja mikä huono? On huolehdittava siitä, että metsänomistajat voivat kannattavasti tehdä hakkuita omissa metsissään, vaihtoehtona teollisuuden puunkorjuulle.
- Metsien merkitys maanviljelijöiden taloudessa on EU:n myötä noussut. Syrjäseuduilla on yhä vähemmän vaihtoehtoisia työmahdollisuuksia, mikä sekin korostaa metsätalouden merkitystä metsänomistajien yksityistaloudessa.
- Ruotsissa valmistellaan Skogsstyrelsenin johdolla kolmenvuoden koulutusohjelmaa Grönare skog. Tavoitteena on kouluttaa 100 000 henkilöä aikuiskoulutuksena. Näistä olisi 70 000 metsänomistajaa ja 30 000 metsistä kiinnostuneita. Opetusviranomaisilta tuleva panostus on 200 miljoonaa Ruotsin kruunua. Koko metsäelinkeino osallistuu hankkeeseen. Vastaava hanke kansalliseen metsäohjelmaan opetusministeriön rahoituksella, jotta pysyisimme ruotsalaisten vauhdissa?
- Suunnittelutavoite 75 prosenttia on hyvä. Resursseja lisäämällä voidaan aluesuunnittelua lisätä, mutta toinen, suurempi ongelma on tilakohtaisten suunnitelmien haluttavuus. Tilakohtaisten suunnitelmien suurempaan kattavuuteen päästään vain suunnittelun asiakaslähtöisellä kehittämisellä. Keinoista puuttuu tärkein: asiakaslähtöisyys, suunnitelmia tehdään metsänomistajille! Tavoitteella ei ole realistisia mahdollisuuksia toteutua, elleivät metsänomistajat tiedä täydellä varmuudella mihin heidän omaisuudestaan tehtyjä suunnitelmia käytetään ja ketkä niitä käyttävät. Samoin tavoitteen saavuttamiseksi on huolehdittava siitä, että omistajien metsistä kerätään vain omistajien tarvitsemia tietoja. Nämä asiat on sisällytettävä kansalliseen metsäohjelmaan.

Ekologinen kestävyys turvataan

- Etelä-Suomessa yksityismetsän omistuksen luoma mosaiikkimaisuus turvaa monimuotoisuutta tehokkaasti.
- Monimuotoisuuden säilyttämisestä metsän omistajille aiheutuvat lisäkustannukset ovat jo nyt valtakunnantasolla noin 200 miljoonaa markkaa (33,6 miljoonaa euroa) vuodessa.
- Kantorahatuloja ei ohjata ekologisen kestävyuden turvaamiseen.
- Metsälain nojalla metsäluonnon erityisen tärkeät elinympäristöt ovat rajoitetun metsänkäytön aluetta. Metsälaki edellyttää, että näitä kohteita on käsiteltävä niin, että ominaispiirteet säilyvät. Laki ei edellytä, että ne pitäisi kartoittaa - toisin kuin luonnonsuojelulain kohteet!
- Ekologista kestävyttä turvaavat varsinaisten suojeltujen alueiden lisäksi rakennus- ja rantakaava-alueet, saaristo yms. alueet, jotka ovat käytännössä metsätalouden ulkopuolella. Samoin metsänomistajien omatoimisesti talous-toiminnan ulkopuolelle jättämät alueet.
- Tehtyjen suojelupäätösten ja rahoitusohjelmien niin sosiaalis-taloudelliset kuin ekologisetkin vaikutukset on tieteellisesti selvitettävä ennen uusien suojelualueiden kartoittamisen aloittamista. Samoin on selvitettävä muutuneen lain säädännön ja metsänkäsitteilyohjeiston merkitys kestäväälle metsätaloudelle. Metsiensuojelu tulee nähdä ympäristöinvestointina, jolloin sen vaikutukset on kyettävä arvioimaan analyttisesti samoin menetelmin kuin panostukset muillekin yhteiskunnan osa-alueille.
- Huolimatta mittavista suojeluinvestoinneista ja metsänhoidon toimintatapojen muutoksista, tällä hetkellä puuttuu tutkimustietoa siitä, saavutetaanko halutut ekologiset tavoitteet nykyisillä panostuksilla, puhumattakaan suojelun taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista. Suojelua on perusteltu myös metsätalouden ja -teollisuuden imagohyödyillä. Kuitenkaan vielä ei ole osoitettu, mitä imagollista hyötyä jo tehdyillä miljardien markkojen investoinneilla on saavutettu.
- Suunnitellun metsänhoidollisten puutteiden seurantarjestelmän sijaan on syytä harkita tieteellistä, kokonaisvaltaista metsien luonnonhoitotaseen seurannan käynnistämistä. Tällä hetkellä ympäristöjärjestöt rankkaavat maailman metsiä varsin kevein perustein paremmuusjärjestykseen. Metsäsektorin on, Suomen kaltaisessa metsävaltiossa, oltava aktiivisesti kehittämässä kokonaisvaltaista menetelmää, josta saadaan tulevaisuudessa luotettavaa tietoa metsien ja metsätalouden ekologisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta tilasta. Tämä tarkastelu tulee laajentaa myös kansainväliselle tasolle.

Metsät hoidetaan hyvin

- Metsän uudistamisen ja hoidon puutteet ja rästit perustuvat osittain eri organisaatioiden käsityksiin ja muutuneiden metsänkäsitteilyohjeiden tulkintaan esim. taimikonhoidossa. Tutkimustietoa todellisista puutteista ja niiden vaikutuksista on liian vähän.
- Metsäntutkimuslaitoksen tulee kyetä vastaamaan näihin haasteisiin. Metsän- ja ympäristönhoidon seurannan kehittämiseksi ei tarvita erillistä, uutta hanketta vaan valtakunnan metsien inventointia tulee kehittää ajan tarpeiden mukaisesti.
- Ensiharvennuspuun osalta myös teollisuuden tulee tuntea vastuuta.

- Metsälakien valvonnan ja seurannan ongelmat ovat ensisijaisesti valvojan organisaation tehtävien organisointiongelma.

Virkistyksellä ja monikäytöllä on tärkeä asema

- Lukua tiivistettävä olennaisesti

Metsäosaamista vahvistetaan

- Osaaminen ja innovatiivisuus ovat muutakin kuin akateemista koulutusta ja tutkimusta.
- Sektorin imagoa on saatava parannettua!
- Innovaatiofoorumi: tältä foorumilta ei löydy ratkaisua alan keskeisiin ongelmiin. Ongelmat ovat huomattavasti käytännönläheisempiä. Samoin lähestymistapa on liian tuotanto-orientoitunut: markkinalähtöisyyttä, palveluosaamista ja markkinointia kaivataan.
- Kts. koulutusesitys luvussa: Metsätalous kannattaa ja työllistää.
- Metsänomistajien neuvonnassa ja koulutuksessa tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä metsänomistajaorganisaatioiden kanssa. Metsäkeskukset, joilla on ollut koulutusvastuu, ovat vieraantuneet metsänomistajakunnasta. Perusperiaate yhteiskunnan varojen kohdentamisessa tulee olla se, että rahoitusta myönnetään ensisijaisesti substanssiin, ei organisaatorakenteiden ylläpitoon.

Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa

- Lukua tiivistettävä
- Suomen on ajettava kansainvälisessä politiikassa omaa etuaan, kukaan muu ei sitä meidän puolesta tee.

Metsäohjelman seuranta

- Esitetty seurantajärjestelmä on liian raskas? Se ei pysty reagoimaan nopeasti ja toimimaan joustavasti?

Suomen luonnonsuojeluliitto ry

119. 25.11.1998 LUONNONSUOJELUTAVOITTEITA

Suomen luonnonsuojeluliitto vaatii, että kansalliseen metsäohjelmaan otetaan selvät metsänsuojelutavoitteet. Tällä hetkellä ne puuttuvat ohjelmasta (luonnos 16.11.1998), jonka kuitenkin pitäisi turvata myös metsätalouden ekologinen kestävyys.

Luonnonsuojeluliitto muistuttaa, että EU:n komissio teki viime viikolla linjauksen, jonka mukaan monimuotoisuuden suojelukeinot on otettava yhteisön jäsenmaiden kansallisiin metsäohjelmiin. Tällä hetkellä sellaisia ei ohjelmaluonnoksessa ole, vaikka ohjelman pitäisi olla osa Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskokouksesta (UNCED 1992) alkunsa saanutta kestävän kehityksen prosessia.

Luonnonsuojeluliiton mielestä ohjelman on etsittävä keinot, joilla metsäluonnon monimuotoisuuden romahdus tulevina vuosikymmeninä estetään. Muutoin voidaan sanoa Suomen luopuneen metsätaloudessaan ekologisen kestävyys-tavoitteesta.

Nykymuotoinen kansallinen metsäohjelma merkitsisi liiton mielestä vakavaa iskuja metsäteollisuuden ekokilpailukyvyille. Kilpailijamaamme vastaavat markkinoiden haasteeseen kehittämällä metsänsuojelua merkittävästi lähimmän 10 vuoden aikana.

Ruotsin hallitus otti vastikään tavoitteekseen suojella 250 000 hehtaaria metsämaata entisten lisäksi. Tänä vuonna Ruotsissa on myös tehty sertifiointiratkaisu, johon sisältyy merkittävä vapaaehtoinen suojelu - sertifioitua metsämaata on jo lähes 6 miljoonaa hehtaaria.

Kansallisen metsäohjelman linjausten mukaan Suomi jäisi noin 3,5 prosentin metsämaan suojelutasolle, kun Ruotsissa lakisääteinen suojelualue tulee tästä selvästi nousemaan. Vapaaehtoisessa suojelussa Suomi on jäämässä vielä pahemmin jälkeen; Ruotsin metsäteollisuus on ilmoittanut elinkeinon suojelevan omilla toimillaan 600 000 hehtaaria metsämaata.

Kansallisessa metsäohjelmassa etsitään metsien taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyys-tavoitetilaa vuodelle 2010. Ohjelmatyötä ohjaava johtoryhmä kokoontuu seuraavan kerran 10. päivänä joulukuuta.

Heinonen, Vesa, valtuuston puheenjohtaja
Suomen luonnonsuojeluliitto ry

120. 27.11.1998 VESIENSUOJELUN TAVOITTEITA

Suomen luonnonsuojeluliiton valtuusto käsitteli kokouksessaan Turussa 21.–22.11.1998 kansallista metsäohjelmaa. Ohessa valtuuston kokouksessa hyväksytty julkilausuma.

Liiton piirit olivat osallistuneet alueellisten metsäkeskusten metsäfoorumeihin, joissa oli käsitelty 2.11.1998 päivättyä kansallisen metsäohjelman versiota. Liiton piirit olivat myös toimittaneet kirjalliset kommentit kansallisen metsäohjelman pääsihteerille.

Suureksi hämmästyksekseni ei kansallisen metsäohjelman 16.11.1998 päivätyssä versiossa ollut otettu huomioon lainkaan piiriemme kommentteja. Vaikuttaa siltä, ettei ympäristöalan järjestö- ja kansalaismielipiteen haluttu vaikuttavan ohjelmaan. Valtuustomme kannanotto perustuu 16.11.1998 versioon.

Ympäristövaikutusten arvioinnin laadinnassa näytetään noudatettavan samoja periaatteita kuin kuulemisessakin. Kansallisen metsäohjelman valmisteluajataulu on aivan liian kireä kunnollisen YVA:n tekemiseen. Ympäristövaikutusselvitys pitää kuitenkin olla YVA:n päätöksenteon pohjana. Hakkuumäärien nosto ei voi tapahtua vaarantamalla ekologinen kestävyys.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä (19.3.1998) vesiensuojelun tavoitteista vuoteen 2005 sitoudutaan metsätalouden osalta vähentämään 50 prosenttia typpi- ja fosforikuormituksesta vuoden 1993 tasosta. Kuitenkin uudistushakkuita lisätään 40 prosenttia ja kunnostusojitusta lähes 50 prosenttia. Vesien suojelun tavoitteet eivät näillä lisäyksillä tule alkuunkaan toteutumaan. Tämä on vain yksi esimerkki seikkaperäisen arvioinnin toteuttamisen tarpeesta.

Kansallisen metsäohjelman linjausten mukaan Suomi on myös jäämässä suojelutasossa selkeästi Ruotsin jälkeen. Ruotsi lisää lakisäateisen suojelun alaa voimakkaasti ja elinkeinoelämä on myös omilla toimillaan lisäämässä suojelualaa. Ohessa aiheesta laadittu muistio. Olen asioiden kehityksestä erittäin huolestunut.

Käsitykseni mukaan kansallisesta metsäohjelmasta on saatavissa varsin pienin ponnistuksin ohjelma, jonka taakse Suomen luonnonsuojeluliitto voi koko organisaationsa voimalla asettua. Se vaatii kuitenkin asiallista, toisten näkemyksiä kunnioittavan keskustelun kiireellistä aloittamista.

Suomen luonnonsuojeluliitto ry

121. 27.11.1998 KANSALLINEN METSÄOHJELMA RISTIRIIDASSA VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖKSEN KANSSA

Kansallisen metsäohjelman tämänhetkiset vesiensuojelutavoitteet ovat ristiriidassa vesiensuojelun tavoitteita vuoteen 2005 koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen kanssa. Metsätalouden osalta vesistöihin kohdistuvaa typpi- ja fosforikuormitusta on sitouduttu vähentämään 50 prosenttia vuoden 1993 tasosta. Tämä on nykytoimin mahdollista vain, jos metsätaloustoimenpiteiden määrä säilyy keskimäärin vuoden 1993 tasolla ja kaikki mahdolliset vesiensuojelutoimet toteutetaan onnistuneesti.

Kansallinen metsäohjelma (16.11. päivätty versio) ehdottaa vuotuisten uudistushakkuiden määrän lisäämistä 150 000 hehtaarista 210 000 hehtaariin sekä kunnostusojitusmäärien lisäämistä 75 000 hehtaarista 110 000 hehtaariin.

Ehdotus tarkoittaisi sitä, että metsätalouden vesiensuojelun tavoitteet eivät tule alkuunkaan toteutumaan. Mikä tahansa lisäys vuoden 1993 metsätaloustoimenpidemääriin rikkoo vesiensuojelun tavoiteohjelman periaatepäätöstä, johon maa- ja metsätalousministeriö on sitoutunut.

Kansallista metsäohjelmaa tulisi valmistella valtakunnallisen valmistelun lisäksi samaan aikaan alueellisella tasolla, sillä ohjelman vesistövaikutukset tulevat olemaan joillakin alueilla paljon merkittävämpiä kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Ympäristövaikutusten arviointi tulee tehdä alueellisten suunnitelmien pohjalta, jotta todelliset vaikutukset saadaan selville.

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä metsätalouden vesistövaikutuksista puhuttaessa on virheellisesti keskitytty vain typen ja fosforin kuormitukseen. Vesistöjen madaltuminen, liettyminen ja umpeenkasvu sekä hydrologiset vaikutukset esimerkiksi kalakantoihin ja kalastukseen ovat suhteessa suurempia ongelmia.

Hajakuormittajista etenkin maatalous tekee hyvää työtä vesiensuojelun tavoitteisiinsa pääsemiseksi. Myös muut vesiensuojelun tavoiteohjelmassa mainitut kuormittajat ovat ottaneet tavoitteet kiitettävän vakavasti. Metsätalousseltori sen sijaan näyttää toimivan täysin päinvastoin.

Vihreä liitto, hallitus

122. 28.11.1998 KANSALLINEN METSÄOHJELMA KESKENERÄINEN

Vihreän liiton hallituksen mielestä kansallista metsäohjelmaa ei voida hyväksyä ennen kuin löydetään kestävä tasapaino metsien talouskäytön sekä ekologisten ja sosiaalisten näkökohtien välillä. Metsäohjelman ympäristövaikutuksia ei ole vielä arvioitu. On kuitenkin tärkeää, että ohjelma hyväksytään yhtenä pakettina eikä palasina. Vihreät korostavat ympäristönsuojelun merkitystä myös viennin edistäjänä. Jos metsiemme suojelutaso ei ole riittävä, metsiä ja alan tuotteita ei ole sertifioitu kansainvälisesti hyväksytyllä tavalla ja, jos tuotanto tapahtuu (lisä)ydinvoimaan nojaten, Suomi voi vain katsoa sivusta, kuinka mm. Ruotsin pyyhkäisee ohitsemme maailmanmarkkinoilla.

Kansallisen metsäohjelman päätavoitteen ei pitäisi olla kaavailtu hakkuiden huomattava nostaminen nykytasosta 70 miljoonaan kuutiometriin, vaan puunkäytössä painopiste olisi siirrettävä määrän sijasta laatuun: jalostusarvon kasvattamiseen. On myös lisättävä panostusta metsäteollisuuden tutkimus- ja kehityshankkeisiin. Metsäteollisuus käyttää tähän tarkoitukseen kuusi kertaa vähemmän varoja kuin esim. elektroniikkateollisuus, vaikka Suomen sosiaalisesti kestävä tulevaisuus nojaa yhä vankasti uusiutuvan luonnonvaran, metsän tuottoon. Suomen tulee jatkossa keskittyä erityisesti mekaanisen puunjalostuksen kehittämiseen. Tähän tarkoitukseen on jo olemassa valmiita suunnitelmia.

Vihreän liiton hallitus katsoo, että metsien suojelualueiden määrä on jäänyt selvästi jälkeen ekologisen kestävyuden edellyttämästä tarpeesta. Metsien suojelussa kipeimmät puutteet ovat Etelä-Suomessa, jossa suojeltujen metsien osuus on vain yhden prosentin luokkaa, kun osuus koko maassa on 3,5 prosenttia. Suojeluasteen nostaminen lähivuosina edellyttää suojeluresurssien tuntuvaa lisäämistä. Suojelualueiden määrä Etelä-Suomessa tulee aluksi noin kaksinkertaistaa nykyisestä, minkä jälkeen suojeluverkkoa on edelleen täydennettävä ennallistamalla.

Etelä-Suomen lisäksi Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien riittävän suojelutason turvaamiseksi tarvitaan alueelliset suojeluohjelmat. Metsätalous on tärkein uhanalaisuuden syy 42 prosentille metsiemme uhanalaisista lajeista, minkä vuoksi konkreettisten puuntuotannon tavoitteiden lisäksi metsämaineemme ja metsäluontomme puolustamiseksi on välttämätöntä kirjata kansalliseen metsäohjelmaan konkreettiset metsiensuojelutavoitteet.

Vihreät korostavat myös koulutuksen merkitystä käytännön metsätaloustoiminnassa. Hyväkään luonnonsuojelulainsäädäntö ei täytä tehtäväänsä, jos sen tavoitteet ja henki eivät näy metsässä. Kasvupotentiaalia puutuotteiden käytölle EU:n sisämarkkinoilla on, kunhan ne mahdollisuudet vain osataan käyttää. Markkinointiponnistukset valuvat kuitenkin hukkaan, jos metsiemme suojelutaso ei tyydytä yhä ympäristötietoisempia eurooppalaisia. Vihreät suosittelvatkin suojelutason nostamisen lisäksi sertifiointisopimusta kansainvälisen Hyvän metsänhoidon neuvoston, FSC:n sertifiointijärjestelmän pohjalta. Metsäteollisuuden, metsänomistajien ja ympäristöjärjestöjen täytyy päästä tässä asiassa yhteiseen ratkaisuun mitä pikimmin, jotta suomalaisen metsäteollisuuden ympäristömainetta ei tarpeettomasti vahingoitettaisi.

Hyvönen, Hannu Ekometsätalouden liitto

123. 29.11.1998 AVOHAKKUUOHJELMAAN MUUTOKSIA

Kansallisen metsäohjelman tarkoituksena on antaa Suomen metsätaloudelle suuntaviivat kohti ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä metsätaloutta, joka toteuttaa kansainvälisessä Rio-prosessissa (UNCED 1992) yhteisesti sovittuja tavoitteita. Nyt esitelty ohjelmaluonnos on tässä suhteessa lähinnä pehmeillä kielikuvilla verhoiltu Troijan puuhevonen, jonka sisältä löytyy vanhakantainen tehometsätalous onnettomimmillaan. Kansalliseksi metsäohjelmaksi luonnoksesta ei ole, mutta se tarjoaa kuitenkin hyvän pohjan parlamentaarisen ja kansalaiskäsittelyn aloittamiseksi.

Laatuajattelu unohtunut ohjelmasta

Perusongelma ohjelmassa on tukeutuminen vanhaan massajalostuksen ideaan, joka tähtää määrällisen kasvun maksimointiin ja unohtaa laadun. ”Lisää hakkuita, lisää koneita, lisää energiaa, lisää byrokratiaa” - tässä ohjelman idea tiivistettynä. Selkokielellä kyse on Metsä-Suomen avohakkuuohjelmasta, jossa tavoitteena on lisäydinvoiman turvin jauhaa mekaanista massaa sekä Etelä-Suomen kuusikoista että Venäjän tuontipuusta. Myös Pohjois-Suomen viimeiset järeät metsät on ohjelma antamassa avohakkuuohjelmaan. Yhtenä keskeisenä ulosmittaajana ovat myös metsäalan laitokset, jotka vaativat metsänomistajilta ja yhteiskunnalta 0,5 miljardin markan (0,084 miljardia euroa) lisärahoitusta, kestävämmillä perusteluilla ja katteettomilla lupauksilla.

Tuleva metsäperintö vaarassa

Tulevan sukupolven osalta kyse on ryöstöpolitiikasta, sillä jo nyt mäntytukki on vähissä koko maassa ja koko Pohjois-Suomessa ovat päätehakkuuleimikot loppumassa. Tulevalle sukupolvelle jäisivät ohjelmasta vain taimikonhoitokulut ja ydinjätteen varastointiongelmat. Mekaanisen metsätalouden tulevaisuudelle ohjelma merkitsisi kuoliniskua. Yhteisen maiseman ja metsäperinnön osalta ohjelma on katastrofaalinen. Jo nyt eritasoisten raiskioiden määrä maisemassa on ylittänyt henkisen sietokyvyn rajat, mutta ohjelman toteututtua oikeat metsät olisivat Suomesta pois suojelualueiden sirpaleita lukuunottamatta. Metsien monikäyttöön perustuvalla metsätaloudelle ennenmuuta luontomatkailulle ja keruutuoteyrityksille ohjelma merkitseekin tulevaisuuden mahdollisuuksien alasajoa.

Ohjelma harhauttaa

Ohjelma tekee myös selkeästi väärän ja harhaanjohtavan arvion tehometalouden tähänastisista saavutuksista. Ohjelma väittää, että tehostetuilla ”metsänhoitotoimilla” on lisätty metsiemme kasvua ja puuvarantoja. Tosiasiassa varsinaisilla kovilla metsämailla, joilla reaaliset hakkuut tähän asti ovat tapahtuneet, metsien kasvun ja puuvarantojen nousu on tulosta puustopääoman palautumisesta ja tämä olisi tapahtunut ilman tehtyjä investointeja. Metsän luonnollinen kasvu otetaan ohjelmassa ansiotta metsänhoitotoimien ansioksi. Mainostetuilla metsänhoitotoimilla eli lähinnä avohakkuilla ja alaharvennuksilla on tosiasiassa vain vähennetty kasvua sekä aiheutettu kymmenien miljardien investoinnit metsänuudistamiseen ja taimikonhoitoon puhumattakaan aiheutetuista ekologisista vahingoista vaikutuksineen. Vain soiden ojituksilla on voitu kasvua lisätä, mutta suurimmaksi osaksi tämä kasvu on vielä hakkuumahdollisuuksien ulkopuolella ja myös laadullisesti ojikoiden puu on osoittautunut kyseenalaiseksi. Ohjelma ei huomaa valtavan metsäojituksen merkinneen katastrofaalista mullistusta koko suomalaisen luonnon vesitalousjärjestelmälle. Menetetty suoluonto, tuhotut pienvesistöt ja jokien ja järvien tilan dramaattinen huonontuminen, ovat seurauksia, jotka ovat merkinneet valtavia menetyksiä paitsi ekologisesti myös mm. kalataloudelle ja virkistyskäytölle.

Hakkuita lisäämällä ei voida turvata työpaikkoja

Työllisyyspolitiikan osalta ohjelma tuntuu kokonaan ummistaneen silmänsä todellisuudelta. Ohjelma lupaa vastalajaksi valtion ja metsänomistajien miljardi-investoinneille ja lisääntyneille hakkuille kymmeniä tuhansia uusia työpaikkoja. Samaan aikaan ohjelma vaatii kuitenkin laajoja avohakkuita ja koneellistamisasteen nostamista. Tämän kehityksen tulokset ovat jo tiedossa. Aiemmatkin metsäohjelmat ovat luvanneet työpaikkojen kasvua hakkuiden kasvaessa, mutta hakkuiden kasvusta huolimatta työpaikkojen määrä on romahtanut. Tämän kehityskulun muuttamiseksi on ainoa tie tarkistaa kansallista puunkäytön strategiaa. Kiireellisimpiä toimenpiteitä ovat puukaupan, puunkorjauksen ja metsänhoitopalvelujen avaaminen vapaalle yrittäjätoiminnalle ja esteiden poistaminen puuta jalostavan pk-yritystoiminnan puunhankinnalta.

Kestävään laatumetsätalouteen

Kansallisessa metsäohjelmassa tulisi asettaa selvä tavoite siirtyä puun käytöstä massajalostuksessa laatujaalostukseen. Kun Suomesta maailmalle viety raakapuu työllistää puusepänteollisuudessa ulkomailla enemmän ihmisiä kuin koko metsäala kotimaassa, se kertoo mahdollisuuksista, joita Metsä-Suomella on. Suunnanmuutokselle on korkea aika, sillä sellun markkinoilla pohjoinen puu on väistetty raaka-aine nopeakasvuisten trooppisen sellun ja peltosellun vuoksi. Siirtämällä puunkäytön painopistettä tukkipuun jalostukseen, voidaan myös muuttaa metsänhoidon menetelmiä ja ottaa käyttöön mahdollisimman laajasti ekologinen jatkuvan kasvatuksen ja pitkien kiertoaikojen metsänhoito. Näin voidaan metsissämme tuottaa enemmän ja laadukkaampaa tukkipuuta ja samalla ylläpitää maisemaa ja ekologia arvoja paremmin kuin avohakkuisiin ja metsäviljelyyn perustuvassa kiertoaikamallissa. Ekologiseen laatumetsätalouteen kuuluisi myös vakava panostaminen metsien monikäyttöön perustuvaan keruutuotealaan ja luontomatkailuun.

Ekologinen kestävyys turvattava

Esitetty luonnos kansalliseksi metsäohjelmaksi ehdottaa hakkuiden lisäämistä entisestään, mutta ei huomaa, että jo tähän mennessä avohakkuisiin perustuva viljelymetsätalous on aiheuttanut metsäluonnon biodiversiteettikriisin. Ja kun ongelmia ei edes kyetä näkemään, ei ohjelma löydä niille myöskään ratkaisua. Katsomme, Rio-prosessin päätöksiin vedoten, että maassamme tulisi luopua vallinneesta tehometalouden mallista ja siirtyä luonnonarvoja vaalivaan ekologiseen metsänhoitoon. Metsiemme terveydentilan, ekologisen kestävyuden ja lajistollisen monimuotoisuuden turvaamiseksi ehdotamme seuraavia toimenpiteitä:

- Metsänkäsittelyssä sekä neuvonnan että vero-ohjauksen turvin suositetaan eri-ikäisrakenteisten sekametsien kasvattamista.
- Kesähakkuut kielletään
- Talousmetsissä pyritään nostamaan järeäpuustoisten metsien osuutta ja turvaamaan näin vanhojen metsien lajiston mahdollisuuksia ja tukkipuun saantia tulevalle metsätaloudelle.
- Pohjoiset suojametsät ja lakimetsät suojellaan hakkuilta, samoin Metsähallituksen mailta löytyvät arvokkaat aarniometsät.
- Arvokkaiden luontokohteiden suojelua yksityismailla tuetaan veropolitiikalla antamalla verohelpotuksia myyntiveroon metsän monimuotoisuusarvon perusteella.
- Yksityismetsien suojelussa suuntaudutaan vapaaehtoiseen määräraikaissuojeluun ja tämä omistusoikeuteen ka-

joamaton suojele rahoitetaan metsänmyynnissä perittävällä suojeleuverolla, jolloin suojelelun taloudellinen vastuu on laajapohjaisesti puukaupan osapuolilla.

- Metsän taimiaineksen geneettisen laadun turvaamiseksi ja ekologisten ja maisemallisten arvojen turvaamiseksi olemassaolevat suuret ylispuut säästetään kaikissa metsänkäsittelyissä.
- Ryhdytään laajaan vesistöjen kunnostukseen ennallistamalla epäonnistuneita ojitusalueita, perattuja lähteitä, puroja ja koskia. Yhtenä konkreettisenä pitkän aikavälin tulostavoitteena tulisi olla mm. pienvesistöjemme lohikalan, tammukan, palauttaminen metsäluontoomme.

Laatukilpailu turvaa terveen kehityksen

Ohjelmaluonnoksessa ei tunnusteta metsätaloutemme keskeistä ongelmaa, pystykauppatappaa, joka käytännössä keskittää sekä puumarkkinat että korjuupalvelujen markkinat kolmen suuryhtiön monopoliksi. Tilanne on vastoin sekä Suomen että EU:n kilpailulakeja ja ensimmäinen askel metsätaloutemme rakenteiden tervehdyttämisessä tulisi olla epäterveen puukauppatappan korjaaminen. Metsäalalla on muitakin korporatiivisia rakenteita, jotka rajoittavat tervettä kilpailua ja laadun kehitystä sekä torjuvat paikallisten yrittäjien toiminnan. Kaikki ne on purettava.

- On luovuttava pystykauppajärjestelmästä, jolla yhtiö pakkomyy omaa korjuutyötään puukauppaan kytkettynä. Järjestelmällä torjutaan yrittäjät puunhankinnasta ja korjuupalvelujen kaupasta, mikä estää laatukilpailun korjuukoneiden ja menetelmien käytössä ja kehittämisessä. Järjestelmä rajoittaa myös puun ja puutuotteiden arvonnousua sekä paikallisen puunjalostuksen kehittymistä ja on tältä osin vastoin Suomen viime vuonna allekirjoittamaa hallitusten välisen metsäpaneelin loppulausumaa.
- On luovuttava metsänhoitoyhdistysten pakkojäsenmaksuilla tuetusta monopolista metsänhoitopalvelujen tarjoajana ja sallittava tasaveroiset mahdollisuudet kaikille alan yrityksille ja yhteisöille.
- On luovuttava metsäkeskusten ja Metsähallituksen keskitetystä taimitarhahabisneksistä ja annettava paikallisille taimituottajille vapaa mahdollisuus kehittää alaa. Valtion tehtävä ei ole vääristää alan kilpailua ja synnyttää monopoliyrityksiä.
- On luovuttava Metsähallituksen toiminnasta matkailuyrittäjänä valtion maaomaisuuden turvin, sillä myös tämä vääristää ennenmuuta luontomatkailun markkinoita ja estää paikallisen matkailuyrittämisen mahdollisuuksia.
- Metsähallituksen, yhteisen maaomaisuutemme haltijan, on myös välittömästi luovuttava toiminnastaan kiinteistökauppiaina, jossa valtion rantojen ja maaomaisuuden myynnillä rahoitetaan organisaation toimintaa!

Kestävän metsätalouden verouudistus

Erityisen huolestuttavana näemme nykyisen metsäverotuksen tilanteen, jossa siirtymävaihetilanne ohjaa avohakkuisiin antamalla verovapauden pinta-alaverotuksen piiriin jääneiden metsien puunmyynnille vuoteen 2004 asti. Tilanne koskee hyvin suurta osaa maamme ns. päätehakkuikäisistä metsistä ja sen vuoksi avohakkuiden ja siemenpuuhakkuiden määrä on ollut ennätyskorkealla. Vaarana on, että tulevat vuodet merkitsevät suurta avohakkuu- ja siemenpuuhakkuiden määrää, joka yhdessä tuontipuun kanssa merkitsee paitsi ekologista murhenäytelmää myös kansallisen metsäpääoman ja tulevien mahdollisuuksien polkumyyntiä. Samalla aiheutetaan metsäteollisuudelle puuhuollon kriisi, kun lihaviin vuosien jälkeen myynnit romahtavat vuonna 2004. Muiltakaan osin nykyinen metsäverojärjestelmä ei ole ohjaamassa metsätaloutta kestävään suuntaan.

Ehdotammekin toteutettavaksi kestävä metsätalouden verouudistusta:

- Siirrytään kaikissa metsissä myyntiverotukseen ilman siirtymäaikoja
- Annetaan myyntiverotuksessa 25 prosentin alennus jos metsäaluetta on hoidettu monimuotoisuutta suojelemaan tai hakkuissa säästetään vähintään 50–100 kuution puustopääoma Pohjois- ja Etelä-Suomessa.
- Pinta-alaverotuksessa oleville korvataan maksettua veroa antamalla em. perusteilla 50 prosentin alennus myyntiveroon vuoteen 2004 asti.
- Annetaan verovapaus kaikille metsän keruutuotteille ja lasketaan poimintahakattu energiapuu keruutuotteeksi.

Demokraattinen ohjelmatyö aloitettava

Tähänastiset yritykset rakentaa kansallista metsäohjelmaa Suomelle ovat osoittaneet, ettei yhteistä asiaa voi jättää yhden ammattikunnan ja yhden teollisuuden haaran edusmiesten vastuulle. Maa- ja metsätalousministeriön metsäosaston virkamiesten ensimmäinen työ, ”hallituksen metsäpoliittinen” selonteko vedettiin ilman asiallisia perusteluja eduskuntakäsittelystä viime keväänä. Uusi ohjelma on jos mahdollista vieläkin mahdollisempi ja kertoo siitä, ettei kaikista kulisseista huolimatta kansalaisten ja eri metsänkäyttötarpeiden ääni ole kuulunut ohjelmatyössä. Esimerkkinä kulissidemokratiasta ovat maakuntien ”kansalaisfoorumit”, jotka ovat olleet lähinnä metsäammattikunnan hengennostatus ja edunvalvonta tapaamisia.

Demokratian kannalta hälyttävää on se, että ohjelma markkinoidaan tosiasioihin perustumattomalla tilannekuvalla ja tiedoilla ja näin pyritään perustelemaan metsäorganisaatioiden oikeutusta lisärahoitukseen. Tehtäessä kansallista metsäohjelmaa Suomella ei ole varaa minkään ammattikunnan kilvenkiillotukseen tosiasioita hämärtäen. Merkkillistä on myös se, ettei ohjelmaa aiota antaa parlamentaariseen käsittelyyn ollenkaan, vaikka metsäpolitiikka ja siihen kyt-

keytyvät energiapolitiikka ja maaseutupolitiikka ovat keskeisiä suuntakysymyksiä koko maalle. Virkamiesten ja muutamien etujärjestötoimijoiden painostukseen ei kuitenkaan tule alistua. On korkea aika aloittaa metsäpolitiikan demokraattinen käsittely.

Jotta parlamentarismien ja demokratian henki ja pelisäännöt toteutuisivat, olisi tässä vaiheessa käytävä avoin poliittinen keskustelu, jossa eri puolueiden näkemykset ja vaihtoehdot nousevat esille. Keskustelun pohjaksi käy hyvin esitetty luonnos, mutta hätäilyyn ei ole näin tärkeässä kysymyksessä mitään aihetta. Kansallisen metsäohjelman hyväksyminen on syytä jättää tulevan eduskunnan päätettäväksi asiaksi. Näin myös äänestäjille annetaan mahdollisuus sanoa sanansa Metsä-Suomen suuntavalinnasta.

Mustanoja, Kari Intersilva

124. 30.11.1998 KANSAINVÄLINEN KOULUTUS

Lisäys kansallisen metsäohjelman 2. luonnokseen. Suomen metsäsektori on voimakkaasti kansainvälistynyt viime vuosikymmenien aikana. Kansainvälistyminen on merkinnyt sitä, että metsäteollisuuden tuotteiden ja laitteiden vientin rinnalle on kasvanut huomattava kaupallisten palvelusten ja rahoitusinstrumenttien vienti ja tuonti. Kansainvälisen toiminnan rakenne tulee onnistuessaan muuttumaan yhä enemmän palvelukeskeiseksi.

Suomella on vuosikymmenten traditio metsäalan tutkimuksessa ja osallistumisessa alan kansainväliseen kehitystoimintaan ja politiikan muovaamiseen. Suomalaiset metsäasiantuntijat ovat lisäksi hankkineet paljon ulkomaista ja kansainvälistä koulutusta, ja ulkomaalaisia alan asiantuntijoita on koulutettu Suomessa. Nämä toiminnot ovat olleet tärkeitä sekä kansallisen identiteetin luomiselle ja kehittämiseksi että Suomen taloudelle.

Kansallisen metsäohjelman laatimisen yhteydessä on ilmennyt voimakas tarve kehittää edelleen kansainvälisesti suuntautunutta tutkimusta ja koulutusta. Tätä tarvitaan paitsi tehostamaan osallistumista kansainväliseen metsäpolitiikkaan, että edelleen kehittämään Suomen ja ulkomaisten erilaisiin yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin, taloudellisiin ja fyysisiin ympäristöihin soveltuvan teknologian ja menetelmien vaihtoa. Tutkimussektorilla korostuu kestävän sektoripolitiikan, -talouden, -lainsäädännön ja -toiminnan ohjauksen kehitykseen liittyvä työ. Koulutussektorilla korostuu etenkin metsäsektorin kansainvälisen akateemisen jatko-opetuksen tehostaminen ja koordinointi. Tämän alan opiskelu Suomessa voisi olla valtakunnallinen ”kilpailuetu”, koska mahdollisuudet siihen etenkin muualla Euroopassa ovat nykyisin vähäiset. Merkittävä metsäsektorin kansainvälinen tutkimus-, kehitys- ja koulutuspanos voisi kansantaloudellisilta vaikutuksiltaan olla suuri.

Suomen kansallisen metsäohjelman kansainväliset ulottuvuudet: politiikka, paradigmata ja pätevyudet

Suomen metsäsektori kansainvälistyy edelleen vauhdilla. Kansallisessa metsäohjelmassa tämän tulisi mielestäni näkyä niin, että ohjelma nojaa kolmijalkaiseen perustaan: Suomen maantieteellisen alueen metsätalouden ja -teollisuuden, ulkomailta toimivaan suomalaiseen metsätalouden ja -teollisuuden, ja suomalaisen metsätalouden ja -teollisuuden palvelusektorin toimintaan. Näiden kolmen sektorin yhteistoiminta ja niiden synerginen kehittäminen on edellytyksenä kunnolliselle kansalliselle ja kansainväliselle metsäsektorin politiikalle, kehitysstrategialle ja kehitys-suunnittelulle. Tällaisen rakenteen pohjalta muotoutuu näkemykseni kansallisesta metsäohjelmasta.

On luonnollista, että valtiot, maakunnat ja talousalueet hallitsevat ja säätelevät luonnonvarojensa käyttöä ja fyysistä elinympäristöään. Taloudellisen vallan, teknologian, lakien ja niiden valvonnan, yritystoiminnan, kulttuuristen ja yhteisöllisten toimintamuotojen, investointien, konsultoinnin ja suunnittelun, rakentamisen ja monen muun metsäsektorin toiminnan ja puitteen kehitys on kuitenkin monesti tärkeämpää - Suomellekin.

Tämä tarkoittaa sitä, että Suomen metsäsektorin elinvoima on paljolti kiinni siitä, miten hyvin me tunnemme sekä meillä että muualla onnistuneet ja epäonnistuneet ratkaisut - kehitämme toimivia malleja ja paradigmoja, sovelamme niitä hyvin, ja myymme niitä muille.

Tämä toimintamalli edellyttää moniulotteista verkottumista ja kehitystyötä. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa sitä, että osaamme sekä kuunnella että antaa hyödyllistä palautetta muissa ympäristöissä toimiville ihmisille. Useimmiten se kuitenkin tarkoittaa myös sitä, että meidän täytyy kouluttautua sekä Suomessa että ulkomailta.

Poliittisesti on lisäksi tärkeää, että muiden maiden metsäsektorin ammattilaiset yhä enemmän kouluttautuvat Suomessa. Hyödyllisintä olisi, jos he olisivat saaneet peruskoulutuksen omassa ympäristössään ja tulisivat tänne jatko-opintoja varten.

Kytökorpi, Kaarlo, johtaja
Keski-Suomen metsäkeskus
Kansallisen metsäohjelman kuulemistilaisuus Jyväskylässä 3.11.1998

125. 30.11.1998 KUNNOSTUSOJITUSTARVE KESKI-SUOMESSA

Kansallinen metsäohjelma vastaa hyvin Keski-Suomen metsien kehittämistarpeita. Kuulemistilaisuudessa ei esitetty vastakkaisia näkemyksiä kansallinen metsäohjelma -luonnokseen.

Lopullisessa ohjelmassa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota kunnostusojitukseen. Kunnostusojitustarve on noussut kymmenessä vuodessa Keski-Suomessa 120 prosenttia 122 000 hehtaariin. Kunnostusojitustarpeessa olevalla metsäalalla on 147 200 hehtaaria kuitupuuvaltaista toisen kehitysluokan metsää. Nykyisen hakkuukypsän metsän pinta-ala on 172 000 hehtaaria. 86 prosenttia tulevista hakkuukypsistä metsistä sijaitsee kunnostusta tarvitsevilla ojitusalalla. Mikäli kunnostusojitusta ei saada hoidettua, vaarantuu puuhuolto merkittävästi Keski-Suomessa.

Natura-alueilla on merkittävä metsämaan ala metsälailta suojeltavaa aluetta, jossa edellytetään tarkempaa tärkeiden elinympäristöjen kartoitusta, rahoituslain mahdollisuuksien käyttöä avainbiotooppien säilyttämisessä, maiseman huomioonottamista ja uhanalaisten lajien elinympäristöjen säilyttämistä. Valtioneuvoston päätöksessä on keinona mainittu metsäsuunnittelu. Koska metsäsuunnittelulla toteutettaisiin suomalaisen yhteiskunnan tavoitteita, joita sovitetaan yhteen maanomistajien tavoitteiden kanssa, tulisi Natura-alueiden metsäsuunnitteluun saada rahoitus EU:lta.

Metsäopiskelijat
Helsingin yliopisto, Metsäekologian laitos

126. 30.11.1998 METSÄOPISKELIJOIDEN LAUSUNTO

Helsingin yliopiston metsäekologian laitoksella järjestettiin 2.11.–30.11.1998 metsänhoitotieteen kurssi, MH 15 - ”Metsiemme metsänhoidollinen tila ja sen kehittämismahdollisuudet”. Kurssin vetäjänä toimi metsänhoitotieteen professori Pasi Puttonen. Tänä vuonna aiheesta käsiteltiin kansallisen metsäohjelman Metsänhoito-osan, Metsäklusteri tukee kestävä kehitystä, Metsätalous kannattaa työllistää ja Ekologinen kestävyys turvataan -osat. Ryhmillä oli käytettävissä kansallisen metsäohjelman yleisesitys ja aiheiden taustapaperit.

Kurssi toteutettiin ryhmätöiden ja luentojen pohjalta. Ryhmät perehtyivät aiheisiinsa etsimällä kansallisen metsäohjelman sille asettamat tavoitteet perusteineen sekä keinot, joilla tavoitteisiin pyritään. Tavoitteita ja keinoja arvioitiin luennoilla esille tulleiden asioiden, kirjallisuuden sekä keskustelujen pohjalta. Kukin ryhmä kirjoitti kommentistaan raportin, jotka koottiin yhteen. Ryhmien aihetta käsittelevien kommenttien lisäksi paperissa on yhteinen kansallista metsäohjelmaa yleisemmin käsittelevä osa. Paperi sisältää 19 sivua.

Paperi sisältää johdannon lisäksi 6 kappaletta

Ekologinen kestävyys ja monimuotoisuus kappale sisältää päätavoitteiden arvioinnin ja monimuotoisuuden kansallisessa metsäohjelmassa.

Ryhmä: Markku Larjavaara, Jonna Marttila ja Heini Vihemäki

Metsänuudistaminen kappale sisältää tavoitteiden arviointia ja parannusehdotuksia.

Ryhmä: Jorma Anttoora, Satu Malinen ja Eeva-Liisa Tiitola

Nuoren metsän hoito

Ryhmä: Miska Alen, Harri Mattila ja Jani Seppälä

Ensiharvennukset kappale sisältää ensiharvennuslain tuomat ongelmat: kannattavuusongelma, prosessioingelma, työvoima- ja koneellistamisongelma ja asenneongelma.

Ryhmä: Laura Eskola, Tero Kuitunen ja Martti Kuusinen

Peltojen metsitys

Ryhmä: Mikko Jääskeläinen, Markus Haakana ja Petteri Vuorinen

Metsänhoidon seuranta kappale sisältää kohdat: kansallinen metsäohjelma voidaan käynnistää ilman seurantasuunnitelmaa ja kansallisessa metsäohjelmassa ei ymmärretä metsänhoidon seurannan välttämättömyyttä dynaamisen prosessin osana.

Ryhmä: Terhi Eskelinen, Anu Iivanainen ja Tanja Lepistö

Ekometälouden Liitto

127. 3.12.1998 SELVITYSPYYNTÖ PUUKAUPPAJÄRJESTELMÄSTÄ

Ekometälouden Liitto teki selvityspyyntö. Kilpailuvirasto pyytää yhtiöiltä vastauksen kartellisyytöksiin. Ekometälouden Liiton lähetystö vieraili keskiviikkona kilpailuvirastossa ja jätti virastolle selvityspyyntö suomalaisesta puukauppajärjestelmästä. Kolme suurinta metsäyhtiötä muodostavat pystykauppajärjestelmän kautta kartellin, joka estää sekä vapaiden puumarkkinoiden että vapaiden puunkorjuumarkkinoiden kehittymisen maassamme, totesi lähetystössä mukana ollut varatuomari Mikko Vartiainen. Liiton selvityksen mukaan nykyinen puukauppatapa estää tehokkaasti laatukilpailun puunkorjuussa ja rajoittaa mekaanisen puunjalostusyrittäjyyden kehittymistä. Kilpailuvirasto tutustui Ekometälouden Liiton jättämään aineistoon ja ilmoitti seuraavaksi pyytävänsä metsäyhtiöiden lausunnot kirjelmän syytöksiin.

Kansallinen metsäohjelma yli vaalien?

- Ekometälouden Liiton lähetystö vieraili myös eduskunnassa. Liiton puheenjohtaja Riitta Wahlström esitti eduskuntaryhmille vetoamuksen metsäparlamentarismien puolesta.
- Tarkoitus on hyväksyä Hemilän ministerityöryhmän valmistama kansallinen metsäohjelma hallituksessa ilman, että ohjelmaa tuodaan eduskunnan käsittelyyn lainkaan, ihmetteli Wahlström menettelytapoja.
- Kyseessä on Metsä-Suomen avohakkuuohjelma, jossa on tarkoitus lisäydinvoiman turvin jauhaa mekaanista sellua sekä Etelä-Suomen kuusimetsistä sekä Venäjän tuontipuusta, arvioi lähetystö ohjelmaluonnosta.
- Ohjelmaluonnoksen pohjalta on syytä keskustella, jotta demokratian pelisäännöt toteutuisivat parhaiten, jos nykyinen hallitus ei vielä tee päätöstä ohjelmasta. Liitto ehdottikin, että ohjelma hyväksyttäisiin vasta eduskuntavaalien jälkeen ja parlamentin toimesta. Ehdotus sai kannatusta kaikilta paikalla olleilta eduskuntaryhmien edustajilta.

Virkkunen, Miika

128. 4.12.1998 KUVIOKOHTAINEN LUONNONVARATIEKANTA

Olen edelleenkin sitä mieltä, että asia tulisi kirjoittaa seuraavasti (lyhennetty versio): Riittävän kattava ja ajan tasalla oleva kuviokohtainen luonnonvaratietokanta edesauttaa metsätalouden toimenpiteiden suunnittelua ja metsäpoliittista päätöksentekoa sekä muodostaa pohjan tilakohtaisten metsäsuunnitelmien laatimiselle. Yhteiskunnan rahoittama alueellinen metsäsuunnittelu on tärkein menetelmä luonnonvaratietokannan koostamisessa. Metsäkeskusten voimavarojen merkittävästä vähenemisestä johtuen alueellisen metsäsuunnittelun määrä on vähentynyt puoleen vuosikymmenen alun tasosta. Tämä merkitsee, että vajaan kymmenessä vuodessa metsäkeskusten käytössä olevan ajantasaisen kuviokohtaisen luonnonvaratietokannan peitto tulee laskemaan alle puoleen yksityismetsien pinta-alasta. Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on saada alueellisen metsäsuunnittelun vuotuinen määrä nousemaan miljoonaa hehtaariin, mikä on metsätalouden edistämistoiminnan kannalta vähimmäistarve. Tällä suunnittelumäärällä pystytään ylläpitämään alueellisen metsäsuunnittelun 75 prosentin pinta-alapeitto. Tavoite edellyttää, että niin kauan kunnes metsäsuunnittelun kustannuksia merkittävästi alentavaa tekniikkaa saadaan käyttöön, valtionapua alueelliseen metsäsuunnitteluun tulee lisätä 25 miljoonaa markkaa (4,2 miljoonaa euroa).

Metsänomistajan tarpeiden pohjalta koostettu tilakohtainen metsäsuunnitelma on useille metsänomistajille tarpeellinen työväline metsätalouden harjoittamisessa. Tilakohtaisen metsäsuunnittelun tulee olla kilpailunalaista toimintaa. Periaatteena tulisi olla, että yhteiskunnan rahoittaman alueellisen metsäsuunnittelun ja muun luonnonvaratietokannan pohjalta voisi metsänomistajan toimeksiannosta kuka tahansa toimija koostaa tilakohtaisen metsäsuunnitelman ja myydä sen liiketaloudelliseen hintaan metsänomistajalle. Yhteiskunnan intressissä on edistää tilakohtaista metsäsuunnittelua antamalla yhteiskunnan ylläpitämät kuviokohtaiset luonnonvaratiedot maksutta metsänomistajalle hänen metsälönsä osalta. Metsänomistajan maksettavaksi tulisivat näin ollen tilakohtaisen metsäsuunnitelman koostamisesta aiheutuvat kustannukset sekä mahdolliset metsänomistajan erityistoivomuksista johtuvat lisätyöt.

Puu- ja erityisalojen liitto

129. 5.12.1998 TYÖVOIMAN TURVAAMINEN METSÄALALLA

Vuotuisen 70 miljoonan kuution hakkuukertymän saavuttaminen noin kymmenen seuraavan vuoden aikana on metsätalouden eri osapuolille ja valtiovallalle suuri haaste, josta ei selvitä ilman hyvää yhteistyötä. Puu- ja erityisalojen liiton mielestä erityistä huomiota on kiinnitettävä metsuri- ja metsäkoneenkuljettajatyövoiman rekrytointiin. Liiton valtuusto vaatii, että työvoiman saanti näille aloille on turvattava myös ensi vuosituohannella, mikä on otettava huomioon niin ammatillisessa koulutuksessa, työllisyydessä, työalojen arvostuksessa, työssä jaksamisessa kuin palkkausjärjestelmän kehittämisessäkin.

Suomen metsätalouteen on muodostunut ristiriitainen tilanne, jossa vuotuiset hakkuukertymät ovat merkittävästi kasvaneet, mutta metsien hoitoon on kertynyt huomattavat rästit. Metsäalan työllisyyteen ne vaikuttavat kielteisesti nyt, mutta tulevaisuudessa myös hakkuumahdollisuuksiin ja teollisuuden kotimaisen raakapuun saantiin. Metsätalouden tila on normalisoitava pikaisesti. Valmistelussa olevan kansallisen metsäohjelman on otettava huomioon metsätalouden lisäämismahdollisuudet. Metsätalouden ja puunjalostuksen lisäämisellä vaikutetaan myönteisesti työllisyyteen ja kansantuloon.

Kansallisen metsäohjelman valmistelussa esillä olleen tavoitteen mukaan vuotuinen hakkuukertymä nostetaan nykyisestä noin 60 miljoonasta kuutiosta vuoteen 2010 mennessä noin 70 miljoonaan kuutioon. Tavoite on liiton mielestä periaatteessa oikea ja liitto katsookin, että tavoite pitää kirjata kansalliseen metsäohjelmaan ja kaikkien osapuolten pitää sitoutua sen toteuttamiseen. Asettamalla hakkuukertymätavoite 70 miljoonaan kuutioon vuodessa metsätaloudessa tulee tasavertaisesti otetuksi huomioon kestävän kehityksen keskeiset periaatteet eli sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset vaikutukset.

SAK:laisessa Puu- ja erityisalojen liitossa on 52 000 jäsentä, joista pääosa työskentelee metsätaloudessa ja puutuoteteollisuudessa.

Kuronen, Ilpo, luonnonsuojelupäällikkö

Luonnonsuojeluliitto

ViSiOn seminaari

130. 8.12.1998 EKOLOGISESTA KESTÄVYYDESTÄ HUOLEHDITTAVA

Suomen luonnonsuojeluliitto varoittaa metsiensuojelun jääneen selvästi ekologisen kestävyuden tasosta. Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelutilanne on erityisen heikko. Nykyinen vanhoihin metsiin erikoistuneesta lajistosta voidaan menettää jopa puolet.

Metsien uhanalaisten tilanne on heikentynyt, koska vanhojen metsien ja avainbiotooppien pinta-ala supistuu koko ajan. Kansallinen metsäohjelma ei esitä keinoja, joilla kehitys käännettäisiin.

Luonnonsuojeluliiton mielestä on kiireellisesti laadittava Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toteutusohjelma. Metsäluonnon hoitoon on varattava nykyiseen verrattuna vähintään kaksinkertainen määrä varoja.

Kunnostusojituksesta johtuvaa vesistökuormitusta on pienennettävä tukemalla vähentämistoimia nykyistä enemmän. Luonnonarvoiltaan tärkeiden soiden säilyminen on varmistettava kunnostusojituksia suunniteltaessa. Ojitettujen soiden ennallistamista on rahoitettava kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain keinoin.

Ruotsissa on tänä vuonna päätetty lisätä selvästi metsiensuojelun tasoa. Ilman korjauksia kansallinen metsäohjelma leimaisi Suomen maaksi, jossa metsätalouden ekologisesta kestävydestä ei huolehdi.

Tiivistelmä luonnonsuojeluliiton luonnonsuojelupäällikkö Ilpo Kurosen kommenttipuheenvuorosta järjestöjen Vanhalla yliopistotalolla pidetyssä Kansallinen metsäohjelma -seminaarissa 8.12.1998.

Kunnas, Jan

ViSiOn seminaari

131. 8.12.1998 METSÄSEKTORIN KADONNEET TYÖPAIKAT

Leena Petäjistö, Pertti Elovirta ja Ashley Selby: Metsäsektorin rakenne ja työllisyys Suomessa, Itävallassa ja Iso-Britanniassa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 628, 1997. 51 sivua.

Harvoin ilmestyy yhtä merkittävää selvitystä kuin Leena Petäjistön, Pertti Elovirran ja Ashley Selbyn raportti metsäsektorin työllistävistä vaikutuksista Suomessa, Itävallassa ja Iso-Britanniassa. Tämä ohut julkaisu tulisi jokaisen metsäsektorin työttömyydestä huolestuneen lukea, varsinkin niiden, jotka kuvittelevat luonnonsuojelun olevan syypäänä työpaikkojen häviämiseen.

Selvityksen tulokset ovat hätkähdyttäviä. Kun mukaan otetaan huonekaluteollisuus ja graafinen teollisuus työllistää Iso-Britannian metsäsektori liki viisi kertaa enemmän kuin Suomen metsäsektori. Metsää Iso-Britanniassa on kuitenkin vain vajaat 12 prosenttia Suomen metsäpinta-alasta. Itävallan metsäsektori työllistää hieman enemmän kuin Suomen, vaikka hakkuukertymä on vain neljäsosa suomalaisesta.

Osa eroista selittyy tehottomammalla metsätaloudella ja varovaisemmilla hakkuilla. Itävallassa ovat esimerkiksi korkeintaan puolen hehtaarin pienimuotoiset avohakkuut sallittuja ilman erityistä lupaa. Metsätalous poikkeaa Itävallassa ja Iso-Britanniassa muutenkin selvästi suomalaisesta. Molemmissa maissa on hankintakauppapata vallitseva, Suomessa taas on pystykauppapata.

Merkittävin syy Iso-Britannian ja Itävallan metsäsektorin suurempaan työllistävyyteen Suomeen verrattuna on kuitenkin pitkälle viety jatkojalostus. Jatkojalostuksen osuus metsäsektorin työllisyydestä on Suomessa 44 prosenttia, Itävallassa 75 prosenttia ja Iso-Britanniassa 88 prosenttia. Ison-Britannian jatkojalostukseen painottuva metsäsektori pyörii suurelta osin suomalaisen puun varassa. Sahatavaran mukana olemme siis vieneet kymmeniä tuhansia työpaikkoja.

Miljoonan puukuutiometrin työstäminen antaa Suomessa 2 100 työpaikka vuodeksi, Itävallassa 5 600 ja Iso-Britanniassa 27 000 työpaikkaa. Iso-Britannian etuna ovat suuret kotimarkkinat. Itävalta ja Suomi sen sijaan muistuttavat toisiaan huomattavasti, lukuunottamatta sitä, että Itävallan työttömyysaste on alle seitsemän prosenttia. Molemmat ovat pieniä ja kuuluvat maailman ja Euroopan metsäisimpiin maihin. Selvityksen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että suuret metsävarat ovat Suomessa johtaneet puun haaskaukseen ja puolivalmisteiden vientiin, päinvastoin kuin Itävallassa, jossa sama puumäärä antaa lähes kolminkertaisen määrän työpaikkoja. Kun ulkomaille vietyjä työpaikkoja ei ole tarvinnut kompensoida aarniometsiä hakkaamalla on Itävallassa ollut varaa myös metsien suojeluun. Itävallan metsistä on suojelumetsiä 19,1 prosenttia, joista 77 prosenttia on kokonaan puuntuotannon ulkopuolella.

Suomen linjavalinta matalan jalostusarvon bulkkituotteiden (sellu, paperi, kartonki) viejämaana on sikäli omituinen, että Suomi sijaitsee kaukana markkinoista, jolloin olisi loogista viedä pitkälle jalostettuja tuotteita. Logistiikan kustannukset metsäsektorin ensimmäisen asteen jalostuksessa ovat korkeat ja pelkästään kuljetuskustannukset muodostavat 20 prosenttia kaikista kustannuksista. Metsäteollisuus on ratkaisut ongelman siirtämällä yhä suurenevan osuuden tuotannosta lähelle markkinoita ja kierrätyspaperilähteitä. Tämä on merkinnyt kasvavaa työttömyyttä koti-Suomessa. Näyttää siltä, että mitä kauempana metsästä ollaan, sitä enemmän puu työllistää.

Reinikainen, Tapio, toimitusjohtaja, erikoistutkija Envidata

132. 8.12.1998 TASAPAINOA MONIMUOTOISUUDEN JA TALOUDELLISTEN INTRESSIEN VÄLISSÄ
Olemme yhtäkkiä tilanteessa, jossa maailma on käynyt pieneksi paikaksi. Syrjäisen Suomen kotoista metsäkeskustelua hallitsevat tänään maailmanlaajuiset kysymykset. Joudumme punnitsemaan metsiemme ja metsätaloutemme tulevaisuutta osittain uudesta näkökulmasta. Jo aiemmin metsäteollisuutemme markkinat ovat olleet maailmalla, mutta sitten Ympäristön ja kehityksen maailmankonferenssin myötä metsiin liittyvät muut arvot, erityisesti biodiversiteetin suojelu, ovat tulleet globaalin keskustelun ja päätöksenteon piiriin.

Viime aikoina globalisaatiokeskustelu on ryöpsähtänyt liikkeelle Suomessakin. Keskustelun vilkastumiseen on erityisesti vaikuttanut kahden kirjan - Hans-Pieter Martin Globalisaatioloukku ja C. Kortenin Maapallo yhtiöiden vallassa - julkaiseminen. Niiden näkökulma on paljolti se, että maailmantalouden vapauttaminen on luonut suuryritysten kaltaisille teho-kaille organisaatioille mahdollisuuden kilpailuttaa kansallisvaltioita tinkimällä niiltä yhä parempia ehtoja omien kustannustensa ulkoistamiseen. Samalla nk. heikot intressit, kuten lapset, luonto, syrjäseutujen asukkaat jne. ovat saaneet antaa tilaa yhä suurempien yritysten väliselle kovenevalle kilpailulle ja osakkeenomistajien vaateille.

Suomalaiset ovat suhtautuneet globalisaatioon eri selvitysten mukaan toistaiseksi myönteisesti; olemmehan kansakuntana pääsääntöisesti menestyneet, mitattiinpa asiaa sitten 1990-luvun kansantalouden tai suomalaisten yritysten menestystä kuvaavilla mittareilla. Toisaalta globalisaatioon kuuluu koko joukko ongelmia, kuten valuuttaspekulaatioista aiheutuva epävakaus, kansainvälinen rikollisuus, kaupungistuminen, kasvava pakolaisongelma sekä ylitse muiden kasvavat tuloerot sekä maiden välillä ja niiden sisällä sekä keskeiset globaalit ympäristöongelmat, kuten kasvihuoneilmiö, otsonikato ja biodiversiteettikriisi.

Kansallisen metsäohjelman luonnosta täytyy punnita edellä mainituista näkökulmista. Voidaan perustellusti esittää seuraavat kysymykset:

- Onko kansallisessa metsäohjelmassa painotettu riittävästi globalisaation haittavaikutuksia lieventäviä keinoja vai osallistummeko liiaksi sinänsä tällä hetkellä hyvin toimeentulevien yritysten omien kustannusten ulkoistamiseen.
- Onko kansallisessa metsäohjelmassa painotettu riittävästi alueellisesti tasapainoista kehitystä vai jääkö tässä ehdotuksessa käyttämättä mahdollisuus padota muuttoliikenne kaupunkeihin ja etelään. Suomen kaupungistumiskehityshän on toki osa globaalia kaupungistumista, joka osin johtuu kansallisten politiikkojen heikkoudesta.

- Onko kansallisessa metsäohjelmassa otettu riittävästi huomioon tekniikan kehityksen, talouden yhdentymisen ja tietoverkkojen kehittymisen tuomia positiivisia mahdollisuuksia, vai edustavatko kansallisen metsäohjelman painotukset menneen maailman teollisia painotuksia.

Kansallisen metsäohjelman ongelmat strategiana

Tämänhetkinen kansallinen metsäohjelma -versio sisältää koko joukon hyviä elementtejä ja paljon ajankohtaisia tilastolukuja. Paperia on myös valmisteltu osallistavammin kuin aikaisempia Suomen metsäohjelmapapereita. Myönteistä on myös se, että ei ole keskitytty yksinomaan puuntuotantoon ja talouteen, vaan muutkin teemat ovat saaneet sijansa. Luultavasti jokainen voikin löytää paperista omat suosikkiteemansa ja tässä piilee toisaalta paperin heikkous. Kansallisen metsäohjelman tulisi olla strateginen linjaus, jossa valitaan tuntemattoman tulevaisuuden edessä suomalaisten hyvinvointia eniten edistävä tie. Hyvässä strategiaperissä esitetään todellisia strategisia vaihtoehtoja, joita olisi tässä tapauksessa voinut olla vaikka seuraavat:

- ”Maksimibiodiversiteetti”(biomax-strategia, jossa olisi lähdetty siitä, että biodiversiteettisopimuksen vaatimukset olisi otettu niin vakavasti, että Etelä-Suomen vanhojen metsien lajeja ei juurikaan kuolisi sukupuuttoon, kuten nyt todennäköisesti käy).
- ”Ekoenergia” (greenmin-strategia, joka olisi lähtenyt siitä, että metsäsektorin kasvu ei saa aiheuttaa kasvihuonekaasupäästöjen eikä ydinvoiman lisääntymistä).
- ”Jalostus” (jalostusmax-strategia, jossa tärkeimmäksi lähtökohdaksi olisi otettu erityinen ja voimakas painotus esim. mekaanisen metsäteollisuuden tutkimus- ja kehitystoimintaan. Tässä strategiassa olisi määritelty tarvittavan kehitys- ja tutkimuspanoksen suuruus sekä eri tahot, jotka hanketta veisivät eteenpäin).
- ”Asutettu Suomi” (asutusmax-strategia, jossa lähtökohdaksi olisi huomattava painotus kestävyuden sosiaalisiin näkökohtiin sekä metsätalouden työllistämisaikatuksiin ja maaseudun muuttoliikkeen patoamiseen).

Nykyisessä paperissa ”strategisia vaihtoehtoja” punnittiin vain puuntuotannon näkökulmasta. Käsillä olevaa kansallisen metsäohjelma -ehdotusta voisi vaikka luonnehtia lempinimellä ”kaikki-irti-metsistä-mitä-kehdataanmax-strategia”. Ajattelu on mielestäni takaperoinen, koska lähtökohdaksi ei ole esitetty riittävää markkina- tai kilpailuunalyysiä. Sitäpaitsi edellä mainitut tekijät voivat olla kysynnän realisoinnin kannalta keskeisiä seikkoja yli 10 vuoden tähtämällä.

Kansallinen metsäohjelma ei keskity riittävästi biodiversiteetin suojeluun

Tässä paperissa esitetyt keinot eivät ole riittäviä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen metsissämme. Erityisesti Etelä-Suomen liian vähäiseen suojelun alueiden määrään ja kokonaisuuteen ohjelmaluonnos ei tuo kuin osittaisia lupauksia. Luultavimmin osa Etelä-Suomen vanhojen metsien nykyisin uhanalaisista lajeista kuolee sukupuuttoon ohjelmakauden viivyttyksen seurauksena. Etelä-Suomessa lakisääteisesti suojeltuja metsiä on vain 0,3 prosenttia ja rajoitetun metsänkäytön alueita vain noin 2 prosenttia metsämaan pinta-alasta, kuten ohjelma toteaa. Tiettyihin ekosysteemeihin erikoistuneiden lajien osalta tämä taso ei riitä likimainkaan. Esimerkiksi joidenkin vanhojen metsien spesialistilajien arvioidaan tarvitsevan vähintään 10 prosentin suojelupinta-alan.

Metsien ekologisen kestävyuden turvaaminen muodostuu suojelun alueiden lisäksi talousmetsien käsittelystä. Ekologisesti kestävästi hoidetut talousmetsät kompensoivat jossakin määrin puutteita suojelun alueverkostossa. Uuden metsälain ja luonnonsuojelulain merkitystä suojelun alueverkoston puutteiden kompensoinnissa ei ohjelmassa käsitellä. Ohjelmassa kuitenkin mainitaan sertifiointi positiivisena mahdollisuutena, lähinnä kuitenkin vain ylimalkaisena mainintana markkinoinnin näkökulmasta. Metsäsertifiointi voisi kuitenkin olla keskeisiä kulmakiviä ja prioriteetti-alueita kansallisessa metsäohjelmassa.

Nyky muodossaan kansallinen metsäohjelma ei ota riittävästi huomioon biologista monimuotoisuutta koskevaa yleis-sopimusta ja siitä seurannutta työskentelyä. Ohjelma ei spesifioi suojelun ongelmakohtia eikä tee riittävän käytännöllisiä ehdotuksia monimuotoisuuden suojelun edistämiseksi.

Paljon tai vähän hyvinvointia, mutta kenelle?

Kansallisen metsäohjelman strategia on osa suomalaista suurteollisuusvetoista strategiaa. Ohjelmassa jää kuitenkin pohtimatta missä määrin suomalaiset metsäteollisuusyritykset ovat vielä suomalaisia tai pikemminkin mitkä niiden eduista ovat ristiriidassa kansalaisten tai valtion etujen kanssa. Nykyisessä voimakkaassa globalisaatiotilanteessa kansallisessa metsäohjelmassa olisi voitu tunnistaa ja eritellä eri ristiriitojen taustoja, jotta niihin voisi vaikuttaa. Ihmetystä herättää myös se miksi ohjelmassa ollaan valmiita investoimaan satoja miljoonia markkoja selkeästi tuotannon lisäämiseen tähtäävän perustoiminnan ylläpitämiseen sen sijaan, että investoitaisiin tutkimukseen ja kehitystoimintaan sekä tulevan markkina-aseman varmistamiseen esim. siten, että kiirehdytään luotettavan metsäsertifiointijärjestelmään siirtymistä ikäänkuin siirtymävaiheen tukena (vrt. maatalous). Erityisesti soiden kunnostusohjelmien tekeminen valtion varoin tuntuu kohtuuttomalta.

Metsäteollisuudesta koituvat hyvinvointivaikutukset luultavasti ovat ylisummaan selvästi myönteisiä. Mutta olisivatko hyvinvointivaikutukset myönteisempiä, jos olisi tarkasteltu jotakin muuta strategiaa kansallisen metsäohjelman pohjana. Hyvinvointivaikutuksia on laskettu VM:n KESSU-mallilla, kuten tapana on. Valitettavasti kuitenkin pelkästään ohjelmatekstin perusteella edes ammattitaitoinen mallintaja ei voi ottaa kantaa esitettyihin lukuihin tai niiden oikeellisuuteen ja pohjaoletusten relevanttisuuteen. Sitäpaitsi hyvinvointivaikutuksiakin oli arvioitu tuotannon määrän näkökulmasta.

Kiintoisaa olisi myös ollut saada arvio hyvinvoinnin eri tekijöiden alueellisesta jakaantumisesta. Tällainen tarkastelu ohjelmasta kuitenkin tyystin puuttuu. Alueellinen tarkastelu olisi antanut lisävalaistusta hyvinvoinnin jakautumisesta eri kansalaisryhmien kesken.

Toisaalta voimme puhua kansalaisten tai eri kansalaisryhmien eduista myös Euroopassa ja maailmalla. Lopulta strategian peruskysymykset kiertyvät globalisaation teemoihin ja siihen minkälaisia toimijoita suomalaiset suuret metsäyritykset ovat ja näkyvätkö niiden edut kaikilta osin yhtenevässä valossa kansallisessa metsäohjelmassa kansalaisten etujen kanssa. ”Metsäteollisuus on kehittynyt globaaliksi teollisuudenalaksi, jonka investointi- ja muut päätökset tehdään maailmanlaajuisten kilpailustrategioiden pohjalta” todetaan ohjelmassakin.

Vihreiden näkökulmasta globalisaation kielteisiä vaikutuksia voidaan torjua toisaalta kansainvälisellä yhteistyöllä EU:ssa, valtioiden välillä, YK:ssa ja muissa kansainvälisissä järjestöissä sekä kansalaisyhteiskunnan vahvistamisella ja osallistavalla yhteistyöllä. Toisaalta uskomme myös siihen, että parhaimmilla yrityksillä on halu esiintyä eettisesti mielekkäällä tavalla eli internalisoida ulkoisia kustannuksiaan.

Heikkinen, Ari, puoluesihteer Vihreä liitto

133. 8.12.1998 PUUN JATKOJALASTUSASTEEN NOSTAMINEN

MTK:n kritiikki ympäristöliikettä on kohtaan epäasiallista ja vailla pohjaa. Kansallisen metsäohjelman kolmas versio valmistui eilen, mutta sen keskeiset ongelmat ovat edelleen tallella: Ohjelman strategiset tavoitteet ovat epäselvät sekä suojelun että sosiaalisten ja taloudellisten kysymysten osalta. Silti metsäohjelman valmistelua kiirehditään ja se halutaan saada valtioneuvoston hyväksyttäväksi heti tammikuussa. Kiirehtimisen sijaan olisi tärkeämpää edelleen kehittää ohjelmaluonnosta niin, että sen strategiset tavoitteet myös työllisyyden osalta olisivat selkeät ja ohjelma edistäisi metsätalouden ekologisesti kestävästä kehitystä. Vihreät edellyttävät kansalliselta metsäohjelmalta, että suojelutasoa nostetaan siten, että lajeja ei katoa kuten nykyään ja että työllisyystavoitteet toteutuvat jatkojalostuksen eikä lisähakkuiden kautta.

MTK:n Martin Lillandt on väittänyt tänään, että ”ympäristöliikkeelle ei ole tärkeää miksi suojellaan, kunhan vain suojellaan”. Väite on absurdi: esim. vanhojen metsien ja avainbiotooppien suojelua vaaditaan selkein tieteellisin perustein, puoluesihteer Ari Heikkinen toteaa. Myös kansallisen metsäohjelman kohdalla ympäristön ja ihmisen hyvinvointi kulkevat käsikädessä. Metsien parempi suojelutaso ei ole pois esimerkiksi työllisyyden parantamisesta. Selvitysten mukaan työpaikkoja ei luoda hakkuumääriä kasvattamalla, toisin kuin metsäohjelmassa haaveillaan. 1990-luvulla on hakkuita lisätty miljoonilla kuutiometreillä, mutta metsäsektorin työpaikat ovat silti vähentyneet. MTK:n väite siitä että ympäristönsuojelu leikkaa hyvinvointia, onkin täysin vailla pohjaa, Heikkinen paheksuu.

Selvitysten mukaan hakkuiden kasvattamisen sijaan tärkeämpää on puun jalostusasteen nosto. Jatkojalostuksen osuus metsäsektorin työllisyydestä on Suomessa 44 prosenttia, Itävallassa 75 prosenttia ja Iso-Britanniassa 88 prosenttia. Vastaavasti miljoonan puukuutiometrin työstäminen antaa Suomessa 2 100, Itävallassa 5 600 ja Iso-Britanniassa 27 000 työpaikkaa vuodeksi (Leena Petäjäistö, Pertti Elovirta ja Ashley Selby: Metsäsektorin rakenne ja työllisyys Suomessa, Itävallassa ja Iso-Britanniassa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 628, 1997). Vaikka Suomen ja Iso-Britannian tilannetta ei voi täysin rinnastaa toisiinsa, esimerkit ovat kuvaavia. Suomessakin työpaikat löytyvät sieltä, missä puu jatkojalostetaan: puu korjataan Itä- ja Pohjois-Suomessa, mutta metsäsektorin työpaikat ovat etelässä ja lännessä. Metsäohjelman työllisyyden parantamistavoitteet hakkuita kasvattamalla tuntuvat hatarilta spekulatioilta myös siksi, että perinteinen ”metsurin homma” ei tunnu kelpaavan vapaana olevalle työvoimalle.

Kansallisen metsäohjelman valmistelemiseksi on tehty jo mittava työ. Tätä työtä ei ole syytä heittää hukkaan, mutta se ei myöskään ole johtanut ohjelmaan, joka olisi valmis hyväksyttäväksi. Ohjelmasta on tarkoitus jalostaa prosessi, jossa metsien hyötykäyttöä ja suojelua käsiteltäisiin tulevaisuudessa laajapohjaisissa yhteistyöelimissä. Ajatus on mitä kannatettavin, mutta on pelättävissä, että ohjelma, josta puuttuvat selkeät tavoitteet, ei ohjaa jatkotyötäkään oikeaan suuntaan. On tärkeää tehdä pohjapaperista strategisesti toimiva, minkä jälkeen sen kehittämisen suuntaviivat ovat selkeät.

Metsäalan toimihenkilöliitto ry - Meto Metsänhoitajaliitto ry

134. 9.12.1998 KANSALLISELLE METSÄOHJELMALLE SELKEÄ TILAUS

Kansalliselle metsäohjelmalle on selkeä tilaus nyky-yhteiskunnassa haettaessa yksimielisyyttä siitä, miten suomalaisten hyvinvointia ja työllisyyttä voidaan kestävästi lisätä. Tavoite kaksinkertaistaa puutuotteiden vientiarvo vuoteen 2010 mennessä on merkittävä, ja tämä päämäärä on nostettava selvemmin esiin metsäohjelmassa. Allekirjoittaneet järjestöt haluavat myös kiinnittää huomiota seuraaviin yksityiskohtiin kansallisen metsäohjelman 3. luonnoksessa (6.12.1998):

Metsänhoidon taso

Metsäohjelman 3. luonnoksessa haetaan ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden tasapainoa esittämällä metsien vuotuisen hakkuukertymän nostamista nykyisestä noin 60:stä miljoonasta 63–68 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2010 mennessä.

Allekirjoittaneet järjestöt pitävät tärkeänä, että metsäohjelmassa säilytetään aiempi tavoite nostaa kestävyuden edellytykset huomioiden vuotuinen hakkuukertymä 70 miljoonaan kuutiometriin. Jotta metsäohjelmalla olisi yhteiskunnalle selvä hyvinvointia lisäävä merkitys, 70 miljoonan kuutiometrin hakkuukertymän tulisi olla vähimmäistavoite, jota voidaan tiedon lisääntyessä edelleen tarkistaa ylöspäin.

Ohjelman toteuttaminen ja resurssointi

Aiemmin laadituista metsänhoito-ohjelmista käytännön toimenpiteisiin johtivat vain TEHO ja MERA, jotka olivat puuntuotanto- ja rahoitusohjelmia. Metsä 2000 -ohjelma ei johtanut esiteltyjen tavoitteiden toteutumiseen eikä metsätalouden suoritteita muutettu ohjelman edellyttämällä tavalla. Metsä 2000 -ohjelman tavoitteista ovat toteutuneet lähinnä vain teollisuuden laajentuminen ja sen seurauksena kasvava uudistushakkuiden määrä. Nämä olisivat toteutuneet ilman kyseistä ohjelmaakin. Suoraan ohjelmasta itsestään johtuvana voidaan katsoa toteutuneeksi ainoastaan suojele- ja ympäristötavoitteet.

Eniten Metsä 2000 -ohjelman metsänhoidollisista tavoitteista jäätiin metsäsuunnittelussa, metsänuudistamisessa, ensiharvennuksessa, kunnostusojituksessa sekä metsätiestön kunnossa. Merkittäviä rästejä ei olisi syntynyt, mikäli valtio ei olisi merkittävästi supistanut metsätalouden organisaatioita ja rahoitusta 1990-luvulla.

Siksi nyt tehtävän kansallisen metsäohjelman kulmakivinä ovat metsänhoidon tason nostaminen ja syntyneiden rästien vähentäminen. Samaan asiaan ovat kiinnittäneet huomiota valtioneuvoston jäsenkunnat kertomuksessaan vuodelta 1997: ”Metsänhoidon panoksia tulee lisätä vähintään kolmannes, jotta metsiemme perustuotanto saataisiin kestävä tasolle”.

Allekirjoittaneet järjestöt edellyttävät, että kansallisen metsäohjelman 3. luonnoksessa esitetty metsätalouden edistämisen- ja valvontaorganisaation valtionavun taso 253 miljoonaa markkaa (42,6 miljoonaa euroa) säilyy myös vuoden 2000 jälkeen. Vuosittain tulevat 10 000 uutta metsänomistajaa lisäävät selvästi neuvonnan ja koulutuksen tarvetta, jotta kaupungistuvat metsänomistajat eivät vieraannu omistamistaan metsistä. Myös tuki puutuotannon kestävyuden turvaamiseen tulee pitää 350 miljoonassa markassa (58,9 miljoonaa euroa) vuoden 2000 jälkeen. Metsäohjelma ei rakennu kestävällä pohjalla, jos sen rahoituksella ei ole kestävyyttä.

Metsäalan kiinnostavuus

Kansallisen metsäohjelman luonnoksissa ei ole lainkaan käsitelty kysymystä metsäalan kiinnostavuudesta ja kilpailukyvystä alalla työskentelevien tai alalle hakeutuvien ihmisten kannalta. Metsäalalla on jo tällä hetkellä alueellisesti merkittävää työvoimapulaa ja se pahenee nopeasti, mikäli metsäala ei kykene tarjoamaan työtekijöilleen kilpailukykyistä jatkuvaa toimeentuloa ja asiallisia työaikoja. Nykyisin ollaan kiinnostuneita lähinnä vain koulutusmääräistä, siitä jäävätkö koulutuksen saaneet alalle töihin ei kanneta riittävää huolta.

Ehdotamme, että kansalliseen metsäohjelmaan lisätään seuraava uusi kappale: ”Metsäalan kilpailukyky henkilöstön kannalta. Metsätalouden ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden tasapuolinen turvaaminen edellyttää näiden tavoitteiden eteen työskenteleviä ammattitaitoisia ja motivoituneita työtekijöitä. Metsäalan tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että se pystyy tarjoamaan ansiotasoiltaan ja työolosuhteiltaan muihin aloihin verrattuna kilpailukykyisen vaihtoehdon”.

Mustanoja, Kari

135. 14.12.1998 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA METSÄOHJELMASSA

Suomen on pystyttävä vaikuttamaan sekä kansainväliseen että muiden maiden kansallisiin metsäsektorin politiikkoihin, jotta se pystyy harjoittamaan järkevää kansallista metsätaloutta ja -teollisuutta. Tämä on väkisin osa kansallista metsäohjelmaa, ”halusimme” me tai kansainväliset järjestöt sitä tai ei.

Siksi metsäohjelmaan on mielestäni saatava hyvin voimakas ponsi kansainvälisestä toiminnasta. Mielestäni se voi olla joko itsenäinen kappale, jossa tavoitteet ja toimenpiteet on taitavasti linkitetty toisiinsa, tai kohta, joka sisällyttää kansainvälisen metsäohjelma-aspektin laatimisen kiireelliseksi toimenpiteeksi esim. Metsäntutkimuslaitoksen, SMY:n ja järjestöjen (Intersilva, Metsäteollisuus ry, WWF, ...) yhteistyönä. Ts. pitäisi asettaa määräaikainen toimikunta ja budjetoida sille varat.

Toimikunta-/selvitystyöryhmävaihtoehto näyttäisi tässä kalenteritilanteessa paremmalta vaihtoehdolta. Eräänä ongelmana näkisin nimittäin Suomen metsätalouden (linkitetynä) tavoitehierarkian täsmennyksen olevan tarpeellista. Koska monet tavoitteet ovat keskenään vuorovaikutteisia, tämän asetelman mallittaminen - siten että se loisi uskottavan perustan kansainväliset näkökohdat huomioivaan kansalliseen metsäohjelmaan - vaatii mielestäni panostusta ennen varsinaisen ohjelman laatimistyön aloittamista. Millainen on muuten laadittavaan kansalliseen metsäohjelmaan sisältyvä Suomen metsäsektorin kehityksen tavoitehierarkia - vai onko se, niinkuin luen, ripoteltu pätkissä sinne tänne eri alakohtiin ihan tarkoituksella?

Elovirta, Pertti

Metsäntutkimuslaitos

136. 14.12.1998 METSÄSEKTORIN TYÖLLISYYS

Työvoima 2017 -ohjelmatyöryhmän lopulliseksi tarkoitettu työvoimatase vuoteen 2030 asti valmistui. Sen mukaan perinteellisen metsäsektorin työllisyys on vuonna 2010: metsätalous 20 000, metsäteollisuus 60 000 ja yhteensä 80 000 henkilötyövuotta, ja vuonna 2030 vastaavasti 17 000 + 46 000 = 63 000 henkilötyövuotta. Lähivuosikymmenen maltillinen kehitys perustuu siihen näkemykseen, että lukuisilla meneillään olevilla ohjelmilla ja kampanjoilla kuten Puun Aika, Puu-Suomi, Tekesin Tukista Tuplaksi, uusi uusiutuvien energiavarojen käyttöä edistävä työryhmä sekä kansallinen metsäohjelma, on kaikilla enemmän tai vähemmän vaikutusta puun tuottamista ja käyttöä edistävasti sekä tuotannon ja viennin jalostusastetta nostavasti, ja Suomen metsäteollisuudella on teknis-taloudellista kilpailukykyä vasta rakennetun tehokkaan tuotantokoneiston ansiosta, jonka varassa voidaan toimia lähivuosikymmenen. Vakavia trendimuutoksia odotetaan vasta ensi vuosituhattojen toisella vuosikymmenellä, joita voivat olla mm. Venäjän muuttuminen raakapuun toimittajasta kilpailijaksi perinteellisillä markkinoilla, eteläisten tuottajamaiden ratkaisevampi ekspansio ja kulutustottumusten muutos teknologian ja sukupolven vaihtuessa. Jos kansallisessa metsäohjelmassa vielä on mahdollista tarkastella työllisyyslukuja, voisi olla edullista, että kaksi samaan aikaan toimivaa valtion valmisteluelintä päättyisivät samasta asiasta samansuuntaiseen tulokseen. Välillisiä vaikutuksia työvoima 2017 -ryhmässä ei ole arvioitu. Niiden tulkinnanvaraisuuden takia esittämistä kannattaisi mielestäni harkita.

Jos tarkastellaan tulevaisuutta vuoteen 2010 asti, voidaan toimia ”vanhan reseptin” mukaan. Strategian muutosta siten tarvitaan vasta kauempana tulevaisuudessa.

Johansson, Jari, metsänhoitaja

Suomen 4H-liitto

137. 14.12.1998 NUORISON METSÄ- JA LUONTOTIETOISUUS

Ohessa laatimani lausunto nuorison huomioimisesta kansallisessa metsäohjelmassa. Olen tiivistänyt asian kahteen lauseeseen, jotka toivottavasti voidaan kirjoittaa ohjelmaan, niin että nuorisonäkökulma saataisiin riittävästi näkyviin. Olen lähettänyt alla olevan tekstin myös Liisa Saarenmaalle.

Nuorison metsä- ja luontotietouden kohottaminen ja ylläpito on Suomen metsien tulevaisuuden kannalta erityisen tärkeitä. Tästä johtuen osa metsäkeskusten koordinoimasta neuvonta- ja koulutusmäärärahasta on kohdennettava nuorisotyöhön.

Elovirta, Pertti
Metsäntutkimuslaitos

138. 15.12.1998 KANSANTALouden TYÖVOIMATASE

Työvoima 2017 -työryhmä on työministeriön asettama virkamiestyöryhmä, jota vetää Pekka Tiainen työministeriöstä ja johon on kutsuttu edustaja jokaiselta hallinnon alalta. Maa- ja metsätalousministeriö lähetti allekirjoittaneen. Työ on saatava valmiiksi tammikuussa 1999. Kansantalouden kehityksen perusuran mukainen työvoimatase on siinä mielessä aito ennuste, että se perustuu todennäköisimpänä pidettyyn tulevaisuuden kehitykseen. Koska eri toimialojen työllisyyksien on summauduttava kansantalouden työllisyydeksi, ei ole ollut relevanttia arvioida eri toimialojen välillisiä työllisyysvaikutuksia. Samasta syystä ei työvoimataseessa ole ollut relevanttia tehdä vaihtoehtolaskelmia ilman jotain ohjelmaa tai ohjelman kanssa, vaan on ollut arvioitava kaikkien meneillään olevien ja yhteiskunnan tendenssien todennäköinen nettovaikutus.

Granholm, Heikki

139. 16.12.1998 HIILINIELUT

Sivu 6: Asiakirjalistaukseen on syytä lisätä Valtioneuvoston energiapoliittisen selonteon seurantaraportti (1998). On juuri ilmestynyt.

Sivu 31, 2. Kappale, uusi teksti: Suomi osallistuu aktiivisesti YK:n ilmastomuutossopimuksen ja Kioton pöytäkirjan toimeenpanoon sekä metsien hiilinieluja ja -varastoja koskevaan määrittelyyn. Suomen tavoitteena on pohjoisen havumetsävyöhykkeen hiilinielujen ja -varastojen merkityksen huomioonottaminen tutkimusten ja metsien inventoinnin pohjalta.

Sivu 35: Viimeinen kappale uusi teksti: Hiilinieluna metsät sitovat ja varastoivat hiiltä. Kommentteja:

- Ilmastomuutoksen hallinnan kannalta merkittävää on olemassa olevien metsien hiilivarastojen säilyttäminen ja kasvattaminen sekä muiden tuotteiden korvaaminen puupohjaisilla tuotteilla.
- Ilmastopolitiikan tarpeiden kannalta peltojen metsitystarvetta voidaan joutua arvioimaan vielä uudelleen.

Elovirta, Pertti
Metsäntutkimuslaitos

140. 16.12.1998 METSÄSEKTORIN TYÖLLISYYS

Pentti Hakkila on laskenut 10 miljoonan kiintokuutiometrin (1995) lisäyksen puun polttokäytössä korjattaessa ensiharvennuspuuta ja hakkuutähdettä työllistävän 3 900 henkilötyövuotta korjuussa ja kuljetuksessa ja 900 henkilötyövuotta lämpölaitoksilla. 5 miljoonaa kuutiometriä, mahdollinen työn tuottavuuden kehitys ja pieni varovaisuusmomentti huomioiden ehkä hieman alle puolet em. luvuista. Korjuussa ja kuljetuksessa 1 800 henkilötyövuotta, lämpölaitoksissa 400 ja yhteensä 2 200 henkilötyövuotta tämän vuoden tasossa. Arvio vuoteen 2010 pyöreät 2 000 henkilötyövuotta, joka on sisällä työvoiman 2017 -ennusteen kokonaistyöllisyydessä 20 000 henkilötyövuotta vuonna 2010.